

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

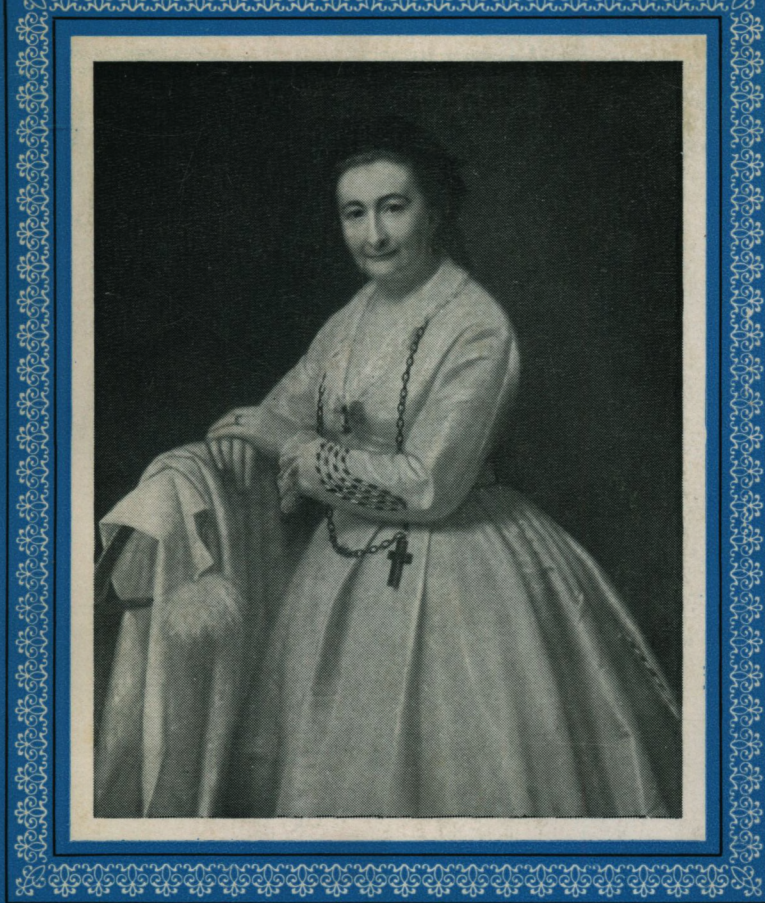
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

KGL. SKUESPILLERINDE

JULIE SØDRING

1823 - 1894

Erindringer

Med Noter af Elisabeth Hude

ROSENKILDE OG BAGGER

JULIE WEBER SØDRING

FØDT ROSENKILDE

ERINDRINGER

© Rosenkilde og Bagger 1951

Andet oplag af denne udgave

Omslag ved Preben Dahlstrøm. Billede efter
maleri af A. Dorph, 1870. Det kgl. Teater

Teksten fotografisk optrykt af Villadsen og Christensen, Copenhagen

Omslag og bilag trykt hos Pedersen og Lefevre, Copenhagen

Printed in Denmark

Fotografi

Privateje

Julie Sødring

JULIE WEBER SØDRING

FØDT ROSENKILDE

ERINDRINGER

VED

M. F. SØDRING

NY UDGAVE

FORORD AF

HOLGER GABRIELSEN

NOTER AF

ELISABETH HUDE

MED TILLÆG AF

HIDTIL UTRYKTE BRÈVE

KØBENHAVN

ROSENKILDE OG BAGGERS FORLAG

1965

Teksten i denne udgave af Julie Sødrings erindringer fremtræder i samme form som den første udgaves fra 1894—95, dog er brevttekster og andre citater gengivet med den originale retskrivning, og de gamle illustrationer erstattet af nye.

Vi takker de af Julie Sødrings efterkommere, der beredvilligt har stillet slægtstavler og portrætter til disposition, samt givet værdifulde oplysninger; og vi takker teaterhistorikeren Robert Neiiendam, som har givet tilladelse til fotografering af flere af de i bogen givne portrætter, hvortil originalerne findes på Teatermuseet, samt givet adgang til at se de breve fra Julie Sødring, der findes i Museets arkiv.

Til udarbejdelse og trykning af brevtillægget og af noteapparatet har overretssagfører L. Zeuthens Mindelegat bevilget et tilskud, for hvilket vi bringer det vor varmeste tak.

NAR VI SOM BØRN hjemme hørte om fru *Sødring*, identificerede jeg hende altid med *Andersens* herlige madamme med moppen. Hende der ikke kan stave til generalkrigskommissær, men bliver stående midt i ordet og sukker, »herregud, jeg er kuns et fruentimmer«. Måske var det, fordi den udmærkede kunstnerinde havde spillet så mange lignende madammer, måske fordi hun havde påtaget sig et utal af ganske små bitte roller — og altid gjort mirakler af dem, og da garverenzen i »Hjertesorg« var en af de mindste og morsomste koner jeg kendte, blev hun i min fantasi ligesom ensbetydende med begrebet fru *Sødring*.

Vi hørte ganske vist også, at hun havde spillet mange *store* roller, ja at hun igennem tredive år havde været med til at *bære* hele det klassiske repertoire på Kongens Nytorv, men det var der jo så mange *andre*, der *også* havde. Det med de små roller var noget særligt — næsten et privilegium. Der blev også fortalt om, hvor elsket hun var. Når hun trådte ind på scenen, gik der et forventningens brus gennem publikum. Ingen hostede, ingen larmede med stolesæderne, man sad anspændt og lyttede, og når hun ved en overraskende betoning eller en original bevægelse gav tilskuerne lejlighed til at le, steg stemningen i salen, replik for replik, indtil publikum til sidst ellevilde var parate til at klatre op over rampen og omfavne hende. Og så var hun så hyggelig! Hyggelig, morsom og elskelig var de tre gløser, som — i hvert fald i *mit* hjem — oftest blev brugt om fru *Sødring*, og da man selv blev stor og voksen og fik læst hendes *Erindringer*, var det

med de samme ord, man lagde bogen fra sig. — Og nu ved den sidste gennemlæsning — ét til. Hun var *livskunstner*. Hun arbejdede ustandselig på og med sig selv og hun havde det i begyndelsen svært. For hun var en Rosenkilde. Faderen, den geniale, snurrige pudsenmager, havde givet hende dejlige talenter i arv, men han havde også givet hende noget af sin manglende selvdisciplin og han havde fremfor alt givet hende — sin næse. Den usalige næse! For det var vel den, der var skyld i, at det først så sent blev bestemt, at hun skulle følge i faderens spor. Hvad havde en ung pige med sådan en næse at gøre ved teatret — på den tid. Thorvaldsen sad endnu hver aften i parkettet. En smuk, poetisk ingenue var der brug for, og en kvik og fyrig soubrette, men »en stork med en stang lak i munden«, som en af husets venner en dag døbte hende — aldrig.

Siden teatrets første dage havde det iøvrigt været praksis, at skuespillerinderne, når alderen meldte sig, »rykkede over« og bestyrede såvel dame- og matronefaget som alle de komiske roller uden synderligt hensyn til talentet, og den praksis gjaldt endnu — madam *Liebe* og jomfru *Jørgensen* ene undtagne — som en slet tradition.

En *ung*, komisk karakterskuespillerinde, det var noget som hverken teaterbestyrelsen eller forfatterne regnede med. Der var simpelt hen ikke roller nok til at en sådan kunne eksistere.

Det var derfor intet mindre end en sensation, da gamle Rosenkilde endelig bestemte sig og — i efteråret 1843 — lod sin tyveårige datter debutere som de tre helbefarne fregatter, madam Rust, madam Buurmann og Jacinte i »Den sorte Domino«, hvor hun også fik lejlighed til at demonstrere sin sikre musikalitet. Hun mødte på forhånd den velvilje hos publikum og presse, som gamle Rosenkildes datter kunne regne med, men hun overrumplede og imponerede alligevel tilskuerne ved sin situationsfornemmelse og ved det studium, som lå bag.

Skønt det var åbenbart for enhver, at der her var tale om en virkelig værdifuld — og længe savnet — tilvækst til personalet, tøvede direktionen alligevel overfor det nye og uvante, og det varede ikke mindre end fire år inden man bestemte sig til at ansætte hende fast.

I al denne tid uddannede hun sig selv, skolede sin ret vanskelige talestemme, eksercerede vokaler og konsonanter, skærpede artikulationen, så at hvert ord kunne høres i rummets fjerneste krog, og arbejdede med sin plastik, som hun dog aldrig helt fik hold på. Næsen kunne hun desværre ikke fjerne, man vidste altid hvem man havde for sig, når hun trådte ind, men så gik hun en anden vej, forsøgte at omskabe sig *indefra*, farvede sit sind og sit temperament og fandt på et mylder af små menneskelige træk, som individualiserede hendes figurgalleri på en langt virkningsfuldere måde end al ydre maskering.

Myten om, at hun aldrig brugte sminke må dog, som *Edvard Brandes* siger, tages med forbehold. Hun *brugte* sminke, når illusionen krævede det, men da alderen kom og beåndede hendes ansigt og gjorde huden gennemsigtig, var sminken, som for mange gamle scenekunstnere, overflødig. Hun følte, at hun bedre kunne indleve sig i det menneske, hun skulle fremstille, når hun lod paletten ligge. Stærke kulører fik hende til at »agere«. En skuespiller skal både kunne »spille komedie« og lade være. For fru Sødring blev det med årene et »program« at lade være. Måske fordi omgivelserne skræmte hende, måske fordi hun gjorde en dyd af nødvendighed. Fra hende udgår en linje i dansk komisk skuespilkunst, den stilfærdige, ægte og sanddru fremstilling, som i vore dage har fundet sit smukkeste udtryk i *Sigrid Neiiendams Morgiane*.

Julie Sødring sled også med at tøjle sit ubændige humør, som i begyndelsen spillede hende nogle slemme puds. Af faderens improviserede og tilfældige spillemåde, som ofte generede hans kolleger, lærte hun, hvad »faste aftaler« og

korrekt holden sig til teksten er værd for sammenspillet. Ved en genoptagelse af »Sparekassen« i 1857 skrev *Clemens Pedersen* meget inspireret om hende i »Fædrelandet«s feuilleton:

»Og så til Beslutning *Madam Sødring!* Det er saa umaadelig morsomt at tale om hende, naar man kommer hjem fra Theatret, men det er saa frygtelig kjedeligt at skrive Kritik over hende. Hun har mere Lune i sin lille Finger, end hele den øvrige »Sparekasse« tilsammen; men dermed skal det da ikke være negtet, at hun undertiden forglemmer sig selv og gjøre Narrestreger, der ikke holde Stand for en rigoristisk Dom, og jeg har i Sinde, naar det skeer igjen, at skrive et Smædedigt om hende, der skal gaae hele Feuilletonen igjennem. Sagtens skeer det ikke; thi Aar for Aar forsvinde disse Narrestreger mere, og *Madam Sødring* gaaer frem til at blive en stor Kunstnerinde. Der kommer mere Karakter og mere virkelig Sandhed i hendes Fremstillinger, og derved synes hendes Lune at blive intensivere og fuldere. Man bliver saa uendelig naiv, naar hun træder ind, saa man kunde glemme sig selv aldeles og snakke op til hende. Thi hun staaer der og fremfører det rædsomste Raisonnement, den ravgaleste Logik, man kan tænke sig, saa alvorlig, som om det var den sundeste Fornuft under Solen. Og hvor var hendes Spil ikke fint nuanceret fra første til anden Act, hvor Skaarups have vundet Pengene og ere blevne rige, og atter i tredie, hvor de ikke havde vundet dem, og saa atter i Slutningen, hvor *Crœsus* kommer. Ja, *Madam Sødring* er nu mit Liebhaber; hun hører ikke til disse upaalidelige Naturer, som Hr. *Goldschmidt* omtaler med en vis dybfølt Melancholi, disse Sammensætninger af Forfængelighed og ubestemte — og derfor flau og sentimentale — Længsler efter Idealerne, der saa tidt rende op paa Scenen og gjøre Qualm. Nei! hun er en sund og grundig Natur, med begge Benene midt i Livets Prosa; men Lune har hun, og det er hendes Geni, og spille Comedie kan hun, derfor vil hun det.«

Længsler efter idealerne havde hun nu alligevel, selvom de hverken var ubestemte eller flove, for hun var et barn af sin tid og omgangen med de mange guldalderdigtere, hun havde truffet i sit hjem, prægede hende livet igennem. Et af romantikens fyndord: »det gode — det sande — det skønne« blev også hendes devise. Og hun realiserede sine idealer ved at forædle sit repertoire. Nille i »Jeppe paa Bjerget«, Geske i »Den politiske Kandestøber«, Grete i »Kærlighed uden Strømper« afgav hun efter at have spillet dem ganske få gange. Det var »rå og uskønne« karakterer, som hun ikke evnede at fremstille.

Derimod udvidede hun sit virkefelt og erobrede helt nyt land, da hun glansfuldt gennemførte forpagterkonen, madame Georges, i »Kamp og Sejr«. Det blev hendes kunstnerlivs største bedrift, fordi rollen lå udenfor den klassiske komedies snævert afstukne grænser, og fordi hun her fik lejlighed til at vise en varme og en følelse, som man slet ikke havde tiltroet hende. Efter den præstation var hun sakrosant, og da hun i 1868 stod overfor 25-års dagen for sin debut, fejredes jubilæet som en national begivenhed.

Hun fik at vide, at hun for den dalevende slægt var mere end en ypperlig skuespillerinde. Hun var et af symbolerne på en sand og i sin naturlige simpelhed ægte national kunst, hvis traditioner man ønskede fortsatte, for at gennem dem den danske scenes særegne præg måtte kunne forplantes til senere generationer og danne et værn imod ukunstnerisk effektjageri og massiv råhed. Fru Sødring bøjede hovedet og smilede alvorligt og klogt — og arbejdede videre med sig selv, og da den nye tid kom, med nye tanker og nye digtere, stillede hun sig ikke afvisende, men forsøgte at lære og forstå både de politiske og sociale problemer.

Desværre var der ikke mange roller for hende i de nye stykker, og var der nogle, var de som oftest små, men hun nåede dog pudsigt nok at få spillet både en oberstinde, en

baronesse og en grevinde, inden hun lagde op, en kuriøs ting, som man bør notere sig, for det er en stor sjældenhed indenfor teaterverdenen, at en kunstnerinde, der er begyndt i madamme-faget, svinger sig så mange trin op ad rangstigen. Også dét er et vidnesbyrd om hendes flid og hendes »ideal« — forstået ud fra den tid, hvori hun levede.

Og som hun søgte at hæve sig selv, søgte hun at hæve sin stand. Hun blev aldrig træt af at tale teatrets og skuespillerens sag. Det er dejligt at overvære den vals, hun giver sognepræsten ved Sankt Johannes Kirken, pastor *Frimodt*, som gentagne gange havde svunget flammesværdet over den sceniske kunst. Jeg tvivler på, om belæringen har hjulpet, men man bliver glad og varm af at læse den, for man hører et menneskehjerte hamre bag ordene.

Det der giver bogen dens største værdi idag er dog — næst selvportrættet — karakteristiken af *Johanne Luise Heiberg*. Digtergemalen elskede fru Sødring kritikløst ligefra den dag, hun mødte ham, og det er aldrig så spændende, men billedet af fru Heiberg er så levende og mangfoldigt, at det er nødvendigt at læse fru Sødrings erindringsbog for at få det fulde udbytte af fru Heibergs.

De to damer sad jo samtidig og arbejdede med deres memoirer, men skæbnen ville det nu sådan, at fru Heibergs bog kom *først*, og den omstændighed har sikkert ændret betydeligt i planen for fru Sødrings fremstilling. Havde det omvendte været tilfældet kunne man frygte, at fru Sødring havde kastet »kærlighedens kåbe« om mange af de små episoder, damerne imellem. Nu får vi en frisk og karsk kommentar til den store dames selvretfærdige, men monumentale og betydelige værk. Ikke at fru Sødring ikke yder fru Heiberg al mulig hyldest og taknemmelighed, men der er en væbnet neutralitet i fru Sødrings holdning, som ikke alene kan være fremkaldt af det »overfald« på kammeraterne, som fru Heiberg — for at forsvare sin mand — gjorde sig skyldig i, og som med

rette oprørte fru Sødring. Den må have været der fra begyndelsen.

Det er værd at lægge mærke til, at når der i almindelighed tales om fru Heiberg, er hun den urørlige, ophøjede, fornemme marmorstatue, vi kender fra Det kgl. Teaters foyer, men når hun fremvises i brudstykker, er det altid de menneskelige skrøbeligheder, der dominerer.

Johanne Luise Pätges' tidligste berøring med det Rosenkilde'ske hus var den ofte omtalte aftenunderholdning på hofteatret, hvor opførelsen af Poul Martin Møllers scene mellem Hans og Trine i Rosenborg Have blev programmets begivenhed.

Det var i sig selv et pletskud — ved en sådan anledning — at sende den 40-årige Rosenkilde ind på scenen som partner til det 13-årige balletbarn, men den vittige og indtagende gracie, hvormed den »barnlige« Rosenkilde og den »meget voksne« Hanne Pätges smeltede sammen, vakte en sådan opsigts, at øjeblikket blev historisk.

Siden den aften betragtede Rosenkilde sig som Hannes »sceniske gulfader« og åbnede hende sit hjem, hvor hun fandt en jævnaldrende kammerat i Julies ældste søster.

Det er da begribeligt, at den pæne mand blev bedrøvet over at guddatteren — da han efter konfirmationen galant sagde »De« til hende — ingen indvending gjorde. Hun skulle have haft en ordentlig lussing.

Næste gang hun viste sig i Adelgade var på Rosenkildes fødselsdag, et halvt år efter brylluppet med Heiberg. Hun var iført den hvide atlaskeskjole med de gennemsigtige florsærmer, som vi kender fra Aumont's billede, og vi hører nu, hvordan hun lænet mod klaveret i samtale med *Christian Winther* tankeløst maltrakterer den 8-årige Julie's dukke. Den pikante situation fra det tilstødende kabinet, hvor »Julie« overrasker den balstyrige digter på knæ for den fejrede pri-

madonna — som *Nicolaj Bøgh* meddeler — har fru Sødring dog hensynsfuldt ladet ligge.

Derefter kommer protektionsbesøget hos fru Heiberg før debut'en, hvor den erfarne dame giver den unge novice råd — om kostumeringen, en scene, som ypperligt forbereder konflikten 25 år senere, og så følger i hastige glimt sommerferieopholdet på Bonderupgaard, de forbavsende oplysninger om fru Heiberg som sceneinstruktrice, affærerne omkring jubilæet og »Grøns Fødselsdag«, hvor *Høedt* stikker hovedet frem, og perlen, den for mig urkomiske diskussion i anledning af *William Blochs* og *Nicolaj Bøghs* debut-skuespil »De hvide Roser«.

Fru Heiberg havde sat sig i hovedet, at det var *Erik* og ikke *Nicolaj Bøgh*, som var medforfatter, og *Erik Bøgh*, som dengang udelukkende virkede ved privatteatrene og havde påvist det større menneskelige indhold i Hostrups vaudeviller fremfor Heibergs, var hende en viderværdig og suspekt person.

Fru Sødring havde under prøverne det største besvær med at overbevise fru Heiberg om hendes fejltagelse.

De udvekslede bemærkninger gengives i bogen i dialogform:

(Paa en af de første Prøver)

Fru Heiberg:

Hør, sig mig, De kender jo denne Bøgh. Hvad er det for en Bøgh?

Jeg:

Det er en ung Student.

Fru Heiberg:

Det er da ikke *Erik Bøgh*?

Jeg:

Nej, Fru Heiberg, jeg siger Dem jo, at det er en ung Student. Søn af Provst Bøgh i Gamtofte paa Fyen.

Fru Heiberg:

Naa!

(Nogle Dage senere)

Fru Heiberg:

Hvem var det, De sagde, denne Bøgh var en Søn af?

Jeg:

Provst Bøgh i Gamtofte!

Fru Heiberg:

Er han da ikke i Familje med *Erik Bøgh*?

Jeg:

Saavidt jeg ved aldeles ikke!

Fru Heiberg:

Naa!

(Et Par Dage efter Stykkets Opførelse)

Fru Heiberg:

De sagde, at den unge Bøgh var Søn af en Præst?

Jeg:

Ja!

Fru Heiberg:

Er han da *aldeles* ikke i Familje med *Erik Bøgh*!

Jeg:

Nej, Fru Heiberg, *aldeles* ikke!

Fru Heiberg:

Saa-h! Tænk, det var da mærkeligt!

Jeg tror virkelig, fru Heiberg er taget på kornet i disse få, men mageløse replikker. Dramatisk er også visitten i anledning af afskedsbegæringen, hvor fru Heiberg kommer i mørkningen som en af *Ibsens* dunkle damer og agerer skæbne-gudinde. Og endelig det sidste — helt bevægende — besøg,

hvor hun sidder i lænestolen med fløjelskåben og pelsværket på og ser sig vemodigt omkring: »Ja, hvornaar kommer jeg nu her igen.«

Det er en personlighed af format, vi lærer at kende gennem denne karakteristik, og vi forstår fru Sødring, når hun slutter sin bog med at sige, at med sine fortrin og fejl var fru Heiberg det interessanteste menneske, hun havde kendt, for det var i væsentlig grad over fru Heibergs fortrin og fejl, fru Sødring formede sin *livskunst*.

Holger Gabrielsen.

BARNDOM OG UNGDOM

Et hjem er *der*, hvor deiligt rum for fem er,
skønt der blandt fiender tykkes trangt for to.
Et hjem er *der*, hvor alle dine tanker
kan lege frit, som børn på faders fang,
hvor ej din røst paa hjertedøren banker,
før svaret lyder i beslægtet sang.
Et hjem er *der*, hvor dine hår kan gråne,
og ingen mærker, at du ældes dog,
hvor kære minder dæmrer for at blåne,
som åsens rygning blåner bagom skog.

Henrik Ibsen

(„Kærlighedens Komedie,” tredje Akt).

I

Fader fødtes den 8de Januar 1786 i Slagelse. Hans Daabsattest lyder saaledes:

„Slagelse St. Michels Kirkes Ministerialbog udviser, at Anno 1786 (Eet Tusende, Syv Hundrede, Firesindstve Sex) den 8de Februar have Forældrene Bogbinder Lars Rosenkilde og Hustrue Henriche Lund ladet en Søn fremstille til Daaben i fornævnte Kirke under Navnet: „Christen Nyemann“.“

Min Farfader, Bogbinder Lars Rosenkilde, var en meget alvorlig, til sine Tider stræng Mand, som Sønnen, den lille Christen Nyemann, var bange for. Faders Moder, Henriche Lund, der tidligere havde været gift med Skomager Christen Nyemann, var stille og mild. Hende bevarede Fader stedse i kærlig Minde.

Fader har selv skrevet smukt og morsomt om sin Barndom i Slagelse. Det lille „autobiographiske Fragment“ findes foran i hans „Efterladte Skrifter“ udgivne af Prof. P. Hansen. Desværre har Fader, bortset fra dette Fragment, ikke efterladt sig Optegnelser om sit Liv. Dog ved jeg, at der har eksisteret saadanne. Christian Winther har fortalt mig, at da han en Dag henimod Slutningen af Faders Levetid besøgte ham i Stormgade, fandt han den Gamle liggende foran Kaminen beskæftiget med at brænde en Del Papirer. Winther udbrod da, greben af en Anelse:

„Men hvad er det, Du gør der, Rosenkilde?“ — „Aa,“ svarede Fader, „det er ikke andet end nogle Smaaerindringer, som jeg var begyndt at nedskrive, men som jeg ikke vil skal ligge efter mig.“ Winther sagde mig, hvor ondt det havde gjort ham, at han var kommen for sent til at forhindre Tilintetgørelsen.

Det omtalte Fragment omhandler kun Faders tolv første Barndomsjaar — Tiden fra 1786 til 1798. Om hans senere Skoletid ved man kun saare lidt. Faders Skolekammerat, Digteren Ingemanns Fortællinger fra deres Drengetid i hans „Levnetsbog“ er saavidt mig bekendt det eneste, der foreligger. Fader kunde dog ikke ret kende

sig selv i det Billede, Ingemann har givet af ham. Den Dreng, Ingemann har tegnet, forekom Fader næsvis og usympatisk. Fader mente, at han som Dreng havde været mere naiv end egentlig impertinent, et Indtryk, Fragmentet bestyrker. Han udtalte en Gang dette for Ingemann, som imidlertid slog det hen. At der var et straalende Lune i Fader ogsaa som Dreng, er en anden Sag, og at der i den gamle Latinskole i Slagelse blev spillet Lærerne, særlig Magister, Konrektor Gottschalck — „den gule Magister“, som han paa Grund af sin Dragt kaldtes — adskillige Skælmstykker, er sikkert og vist. Vi Børn forsøgte ofte at trække Fader op til at fortælle om sine Skoledage, og undertiden havde vi Held med os. Saa fortalte han os om sin tamme Ravn, som forbitrede Livet for Magisteren, der just ikke var nogen modig Natur. Naar Magister Gottschalck gik til og fra Skolen, pudsede Drengene Ravnens paa ham og nød saa med inderlig Fryd, hvorlunde Magisteren sprang fra den ene Side af Gaden til den anden over Rendestenen, fægtende med sin Stok i Luften, stadig forfulgt af Ravnens, der huggede ham i Benene og fløj op ad ham, medens han til Børnenes store Glæde brølede: „Tag mig det Kre'tur væk!“ Paa den pudsigste Maade efterlignede Fader her den gule Magisters Stemme og Tonefald. — En anden af Faders Historier var denne. Drengene havde fanget en Hane og sat den ind i Tromlen paa den store med Kong Davids Billede prydede Ovn i Klasseværelset. Kort efter bestiger Magister Gottschalck Kathedret. I det samme giver Hanen den første Lyd fra sig. Magisteren studser, og Drengene er ved at kvæles af Latter. Hr. Gottschalck fortsætter dog Eksaminationen, men pludselig høres en mægtig Galen. Magisteren farer ned, lukker Tromlen op, og ud basker Hanen lige i Ansigtet paa ham, saa han er ved at gaa bag over. Da han atter kommer til sig selv, er Klassen tom. Drengene ere løbne ud paa Kirkepladsen. Magister Gottschalck efter dem med sit Spanskrør, og nu begynder en kostelig Scene. Drengene løbe rundt om Kirken, efterfulgte af Magisteren. Naar denne saa er paa den anden Side af Kirken, storme Drengene ind i Klassen og nyde nu gennem Vinduet Skuet af Hr. Gottschalck, løbende rundt om Kirken, snart tilhøjre, snart tilvenstre, ganske uvidende om, at Drengene alt er paa Plads, og idelig raabende: „Jeg skal nok faa fat i Jer, I Ravneunger!“ Vor kæreste Historie var dog følgende:

En Dag, da den gule Magister som sædvanlig havde placeret sig paa sin Trone, raaber en af Drengene: „Uh, Hr. Magister, sikken en væmmelig Edderkop, der sidder paa Deres venstre Ben!“ Magisteren, der hadede alt Kryb, farer op, og i samme Nu skriger flere af Drengene: „Uha, der krøb den ned i Støvlen!“ „Kom op, kom op I Skarns Dreng og hjælp mig med at faa Støvlen af!“ raaber Hr.

Gottschalck ude af sig selv. Øjeblikkelig er hele Klassen paa Benene. Nogle hale i Magisterens lange Støvle, andre tage ham fat under Armene og trække den modsatte Vej, alt medens han bander og skælder. Endelig faa Drengene Støvlen slidt af ham og rystet. „Se saa, Hr. Gottschalck,“ sige de beroligende, „nu maa Dyret være væk.“ Forinden man imidlertid atter hjælper Magisteren Støvlen paa, er der en af Drengene, som lumskelig kaster et stort Stikkelsbær ned i den. Da saa Hr. Gottschalck rejser sig for at stampe Foden ned og derved knuser Stikkelsbærret, tror han naturligvis, at det er Edderkoppen, og Fader gengav nu med uimodstaaelig Komik den gule Magisters Udtryk af Skræk og Modbydelighed.

Heller ikke om Faders første Studenteraar i København vides syndeligt. Han var meget fattig og udelukkende henvist til at hjælpe sig selv. Jeg mindes dog at have hørt ham meddele, at han boede hos en Kammager Cathala. Her skete en Aften den Ulykke, at en Madam fra Huset faldt i den aabne Møgkule, som efter den Tids Skik fandtes midt i Gaarden. Alle Husets Beboere stimlede sammen, og man stak en saakaldt „Ugle“, ♂: en Svaber, ud til hende, idet der blev raabt: „Ta' ved Uglen, Madam!“ Ved Hjælp af denne blev hun da i det yderste Øjeblik reddet. Det komiske i Tilraabet ligeoverfor Situationens Alvor har formodentlig gjort, at Fader huskede Begivenheden. Ligeledes erindrer jeg at have hørt ham omtale en Borgerfamilje, der undertiden inviterede ham med i Skoven. Madammen tog sig moderligt af den unge Student, og naar han vendte hjem fra Turen, havde han i Reglen et Kræmmerhus med forloren Skildpadde i Baglommen.

Om Faders Ungdomsliv i og ved Aarhus har jeg derimod ofte hørt ham fortælle. Desuden findes der i mit Værge enkelte Breve og Dokumenter fra den Tid af Interesse. Som ganske ung Student tjente han sit Brød som Huslærer paa en Herregaard i Omegnen af Aarhus. Under et Besøg i denne By gør han Bekendtskab med min Moder, den nydelige lille Maren Christensen. Hun var Datter af den velstaaende Købmand og Skipper i Aarhus Jørgen Christensen og Hustru Maren Falck, der foruden hende havde to andre Børn, en Søn og en Datter. I den store Købmandsgaard førtes der et gæstfrit og selskabeligt Liv. Herregaardsfamiljerne fra Omegnen kom jævnlig i Besøg. Til Gengæld boede Købmandsgaardens Ungdom ofte længere Tid paa Herregaardene. Jeg ejer en Silhouet af min Moder fra den Tid eller maaske fra en Tid, der ligger kort før. Billedet viser en ung Pige i sin allerførste Vaar.

De, der kendte hende som ung, har skildret hende for mig som sjælden sød og dertil meget humoristisk. Min Fader var den Gang 21 Aar gammel. Hvor stærkt et Indtryk den unge Pige havde gjort

paa ham, ses maaske bedst af nedenstaaende Brev, der, som man vil bemærke, er skrevet paa et Tidspunkt, da deres Venskab allerede var blevet temmelig varmt. Brevet, der har følgende Udskrift:

„Velædle Jomfru Christensen paa Sødringholm
per Randers. Betalt.

lyder saaledes:

Schiering: 7. Decembr 1807.

Veninde!

Jeg kan ikke længere nægte mig den Glæde, at benytte mig af Deres venskabelige Tilladelse til at skrive Dem til, men tænk derfor ikke kiære Veninde! at dette er det første Brev, Jeg har begyndt paa, ney det er allerede det 5te. Aarsagen til denne Mangfoldighed er den Umuelighed det næsten er for mig at undertrykke Bevidnelsen af min Hengivenhed, mit Venskab for Dem og Forsikringen af min Længsel min Smerte ved Deres Savn. Jeg veed nok det er urigtigt at fortælle en ung Pige sligt. Men det koster mig desuagtet utrolig Møje at lade min Forstand regiere mit Hjerte, ved alt hvad Jeg skal gjøre i Henseende til *Dem*. De seer at Jeg allerede er gaaet videre end Jeg burde; tilgiv mig gode M. og skriv min Ubesindighed paa min Følelses Regning. Men hvad skal Jeg da skrive om? Beskrive Dem min Forfatning? ney det kan Jeg ikke — og det tør Jeg jo ikke. Thi da maatte Jeg nødvendig falde i den Tone, Jeg reent bør fierne mig fra. Den Mængde Suk og Beklagelser over Skiebnen som skilte Dem saa langt fra mig, vilde da desuden gandske udfylde mit Brev. — Og Jeg troe dog — næsten at De selv kan tænke Dem alt — ligesaa godt som Jeg — kan beskrive det. Der gives Ønsker Længsler etc., som kun forøges ved Gientagelser, og føler Jeg Smerte ved at mindes Dem, og Længsel efter en gientaget Nydelse af Deres mig saa kiære Selskab — saa vil denne Længsel og Smerte — paa nye martre mig, naar Jeg meddeler min kiære Veninde Forsikringen derom, den Jeg ogsaa troer at være overflødig.

Jeg har havt saa travlt med at skrive i disse Dage at det er forskrækkeligt; tænk to lange Breve til Sielland, et andet til Aarhus, hvis Besvarelse Jeg siden skal give Dem Underretning om (thi gode Venner har man jo ingen Hemmelighed for). Jeg kommer nok til at reise til Sielland i Foraaret. Jeg skal vel da hilse Vennerne og Broder F. Hør det er sandt! See at bringe det paa Snak om vore Dreng, eller bed R. gjøre det. — Jeg saae gjerne, at vi kom ud til Sødringholm i Juulen (bliver Ravn hos dem den Fandens Fyr, mon han virkelig mener det med Th. M. Det var skiendigt at bedrage denne efter min Meening meget brave Pige. Jeg var ikke i Stand

til at narre en Pige, der engang havde gjort sig min Agtelse værdig; han var nok engang vred paa Dem. Men seer De det havde De fortient — Gud bevares — at overtale M. til at forlade R. — thi det siger man De har gjort — ja ja Jeg troer selv at det ikke var saa urigtigt. Men det var meget naturligt at R. blev Dem ugunstig. Det skulle have været mig! Hu — Jeg havde revet Dem Øjnene ud af Hovedet.)

Da jeg kom hiem, troede man at jeg havde bleven til om Fredagen da Vognen gik til Aarhus. Men vel var det at Jeg iulte med at forlade Dem ellers havde Jeg maattet gaee reent hierteløs hiem. Det Stykke De tog med til Sødringholm vil det føler Jeg med Vished aldrig meere komme igjen.

Men det er sandt. Lad mig ikke glemme noget. Siig mig endelig hvad der gav Anledning til Samtalen om mig angaaende Hanne Schmidt og hendes Moders Vrede over at Jeg ikke dandsede nok med hendes Datter. Og glem da heller ikke at sige mig alting hvad man dømte herom men alting kiære M.! enten det saa er mig til Fordeel eller ei. Jeg gad nok vist hvor nøje man regner i denne Familie paa en saadan Bagatel.

Jomfr. Kaarsberg var jo i Aarhus. Det er en overgiven Pige, denne Johanne, men som Jeg troer ret god. Vi ere meget gode Venner men vi kyskes dog kun naar Jeg siger vel bekomme, farvel — og god Dag. Man gjorde mig ellers i Begyndelsen bange for hende thi man sagde at hun var den Magnet, der drog begge Schmidts Informatorer til Præstegaarden. Men Jeg saae hende, og min Frygt forsvandt. Kaarsberg er troer Jeg et godt Menneske. Den gamle Vogelius og Jeg ere saa gode Venner som røde Kiør. Det er rigtig en Lykke at Jeg i denne Familie er saa velkommen el. kiedede Jeg mig mangan Gang ihiel.

Til Aarh. kommer Jeg ikke i dette Aar. Den er mig nu saa tom. Jeg maa først søge at moderere min Længsel efter det Jeg sidst forlod førend den vil smage mig. Steenberg gjør Jeg rigtig nok Uret herved men hvem kan gjøre derved.

Jeg skal efter Indbydelse komme til Sveistrups — i Juulen — men Jeg veed nok hvor jeg hellere kom. Der bliver nu intet af og Jeg maae finde mig i at undvære en Lykke min Skiebne nægtede mig. Kommer Jeg til Sveistr. saa skal Jeg vel hilse Pigerne?

Iblandt Nyheder her hører at Jeg har faaet et Guldsignet — men kan ikke bruge det før Jeg faaer saa god en Veninde at hun vil forskjøne det. NB. *hvormed* det kan De let begribe.

Katholm Bryllupet skal Jeg troer Jeg bydes til. Men Jeg siger Tak. Imens man alt tumler sig i larmende Støi — vil Jeg blive hiemme og tænke — og glæde mig uendelig ved Tanken paa — —

Marcus kommer jo ikke did?

Her skal Vi i Forveien have Fremmede dem fra Zeuthen og Bendstrup. Vore smaa Piger skal i Juulen til Zeuthen.

Men jeg glemmer reent at benytte mig af min Frihed — Maren husk *Du*. Jeg vil see om De bruger det, og her skal det kun pryde

Din troe Vens Navn
Rosenkilde.

Behøver Jeg at bede Dem skrive snart og langt? Skynd Dem endelig med at sende mig dette Beviis paa Deres Venkab for mig. De gjør Dem kun et svagt Begreeb om min Glæde ved at see Brev fra Dem.

Dette er lidt Jadsk. naa naa det skal blive bedre.

Det maa være kort efter, at dette Brev er skrevet, at Ulykken brød ind over min Morfader. Hans Gaard brændte, og hans Skibe forliste. Han blev en ruineret Mand, og saa vidt jeg ved, tog han sin Død derover. Fra den gamle Købmandsgaard ejer jeg en interessant Erindring. Det er Bedstemoders Syskrin af Træ med indlagt Arbejde. Langs Kanten læses Bogstaverne S. I. D. A. D. samt Aarstallet 1733. I et Rum i dette Skrin har jeg fundet nogle Minder fra Bedstemoders lykkelige Tid og fra Moders Ungpige dage. Det er et Par af de i de Dage meget benyttede saakaldte Venkabsbreve — smaa Porteføljer af tyndt Pap prydede med Malerier i Vandfarve, forestillende Trær, Blomster og lignende. Paa det ældste af disse Breve dannes Laasen af et Pilekoger. Paa Bagsiden af Omslaget findes skrevet: „Til Madamme Christensen, den 1ste January Anno 1800.“ Paa Forsiden af et andet er malet to Pilekoggere og en Bue, paa Bagsiden en Buket Roser. Inden i disse Breve ligger Vers fra Venner, skrevne i Datidens naive Maner. Jeg anfører nogle:

Som Vaaren smile blid og skjøn
Lyksalighed omkring Dit Hjerte,
Og sorgfri, glad og fri for Smerte
Nyd, bedste Pige, nyd den Løn,
Jeg ønsker Din Forstand, Dit Hjerte.

Du mig den ømme Maren var,
Hvis Værd jeg altid skal paaskjønne.
Gid al den Lykke, Skiebnen har,
Maa Dig for Dine Dyder lønne.
Og om end Døden kalder mig,
Da — glem ej den, som elskte Dig.

Til

Madamme Christensen.

Uafbrudt, o min Veninde,
Nyd De Livets sande Fryd;
Al den Hæld, som man kan finde,
Blive Løn for Deres Dyd,

fra Deres oprigtige Ven

Schädtler.

Den 1. Jan. 1805.

Trykt paa lyserødt Silke er følgende Vers:

Et Aar henrandt, et Aar fremskrider,
Saa vexe ny og gamle Tider;
Alt vexler, kun Dit Venskab ej.
Gid som Dit Venskab stadigt være
Dit Held, Dit Haab, Din Roes, Din Ære
Paa hele Livets Blomstervej!

Den, som de sidste tvende Vers er skrevne til — Moders Moder — var en sund, stærk, i det ydre høj og mager, meget bestemt Kvinde. Med stor Strængthed havde hun ledet sine Børns Opdragelse. Moder har fortalt mig følgende Træk af hende, der viser hendes næsten til Haardhed grændsende Konsekvens. Der skulde være et stort Bal i Aarhus, og de unge Piger i Købmandsgaarden var ogsaa inviterede. Moder havde glædet sig lang Tid til denne Fest, og der var blevet syet en ny Dragt til hende, som efter hendes Udsagn var noget af det nydeligste paa denne Jord, og som hun naturligvis var henrykt over. Det var en Dragt i Datidens Empirestil af Flor, overbroderet med Halvmaaner. Det korte Liv var stærkt nedringet. Moder havde lige endt sin Paaklædning og stod smilende foran sit Speil, ventende paa, at de skulde tage afsted. Da gaar Døren op, og Bedstemoder, der havde været bortreist et Par Dage, træder ind. Næppe har hun kastet et Blik paa Datteren, før hun kort siger: „Hvad er det for en Dragt, Du der har paa? Tag den øjeblikkelig af!“ Med blødende Hjerter maatte min Moder adlyde Ordren. Der var ikke Tale om, at Bedstemoder vilde gaa paa Akkord og lade sig nøje med Lempelser af Dragten. Den mishagede hende, og den skulde af med det samme. Følgen var, at Moder gik glip af Ballet.

Bedstemoder bar med sjælden Resignation Tabet af Formuen, og taalmodig fandt hun sig til Rette i de forandrede Forhold.

I Aarhus Domkirkes Ministerialprotokol — saa lyder en i mit Værgе værende Attest — findes antegnet, at Ungkarl og Chordeg्न samt Skolelærer ved Aarhus Friskole, Hr. Christen Niemand Rosenkilde, er den 7. Mai 1811 sammenviet i Huset med Jomfru Maren Christensen. — Bedstemoder tog da med sin ældste Datter i Huset hos det unge Par.

Skjønt mine Forældres Formuesomstændigheder var yderst ringe, var deres Samliv dog i høj Grad lykkeligt. I Byens musikalske Kredse var Fader med sin sjældne Tenorstemme og sit Violinspil en skattet Gæst, og man omgikkes mange elskværdige Familjer: Købmand Raa's, Dr. Weis', Pastor Steenberg's (i Viby), Elmquist's og flere andre, hvis Medlemmers fine Dannelse og Hjertensgodhed jeg selv mange Aar efter skulde lære at kende. Herregaardsvennerne havde derimod forladt Moder, da hun mod deres Ønske giftede sig med en Mand, der efter deres Mening intet ejede.

Faders Stilling undergik en Forbedring, da han halvandet Aar efter sit Bryllup udnævntes til Cantor ved Domkirken og tillige beskikkes som Overlærer ved Fattigskolerne. Dokumentet, hvori den sidstnævnte Værdighed meddeles ham, har jeg liggende for mig. Det lyder saaledes:

„Naar den hidtil værende Chorsdeg्न ved Frue Kirke, og Lærer ved samme Sogns Frieskole, Hr. Christen Niemand Rosenkilde maatte vorde ansat til Byens Cantor, og Chorsdeg्न ved Domkirken her i Aarhus, saa beskikke vi Undertegnede Skole og Fattigvæsens Inspecteurer bemældte Studiosus Hr. Christen Niemand Rosenkilde til herefter at være Overlærer ved begge denne Byes Frie eller Fattigskoler i Hospitalet i den afdøde Cantor Kabels Sted paa Vilkaar, at han drager saadan Omsorg for disse Skoler, at han for Underviisningen i samme kan være ansvarlig. Til den Ende skal han ey alleene have tilbørlig Opsigt med bemældte Skolers Lærere, og disses Fliid uden i nogen Maade at bære over med Forsømmelse, men og møde i det allermindste eengang hver Uge i hver Skole; eftersee Protocolterne; tegne deri sin Dom over Underviisningens Fremgang; catechisere 1 a 2 Timer i hver Skole; agte nøje paa Sædelighed, og Orden, og med samvittighedsfuld Troeskab omhyggelig vaage over alt, som kan hjedrage til den fattige Ungdoms Oplysning, Sædelighed, og Dannelse i det heele, samt tillige været forpligtet til at underkaste sig, hvad der til dette Maals Opnaaelse med viidere herefter maatte forelægges ham som Regel eller Instrux at følge; hvorimod han nyder de samme Fordeele, som afdøde Cantor Kabel, i Følge

Stifts-Øvrighedens Skrivelse under 20de Septbr. 1806, haver nydt som Overlærer ved Frieskolerne, dog uden at forlange noget Gratiale af Fattig-Kassen, der ikke kan bære flere Byrder.

Aarhus, d. 9de Novbr. 1812.

N. K. Beckmann,
Sognepr. til Domkirken.

N. Hviid.

Studsgaard,
Sognepræst
ved Frue Kirke.

Schumacher-Petersen.

Fader var nu naaet saa højt paa Ærens Stige, som han overhovedet naaede i Aarhus. I den Karakteristik af Fader, hvormed Prof. P. Hansen indleder den ovenfor omtalte Udgave af hans samlede Skrifter, anføres forskellige morsomme Træk fra hans Virksomhed som Cantor, ligesom der ogsaa dør findes en detailleret Beretning om den store Forandring i mine Forældres Liv, der hidførtes ved Prins Christians Besøg 1814 i Aarhus. Fader deltog i de dramatiske Forestillinger, der til Ære for Prinsen bleve givne af Dilettanter, og Prinsen, der blev opmærksom paa hans Talent, opfordrede ham til at søge Engagement ved det kgl. Teater i København. Fader gav da efter for sine længe nærede kunstneriske Tilbøjeligheder, opgav sin Stilling i Aarhus og drog med Moder, der var i Omstændigheder, to ganske smaa Børn — Marie og Georg — Bedstemoder og Tante til København for der at begynde den Virksomhed, der i de første Aar skulde skaffe ham saa mange sorgfulde Timer og siden blive hans Livs store Indhold.

II

Mine Forældre slog sig først ned paa Østergade, men flyttede kort efter til Lille Kongensgade. De Lejligheder, hvori de boede, var smaa og tarvelige — en enkelt af dem endog ganske forfalden og befængt med Utøj — og Overgangen fra det friske Aarhus til de smudsige københavnske Gader følte stærkt. Men ogsaa paa andre Punkter maatte man resignere. Havde de økonomiske Forhold været vanskelige i Aarhus, saa blev de det endnu mere i det dyrere København. Moder har fortalt mig, at hun for at hjælpe paa Faders ringe Gage lærte at sy Kasketter. Til den pekuniære Elendighed kom den kunstneriske. Det er bekendt, at Fader paa Grund af sin ualmindelig smukke Tenorstemme mod sin Vilje af Teatrets Direktion blev an-

vendt som lyrisk Sanger, og først flere Aar efter sin Debut kom paa sin rette Plads som Karakterskuespiller. Overskou fortæller i sin Teaterhistorie, at Teaterchefen, Kammerherre Holstein, der nærede Uvilje mod Fader, ytrede til sin Meddirektør Olsen, da denne fremhævede Faders skønne Stemme: „Hos ham nytter den ikke. Husk De paa, hvad jeg siger: Ham bliver der aldrig noget af!“

Disse første Aar i København lagde Grunden til de meget smaa Forhold, hvorunder mine Forældres hele senere Liv blev ført. Det bidrog ikke til at formindske Vanskelighederne, at Familjen forøgedes stærkt. Adolph og Rose kom til Verden og sluttelig jeg selv, hvilken mærkelige Begivenhed gik for sig i Lille Kongensgade den 19de Juli 1823. Naar jeg kalder min Fødsel „en mærkelig Begivenhed“, da er det nærmest af den Grund, at jeg kom noget ubuden. Fader havde saa bestemt tænkt sig: „Børn har jeg nu nok af“ — men Storken var ikke af den Mening, den lille Pige arriverede, og min søde, kærlige Fader maa, da det kom til Stykket, alligevel have været glad, thi han gav mig i Daaben Navn efter sin kæreste Komponist Weber. Jeg kom til at hedde Julie Weber Rosenkilde. Musikeren Krøyer — en af Familjens bedste Venner, hvis Navn ofte vil forekomme i det følgende — har engang fortalt mig, at jeg havde ikke mindre end 12 Faddere, derimellem den gamle Syngemester Zinck.

Jeg var et halvt Aar gammel, da mine Forældre flyttede til Adelgade. Her skraas for Prinsensgade ligger den gamle Gaard, daværende Husnummer 272 (nu Nr. 77), hvor de første elleve Aar af mit Liv randt hen. Huset er graat og uanseligt. Forbygningen indeholder Stuetage, første og anden Sal, hvilken sidste ligger oppe i den brede Gavl, der vender ud mod Gaden. Udefra er der intetsomhelst mærkeligt at iagttage — det skulde da være Vinduerne, der sidde lige op ad hinanden; men kom saa indenfor; følg mig gennem den aabne Port med de to bittesmaa Portkamre (vore Gæsteværelser) over, saa skal jeg vise Eder Skuepladsen for min første Barndoms Glæder og Sorger — en hel Verden, saaledes staa det endnu for min Erindring, naar jeg mindes de Dage.

Straks naar vi komme indenfor Porten og staa i den forreste Gaard, bemærke vi til højre en Stentrappe med et Jernrækværk, der fører op til Trapperne i Huset. Hvor mange Gange er jeg ikke sprungen op og ned ad denne Trappe paa min Fart mellem Stuen i Huset, hvor vort hyggelige Hjem var, og Gaardene, mine Tumblepladser, med deres mangfoldige Smuthuller. Til den firkantede Forgaard vendte vore Soveværelser, vor lille Spisestue, Bedstemoders Værelse og Køkkenet ud. Til venstre i Forgaarden var der et stort Plankeværk, bag hvilket laa Naboejendommen, „den grønne Træsko“ kaldet, med sine forfaldne Bygninger helt fyldte fra Tag til Kælder med

Fattigdom. Herfra lød tidt i Nattens Stilhed Skrigen og Skældsord over til os, men ogsaa Scener derfra af mere oplivende Natur blev vi Vidne til. Jeg erindrer saaledes, at der en Nat blev stort Røre derovre. Det begyndte i Gaarden med en ivrig Ordstrid mellem to Madammer, der vendte hjem fra en Udflugt. Derpaa blev et Vindue revet op, og en skarp Stemme spurgte: „Hva' æ der paa Fær'e?“ Begge Madammer i Munden paa hinanden: „Strunds Ollesten æ væltet.“ — Strundse var en Guldsmid i Ejendommen. — Stemmen: „Hva'! æ Strunds Ollesten væltet? Hvem har gjort det?“ Den ene Madam: „Det ha' væ't Tyve!“ Den anden: „Nej, det ha' vaaren Katten!“ Første Madam: „Hvo' ka' Katten vælte Strunds Ollesten?“ Imidlertid var Vinduerne blevne aabnede hele Bygningen over, og fra alle Steder deltog man i Striden, om hvem der kunde antages at have væltet Strunds Ollesten, medens ny tilkommende ihærdigt forespurgte om, hvad der var „paa Fær'e“? Saa langt om længe stilnede Lidenskaberne, Vinduerne blev smækkede i et efter et, og man krøb atter til Køjs. Men længe efter blev der talt i Kvarteret om den mærkelige Begivenhed med Strunds Ollesten. — Foran Plankeværket ind til „den grønne Træske“ stod Vandposten, omkring hvilken jeg hele Sommeren igennem saaede Ærter. Gennem Mellembygningen, der indeholdt lutter Værksteder, kom man gennem en bred Port ind i Baggaarden — mit Paradis paa Jorden. Men det er ogsaa utroligt, hvad denne Baggaard indeholdt af Herligheder. Til højre Moders Brændeskur og Dueslag, hvis Beboere var saa tamme, at de fløj om vore Hoveder og satte sig paa vore Hænder; under Mellembygningen Vadskekælder, til venstre den blaa Kippe og Manglen, begge hørende til det i Ejendommen værende Kattuntrykkeri. Baggaarden adskiltes ved et højt Plankeværk fra Kronprinsessegades Kaserne, hvorfra Sergentenken Madam Linke smed Pærer ned til os. Bag Plankeværket stod et Lindetræ; gennem Sprækkerne kunde jeg se dets lyse Blade, og navnlig om Foraaret fristede de mig stærkt. Jeg krøb op med Fare for at komme hovedkulds ned paa den anden Side og vendte stolt tilbage til Moder med en lille Kvist i Haanden. Hvad her var for en Legeplads for Børn kan man uden stor Fantasi tænke sig.

Foruden os boede i Huset: paa første Sal vor brave Vært, islandsk Grosserer Magnus; paa anden Kattuntrykker Hansen, hvis Datter Sophie var Veninde med mine Søstre. I Kælderens under Stentrappen ud mod Gaden var der Mælkehandel. Om Sommeren stod her opstillet Stabler af Tallerkener med opsat Mælk, og midt paa Gulvet var anbragt et Kar med noget, som blev kaldt Plummermælk. En stor Blikøse hang paa Siden af Karret, og Mælken solgtes ud for en Skilling Maalet. Jeg kom ofte derned og legede med Kælderfolke-

nes lille Søn Karl. Konen stod jævnlig i en Dør, som vendte ud til Forgaarden. Naar vor Leg trak for længe ud, raabte hun: „Ka—rel! Vil Du se Du ka' komme nær!“ Saa lille jeg var, havde jeg Øre for og morede mig over den folkelige Udtale af Sproget. I Porten ud til Adelgade sad vor gamle Amagerkone Kirsten med sine Grøntsager. Hun forærede mig Blomster, Hanekam, Krusemynte, Gyldenlak og Balsam. Dem plantede jeg nede i Baggaarden og legede Have. Jeg skar Buketter af og bragte dem til Moder. Saa kom pludselig en Vogn, kørte hen over min Have — og knuste hele Herligheden. Men Gudskelov for Barndommen; næste Dag lavede jeg en ny. Et Øjeblik, der altid interesserede mig, var, naar Kirsten nød sin Formiddagskaffe af den store brune Lerskaal. Aa, hvor den smagte! Mange Aar senere kom Gedske Klokkers i „Barselstuen“ til at nyde sin Kaffe paa samme Maade.

Paa den anden Side af Gaden var der en Kælder, udenfor hvilken stod Ballier med dampende Kartoffler, og hvor der solgtes „Kartoffelkager“; de kostede en Skilling Stykket. Naar jeg havde faaet denne Sum samlet og ikke havde Tid til at gøre en Ekspedition til fjernere liggende men finere Kagebutikker, henvendte jeg mig til Madammen i Kartoffelkælderen. Hun gav mig som oftest Skillingen tilbage, saa jeg fik Kagen gratis. Næste Gang blev Karl fra Mælkekælderen sendt ned med Skillingen. Han fik ogsaa en Kage og Skillingen tilbage. Først naar jeg anden Gang kom igen, mente den godmodige Madam, at nu kunde Forretningen ikke bære flere af den Slags Handler. — En Urtekræmmer i Nabolaget solgte mig Bolscher. Han gav mig to for en Skilling. Da jeg en Gang bemærkede, at det var noget lidt for saa betydeligt et Beløb, svarede han indigneret: „Hvert Bolsche ligger en halv Time i Munden!“

Kvarteret vi boede i var for øvrigt den Gang et af de værste i København. Endnu den Dag i Dag er vel Adelgade og Borgergade og deres nærmeste Omgivelser Oplagsstedet for Fattigdom og Elenighed, men Forholdene — i hvert Fald hvad det ydre angaar — er dog adskillig bedre nu end forhen. Dette skyldes vel for en Del den større Orden og Renlighed i Gaderne. Husene selv staa der væsentlig i samme Stand, som i min Barndom. Dette gælder navnlig om den Del af Adelgade, som ligger mellem Dronningens Tværgade og Nyboder, altsaa netop det Strøg, hvor vi boede. Her er der ikke foretaget mange Ombygninger. Det er endnu de gamle Façader med de tætsiddende Vinduer og spidse Gavle. Over Dørene ser man de samme Prydelser fra gammel Tid — et Sted en Svane, et andet Sted en Stork, og saa fremdeles —, som jeg gik og beundrede. Inde i Husene finder man endnu ejendommelige Trapper og Udbygninger, der giver det Hele Karakteren af noget krinkelkrogagtigt. Ogsaa nu

bør den, der vil studere københavnsk Folke- og Gadeliv, begive sig ud til disse Kvarterer, men den, der som jeg har boet der i gamle Dage, vil nu kunne spore ikke ringe Forandringer netop med Hensyn til Livet i Gaderne. Naar vi sad i Moders Dagligstue oppe paa Forhøjningen ved Vinduet, blev vi Vidne til Oprin, hvoraf mange ikke lade sig fortælle. Snavset og Stanken i Gaden var ulidelig. Rendestenene, dannende snart stillestaaende Sumpe, snart — naar Brændevinsmanden var paa Spil — rivende Strømme af varmt Vand, der indhyllede Gaden i Dampe, var Yndlingsopholdet for samtlige Kvarterets Unger. Legen afbrødes kun, naar en fuld Mand eller — hvad ligesaa ofte kunde hænde — en fuld Kælling viste sig i Gaden. Saa blev der en Jubel, Piben og Sammenstimlen, indtil Vægteren kom, uden videre tog Delinkventen paa Stigen og slæbte af med ham eller hende, efterfulgt af de skrigende Børn. En anden festlig Begivenhed, der gav Signalet til alskens Løjer, var Hunderakkerens Ankomst med sin Vogn. Det var et Spektakel uden Lige, naar Jagten begyndte paa en eller anden ulykkelig Mops. Ind gennem Gaarde og Tværgader styrtede den larmende Sværm, indtil man endelig langt om længe vendte tilbage til Vognen med Dyret i Triumf. Om Natten hørte blodige Slagsmaal og andre modbydelige Scener til Reglen. Saa skingrede Vægterpiberne gennem Gaden, ligesom naar der var Ildløs. Hele Kvarteret kom da i Oprør, ud af alle Vinduer ræktes Hoveder med eller uden Nathuer, og overalt spurktes der: „Hvor er Ilden, Vægter?“ Naar saa Spørgeren var en ung Pige, lød Svaret i Reglen: „I mit Hjerte, lille Jomfru!“ Men naar Vægterpiben hørtes, gemte jeg mig under Dynen. Nej, saa holdt jeg rigtignok mere af, naar jeg om Aftenen var kommen i Seng at ligge stille og lytte til Vægterens Sang. Vægteren i vor Gade var bekendt for sin smukke Stemme, og langt borte fra kunde jeg høre ham synge. Nærmere og nærmere kom han. Tilsidst lød det lige udenfor vort Hus:

Om I vil Tiden vide,
 Husbonde, Pige, Dreng,
 Da er det paa de Tide,
 Man føjer sig til Seng.
 Befaler Eder Herren fri!
 Vær klog og snild,
 Vogter Lys og Ild,
 Vor Klokke er slagen Ti.

Ser jeg tilbage paa min Barndom, er det Minderne om mit Fri-luftsliv, der først og fremmest trænge sig frem. Jeg skulde færdes saa meget som mulig ude, fordi jeg efter at have gennemgaaet mange

svære Børnesygdomme — Mæslinger, Skarlagensfeber og Kighoste — var bleven i høj Grad kirtelsvag. Jeg har Indtryk af, at Moder en Dag sad og græd ved min Seng; jeg havde været oppe lidt, men jeg tror, jeg besvimeede; saadan noget var det da. — Gadens Børn var mine Legekammerater. Jeg var intim med Børnene fra „Pommerinken“ og „Vragkælderer“, to store Spækhøkerbutikker i Adelgade, hvor jeg var højt anskrevet. Spækhøker Jørgensens i „Pommerinken“, en sjælden flink Familje, var mine gode Venner. De var velhavende Folk, holdt Køretøj, en smuk Holstenskvoغن med to tykke Heste for. Hver Onsdag og Søndag kørte de ud, og jeg var ofte buden med. Jeg sang af fuld Hals, omtrent fra vi kom ud af Porten. Naar vi saa var naaede til Skoven, holdt ved Skovløberhuset og pakkede ud: Lammesteg, Stikkelsbærgrød og andre gode Sager — Maskinen kom paa Bordet — naa, hvor var jeg henrykt. Jeg har mange Gange tænkt paa de rare Mennesker, som holdt saa meget af mig og var saa gode imod mig.

Trods min Kærlighed til Leg og Tummel, havde jeg dog tidlig megen Sans for Hjemmets Hygge. Vort Hjem i Adelgade var overordentlig tarveligt, om end Boligen i sig selv var ret god. Fader og Moder havde begyndt deres Samliv med tomme Hænder; næsten alt Møblement og alt, hvad der i det Hele kræves til at udstyre et Hus med det nødvendige, havde de maattet samle sig selv Stykke for Stykke. Det var sjældent, at deres tarvelige Bohave blev forøget, men anskaffede Fader noget nyt, var det en Fest for os alle, og Hjemmet blev efterhaanden et Udtryk for mine Forældres Individualitet.

Familjen bestod dengang af Fader, Moder, Bedstemoder, Tante, mine to Søstre, min Broder Adolph og jeg selv. Min ældste Broder var i Handelslære i Køge. Adolph, som i nogle Aar var Elev i Musik-konservatoriet under Siboni, kom senere i Huset hos Kantor Storm's i Vallø, hvor han forberedtes til Studentereksamen.

Faders ejendommelige Personlighed er vel kendt. Skønt han gennem Størsteparten af sit Liv havde med store Vanskeligheder at kæmpe, bevarede han dog stedse sit lykkelige Sind uberørt. Gennem sine rige Stemninger, sin rene Tænkemaade og sin Originalitet spredte han Lys over sine Omgivelser og gav Hjemmet dets Særpræg. Ved hans Side stod min uforglemmelige Moder. Medens Fader gik op i sit Kunstnerliv med al dets Spænding og Bevægelse, virkede Moder i det stille som Hjemmets gode Aand og kæmpede udholdende mod det daglige Livs Trivialiteter. Hun lever i min Erindring som den første Kvinde, jeg har kendt. Mild og kærlig stræbte hun at løse sin vanskelige Opgave at skulle mætte de mange Munde, faa de knebne Husholdningspenge til at slaa til og sørge for, at alt vedrørende os Børn var i Orden. De pekuniære Vanskeligheder gjorde,

at Fader undertiden maatte pantsætte Sølvtøjet. Jeg kan huske at have set Moder med sørgmodig Mine udlevere ham sine stakkels Sølvskeer. Aldrig kom der dog over hendes Mund et utaalmodigt Ord, aldrig en Klage. Og heller aldrig fik man ved at se hende eller at tale med hende Indtrykket af, at hun følte sig træt ved de store Fordringer, der stillede til hende. Hun var i sit Væsen stille humoristisk. Fader, som hun altid saa op til med den største Beundring, kunde more sig kostelig over hendes naive Udtryksmaade, og han var ganske enig med en af sine Venner, der engang sagde til ham: „Hun er s'gu egentlig meget morsommere end Du!“ En særlig kvindelig Egenskab bevarede Moder lige til sin Død, den nemlig at kunne rødme. Naar Fader saaledes drillede hende med Spaniolernes Besøg i Jylland, medens hun var en ung Pige, blev hun rød helt ned paa Halsen. Det klædte hende saa nydeligt. Fortsatte Fader saa sine Drillerier, kunde hun halv fortrydelig sige: „Aa, Du er en flov Karl!“ Fader lo altid hjerteligt, naar Moder sagde dette.

Bedstemoder var gjort af et haardere Materiale end Moder, eller maaske var det Livet, som havde hærdet hende. Hun var snarere Satiriker end Humorist, holdt sig altid rank og bed fra sig, naar hun blev angreben. Jeg har aldrig set hende vred, aldrig set hende græde og kan ikke mindes, at hun nogensinde har været syg, medens jeg har kendt hende. Bag hendes tilsyneladende Utilgængelighed boede der dog et varmt Hjerte, og vi Børn holdt meget af hende. Naar Bedstemoder syntes, at nogen af os hang med Hovedet, sagde hun: „Tab bare ikke Humøret. Man maa skam se at stable sig op!“ Unge Mennesker holdt Bedstemoder meget af. Undertiden, naar hun stod oppe paa Forhøjningen ved Vinduet, nikkede hun ud. „Hvem var det?“ spurgte vi. „Aa,“ sagde Bedstemoder, „det var en af mine Fyre.“ Ved „sine Fyre“ forstod hun de unge Herrer, som hun havde truffet ude hos de Familjer, som var hendes Omgang. Blandt disse Fyre var en ung, ualmindelig smuk Mand, som hver Dag til bestemt Tid kom gennem Adelgade. Vi spurgte Bedstemoder, hvad han hed, men hun havde glemt Navnet. Nogle Aar senere blev denne unge Mand min Lærer. — Tante var stille og led af Tungsind. Hun havde haft Kærlighedssorg i sin Ungdom og aldrig ret forvundet denne. Dog faldt hun ikke hen i sit Mismod, men var Moders trofaste Medhjælper ved Husvæsenet og altid god mod mig, der var en stor Potteskiver og holdt meget af at opholde mig i Køkkenet. Forholdet mellem Faders og Moders Slægtinge var altid godt, og jeg har aldrig hørt ham beklage sig over, at han med sine smaa Midler havde saa mange Mennesker at forsørge.

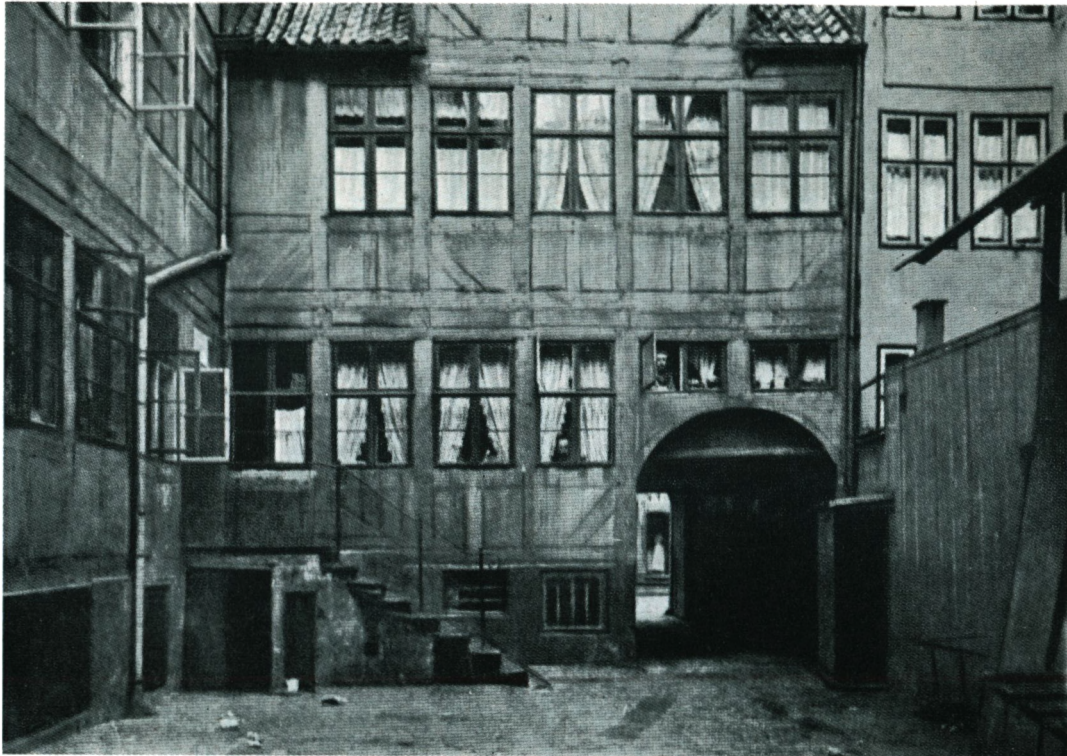
Trods deres smaa Kaar blev mine Forældres Husholdning ført paa gammel jydsk Vis, d. v. s. yderst solidt og i høj Grad gæstfrit. Under-

tiden kunde imidlertid Finansnøden føre til, at Fader forsøgte Eksperimenter med Husvæsenet, som dog snart igen blev opgivne. Saaledes erindrer jeg, at han en Dag kom hjem og sagde, at herefter skulde vi tage Middagsmad fra Klingenberg, et Spisekvarter i vor Nærhed. Moder græd, Tante græd og Bedstemoder gav ondt af sig, men der hjalp ingen „kære Fader“. Forsøget skulde gøres. Det viste sig imidlertid snart, at Maden ikke kunde maale sig med Tantes jydsk Kost, og om Aftenen blev der nydt dobbelt saa meget Smørrebrød som ellers. Saa efter kort Tids Forløb erklærede Fader, at nu kunde det være nok med det Forsøg, og man vendte atter tilbage til den tidligere Tilstand til Glæde for alle, ikke mindst for Tjenestepigen, der med megen Inderlighed erklærede til Moder: „Jeg maa nu sige Madammen, at jeg for min Part aldrig har holdt af Klingenberg's Mad!“

En Følge af den Økonomi, hvormed Huset blev styret, var, at vi Børn saa godt som aldrig fik vore Klæder syede af nyt Tøj. Det var som Regel de voksnes aflagte Kjoler, der blev syede om til os. Man kan derfor forstaa, hvilken Jubel det vakte, da Fader en Gang gav Tilladelse til, at der indkøbtes nyt uldent Tøj til Kjoler til min næstældste Søster og mig. Det traf sig saa heldigt, at „Lille Per“ — Familjens Kræmmer — solgte ud, og hos ham blev da Tøjet, et let grønligt Stof købt. Rose og jeg var henrykte. Jomfru Kern, vor Syjomfru — en traurig Skabning med rullende Øjne og et stort Repertoire af sentimentale Sange, hvoraf jeg mindes en, der begyndte saaledes:

Da jeg var mun—tær og glad!
Aldrig komme I tilbage,
I min Ungdoms glade Dage —

blev tilsagt, men atter afskediget, da en Veninde af Huset i sidste Øjeblik tilbød sin Assistance, og Fader fandt, at man burde tage imod dette Tilbud paa Grund af dets Prisbillighed. Denne Veninde, der havde været tilstede ved Indkøbet af Stoffet hos „Lille-Per“, var en sand Skræk for Kræmmerne paa Grund af sin Evne til at opdage Pletter og Skjolder paa Tøjet. Naar Butiksvendene saa hende komme anstigende, sagde de til hverandre: „Tak! Nu er der ikke *et* fejlfrít Stykke Tøj i Butikken.“ Hun roste aldrig noget, men kritiserede og vragede. Veninden var da hos os fra Morgen til Aften i længere Tid, deltog med stor Iver i Syarbejdet og med endnu større i de daglige Maaltider. Der blev taget Maal, skaaret til, syet sammen og atter sprættet op. Endelig var da Kjolerne færdige. Rose og jeg stak glædestraalende i dem. Men ak! De var ganske forskaarne. Vi kunde ikke

Riise fot.

Gaardparti fra Adelgade 77

Bymuseet

røre os i dem, vore Arme stod stift ud til Siderne, Brystet var indeklemmt, og Blodet løb besynderlig ubehageligt ud i Fingerspidserne. Skuffelsen var uhyre. *Vi* græd og *Moder* græd. Men hvem der kom til at staa med en Glorie om Hovedet, var Jomfru Kern.

Noget Kunstnerhjem i den store Mængdes Forstaaelse af Ordet var mine Forældres Hjem ikke. Her fandtes ingen genial Uorden, ingen Ekstravagancer i det daglige Liv. Tværtimod! Alt gik i Reglen efter en Snor. Spisetiderne var bestemte, og alle overholdt dem. Da Forestillingerne paa det kgl. Theater den Gang begyndte tidligere paa Aftenen end nu, var Middagen af Hensyn til Fader sat til Kl. 2. Denne Ordning gav os en lang Eftermiddag og Aften, hvilken Tid jeg sværmede for, thi Hjemmets Hygge gjorde sig først da ret gældende, især om Efteraaret og Vinteren, naar Regnen eller Sneen pidskede mod Ruderne, og Ilden blussede i Kakkelovnen. Naar min Tanke gaar tilbage til hine min første Barndoms lykkelige Aftener, ser jeg Dagligstuen for mig igen i alle Enkeltheder. De hvide Rullegardiner er slaaede ned, og paa Bordet foran den gamle Sofa brænder to Lys. Paa denne Sofa var som Dekoration anbragt gyldne Harper. Det var en Tid lang min Fornøjelse at spille paa disse Harper. Jeg indbildte mig næsten, at jeg kunde høre Strengene tone. Det store gamle bornholmske Ur, i hvis Bund jeg fandt min første Teaterbillet, og som altid forekom mig at ligne en gammel statelig Dame, holder sine sædvanlige Enetaler: Tik—Tak, Tik—Tak i en Uendelighed, kun afbrudt hver halve og hele Time af den Støj, der gaar forud for de dybe, fulde Klokkeslag. I Spejlene over de mørke Mahogni Kommoder ser jeg Billedet af den lille Kreds, der er samlet i Stuen. I Sofaen sidder Moder og strikker; Marie, min ældste Søster, broderer — fra sin Barndom havde hun ved sin Flid bidraget til Hjemmets Indtægter — og med Hovedet begravet i Hænderne læser Rose Lektier til Skolen. Bedstemoder, der havde sine egne Bekendte og førte sit eget Liv, var som oftest ikke til Stede om Aftenen. Bestemte Gange om Ugen var hun ude, en Aften hos Skuespiller Liebes paa Hjørnet af St. Kongensgade og Hoppens Længe, en anden hos Fru Topsøe i Amaliegade, og naar hun var hjemme, gik hun i Reglen tidlig til Ro. Dog kunde hun nok lide af og til at faa sig et lille Slag Kort.

Kl. 8 ringer det paa Døren. Hvem er det? Aa, det er ikke andre end Krøyer. Med Udtrykket „ikke andre“ menes dog kun, at den indtrædende — en lille, glat barberet Mand med et lidt teologisk Udseende — er en saa sædvanlig Gæst, at han næsten regnes at høre med til Familjen. Musikeren Krøyer, senere Kantor ved, saavidt jeg husker, Slotskirken, var den Gang henimod tredive Aar gammel. Han var et ualmindelig talentfuldt Menneske, over hvis Kompositioner der var en egen Ynde, som f. Eks. i hans Valse kunde lede Tanken hen paa

Chopin. Hans Navn er imidlertid ikke ret meget kendt i Nutiden, dog er der et af hans Arbejder, som hvert Menneske i Danmark er fortrolig med fra sin tidligste Barndom, Sangen: „Der er et yndigt Land“. Men det er farligt at komponere Fædrelandssange. Blive de populære, glemmer man Komponisten for Melodien. Naar Krøyer ikke havde sin slemme Nervehovedpine, var han morsom og elskværdig. Men led han under denne sin Plage, var han ikke god at komme nær. Jeg husker, at han en Aften havde sat sig hen i en Krog af Værelset med Haanden for Panden. Trods hans øjensynlige Indisposition gik jeg, der var en stor Plageaand, hen til ham med et Ark Papir og bad ham tegne noget for mig. „Aa, Herregud, Barn!“ svarede Krøyer, „lad mig nu være i Fred. Jeg har saadan en Hovedpine.“ Men jeg var ubarmhertig. „Naa, lad mig da saa, siden jeg ikke kan blive fri.“ Jeg gav ham Papiret. Krøyer tog da en Blyant, og til min Skræk trækker han en lang Streg over det. Papiret var ødelagt. „Men hvad skal det betyde?“ siger jeg grædefærdig. „Kan Du ikke se det?“ svarer Krøyer. „Det er Langelinje!“ Det varede adskillig Tid, inden jeg atter overlod Krøyer mit Papir til Behandling. Krøyer vænnede mig for Resten af med forskellige Uvaner. Blandt andet var jeg slem til at bande „ved Gud“. „Lad vær med at tage Vorherres Navn forfængeligt,“ udbrød han en Dag. „Sig „Fanden gale mig“.“

Naar Fader ikke var paa Teatret, fik man sig et Slag Styrvolt. Spillepartiet bestod i Reglen af Bedstemoder, Krøyer, Fader og en tilfældig Fjerdmand — som oftest Madam Knudsgaard. Hvem var Madam Knudsgaard? Det var en af Moders gamle Veninder fra Aarhus, en Skipperenke, der efter Mandens Død havde slaet sig ned i København. Hun var Søster til Skipper Byrgesen, som foer med sit lille Fartøj imellem Randers og København, og handlede med jyske Oste. Madam Knudsgaard boede i Prinsensgade skraas for os. Hun var et ualmindelig godt Menneske, der forkælede mig i høj Grad. Jeg besøgte hende ofte og boede af og til hos hende. Fra disse Besøg mindes jeg hendes lille tarvelige Lejlighed og husker, naar hun tidlig om Morgenen rejste sig, gik hen til den gamle Trumlekakkelovn, gjorde Ild paa, kogte Vand og lavede Kaffe. Hun troede jeg sov, men jeg nød Livet, gottede mig over den forunderlige Hyggelighed og hørte paa Kedelens Snurren. Saa dækkede hun det lille Bord, kom hen til mig og sagde: „Kom nu, min Stump, nu maa Du ikke sove længer.“ — Naar Madam Knudsgaard deltog i Kortspillet hjemme, haglede det med Vittigheder. Hendes naive Udtryksmaade udæskede navnlig Krøyers Vid. Jeg mindes saaledes en Aften, da det stormede stærkt. Paa en Gang kommer der et stærkt Vindstød. „Jøsses,“ udbryder Madam Knudsgaard, „sikken et Vejr! De arme Mennesker paa Søen!“ „Ja,“ svarer Krøyer tørt, „og som ingen Skibe har.“ Knuds-

gaard sendte ham et skævt Øjekast. Hun kunde ikke lide hans Satire. Efter Kortspillet samlede man ved Aftensbordet. Hvad vi fik at leve af var godt, og Opdækningen ren, men yderst tarvelig. Moders Tallerkener var af simpel Fajance og havde kostet 10 Skilling Stykket. Men Moder var stolt af dem, og det var hende en Hjertesorg, naar nogen af dem gik itu. Jeg vil aldrig glemme en Aften, da Krøyer tabte Osten ned paa den Tallerken, der tjente til Underlag — Osteklokke kendtes selvfølgelig ikke — og Tallerkenen gik midt over. Der blev Dødsstilhed i Stuen, og Moder genvandt ikke sit Humør den ganske Aften.

Til mine Erindringer om Madam Knudsgaard hører ogsaa nogle Besøg, jeg gjorde med hende hos forskellige af hendes kvindelige bekendte. Vi besøgte saaledes en Dag en Jomfru Fonne, der levede af at stikke Kapper op. Da vi kom, var Jomfruen sort af Melankoli. Hun havde maattet give sin Tjenestepige Løbepas, „for,“ som hun sagde, „kan De tænke Dem, saadant et Svin var hun, at jeg midt i en Dynge Fejeskarn finder 30 Hattepulle og 16 Nøgler Garn — hvad mener De?“ — En anden Gang var jeg paa Besøg med Knudsgaard hos en Madam, hvis første Mand var død, men nu atter var gift med en Skipper ved Navn Olsen, der var nærværende ved vort Besøg. I Samtalens Løb hørte jeg Madam Olsen sige til Knudsgaard: „Det er spaaet mig, at jeg skal blive 3 Gange gift — men Olsen er møjet rask!“ Skønt den værdige Matrone, idet hun sagde dette, saa noget misbilligende hen til det Hjørne af Stuen, hvor Olsen opholdt sig, lod Bemærkningen dog ikke til at afficere ham videre.

En Gang imellem tog Madam Knudsgaard mig med sig i Teatret, hvor hun havde Plads i Galleriet. Der stod jeg op foran hende. Hun havde en stor, sort Pose, fyldt med Boller og Æbler, paa Skødet, og den hele Aften stak hun til mig af disse Sager. Det maa have været behageligt for Omgivelserne at høre paa dette uafbrudte Gnaskeri. Jeg kan tydeligt erindre, at jeg en Aften var med hende og saa „Aprilsnarrene“. Da Fader paa en Gang stod i Døren som Hans Mortensen, raabte jeg til Knudsgaards store Forfærdelse højt over hele Teatret: „Fa'er!“ Jeg ser ham for mig med det gloende røde Haar, den korte Trøje og Kadetbukserne.

Ogsaa i Kirke var jeg ofte med min gamle Veninde. Hun hørte en Pastor Timm, hvis Ord gjorde stærkt Indtryk paa mig. I hvilken Kirke det var, husker jeg ikke.

Foruden Madam Knudsgaard havde Moder endnu en tro og hengiven Veninde. Det var Sofie Sonne, en gammel Pige, der boede i Grønnegade. Hun var mild og god, paa sin Maade morsom. Ligesom hos Knudsgaard kom jeg ofte hos Sonne og var der til den næste Dag. Det maa have været min store Kærlighed til ældre og min tid-

lige Sans for det komiske, det humoristiske hos gamle Kvinder, der gjorde, at jeg altid befandt mig saa vel hos dem. Jeg kunde more mig alene med dem, saa længe det skulde være. Fra et Besøg hos Sonne har jeg følgende Erindring. Jeg havde været der om Aftenen, og vi var begge gaaede til Køjs. Jeg laa altid inde ved Væggen og sov straks som en Sten. Pludselig vaagnede vi ved den uhyggelige Vægterpipe. Vi for op begge to, løb hen til Vinduet. Jeg krøb sammen af Skræk. „Lille Sofie!“ siger jeg. I det samme ser jeg paa hende. Der stod hun med en stor hvid Vest, som gik langt ned; uden paa Vesten omkring hendes Hals hang et Baand med Kastanier; paa Hovedet bar hun en Natkappe med Tørklæde om, let bundet. Jeg var nær omkommet af Latter ved dette Syn. Men Sonne blev vred. „Ih, din Pokkers Tøs,“ brød hun ud, „har Du nu ogsaa faaet det at grine af. Ja, saadan ser man ud, naar man er plaget af Gigt!“ Saadanne Syner glemte jeg aldrig. Naar en Tildragelse, den være nok saa lille, havde noget komisk ved sig, bevarede jeg den for stedse i min Hukommelse, og saavel Knudsgaards som Sonnes Skikkelser have foresvævet mig i mit senere Teaterliv.

Det var dog ikke blot ældre Venner og Veninder, jeg havde. Jeg elskede at lege, og som ovenfor berørt var jeg Kammerat med hele Kvarterets Ungdom. Af min Barndoms Legekammerater er der dog tre, som jeg i særlig Grad mindes, og hvis Venskab have fulgt mig gennem Aarene. Den ene er min kære Augusta West, Datter af Urtekræmmer West paa Hjørnet af store og lille Grønnegade. Hun har elsket mit Hjem og mine Forældre, og hun har indtil den Dag i Dag omfattet mig og mine Kære med en Trofasthed og Kærlighed, der gør, at jeg slet ikke kan tænke mig mit Liv uden hende. — Dernæst maa jeg nævne min senere mangeaarige Kammerat ved Teatret, Theodor Liebe. Jeg har i det forgaende omtalt, at min gamle Bedstemoder en Gang om Ugen kom til Skuespiller Liebes. Madam Liebe var en meget livlig og behjertet Dame, dertil en udmærket Skuespillerinde og en hyggelig Husmoder; Liebe mindes jeg som en dannet og elskværdig Mand. Sønnen Theodor — en frejdig, uforknytt Dreng — var jævnaldrende med mig. Han og jeg har i Forening revet ikke saa ganske lidt ned af den gamle Marmorkirke-Ruin, som den stod for omtrent 60 Aar siden. Vi tumlede og legede der, saa det vistnok med Rette kan siges, at det var vidunderligt, vi ikke slog os fordærvede. Vi var meget vilde, og derovre havde vi det for os selv. Naar Bedstemoder sagde til mig: „Imorgen skal Du med mig til Liebes,“ blev jeg henrykt. Foruden Theodor var der en aldeles mageløs brandgul Moppe med store, rare Øjne. Moppen hed Boen. Jeg holdt næsten ligesaa meget af Boen som af Theodor. Boen voldte os en Gang en stor Forskrækkelse. Den var vant til at sidde i aabent Vindue i Solen, saa ingen faldt paa, at der kunde være noget farligt for Boens Liv og

Velfærd heri; men en Dag, da Boen sidder saaledes og nyder Livet i det varme Solskin, bliver den døsigt og falder hen i Drømmerier. En Flue kommer udefra snurrende, svirrer om Boens Næse. Boen vaagner, glemmer, at den sidder paa Afgrundens Rand, snapper for livligt efter Fluens og, bums, styrter Boen ned paa Gaden. Mærkeligt nok tog den dog ingen Skade ved sin ufrivillige Luftfart; den foer blot som rasende ned ad Hoppens Længe og kom hjem rent tummelumsk i Hovedet. Da Boen flere Aar efter døde i Gentofte umiddelbart ovenpaa et stærkt Anfald af Gøen, fremkaldt ved Synet af en Flødebonde, var der stor Sorg. Boen hørte med til Hjemmets Hygge; alle holdt saa meget af den tykke, rare Boen. — Hos Liebes saa jeg ofte en ældre Dame, Madam Schall. Hun havde været Danserinde ved det kgl. Teater og var min Skræk. Thi næppe fik hun Øje paa mig, før hun med stærk Stemme raabte: „Julie, Julie, sæt dog Fødderne udad! Det er rædsomt at se paa, som Du gaar.“ I min Befippelse satte jeg saa Fødderne i den Grad udad, at jeg var ved at falde. Jeg listede mig til at se paa hende, naar hun sad i Sofahjørnet og ikke anede, at hun var Genstand for Opmærksomhed. Hun forekom mig temmelig fed og bar de mærkværdigste Haarpynte; dem kunde jeg stirre paa og — glemte dem ikke. Liebes gjorde smaa Aftenselskaber for deres unge Venner; der blev leget først og senere danset; altid var der jublende godt Humør. Det varede forresten ikke ret længe, inden jeg mistede min Ven Theodor. Han kom paa Herlufsholm, hvorfra han blev Student. Vi mødtes dog af og til, naar han var hjemme i Ferierne.

Min tredje jævnaldrende Legekammerat fra Barndomsaarene hed Ida Storm. Hendes Moder var Enke efter en Major Storm. Foruden Ida var der to andre Døttre, begge voksne unge Piger, og en Søn, den ovenfor nævnte Kantor Storm i Vallø, hos hvem min Broder Adolph kom i Huset. Storms hørte til vor nærmeste Omgang. Ida og jeg holdt et syndigt Spektakel, naar vi var sammen. Hun var min fortrolige Veninde og medskyldig i adskillige af mine Skelmsstykker, hvilke just ikke var saa faa. Thi — det indrømmer jeg villigt — noget eksemplarisk Barn var jeg ikke. Den store Frihed jeg nød — paa Grund af min Sygelighed var jeg fyldt otte Aar, inden jeg kom i Skole — bidrog just ikke til at udvikle Artigheden, og jeg var ikke altid let at styre. Jeg kan erindre, at Fader, der var Godheden selv overfor os Børn, en Dag blev saa irriteret, at han greb mig i Armen og sagde: „Skal jeg sætte Dig over i Prinsensgade.“ Noget som jeg forøvrigt aldeles ikke vilde have betragtet som et Onde. Der boede jo Madam Knudsgaard.

Disse mine tidligste Barndomsaar blev af stor Betydning for mit hele senere Liv, thi i dem modtog jeg mine første Indtryk af Folke-

livet og traf sammen med mange morsomme og godmodige Mennesker, der trods min Overgivenhed holdt meget af mig .Og her maa jeg da i første Række mindes vor Husvært, den gamle islandske Grosse-
rer Magnus og hans to elskelige Døtre, Hanne og Lette.

Familjen Magnus var Jøder. De boede som forhen nævnt paa første Sal i Ejendommen, og vi kom jævnlig sammen. De to gamle Piger forkælede mig grundigt. Naar Magnus' havde deres smaa Aftenselskaber, savnedes sjældent de voksne Medlemmer af vor Familie, og en enkelt Gang var jeg selv med. Jeg mindes saaledes særlig en Aften, desværre vel nærmest af den Grund, at jeg opførte mig højst upassende, hvad man vil se af det følgende. Naar vor Familie skulde ud i Selskab, var det altid en Begivenhed, fordi det hændte saa overmaade sjældent. Navnlig galdt dette for Moders Vedkommende. Hendes Liv var nøje knyttet til Hjemmet. Da derfor hun, mine to Søstre og jeg den omtalte Aften stod færdige til Afmarch, var der en vis forventningsfuld Stemning over os alle fire. Rene og stivede vandrede vi op ad Trappen; Moder med stor Kappe paa og sammenlagt Tørklæde i Haanden. Over Armen bar hun sin Strikkepose. Højtidelige stod vi udenfor den store Glasdør, ringede paa, blev lukkede ind og gik stille hen over det sribede Gulvtæppe, som dækkede Forstuegulvet. Der duftede af en aparte Røgelse. Moder bankede beskedent paa Døren til Dagligstuen. Den blev aabnet, og Lette og Hanne med de milde Ansigter tog imod os. Saa kyssede man rundt. „God Aften, god Aften og velkommen. Sikken en Kulde vi paa en Gang har faaet. Kom nu, søde Madam Rosenkilde, kom ind i Sofaen. Her er lunt, ikke sandt?“ „Aa!“ udbød alle Rosenkilderne og snusede efter Røgelsen, „Aa, hvor her er dejligt!“ Alle lo af bare Velbehag. Saa banker det igen paa Døren, og ind triner Fru Storm med voksne Døtre og til min usigelige Fryd Ida. Efter almindelig Haandtrykken og „god Aften“ kommer Selskabet endelig til Ro. Damerne ordne sig om Bordet, fra hvis Midte den store Astrallampe spreder sit Skin, og alle tage fat paa Haandarbejdet, medens Passiaren gaar livligt. Ida og jeg gav os til at slendre op og ned ad Gulvet paa det bløde Tæppe. Vi saa paa Portrætterne paa Væggen over Sofaen i de brede, forgyldte, ovale Rammer; det var de gamle Bedsteforældre og den afdøde Moder i stive, gammeldags Dragter. Møblementet i Stuen var stilfuldt, elegant og holdt i en mørk Tone; Sofaen stor med Skabe for hver Ende med smukke, indlagte, mønstrede Døre, og ovenpaa hvert Skab stod en Engel i Gibs, den ene læsende, den anden skrivende. Hvad der dog tiltrak Ida og mig mere end de stilfulde Møbler, var det store Skab i Væggen. Dette, vidste vi nemlig, var Gemmestedet for Vidundere af Lækkerheder, Konfitterer, hjemmebagte Kager og dejlig Frugt. Vi var fyldte med drømmende Lykke, om hvad der ventede os i Løbet af

denne Aften. Lege kunde vi ikke for indre Bevægelse. Saaledes gik Tiden, indtil Døren pludselig aabnede sig, og ind traadte Tjeneren, bærende en stor gul, lakeret Bakke med seks Asietter, til Randen fulde af forskelligt, fint Syltetøj. I Midten stod et højt Glas med Teskeer. Vore Hjerter bankede, og vore Øjne stirrede. Vi gik nærmere for at se bedre, og vi var saa uheldige at stille os bag den Stol, hvor Husets gamle Veninde, Gitte Petersen, sad. Ja, Ida og jeg var saa ubesindige hver at lægge en Haand paa Stolen, og Gitte, der ikke kunde fordrage, at nogen stod bag hendes Stol, vendte sig i en fabelagtig Hurtighed om til os og sagde alt andet end blidt: „Gaa væk! I ved, jeg kan'te taale, man staar og knager i min Ryg!“ Gittes Udbrud havde imidlertid kun til Følge, at Ida og jeg var ved at kvæles af Latter og maatte styrte hen i en Krog for at faa Luft. Sværmeriet hos os var nu totalt opløst, og Fnisehjørnet kommet over os. Da vi havde fattet os lidt, kom vi imidlertid i Tanker om den Nydelse, der snart ventede os, naar Lette kom med Bakken og sagde de fortryllende Ord: „Se saa, søde Børn, nu maa I gøre Jer til Gode med Resten!“ Vi stillede os da hen for at se, hvorledes Fremtiden tog sig ud for os i saa Henseende. Bakken var gaaet en Gang rundt, og det havde allerede taget svært paa Syltetøjet. Damerne tørrede sig om Mundene. Man befandt sig i en vis løftet Stemning. Ida og jeg betragtede hinanden med tiltagende Uro, der gik over til Raseri, da Hanne paa en Gang siger: „Aa Lette, Du sidder ved Bakken, lad den gaa rundt igen!“ Tak Skæbne, anden Omgang! Vi rystede ligefrem ved at se de toppende Skefulde blive stoppede i Mundene, indtil vi ikke kunde udholde det længer, men trak os hen i Krogen med knyttede Hænder. „Har Du set Mage,“ udbød jeg, „de æder Syltetøj, som det kunde være Sødsuppe. Det er væmmeligt!“ Endelig langt om længe blev der kaldt paa os: „Julie, Ida, her staar Bakken til Tjeneste.“ Ja, jeg skal love for, det var noget at byde os. Vi skrabede og skrabede og gjorde saa megen Støj som muligt med Skeer og Glas, indtil den gode Lette udbød: „Saa, Børn, nu er der bestemt ikke mere.“ Nej, det var meget rigtigt, det havde der ikke været i det sidste Kvarter. Der blev ringet paa Tjeneren, og han fjernede Bakken med de næsten rene Asietter. Humøret var borte, Vreden over Menneskenes Nedrigheid havde taget os fangen. Vi talte sammen, men stille. Saa pludselig kom en lys Tanke, sam varmede os op: Aftensmaden! Med Spænding afventede vi Øjeblikket, hvor Tjeneren atter viste sig, og da det kom, var vi lige ved at bryde ud i Hurra. Han sagde noget til Lette, som rejste sig og bød sine Gæster at gaa ind til Tebordet. Vi sluttede Toget. Ved et lille Bord i Værelset ved Siden af Spisestuen blev vi anbragte. Væggene i Kabinettet, hvor vi befandt os, var nymalede med en sart rosenrød Farve. Det varede efter vor Mening

syv lange og syv brede, inden vi fik noget at spise, og forfærdelig sultne var vi. Vi begyndte at finde, at vi blev skammelig behandlede. Endelig, da vi var paa Nippet til at græde, arriverede der en Tallerken Smørrebrød. Men det var ikke efter vort Hoved. Vi var af den Mening, at vi meget godt kunde have siddet ved det store Bord og smurt selv. Misfornøjelsen steg, da vi kastede et Blik paa Smørrebrødet. Var det det hele Traktement. Det meste var belagt med Fiskefars, som vi ikke brød os om, og hvad havde vi ikke gjort Regning paa. Igennem Døraabningen mente vi at kunne se allehaande delikate Retter, som de voksne gjorde sig til gode med. Skuffelsen var for stor, og jeg maatte have Luft. Jeg tog da et Stykke Fiskebolle, foer hen og klaskede det op ad den lyserøde Væg. Da det var sket, kom der en vild Latter over os, som nær havde bragt os til Graad. Jeg stjal mig til at se hen paa Væggen. Dersom jeg ganske lydløst havde kunnet synke i Gulvet, vilde jeg have betragtet det som en Lykke. Aldrig nogensinde har et Stykke Fiskebolle set saa skrækkeligt ud. Ingen gør sig Begreb om min Elendighed og Skamfølelse. Jeg listede ud af Stuen, ned ad Trappen og lagde mig sønderknust i min Seng. Den næste Dag fik Hanne og Lette Sandheden at vide, og da jeg var saa umaadelig bedrøvet over min Gerning, sagde de ikke et eneste ondt Ord til mig, men Væggen maatte helt males om. Ja, saadan en Trolde kunde jeg være.

Hos Familien Magnus gjorde jeg Bekendtskab med Jomfruerne Euchel, fire Søstre — Jødinder — der boede sammen og holdt Skole i en stor Gaard oppe mod Gothersgade. Det var ualmindelig fine og dannede Piger, indtagende af Ydre. Jeg besøgte dem og saa paa Væggen i deres Dagligstue et Billede af en udmærket smuk ung Pige. Det var deres Moder. Det gjorde et stærkt Indtryk paa mig, da disse elskværdige Piger paa en Tid, hvor man frygtede for en Jødefejde, kom flygtende hen til os og bad om Husly, ligesom mit Barnesind var højlig oprørt over, at saa gode Mennesker som Magnus' maatte holde sig skjult for ikke at blive forulempede.

Bedstemoder kom ofte hos en gammel Dame, en Fru Topsøe, som boede i en stor Gaard i Amaliegade, og blev omtalt som meget rig. Efter de Indtryk, som mit Barnesind modtog, naar Bedstemoder en enkelt Gang tog mig med paa sine Besøg, var det en eventyrlig Pragt, der herskede i Fru Topsøes Hjem. Saa store og smukke Værelser, som dør var, havde jeg aldrig set. Navnlig mindes jeg en Selskabsal, hvor der fandtes lutter hvide lakerede Møbler med rig Forgyldning. Sofaer og Stole var betrukne med blaat Silkedamask, Gardinerne var af samme Stof med prægtige Frynser, og midt i Loftet hang en mægtig Krystallisekrone. Til daglig var dog alt betrukket med hvidt Shirting. Denne Sal, hvor mine Skridt gav Genlyd, impo-

nerede mig i en saadan Grad, at jeg blev beklemmt og ikke gerne vilde være der alene. De meget store Spejle med hvide Konsoller lod jeg, som jeg ikke bemærkede; jeg blev undselig over den lille tarvelige Pige med tynde Arme og Ben og lyse Piske ned ad Nakken, jeg saa derinde.

Et af mine Besøg hos Fru Topsøe er blevet mig uforglemmeligt paa Grund af en lille Tildragelse, der knyttede sig til det. Det var en smuk Dag i Eftersommeren. Under vor Vandring derhen fortalte Bedstemoder mig om den dejlige Have, der hørte til Huset, og om den Mængde Blomster og Frugt, der fandtes. Jeg havde endnu aldrig set Haven, og mit Hjerter bankede af Fryd og Glæde. „Se saa,“ sagde Bedste, da vi naaede Porten. „Løb nu op i Forvejen og ring paa. Jeg gaar langsomt.“ Ligesom vi kom ind i Entreen, mærkede jeg Duften af Æbler, og det viste sig da ogsaa, at der inde i Spisestuen stod en Kurv helt fyldt med fin Frugt. Fru Topsøe tog imod os i Dagligstuen. Tjeneren slog Fløjdørene op ind til den store Sal, og gennem denne gik saa de to gamle med mig lige i Hælene ind i det lille Kabinet, fra hvis eneste Fag Vinduer der var en vid Udsigt. Medens Fru Topsøe og Bedstemoder fik sig en Passiar paa Forhøjningen foran Vinduet, var jeg overladt til mig selv. Jeg listede mig til at lukke Døren til Salen lidt op, saa jeg kunde kigge ind — endnu lidt mere op; saa fik Fru Topsøe Øje paa mig og sagde: „Du maa gerne være inde i Salen, mit Barn, hvis det kan more Dig. Vi gaa snart ned i Haven.“ Jeg listede ind, men Døren lod jeg staa aaben, thi den ængstelige Fornemmelse ved at være alene i den store Sal kom straks over mig. Jeg pillede ved de forgyldte Ørnenæb paa Konsollerne og løftede det hvide Betræk saa godt, jeg kunde, for at se det dejlige blaa Damask. Saa endelig kom Øjeblikket, hvor jeg hørte de længe ventede Ord: „Julie, nu skal vi ned i Haven!“ Afsted gik da det lille Tog ned ad Trappen og ud i den store Gaard, hvor jeg hørte de forunderligste Lyde, stærke og lange. Det var Fru Topsøes Paafugle, der samtalede. Nogle af dem sad paa Stakittet, andre kom henimod os og slog de pragtfulde Fjervifter op. Jeg var ved at daane af Forundring over de skønne Metalfarver. Bedstemoder fik forærende en dejlig Fjer, som blev betroet til min Omsorg. Naturligvis knækkede den straks. Bagved Gaarden laa Haven, og da vi gennem Laagen traadte ind, og jeg saa de overfyldte Frugttræer, de brogede Bede af Asters og Georginer, og mærkede Blomsterduften, fik jeg en Følelse af, at jeg ikke længer befandt mig paa Jorden. De gamle spadserede i Forvejen, jeg bagefter stirrende saaledes op i Træerne, at jeg ikke anede, hvor jeg satte mine Fødder. Jeg tror nok, at de adskillige Gange befandt sig midt i Resedarabatterne. Efter en Stunds Forløb satte Bedstemoder og Fru Topsøe sig til Hvile i en lille Pavillon, som

laa i et Hjørne af Haven. I Pavillonen var der midt paa Gulvet et rundt Bord; paa Siderne smaa Spanskrørs Sofaer med Hynder, be-
trukne med rødt sribet Tvist, og under Vinduet et lille Skab, hvori
stod et fuldstændigt Teservice. Jeg sad stille ved Siden af de to gamle.
Endelig siger Fru Topsøe: „Gaa Du kun ud i Haven, lille Julie, saa
blive vi her.“ Dette var netop, hvad jeg lurede paa. Jeg løb ud og
betragtede de Frugttræer, som Fru Topsøe havde viist særlig Inter-
esse. „Ja,“ tænkte jeg, „dette er rigtignok noget andet, end naar
Moder køber en lille Slump Æbler af Amagerkonen!“ Paa en Gang
faar jeg Øje paa et løvrigt Træ, som til min store Forundring ingen
Frugt bærer. Det var da mærkeligt! Alle de andre Træer er over-
fyldte og dette nydelige Træ saa fattigt. Jeg gik tæt ind til Stammen,
saa nøje hver Gren igennem. Jo, min Sandten, dør under de mørke-
grønne Blade sidder skjult et stort, dejligt Æble, gult og rødt, som
var det af Voks. „Hvor det er smukt!“ sagde jeg til mig selv, „det
har bestemt ingen set.“ Jeg saa og saa — det begyndte at løbe rundt
for mig. Saa gik jeg bort fra Fristelsen, ned ad Gangen for at ad-
sprede mig ved Synet af de andre rigere Træer. Men de fængslede
mig ikke mere. Det var ligesom en hemmelig Magt trak mig hen til
det mærkelige ensomme Æble, hvis Tilværelse Fru Topsøe naturlig-
vis ikke anede. Tankerne tumlede i mig, jeg vendte om, og før jeg
vidste af det, stod jeg igen foran Træet. Pludselig foer det igennem
mig: „Det Æble maa Du have!“ I samme Nu var min Haand oppe
og — Æblet nede. Jeg betragtede det et Øjeblik med stor Uro, ingen
Glæde, og gemte det hos mig saa godt jeg formaaede. Til min Skræk
ser jeg i det samme de to gamle komme anstigende. De standse ved
Træet, Blodet stivner i mine Aarer. Saa hører jeg — det lød saa
underlig langt borte — Fru Topsøe sige til Bedstemoder: „Nu skal
Du se, hvor morsomt; dette lille nydelige Træ bærer kun et eneste
Æble, men det er det smukkeste i Haven!“ Hun gav sig til at lede
efter det, og Bedstemoder undersøgte ogsaa Træet. „Det forstaar jeg
ikke,“ udbryder Fru Topsøe i en misfornøjet Tone. „Æblet er borte,
og det maa nylig være sket; det var her før.“ Ja, der stod jeg elen-
dige Unge, og har vist set jammerlig ud. Min Tilstand maa have
været ubeskrivelig, thi fra det Øjeblik ved jeg ikke, hvad der mere
hændte. Jeg maa have været som bedøvet. Den hele lille Tildragelse
staar saa levende for min Erindring, som om den var sket i Gaar.

Jeg mindes en anden af Bedstemoders bekendte. Det var Over-
lægen ved Frederiks Hospital, Professor Gundelach Møller. Han staar
for mig som en meget alvorlig Mand. Naar vi besøgte ham, fik jeg
Lov til at gaa ind i hans Naturalieckabinet. Jeg betragtede med Ære-
frygt alle de mange mærkelige Ting, som her fandtes. Navnlig Skelet-
terne virkede betagende paa mig.

Jeg tror for øvrigt ikke, at jeg morede mig noget Sted saa godt som i mit Hjem. Mine Dukker var mit bedste i denne Verden. Der var Alvor i den Maade, hvorpaa jeg behandlede dem. Naar Moder vadskede, vadskede ogsaa jeg, og naar Sine Vadskerkone kom til Moders store Vadsk, saa kom hendes lille rødhaarede Datter til min Dukkevadsk. Der var en af mine Dukker, som var min specielle Yndling. Lotte hed hun. Hvormegen Pris jeg satte paa hende, vil fremgaa af følgende. Det var Faders Fødselsdag, og en Del af hans Venner var forsamlede hos os om Aftenen. Imellem disse var Prof. Heiberg og hans unge Hustru. Det var kort efter deres Bryllup. Jeg kan huske, at Fru Heiberg bar en Dragt af hvidt Atlask med Flor over. Kjolelivet var halvt nedringet og besat med store Sløjfer, Ærmerne posedede og gennemsigtige. I Samtale med Christian Winther stod hun og lænede sig til Klaveret, hvorpaa jeg ulykkeligvis havde ladet Lotte ligge. Fru Heiberg tog da det stakkels Væsen i sine Hænder, øjensynlig ganske uden Tanke for dets Velfærd, og gav sig til at dreje dets ene Arm uafbrudt omkring. Jeg stod i en Krog af Stuen tilligemed min Veninde Ida Storm. Jeg græd, jeg var ude af mig selv af Angst og Fortvivlelse for min egen kære Lotte. Ida, som var ganske betagen af Beundring for Fru Heiberg, skændte paa mig: „Skam Dig, Dit utaknemmelige Asen!“ Endelig slap min lille Stakkel løs. Hun blev lagt tilbage paa Klaveret; jeg foer hen, tog Dukken i mine moderlige Arme og forsvandt med den ind i Sovekammeret. Der stod den lille Vugge uden for min Seng. Lotte kom til Ro og snart efter ogsaa jeg.

Den omtalte Aften var det første Gang, at „Fru Heiberg“ var hos os. Men den lille Johanne Luise Pätges havde tidligere i de første Aar, vi boede i Adelgade, ofte besøgt vort Hjem. Hun var paa Alder med min ældste Søster, og Fader interesserede sig meget for hende. Han betragtede sig egentlig som hendes sceniske Gudfa'er. Han havde jo været hendes eneste Medspillende i hendes første større Forsøg i det reciterende Skuespil og altid glædet sig over den unge Piges store Evner. Jeg mindes hende selvfølgelig ikke fra den Tid. Jeg kan kun huske at have hørt, at Fader blev bedrøvet over, at hun, da han efter hendes Konfirmation sagde „De“ til hende, ingen Indvending gjorde.

Som tidligere berørt var jeg fyldt otte Aar, inden jeg kom i Skole. Jeg vil ikke just paastaa, at Overgangen fra det frie Liv og Hjemmets Mildhed til de haarde Bænke i Foersoms Døttreskole var mig behagelig. Dermed skal ikke være sagt, at jeg ikke gad lære noget. Tværtimod, al Læsning tiltrak mig stærkt. Men den Methode, som Skolerne den Gang fulgte, følte som i høj Grad pinefuld af Børnene, særlig da af de livlige og opvakte iblandt dem. Skolen virkede ganske som en Tvangsanstalt. Vi mødte om Morgenen Kl. 9 præcis. Saa

blev vi anbragte paa Træbænke, hvor vi sad 5 Timer i Træk blot med et Øjeblik Frihed, medens vi nød vor Frokost, der bestod af en tør Tvebak eller for enkelte velhavendes Vedkommende af en To-skillingbolle. Smørrebrød var ikke tilladt. Den Venlighed, der nuomstunder vises Børnene af Lærere og Lærerinder, kendte vi ikke noget til. Skolens Forstanderinder, de tre Jomfruer Foersom, staa i min Erindring som bittre Mandler — aldrig hørte vi en Spøg fra dem, aldrig saa vi et Udtryk af Glæde paa deres Ansigter. Undervisningen var tør og aldeles uinteressant. Alt gik ud paa Udenadslæren og aandløs Opremsning, aldrig den frie Fortælling, som fængsler det livlige Barn saa meget. Heller ikke blev der nogensinde taget Hensyn til det enkelte Barns Individualitet. Lærerne betragtede deres Arbejde som et brydsomt Slid, og Eleverne glædede sig kun til det Øjeblik, da deres Fængsels Døre aabnede sig. Af Forstanderinderne var den ældste mig ubehageligst. Stram og tilknappet viste hun mig kun Venlighed, naar jeg bragte hende en Billet til Teatret fra Moder. Saa kom der, medens hun snærrede: „Tak, lille Rosenkilde, Tak,“ ligesom Genfærdet af et Smil omkring hendes Mund, hvorved Ansigtet imidlertid — paa Grund af dets fuldkomne Ubevægelighed iøvrigt — antog et saadant Præg af Surhed, at min Mund uvilkaarligt løb i Vand. Til daglig Brug bankede hun mig med sit Fingerbøl i Panden og sagde: „Kan der da ikke komme noget ind i det store Hoved!“ Man vil forstaa, at da jeg mange Aar senere kom til at udføre Fru Bittermandels Rolle i „Aprilsnarrene“, var det Mindet om Jomfru Foersom, der inspirerede mig.

Blandt Lærerne mindes jeg særlig Skrivelæreren. Han var meget usigneret, bar vide, tærnede Benklæder, Briller og en uhyre Paryk, hvilken sidste var til stor Fornøjelse for Klassen. Utallige er de Papirkugler, som jeg har anbragt i Hr. Kruses forlorne Lokker.

Af Fagene var det Bibelhistorie, som interesserede mig mest.

Paa Vejen til og fra Skolen mødte der os Børn Fristelser af forskellig Art. Der var navnlig to Konditormadammer, som udøvede en dæmonisk Tiltrækning paa mig. Den ene, Madam Hunther, boede i Store Kongensgade, den anden, Madam Fym, i Dronningens Tvergade. Madam Fyms Butik var beskednere end Madam Hunthers, men paa ingen Maade mindre farlig. Jeg elendige Unge maatte daglig to Gange forbi dem begge. Madam Hunther var alle mine Skolekammeraters Lidenskab. Naar en af os var saa heldig at eje to Skilling, mødte et Kompagni af i det mindste syv Tøse med de den Gang brugelige store Skoleposer. Fra Holmens Kanal styrede vi i henrykt Forventning efter den lykkelige med de to Skilling. Over Kongens Nytorv gik Toget ned ad St. Kongensgade til Konen i Pandekagehuset, Madam Hunther. Døren blev revet op, saa Klokken paa den

kimede i højen Sky, og i vild Storm væltede vi ind. Madammen kom farende ud i Butikken fra sin lille Stue. Saa begyndte Handelen. Vi stod langs Disken lige ved Siden af hverandre og slugte Kagerne med Øjnene. Pigen med de to Skilling pegede rundt: „Hvad koster den — og den — og den?“ Undertiden indtraf saa det Uheld, at hun kom for langt ned med Pegefingern i en Kræmkage. Dette gav altid Anledning til, at Madam Hunther fik en Paroksysme. Med skingrende Stemme raabte hun: „Den ta'r Du! Jeg skal lære Dig, hvad det vil sige at jave Din beskidte Finger ned i mine Kræmkager!“ Vi saa forfærdede paa hende. Hendes Øjne lynede, og en lang, ensom Fortand dinglede i hendes Mund. Den købte Kage blev saa nydt i Fællig ude paa Gaden. Vi bed alle af den, saaledes at Ejerinden vogtede paa, at ingen tog for stor en Mundfuld.

Min overstrømmende Livslyst kunde til Tider, hvor den pludselig brød frem, skaffe mig Forlegenheder paa Halsen. En Dag kommer jeg saaledes forbi Madam Fyms Vindu og ser en lille Pige, som jeg paa Grund af hendes store, graa Filthat antog for en Skolekammerat ved Navn Dreyer, staa fortabt i Beskuelsen af de udstillede Herligheder. I samme Nu paakommer der mig en uimodstaelig Lyst til at give hende et ordentlig Dunk i Pullen. Det fik hun, saa hun foer ind mod Vinduet. Da hun imidlertid gør omkring for ved Hjælp af Skoleposen at hævne den hende overgaaede forsmædelige Tort, opdager jeg til min store Forskrækkelse, at jeg aldeles ikke kender Pigen. I min Befippelse ryger det ud af mig: „Jeg ved godt, hvem Du er, for Du hedder Dreier!“ Virkningen heraf var overraskende. Pigebarnet blev aldeles maalløst af Forbauselse, og Posen sank ned. Heraf benyttede jeg mig til skyndsomst at tage Flugten. Som jeg senere erfarede, hed hun virkelig Dreier. Det var nemlig en Søster til min Skolekammerat.

Ved Siden af min Skolegang modtog jeg Undervisning i Klaverspil af den senere Organist ved Holmens Kirke Jæhnigen, der boede i Prinsensgade. Han var en særdeles dygtig Lærer og et elskværdigt Menneske. Jeg havde stor Sans for Musik og et sikkert Øre; desuden var mine Hænder meget smidige. Naar der alligevel ikke kom saa godt et Resultat ud af Undervisningen, som jeg maaske herefter kunde have været berettiget til at vente, laa det sikkert for en stor Del i, at min Spillelærers Moder distraherede os med Rødgrød. Naar jeg saa hende komme med de store Portioner, var min Andægtighed som blæst bort. Min Lærer daskede mig over Fingrene med en Gaasefjer, men lige meget hjalp det, og snart sad vi begge og tog for os af Rødgrøden. Jæhnigen kom ofte hjem til os. Naar Fader saa havde fri for Teatret, og han ikke var optagen af sine litterære Beskæftigelser, kom Violinen frem. Jæhnigen og han kunde da spille sammen i Timevis.

Ved saadanne Lejligheder var Fader ret i sit Es. Han elskede Musik indtil Sværmeri. Naar han var alene, gik han ofte op og ned ad Gulvet, phantaserede paa sin Violin, eller han satte sig hen til sit gamle Marschalske Klaver og søgte Harmonierne frem. Bøjet over Tangenterne ind sugede han Tonerne med Begærighed.

Undertiden tog mine Søstre mig med, naar de gik til Danseøvelse. Megen Fornøjelse havde jeg dog ikke heraf. Trods min, som jeg syntes, yderst fine Paaklædning — navnlig var jeg stolt af mine gule Safians Støvler — blev der dog ikke taget mindste Notits af mig. Jeg mindes, at Utaalmodigheden en Gang løb af med mig, og at jeg gav min Misfornøjelse lydelig Luft. Med et tog da den Mand, som gned paa Violinen, mig ved Haanden og gav sig til at danse med mig, men, snurrigt nok, dette var mig imod. I det hele taget er mine Baleringer fra den her skildrede Periode af mit Liv ret ydmygende for min Selvbevidsthed. Saaledes husker jeg en Svingom hos Urtekræmmer West's. Der var ingen, som vilde danse med mig, og jeg stod i mine sørgelige Betragtninger, da pludselig Lotte West, den ældste af Døttrene, kommer farende med en Dreng, dunker ham i Nakken og siger: „Nu danser Du med hende, ellers skal Du faa med mig at bestille!“ Hvorpaa den ulykkelige Kavalier øjeblikkelig tog et saadant Tag i mine Kjolerynker, at det er mig ubegribeligt, at Tøjet holdt. Ogsaa hjemme hos os selv var der en Gang Børnebal. Der blev indbudt 24 Piger og 3 Dreng. Disse sidste var imidlertid ganske overflødige. Pigerne dansede med hinanden indbyrdes, i Begyndelsen af Aftenen endog uden Musik. Det faldt os slet ikke ind, at saadan behøvedes. Imidlertid ventede der os en stor Overtaskelse. En Ven af Fader havde tilfældig været hjemme hos os om Formiddagen. Da han hørte om Børnebalen, og at vi ingen Musik skulde have, udbrød han: „Nej, ved Du hvad, Rosenkilde, Du maa saa Gu' spendere en Lirekasse!“ Fader henvendte sig saa til en Liremand, og da vi midt under Larmen hørte de frydefulde Toner, var vi nær bleven gale af Glæde.

Ankomsten af en fremmed Orlogsmand paa Københavns Rhed gav altid Anledning til Bevægelse i de Toldboden og Nyboder nærliggende Kvarterer. De fremmede Søfolk betragtedes som god Prise af de handlende, og var der Adgang til at bese Skibet, begav man sig derud i store Karavaner. Heller ikke Adelgade var ufølsom for slige maritime Begivenheder. Jeg mindes saaledes, at der en Dag, da jeg var i Besøg hos en jævn Borgerfamilje af vort Bekendtskab, Købmand Viborgs, kom Meddelelse om, at en stor russisk Fregat var ankommet, og at Skibet kunde bese den paafølgende Søndag. Øjeblikkelig erklærede Manden i Huset, at det var noget for Mutter og Børnene og spurgte, om jeg havde Lyst til at være med. Det havde jeg jo

nok, men heraf blev imidlertid intet, da Fader ikke gav mig Lov dertil. Senere morede vi os meget hjemme ved at høre, hvorledes vore brave Venners Besøg paa Russeren var løbet af. Madam Viborg, der var en yderst naiv og enfoldig Kone, havde nemlig, skønt det var om Sommeren, taget sin Pelskaabe paa af Hensyn til Skibets Nationalitet, og da hun alt i Forvejen var en meget svær Matrone, skete der det Uheld, at hun blev siddende fast i den Kanonport, hvorigennem Adgangen til Skibet fandt Sted, og hun maatte med stort Besvær hejse ned i Baaden igen til Moro for sammes øvrige Passagerer, der ved denne Lejlighed fik et ganske ualmindelig fyldigt Indtryk af Konens Pusselanker.

Ved Siden af Faders Virksomhed som Skuespiller, hans egentlige Kald, gik hans litterære Virksomhed. Det var ham ikke blot en Adspredelse og Trang at fæstne sine Ideer til Papiret, men i hans beskedne Budget spillede enhver nok saa liden Indtægt en betydelig Rolle, og saaledes kom han ind paa sine Bladforetagender. Jeg skal her minde om, at han i Tidsrummet 1818—24 udgav Ugebladet „Brevduen“. Brevduen havde i sine første Aar mange Abonnenter, men efterhaanden faldt de fra. Med et halvt vemodigt Smil ytrede Fader da: „Jeg kommer nok snart til at lukke for Dueslaget!“ Senere deltog han et Par Aar i Udgivelsen af „Københavns Morgenblad“. Faders litterære Interesser, hans Deltagelse i akademiske Kredse og hans hele Personlighed gjorde, at han stadig var omgivet af Forfattere og Litterater, der søgte vort Hjem, hvor de altid fandt en gæstfri Modtagelse. Derved blev jeg allerede i mine tidligste Aar bekendt med flere af de Mænd, til hvem jeg senere skulde komme til at staa i Venskabsforhold. Naar jeg i det følgende meddeler et og andet om hele denne Kreds, maa det erindres, at jeg jo kun var et Barn, og at min Opfattelse derfor kan være paavirket af, hvad jeg har hørt de ældre ytre.

Jeg mindes da først Johan Ludvig Heiberg og Poul Martin Møller, begge ligesaa meget Moders som Faders Venner. Jeg kan endnu høre Heibergs hjertelige Latter, naar Moder kom med et af sine lune Indfald, og jeg ser Poul Møller for mig med den svære Skikkelse, det runde Ansigt med det milde Udtryk, det store lyse, krøllede Haar og de klare Øjne. Naar jeg tænker tilbage paa ham, er det, ligesom der glider en Følelse af noget aandfuldt og hjertensgodt gennem min Sjæl. Der var, tror jeg, ingen af vore Husvenner, som Moder holdt saa meget af som af Poul Møller. Ingen kunde som han samtale med Moder. Der var ogsaa noget beslægtet imellem dem. De mødtes i deres Hjerters Finhed og Tankers Renhed. For øvrigt tilhørte Poul Møller ikke nogen enkelt. Naar han kom, blev der altid stor Glæde hos os alle, fordi enhver syntes at have Del i ham. Han

var sand, naturlig og jævn, meget godmodig og — utrolig distræt. Som en Særegenhed for Poul Møller mindes jeg, at han altid skulde flytte. Ikke een, men flere Gange har jeg hørt ham beklage sig til Moder herover. „Herregud, Møller,“ sagde saa Moder deltagende, „skal De nu flytte igen.“ „Ja, hvad skal jeg gøre, Madam Rosenkilde, jeg kan jo ikke nære mig for Røg!“ Dette sidste Ord udtalte Poul Møller efter Bogstaven. Der var altid Røg, hvor han flyttede hen; det var ligesom en Skæbne, der forfulgte ham. Moder yndede i høj Grad at faa sig et Slag Firkort. Krøyer vilde dog i Reglen nødig til det, thi Poul Møller havde næsten altid glemt sine Penge hjemme, og naar han saa tabte i Spillet, laante han af Krøyer og glemte at betale tilbage. Jeg husker en Aften, hvor Møller først som sædvanlig tabte, men dernæst til sin store Overraskelse fik Lykken med sig, saaledes at han kunde sige os Godnat som en holden Mand med Baglommen i sin lange Frakke fuld af Kobberskillinger. Da Fader lukkede ham og Krøyer ud af Porten, vilde Uheldet imidlertid, at de kom i en litterær Disput, hvorover Poul Møller ganske forglemte, hvad han havde i Baglommen, og da han nu i Stridens Hede halede sit Lommetørklæde op for at tørre sig dermed i Ansigtet, raslede alle Skillingerne ud paa Stenbroen, og Størsteparten af dem trillede i Rendestenen, til stor Bedrøvelse for Krøyer, der havde haabet at faa sit Tilgodehavende indkasseret paa Vejen hjem, men til Glæde for Kvarterets Dreng, der i lange Tider derefter fandt deres Regning ved at gaa til Bunds i Mudderet. — Intet morede Poul Møller mere end at tage Del i vore Lege. En Aften foreviste Krøyer os det Kunststykke, der bestaar i at lade en Finger dyppet i Eau de Cologne langsomt gaa gennem Lyset. De tilstedeværende var højlig imponerede, da de saa Krøyers Pegefinger staa i lys Lue, uden at han lod til at føle mindste Ildebefindende derved. Dette fandt Poul Møller var en herlig Spas og vilde straks forsøge sig. I det kritiske Øjeblik henvendte imidlertid en af Selskabet en Bemærkning til ham, hvilket distraherede ham saaledes, at han glemte at tage Fingeren ud af Lyset. Han brændte sig derfor ganske afskyeligt og udstødte til Moders store Forfærdelse et højt Brøl. Der blev imidlertid almindelig Latter, da han efter at have undersøgt Fingeren, med stor Alvor erklærede: „Jeg maa saaledes have gjort det forkert!“

Ved Siden af Poul Møller stiger Billedet af Halvbroderen, Christian Winther, frem for min Erindring. I de fleste Henseender var de hinanden modsatte. Winther var altid udsøgt elegant i sin Paaklædning som i sit Væsen. Han samtalede helst med Damerne og henvendte sig gerne til den enkelte. Med sit letbevægelige Digtarsind kunde han forelske sig snart i den enes Haar, snart i den andens Hænder, og han forstod kun daarligt at holde sine Stemninger tilbage. Derved

beredtes mange Skuffelser. I en Henseende var han Poul Møller lig. Det var i hans store Danskhed i bedste Forstand. Fader holdt overordentlig meget af Winther, og han paa sin Side bevarede gennem hele sit Liv et trofast Venskab for det Rosenkildeske Hus.

Fra Tiden henimod Aaret 1830 erindrer jeg, at der ofte kom en Soldat med Manuskript til Fader fra en ung Forfatter, og at Fader var meget optaget af et Skrift, der skulde udkomme. Han roste det stærkt og mente, at det vilde gøre stor Opsigt. Faders Spaadom slog ogsaa til. Kort Tid efter talte Alverden om de anonymt udkomne „Gengangerbreve“, og man gættede frem og tilbage paa, hvem Forfatteren vel kunde være. Kun faa indviede vidste, at han hed Henrik Hertz. Jeg formoder, at denne Sag har fæstnet sig i min Hukommelse, dels paa Grund af Soldaten, dels fordi Bogens Titel satte min Fantasi i Bevægelse og bevirkede, at jeg troede, det var Spøgelsehistorier, der stod i den. Forfatteren til „Gengangerbreve“ holdt jeg allerede som Barn meget af. Jeg snakkede jævnlig med ham, naar han besøgte os. Tidt lukkede jeg ham op, naar han kom. En lille sirlig Skikkelse var han, som han stod der paa Gangen i sit graa Overstykke med de mange Slag. Det var af dette Overstykke, at en af Husets unge Veninder, der sværmede for Ejeren, listede sig til at klippe en Lap, hvilken hun senere opbevarede som Relikvie. Jeg tror for Resten ikke, at Hertz blev meget fornøjet over dette Bevis paa, hvor farlig han kunde være for det svage Køn.

En Dag, da Hertz gik ud af vor Dagligstue, for at begive sig ind til Fader, saa jeg ham paa Dørtærskelen møde et langt, magert, ungt Menneske. De traadte til Side for hinanden og bukkede. Som de stod der — den lille Hertz og denne høje, ranglede Skikkelse, der øjensynlig ganske manglede Herredømme over sine Bevægelser — tog de sig saa pudsige ud, at jeg uvilkaarlig kom til at le. Jeg spurgte senere, hvem den unge Mand var, og fik til Svar, at han hed Hans Christian Andersen. Det var første Gang, jeg saa vor senere saa berømte Eventyrdigter. — Ogsaa Blicher mindes jeg fra Adelgade, dog staar han kun taaget i min Erindring.

Af Faders Kunstfæller kom flere i vort Hjem, deriblandt den udmærkede Fremstillende af ældre Roller, Jfr. Jørgensen. Naar hun gik igennem Dagligstuen for at søge Fader paa hans Værelse, standsede hun regelmæssig foran et paa Væggen hængende Billede af Goethe og deklamerede med megen Patos det Vers, der stod trykt paa Billedet:

Liegt dir Gestern klar und offen,
Wirkst du Heute kräftig frey;
Kannst auch auf ein Morgen hoffen,
Das nicht minder glücklich sey.

Den Gang anede jeg ikke, at mange af de Opgaver, som Jfr. Jørgensen nu til Fuldkommenhed løste, i Fremtiden skulde blive stillede mig.

Blandt mine Minder fra Adelgade er ogsaa følgende. Jeg legede en Dag i Forgaarden, da jeg ser en Herre, der havde været oppe hos Fader, komme ned ad Trappen. Han vinker ad mig og spørger om mit Navn. „Julie Rosenkilde,“ svarer jeg rask. „Naa, saa Du hedder Julie,“ siger han. „Monstro Julie kunde have Lyst til en Kage?“ Jo, det havde Julie nok, og efter at jeg havde faaet min Hat paa oppe hos Moder, vandrede den fremmede Herre og jeg afsted til Madam Hunthers Butik. „Værsgo,“ sagde Herren, da vi stod foran Disken. „Væg nu, hvad Du vil have.“ Det lod jeg mig ikke sige to Gange, men Herren syntes, at det var nogle daarlige Kager, jeg tog, og valgte selv andre. Det blev tilsidst en hel stor Pakke, som jeg straalende af Fryd slæbte af med. Jeg kan huske, at der var Kager for ikke mindre end fire Mark. Dette var mit første Møde med Phister.

Det var paa den Tid almindeligt, at Skuespillerne søgte at hjælpe paa deres smaa Indtægter ved at give Aftenunderholdninger. Selve det kgl. Teater overlodes jævnlig de betydeligere af Kunstnerne i dette Øjemed. Jeg mindes bl. a. en saadan Aftenunderholdning, som Fader gav, og hvor Moder og vi Børn havde Plads i Hofdamelogen. Forestillingen indlededes med et Stykke, som hed „Sufflørrens Benefice“, hvis første Scene begyndte med, at Fader stak Hovedet op af Sufflørkassen og rakte sig udover Orkestret, idet han sagde: „Er der ingen, som har set min Kone? Hun skulde sidde paa den store Tromme!“ Den overordentlige Ligeformighed og Naturlighed, hvormed Fader sagde dette, bevirkede, at flere blandt Publikum rejste sig for at se, om Moder virkelig sad paa den store Tromme.

De mange levende og aandeligt bevægede Mennesker bragte en frisk Strøm gennem vort Hjem. Men hvad der mere end noget andet bidrog til vor daglige Oplivelse, var Faders Lune og hans Evne til at fortælle om de mange smaa Iagttagelser, han gjorde ude i Livet, i sig selv ofte ganske ubetydelige, men gennem hans karakteristiske Fortælling virkede uimodstaaeligt. Saaledes fortalte han os en Morgen ved Frokostbordet følgende. Han havde den foregaaende Aften deltaget i en Aftenunderholdning med efterfølgende Souper i en af Byens dramatiske Klubber. En af Gæsterne, en ældre adstadig Borger, havde taget for meget til sig af Drikkevarerne og var bleven temmelig svirende. Da han boede i samme Gade som vi, paatog Fader sig at hjælpe ham hjem og fik ham under Armen. Under megen Vrøvlen af den drukne gik da Turen fra Kongens Nytorv ned ad Gothersgade og gennem Adelgade. Den gode Borgermand boede nærmere ved Nyboder end vi, og Parret maatte derfor forbi

vort Hus. Da de passerede dette, saa den drukne med et taaget Blik op ad det, genkendte Faders Bopæl og udbrød grædende: „Den ulykkelige Madam Rosenkilde!“ Fader morede sig kostelig over, at den drukne havde gaaet i den Tro, at det var ham, som fulgte Fader hjem.

Min Broder Adolphs friske Humør satte ofte Huset paa den anden Ende. Fra en Juleferie mindes jeg, at han en Dag, da en Datter af Skuespiller Hass, Jomfru Laura Hass, var hos os, inviterede hende til en Slædetur i Baggaarden. Næppe havde hun sat sig paa Slæden, før han trak af med hende, kørte hende et Par Gange rundt i Gaarden og svingede pludselig til hendes Skræk ud af Porten. Jeg kan endnu se hende paa Slæden. Hendes Lommeur var gledet ud og hang paa Siden af hende, hun havde bart Haar, og saa forleet var hun, at hun ikke kunde protestere. Saa kørte Adolph hende ned ad Adelgade, Prinsensgade, Borgergade, Dronningens Tværgade og atter Adelgade, hvorpaa han i Triumf kørte hende ind gennem Porten.

I de lange Vinteraftener, naar vi havde taget Plads om Bordet, blev der læst højt. Nylig udkomne danske Værker blev foredragne, men ogsaa ofte tyske. Først og fremmest var det naturligvis Schiller og Goethe, der maatte holde for, men ogsaa Kleist og en nu mindre bekendt Digter Voss var stadig paa Repertoiret. Moder havde kun ringe Glæde af disse tyske Oplæsninger, da hun ikke forstod et Ord, men hun beklagede sig aldrig og sad nok saa taalmodig i Sofaen med sin Strikkestrømpe.

Jule- og Nytaarsdag viste Hjemmet sig i al sin Glans. Stuerne var smykkede med Gran, og i Spisestuen prangede Moders store Frokostbord med Sylte, allehaande salte Sager og den vældige Julekage. Om dette Bord samledes i Løbet af Dagen alle Husets Venner.

Naar Foraaret brød frem, blev Ring- og Boltspillene tagne ned fra Loftet, og gamle og unge tumlede sig de lyse Eftermiddage i munter Leg ude i Baggaarden. De ivrigste var som oftest Poul Møller og Krøyer. Naar vi saa havde spillet og leget nogen Tid ude i Gaarden, kom Moder ud til os og sagde paa sin kærlige Maade: „Hør nu, Børn, I er saa varme. I skulde hofte lidt!“ Hun havde saadanne morsomme Udtryk. Vilde vi spadserere, havde vi jo Langelinje og Kastelsvolden lige ved. Derud vandrede vi saa i sluttet Trop forbi Nyboders smaa gule Huse, fra hvis Baggaarde enkelte lysegrønne Trær sendte os deres Foraarshilsen. Naar jeg saaledes iført min stiveste Puds gik ud med min Familje, hændte det jævnlig, at en og anden af mine Kammerater fra Gaden raabte til mig: „Halløj, Julle, hvor skal du hen? Det kan nok være, Du er fin!“ Jeg maatte dog i slige Tilfælde indskrænke mig til at kvittere ved Tegn og Mimik, da min Familje, navnlig mine Søstre, ikke satte synderlig Pris paa mine

Gadebekendtskaber. Undertiden — altid f. Eks. paa min Fødselsdag — drak vi vor The ude paa Smedelinien hos en Sergentkone, der dækkede for os i sin lille Have. Disse muntre Aftener paa dette henrivende Sted vil jeg aldrig kunne glemme. Paa min Fødselsdag blev det for øvrigt næsten altid Tordenvejr, saa at vi kom drivvaade hjem. Jeg var saa gennemblødt, at jeg næppe kunde faa Benene frem, saaledes klinede Kjole og Skørter sig til Kroppen.

Naar Sæsonen var endt, indviede Fader stedse sin Ferie med et Besøg i Frederiksberg Have. Oppe paa den øverste Terrasse foran Slottet nød han sin Yndlingsudsigt over Trægrupperne i deres Foraarpragt og de grønne Plæner, gennemslyngede af Kanalerne. Han kunde da udbryde i Glæde over at være en fri Mand og i Længsel efter at ryste Byens Støv af sine Fødder. Det varede i Reglen heller ikke mange Dage, inden han begav sig paa Rejse. Sædvanligvis var det sine mange Venner i Provinserne, han besøgte, og ofte forenede han det nyttige med det behagelige ved at give Forestillinger i Købstæderne. Undertiden gjorde han en Afstikker til Tyskland, af hvis Litteratur han var en stor Elsker, og hvis Teatre han flittigt besøgte. I „Københavns flyvende Post“, udgiven af Heiberg, findes fra den Tid nogle af Faders Breve fra Tyskland til Hjemmet. Moder, der intet anede om, at Heiberg vilde aftrykke Brevene, blev yderlig forskrækket ved at se ikke blot sig selv, men ogsaa Marie, Rose og gamle Sofie Sonne omtalt paa Tryk. Var Fader imidlertid først kommet afsted, længtes han uophørlig tilbage til Hjemmet. Hans Breve bar tidt et rørende Præg heraf. Denne Længsel efter os blev Anledning til min første store Rejse, om hvilken jeg nu skal berette.

Fader var en Sommer taget til Aarhus for at besøge sine mange Venner dør og opfriske gamle Erindringer. Saa en Dag, da jeg kommer hjem fra Skole, træffer jeg hele Huset i Oprør. Der var kommet Brev fra Fader, at vi alle havde at begive os over til ham. Købmand Raa's Hus vilde huse os. Moder vidste hverken ud eller ind. Hvordan skulde hun faa Tøj samlet i den Fart til os alle. Der skulde vadskes, der skulde repareres og saa den store Indpakning! Jeg var begribeligvis ellevild af Glæde. At jeg, der aldrig havde været udenfor København, skulde rejse og det endogsaa saa langt bort som til Jylland, det forekom mig ligesom en Drøm. For Moders Bekymringer havde jeg ikke Sans, og alt gik for Resten ogsaa lettere, end Moder i første Øjeblik forestillede sig. Alle tog fat af Hjertens Lyst, og i forbavsende kort Tid var Ekspeditionen udrustet. En skønne Dag rullede saa Moder, Marie, Rose og jeg afsted med Posten til Kallundborg. Vor Tids Ungdom, der rejser saa bekvemt og hurtigt, men ganske vist ogsaa ofte paa sin Fart jager Livets Glæde forbi, kan vanskelig forestille sig den Poesi og den Stemning, der, trods alle

Besværligheder, kunde være over en saadan Rejse i gamle Dage. Selv den berømmelige Overfart fra Kallundborg til Aars med „Smakken“ fandt jeg herlig, og det uagtet Alverden var søsyg — undtagen jeg. Vi havde en fin Dame ombord, som var meget angreben og idelig raabte paa Pøsen. Da vi endelig langt om længe naaede Aarhus, var det første, vi fik Øje paa, en gammel Karosse med røde Gardiner for Vinduerne, der holdt nede ved Havnen. Ved dette pragtfulde Syn udbrød den fine Dame: „Naa, jeg ser da, at der er sendt Vogn efter mig.“ Vi betragtede med Ærefrygt Køretøjet, og straks Damen var kommet i Land, vinkede hun til Kusken: „Kom herhen, lille Ven, Vognen er vel til mig?“ „Ja,“ svarede Kusken paa bredt Jydsk, „det we' a it', a sku' hint Skuespiller Rousenkildes Familje.“ Det kan nok være, at jeg blev kry paa det ved disse Ord. Det viste sig, at Ekvipagen var Byen Aarhus' eneste Hyrevogn og sendt af Fader. Med adskilligt Besvær blev Rejsetøjet anbragt paa Vognen. Der var næsten ikke Plads til Kusken, og bagpaa vejede den store Kuffert saadan til, at den var nær ved at vippe os alle i Vejret. I straalende Humør kørte vi op for Købmand Raa's toetages, hvide Hus med de grønne Bænke og Stenpælene forbundne med Lænker udenfor. Med Fader i Spidsen kom alle de rare Mennesker ud og tog imod os. Inde i den rummelige forreste Stue samledes vi saa til en Frokost, hvis Mage jeg aldrig før havde set. Her fik vi det første Bevis paa den gamle jyske Gæstfrihed.

Det blev i det hele et uforglemmeligt Ophold for os. Alle Moders og Faders Venner fra Ungdomsaarene besøgte vi. Den gamle, røde Gaard, der havde tilhørt Moders Forældre den Gang, de var rige Folk, var vi henne at se paa, og Moder viste os de Steder, hvor hun havde levet sine lykkelige Barndoms- og Ungpige dage. Vi talte ogsaa med den gamle Frederikke Lange, som i en Række af Aar havde tjent i mine Bedsteforældres Hus og nu var ude af sig selv af Glæde over atter at se Moder. Der blev gjort en Mængde Gilder til vor Ære. Blandt andet var der stor Middag hos Dr. Weis, hos hvem Fader boede. Da Gæsterne indfandt sig, var der kørt et stort Hølæs fast i Porten, saa det var umuligt for os at komme ind. Weis vidste dog straks Raad herfor og opfordrede os til at krybe ind gennem et af Vinduerne i Stueetagen. Det gjorde saa hele Selskabet med Moder i Spidsen.

Paa den Tid blev der i Aarhus givet Forestillinger af et omrejsende Skuespillerselskab, det Lendrupske kaldet. Sammen med Redaktør Elmquist's Familje, med hvis Ungdom vi straks var blevne Perlevener, saa vi dette Selskab opføre Heibergs Vaudeville „De Danske i Paris“. Redaktør Elmquist havde dog været en hel Del betænkelig ved at tage os med, da han frygtede for, at vi ved vor Munterhed

skulde støde an mod den Aarhusianske Etikette. Imidlertid havde han dog til sidst givet efter for vore Bønner, men vi havde maattet love dyrt og helligt at forholde os skikkelige. Skønt allerede Begyndelsen af første Akt frembød adskilligt, der satte os i godt Humør — saaledes Juliettes Fremstillende, der sang med Tryk og derved kom til at minde mig om Jomfru Kerrn, hvilken Iagttagelse jeg ikke undlod straks at meddele de andre — lykkedes det os dog nogenlunde at bevare Fatningen, indtil Majoren viste sig. Da var Ævret opgivet. Majoren fremstilledes nemlig af Direktørens Kone, en overmaade fyldig Matrone, der slog sig paa Laarene og talte bredt Jydsk. Virkningen af denne overraskende Effekt var saa overvældende, at Elmquist skyndsomst hviskede: „Nu tror jeg, det er bedst, I gaar!“ Hvor paa vi listede af.

Fra Aarhus drog vi paa Gæsteri til Aalborg, hvor mine Forældre ogsaa havde adskillige Venner. Vi boede her hos den gamle, rige Fru Herskind, der gjorde stort Aftenselskab for os. Selskabssalen blev sat i Stand og Betrækkene trukne af Møblerne. Jeg havde hvid Kjole paa, og lidt før de fremmede kom, listede jeg mig til at plukke en lille Rosenknop i Haven. Den stak jeg foran i Brystet. Min Søster Marie fandt dog, at dette ikke var passende for en lille Pige, og vilde have mig til at fjerne den, men Moder tog mit Parti, og saa fik Knoppen Lov til at sidde. Festen skulde begynde med Deklamation og Sang, og da Selskabet havde samlet sig, tog alle Plads i Salen. Af Numrene husker jeg kun et paa Grund af dets ufrivillige Komik, der nær havde faaet os Pigebørn til ligesom i Aarhus at gøre Skandale trods Moders advarende Blikke. Det bestod i følgende. Forhænge gik til Side, og paa den improviserede Scene sad to Herrer med Guitarer i blaa Baand om Halsen. Disse to Aalborgs talentfuldeste Dilettanter — den ene hed mærkelig nok Vogelsang — foredrog derpaa følgende Vekselsang:

Første Herre:

Mine Sko de er i Stykker,
og de trækker mest i Vand!

Anden Herre:

Send dem hen til Skoma'r Pløker
for at gøre dem i Stand.

Første Herre:

For Betaling! For Betaling!
Hvor skal Pengene komme fra?

Anden Herre:
Ut af Lommen! ut af Lommen!

Første Herre:
Der er ingen Penge i!

Disse Strofer blev sungne med stor Alvor til et rørende Akkompagnement, og der var ingen, som lo, undtagen vi, der var ved at kvæles.

Hvad vi for øvrigt maatte indtage af Madvarer paa denne jyske Rejse grænser til det utrolige. Overalt, hvor vi kom, blev der dækket op for os, og det blev betragtet som en Fornærmelse, naar vi intet nød. Et Sted erindrer jeg da ogsaa, at jeg hældte en stor Spølkum Chokolade ud i Haven.

Fra Aalborg rejste vi til Viby, hvor vi besøgte det Steenbergske Hjem, og derfra gik Vejen gennem Aarhus tilbage til København til vor kære Adelgade.

Foruden denne store Rejse mindes jeg fra denne Periode af mit Liv en Udflugt, vi gjorde til Vallø for at besøge min Broder Adolph. Jeg modtog her et Indtryk, som senere fik en vis Betydning for mig. Vi gjorde nemlig Bekendtskab med Slotsgartnerens Datter, der havde været Kammerjomfru hos Prinsesse Vilhelmine. Hun førte mine Søstre og mig ind paa sit Værelse og foreviste os en Mængde Pynt, Baandstumper og aflagte Kjoler, som Prinsessen havde givet hende, samtidig med at hun udbredte sig over, hvor herligt det var at leve ved Hoffet. Hendes Skikkelse fæstnede sig i min Erindring og genopstod mange Aar efter paa det kgl. Teaters Scene som Frøken Lundberg i Hostrups „Intrigerne“.

Om det var under dette Besøg eller ved en anden Lejlighed, at Fader en Søndag i Kirken nød sin Vilje distraherede Pastor Storm i den Grad, at han totalt tabte Traaden i sin Prædiken, ved jeg ikke, men jeg erindrer i hvert Fald at have hørt fortælle, at dette en Gang var sket og skulde være gaaet saaledes til. Midt som Fader sad andægtig og nød godt af Storms Veltalenhed, opdagede han en stor Bille, der kom løbende over Kirkegulvet hen imod den Stol, hvor han sad. Med sin Stok pirkede den Gamle nu noget Sand hen foran Billen, der forbauset standsede for straks derpaa at gøre omkring og se at slippe tilbage igen. Her mødte der den imidlertid en ny Forhindring, idet Fader ligeledes der havde lavet en lille Vold. Billen søgte nu at undfly til en af Siderne, men Fader var der straks med Stokken og Sandet, saa Billen til sidst ganske opgav Ævret ude af Stand til at begribe, hvad det var for Hindringer, der pludselig mødte den fra alle Kanter. Det interessante Eksperiment havde ganske bemærget

sig Faders Tanker, da det pludselig falder ham ind, at der er blevet saa løjerlig stille i Kirken. Han ser da op imod Prædikestolen, og — o ve — der stod Storm, aldeles mørkerød i Ansigtet, og var fuldstændig gaaet fra Koncepterne over Faders mærkelige Manøvrering. Na, Fader satte sig jo rolig tilbage i Stolen, og Storm fandt atter Traaden i sin Tale.

Kort efter vor Hjemkomst fra Jylland havde jeg for øvrigt et Uheld, som nær havde kostet mig Livet. Jeg besøgte en Dag en Familie af vort Bekendtskab, Sadelmager Sadelmanns, der boede paa Blegdamsvejen. Bagved deres Hus laa en stor Have, som strakte sig helt ned til Sortedamssøen. En Baadebro, der gik ud i Vandet, fristede mig stærkt. Jeg løb ud paa den, tabte Balancen og faldt i Vandet. Det varede længe, inden der kom Hjælp, og jeg var helt fra det, da man endelig fik mig fisket op. Jeg havde dog siden efter ikke synderlig Men af mit ufrivillige Bad.

Blandt vore Venner var ogsaa Kaptajn Bruhn og hans Familie. Kaptajnen — den senere General — var en sjælden elegant og nobel Personlighed, hvis Elskværdighed og Finhed i Forbindelse med hans Hustrus Hjertelighed og Jovialitet og de velbegavede Børn gjorde deres Hjem overordentlig tiltalende. Blandt Børnene var der to Sønner, Frederik og Ernst. Fra en Maskerade i det Bruhnske Hus mindes jeg dette: Der var kun voksne til Stede, men jeg var fulgt med mine Søstre for at se paa Stadsen. Da det nu gik noget stift og kedeligt til, fik Fru Bruhn den Idé at klæde mig ud, først som Visekælling og siden som Landkadet. Jeg slog ret Gækken løs, og Selskabet morede sig. Mange Aar efter sagde General Bruhn en Gang spøgende til mig, at det egentlig var hans og hans Hustrus Skyld, at mit Talent var opdaget.

Ved at omtale denne min „første Optræden i Kostume“ for en større Kreds falder følgende mig ind. Jeg var indbudet til Juletræ hos Syngemester Zinck's. Da vi stod omkring det dejlige Træ, kom Skuespillerinden Madam Eisen hen til mig og sagde: „Hvis Du vil tale efter mig, skal du faa den Pølse, som hænger deroppe.“ Jeg var imidlertid ikke til at formaa hertil og gik følgelig glip af Pølsen, men af denne lille Begivenhed kan jeg forstaa, at jeg, der formodentlig har set Madam Eisen paa det kgl. Teater, har kopieret hende, og at man har moret sig derover, noget, der for Resten undrer mig, thi jeg har aldrig nogensinde i mit senere Liv haft Evne for Kopiering. Denne Færdighed, som mangfoldige sidde inde med, forveksles tidt med dramatisk Talent.

I Begyndelsen af Trediverne ramtes vort Hjem af to store Slag, og jeg opdagede mine første Sorger. Bedstemoder og Tante døde omtrent samtidig. Bedstemoder var da 74 Aar gammel. Hun stod og

ordnede Linned ude i Strygestuen, da hun pludselig styrtede død om, ramt af et Hjerteslag. Jeg husker endnu, hvor umaadelig bedrøvet jeg blev, da det blev mig sagt, at jeg aldrig mere skulde se den kære, gamle Bedstemoder. Jeg løb alt, hvad jeg kunde, hen i Sølvgade for at udøse min Sorg for min Veninde Ida Storm og græd højt ned ad Gaden. Næppe kunde jeg faa Ordene frem, da jeg var naaet op i Enkefru Storms Lejlighed. Da lille Ida saa, hvor forgrædt jeg var, stak ogsaa hun i at græde. Vi omfavnede og kysede hinanden. Saa gik Ida ud i Spisekammeret og hentede fem Æbler. Dem nød vi begge under Taarer. — Ogsaa Tante, der døde efter nogen Tids Sygdom, efterlod sig et dybt Savn hos os alle. Hun havde altid været saa god mod os Børn og kærligt baaret over med vore Unoder.

Og hermed slutter jeg Fortællingen om mit Barndomsliv i Adelgade.

Jeg var en stor Pige paa halvtolvte Aar, da vi flyttede ud paa Østerbro. Her oprinder et nyt Afsnit af mit Liv. Ser jeg tilbage paa mine Forældres Hjem i Adelgade, da slaar det mig, hvor nøjsomme de, selv maalte med Datidens Maalestok, i mangfoldige Henseender maa have været og dog hvor lykkelige. Men Sagen er, at der var Aand og Hjerte i det gamle Hjem, og Livet, Tilfredsheden kommer ikke udefra, men ligger dybt i Sjælens Grund.

Fyrretyve Aar senere skrev en af mine unge Venner, Nicolaj Bøgh, til mit Sølvbryllup en Kantate, som en anden af mine unge Venner Frants Henningsen havde illustreret. Denne Kantates tre første Vers skildrer Barndomshjemmet i Adelgade. Bøghs smukke Digt lyder saaledes:

Mindernes Sol sin første Lysning sender
Over det Hjem,
Hvor hun i Kreds af Slægt og gode Venner
Voxede frem,
Hvor Viddets Blus hos „gamle Rosenkilde“
Tændtes og lyste varmt i Ord og Blik,
Og hvor god og stille
Moderen gik.

Her mangan Gang til Musers skønne Stævne
Aanderne drog:
Her sad Poul Møller med sit sunde, jævne
Ærlige Sprog;
Heiberg lod her sin Tankes Klarhed trænge
Frem for en lyttende Kreds i Aandens Skjær;
Christian Winthers Strænge
Stemmedes her.

Æres det skal det Hjem for Kunst og Snille,
Vidskab og Sang!
Over dets Dør staar skrevet „Rosenkilde“,
Og det har Klang;
Hjerter har banket her saa sundt og ærligt,
Menneskers Aand laac i Slægtens Marv,
Og den er saa kjærligt
Taget i Arv.

III

Hvilken Forandring! Fra den snavsede, mørke Adelgade ud til det skønne, landlige Østerbro. Ja, for den Gang var der virkelig landligt derude. Den nuværende Slægt kan ikke tænke sig, hvilken Ro og Fred der var. Straks, naar man var kommet gennem Østerport, begyndte den nye Verden. Der kom et frisk Pust, som bragte Hilsen fra Sø og Skov.

Vi hjalp naturligvis alle med ved Flytningen. Mit Æreshverv bestod i at transportere den lange Perpendikkel, der hørte til det gamle bornholmske Ur og var større end jeg selv, ud til dens nye Hjem. Fader var saa drilagtig med største Alvor at sige til mig: „Du maa gaa ganske overordentlig forsigtigt; navnlig passe paa, at Fjederen ikke ryster, for saa kan hele Perpendikkelen blive ødelagt.“ Følgen af Faders Ord var, at denne min Vandring med Penpendikkelen blev den besværligste i mit Liv. Hvert Øjeblik rystede selvfølgelig Fjederen, og da jeg endelig naaede det hvide Hus paa Hjørnet af Kastelsvejen og Østerbro, var jeg saa udmattet, at jeg næppe kunde komme op ad Trapperne.

Det hvide Hus! Ordene lyde i mine Øren med en sælsom Klang, thi ved dem bringes jeg tilbage til og lige midt ind i det Afsnit af Livet, der for enhver Kvinde staar i en saa ejendommelig Belysning, og for mig paa Grund af mit lykkelige Hjem er overstraalet af et gyldent Solskin; den Tid da jeg udviklede mig fra lille Pige til voksen Jomfru. Ufatteligt for mig er det, at hine Dage ligge saa langt, langt tilbage! Adskillige af de smaa Begivenheder fra den Tid, der spillede saa stor en Rolle i min Udvikling, synes mig at være skete i Gaar.

Mange vil sikkert endnu kunne mindes det hvide Hus paa Østerbro. Det laa lige for Søen og lignede nærmest et gammelt Palæ. Huset bestod af Stue, 1ste Sal og nogle Værelser oppe i det høje, mørke Mansardtag. Tillige var der et herligt stort Loft med Altaner ud mod Søen og Haverne. Vor Lejlighed bestod af første Sal og nogle af Loftsværelserne. Værelserne var høje og luftige. Til Ejen-

dommen hørte en prægtig Have, der strakte sig bag om Huset, med en Mængde Frugtræer. Til venstre for Hovedbygningen laa Gaardspladsen og nogle Udbygninger, der om Sommeren lejedes ud til Familjer fra Byen. I Baggrunden af Haven strakte sig en lang Lindeallé langs med Plankeværket, der adskilte os fra Naboejendommen „Vennero“, til hvis Beboere, Assessor Møllers, vi senere kom til at staa i det venligste Forhold. Bag „Vennero“, hvortil hørte en stor Have, laa igen Classens prægtige Ejendom, og Nord for denne bredte Tuteins skønne Park sig. Det var, som man ser, henrivende Omgivelser og fuldstændig landligt. Og hvilke Ture kunde man ikke gaa! Fra Øresund og til Kallebodstrand omgaves Byen af et levende Hegn: Lysthaverne, Voldene, Kirsebærgangene og Gartnerhaverne. Folk, hvis Virksomhed bandt dem til Byen, følte den Gang mindre Længsel efter Landet, naar den blide Aarstid kom, thi de behøvede jo kun at gaa nogle faa Skridt, saa var de midt ude i den skønne Natur. Fra det Øjeblik Mildheden mod Vinterens Slutning begyndte at komme i Luften, den sidste Sne svandt, og den lille velkendte Sanger ovre i Glaciets Træer forkyndte, at nu var alle Trængsler endte, fulgte man Foraarets gradvise Frembryden fra Dag til Dag. Man frydede sig ved at se Voldskrænterne lidt efter lidt dækkes af et lysegrønt Tæppe, og med Jubel hilste man de første Blomster, de gule Ranunkler eller „Smørblomster“, som de populært kaldes. Snart efter begyndte Ahorntræerne paa Voldene at udfolde de brunlige Blade, og nu gik det Slag i Slag, indtil Kastanietræerne stod i deres fulde, gravitetiske Pragt, Tjørnene spejlede deres hvide Slør i Stadsgravene, og Frugthaverne dannede eet duftende, hvidt og lyserødt Blomstervæld. Og saa kom den dejlige Sommer! Ja, hvilke lykkelige Dage at se tilbage paa. Straalende Solskin og smaa bitte Skyer.

Det hvide Hus ejedes af en Snedkermester Granberg. I Stueetagen boede Kancelliraad Winge sammen med sin Svigermoder Fru Lise Jürgensen, Søster til Fru Gyllembourg. Fru Jürgensen var en overordentlig fin og elskværdig Dame, der i den følgende Tid jævnlig besøgte os. Hun lærte os Unge Paparbejder og viste os stor Godhed. Fru Jürgensen var ikke vort eneste nye Bekendtskab. Der skete i det Hele en stor Forandring med vor Omgangskreds efter vor Udflytning paa Østerbro. Nu til Dags er jo Forstæderne ganske gaaede op i København, men den Gang laa de helt udenfor Byen og regnedes næsten ikke med til denne. Særlig gjaldt dette om Østerbro. Vore gamle Venner bleve derfor halvt vrede, da vi flyttede derud, og ophørte at komme til os. Det var ikke som i Adelgade, hvor de hvert Øjeblik paa Dagen kunde titte ind til os. Krøyer holdt længe ud, men saa blev Afstanden ogsaa ham for stor, og hans Besøg ophørte lidt efter lidt. Dog maa man ikke misforstaa dette. Vi mistede ikke

vore *Venner*, men kun deres kærkomne *Besøg*. Naar jeg i mit senere Liv traf nogen af den lille Kreds fra Adelgade, og jeg mærkede, at Aarene ligesom havde fjernet os lidt fra hinanden, behøvede jeg kun at nævne det magiske Ord „Adelgade“, saa vendte det gamle Smil, den gamle Hjertelighed tilbage.

To af vore Venner var der dog, som trodsede Vejens Længde, slet Vejr og Mørke for at naa ud til os, og det var Knudsgaard og Sonne. Naar det traf sig, at de begge samtidig besøgte os, blev der en Glæde og Jubel. Paa den senere Tid kunde Knudsgaard nok af og til være lidt tung i Sindet, men indtraf der saa et eller andet, som hun regnede for et Held, vendte hendes gode Humør tilbage i et Nu. Saaledes erindrer jeg følgende. Moder havde et nydeligt Fadebur. Der stod hendes duftende, nykærmede Smør. En Dag da Knudsgaard var hos os, havde hun taget Smørkanden, der var af dansk Porcellæn, og var gaaet ind i Fadeburet for at stikke Smør. Paa en Gang opskræmmes vi ved et Klask i Gulvet. Vi lytte og høre Knudsgaard, der netop den Dag havde været usædvanlig stille, bryde ud i en fornøjet Latter. Lidt efter kommer hun ind til os med Smørkanden i Haanden og siger: „Mage til Held har jeg saagu' aldrig kendt. Jeg taber Smørkanden og tænk Jer, *kun* det ene Øre gik af!“ Moder lo ikke. Hun syntes ikke godt om, at hendes pæne Smørkande nu kun havde et Øre.

Knudsgaard fik pludselig Sværmeri for Vartou og købte sig en Plads der for 400 Rdlr. Hun kom dog stadig ud til os, og var hun i godt Humør, spaaede hun os. Med stor Højtidelighed udbredte hun Kortene foran sig paa Bordet og udtalte de mystiske Ord til min ældste Søster: „Ja, nu kommer han min Sæl. Inden ret længe har vi ham. Han er allerede paa Vandet!“ Knudsgaards Spaadomme ligesom hendes Tydninger af Drømme gav altid Anledning til megen Morskab.

Sofie Sonne blev Oldjomfru paa Frederiks Hospital. Min Veninde, Augusta West, og jeg besøgte hende flere Gange der. Vi kom om Aftenen til The. Hun havde et hyggeligt, gammeldags, lille Thebord, tarveligt, men Theen smagte udmærket. Hendes Stue var ren og nydelig. Vi beundrede hende og glædede os over, hvor rart hun havde forstaaet at indrette sig. Jeg husker, at første Gang vi var der, gik hun midt ud paa Gulvet, og idet hun smilte til os, sagde hun: „Kan I nu gætte, hvor jeg ligger?“ Det kunde vi ikke, for der var ingen Seng i Værelset; derimod stod der et mægtigt Linnedskab. Saa gik hun hen og lukkede Døren til dette op. Til vor store Forbauselse saa vi, at der var redt en Seng i Bunden af Skabet. Der laa Sonne.

Gladest af os alle over Udflytningen paa Østerbro var Moder. Hun havde nu opnaaet at se sit største Ønske opfyldt: at faa en Køkken-

have at syle med. En Gartnerdreng blev anskaffet til hendes Hjælp. Denne Dreng voldte os alle megen Fornøjelse ved sit overstrømmende Humør, om jeg end tror, at Køkkenurterne havde mindre godt af hans Behandling. Han var en fuldstændig Sam Weller, altid oplagt til Skælmsstreger. Jeg ser endnu for mig Moder staaende i det aabne Vindue og kommanderende Peter. Han var meget opløben, og som han stod dernede med sit rødmussede Ansigt og plirede med Øjnene op til Moder, var han uimodstaaelig. Pludselig kunde han til Møders store Forskrækkelse lade sig forlæns dumpe overende i den bløde Jord, ligge som død, og saa i et Nu atter med en Kolbøtte staa paa sine Ben. En Formiddag havde han i flere Timer gaaet og plantet Hindbærbuske ud. Et Par Dage efter saa vi ham til vor Forbauselse gaa rundt, omhyggelig trække Planterne op en for en og ryste dem i Luften. „Men Gudbevares, Peter,“ sagde Moder, „hvad er det Du foretager Dig der?“ Peter saa op og svarede: „Jeg lufter Rødderne, Madam, det har de saa nederdrægtig godt af!“ Peter havde for Resten tidligere været i Skræderlære og skabte sig en fast Position hos Fader ved at vende hans Bukser. Jeg holdt meget af Peter. Han hjalp ogsaa mig ved Anlæget af mine Haver.

En Plage havde vor Flytning befriet mig for, og det var Skolen. Mine Forældre fandt, at det var for langt for mig at gaa ind til Holmens Kanal, og saa mente de, det var bedre, at jeg fik privat Undervisning. Medens jeg nu gik og ventede paa, at denne private Undervisning skulde komme i Stand og gjorde mig Ventetiden behagelig ved at tumle i Haven fra Morgen til Aften, hører jeg en Formiddag, da jeg kommer løbende gennem Lindealleen, at der er nogen, som sjipper inde i Naboejendommen „Vennero“. Nysgerrig klavrer jeg op ad Plankeværket, faar Øjnene over den øverste Kant og ser en nydelig lille Pige, lidt større end jeg, ivrig optagen af sin Leg. Jeg kunde ikke løsrive mig fra dette smukke Syn. Hun var saa fin og sprang saa let. Jeg ønskede, at jeg kendte hende. Kort efter blev mit Ønske opfyldt, og samtidig fik jeg en Lærer. Vi gjorde nemlig Bekendtskab med Familjen paa „Vennero“. Der var mange Børn, hvorimellem flere voksne Sønner. En af disse blev min Lærer. Første Gang Kandidat Møller var ovre hos os for at aftale Timerne, tog han mig skarpt i Øjesyn. Resultatet maa have været tilfredsstillende, for han vendte sig om mod Fader og sagde: „Hun ser opvakt ud!“ Ogsaa jeg havde set paa ham. Det var et højt, smukt Menneske. Da han var gaaet, sagde Moder: „Jeg synes, jeg skulde kende ham!“ „Ja,“ svarede jeg, „det er ikke saa underligt, for det er Bedstemoders Fyr fra Adelgade!“ Det havde jeg straks opdaget. Dagen efter begyndte vor Læsning, som tiltalte mig adskillig mere end den tidligere Skolegang. Hver Morgen marcherede jeg afsted med mit Landkort

— vældig stort — under Armen ind til „Vennero“, hvor jeg efterhaanden blev Ven med alle Familjens Medlemmer, ogsaa med den lille Pige, Augusta hed hun, som jeg havde set sjiippe. Fru Møller viste mig altid stor Godhed, og mange er de rare Minder, som jeg bevarer om disse elskværdige Mennesker.

Omtrent paa samme Tid fik jeg en ny Lærer i Klaverspil. Det var Musikeren Kølle. Han var overordentlig dygtig og bragte mig snart saa vidt, at jeg kunde spille sammen med Fader.

Ved Siden af min Undervisning var jeg begyndt at dyrke Morskabslæsning. Jeg sværmede for Walter Scott og slugte hans Romaner. Fader havde et ganske udmærket Bibliotek, men ejede ikke disse Værker. Dem laante jeg hos Syngesufflør Eisen, der boede med sin Hustru og Datter i et Gartnerhus i Nørrebros Allé. Det var flinke Folk — Datteren en sjælden livlig og begavet ung Pige — og vi kom en Del sammen. Faders Bøger, navnlig hans danske Skønlitteratur, studerede jeg samtidig ivrigt. Da jeg havde hørt de voksne diskutere Carl Bernhards nylig udkomne Fortælling „Børneballet“, forlangte jeg den fra Biblioteket. Der blev imidlertid svaret, at det var ikke noget for Børn. „Tak,“ sagde jeg til mig selv, „den kender vi nok!“ Min Lyst til at læse Fortællingen blev naturligvis dobbelt saa stor, og en Dag, da alle var ude, listede jeg mig ind i Faders iskolde Værelse, tog Bogen ned fra Hylden og slugte den staaende. Da jeg var færdig med den, var jeg halvdød af Kulde, og fandt, at Lise Gram var en yndig Pige. Men hvorfor det var blevet mig forbudt at læse Fortællingen, begreb jeg ikke og havde en ubestemt Følelse af, at Finesserne muligvis var gaaede mig forbi. Jeg havde den største Lyst til at spørge, men turde jo ikke.

Angaaende mit Udscende paa dette Tidspunkt af min Tilværelse skal jeg — da jeg intet Billede ejer af mig — meddele følgende Ytring af en af min Faders Venner, en gammel Baron, der undertiden besøgte os. Han saa mig nemlig en Dag gaa gennem Stuen og udtalte da de for mig uforglemmelige Ord: „En Stang Lak i Munden — et Par røde Hoser — min Sæl en Stork!“ Det var ikke meget smigrende for min Forfængelighed.

En sen Aften kort efter vor Udflytning gik der Ild i Hatten paa Østerbros Mølle, der laa ligeoverfor Blegdamsvejen. Den gamle Mølle brændte i Ro og Fred langsomt ned som et Spædelys. Sprøjter manglede nemlig fuldstændig. Den eneste, vi havde paa Østerbro, var kort i Forvejen kørt ind til Byen til en Skorstensild, der dog allerede var slukket, da man ankom. Efter at have styrket sig ovenpaa den anstrængende Tur, begav Sprøjtemandskabet sig igen paa Vej hjem til Østerbro. Klokkeren var imidlertid blevet saa mange, at Porten var lukket, og man maatte derfor gøre omkring og begive sig til Nørre-

port, der stod aaben hele Natten. Da de brave Folk endelig langt om længe naaede Østerbro, vilde de ikke tro deres egne Øjne, da de saa, at Møllen i deres Fraværelse var forsvunden. Vi var i Anledning af Branden alle oven Senge, og Moder trakterede med Kaffe.

I de Aar vi boede paa Østerbro, skiftede Stueetagen ofte Beboere. Efter Kancelliraad Winge og Fru Jürgensen flyttede en ældre Kaptajn ind med sin gamle Moder. Denne gamle Dame fortalte os altid de samme to Historier: om Mestertyven og om Københavns Bombardement. Hun var for øvrigt meget venlig imod os, saa jeg skammer mig ved at tilstaa, at naar hun sad i sin Stol nede i Haven i Samtale med vor Familje og saa begyndte paa Bombardementet, listede jeg mig om bag hendes Ryg og gav mig til at dreje som paa en Lirekasse, hvilket altid havde til Følge, at de andre var ved at sprække af Latter. Bag efter fik jeg en alvorlig Overhaling af min ældste Søster Marie for min Uartighed. Kaptajnen udmærkede sig ved sin uhyre Gnavenhed. Det blev tilsidst et Ordsprog i vor Familje, naar nogen tog sig Livets Sorger uforholdsmæssig nær, da at sige: „Du er ligesom Kaptajn F., der, naar han ikke har andet at være misfornøjet med, ærgrer sig over Marts Maaned.“ Til denne Maaned nærede Kaptajnen nemlig et ligefremt Had. — Efter Kaptajnen og hans Moder flyttede Etatsraad Jetsmarks ind i Lejligheden, og derpaa kom Kommandør Petersen, som købte Ejendommen.

Jeg har alt berørt, at Sidebygningerne om Sommeren lejedes ud til Familjer fra Byen. Disse boede dog ikke derude, men opholdt sig der kun om Dagen. Aar efter Aar var det de samme, der kom igen, nemlig nogle rige Bryggere. Hver Morgen mødte deres Koner og Døttre op med Madvarer og Haandarbejde; saa nød man Landluften og spadserede i Haven. Jeg var Ven med dem alle. Særlig var der en tyk Bryggermadam, der forkælede mig. Hun trakterede mig med Kaffe og fint Brød, og naar hun syntes, at jeg ikke tog tilstrækkelig til mig af de gode Sager, sagde hun: „Spis Bolle, Julle, det er jo Din *Liveret!*“ Bryggermadammerne havde som oftest deres Veninder med. En af disse var meget æstetisk anlagt og havde Lektüre med, som hun nød i en Pavillon i Haven. Navnlig yndede hun Lafontaines Værker. Fader paastod, at han en hed Sommerdag gennem Pavillonvinduet havde set hende udstrakt i en Lænestol, snorksovende med aaben Mund og Lafontaine paa Gulvet — et ikke videre æstetisk Syn. Samme Dame var sværmerisk anlagt. Jeg husker, at hun en Dag fortalte for en deltagende Kreds, der havde slaaet sig ned paa Højen ud mod Østerbrogade, hvorledes en ung Slægtning af hende var kommet galt afsted paa en Køretur. Med affekteret Stemme og dybe Suk udtalte hun: „Saa kørte han ud med en Gig — saa væltede han midt paa Vejen og — vil De tænke Dem — brak“ Hvad det var,

han brak, fik jeg aldrig at vide, for i samme Øjeblik sprang Fortællerinden op, og gav sig til at nikke ud mod Gaden af alle Kræfter, idet hun udbød: „Guj, der rider Nikkelaj!“ Stemmeovergangen forekom mig saa ubeskrivelig komisk, at jeg til Selskabets Forbauselse brast ud i høj Latter. — Gentagne Gange overværede jeg Bryggermaddammernes Forhandlinger om huslige Sager. Deres Udtalelser havde en ganske særegen Tiltrækning for mig, og jeg fulgte dem med spændt Opmærksomhed. Jeg mindes, at min fornævnte tykke Veninde under en Disput om Tjenestefolk, hvor hun i stærke Ord havde brudt Staven over disse Medskabninger, for at belyse deres Fordringsfuldhed i Retning af Mads, særlig Sødsuppes Tillavning, sluttede med at sige: „De la'er sig rennok inte nøje med surt og sødt og Svesker — Næ — de vil ha' Syltetøj og det møjet!“

Paa Østerbro lagde vi os til min usigelige Glæde en dejlig tyk, gul Moppe til. Den var en Aften fulgt hjem med min Søster Marie, der ikke kunde fordrage Hunde, og siden blev hos os. Vi kaldte den Ane og havde megen Fornøjelse af den. Fader eksperimenterede med den. Saaledes tog han en Dag, da vi sad ved Middagsbordet, til Moders usigelige Forfærdelse hele Oksestegen ned og satte den for Ane, der blev aldeles overvældet og gav sig til at tude ynkeligt. Om Formiddagen sad Ane i Vinduet og kiggede ud paa Gaden. Fader paastod, at den nikkede ned til ham, naar den opdagede ham paa Gaden. Ane døde i Barselseng.

Jeg har ovenfor nævnt Classens og Tuteins Parker. De var begge af en overordentlig Størrelse og strakte sig helt ud til Stranden. Den gamle Hr. Tutein kom til Fader kort efter vor Udflytning og tilbød os Adgang til sin Park. Denne venlige Opmærksomhed var os til usigelig stor Glæde. For mig var Tuteins Park som et Ferige. Den indeholdt højst forskelligartede Skønheder. Der fandtes et straalende Blomsterflor, store Strækninger med Frugttræer, smaa Søer, udstrakte Græsplæner, Marker med Køer og Lam, store Alleer, hvorimellem én, der gik helt ned til Stranden, endende i en Høj, og hele Skovpartier, hvorfra der i den tidlige Forsommer lød henrivende Fuglesang. Vi gik ofte derhen de lange Sommereftermiddage. Vi spadserede i Havens Gange, nydende Luften, der var krydret af Lindetræernes Millioner af Blomster. Stille sad vi paa Bænkene og hørte paa Nattergalene, som slog i det tætte Krat, fjern og nær. Vi dvælede saa længe som muligt paa disse skønne Steder, men hjem skulde vi jo. Naar vi saa brød op og langsomt vandrede ned ad den store Allé, mødte vi undertiden Herskeren i dette Tryllerige, den gamle Hr. Tutein, Markis'en, som vi kaldte ham, med sine Damer. Han standsede os altid, og idet han med gammeldags Gravitet tog Hatten af, spurgte han bestandig: „Hvem har jeg den Fornøjelse at hilse

Tegning af E. D. Bærentzen, 1841

C. N. Rosenkilde

Tegning af J. V. Gertner, 1846

Maren Falck Rosenkilde

Julie Sørdrings forældre

paa?" Hvortil der med samme Gravitet blev svaret: „Skuespiller Rosenkildes Familje.“ „Ah! en skøn Aften!“ Der blev atter hilst paa begge Sider, vi skiltes, og snart sad vi hjemme om Moders hyggelige Thebord, der som oftest var dækket nede i Haven.

I Tuteins Park var der et Sted, som jeg særlig yndede. Det var en stor aaben Plads, hvor der fandtes Gyngge og Vippebræt. Min ældste Søster Marie undgik saa vidt muligt at komme i Nærheden af dette Sted, naar hun var med os, thi hun fandt det upassende, at jeg satte mig op i Gyngen eller svingede Vippen, og hun holdt Foredrag for mig om, at vi ikke burde misbruge den Godhed, som var os viist. Vi skulde spadsere i Haven, men ikke trænge os ind paa Steder, som alene var forbeholdt Familjens Børn. Heri havde hun selvfølgelig Ret, men Gyngen og Vippen tiltrak mig desuagtet med uimodstaaelig Magt. Da vi alt i flere Aar havde boet paa Østerbro, uildrog der sig en Eftermiddag følgende. Den unge Edvard Hansen, Kasinos senere beundrede Elsker, som paa den Tid var Elev ved det kgl. Teater, var paa Besøg hos os. Min ældste Søster, han og jeg, tilligemed en Veninde af os, en meget livlig og lattermild ung Pige, var spadserede ind i Tuteins Have, og inden vi vidste af det, stod vi til Maries Skræk ved den berømte Gyngge og Vippe. Edvard Hansen og den unge Pige gav sig straks trods min Søsters Protester til at vippe. Paa een Gang, da Hansen er lige ved Jorden, springer han i Kaadhed af, og vor Veninde falder ned, heldigvis uden at komme til Skade, men bliver liggende i en saare ubekvem Stilling, halvdød af Latter. I det samme hører vi en Stemme: „God Aften!“ Og til vor Forfærdelse staar Markis'en mellem Træerne i al sin Stivhed med Hænderne foldede over sin Stok og betragter den livlige Scene. At sige at Marie saa ud, som hun skulde synke i Jorden, vilde kun være at give et svagt Billede af hendes Elendighed.

Classens Have var egentlig i visse Henseender interessantere end Tuteins Park. Den sidste var langt bedre holdt, bar mere Præg af at være til Lyst og Glæde. Classens Have derimod, var et Vildnis, et Stykke Urskov. Alt voksede imellem hinanden. De ældgamle Træer sammen med det tætte Krat dannede ligefrem Skovtykninger, og brød man igennem disse, stod man pludselig ved Bredden af en stor Mose, hvor gule Iris, Brudelys og Muskedonnere førte Tanken langt bort fra Byens Nærhed. Midt i Haven laa en skummel graa Bygning, hvor man sagde, at der paa Svenskekrigens Tid havde siddet Fanger i Bolt og Jern. Fra Classens Have lød i de lyse Nætters Tid Nattergalenes Sang saa stærkt over til os, at vi næppe kunde sove.

Nu er al denne Skønhed og Fred forsvunden, ligger dræbt under Murstensmasserne. Gaar man i vor Tid ud ad Østerbro, møder man

Tummel, Menneskevrimmel, Travlhed og Pengespekulation overalt. Romantikken er forlængst borte, den hører til Sagnet.

Blandt mine Papirer finder jeg et Minde om Fader fra hine første Aar paa Østerbro. Det er en forreven Lap, et Stykke almindeligt Indpkningspapir, hvorpaa med Faders Haand staaer skrevet et lille Vers, som ledsagede hans Gave til mig paa en af mine Fødselsdage forinden min Konfirmation. Gaven bestod i et Par Sko, og Verset lyder saaledes:

Slid med Hilsen disse Skoe!
Slid dem lige begge To!
Lige, fast at gaae paa Been,
Vogter dem for Bræk og Meen.
Jevnsind Fasthed tyder det.
Fasthed Jevnsind: Dyd og Ret.
Alle Fire høre sammen
Udgjør Livets Ja og Amen.
Julie! Min rare Pige!
Lad mig see at Du gaaer *Lige*.

Blækket er i Tidens Løb blevet svagt og mat, og Papiret er gulnet, men Faders kærlige Ord til mig genkalder mig den Dag i Dag hans Billede med uforandret Friskhed. Hvor var han dog god og elskelig, og hvor var hans Sind lyst og mildt. Han kunde vel være alvorlig og bedrøvet, kunde blive hidsig og bruse op, men aldrig fik Mismodet og Vreden Lov til at fæstne sig, aldrig blev han gnaven og vranten. Naar han havde talt sig ud, var han straks den gamle igen, og saa var alt Nag glemt. Igennem Aar at bære paa en daarlig Følelse overfor en anden var hans inderste Natur imod. Lige indtil sin Død bevarerede han Barnet i sig uskadt, og det var det, der gav hans Kunst dens bestandige Ungdom.

Hvad jeg i Tidens Løb lærte mest at beundre hos Fader, var dog hans Uhildethed overfor Autoritet og fastslaaede Meninger, hvilket stod i Forbindelse med hans Frihedsfølelse. Hans Uvilje mod Anvendelse af Tvang ligeoverfor andre gav sig en Gang et baade kønt og morsomt Udslag. Han kom en smuk Foraarsmorgen igennem en af Smaagaderne, og idet han gik forbi en Fuglehandlers Butik, blev han opmærksom paa et Bur med Lærker, der stod i Vinduet. Det oprørte ham at se de stakkels Sangfugle pressede sammen i deres snævre Fængsel med Udsigt til den snavsede Gade og det paa en dejlig Foraarsdag. Saa gav han efter for sin Indskydelse, gik ind til Fuglehandleren, købte de smaa Fanger fri og lod dem flyve. Han kom hjem til os i straalende Humør og fortalte os sin Bedrift. Fader hadede ligeledes al aandelig Tvang, al Intolerance overfor ander-

ledestænkende. Han kunde nok fare op, naar andre ytrede Anskuelser, der stred mod hans og udbryde i stærk Vrede. Jeg erindrer saaledes, at han en Gang ved Middagsbordet, da jeg udtalte min Beundring over en italiensk Sangerinde, som han fandt sang ukunstnerisk, kastede mig sin Serviet i Hovedet. Men han vilde have, at man skulde udtale sig frit. Derfor var der ogsaa Diskussionsfrihed i vort Hjem. Vi Børn kunde ganske vist blive stærkt medtagne af ham, naar vi sagde noget, han ikke syntes om, men ligesom han altid selv forlangte som sin Ret at sige, hvad han mente, saaledes vilde han, at vi skulde komme frem med, hvad der laa os paa Hjerte. Derfor kunde det undertiden lyde, som om der var det voldsomste Skænderi hjemme, naar vi disputerede om en eller anden Sag. Fader kunde i det Hele ikke taale, at man vilde lægge Baand paa andres Individualitet. Da jeg var en ganske lille Pige, var jeg en Dag i Kirke med Fader, Moder og mine Søstre. Jeg sang mine Salmer saa højt, at Marie hviskede til mig: „Lad dog være at skribe saa stærkt!“ Fader hørte Bemærkningen og sagde øjeblikkelig: „Aa, lad Barnet dog synge, som hun vil!“ Ligeledes erindrer jeg følgende. Fader og jeg spadserede en Dag sammen i Frederiksberg Have. Jeg var den Gang en voksen Pige. Vor Samtale kom til at dreje sig om religiøse Spørgsmaal, bl. a. om Skabelshistorien. Fader gav sig da til at forklare mig, at ikke alt maatte tages bogstaveligt, det var en smuk Myte o. s. v. Jeg saa lidt bebrejdende op paa ham og bad ham ikke gaa videre. Fader smilte da til mig og sagde: „Ja, lille Julie, Du har ogsaa Ret. Behold Du kun Din Barnetro!“ Denne Trang til at enhver skulde have Lov til at følge sin Overbevisning, sit Hjertes Indskydelse, dette Had mod al Anmasselse og Vigtigmageri gjorde, at Fader efterhaanden trak sig tilbage fra Steder, hvor han syntes at mærke, at Luften i saa Henseende ikke var saa ren, som den en Gang havde været.

Fader havde dernæst den Lykke at være meget lidt berørt af denne Verdens Goder. Derved blev han i mangt og meget en uafhængig Mand. Hans Levevis var yderst tarvelig. Kun en sjælden Gang ved højtidelige Lejligheder nød han Vin. Ved vore Maaltider blev der stedse drukket Hvidtøl eller Vand. Paa Kafeer saas Fader saa godt som aldrig. I ældre Tider var han en jævnlig Gæst i Studenterforeningen, men hans Besøg der blev efterhaanden sjældnere og sjældnere, indtil de ganske ophørte.

I vort daglige Liv virkede Fader utrolig oplivende paa os alle. Hans idelige morsomme Indfald, hans Interesse for alt, hvad der rørte sig i Verden, og hans mageløse Friskhed virkede smittende paa os alle. Hans Originalitet gav sig ofte Udslag paa den pudsigste Maade. Navnlig hans Ideer om, hvad der hørte med til at indrette sig sundt og bekvemt, kunde være højst ejendommelige. Saaledes

paastod han, at man aldrig maatte lægge et Beklædningsstykke paa een Gang, men lidt efter lidt. Derfor klippede han, naar Foraaret kom, til Moders Skræk store Huller i sit Linned for langsomt at forberede Overgangen til Sommerens tyndere Paaklædning. Undertiden gik dog hans Paafund ud over andre. Jeg mindes saaledes følgende Scene, der fandt Sted en Dag ved Frokostbordet. Vi lagde Mærke til, at Rose var i meget daarligt Humør, og spurgte hende, hvad der var i Vejen. Hun sagde da, at hun savnede en omtrent ny Filthat, som hun efter den foregaaende Vinter at have brugt den ganske kort havde lagt op paa Pulterkammeret og nu trods al Søgen ikke kunde finde. Fader sad og saa ned i sin Tallerken. „En Filthat,“ sagde han endelig, „hvordan saa den ud?“ Rose beskrev den nøjere. „Ja,“ fortsatte Fader noget flov, „saa har jeg den vist.“ „Du!“ udbød Rose forbauset, „men hvad skal Du med den?“ „Ja, ser Du, min rare Pige, jeg frøs saadan om Fødderne, og saa saa jeg efter paa Pulterkammeret, om der ikke skulde være et Stykke gammelt Tæppe. Det var der ikke, men der laa en Hat, som jeg troede var kasseret, og den bruger jeg nu som Fodpose. Den er udmærket!“ Rose fandt imidlertid, som rimeligt var, at det ikke var saa udmærket, at hendes gode Filthat var bleven anvendt til Fodpose. — Fra Faders Skrivebord bevarer jeg Erindringen om en Mærkelighed, som ligeledes er et ganske morsomt Bevis for den originale Maade, paa hvilken han forstod at indrette sig her i Livet. Denne Mærkelighed var hans Blækhuse. Fader blev nemlig led og ked af de almindelige Blækhuse, som efter hans Paastand intet rummede. Han købte sig derfor en Vandkaraffe, lod slibe et Hul paa Siden af den og satte en Glasprop i Karaffens Hals. Paa denne Maade fik han sig et Blækhuse, der kunde rumme noget, saa det forslog. Dette Blækhuse kom for Resten en Dag til at spille Hovedrollen i en lille Tragikomedie. En for Teatret sværmende Grosserer, der plagede Fader med sine Besøg og sin Teatersnak, kom en Dag ud til os og blev, da Fader var i Haven sammen med os, anmodet om at vente paa ham oppe paa hans Værelse. Fader blev meget fortrædelig over Grossererens Besøg, gik langsomt op ad Trappen og lukkede Døren til sit Værelse op. Da mødte der ham et Syn, som han ikke var forberedt paa. Tiden var falden Grossererens lang, og han havde da benyttet den til at snuse rundt i Stuen. Paa Skrivebordet opdagede han Karaffen, halv fyldt med Blæk, hvilket han imidlertid antog for Portvin. „Aha,“ tænkte han, „der har jeg grebet den Gamle!“ Og da han i det samme hørte Fader ude paa Trappen, satte han resolut Karaffen for Munden, medens han skælmsk plirede med Øjnene til Fader, da denne et Øjeblik efter stod i Døren. Men Fader indskrænkede sig blot til i Taushed at pege paa sin Plageaands Nankins Permissioner og hans hvide Vest, udover hvilke Klædningsstykker

Blækstrømmen gennem det lille Hus paa Siden af Karaffen udstandselig gød sig. Grosserereren fulgte Retningen af Faders Finger og udbrod i et velment: „Saa skulde da ogsaa etc.!“

I Selskabslivet deltog Fader ikke ret meget, og navnlig store Selskaber holdt han sig i Reglen borte fra. Bedst befandt han sig i smaa Kredse, hvor han var sikker paa, at ingen misforstod hans Indfald eller forsøgte at trække ham op. Han satte stor Pris paa sine Spillepartier, hvor Deltagerne nøje kendte hans Ejendommeligheder og vidste, at det bedste Middel til at faa ham til at udtale sig var aldeles ikke at lægge Mærke til ham. Faders Spillepartier inde i Byen voldte altid Moder megen Ængstelse paa Grund af den lange mørke Vej, han sent ud paa Natten havde at gaa. Fader selv var heller ikke videre modig, og undertiden søgte han at skaffe sig militær Eskorte fra Vagthuset ved Porten. En Vinternat, da det var spejlglat Føre, spurgte han saaledes den vagthavende Underofficer, om han kunde faa en Soldat til at følge sig hjem. Der blev da stillet en skikkelig Knøs til hans Tjeneste. Vederlaget blev bestemt til en Mark. Fader fik nu pludselig den Indskydelse at lade som om han havde drukket for meget og gav sig til at svinge ud og ind. Soldaten tog da troskyldig den Gamle under Armen og sagde: „Se saa, nu skal jeg nok stive ham af!“ Fader vrøvlende med sin Følgesvend, lige til de kom til Indgangen til vort Hus. „Nu skal De jo have Deres Mark,“ sagde Fader saa og trak sin Pung op af Lommen. Han tog da som af en Fejltagelse en Rigsdaler og gav Soldaten den. „Nej holdt!“ raabte den brave Fyr, „det var ikke efter Aftalen. Jeg skal kun have en Mark.“ „Ja, det er jo ogsaa en Mark,“ svarede Fader lallende. „Nej, min go'e Mand, det er en Riggsbankdaler!“ Fader kastede da sin Maske og sagde: „Ja, jeg ser ogsaa nu, det er en Daler, men det er det samme, behold den kun, den er ærlig fortjent!“ — Naar Fader var til Spilleparti hos Phister, og han havde glemt sin Stok hjemme eller et Sted i Byen, fik han en af Phisters Rullegardinsstokke med paa Hjemvejen, dels til Støtte og dels til Forsvar. Følgen heraf var, at Phister efterhaanden mistede Stokkene i alle sine Gardiner, medens vi ude paa Østerbro til Gengæld blev for rigeligt forsynede.

Undertiden var jeg i Teatret i Moders Plads — Skuespillernes Hustruer havde Friplads i 2den Pladsloge — og havde Fader medvirket ved Forestillingen, fulgtes vi sammen hjem. Hos en Kone i Borgergade, der handlede med Viktualier, købte Fader saa undertiden en eller anden Lækkerbidsken, som han satte Pris paa, f. Eks. stegte Aal. I Vagten ved Porten tændte vi vor Lygte, som lyste for os gennem de mørke Alleer.

Paa Østerbro blev vor daglige Kreds forøget med et nyt Medlem. Det var en ung Student, Adolf Strunk, en Søstersøn af Købmand Raa

i Aarhus. Med sit naturlige og elskværdige Væsen blev han snart i den Grad fortrolig med Familien, at han sagde „Du“ til os alle og kaldte Moder for Tante. Han boede hos en Nybodersfamilje og gav sig til at studere Medicin. Fra sit Samliv med de brave Nybodersfolk havde han mangt og meget at fortælle, naar han kom og spiste til Middag hos os. Fader morede sig altid over at høre ham, thi han fortalte godt og var i Besiddelse af ikke liden komisk Opfattelsesevne. Han fortalte os bl. a. en Gang om et stort Gravøl hos en Baadsmandsfamilje, hvortil han havde været inviteret. Der var blevet disket op med alle Slags solide Retter og stærke Drikkevarer. Det hele foregik dog i største Bedrøvelighed, og naar Gæsterne anmodede hinanden om at række sig et eller andet, skete det med megen Salvelse. Saaledes havde en ældre Ulk med dyb Gravstemme rettet følgende Anmodning over Bordet til Strunk: „Sei Du dernede til Luvart. Ta' og lang mig en Ende Skinke!“ — Ogsaa om sit Skoleliv i Viborg fortalte Strunk elskværdigt og morsomt. Hans Fortællinger om Lærerne gav os et livligt Indtryk af Tonen i Latinskolen. Jeg husker saaledes, at han om Religionslæreren meddelte, at denne, naar en af Drengene i Timen havde talt med sin Sidemand, kaldte begge Synderne frem for Katedret, stillede dem op ved Siden af hinanden og derpaa bevægede sin Haand med Energi og Hastighed mellem begges Kindben. En nem og praktisk Afstraffelsesmaade. En anden af Lærerne, en gammel Filolog, spurgte ufravigeligt, naar to af Eleverne var oppe at slaas, om de ønskede, at han skulde komme hen og være „Fjerdemand“! Den samme Lærer, der formodentlig underviste i Dansk, var meget ivrig for at indvie sine Elever i Deklamationens Hemmeligheder. Hans Undervisning heri var af en ejendommelig Art. Som Materiale benyttede han et Vers, som han havde oversat fra Latin og som lød saaledes:

Der er megen Larm, Folk kommer og gaar,
Og der er en Mumlen lig den af et drønende Hav.

Dette Vers kunde vedkommende Lærer deklamere paa 7 forskellige Maader med forskellige Tonefald og Tempoer. Naar han havde udført dette Kunststykke, saa han sig stolt om i Klassen, medens Drengene var ved at kvæles af Latter.

Moder og Strunk indgik en Gang Kompagniskab og spillede i Tal-lotteriet. Dette gik saaledes til. En Morgen, da Moder indfandt sig ved Thebordet, var hun noget taus. Paa vore Forespørgsler fortalte hun, at hun om Natten havde haft en uhyggelig Drøm om en stor Ildebrand. Samme Dag kom Knudsgaard tilfældigvis og besøgte os. Næppe havde hun hørt om Moders Drøm, før hun udbød: „Det er

Nr. 11! Det vil da sige,“ lagde hun til, „saa Du Luerne?“ „Ja,“ sagde Moder, „lige saa livagtig som da Møllen brændte!“ „Ja, Maren,“ fortsatte Knudsgaard, „saa er der ingen Tvivl, og jeg siger bare, at Du er en Lykkens Pamfilius, naar Du da forstaar Dine Ting, for den Drøm betyder saa sikkert som noget, at Du skal holde paa Nr. 11 i Lotteriet.“ Det vilde Moder, der var bleven ganske underlig, imidlertid ikke høre noget om, men da Strunk kom til Middag, og han hørte hvorom Talen var, erklærede han, at skønt han havde maattet love sin Moder, da han drog til Hovedstaden, ikke at gaa paa Isen og ikke at spille i Lotteriet, vilde han dog denne Gang paa Grund af den ganske overvejende Sandsynlighed, der var for at vinde, bryde sit Løfte og være halvt med Moder om Udgiften. Saa gav Moder sig, og de blev enige om, at Strunk skulde holde paa Nr. 11 paa Udtræk. Kort Tid efter sidder Moder en Dag ved Vinduet og ser ud. Pludselig siger hun: „Er det ikke Strunk, der kommer løbende derhenne. Bare der ikke er noget i Vejen, jeg synes han ser saa forvirret ud.“ Vi gik til Vinduet. Ganske rigtig, der kom Strunk i fuld Fart med sin lange, flaskegrønne Frakke flagrende om sig. Han havde faaet Øje paa os, og med et ejendommeligt spændt Udtryk i sit Ansigt holdt han noget op som for at vise os det. Moder, der let blev nervøs, satte sig hen i Sofaen med Haanden for Øjnene, medens vi andre foer ud for at lukke op. Strunk havde nær revet os om, saadan stormede han gennem Entreen og ind til Moder. „Hurra, Tante,“ raabte han glædestraalende, „vi har vundet!“ Moder faldt tilbage i Sofaen. „Elleve Daler! Hvad siger Du, Tante! Elleve Daler til hver!“ Moder var aldeles overvældet, og det varede længe, inden hun kom sig saa vidt, at hun var i Stand til at begynde at udregne alt, hvad hun nu kunde anskaffe sig af Ting til Huset, som hun længe, længe havde trængt til. Men Knudsgaard tog Sagen ganske rolig: „Ja,“ sagde hun blot, „det vidste jeg, det sla’er aldrig fejl!“

I sin Egenskab af Mediciner fik Strunk Lejlighed til at udføre en kirurgisk Operation i vort Hjem. Jeg husker dette ualmindelig tydeligt, da det var mig, som var Offeret. Jeg skulde nemlig have Øreringe, og Strunk paatog sig at bore Huller i mine Øren. Imidlertid var han paa Grund af sine venskabelige Følelser for mig saa nervøs, at Operationen varede i en Evighed, og vi var begge lige udmattede, da den var overstaaet. Jeg tror, at det var ved den Lejlighed, at det gik op for ham, at han ikke egnede sig til at udgyde sine Medmenneskers Blod, og at han saaledes manglede en væsentlig Betingelse for at blive Læge. Vist er det, at han kort derefter opgav det medicinske Studium og helligede sig Arkæologien.

Jeg mindes fra disse Aar paa Østerbro en lille Begivenhed, der midt i vort lyse Liv gav mig et Indblik i Livets Skyggesider og derfor vir-

kede stærkt paa mig. Det ringede en Dag paa Døren, og da der blev lukket op, stod der udenfor en høj, midaldrende Kone. Hun var renligt, men grumme tarveligt klædt, havde en hvid Kappe paa Hovedet og holdt i Hænderne et sammenfoldet Tørklæde. Hun spurgte efter Moder og blev ført ind til os i Dagligstuen. Moder rejste sig fra sin Plads, gik hen til hende og bød hende god Dag. Hun saa stift paa Moder: „Herre Gud, Maren, kender du mig ikke igen?“ I samme Øjeblik laa de to gamle Mennesker grædende i hinandens Arme. Det var nemlig en Skolekammerat og kær Ungdomsveninde af Moder, der senere fortalte os om hendes sørgelige Livsskæbne. Datter af en rig Købmand i Aarhus og bekendt for sin Skønhed var hun som ganske ung bleven forlovet med en ung Mand. Hun blev imidlertid angrebet af Kopper, og da hun kom ud af Sygehuset, var hun vansiret for Livstid. Saa hævede den unge Mand Forbindelsen. Kort efter gik hendes Forældres Formue tabt. Moder havde ikke set hende siden deres glade Ungdomstid i Aarhus. Hun var i Mellemtiden bleven gift med en ganske jævn Mand, Skomager af Profession, der nu var død og havde efterladt hende som fattig Enke med to Døttre. Hun haabede med stor Nøjsomhed og Resignation at kunne friste Livet her i København, hvortil hun straks efter Mandens Død havde begivet sig. Jeg har aldrig set Moder græde saa stærkt, som hun gjorde det, da den stakkels Kone var gaaet, og jeg tror, at dette ikke mindst bidrog til at fæstne den lille Begivenhed i min Erindring.

Ogsaa en anden af Faders Skolekammerater mindes jeg fra den Tid. Han hed Daniel, var høj, mager, med et mørkt, gnavent Ansigt, daarlig klædt, og søgte kun Fader for at laane Penge af ham. Han var et Offer for Tallotteriet. Mødte han Fader paa Gaden, pumpe han ham straks og stadig paa samme Maade. „Jeg har,“ sagde han, „nu sikker Udsigt til at vinde det store Lod! Laan mig fem Rigsdaler, saa deler vi Gevinsten.“ „Nej,“ svarede Fader „Du faar ingen Penge af mig i Dag!“ „Og Du vil ikke tjene en Formue?“ „Nej, jeg vil ikke.“ „Ja, saa kan jeg jo gaa hen og hænge mig!“ Desværre lykkedes det i Reglen Spilleren ved dette sidste Argument at sætte sin Vilje igennem overfor Fader, hvis gode Hjerte han kendte og misbrugte.

I Aaret 1836 blev min Broder Adolph Student. Under sit Ophold i Vallø var han bleven dygtig forkælet af Stiftsdamerne, der havde forlibet sig i den livlige og musikalske Dreng. Han havde været en kærkommen Gæst i det gamle Slot, og han fortalte os, hvorledes han havde færdedes i den dejlige Have og gjort Køreture — om Vinteren i Kane — med de gamle Frøkner. Ogsaa andre morsomme Smaaoplevelser fra sine Drengaar i det Stormske Hus meddelte han os. Saa-

ledes et Besøg han en Søndag havde aflagt sammen med Storms i en Kirke i Nabolaget. Præsten her var meget lille og maatte, medens han talte, staa paa en Skammel. Midt under Prædikenen væltede denne og Præsten faldt ned. I samme Nu satte Degnen, der troede, at Prædikenen var endt, i med at synge en Psalm. Et Øjeblik efter saa man Overdelen af Præstens Ansigt over Prædikestolens Kant tilligemed hans Haand, der ivrigt tilvinkede Degnen et holde inde. Derpaa klattrede Præsten atter op paa sin Skammel, og Prædikenen fortsattes.

Jeg var umaadelig glad baade over at have faaet Adolph hjem og over, at vi nu havde en ung Student i Huset, der kunde vende op og ned paa det hele. Og vist er det, hvad der ikke havde været muntert før hjemme hos os, det blev der sandelig nu. Adolph havde en hel Mængde jævnaldrende Venner, der blev indførte i vort Hjem af ham, deriblandt flere ualmindelig opvakte Hoveder. Der blev leget, sunget, danset og spillet Komædie. At Fader gav Lov til dette sidste, tror jeg laa i, at han vilde overbevise sig om, hvorvidt Adolph, der vistnok fra Barnsben havde haft Lyst til at blive Skuespiller, ogsaa havde Talent derfor. At det var et gammelt Ønske hos Adolph at gaa til Teatret, og at dette hans Ønske var bekendt i Familjen, slutter jeg bl. a. af, at jeg, medens han var i Vallø, paa Folks Spørgsmaal om, hvad han skulde være, altid svarede: „Skuespiller eller Præst.“ Til Komædien hjemme blev valgt „Recensenten og Dyret“ med Adolph som Trop. Jeg maa sige, at jeg ikke husker det mindste om, hvorledes Forestillingen gik, thi jeg var saa optaget af det Æreshverv, der var blevet mig betroet, nemlig at udføre Damens Rolle i Slutningen af Stykket, at jeg kun havde Sans for mine egne Replikker. Hele Dagen gik jeg og øvede mig med et langt Shawl, og om Aftenen var jeg saa befippet, at jeg hverken saa eller hørte noget. Fader maa dog have været tilfreds, thi kort efter blev Adolph optaget som Elev ved det kgl. Teater og debuterede allerede i Marts 1837 som Ludvig Thostrup i Overskous Komædie „Østergade og Vestergade“. Fader var utilpas og ængstelig den Aften og turde ikke selv overvære Debuten. Hjemme havde han heller ingen Ro. Han gik derfor ind til Byen. I Nærheden af Teatret møder han en af Skuespillerne: „Naa,“ spørger Fader ivrigt, „hvorledes er det gaaet?“ „Jo, godt,“ svarer vedkommende; „der blev applauderet stærkt.“ Fader vidste nu, at alle Adolphs Studenterkammerater var i Teatret, saa den stærke Applaus forekom ham at have mindre Værdi. Han spurgte derfor igen: „Men blev han afbrudt — saadan uvilkaarlig?“ Heldigvis kunde nu Skuespilleren med Sandhed svare ja, thi Adolph havde netop i Replikken: „Hvad jeg bestiller? Herre Gud, jeg staar her og frier til Ane,“ fremkaldt det ufrivillige Bifaldsudbrud hos Publikum, der er Kunstnerens bedste Løn og vidner om, at han har Evne til at knytte den usynlige Traad, der forbinde begge Sider af Lamperækken med hinanden.

Samme Aar som Adolph debuterede ogsaa to af hans Kammerater paa Elevskolen, nemlig Michael Wiehe og Ferslev. Edvard Hansen debuterede Aaret efter. De to sidstnævnte lejede sig en Sommer ind paa Kvistværelserne i Gartnerboligen ved vort Sted. Det blev fortalt, at deres Udflytning havde været højst ejendommelig. En skønne Dag var de kommet anstigende med en Bærebør, hvorpaa hele deres Bagage — en Flip, en Guitar og Heines „Buch der Lieder“ — laa. Disse tre Nødvendighedsartikler bar de under livlig Opsang ind i Gartnerboligen. De blev snart stadige Gæster hos os, og til dem sluttede sig jævnlig den unge Michael Wiehe, der morede sig sammen med os, men gerne var noget stille. Det vilde ikke rigtig gaa for ham ved det kgl. Teater, og jeg erindrer, at hans Moder en Dag, da hun besøgte os, ytrede, at, da det ikke lod til, at Michael havde Evne for Scenen, paatænkte det at søge anden Virksomhed for ham. Alle vi unge turde om i Classens eller Tuteins Parker, som oftest i Selskab med Ungdommen fra „Vennero“. Jeg var jo kun et Barn og udelukkende oplagt til Kommers. Først senere begreb jeg, hvad det var for en Magt, der gav disse Sommerdage deres ejendommelige Stemning og spredte det fine Skær af Lykke over alle disse unge og glade Ansigter.

Adolph lærte mig mange gode Ting, saaledes latinske Vers. Jeg lærte dem saa godt, at jeg aldrig siden helt glemte dem. Jeg husker et, der begyndte saaledes:

*Integer vitae, scelerisque purus . . .**)

Det var mig en stor Fornøjelse at imponere vore litterære Venner med min latinske Viden. Adolph gav sig meget af med Musik. Han besad endogsaa lidt Kompositionstalent. Om Formiddagen, naar Rose og jeg var nede i Haven og syede, lød ofte Adolfs Stemme ned til os fra Huset: „Kom op, skynd Jer, jeg har komponeret en trestemmig Sang!“ Lidt efter var vi i fuld Gang med at indstudere Kompositionen. Undertiden blev Adolfs Akkompagnementer saa indviklede, at han ikke havde Fingre nok til Akkorderne. Saa maatte en af os komme ham til Hjælp. Om Aftenen laante vi en Baad, roede ud paa Søen og foredrog Kompositionen. Det lød helt kønt; paa Broen stod Folk stille og hørte paa os.

Naar Phister besøgte os, viste han mig altid megen Interesse. Formodentlig maa han have moret sig over min Overgivenhed. En Dag overraskede han mig med en stor Foræring, nemlig Tøj til en Kjole. Det kan nok være, at den Kjole var velkommen; nyt Tøj til os Pigebørn hørte jo ikke til Hverdagsbegivenhederne. Saa vidt jeg husker,

*) „Ubesmittet og ren for Forbrydelse . . .“, Ode af Horats.

var det Tøj, som Phister gav mig, brunt, og det har da sagtens været den heraf syede Kjole, som foranledigede Adolph til første Gang, jeg havde den paa, at udbrøde: „Du ligner min Sæl en Kaffeønne!“ Jeg mindes i hvert Fald, at Adolph en Gang i de Dage ødelagde al min Glæde over en ny Dragt ved den anførte krænkende Sammenligning.

Af større Mærkedage i Familien, medens vi boede paa Østerbro, maa jeg nævne mine Forældres Sølvbryllup. Der var dog ingen Stads i den Anledning. Vi Børn havde skillinget sammen til nogle Porcellængenstande, og af en Veninde fik Moder en Kop, hvorpaa stod med gyldne Bogstaver: „Beglückt sei jeder deiner Tage!“ Flere Gaver var der ikke, og Dagen forløb ganske stille.

Naar jeg skal give et Indtryk af vort daglige Liv i hine Aar, er der noget, jeg ikke maa glemme at anføre, og det er den Rolle, som Militæret spillede i vor Tilværelse. Det var jo under sjette Frederik, at Soldatervæsenet florerede, og flere Gange daglig lød den prægtige Militærmusik op til os. Ligeledes hørte store militære Skuespil, snart paa Fælledeerne og snart i vor umiddelbare Nærhed, til Dagens Orden. I Reglen var det Vibenshus, der skulde stormes. Der var da store Troppemasser paa Benene, og vi fornøjede os i høj Grad over det virkelig udmærket smukke Syn, som de mange forskellige Korpsere i deres brogede Uniformer frembød, naar de drog forbi vore Vinduer. Jeg mindes saaledes Kastelsjægerne, de jyske Dragoner, Lansenerne og navnlig den glimrende Hestgarde. Vore specielle Yndlinge var dog Borgerne med deres som oftest meget korpulente Officerer. Borgerne ledsagedes stedse ud paa Fællede af deres Koner og Børn. Under Hvilet indtog man saa her Aftensmaden i landlig Uskyldighed. Min Broder Adolph har fortalt mig følgende fornøjelige Historie. Han drev i sin Studentertid meget den Sport at skyde med Pusterør. Til Kugler brugte han Kit. Saa en Dag, da Borgerne komme forbi i deres hvide Permissioner, lister han sig ned ved Plankeværket ud mod Østerbrogade, og gennem et Hul deri fyrer han paa den Del af deres Legeme, som mest udæsker hans Færdighed som Skytte, idet han i høj Grad nyder, hver Gang et velrettet Skud faar vedkommende Krigers Haand til at fare ned mod det udsatte Parti. Optaget af denne Beskæftigelse lægger han ikke Mærke til, at Fader er kommet ned i Haven og har observeret ham. Værdigt og formanende tiltaler den Gamle ham og foreholder ham det urigtige i, hvad han gør. Naa, Adolph tager da Pusterøret til sig og gaar. Dagen efter staar han i Haven, da pludselig Fader kommer farende og raaber: „Adolph, Adolph, skynd Dig og hent Pusterøret! Der kommer Borgerne!“ Er det ikke dejligt?

En Morgen kom Politiet og meldte, at der Ugen efter skulde afholdes en større Øvelse paa Broen og det omliggende Terræn, og da

der vilde blive skudt med Kanoner, maatte alle Vinduer være aftagne i bestemte Timer den paagældende Dag. Naa, der blev jo holdt Raad om den Sag hjemme, og Fader og Moder blev da enige om at invitere forskellige af Vennerne til at nyde Skuespillet. Da Dagen kom, blæste Vinden ind i alle Stuerne, men oppe paa Loftet var der dækket et hyggeligt Frokostbord. Herom bænkedes vi alle, og medens Kanonerne tordnede, og Militærmusikken klang udenfor, herskede der indenfor den gemytligste Stemning. Jeg kan huske, at Kastelsjægerne laa langs Broen og ned ad Dosseringen og skød udover Vandet. Det var dog ikke saa meget det militære Skuespil, der bevirkede, at denne Dag indprentede sig i min Bevidsthed, som følgende lille Begivenhed. Imellem vore Gæster befandt sig en yngre Embedsmand med Frue. Hun var i en Alder af nogle og tredive Aar, smuk og højst elskværdig. Jeg var ganske forelsket i hende, saaledes som en pur ung Pige kan være det i en adskillig ældre, indtagende Kvinde, der viser hende Hjertelighed. Man kan derfor begribe, hvor indigneret jeg blev ved at høre en af mine Veninder ytre, at Fruen var *sminket*. Jeg forsvarede hende naturligvis ivrigt og sagde, at det var en skammelig Bagvadskelse, men min Veninde blev ved sit. „Ja, jeg skal nok bevise Dig, at Du har Uret,“ sagde jeg, og da vi alle havde rejst os fra Frokostbordet, gaar jeg hen til Fruen, hvisker: „De har faaet noget sort paa Kinden; lad mig tage det bort,“ og med mit Lommetørklæde stryger jeg hende let hen over Ansigtet. Aldrig skal jeg glemme det forunderlige Blik, hvormed hun saa paa mig. Det gøs helt ned i mig. Jeg lod imidlertid som intet, stak Tørklædet i Lommen og talte om andre Ting, men listede kort efter ud paa Trappen og trak ivrigt Tørklædet frem. Det var *rødt!* Fruen havde sin lille Søn med, en rask Fyr paa otte Aar. Jeg husker, at han gik hen til en af Damerne, der bar en Hat med høj Pul, bredskygget, med store vajende Strudsfjer og spurgte hende: „Ved hvad Regiment staar Du?“ Det vakte megen Munterhed. Hos Hr. Tutein, som ikke havde været at formaa til at tage sine Vinduer af paa Slagdagen, sprang alle Ruderne.

En Dag fik vi Besøg af Faders Halvbroder, Sadelmager Niemann, der var bosat i Jylland. Det var en godmodig og naiv lille Mand, firskaaren og noget hjulbenet. Naar man havde lært hans milde og gode, alt andet end martialsk anlagte Karakter at kende, virkede det unægtelig forbausende at høre, at han havde gjort Napoleons Felttog med, ganske vist kun i Egenskab af Bomskærer ved et af Regimenterne, men han havde dog været med og oplevet adskilligt. Herom fortalte han dog kun sjældent, thi større Udviklinger laa ikke for ham, men Minderne fra hans Ungdoms store Tid dukkede idelig op og farvede hans hurtige Tale og ejendommelige Udtryksmaade. Kejsereens Navn førte han stadig i Munden, undertiden ganske umotiveret. „Som

Napoleon sagde, " var hans staaende Vending. Under sit Ophold i København boede Niemann hos os. Naar han fra Østerbro skulde ind til København for at se Byens Mærkværdigheder, sagde han stedse: „Jeg gaar et lille Svip ind til Paris!“ Fader, hvem han saa umaadelig op til, og som han stadig benævned: „Min kongelige Broder,“ morede sig kosteligt over hans Originalitet. Niemanns store Naivitet gav sig en Gang et morsomt Udslag. Han havde et Ærinde op paa Slottet til Arveprins Ferdinand, hvem han formodentlig paa en eller anden Maade maa have kendt fra tidligere Dage. Da han imidlertid en Formiddag kommer spadserende paa Volden, ser han Arveprinsen og Prinsesse Caroline komme ridende. Han gaar da ganske ugenert hen til dem og tager Hatten af. „Goddag, Goddag,“ siger han. Prinsen og Prinsessen standse deres Heste og besvare Hilsenen. „Ja, nu ser jeg snart op til Dem en Dag. Gud velsigne Dem begge to!“ „Værsgo,“ svarer Prinsen, „kom kun, De er velkommen!“ Ved Middagsbordet fortalte Niemann os den lille Scene uden forøvrigt i mindste Maade at synes, at der var noget mærkeligt i, hvad han havde gjort. „Herre Gud,“ sagde han blot, „de rare Mennesker!“

Niemann var altid saa tilfreds og glad. Naar Moder ved Bordet spurgte ham, om han ikke vilde have noget mere, svarede han gerne: „Nej Tak, nej Tak! Jeg har Guds Velsignelse og lidt til!“ En Dag kom vi til at tale om, at Adolph havde en god Sangstemme. „Ja,“ sagde Niemann, „jeg havde ogsaa en god Stemme i min Ungdom, men saa var jeg ude at sejle paa et stort Skib i Storm, og saa gik Toneposen overbord!“ Hermed mente han, at han ved den omtalte Lejlighed havde paadraget sig en Halssygdom, der var bleven Skyld i, at han mistede Stemmen. — Niemann blev Adolphs Forbillede til „Anders Tikøb“.

Blandt Minder fra min Barndom findes ogsaa nogle Besøg, vi gjorde i dramatiske Klubber. Jeg kan saaledes erindre en Aften i „Musikalsk-dramatisk Selskab“ paa Kongens Nytorv, hvor Adolph, der var Medlem, optraadte. Hans Rolle var ikke ret stor, men i en enkelt Scene opnaaede han dog at henlede hele Publikum's Opmærksomhed paa sig. Han spillede denne sammen med Pätges, der havde Hovedrollen i Stykket. Adolph stod med en bredskygget Straahat i Haanden og skulde andægtigt høre paa en lang Tale af sin medspillende. Imidlertid mærkede han, at Hatteskyggen var løbet op i Randen, og ganske uskyldigt begyndte han saa at pille Fletværket op. Publikum fik Øje herpaa og sad snart i een Latter. Thi alt eftersom Straafletningen blev længere og længere, blev Hatten mindre og mindre. Tilsidst var der kun Pullen tilbage. Pätges var selvfølgelig med Rette yderst opbragt over, at en af hans bedste Scener i Stykket var bleven ødelagt for ham. — En anden Aften optraadte en tyk Major

i Borgervæbningen. Han skulde deklamere Chr. Winthers Træsnit „Henrik og Else“, men det blev kun en sørgelig Forestilling, thi han gik fra det i saa godt som alle Versene, og var mørkerød i Hovedet af Anstrængelse. Det eneste, han stedse kunde huske, var Strofen: „De andre Herrer smiskede saa lønligt derved!“ Denne anvendte han baade i rette og urette Tid. Han trak den ud saa længe som muligt og nærmede sig Sufflørkassen, saa det saa ud, som om han skulde styrte ned i den. Mest Virkning gjorde det, da han midt i et Vers pludselig henvendte sig til Suffløren og sagde: „Hva?“ Hans Kone sad nede mellem Publikum og var ved at krybe i Jorden af Flovhed. Efter Forestillingen var der Bal. Da Majoren viste sig, gik Adolph hen til ham, rakte ham Haanden og sagde: „Tak, det er udmærket smukt!“ Majoren saa lidt uvis ud: „Mærkede De ikke?“ „Hvilket?“ spurgte Adolph. „At jeg et Øjeblik var lidt distræt?“ „Ih bevares, Kære, det var jo ingenting at tale om!“ Saa spankulerede Majoren glad afsted og morede sig fortræffeligt Resten af Aftenen, saa det var for saa vidt en Tjeneste Adolph havde gjort ham. — Ogsaa „Borups Selskab“ og den dramatiske Forening i Kannikestræde kan jeg erindre at have besøgt. Sidstnævnte Sted saa jeg opført „Familien Riquebourg“ af Scribe, hvor den af de agerende, der udførte Riquebourg's Rolle i den afgørende Scene, hvor Manden faar Underretning om Hustruens Utroskab, styrtede om med en saadan Force, at han forvred Hoften og maatte køres hjem.

Tidens store Interesse for Litteratur og Teater gav sig ikke alene Udslag i de talrige dramatiske Selskaber, men ogsaa i Hjemmene arrangerede man hyppigt Teaterforestillinger og musikalske deklamatoriske Aftenunderholdninger. Jeg kom selv en Gang til at optræde ved en saadan, der fandt Sted hos Assessor Møllers. Her skulde jeg fremsige en Fabel paa Vers, som begyndte saaledes:

En Gnier sig tilgode gøre vilde:
 En Otting Æbler han paa Torvet køber.

Jeg traadte frem umiddelbart efter, at en af Husets Døtre, en ung og indtagende Pige, havde fremsagt et Digt med megen Bravur. Jeg var yderst befippet, pillede hele Tiden ved min Kjole og talte saa sagte, at man ikke forstod et Muk, af hvad jeg sagde. Nede fra Publikum hørte jeg Fru Møllers venlige Stemme: „Aa, Herregud, lille Julie; det er virkelig rigtig pænt!“ Dette er den eneste Gang i mit hele Liv, at jeg har indladt mig paa at assistere ved en Aftenunderholdning. Det har overhovedet aldrig ligget for mig at deklamere eller at oplæse. Jeg har altid maattet ind i en andens Ham for at føle mig fri.

Henimod Slutningen af Trediverne gjorde vi Bekendtskab med en interessant ung Mand. Det var P. L. Møller. Han søgte Fader i litterære Anliggender og kom i nogle Aar jævnlig til os. Det var dog mest Fader, og, skønt jeg jo ikke var voksen, mig, han sluttede sig til. Moder satte ikke videre Pris paa ham. Med sin sammenknebne Mund og det kolde Udtryk i Øjnene gjorde han ganske vist heller ikke noget umiddelbart vindende Indtryk, og mange følte sig saarede ved hans skarpe, ironiske Udtalelser. Naa, han havde vel heller ikke overdreven Grund til at være behagelig. Han var i økonomisk Henseende yderst ringe stillet — kritiske Evner var den Gang ikke synderlig skattede, indbragte i hvert Fald ikke deres Indehavere Guld og grønne Skove, snarere vrede Blikke og Ord — og han følte sig vistnok tidt noget ensom og trængende til Venlighed. Fader vurderede hans Evner højt, om han end var uenig med ham i mangt og meget. Med mig talte P. L. Møller naturligt og ligefremt, søgte at vække mine aandelige Interesser og faa mig bort fra, hvad han kaldte „det smaalige“ i Livet. Undertiden maatte jeg dog protestere, thi der var meget, han kaldte smaat, og som jeg den Gang og gennem hele mit senere Liv har agtet højt, for Eksempel Husgerningen og den kvindelige Husflid. En Dag sad jeg og syede, da Møller kom. „Hvor gider De nu det?“ vrissede han. „Et Pigebarn med Deres gode Evner burde aldrig tage sig andet for end at læse!“ Mig interesserede saadanne Udtalelser naturligvis i høj Grad, thi de var ganske nye for mig, men jeg delte unægtelig ikke hans Meninger paa dette Punkt. P. L. Møller inviterede mig med sig paa Studenterbal. Jeg fik imidlertid ikke Lov til at tage med, uagtet baade Fader og Adolph tog Del i Festen. Men jeg var jo ikke konfirmeret endnu, og saa ansaa man det for mindre passende. Jeg skulde have været holdt i Uvidenhed om Møllers Invitation, men en Dag, da jeg besøgte Skuespiller Hass' Familje — om hvem nærmere nedenfor — kom en af Døtrene til at forsnakke sig, og saaledes fik jeg da til min Sorg at vide, hvilken Fornøjelse der havde været mig tiltænkt. Dette Bal, der blev holdt paa Skydebanen, var for øvrigt mærkeligt ved, at der blev spillet en af Adolph komponeret Vals, som gjorde ikke lidt Lykke. Fader hørte den uden at vide, hvem der var dens Ophavsmand, og blev meget forbavset, da han erfarede, at det var Adolph. Hvor Valsen senere er bleven af, ved jeg ikke.

Min Konfirmation nærmede sig nu med stærke Skridt. Jeg gik til Præsten hos Slotspræst Paulli, hvem jeg kom til at holde overordentlig meget af, og som blev mig en trofast Ven til sin Død. Han var en hjertelig, naturlig og ligefrem Mand. Jeg glædede mig til hver Gang, jeg skulde ind til Byen og læse med ham, og den Dag jeg blev konfirmeret, følte jeg det som et Savn, at nu var dette smukke

Afsnit af mit Liv forbi. Konfirmationen gik for sig uden større Festlighed hjemme. Nogle faa af vore nærmeste Venner var indbudne, deriblandt Strunk. Jeg fik tre Gaver, nemlig et lille Hjerter af Guld, som hele Familjen havde skillinget sammen til, et lille Koralhalsbaand og Mynsters Betragtninger. Om Aftenen legede vi Blindebuk, hvorunder Strunk var saa uheldig at rende en Nøgle ind i sit ene Øje, dog lykkeligvis uden at større Skade skete.

Saa var jeg da nu voksen. Det første Indtryk jeg modtog heraf var, at alle kaldte mig *Jomfru* Rosenkilde. Det syntes jeg lød saa kønt. Men jeg fik ogsaa at føle, hvilket Ansvar dette „at være voksen“ paalægger. Jeg skulde nu selv sørge for Anvendelsen af mine Lomme-penge, bestride Udgifterne ved min Beklædning og passe paa ikke at komme til kort. Det gik ikke straks saa let, dette med Pengeansvaret; nogen født Økonom var jeg ikke og havde ikke ret meget Begreb om Penges Værdi. Følgende lille Begivenhed vil belyse dette. Fader havde haft en uventet Indtægt og forærede Rose og mig 5 Rdlr. hver til nye Foraarskjoler. Det var efter vore Begreber et kolossalt Beløb, for hvilket man maatte kunne købe sig Alverdens Herligheder. Vi gik straks ind til Byen til Familjens Kræmmer for at købe for Pengene. Min Søster købte sig Tøj til en lys Kjole og forlod saa Butikken for at gaa andre Ærinder, medens jeg, der ikke kunde finde noget Stof, som passede for mig, blev tilbage i Diskussion med Kræmmeren. Endelig fandt jeg noget let Uld, der syntes mig ganske henrivende, og med Spænding spurgte jeg Kræmmeren, hvad en Kjole heraf vilde koste. Svaret lød: „Omtrent 8 Rdlr.!“ Jeg trak Vejret lettere; 8 Rdlr., det var jo kun 3 mere, end jeg havde. Ja, den Kjole maatte blive min. Jeg sagde Kræmmeren, at jeg kun havde 5 Rdlr. med. „Ih Gudbevares, lille Jomfru,“ svarede han straks, „De kan saa godt faa Henstand!“ Straalende af Glæde forlod jeg Butikken med det herlige Tøj. Jeg var imidlertid ikke naaet længer end ud i Nyboder, da pludselig den Tanke slog ned i mig: „Hvor vil Du faa de 3 Daler fra?“ Det fuldkommen haabløse i at finde en fyldestgørende Besvarelse af dette Spørgsmaal overvældede mig i den Grad, at jeg var lige ved at faa ondt, og al Glæde var i et Nu som bortblæst. I den ynkeligste Tilstand kom jeg hjem og stormede straks op til Fader, der netop havde Besøg af sin Skolekammerat Daniel. Jeg ænsede imidlertid ikke dette, men busede ud med min Ulykke under en Strøm af Taarer. Fader klappede mig paa Kinden; det gjorde ham helt ondt for mig, saa jeg slap for videre Ubehageligheder. Men af denne Historie lærte jeg at sætte Tæring efter Næring.

I Aaret 1839 forlod min Broder Adolph det kgl. Teater, hvor der ingen Udsigt var for ham til at skabe sig en blot nogenlunde betydelig kunstnerisk Stilling. Han modtog et Tilbud om Engagement fr

Kristiania Teater, der den Gang stod under en af Embedsmænd og Borgere sammensat Direktion, hvis betydeligste Medlem var Højesteretsadvokat Skielderup, og forblev siden i en Række af Aar knyttet til den norske Hovedstadsscene. Han havde her mange Vanskeligheder at overvinde, før det lykkedes ham at tilkæmpe sig det Navn som talentfuld komisk Karakterfremstiller i Syngespillet og i det reciterende Skuespil, der ikke blot skaffede ham en sikker Position i Kristiania som en af det danske Selskabs første Støtter, men ogsaa trængte herved og banede Vejen for hans Engagement ved Kasino-teatret i København. Saalænge Adolph opholdt sig i Norge, besøgte han os aarlig i sine Sommerferier, og det var da en stor Glæde for os alle at mødes med ham og høre ham fortælle om sit Kunstnerliv i Kristiania. Jeg vil i det efterfølgende oftere komme tilbage til disse hans Feriebesøg.

Den 3dje December 1839 forkyndte Herolder ude paa Østerbro, at Kong Frederik den sjette var død. Vi følte os alle grebne ved Budskabet, der varslede, at nye Tider stod for Døren. Fra alle Sider hilstes Kong Christian d. VIII med store Forventninger. Man vidste, at han var en ualmindelig dannet Mand med stor Interesse for Kunst og Videnskab, og man antog ham ogsaa for at være en i politisk Henseende frisindet Mand. Der gik dog som bekendt ikke ret lang Tid, inden sidstnævnte Antagelse viste sig at være en Illusion.

En Morgen i Begyndelsen af August 1841 kom Fader til mig og spurgte, om jeg havde Lyst til at gaa ud med ham og besøge Fru Gyllembourg, der den Sommer boede i Valby. Det vilde jeg naturligvis gerne, baade af Hensyn til den interessante Personlighed, som jeg saaledes vilde komme til at lære at kende, og fordi Tanken om den lange Spadseretur i det dejlige Solskinsvejr lokkede mig. Ogsaa satte jeg stor Pris paa at spadserere sammen med Fader. Han talte altid saa rart med mig ved slige Lejligheder, oplyste mig om og forklarede mig saa meget. Vi vandrede da afsted. Det var som en hel Rejse. Langs med Søerne, over Marker og Enge, forbi dejlige Haver naaede vi endelig Valby og det lille Hus, hvori Fru Gyllembourg boede. Vi gik ind i Havestuen, der var tom. Lidt efter gik Døren op, og en lille Kone kom hurtigt ind, løb hen til Fader og omfavnede ham med sine smaa Arme, idet hun udbød: „Nej, søde Rosenkilde; Tak for det udmærkede Stykke!“ Noget overrasket spurgte Fader: „Hvoraf ved De, det er mig!“ „Aa, Rosenkilde,“ svarede Fru Gyllembourg, „der er ingen, der skriver som De!“ Hvad der her blev sigtet til, skal jeg forklare. Faders satiriske Natur var stedse paa Post mod Overdrivelser. Det sygelige og tomme i eksalterede eller affekterte Udbrud virkede ubehageligt paa ham og gjorde ham ilde tilpas. Han følte sig først lettet, naar han paa en eller anden Maade havde givet sig Luft

overfor Udbrudet. Var dette fremkommet offentlig, greb Fader som oftest Pennen og skrev paa sin ejendommelige Maade enten en Parodi paa eller en Imødegaaelse af den Artikel eller den Digting, som havde ærgret ham. Saaledes fremkom hans bekendte „Vrøvlroman“, en Satire over en Roman, — jeg husker nu ikke længer dens Navn — hvis Meningsløshed og Affektation havde foraarsaget ham Kvalme. Kunde „Lettelsen“ besørges ved en mindre Avisartikel, indrykkede Fader undertiden en saadan i „Adresseavisen“. Her var han sikker paa sin Artikels Optagelse, da han betalte for den som for et Avertissement, og midt imellem Annoncerne om Smør og Ost og Livets andre Fornødenheder kunde man da finde Faders satiriske Bemærkninger, som han skrev anonymt, og hvis Forfatter han stadig indbildte sig var ukendt, skønt han hver Gang blev opdaget paa Grund af sin Stil. Fru Gyllebourgs Udbrud var da foranlediget ved, at Fader havde skrevet et Stykke i Adresseavisen, hvori han satiriserede over den grænseløse Begejstring, som Franz Liszts Klaverspil ved hans tre Koncerter paa de kgl. Teater i Juli havde foraarsaget, hvilken Begejstring bl. a. havde givet sig Udslag i de mest overstrømmende Lovtaler i Bladene, særlig i „Fædrelandet“. Sidstnævnte Blads Anmeldelse, der findes i Nummeret for den 19. Juli 1841, lyder saaledes:

„I Løverdags gav den berømte Liszt sin første Concert — den anden, og rimeligvis sidste, bliver paa Onsdag. Ved en Konstner, som alt i en Række af Aar har hævdet den af de kompetenteste Autoriteter anerkjendte og af de mest dannede og forvante Stæders tusindtungede Jubel bekræftede Hæder, at være en af vor Tids største Virtuoser — om ikke den største af alle — kan der fornuftigvis ikke være Tale om, at denne Dom kunde enten stadfæstes eller underkjendes af Kjøbenhavn. Ingen kan have os mistænkt for, at vi skulde prædike den blinde Autoritetstro, — tvertimod, jo mere selvstændigt Enhver dømmes, desto bedre. Men med den fulde Anerkjendelse af Enhvers uimodsigelige Berettigelse — eller Forpligtelse — til at hente sin Mening ud af sin egen Følelse, bliver det dog ligefuldt vist, at fra et almindeligere og mere objectivt Synspunkt Dommen skal afgjøre — ikke om Liszt er en genial og phantasirig Tonekunstner, men, om de Dømmende, om Københavnerne kunne forstaae ham. Vi sidde nemlig alle i denne, som i flere Henseender til op over Ørerne i visse Kategorier, der ere smaa og snevre, som vort Land og alle vore Forhold, — det kan nu engang ikke være andet, det maae vi finde os i. Spørgsmaalet er kun, om disse Kategorier for os ere en blød Lænestol i en varm Kakkelovnskrog, eller om vi føle os deri som i et Fængsel, for snævert til Aandens længselsfulde og ahnel-

sesrige Higen. Er det sidste Tilfældet, da ville vi føle os opløftede og udvidede, naar en mægtig og dristig Aand, der staaer udenfor eller over vore Kategorier, bryder disse, og saaledes aabner os viid Udsigt ind i frie og lyse Regioner hiinsides vor vante Kreds; i modsat Fald betragte vi det som et Indbrud, der kan være udført med Mesterhaand, men dog er et Fredsbrud, et fredsforstyrrende Knæk i det System, hvori vor Magelighed har fundet sit Comfort. Vi tale naturligvis ikke om dem, for hvem: „O, du lieber Augustin“ og „Skære skære Havre“ er Typus paa god Musik, men om Folk med en meget respectabel musicalsk Livsanskuelse — der muligen endog i al sin Bornerness staaer Centrum nærmere, end Liszt i al sin Genialitet og centrifugale Svingkraft, — vi tale altsaa om Folk, der er „gode Borgere og gode Musikanter“, men hvis Phantasi er for doven, og hvis Aand ikke er bevægelig nok til at kunne gaae ud af sig selv og ind paa et dem fremmed Gebeet. Det, der mangler dem, det er Mod, Mod til at styrte sig ind i hiint nye Element. De troe ikke paa deres egen Muskelkraft, de er bange for at drukne, — det er Selvopholdelsesdriften, der kyser dem tilbage fra at hengive sig til en Magt, som truer med at opluge dem. En saadan Magt er Liszt — han er over deres Kategorier, han er en Oprører mod det hele gode, gamle, orthodoxe System. Ja vist er Liszt en Oprører. Han er en Magyarer, et Ætling af hiin stolte, ridderlige, vilde, tappre Slægt af Heroer, hvis urolige Blod og høitfarende Sind fører dem Undergangens store Verdenstragoedie imøde; — han er fra Barn af opdraget i Frankrig, en Elev af den romantiske Skole, en Ven af Lamennais og George Sand, Revolutionens ætbaarne Barn, med dens glødende Phantasi, dens livstrætte Jammer, dens dristige, maalløse Længsel. Han er Tidens udtrykte Billede. Hans Fingre ere lutter Dampmaskiner og Jernbaner — et Herredømme over Formen, en Hurtighed og Energi i den materielle Udvikling, hvorom ingen tidligere Tid har drømt — en hundredarmet Briareus, et heelt Orchester. Hans Hjerter er fuldt af Jammer og Dødsforagt, hans Hoved er svangert med store, men ufuldbaarne Planer. Derfor er han excentrisk, barok, — ja han er fredløs, — fredløs og excentrisk som vor Tid; som den har han frigjort sig fra de gamle Lænker, men saalidt som den har han fundet den nye Lov, hvori den nye Frihed kunde finde Hvile. Hvileløs — det er det fælles Særkende. Men netop derfor staaer han uendelig høiere, end alle disse Hvilere, hvis Hvile kommer deraf, at Tøbruddet endnu ikke er begyndt, at de endnu ikke ere grebne af Verdensdialektikens Malstrøm; høiere f. Ex. end Prume, hvor mesterlig denne end er i sin lille Sphære, og hvor ganske han i sin sentimentale Blødhed end staaer indenfor vor egen Synskreds. Derfor ville vi ikke for-

tænke dem deri, som holde mere af Prume, og vi ville endog prise den Ærlighed, at de sigte det; thi Prume løser den Opgave, de have sat sig, og den Opgave, Liszt har sat sig, have de end ikke tænkt sig som saadan. Spørgsmaalet er altsaa kun, som vi ovenfor have antydnet, om vi besidde Mod og indre Bevægelighed nok til — om endog kun hypothetisk, endog kun for et Øieblik — at gaae ind paa dette Andet og nyde det ud af dets egne Forudsætninger. Dette er den eneste retfærdige Maade at betragte et fremragende Phænomen paa, og til dem, som komme med Kategoriernes Kræmmeralen, have vi ikke noget andet Svar, end at de fortjente dermed at faae noget over Rygstykkerne. Men de, som — vi ville ikke sigte afføre sig den gamle Adam, men kun for et Øieblik abstrahere fra sig selv og fra — Balles Lærebog, de ville see, eller i det mindste ahne, Sammenhængen mellem den nyere Musik og hele Verdensudviklingen, hvori ogsaa den er baade en Medvirkning og en medvirkende Aarsag, og om de end finde, at det er Centrifugalskab eller anden Galskab, ville de dog erkjende, at det er noget Mere og Større, end den Ro, der endnu ikke er kommet ind i Tidens Svingning. Overhovedet er alt Geni centrifugalt; det eneste Geni, hvori der er Hvile, er Gud, men Straalerne fra samme, de flyve ud i det vide Rum, hurtig paa lette Æthervinger, udstandset og udstandseligt. En saadan Straale reflecterer ogsaa fra denne Kunstner, og hvad der gjør ham dobbelt indholdsrig og tiltrækkende, er, at det er Tidens Strømning, hiin store bugtede Melkevei af Lysbølger, hvorpaa han svømmer. Den, der forstaaer Liszt, forstaaer ogsaa, hvorfor og hvorledes de stormede Bastillen, han ahner Forjættelsen om Fremtidens Frelse. Ahner? Ja, hvo gjør mere end ahne? Hvo er mere end et Speilbillede af Tidens Fylde, af dens Dyder og af dens Feil? Og — besynderligt nok! — ogsaa udvortes bærer Liszt Tidens Billede; thi hvo kunde bedre repræsentere denne, end Napoleon i Spidsen for den italienske Armee? Det er hans Profil, og netop fra hiin Tid, vi saae, og som ved vort Theaters slette Belysning paa en forunderlig malerisk, næsten magisk Maade i mørke, skarpe Conturer hævede sig frem paa den lyse Baggrund. Det var selv i plastisk Henseende en yderst effectfuld Gruppe, da ligesom paa en eensom Klippe — og Gud skee Lov at hverken Orchester eller Sang eller nogetsomhelst levende Væsen forstyrrende blandede sig ind i det Hele — hiint stolte, alvorlige, ubevægelige Hoved roligen svævede over den vildtbrusende Kamp. Han kæmpede med Revolutionens store Hydra, der larmede og hulkede, og skreg i vilden Sky, og ind i hvis brede, hvidtandede Gab han strakte sin Haand, — han kæmpede og seirede. For at tilintetgjøre den? O nei! For ordnet og befæstet at sætte den paa Verdens Throne!“

Faders Modartikel, for hvilken Fru Gyllembourg bragte ham sin Tak, kan ikke være nogen anden end følgende, der findes i „Kjøbenhavns kgl. alene privilegerede Adressecomptoirs Efterretninger“ for Lørdag den 31te Juli 1841.

„*Al Respekt for Hr. Liszt,*
men offentlige Anmeldelser, som kunne foranledige
Udgivter, maae ikke være skrevne hen i Veiret.

Da jeg har Grund til at troe, at mine Yttringer i den mundtlige Discussion, som i Familien D— i Forgaarsaftes fandt Sted mellem Hr. F. og Undertegnede, ere blevne meget misforstaaede, saa vil jeg, for at forbygge dette saavidt det endnu er mueligt, herved erklære: Meningen af hvad jeg sagde, skal være denne og ingen anden: Jeg har aldrig villet være regnet med ind i deres Tal, som give sig af med at opfatte og forstaae Hr. Liszt; jeg har ikke anmasset mig, enten at ville stadfæste eller underkiende den Dom, som af alle Autoriteter i Verdens baade forvænte og bagvendte Steder er fældet om denne Kunstner; jeg sagde og det gientager jeg her: Jeg befinder mig meget vel, uden dog at føle mig fængslet, i de Kathogoriens faste, sikke og bløde Lænestoel, som *Musiken*, den virkelige Musik, maae erkiende for evig uforanderlige saalænge Melodie gielder for det den er, Musikens Puls-aare; jeg sagde, at Hr. Liszt ikke mægtede at rive mig op af denne Lænestols Comfort, i hvor siæleglad stemt jeg end var belavet derpaa, hvor gerne jeg end havde villet gjøre en stor smuk Tour med ham paa Tonehimmellysbølgernes Melkevei; og jeg føiede til, at jeg troede, ikke *derfor* at være hiemfalden til Bank paa Rygstykkerne; at jeg aldeles ikke indlod mig i, at maale Hr. Liszt med nogen Kræmmeralen, undtagen for saavidt det forekom mig, at han holdt sine Billetter i al for høi en Pris*, eftersom de *fem store Stykker*, som i „Fædrelandet“ anmeldtes at skulle afgive ligesom en Grundtypus af Hr. Liszt's kunstneriske Væsen og Væren, gieldende for hans Kunsts Alpha og Omega, ikke bleve givne, nemlig:

1. Bastille-Bestormelsens Hvorledes og Hvorfor.“
2. „De Fængslede, Dorske, Bornerede, dog villige, skjøndt modløse, men respectable Musikantere i Lænestolene, rives ind i Verdens-dialectikens Malstrøm,“
3. „Tidens Søn, der kæmper paa den eensomme Klippe, med sin Bedstemoder, Revolutionens Hydra, overvinder hende, gjør hende derpaa istand og sætter hende paa Verdens Throne.“

*) Liszts Koncerter blev givne til dobbelte Teaterpriser.

4. „Den fredløse og barokke Hjertejammer.“

5. „Hr. Liszt's ti Fingre, paa eengang Dampmaskiner og Jernveie.“

Fem betydelige Numere, alle bebudede i „Fædrelandet“ af 19de dennes. De bleve ikke givne ved Hr. Liszt's sidste Concert idetmindste, med mindre baade jeg og adskillige andre, som fornemmeligen for disse Bravour-Numeres Skyld spenderede vore 16 mk., skulde alle have været saa uheldige, enten at komme for sildigt eller gaae for tidligt. Dernæst yttrede jeg min beskedne Forhaabning om, at jeg dog vel turde beklage mig over Udeladelsen af hine fem store Stykker, uden derfor heller at være hjemfalden til Alenen, da saadan Anke slet ikke gjaldt Hr. Liszt, som jo ingenlunde havde annonceret sig selv enten som Verdens-Dialektiker, eller som Acteur i Undergangens store Verdens-Tragoedie. Jeg paastod, at det som jeg troer med almeen erkjendt Grund — thi naar Alle, som jeg, ville være uaffekterede og ærlige, saa maa de idetmindste have *føelt*, at der i den Concert var noget borte, — at „Fædrelandet“ bør være mere paalideligt i sine Concert-Anmeldelser. Saaledes nægter jeg heller ikke, at jeg den Aften vovede at paastaae, at Hr. Liszt's overordentlig hurtige Fingre vistnok undertiden foer noget vel længe frem og tilbage ret ligesom med Jernfashed i een og selvsamme Tonearts Spoervei, noget som store Componister ellers ikke pleie at gjøre; og at jeg ikke kunde troe, at dette burde regnes til det *Store* i Kunstnerens Spil; at jeg slet ikke begreb hvorledes Hr. F. just deraf kunde tage Anledning til at beundre „Fædrelandets“: „hans Fingre ere Dampmaskiner og Jernveie“, hvis ellers ikke Hr. F. sagde dette for Spøg, hvilket hans egen Broder meente netop var Tilfældet med hele den omtvistede Anmeldelse.

Dette er alt, hvad jeg yttrede den Aften i den særdeles mærkværdige Discussion, og mig synes, at den, som ikke forsætlig vil misforstaae mig, skal have ondt ved at faae anden Mening ud af mine Ord, end den, der saa at sige ligger uden paa dem. Det vil forresten for alle den Aften Tilstedeværende være let begribeligt, at jeg ikke kunde sikkre mig mod Mistydning anderledes, end ved at give mine Udladelser en Offentlighed, hvortil deres Uvigtighed, som *min* Menings Udtryk ikke berettiger dem; derfor sætter jeg heller ikke herunder mit fulde Navn, men kun som hidtil i mine daglige Billetter til Huset D.

F. W. J. O.

Mit Besøg med Fader hos Fru Gyllembourg i Valby og hvad dermed stod i Forbindelse er min første Erindring om denne fine og elskværdige gamle Dame. Senere hen i Livet traf jeg oftere sammen med hende.

Den 29de Juni 1842 døde Dr. Ryge. I ham mistede Fader en af sine kæreste Kammerater. Fader ærede i ham ikke blot den geniale Kunstner men tillige den videnskabeligt dannede Mand, hvis Omgang virkede befrugtende og belærende. Ofte disputerede Fader med Ryge om alskens Problemer. Ved slige Lejligheder forfægtede Fader sin Mening ivrigt og talte højt, thi Ryges mægtige Organ var ikke let at overdøve. Det er sagt mig, at man en Dag paa Teatret kom løbende fra alle Sider og spurgte, hvad det dog var for et højkrøstet Mundhuggeri oppe i Foyeren. Det lød, som om det hvert Øjeblik kunde gaa over til Haandgribeligheder. Det viste sig at være Ryge og Fader, der *talte* sammen. — En Gang kom der en alvorligere Kurre paa Traaden mellem de to Venner, og i lang Tid undgik de hinanden. Men saa kunde Fader ikke længer holde det ud, og da han en Morgen i Nyboder ser Ryges svære Skikkelse komme sig i Møde, standser han lige foran ham og siger blot, idet han stryger sig om Næsen: „Hva', skal det være en Tremands i Aften hjemme hos mig?“ Ryge brummede som en stor Bjørn men kom om Aftenen, og dermed var Freden sluttet. — Ikke mange Maaneder efter Ryges Død overtog Fader Per Degns Rolle i „Erasmus Montanus“, som bekendt en af Ryges allerypperste komiske Fremstillinger. Da Fader kom hjem efter at have spillet Rollen første Gang, var han i et meget slet Humør. Vi turde næsten ikke spørge, da vi antog, det var gaaet uheldigt. Endelig siger Moder spagfærdigt: „Er Du ikke tilfreds?“ „Nej,“ svarede Fader heftigt, „hvor kan man være tilfreds! Nu har Publikum jublet over Ryge Aften efter Aften, og nu modtager de mig, som om intet var sket. Folks Glemsomhed er uden Grænser!“

De sidste Aar vi boede paa Østerbro ejedes Stedet af Kommandør Petersen, der havde en hel Del Kadetter i Huset til Opstramning. Dette kunde jo i og for sig have været meget morsomt for os, da vi allesammen, fra Fader til mig, holdt meget af de raske unge Mennesker, men Ulykken var, at Kommandøren i høj Grad yndede at anvende „slaaende Argumenter“ overfor sine Pensionærer, og Spektaklerne, der gav Genlyd i hele Huset, var os yderst ubehagelige. Kadetterne boede oppe paa Kvistværelserne, og vi mødte dem jævnlig paa Trapperne. En Dag kom en af dem ned til os og bad om at maatte laane det sidste Nummer af „Korsaren“, et Blad, som han havde lagt Mærke til, at vi holdt. Moder bød ham ind, og medens hun talte med ham, opdagede hendes bekymrede Øje, at der i hans Haar var en stor bar og noget blodig Plet. „Men hvad er dog det?“ spurgte hun. „Hvad for noget?“ „Det der —“ Moder pegede paa Pletten. „Aa det,“ svarede Kadetten ligegyldigt; „det er bare en Tot, som Kommandøren tog imorges!“ Grunden til, at den unge Mand ønskede at se vedkommende Nummer af „Korsaren“, var, at han til Redaktøren havde

indsendt en lille Notits, saalydende: „Tampen brænder paa Hjørnet af Østerbro og Citadelsvejen!“ — Hos Kommandør Petersens blev der dog ogsaa af og til arrangeret Festligheder for Kadetterne. Jeg var saaledes med til et Bal, hvor jeg morede mig straalende. Mellem alle Dansene løb jeg op ad Trapperne til Moder og fortalte hende, hvor glad jeg var. Jeg dansede af Hjertens Lyst med hele den glade Sø-officersungdom. Blandt Kadetterne mindes jeg Navnene Lüders, Giødesen, Mac Dougall, Schoustrup og Albeck, hvilken sidste Balaftenen vakte stor Opsigt paa Grund af et stort, sort Plaster, han bar over hele Ansigtet.

Naar Fader og Moder bestemte sig til at drage bort fra det hvide Hus paa Østerbro, hvor vi havde oplevet saa mange smukke og glade Dage, da var det dog kun med stor Overvindelse, at denne Beslutning blev taget. Men forskellige Ulemper ved selve Lejligheden, hvilke i Aarens Løb var blevne ganske utaalelige, den lange Vej, der efterhaanden, som Fader blev ældre, generede ham mere og mere i de lange Vinteraftener, og endelig — ikke mindst — Spektaklerne med Kadetterne havde tilsidst gjort det nødvendigt for os at søge en anden Bolig. Denne fandt mine Forældre i Nyhavn Nr. 6, og i Efteraaret 1842 drog Familien med de gamle Møbler — først og fremmest det gamle Ur, der jo ligesom var Hjemmets Skytsaand — ind til vor ny Bolig, der hvor den lille Sukkermand staar over Porten. Men førte vi end Husguderne med os til Nyhavn, stor var dog vor Vemod ved at forlade vort skønne Østerbro.

IV

Forinden vort Opbrud fra Østerbro var der imidlertid i Løbet af Sommeren 1842 foregaaet noget, som blev af afgørende Betydning for mit hele fremtidige Liv.

Blandt vore gode bekendte var ogsaa Skuespiller Hass' Familie. Hass var ikke nogen betydelig Kunstner. Han spillede helst tragiske Roller og udførte dem i den gode, gamle Tragediestil, hastemt og med en vældig Hiven efter Vejret paa de mest patetiske Steder. Ogsaa i hans private Liv kom Tragediestilen frem, navnlig naar han blev begejstret eller indigneret over et eller andet. Jeg erindrer saaledes, at han en Dag kom hjem til Fader for at fortælle denne om en ung Dame, han havde set prøve til Direktionen. Han udbredte sig i Lovtaler over hendes Talent, gik op og ned ad Gulvet, gestikulerede med Armene og deklamerede: „I Sandhed, hun bliver en scenisk Storhed af første Rang!“ Heri fik han nu for øvrigt Ret. Det var nemlig Dr.

Ryges Datter, Natalia Ryge, Talen var om. En anden Gang havde han mødt Fader spadserende med Christian Winther. Af en eller anden Grund maa han have været vred paa Winther, thi da han kort efter besøgte Fader, stillede han sig i Positur og spurgte ham med megen Højtidelighed: „Hvi vil Du gaa med den blege Skurk!“ Min ældste Søster paastod, at hun en Dag havde set Hass, der var meget huslig anlagt, i Køkkenet med en røget Laks i stiv Arm, deklamerende Oehlenschlägers Digt „Hakon Jarls Død“:

„De Nætter ruge saa lange og sorte,
Syvstiernen glimter saa mat.
Ud stormer Vinden fra Himmelens Porte,
Fælt knager Granen i kolde Nat.“

Madam Hass var en godmodig og brav Kone. Der var en Ejenommelighed ved hende, som gjorde det noget tvivlsomt for mig, om hun nogensinde havde set sin Mand optræde. Hun havde nemlig det slemme Tilfælde altid at lugte Brand i Teatret. Næppe havde Madam Hass sat sig til Rette i Logen og hilst paa Venner og Bekendte, før der gik en Trækning over hendes Ansigt. Hun havde sporet Brandlugten. Imidlertid beroligede hun sig og søgte at lade som ingenting. Men Lugten vendte stærkere tilbage, og det endte altid med, at Madam Hass rejste sig og forlod Teatret, inderligt glædende sig over at være sluppen derfra med Livet. — Ægteparret Hass havde tvende lidt ældre Døttre, Elise og Laura Hass, flinke og elskværdige Piger.

En Formiddag i Sommeren 1842, da jeg var inde i Byen for at gaa nogle Ærinder, kom jeg forbi det Sted i Vimmelskafte, hvor Hass' boede, og svippede da op for at gøre dem et Besøg. Jeg traf den ene af Døttrene, Elise Hass, ene hjemme. Hun var just i Begreb med at gaa over i Bagbygningen for at besøge to gamle Tanter, Jomfruene Mathiesen, som boede der, og bad mig følge med. Ved vor Indtrædelse i deres lille Lejlighed fandt vi de to Søstre i Færd med at gøre Toilette. Den ene sad ned, medens den anden redte hendes Haar. De to gamles indbyrdes Snakken og den enes ømmen sig, naar Søstren tog for haardt paa hende, forekom mig saa uendelig komisk, at jeg ved min Hjemkomst gav Scenen til Bedste ved Frokostbordet, idet jeg efterlignede de to Søstres Væsen og Tonefald. Fader saa paa mig, men sagde ikke noget. Ud paa Eftermiddagen, da jeg sidder i mit Værelse og broderer, bliver jeg imidlertid højligt overrasket ved, at Døren gaar op paa Klem, en Bog bliver stukket ind til mig, og den Gamles Stemne lyder: „Læs „De Uadskillelige“ og lær Madam Buurmanns Rolle!“ I samme Nu gik det op for mig, at Fader havde sporet Talent for

Scenen hos mig, og jeg, der aldrig nogensinde tilforn havde tænkt paa at gaa til Teatret, var øjeblikkelig klar over, at Scenen var mit Kald. Jeg gav mig straks til at lære Madam Buurmans Rolle og sagde den et Par Dage efter for Fader. Han hørte paa mig i Tavshed, men saa inderlig tilfreds ud. Da jeg havde endt, sagde han: „Ja, der er vistnok ingen Tvivl om, at Du har Evne, og jeg skal tale med Collin* om Sagen!“ Imidlertid forløb Sommeren og Efteraaret 1842, uden at der blev foretaget noget. Dels var vi jo stærkt optagne af vor Flytning, dels var Fader — bleven ængstelig. Hver Gang jeg purrede ved ham, om det ikke snart blev til noget, vrissede han: „Det jager vel ikke!“ Men da nu ogsaa Vinteren gik uden nogen Afgørelse for mig af det Spørgsmaal, som var blevet mit Livs vigtigste, blev jeg ked af det, og besluttede selv at tage Afgørelsen i min Haand. Uden at sige noget hjemme derom gik jeg en Dag op til Collin, der boede i Amaliegade, ringede paa og bad om at faa Konferentsraaden i Tale. Collin tog venligt imod mig. Jeg betroede ham, hvad jeg havde paa Hjertet og yttrede, at jeg følte et Kald for Scenen. „Ja,“ bemærkede Collin tørt; „det siger de alle!“ Han lovede imidlertid at tale med Fader om Sagen. Da jeg var kommet hjem, spurgte jeg Fader: „Véd Du, hvor jeg har været i Dag?“ „Nej,“ svarede Fader, „hvor skulde jeg vide det fra?“ „Jeg har saamænd været hos Konferentsraad Collin!“ Hertil bemærkede Fader blot: „Naa, saa det har Du!“ men jeg kunde mærke paa ham, at han var svært lettet over, at jeg havde brudt Isen. Nogle Dage efter kom Fader til mig og sagde, at nu havde han talt med Collin om Sagen, og at jeg kunde prøve for Direktionen, hvad Dag, det skulde være. Forinden dette skete, ønskede Fader dog at høre en Udtalelse af de Damer ved Teatret, i hvis Rollefag jeg skulde træde ind, og en Dag ud paa Foraaret 1843 begav jeg mig derfor ud til Mad. Anna Nielsen, der boede i Frederiksberg Allé i en hyggelig Villa med Have baade tid mod Alleen og bagved Huset. Mad. Nielsen kendte jeg kun som den store Kunstnerinde, der saa ofte havde revet mig med ved sin Naturlighed og fuldendte Sandhed, naar jeg paa Moders Plads i Teatret aandeløs havde lyttet til hendes sjælfulde Stemme. En eneste Gang mindedes jeg at have set hende i vort Hjem i Adelgade, men jeg havde aldrig talt med hende. Hun modtog mig dog som en gammel bekendt med den største Godhed og førte mig ind i sit lille, hyggelige Kabinet. Fader havde underrettet hende om mit Ærinde, saa jeg kunde gaa lige løs paa Sagen. Mad. Nielsen tog da Plads med Ryggen mod Vinduet og „De Uadskillelige“ i Haanden. Jeg sagde Mad. Buurmans Repliker, og hun gav mig Stikreplikerne. Da vi var færdige, udtalte Mad. Nielsen sig med stor

*) Teaterdirektionen bestod af Levetzau, Adler og Collin.

Varme om mine Evner og lovede hjerteligt at ville staa mig bi med Raad og Daad.

Efter dette gode Resultat gav jeg mig til at indstudere min anden Rolle. Jeg havde selv valgt den, og Grunden til mit Valg var mærkelig nok den, at jeg havde set den aldeles mesterlig spillet paa den kgl. Scene; jeg havde derved faaet en saadan Interesse for Figuren, at jeg sagde til mig selv: den eller ingen. Rollen var Madam Rust i „Sparekassen“, og den udmærkede Kunstnerinde, hvis Fremstilling det skyldtes, at jeg valgte den, var Jfr. Jørgensen. Jeg har i det foregaaende nævnet, at Jfr. Jørgensen ofte besøgte os, da vi boede i Adelgade. Jeg var saaledes ikke nogen ganske fremmed for hende, da jeg efter at have lært Rollen en Dag mødte op i hendes Hjem — hun boede den Gang hos sin Broder, Mægler Jørgensen, ved Frederiksholms Kanal — og bad om Audiens. Jfr. Jørgensen tog venligt imod mig og blev saa fornøjet over min Gengivelse af Madam Rust, at hun bad mig komme igen Søndagen efter, naar hendes Broder og Svigerinde var hjemme. Hun vilde gerne have, at de ogsaa skulde høre mig fremsige Rollen. Det lod jeg mig ikke sige to Gange og fik stor Fornøjelse af min Søndag hos de elskværdige Mennesker.

Blandt de, der var indviede i mit Forehavende, var ogsaa en ung Student, der interesserede sig meget for Teatret, og siden vor Flytning til Nyhavn var kommet en Del hos os. Hans Navn var Høedt, og det var ham, som bevirkede, at jeg kom til at debutere som Jacintha i „Den sorte Domino“. Dette gik saaledes til. Efter Teaterreglementet skulde enhver Debutant optræde i tre Roller med fjorten Dages Mellemrum, forinden Afgørelsen om vedkommendes Antagelse eller Ikke-Antagelse blev truffet. Jeg havde nu, som i det foregaaende fortalt, valgt mine to Debutroller, men jeg manglede den tredje. En Dag sidder jeg ude hos Mad. Nielsen og taler med hende om Sagen, da Døren pludselig gaar op, og Høedt, der var Husven hos Niensens, træder ind. Mad. Nielsen siger da: „Kom hen og hjælp os! Vi kan ikke finde ud af, hvad der skal være Pigebarnets tredje Rolle.“ „Naa,“ svarer Høedt, „saa det kan de kloge Hoveder ikke. Men nu skal jeg sige det. Det skal være Jacintha i „Den sorte Domino“, og det skal være hendes første Rolle.“ Mad. Nielsen indvendte da, at „Den sorte Domino“ var et Syngestykke, at Rollen altid var bleven udført af en Sangerinde, og at det vilde virke misvisende ligeoverfor Publikum med Hensyn til Karakteren af mine Evner. Men Høedt blev ved sit, og vi talte da sammen om Opgaven. Jeg havde beundret Phisters Gil Perez og moret mig over Jacintha, skønt Mad. Winsløv — Rollens daværende Fremstillende —, der var Operasangerinde, naturligvis mere understregede det vokale end det dramatiske. Jeg maa dog her indskyde den Bemærkning, at Mad. Winsløv udførte Rollen langt

mere i Karakteren end den Sangerinde, som jeg mange Aar senere fik Lejlighed til at høre i den paa *Opéra comique* i Paris.

Ved min Hjemkomst efter denne Samtale gav jeg mig straks til at lære Rollen. Et Par Dage efter kunde jeg den og gik ud og sagde den for Mad. Nielsen. Hun lo og morede sig over mig. Da jeg fremsagde Monologen, der begynder 2den Akt, fik jeg en pludselig Indskydelse og tog mig til Hovedet som under et Anfald af voldsomme Gigtsmerter. Mad. Nielsen lo højt og udbrød: „Men det er jo fortræffeligt!“ Kort Tid efter fandt der en Samtale Sted mellem Mad. Nielsen, Jfr. Jørgensen og Fader, og man var enig om, at jeg ingen Instruktion skulde have. Jeg indstuderede sluttelig Sangpartiet. Min Stemme var kun lille, men jeg havde et godt Øre og sang rent, lige som jeg tror uden Ubeskedenhed at kunne sige, at min Tekstuds tale var god. Mad. Nielsen gik selv op med mig til Kapelmester Gläser, for hvem jeg sang Partiet. Gläser havde ventet sig en Operasangerinde og saa meget slukøret ud, da jeg var færdig. Desto morsommere for mig var det, at han fem Aar senere komponerede et Parti for mig i sin Opera: „Brylluppet ved Comosøen“ og kom til mig efter Opførelsen for at bringe mig sin Tak.

Sommeren var forbi, og Sæsonen 1843—44 stod for Døren. Jeg var fuldt rustet og kunde gaa i Slag, naar det skulde være. Forinden jeg prøvede for Direktionen, ønskede Fader dog, at jeg skulde gaa op og hilse paa Fru Heiberg. Heibergs boede dengang i Bredgade i et af Palæerne. Fru Heiberg havde jeg i min tidligste Barndom set i mit Hjem, og som lille Pige havde jeg engang været hos hende paa Christianshavn i et Ærinde for Fader. Men siden da var der gaaet mange Aar, og jeg var en ganske fremmed for hende, da jeg atter indfandt mig i Anledning af min Debut. Jeg var paa det Tidspunkt nylig fyldt tyve Aar, Fru Heiberg var lidt over tredive og stod i sin Kunsts fulde Glans.

Jeg blev ført ind i hendes Dagligstue, hvor hun sad og læste. Hun rejste sig, bød mig et venligt Velkommen og bad mig tage Plads. Gennem Fader var hun underrettet om, at jeg agtede at gaa til Teatret, og jeg sagde hende nu, hvilke Roller det var min Hensigt at debutere i. Da jeg nævnede Jacintha i „Den sorte Domino“ lod det til at more hende i høj Grad. Hun udtalte, at hun altid havde interesseret sig levende for de to Figurer: Gil Perez og Jacintha. „Har De tænkt Dem, hvorledes De vil klæde Dem paa?“ spurgte hun. Nej, det havde jeg ikke. Fru Heiberg gav mig da flere værdifulde Raad med Hensyn til Kostumet, idet hun bemærkede: „Jeg har altid forestillet mig de to Figurer som liggende sammen i et Brillefuderal!“ Det Vink, der laa i disse hendes Ord, var mig naturligvis overordentlig kærkomment. Det bragte mig straks paa rette Vej, og mit Mønster i Fremstillingen af

Jacintha blev herefter Phisters Gil Perez. Mit Besøg hos Fru Heiberg var for øvrigt ganske kort. Jeg sagde ingen Repliker for hende og saa hende ikke igen før paa Prøverne til „De Uadskillelige“. Men jeg havde nu gjort et Bekendtskab, som blev af afgørende Betydning for mit hele senere Liv.

Jeg prøvede dernæst for Direktionen. Paa den aabne, tomme Scene traadte jeg frem og saa for første Gang ud over det gabende Svælg. Det var kun nogle faa Hoveder, jeg opdagede dernede; i første Parket d'Hrr. Levetzau, Adler og Collin og saa for Resten en enkelt nysgerrig. Af Deltagelse for mig havde min gode Veninde og Lærerinde, Sangerinden Vilhelmine Østerberg, sneget sig ind. Saa fremsagde jeg de Scener, jeg havde indstuderet. Da jeg kom hjem efter Prøven, fortalte Fader, at den eneste Udtalelse, der var fremkommet om mig fra Direktionens Side, var følgende: „Hun gør saa meget saadan,“ hvorpaa vedkommende Direktionsmedlem havde gnedet sine Hænder mod hinanden. — Samme Dag Prøven havde fundet Sted, kom Vilhelmine Østerberg til mig og sagde: „Iaften skal der være Generalprøve paa Operaen „Moses“. Nu hører Du jo med til Teatret og har Adgang til Prøverne. Lad os følges ad derhen.“ Ja, det vilde jeg jo umaadelig gerne, og vi gik altsaa om Aftenen sammen hen for at høre Generalprøven, men desværre, vi havde gjort Regning uden Teaterreglementet. Jeg fik ingen Adgang. „Jfr. Rosenkilde, hvem er det? Hende kende vi ikke!“ blev der sagt, og jeg maatte tøfle hjem igen, gyselig fløv*.

I den paafølgende Tid bad Høedt mig ofte, naar han var hjemme hos os, om at sige Repliker af mine Debutroller for ham. Det gjorde jeg gerne, og han sad saa og smaalo, naar jeg kom med et uventet Indfald eller en pudsig Betoning.

Prøverne paa „Den sorte Domino“ var imidlertid begyndte. Mad. Winsløv mødte paa dem alle og viste mig den største Interesse. De fleste tro, at det at være Husholderske — hvilken Stilling jo Jacintha indtager — er nogenlunde let paa Scenen. Det er snart sagt ligesaa vanskeligt, som at være det i Livet. Her ydede Mad. Winsløv mig virksom Bistand, idet hun præciserede for mig alle de smaa Ting, jeg havde at iagttage. Og naturligvis var der ogsaa meget andet, hvor jeg, der saa at sige kom lige fra Gaden, trængte til Vejledning af den ældre Kunstnerinde. Mad. Winsløv hjalp mig med alt.

*) Denne lille Begivenhed viser, hvilken Datum min Prøve for Direktionen fandt Sted. „Moses“ (Opera af Rossini) opførtes nemlig første Gang Onsdag d. 20de Septbr. 1843. Tirsdag d. 19de Septbr. var der ifølge Overskou ingen Forestilling paa Teatret. Den Aften er da sikkert Generalprøven paa „Moses“ bleven afholdt, og samme Dag har altsaa ifølge ovenstaaende min Prøve fundet Sted.

Og saa oprandt da den store Dag — den 5te November 1843. Det sidste Fader sagde til mig, forinden jeg kørte over paa Teatret, var: „Vær nu flink, min Pige, og især tydelig!“ Medens jeg kostumerede mig paa mit Paaklædningsværelse, gik Døren op paa Klem, og den Gamle rakte et Skrin med Sminke og Barberkoste ind til mig, en Gave fra ham til Brug i mit Teaterliv. Jacintha optræder først i anden Akt. Naar Tæppet gaar op, staar hun i Baggrunden til venstre med Ryggen mod Publikum. Saa vender hun sig og gaar langsomt ned mod Lamperækken. Da jeg gjorde dette, hørte jeg Folk le. Det blev mig siden sagt, at det var, fordi min Skikkelse saa betydelig yngre ud end mit af den gamle Frisure og store Kappe indfattede Ansigt. Jeg havde nemlig forsømt ved Kunst at udslette min slanke og ungdommelige Figur. Naa, Debuten gik jo straalende. Saa varmt modtog Publikum mig, at Søren Kierkegaard efter hvad han senere fortalte Fader, forlod sin Plads i Teatret, fordi han syntes, at Bifaldet var altfor overdrevent ligeoverfor en saa ung Debutantinde. — Et Aarstid efter kom Fader en Dag til mig, efter at jeg den foregaaende Aften havde spillet en ny Rolle, lagde en Rigsdalerseddell foran mig paa Bordet og sagde: „Den skal Du ha'e, fordi Søren Kierkegaard, som jeg lige har talt med, roste Dig for i Aftes.“ — Min Debutaften var Fader meget urolig og dukkede op overalt i Teatret. Han blev endogsaa set oppe i Galleriet. Da jeg efter en af mine Scener stod i Kulissen, viste han sig pludselig paa den modsatte Side, kyssende paa Fingeren ad mig. Blandt de første, som efter Tæppets Fald kom og ønskede mig til Lykke, var Madam Winsløv. Jeg blev helt rørt, da hun sagde: „Nu vilde jeg blot ønske, at Folk vilde lade mig være i Fred!“ Og Phister sagde til mig: „Se, den store Fordel har De i Deres Fag, at jo ældre De bliver, desto bedre ydre Betingelser vinder De for Deres Opgaver!“

Efter Forestillingen kørte jeg hjem til Nyhavn, straalende af Lykke og — med et Stykke Vokslys i hver Haand. Det var nemlig Skik og Brug, at Kunstnerne beholdt, hvad de kunde spare af Vokslysene paa Paaklædningsværelserne. Ude paa Trappen ved vor Lejlighed stod Moder, der ikke havde turdet være med i Teatret, i spændt Forventning. Da hun hørte, hvorledes alt var gaaet, brast hun i Graad. Jeg omfavnede hende, ligeledes grædende og stadig med mine to Lysestumper i Hænderne. Aftenen tilbragte vi sammen med en Del Venner — derimellem Høedt og Vilhelm Holst. Høedt spurgte mig: „Synes De nu, at der var Bifald nok?“ Jeg svarede, forundret over Spørgsmaalet: „Ja Gudbevares, mer end nok!“ „Ja,“ forklarede Høedt, „jeg skal sige Dem, det er utroligt, hvor meget man kan taale!“ Midt under Festen viste Teaterbudet Walsø sig med Forespørgsel fra Direktionen, om man maatte ansætte „Den sorte Domino“ til Opførelse den følgende Tirsdag, hvilket var et Brud paa

den gældende Regel, at Debutanten skulde fremstille sig for Publikum een Gang i hver af sine tre Roller med et Mellemrum af 14 Dage. Fader vilde i sin overstrømmende Glæde give Lov dertil, men Høedt traadte imellem og udbød: „Nej paa ingen Maade; det skal vi ikke have noget af!“ Og dermed var Sagen afgjort.

Jeg kom saaledes til at gøre mine tre Debuter, som bestemt. Søndag den 19de November optraadte jeg i „De Uadskillelige“, og Lørdag den 2den December spillede jeg Madam Rust i „Sparekassen“. Publikum viste mig begge Gange stor Velvilje. Kort forinden jeg skulde ind paa Scenen ved min anden Optræden, kom Fader til mig og sagde: „Hvis de skulde modtage Dig, naar Du træder ind, maa Du ikke blive forvirret, men rolig vente og saa begynde!“ Et Par andre Ytringer fra hine Dage har jeg ligeledes bevarer i min Erindring. Paa en af Prøverne paa „De Uadskillelige“ ytrede Fru Heiberg, der spillede Søkadetten, til mig: „Tror De, at det var *Deres* Skyld, at De kom herover? Nej, De *skulde* herover!“ Efter den tredje Opførelse af „Sparekassen“ kom Hertz op til mig paa Scenen, og bukkende for mig paa sin pyntelige Maade sagde han: „Nu har Deres Udførelse faaet Fuldkommenhedens Stempel!“ Store Ord — altfor store, naar jeg mindedes min Forgængerindes sjeldne Fremstilling. Ved min Gengivelse af Madam Rust søgte jeg for øvrigt ikke at efterligne Jfr. Jørgensen, thi jeg havde selv et Forbillede fra det virkelige Liv, idet min gamle Veninde Madam Knudsgaards Skikkelse dukkede op for mig.

Ogsaa Pressen var mig gunstig. Det maa være tilstrækkeligt at anføre „Korsaren“s Anmeldelse, bl. a. fordi man af denne, paa Grund af det venlige Forhold, hvori Vittighedsbladet stod til forskellige af sine alvorlige Kolleger, faar et Begreb om disses Bedømmelse af mig. „Korsaren“ skriver:

Man skulde troe, at Familien Rosenkilde var sammensat af lutter Modsigelser. Da Faderen var 50 Aar, spillede han 14aars Dreng, og hans yngste Datter (der dog maa være noget over 14 Aar)*) debuterer som et meget bedaget Fruentimmer. Er det ikke „besynderligt, ja næsten forunderligt,“ som han siger, vor Lyneborger-Correspondent?

Denne unge Comikerinde havde desværre det beklagelige Uheld, efter sin første Optræden at blive lovpriist baade af „Berlingske“ og „Aftenbladet“ i Udtryk, som de ellers pleie at forbeholde „højere Vedkommende“, ja „Berlingske“, der saa at sige er bleven graa i

*) Kjøbenhavnsposten siger 24, men det er kun Jalousie, fordi den selv er en gammel Pebersvend. Sandheden ligger nok i Midten.

Theatret, paastod i sin Exstase, at der ikke i de sidste 40 Aar er falden en saa stærk Regn af Klap for nogen Debutant.

Dog — dette bør ikke nedslaae hendes Mod, thi hun synes *desuagtet* virkelig at love et ualmindeligt Talent.

En umiddelbar Følge af min heldige Debut var, at der voksede en forbausende Mængde Barndoms- og Ungdomsbekendte, hvis Eksistens jeg aldrig tilforn havde anet, op omkring mig. Der gik saa godt som ingen Dag, uden at Folk kom og fortalte mig, at de havde været sammen med mig der og der eller havde gaaet i Skole med mig. Jeg kunde ikke lade være ved mig selv at gøre det Spørgsmaal, om der havde meldt sig ligesaa mange, hvis Debuten var gaaet uheldigt.

Efter mine tre Debuter ventede jeg en Meddelelse fra Direktionen. Den kom ogsaa langt om længe, men i en anden Form end vi havde tænkt os. En Morgen, da jeg vendte hjem fra en Spadseretur, kom Fader ud og lukkede op for mig. „Kom ind med i mit Værelse,“ sagde han, „saa skal jeg vise Dig noget!“ Vi gik derind, og han gav mig nu en Skrivelse, adresseret til mig, med det kgl. Teaters Segl. Da Seglet var brudt og Skrivelsen aaben, kunde jeg forstaa, at Fader alt var bekendt med Indholdet. Skrivelsen lød saaledes:

Saa tilfreds, Directionen end har Grund til at være med de Prøver, De har aflagt i tre af Dem valgte Roller, saa have disse dog saameget tilfælles, at deraf ikke kan skjønnes, hvorvidt andre ældre, egentlige Charakter-Roller egne sig for Dem. Man ønsker derfor, at De vilde vælge og for Directionen anmelde 2de saadanne, hvori De kunde attraae at fremtræde, da man, naar Valget bifaldes, vil sørge for, at Stykkerne snarest muligt kunne komme paa Scenen.

Directionen for de Kongelige Skuespil d. 19. Decbr. 1843.

J. G. v. Levetzau. Collin. Adler.

Medens jeg læste, saa Fader spændt paa mig. Jeg var knap færdig, før han brød ud: „Naa, hvad siger Du til det? Ikke Karakterroller og ensartede! Har man hørt Mage til Sludder!“ Jeg var krøbet op i Sofahjørnet og havde trukket Benene op under mig. Jeg overvejede. Saa bad jeg om Papir, Blæk, Pen og skrev til Høedt:

„Kom strax!
Julie.“

Høedt kom om Eftermiddagen — ganske forpustet: „Jeg kunde ikke komme før; uheldigvis kom jeg først hjem for lidt siden og finder

paa mit Bord Deres Billet: „Kom strax — Julie!“ De kan begribe min Forskrækkelse. Hvad i al Verden er der paa Færde?“ Fader gav ham Skrivelsen. Høedt løb den igennem: „Hvad for noget — men er de gale!“ udbød han, satte sig hen ved Skrivebordet og skrev i mit Navn et meget skarpt Brev til Direktionen. Fader, som holdt personlig meget af Collin, syntes imidlertid, at det var for skarpt og skrev et andet. Skønt Høedt fandt dette „for rørende“, som han sagde, kom det dog til at afgaa, og senere hørte jeg ikke mere til Anmodningen om at vælge to nye Roller.

Ogsaa Heibergs fandt Direktionens Skrivelse højst mærkelig, og udtalte det for mig, da jeg et Par Dage senere besøgte dem i deres Hjem. Heiberg stod med Hænderne paa Ryggen op mod Kakkelloven, og Fru Heiberg sad henne i sin Sofa. Medens vi talte sammen om Sagen, kom Fru Gyllembourg ind og omfavnede mig hjerteligt. Hun havde den foregaaende Aften været i Teatret og set os spille: „De Uadskillelige“. „Synes De ikke, at Hanne var nydelig?“ spurgte hun mig. „Jo — det synes jeg rigtignok!“ svarede jeg helt flov over, at jeg Grønskolling skulde udtale en Dom over den store Kunstnerinde i hendes egen Nærværelse. Fru Gyllembourg fortsatte: „Jeg synes, hun var saa lyrisk!“

Direktionen forhastede sig ikke med at knytte mig til Teatret. Først under 15de Juni 1844 erholdt jeg Meddelelse om, at jeg var antaget som *Elev* ved det kgl. Teater med en aarlig Løn af 240 Rdlr. Da jeg efter Udfaldet af mine Debuter havde ventet fast Ansættelse, kom Direktionens Skrivelse unægtelig som en Skuffelse, og Fader tilskrev straks Teatret, at jeg ikke ønskede at modtage Ansættelse som Elev. Herpaa modtog Fader følgende Svar:

Foranlediget ved Kongelig Skuespiller Rosenkildes Andragende af Dags Dato undlader Directionen ikke at meddele Dem, at den ikke seer sig i Stand til at opfylde det af Dem, paa Deres Datters Vegne, yttrede Ønske, at der maatte forundes hende Ansættelse ved det Kongelige Theater med Prædicat af Skuespillerinde. — Directionen beklager saameget mere, at Jfr Rosenkilde ikke har troet at burde modtage den hende tilbudte Ansættelse som Skuespil-Elev, som den, efter det Talent, hun i afvigte Saison har lagt for Dagen ved Udførelsen af de hende overdragne Roller, havde haabet, ved næste Saisons Slutning, naar hun ved fortsat Flid og Studium havde erhvervet sig en højere Grad af Kunstudvikling, at kunne allerunderdanigst have foreslaaet hende til Ansættelse som Prøveskuespillerinde.

Directionen for de Kongelige Skuespil, d. 21. Juni 1844.

J. G. v. Levetzau. Collin. Adler. / Rindom.

Med det i denne Skrivelse indeholdte Tilsagn mente Fader og jeg, at vi indtil videre burde slaa os til Ro. Det varede da heller ikke længer end til Slutningen af Aaret 1844, at Direktionen indfrieede sit Løfte, hvorom jeg modtog Meddelelse i følgende Skrivelse:

Paa Directionens allerunderdanigste Forestilling har det under 10de d. Md. allernaadigst behaget Hans Majestæt at udnævne Dem til Prøveskuespillerinde, foreløbigen paa 2 Aar, fra 1ste Januar næstkommende at regne, dog at De, som hidtil, forbliver staaende paa Elev-Lønning, men med Adgang til Deelagtighed i Feu.

Hvilket herved meddeles Dem til Efterretning.

Directionen for de Kongelige Skuespil d. 17. Decbr. 1844.

J. G. v. Levetzau. Collin. Adler.

Til

Prøveskuespillerinde Jfr. Rosenkilde.

Tre Aar senere modtog jeg atter en Skrivelse fra Direktionen, saalydende:

At Hans Majestæt Kongen har under 15. d. Md. allernaadigst behaget at ansætte Dem som Kongelig Skuespillerinde fra 1ste samme Maaned at regne, samt med Anciennitet fra 1. Januar 1845; det meddeles Dem herved til fornøden Underretning.

Directionen for de Kongelige Skuespil, d. 1ste Januar 1847.

J. G. v. Levetzau. Collin. Adler.

Til

Kongelig Skuespillerinde, Jfr. Rosenkilde.

Hermed var Fødselsveerne overstaaede, og en ny kgl. Embedsmand sat i Verden.

V

Den første Vinter vi boede i Nyhavn, omtrent tre Fjerdingsaar forinden min Debut, gjorde vi et Bekendtskab, der blev os til megen Glæde. En Aften havde jeg været i Moders Plads i Teatret og blev som sædvanlig hentet hjem af en Karl, der besøgede Byærinder for os. Paa Hjemvejen siger min Følgesvend til mig:

„Jomfruens Broder er kommen med en fremmed norsk Herre.“

„Hvem er det?“ spørger jeg.

„Ja, jeg veed skam ikke; men jeg syntes, de kaldte ham Ole!“

Ole — Ole, tænkte jeg ved mig selv; hvad kan det være for en Ole; men jeg kunde ikke gætte det.

Ved min Hjemkomst fandt jeg Familien samlet i Dagligstuen. En høj Mand med langt, brunt Haar og iført en lang, sort Frakke, der fremhævede hans ualmindelig slanke Figur, rejste sig og kom hen imod mig med et Smil, som jeg straks lagde Mærke til var sjælden smukt.

Det var Ole — Violinisten Ole Bull.

Han gjorde Kunstrejse i Skandinavien med min Broder Adolph som Sekretær, var samme Dag kommet til København og havde opslaaet sin Residens paa Hôtel d'Angleterre. Da Adolph straks efter Ankomsten havde begivet sig over til Hjemmet i Nyhavn, var Bull fulgt med ham.

Det blev dog væsentlig kun om Natten, Bull opholdt sig paa d'Angleterre. Størsteparten af Dagen tilbragte han hos os. Ja, han kom til at føle sig i den Grad hjemme i Nyhavn, at han endogsaa satte sin Skræder Jacobi Stævne i vor Lejlighed. Da jeg en Dag kom hjem, stod Bull i Spisestuen i Skjorteærmer, medens Jacobi tog Maal af ham.

Ole Bull var et ualmindelig indtagende Menneske. Genial og straalende som hans Spil var hans hele Maade at være paa. Fader og han passede fortræffelig til hinanden; begge var de udprægede Kunstnernaturer. Men ogsaa Moder satte stor Pris paa ham. Hun elskede at høre ham fantasere paa Klaveret, hvad han ofte gjorde i timevis. Mig indlod Bull sig meget med. Det morede ham at høre, at jeg agtede at gaa til Teatret.

Bulls Koncerter i Ridehuset vakte en stormende Begejstring. Længe forinden Portene blev aabnede, stod Folk opstillede udenfor. De bageste pressede paa de forreste, og, naar der saa omsider blev lukket op, styrtede man ind i vild Flugt for at faa gode Pladser, idet mange faldt. Da det kgl. Kapel ikke kunde opnaa Tilladelse af dets høje overordnede til at assistere Bull, hjalp han sig med militære Musikere. Det gik udmærket.

Ved en af Koncerterne stod jeg lige nedenfor Tribunen med en Buket i Haanden. Da Bull havde spillet, rev en ung Pige ganske ugenert Blomsterne fra mig og kastede dem op til ham. Til min noget indignerede Indsigelse svarede hun blot: „Aa hvad, De bruger dem jo ikke!“ Efter Koncerten blev Bull utallige Gange fremkaldt. Endelig stillede Bifaldslarmen af, og Folk lavede sig til at drage bort. Til Publikums uhyre Forbauselse kom Bull imidlertid atter frem. Han

gik helt ned til Tribunens Kant, og uden at bryde sig om Publikum opfordrede han Familien Rosenkilde til at køre hjem med sig. Den unge Pige, som havde taget mine Blomster, sendte mig et langt Blik.

I samme Hotel som Bull boede ogsaa den udmærkede Violinspiller Ernst og Pianisten Døhler. Begge gav Koncerter paa det kgl. Teater. Medens de opholdt sig her, indtraf Døhlers Fødselsdag. Bull og Ernst bragte ham om Morgenens deres Hyldest paa følgende originale Maade. Døhler laa endnu i Sengen, da Døren gik op, og Bull kom ind med Ernst siddende paa sine Skuldre. Ernst spillede paa Bulls Violin, som Bull selv holdt. Derpaa overrakte de Fødselsdagsbarnet tolv Handsker til højre Haand. Døhler spillede nemlig ofte store Koncertstykker med venstre Haand alene.

Bull og min Broder Adolph havde mange Fornøjelser sammen paa deres Rejse. Men Affærene var ikke altid i den strængeste Orden. Efter en af Koncerterne her i Byen forsvandt saaledes hele Indtægten — 800 Rigsdaler — sporløst. Man søgte og søgte men uden Resultat, og allerede havde man opgivet Ævret, da Vadskekonen fandt Pengene mellem en Del snavset Tøj, der var sendt hende i Bulls Vadsæk. Hvordan de havde forvildet sig derhen, var der ingen, som kunde begribe. Efter dette Uheld udnævnte Bull Moder til sin Kassefører.

Bull havde kun tænkt sig et ganske kort Ophold i København, egentlig kun at rejse herigennem, og saa blev han her i tre Maaneder.

Hvem der har kendt Ole Bull, vil ikke let kunne glemme ham. Man vil altid mindes den høje slanke Skikkelse med det lange, senere hen helt hvide Haar, og man vil se ham for sig, gaaende op og ned ad Gulvet, lokkende Fantasierne over Hjemlandets Natur, dets Eventyr og Sange, frem af Strængene paa sin Violin.

I Sommeren 1843 skrev min ældste Broder til os fra Stockholm, at han paa Operaen havde hørt en Sangerinde, hvis Lige ikke fandtes i Verden. Hendes Navn var ganske ubekendt — hun hed Jenny Lind — men vi vilde snart faa hende at høre, thi hun skulde optræde paa det kgl. Teater i Løbet af Vinteren.

Den ubekendte Sangerinde optraadte da ogsaa her i September 1843 ved to Forestillinger. Begge Gange sang hun Alices Parti i „Robert af Normandiet“ og satte Publikum i Ekstase. To Aar senere kom Jenny Lind igen og da som verdensberømt. Hvad Folk ikke havde været henrevne før, det blev de nu. Københavnerne var ellevilde af Begejstring.

Om Jenny Linds Kunst er det vanskeligt gennem en Beskrivelse at give nogen Forestilling. Man maa have set og hørt hende for ret at kunne forstaa den mageløse Virkning, hun gjorde paa os alle. En saadan Forening af de skønneste Stemmemedler med den sjælfuldeste Personlighed havde man aldrig forhen kendt.

Under sit Ophold her i 1845 besøgte Jenny Lind os i vort Hjem i Nyhavn. Hun vandt alles Hjerter ved sin Kvindelighed og Beskedenhed. Saa stor var vor Glæde over hende, at vi bandt et Baand om den Stol, hvorpaa hun havde siddet, for at fremhæve den mellem de andre mindre begunstige Stole.

Jeg spillede sammen med Jenny Lind i „Regimentets Datter“. Hun var dengang 24 Aar, altsaa et Par Aar ældre end jeg. Paa Prøverne talte jeg meget med hende og følte mig stærkt tiltrukket af hendes hjertelige og tillidsfulde Væsen. Flere af hendes Udtalelser har jeg bevaret i Erindringen. Jeg mindes saaledes en Formiddag, hvor vi under en Pause havde trukket os tilbage til Scenens Baggrund og havde taget Plads i en derstaaende Sofa. En Skuespiller, der ikke havde det bedste Navn paa sig, kom hen og konverserede os. Jenny Lind kendte ham ikke, men følte sig instinktmæssig ilde berørt ved ham, og da han var gaaet, vendte hun sig imod mig og sagde advarende: „Vogt Dem for ham! Han er ikke god!“

Da Optrinnet i sidste Akt af „Regimentets Datter“, hvor Soldaterne storme ind paa Slottet, prøvedes, følte Koristerne sig noget generte ved at skulle omfavne og kærtegne den berømte Sangerinde og bar sig temmelig kejtet ad. Jenny Lind opmuntrede dem imidlertid til at tage bedre fat og udbød ivrigt: „Nej, nej, omfavn mig rigtigt — saadan — rigtig stærkt. — Ja, nu er det bra!“

Vi kom alle til at le over hendes Iver. Om Aftenen, da vi stod paa Scenen umiddelbart forinden Forestillingen, tog Jenny Lind mig om Livet og sagde: „Trøst mig! Jeg er saa ræd!“ og da Tæppet var faldet for sidste Akt, efter den enorme Lykke hun havde gjort, og alle stimlede sammen og kappedes om at lykønske hende, ytrede hun blot ganske stille: „Ja, men mine Mellemtoner er ikke bra!“ Hendes store Beskedenhed fornægtede sig aldrig. Den kom ogsaa frem i hendes Klædedragt, der var yderst tarvelig.

To andre udmærkede svenske Sangerinder har jeg i mit Teaterliv haft den Glæde at lære at kende: Fruerne Louise Michaëli og Stenhammar. Hos begge genfandt jeg Jenny Linds Fordringsløshed og Ærbødighed for Opgaven forenet med fremragende kunstneriske Evner.

VI

Skuespillerinden Jfr. Jørgensen tog allerede sin Afsked med Udgangen af Sæsonen 1844—45. Den danske Scene mistede i hende en udmærket Kunstnerinde og Teaterpersonalet en sjælden Kammerat.

Samme Aar som Jfr. Jørgensen forlod ogsaa Sangerinden Jfr. Zrza Teatret. Hun havde i en Række af Aar været Teatrets første Kolera-tursangerinde, men var nu passé. Forstaaeligt nok kunde hun dog ikke glemme sin glimrende Tid, og det var derfor med stor Misfor-nøjelse, at hun gik ind paa at søge sin Afsked. Hun trøstede sig imid- lertid med, at hendes Bortgang vilde komme Teatret dyrt til at staa, og naar hun mødte mig, udbredte hun sig herom, idet hun stadig gentog: „Ja, nu kan de jo se, hvordan de vil undvære mig!“

Til Jfr. Zrza knytter sig for øvrigt for mig en Erindring, der gen- kalder mig et ejendommeligt Forhold i den gamle Teaterbygning. Jeg var en Aften i Skuespillerindelogen. Foruden mig var kun den om- talte Sangerinde til Stede. Hun sad paa første Række i et pragtfuldt Toilette og havde lagt sin meget svære bare Arm op paa Logeranden. Da hun øjensynlig gjorde sig Flid for at indtage en værdig og rolig Holdning, blev det mig paafaldende, at hun hvert Øjeblik foer sam- men og med sin Haand hastigt slog til et eller andet. Efter nogen Tid i Stilhed at have betragtet hende kunde jeg ikke styre min Nys- gerrighed længer, men spurgte hende, hvorfor hun gjorde saadan med Haanden. Meget roligt svarede Jfr. Zrza: „Aa, det er en Rotte, som vil krybe op til os fra Hofdamelogen!“

„En Rotte!“ udbrød jeg forfærdet.

„Ja,“ vedblev hun, „har De ikke lagt Mærke til, her er saa mange Rotter. Kom herhen skal De se, den kryber op ad Gardinerne, og nu faar den sit Dask“ — hun gjorde sin mystiske Haandbevægelse — „Bums, der ligger den!“ Zrzas Koldblodighed imponerede mig. Siden efter gjorde jeg den Erfaring, at der til Tider var flere Rotter end Tilskuere i Logerne.

Nogen Tid efter sin Afsked gav Jfr. Zrza en Aftenunderholdning paa Hofteatret. Koncerten begyndte med en stor Operaarie. Medens Jfr. Zrza udførte denne, kom de Kongelige ind i deres Loge, og dette overvældede den gamle Sangerinde i den Grad, at hun midt i en lang Trille nejede dybt ned i Gulvet og, da hun var meget korpulent, var hun nær aldrig kommen op igen.

Af den Kreds af Personligheder, som ved min Debut var knyttet til den kgl. Scene, og til hvem jeg gennem min Virksomhed kom til at staa i nærmere Forhold, maa jeg i første Række nævne to baade paa Grund af den Særstilling, de indtog ved Teatret, og af Hensyn til den indgribende Betydning de fik for mit Liv som Kunstnerinde. Jeg tænker paa Johan Ludvig og Johanne Luise Heiberg. Med Sand- hed kan jeg sige, at ingen udenfor min nærmeste Kreds har opmuntret og støttet mig som de.

Man bliver saa ofte skuffet her i Livet, naar man lærer Berømt- heder nøjere at kende. Smaalighed og Forfængelighed beherske selv

de betydeligste Begavelser. Hvor velgørende er det da ikke for mig i Heiberg at mindes en Personlighed, der, hvilke Fejl han end kan have haft, i hvert Fald var ganske fri for al forløren Storhed. I det daglige Liv viste hans Overlegenhed sig i Reglen kun gennem det satiriske Blink i Øjet, hvormed han ledsagede sine rolig henkastede Bemærkninger. Pjaltethed i Optræden var ham ubeskrivelig imod, og overfor Affektation og personlig Ynkelihood kendte hans skarpe Vid ingen Barmhjertighed. Klarhed i Tanke og Tale satte han højt, og ofte har jeg hørt ham sige: „Ja, kunde man blot bevise alt med Talstørrelser.“ Ved sin naturlige og vittige Samtale virkede han frigørende og indtog alle for sig. Til mig stillede Heiberg sig straks paa den jævne og ligefremme Maade, og Grunden til det Venskab, som forbandt os til hans Død, og som hører til mine kæreste Erindringer, blev lagt ved vort første Møde.

Fru Heiberg var for mig i hele den første Tid af mit Teaterliv den ældre Veninde, der stod mig bi med Raad og Daad. Hvor hun paa nogen Maade kunde det, ytrede hun for mig sine venlige Følelser, og jeg følte mig snart stærkt knyttet til hende, den store Kunstnerinde, der viste sin unge Kammerat saa megen Deltagelse. I mangt og meget var vi ganske vist forskellige saavel af Karakter som i Udvikling, og det hændte i senere Aar, efter at jeg var bleven modnet og selvstændig, at det uensartede hos os traadte saa skarpt frem, at Sammenstød ikke kunde undgaas, men saadanne Sammenstød har aldrig ført til noget egentligt Brud imellem os.

Jeg kom til at spille meget sammen med Fru Heiberg. Vore Scener gennemgik vi i Reglen i hendes Hjem. Med sin mageløse Friskhed og Energi, sin Intelligens og sit næsten altid straalende Humør virkede hun utrolig ansporende paa mig. Ofte kom saa Heiberg ind til os og spøjte med os. Det var uforglemmelige Timer.

Et af de første Aar jeg var ved Teatret, kom hun en Dag hen til mig og sagde:

„Sig mig nu, hvad synes De egentlig om mig som Skuespillerinde?“

„Men Gudbevares,“ svarede jeg forbløffet, „hvor kan De spørge om det?“

„Jo, sig mig det ganske ærligt, hvad synes De om min Kunst?“

Jeg sagde hende da, hvor højt jeg satte hende.

„Ja,“ tog hun atter til Orde med et eftertænksomt Smil, „jeg tror ogsaa, jeg er gaaet frem i den senere Tid. Jeg kan mærke det paa, at det anstrænger mig mindre at spille.“

Hvis Fru Heiberg havde spurgt mig, hvilke af hendes Fremstillinger jeg satte højest, da vilde jeg have svaret: *Antonie* i „Sparekassen“ og *Petrea* i „Debatten i Politivennen“. Hun var her ganske naturlig og i højeste Grad indtagende. Som den intelligente Skue-

spiller ofte gør, omformede Fru Heiberg jævnlig Forfatterens Replik, naar den syntes hende ikke at falde tilstrækkelig træffende og karakteristisk. Jeg skal anføre et Eksempel, hentet netop fra hendes Udførelse af Antonies Rolle. I sidste Akt af „Sparekassen“ udbryder *Nicolaj*: „Jeg siger, det skal altsammen blive godt endnu. Vent lidt og lad saa mig raade,“ og *Antonie* svarer: „Ja, Du tror, Din Courage kan gøre alt.“ Fru Heiberg sagde ikke dette. I hendes Mund lød Replikken blot: „Ja, Du er fed!“ Og som hun sagde den med et Udtryk halvt af Fortrydelse og halvt af Stolthed over Nicalajs Frejdighed, klædte den hende ganske nydeligt. De fire Ord fremkaldte da ogsaa Aften efter Aften den uvilkaarlige Bevægelse blandt Tilskuerne, der viser, at Kunstneren har truffet midt i Centrum.

Fru Heiberg havde overordentlig Sands for det komiske. Flere af mine Roller vilde hun have kunnet udføre fortræffeligt. Jeg skal blot nævne en enkelt — fra en langt senere Tid forøvrigt: Tante Gertrud i Hertz' Lystspil: „Portraitet“. Ofte har jeg tænkt paa, hvor morsomt hun vilde have sagt Tante Gertruds Repliker. Fru Heibergs Fremtræden var ualmindelig fængslende. Skulde man karakterisere det Indtryk, hun gjorde paa Beskueren, tror jeg, man kommer Sandheden nærmest ved at sige, at hun virkede som hed Vin. Man var ør i Hovedet lang Tid efter, at man havde set hende. En ung Nordmand sagde en Gang til mig: „Jeg ved Fa'en ikke, naar jeg har set Fru Heiberg, er det præcis, som havde jeg drukket mig en Rus i Champagne!“ Udtalelsen forekom mig træffende.

I den Kunst at vinde Mennesker var min berømte Kammerat en Mester. Hendes Overlegenhed i saa Henseende beroede paa hendes hele interessante Personlighed. Ansigtet med de straalende mørke Øjne, der havde lige let ved at antage et spottende og et drømmende Udtryk, den udtryksfulde Mund og Smilet, hendes sjældne Smil, der i et Nu kunde brede et Hav af Lys over Trækkene, alt dette forenede sig med hendes Evne til at samtale livfuldt og beaandet, saa man ikke let unddrog sig hendes Paavirkning. Vilde man have kaldt Fru Heiberg „koket“, maatte man dog samtidig have indrømmet, at hendes Koketteri var vidt forskelligt fra den Stræben efter at behage, som i Almindelighed betegnes med dette Navn. Jeg husker, at jeg en Gang paa en Prøve sagde om en eller anden Dame: „Hun er koket!“ Med et usigelig foragtende Smil udbrød Fru Heiberg: „*Hun* koket! Kalder De *hende* koket!“ Nej, ganske vist ikke koket i Fru Heibergs Betydning af Ordet. Hun gav mig en Dag paa Teatret et Bevis paa sin Magt ved med nogle faa venlige Ord ganske at omstemme Nielsen, der var mødt til Prøven i et ualmindelig slet Humør. Han blev saa opildnet ved hendes Elskværdighed, at han Dagen efter mødte med sit Haar krøllet. Naa, det var Fru Heibergs mindste Kunst

at faa Nielsen til at krølle sit Haar. Ganske andre Ofre formaaede hendes forbavsende Evne til at fængsle og bedaare at aftvinge hendes Omgivelser. Og den Evne beholdt hun lige til sin Død.

Forinden jeg slutter disse Bemærkninger om Fru Heiberg, saaledes som jeg lærte hende at kende i de første Aar af mit Teaterliv, maa jeg fortælle en lille Tildragelse, som viser, hvor elskværdigt hun stillede sig overfor mig. Det var en Formiddag efter Prøven. Alle havde forladt Scenen undtagen Fru Heiberg og jeg, der stod og samtalede. Paa en Gang mærkede vi, at vi havde en Tilhører, Michael Wiehe, der efter sin Skik stilfærdig var kommen hen til os og havde sat sig paa en Trækasse, hvoraf der stod flere lige ved. Fru Heiberg bad mig, der skulde hjem til Middag, om at blive lidt endnu. „Det haster vel ikke saa stærkt,“ sagde hun. Saa satte vi os hver paa sin Trækasse med Wiehe imellem os. Fru Heiberg talte om den Uro og Feber, der stedse er over os Mennesker, den Higen, som det er saa vanskeligt at betvinge, og de Tusinder af Ønsker, som gære i os. Hun var efterhaanden kommen i Bevægelse, og pludselig spurgte hun mig, idet hun fæstede sine Øjne paa mig: „Hvad vilde nu De f. Eks. ønske Dem, hvis der blev givet Dem frit Valg?“ Jeg følte ingen hemmelige Længsler og saa Verden i fuldt Sollys, men et Ønske havde jeg, og rask svarede jeg: „Et Sybord!“ Michael Wiehe, hvis Blik til daglig var lidt skævt, skelede afgjort af Forbauselse over mit Svar, og Fru Heiberg fik sig en hjertelig Latter. Den filosofiske Samtale, i hvilken Wiehe ikke havde deltaget med et eneste Ord, var hermed forbi. Men om Aftenen sendte Fru Heiberg mig det nydeligste lille Sybord.

Ved Siden af Fru Heiberg træder en anden Kunstnerinde levende frem for min Tanke. Nobel og ædel staar hun der, en fuldendt Kvinde. Det var Anna Nielsen. Jeg har jo alt fortalt en Del om hende, hvor smukt hun tog imod mig ved min Indtrædelse paa Teaterbanen, og hun slap mig ikke, men vedblev at vise mig sin Godhed. I de nærmeste Aar efter min Debut kom jeg hyppigt i Madam Nielsens hyggelige Hjem, Frederiksberg Allé Nr. 7. Her i den smukke Villa med den dejlige, store Have samledes om Aftenen en lille Kreds. Foruden en gammel Veninde af Huset, Dorteia Lynge, der tog sig af Husvæsenet, boede den Gang hos Nielsens den livlige og smukke Louise Petersen, allerede en bekendt Skuespillerinde, der tilhører den danske Teaterhistorie under Fru Phisters udmærkede Navn. I dette Hjem gik Høedt ud og ind og betragtedes ganske som hørende til Familien. Naar han den foregaaende Aften havde set Madam Nielsen spille og ikke var fornøjet med hende, gik han, straks han kom, hen til hende, rynkede paa Næsen og vrissede. Vi samledes i Madam Nielsens lille Boudoir — Nielsen var sjældent hjemme — og disku-

terede Dagens Begivenheder, særlig naturligvis, for saa vidt de berørte Teater og Literatur. Man var den Gang stærkt optaget af den tyske Dramaturg Røtzschers æsthetiske Anskuelse, og Spørgsmaalet om Forholdet mellem det skønne og sande i Kunsten afhandlede med stor Lidenskab. Undertiden satte Madam Nielsen sig hen til sit Klaver og sang. Hun havde en overordentlig tiltalende Stemme og akkompagnerede sig selv ganske nydeligt. Det var Tidens sværmeriske Romancer, hun foredrog. En af dem begyndte saaledes: „Ach, wenn ich ein Liebchen hätte!“ Høedt rynkede paa Næsen og vrisse. Af en eller anden Grund kunde han ikke lide at høre hende synge. Vi skiltes i Reglen først sent ud paa Aftenen. Jeg havde jo en lang Vej at gaa til mit Hjem i Nyhavn, men Vejen forkortedes mig ved Høedts livlige Samtale! Han var min stadige Ledsager.

Der var i de Tider ikke liden Disciplin ved Teatret. De unge havde stor Respekt for de gamle, særlig naturligvis for de store Kunstnere, der ogsaa paa deres Side forstod at holde paa deres Autoritet. Skønt saaledes Madam Nielsen var i høj Grad ligefrem og kærlig overfor mig, saa at jeg nødvendigvis maatte føle, at hun virkelig holdt af mig, kunde hun nok til Tider vise sig fra den barske Side. Blandt andet mindes jeg følgende. Nogle Aar efter min Debut kommer jeg en Formiddag fornøjet og glad over paa Teatret og træder ind i Foyeren. Henne i Hjørnesophaen sad en Del af Damerne, hvorimellem Madam Nielsen, der var mødt første Gang efter i nogen Tid at have været sygemeldt. Idet jeg gaar forbi, tager hun mig haardt i Kjolen og siger: „Hvad er det, jeg hører om Dem. De skal jo være gaaet saadan tilbage, at De ikke er til at kende igen!“ Hvad jeg svarede, husker jeg ikke. Men det ved jeg, at jeg kom i en heftig Graad og styrtede ud. Jeg løb da lige i Armene paa Fru Heiberg, der trøstede mig saa godt hun kunde og sagde, at jeg jo vidste, Mad. Nielsen mente det ikke slemt. Men forgæves, der var nu engang lukket op for Sluserne, og jeg forlod Teatret tudbrøllende, for at gaa hjem. Da jeg var kommen lidt paa Vej, mærkede jeg En komme efter mig og traske ved Siden af mig uden at sige et Ord. Det var Michael Wiehe. Heller ikke jeg sagde noget, men indskrænkede mig til ivrigt at aftørre mine Øjne med mit Lommetørklæde, saa vi maa i Sandhed have taget os oplivende ud. Udenfor min Port i Nyhavn vilde jeg sige Farvel. Da tog Wiehe min Haand og sagde trohjertet: „Det skal De ikke bryde Dem om. De ved jo nok, vi anse Dem alle for en særdeles smagfuld Skuespillerinde!“ Det trøstede mig.

Madam Nielsens Kunst har jeg elsket højt. Ordet Kunst passer egentlig ikke her. Hun var den, hun fremstillede. Hvilken Rigdom af Følelse og Sjælsadel magtede hun ikke at lægge i sit Spil. Hun rørte dybt og inderligt. Men ikke blot i Gengivelsen af de store Følel-

ser viste hendes Geni sig. Ogsaa Kvindeligheden i dens Ynde kunde hun give et saare skønt Udtryk, ligesom hun spillede de intrigante ældre Damer i det franske Lystspil med Mesterskab.

Endnu en Kunstnerinde af første Rang besad Teatret paa den Tid i *Natalia Ryge*.

Jomfru Ryges høje, elegante Skikkelse og fine aristokratiske Ansigtstræk staa levende for min Erindring. Hendes kunstneriske Specialitet var „Damen“ — den overlegne, vittige, lidt skarpe, unge Kvinde. Jeg mindes hende saaledes med stor Glæde som Hermine i Scribes Lystspil: „Badet i Dieppe“ og kan endnu høre den træffende Maade, paa hvilken hun sagde sine Repliker. Af hendes andre Roller erindrer jeg særlig Vilhelmine i „Valgerda“ som en fortrinlig Præstation, ligesom hendes overordentlig morsomme Marquise i Melesville og Duveyriers vovede Lystspil: „Møllen i Marly“. Personlig var Natalia Ryge elskværdig og naturlig, om end hendes Væsen til Tider kunde være præget af en vis fornem Selvbevidsthed. I sit private Liv tilhørte hun Københavns eleganteste Kredse.

Ved at omtale Natalia Ryge kommer jeg i Tanker om en Køretur, jeg en Gang gjorde med hende. I Midten af Fyrreerne boede min Familie nogle Sommere i Gentofte, og i August Maaned maatte Fader og jeg tage ind til Prøverne paa Teatret. Til at befordre os havde vi en Holstenskvoغن med to Sæder og Trin, der for at vanskeliggøre Passagererne Opstigningen, var anbragte under Vognen. Forspandet bestod af to skindmagre Heste, der styredes af en overmaade fornøjelig, men yderst letsindig Ungersvend paa 14—15 Aar. En Dag efter Prøven siger jeg med Stolthed til Jfr. Ryge: „Min Ekvipage er kommen. Har De ikke Lyst til at køre med?“ Natalia Ryge, der anede Kommers, tog mod Tilbudet, og med stort Besvær fik vor ungdommelige Kusk os heiset op paa Vognen. Nu var Sagen den, at der paa Vognen lige bag ved os var anbragt et Bord, som Drengen havde hentet fra mit Hjem i Nyhavn — uagtet det var saa sent paa Aaret, blev Moder dog ved at flytte Møbler ud —, og hver Gang Vognen stødte, hvad den temmelig sjældent lod være med at gøre, røg Skuffen ud og ind i Ryggen paa os, hvorfor vi maatte sidde foroverbøjede i en meget umagelig Stilling. Jfr. Ryge var fra sin aristokratiske Bekendtskabskreds unægtelig vant til større Komfort, men Situationen var uimodstaaelig, og vi vare begge halvdøde af Latter, da vi holdt udenfor hendes Bopæl i St. Kongensgade. At jeg fik min elskværdige Kunstfælle helskindet af Vognen, begriber jeg ikke.

Jeg virkede kun fire Sæsoner sammen med Natalia Ryge. Alle-rede i 1847 tog hun sin Afsked. Det var et overordentlig stort Tab, Teatret led ved hendes Bortgang. Med Rette skriver Overskou om hende: „Hun havde viist, hvor mægtigt Aand og Intelligents virke til

Talentets og dets legemlige Udtryksmidlers smagfulde og overraskende frodige Udvikling; for Øieblikket var hun af Kunstforstandige som af Publikum erkjendt for en udmærket Fremstillende ikke blot af Dameroller i Almindelighed, men, og fornemmelig, af saadanne, som i høi Grad fordre Verdenskundskab og Skarpsindighed til rigtig Opfatning, correct Smag, stor Sikkerhed og alle Fremstillingsevneres Bøielighed efter Intentionen til aandfuld Udførelse. I Elegants, Fastholden af Charakteren i dens fineste Nuancer, Anstand, flydende pointeret Conversationstone og Affecternes gratiøse, men tillige bestemte Udtryk i Betoning, Blik, Ansigtstrækkenes lette Bevægelser og Holdning stod hun langt over alle Skuespillerinderne, med Undtagelse af Fru Heiberg. Der var intet Vakilende i hendes Fremstillinger: hun vidste hvad hun vilde gjøre og gjorde det med saamegen Takt og Bestemthed, at det altid i kunstnerisk Skjønhed fik den fulde tilsigtede Virkning. Hendes Afgang var saameget mere beklagelig, da hun ei alene stod i sit Talents fulde Glands som en af Scenens herligste Prydelser, men ogsaa hørte til dem, der i Samfundslivet bidroge til at hæve Personalets Anseelse, og var en af de Faa, som ved Exempel gave Begynderne ret kraftig Opmuntring til i Aandsdannelse at søge det virksomste Middel til deres Anlægs hurtige og smagfulde Udvikling.“

Forinden jeg slutter dette Afsnit, maa jeg endnu nævne en Kunstnerinde, som blev mig saare kær, og med hvem jeg kom til at samvirke i en Række af Aar. Det var Mad. Elise Holst, født Heger. Da jeg kom til Teatret, maa hun have været omtrent 32 Aar. Hun var ingen almindelig Personlighed — tværtimod! Hun satte sin Kunst højt. De, som troede, at hun var en kold Natur, tog meget fejl. Hun følte stærkt og dybt, havde sin egen Maade at tale paa og havde ikke let ved at nuancere, da hendes Talestemme var haard. Hun var original, havde et godt Hoved, en levende Følelse for det komiske. Holberg skattede hun højt, og det morede hende, hvis rene klassiske Skønhed fra Ungdommens Aar havde anvist hende Plads blandt Teatrets Elskerinder, at være med i hans Komedier, selv om det var i smaa Roller. Hun var altid naturlig, og aldrig blev hun simpel, om hun end sagde nok saa stærke Repliker. Hun var morsom. Folk brast i stærk Latter ved at høre hende sige Ord, som andre halvt slugte. Hun kom ganske tydeligt frem med dem. Naar hun som lille Rikke i „Genboerne“ sagde: „Og saa spillede vi Skidtnas!“ saa brød Latteren ud. Repliken klædte hende ligefrem yndigt. Fader, som fremstillede Byrge i „Svend Dyrings Hus“, var, naar han kom hjem fra Prøverne paa dette Stykke, aldeles henrykt over hendes Regisse. Jeg kan huske, at han sagde: „Det er noget af det skønneste, jeg har set!“ Naar hun kom ind paa Scenen som Alfedronningen i Heibergs „Al-

ferne“, virkede hendes Skønhed saa betagende, at Publikum udbrød i Jubel. Fra det daglige Samliv med Mad. Holst bevarer jeg Mindet om en ved sin Ejendommelighed i sjælden Grad forfriskende Personlighed.

VII

Den Ærbødighed, Tillid og Glæde, som fyldte mig, da jeg begyndte min Teatervirksomhed, kan jeg takke mit Hjem og min Opdragelse for. Fader betragtede sin Kunst med stræng Alvor og kunde være skarpt afvisende overfor den, der udtalte sig letfærdigt om Scenens Opgaver. For ham var Scenen Menneskenes Spejl. Han forlangte af Kunsten *Alvor, Sandhed og Lærdom*. Derfor var han optaget af sin Udvikling som Kunstner til sin sidste Stund og var stedse ængstelig for at gaa tilbage. Han sagde en Gang til mig: „Livet skal vi vise *sandt og klart*. Vi maa ikke staa stille. Altid følg med!“

Men skylder jeg saaledes end Fader meget af det, som har været Grundlaget i min kunstneriske Virksomhed, vist er det, at jeg ikke skylder Moder mindre. Saa ofte jeg har skullet fremstille en Karakter, hvis dybeste Egenskaber bestod i Hjertets Finhed og det rørende Humor, har jeg maattet tænke paa Moder, og meget i min komiske Evne er taget i Arv efter hende. At jeg tidligt havde Følelsen af dette sidste, fremgaar af følgende. Kort efter at jeg havde debuteret, kom jeg en Formiddag gaaende over Scenen og passerede et Par Herrer, som stod og samtalede. Den ene af dem var Heiberg, der tilkastede mig et Par spøgefulde Ord, hvorpaa jeg svarede i samme Tone. Heiberg vendte sig da til sin Sidemand og sagde leende: „Hun har Mutterwitz efter *Faderen!*“ „Nej,“ foer det ud af mig, „efter *Moderen!*“

Hvad for øvrigt min kunstneriske *Udvikling* angaar, er jeg mig bevidst, at den i ikke ringe Grad skyldes mine Medmennesker, dels de mange af alle Klasser, som jeg har truffet i Livet, og fra hvem jeg — ofte umærkeligt og i Barndommens Aar — har samlet mine Indtryk, dels de, som jeg har samvirket med, Forfatterne, i hvis Arbejder jeg er optraadt og — ikke mindst — mine kære Kammerater. Jeg har haft mange trofaste Venner blandt disse sidste, Venner, der sagde mig mine Fejl, og paa hvem jeg vidste, jeg ubetinget kunde lide.

Jeg maa her gøre nogle Bemærkninger om Karakteren af mit Talent.

Der var ikke nogensomhelst Resignation forbundet med, at jeg gav mig hen til de gamle Roller. Jeg har aldrig nogensinde følt Lyst til

at spille de unge. Der var ej heller Tale om noget Valg. Min Vej i Kunstens Rige var mig bestemt anvist, og det er kun en ganske enkelt Gang, jeg — givende efter for Indflydelse udefra — har fraveget den. Heldigvis har jeg dog i slige Tilfælde straks fundet mig selv igen. Da saaledes „Viola“ skulde opføres i 1847 — altsaa fire Aar efter min Debut — og Fru Heiberg, der indstuderede Titelrollen, i sin Godhed for mig ønskede, at jeg skulde overtage Kammerpigens Rolle, lod jeg mig friste hertil. Jeg følte dog straks, at dette laa udenfor mit Felt og havde ved Opførelsen en saa ejendommelig Følelse af Ufrihed og Generthed, at jeg afgav Rollen efter kun at have spillet den nogle faa Gange.

Det morede mig, at jeg i Livet var tyve Aar, i Kunsten saa meget ældre, og jeg glædede mig over, at Folk ikke kendte mig paa Gaden — en Fornøjelse, der dog desværre ikke skulde vare ret længe. Det er blevet mig fortalt, at en bekendt Kritiker paa min Debutaften udtalte: „Saaledes burde det egentlig altid være. De unge skulde spille gamle og de gamle unge!“ Paa en Maade tror jeg, at han havde Ret. Man har vist først da Blik for det karakteristiske ved den Alder, man fremstiller, naar man selv staar udenfor den.

For min Erindring staar disse mine første Sæsoner i et ejendommelig farverigt Skær. Dette laa nu ikke blot i, at min egen Ungdom spredte sin Glans over alt, men der var sikkert i disse Aar et ganske ualmindeligt Humør og en sjælden Friskhed udbredt over Kunstnerne ved Teatret. Man gik til sin Gerning som til en Fest. De bitre Stridigheder, der under Heibergs Direktorat delte Personalet i to Partier, kendte man den Gang intet til. Misstemninger og Meningsforskelligheder kunne selvfølgelig ikke undgaas, hvor saa mange Mennesker virke sammen, men de fik aldrig Lov til at brede sig eller til at sætte sig fast. Naar vi mødtes paa Prøverne, var der en Oprømthed til Stede, som virkede inspirerende. Jeg mindes saaledes Prøverne paa Overskou's „Pak“. De medvirkende vare: Foersom, Natalia Ryge, Vilhelm Holst, Elise Holst, Hvid, Nielsen, Anna Nielsen, Michael Wiehe, Phister, Fader og jeg. Humøret var i den Grad oppe, naar alle vi mødtes, at Regissøren gentagne Gange maatte minde om, at det var paa Tide at begynde, før Spøgen og Konversationen holdt op, og Prøven kunde komme til at gaa sin Gang.

„Pak“ opførtes første Gang den 22de April 1844. Jeg udførte heri Fru Vagtels Rolle. Samme Frue er af Forfatteren skildret som en lidet tiltalende Karakter, og Rollen var mig egentlig imod. Imidlertid lykkedes den dog for mig, og man morede sig over min Fremstilling, hvad jeg for en ikke ringe Del skyldte min nærmeste medspillende, Foersom, der var aldeles fortræffelig som Vagtel og stadig gennem sin Replikfremsigelse kastede et komisk Skær over sin Kone, Tinemo's

Vredesudbrud. Det er en blandt Publikum udbredt Antagelse, at mindre gode Omgivelser fremhæve den talentfulde Skuespillers Præstation. Intet kan være urigtigere. Først ved det udmærkede Sæmmenspil yder Kunstneren det bedste, han er i Stand til, og tarvelige medspillende drage ham netop ned. Den intelligente Skuespiller *spørger* saaledes, at Svaret lægges hans medspillende paa Tungen. Men ikke alene Kunstnerens Præstation bliver ringere, ogsaa Publikums Evne til at opfatte og dets kritiske Sands sløves ved den saakaldte Stjernekomedie, der i sit Væsen er ganske ukunstnerisk.

At min Udførelse af Fru Vagtels Rolle havde slaaet an, fik jeg lang Tid senere et ganske morsomt Vidnesbyrd om. Et af de første Aar, jeg var gift, kom nemlig min Kokkepige en Dag ned paa Torvet og traf der en anden Pige af sit Bekendtskab, som spurgte hende, hvor hun tjente. „Hos Mad. Sødring,“ siger min Pige. „Da vel ikke hos Skuespillerinden?“ udbryder Veninden forskrækket. „Jo, akkurat!“ „Ih vor Herre bevar's, hos den Havgasse! Jeg var henne i det Kongelige og saa hende i „Pak“ i Gaar. Jeg si'er rennok Tak for mig!“ Min Pige kom hjem ganske fornærmet paa mine Vegne og fortalte mig, hvad hun havde maattet høre.

Samme Aar som „Pak“ opførtes første Gang, fremkom et andet originalt Arbejde, hvori der var betroet mig en Opgave. Det var H. C. Andersens anonymt indleverede en Akts Lystspil: „Den nye Barselstue“. Jeg udførte heri den døve Frue, der kun er inde i een Scene, hvilken Scene spilles mellem hende og Elskerinden i Stykket, Christine. Fru Heiberg havde som denne sympathetiske, ikke helt unge Pige en af de Roller, som i ganske særlig Grad laa for hendes Evner, og hvori hun staaer unaaet. Fint og vittigt sagde hun Replikkerne og jeg glædede mig til hver Gang, jeg skulle spille sammen med hende.

Følgende lille Oplevelse, som laa flere Aar tidligere, faldt mig ind, da jeg første Gang gennemlæste min Rolle i „Den nye Barselstue“ og gav mig Ideen til min Fremstilling. Jeg kom en Dag ind hos min Modehandlerinde og traf her en ældre Dame, der bestilte sig en Hat. Hun forklarede, at hun bar Sorg for en Slægtning, men desuagtet vilde hun, som hun udtrykte sig, „ved Gud have Knopper til Ansigtet!“ Hermed mente hun, som Modehandlerinden senere fortalte mig, at hun vilde have Rosenknopper paa Hatten. Den døve Frue, der jo ogsaa bærer Sorg, blev da af mig udstyret i Damens Lignelse. Sorgen indskrænkedes til et sort Shavl og den gule Straahat smykkedes med lyserrøde Rosenknopper. Fru Heiberg, som altid morede sig over mine Oplevelser, var overordentlig glad over Knopperne, og da jeg en Aften havde forøget deres Antal, saa hun sit Snit til — ligesom jeg var kommen ind paa Scenen, og endnu forinden jeg havde faaet begyndt min første Replik: „Om Forladelse at spørge, er Hr. Digteren ikke

hjemme?“ — i en fornøjet Tone at hviske: „Der er nok kommet en Knop til!“ Forøvrigt fulgte min døve Frue i Aarenes Løb de skiftende Moder. I Krinolinetiden bar hun Krinoline, hvilken efter et bestemt Forbillede, hentet fra Gaden, var knækket paa tre Steder, og paa en Tid, hvor Damerne udstyrede deres Hatte som Fastelavnssris, pyntede hun sin med en veritabel af sorte og højroede Fjer sammensat Støvekost. Kosten tog sig for øvrigt paa ingen Maade paafaldende ud. Med beundringsværdig Hurtighed opfattede Publikum saadanne Træk, som jeg havde hentet fra Livet.

Et Par Aar efter „Den nye Barselstue“ fremkom et andet Lystspil af H. C. Andersen, betitlet „Hr. Rasmussen“. Dette Arbejde var dog ganske mislykket og blev grundig udpebet ved dets første og eneste Opførelse. Med Undtagelse af en enkelt Replik kan jeg aldeles intet erindre af Indholdet, uagtet jeg selv spillede i Stykket. Naar jeg desuagtet anfører det her, er det kun, fordi jeg i „Hr. Rasmussen“ modtog min Ilddaab. Det var med en ganske ejendommelig Følelse, jeg første Gang stod overfor et pibende og hyssende Publikum. Ja, man nøjedes for øvrigt ikke med at pibe og hysse, men ved kraftige Tilraab og Haanlatter gav man sin Misbilligelse Luft. Jeg spillede en ældre Frøken og havde bl. a. følgende Replik: „Jeg haaber, at min Vandel har været og er saaledes, at jeg allerede her „maa trykkes“,“ ved hvilke sidste Ord sigtedes til det bekendte Censurmærke. Næppe havde jeg sagt Repliken, før en voldsom Larm brød løs, man peb og skreg, og det var længe ikke muligt for de spillende at komme til Orde. Jeg erindrer, at Phister gentagne Gange begyndte paa en Replik, der lød omtrent saaledes: „Saa tillader De maaske, at jeg gaar?“ uden at det var ham muligt at faa den sagt. Han vilde imidlertid ikke opgive Repliken, men bemærkede højt til mig, uden at det dog formedelst Lar-men kunde høres af Publikum: „De skal s’gu ha’e den!“ og fik da ogsaa omsider saa megen Ro, at han kunde aflevere den, hvorpaa Publikum brast ud i en hjertelig Latter og stormende Applaus.

Som oftest virkede Publikum retledende ved sin Dom, men kunde dog ogsaa gøre sig skyldig i adskillig Uretfærdighed. Saaledes da Paul Chievitz’ lovende Lystspil „Venskab og Kærlighed“ i Marts 1847 opførtes og trods det iøjnefaldende Talent, hvorefter det var præget, ubarmhjertig udpebes. Ogsaa heri spillede jeg og havde paa Prøverne lært Forfatteren at kende som en beskeden og elskværdig, noget svagelig ung Mand. Da jeg ved den første Opførelse efter Tæppets Fald for sidste Akt kom ud i Kulissen, stod Chievitz der med et spændt Udtryk i sit blege Ansigt. I det samme brød en voldsom Pibekoncert løs, og jeg saa ham da falde besvimet om. Demonstrationen mod Chievitz’ Lystspil kom os alle i høj Grad uventet. Paa Forfatterens Vegne følte jeg mig yderst fortørnet paa Publikum og maa ikke altid have for-

Efter maleri af Otto Bache

Teatermuseet

C. N. Rosenkilde
som Trop i »Recensenten og Dyret«

Fotografi

Privateje

Adolph Rosenkilde
som Trop i »Recensenten og Dyret«

staet at skjule min Sindsstemning, thi fra en af de senere Opførelser mindedes jeg, at en af mine medspillende — saavidt jeg husker Hultmann — midt under Larmen hviskede til mig: „Pas paa Deres Ansigt!“

I det lille, originale Lystspil: „Romeo e Giulietta“, hvis Satire var rettet mod Italienerbejstringen, afløste jeg i Septbr. 1846 Jfr. Jørgensen i Tantens Rolle. Medens jeg indstuderede denne, sendte Fader mig følgende Bemærkninger, skrevne med Blyant paa en Lap Papir:

Om Din Rolle i „Rom. og Juliette“.

Naar Du forestiller Dig: en Rappenskralle af en Silke- og Klæde-Kræmmer Enke, som vil være *med*, som vil tale fiint og bruge fremmede Ord for at gielde for dannet Dame — hvor det er Skade at Du ikke kiender en vis Grosserer Frue, som boer i Enden af Skovshoved — saa havde Du hende — simpel plat i Væsen og rask, dertil en dum Kvin fuld af Udtryk hun ikke selv forstaaer, det er Rollen. I Eftermiddag — Imorgen NB. Kl. 5—6 saa tænker jeg, at jeg kan høre Dig sige den. Vær saa hiemme. Alle hilse Dig kierligst.

Slutningen af Lappen, der ikke er dateret, tyder paa, at Fader har sendt mig den ude fra sit Landophold i Gentofte. Paa Grund af Prøverne ved Teatret maatte jeg nemlig i Eftersommeren 1846 forblive om Natten i Byen, hvor jeg fandt et gæstfrit Hjem hos mine kære Venner, Kunstnerparret Larcher.

Naar den ordinære Sæson var sluttet, gav Skuespillerne som bekendt i de Tider nogle Sommerforestillinger for egen Regning. Jeg blev opfordret til at medvirke ved disse og gav mit Samtykke dertil. Jeg kom ikke til at fortryde dette, bl. a. fordi jeg ved disse Sommerforestillinger vandt en af mine kærester Roller: Mad. Smidt i Hostrups „Gjenboerne“. I al sin Jævnhed og Tarvelighed, sin Enfoldighed og Beskedenhed, blev denne Figur, hvis Komik er saa stilfærdig, mig inderlig kær.

„Gjenboerne“ opførtes første Gang den 27de Juni 1846 og optoges 1848 i Teatrets faste Repertoire. Med en enkelt Undtagelse — Michael Wiehe som Klint afløstes af Holst, denne igen af Hultmann, der blev Rollens mest populære Fremstiller; Fader som Kobbersmeden afløstes af min Broder Adolph — var det de samme Skuespillere, som i en Række af Aar førte „Gjenboerne“ frem, og vi opnaede efterhaanden et ganske sjældent Sammenspil i dette Lystspil, hvor hver af Kunstnerne i mærkelig Grad syntes at være paa sin Plads, først og fremmest dog Phister som Jøden og Mantzius, hvis Løjtnant v. Budinge var en klassisk Præstation lige udmærket i Henseende til komisk Virkning og kunstnerisk Moderation.

Nogle og tyve Aar efter at jeg første Gang havde spillet Madam Smidt, hændte der mig følgende. En Dag var jeg gaaet i Byen for at gøre Indkøb. Idet jeg gaar langs Fortovet paa Nytorv ligeoverfor Raadhuset, faar jeg Øje paa en Spækhøkerkælder, i hvis Vindu nogle ualmindelig velskabte Ænder fængslede min Opmærksomhed. Jeg gik da derned. Bag Disken stod en midaldrende, proper Kone med et sjælden rart Ansigt. „Hvad koster —“ begyndte jeg med Tanken paa Ænderne, men kom ikke videre, thi i samme Nu slog Konen Hænderne sammen og udbød: „Nej, Fru Sødring, at dette skulde ske, at De skulde komme til mig i Dag!“ Hun bad mig endelig træde ind i Værelset ved Siden af, saa vilde hun fortælle mig, hvad der var Grund til hendes Uraab. Jeg gik da derind, og vi satte os ned. „Ser De,“ begyndte hun, „det er nu mange Aar siden, mens vi endnu var unge Folk, og før vi var komne her til Byen, at Fatter en Dag siger til mig: „Hør Mutter, hvad mener Du, om vi i Aften gik hen og fornøjede os med at se de reisende Skuespillere. De har et Stykke, som hedder „Gjenboerne“. Det skal være saadan en morsom Komædie, og det er Folk som vi og vores lige, det handler om!“ Naa, det havde jeg jo nok Lyst til, og vi gik da derhen. Fatter sad og lo hele Aftenen, men jeg kunde ikke. „Du ler ikke, Mutter,“ sagde han. „Nej,“ sagde jeg, „jeg kan ikke. Herregud, er det Folk som os, saa simple; bær vi os saadanne ad.“ Jeg blev helt i daarligt Humør. Saa i Gaar siger Fatter: „Skal vi ikke hen i Aften og se „Gjenboerne“ paa det kgl. Teater? Jeg synes Du kunde trænge til en Opmuntring for al det Slid og Slæb, Du gaar i her.“ „Nej ellers Tak,“ siger jeg. „Det Stykke fik jeg nok af sidst, kan Du huske?“ „Du er nu altid saa sær,“ siger Fatter. „Ta’ nu og gaa med.“ Naa, saa gav jeg efter og — nej dog, hvor jeg morede mig, og jeg græd og jeg lo. Se det er da en Kone, vi kan være bekendt, for det at hun er saa morsom, at man ikke kan la’e være med at le af hende, det er da ingen Fejl, naar hun forresten er skikkelig. Og Tak skal De ha’e, ja rigtig hjertelig Tak skal De ha’e.“ Hun greb begge mine Hænder og rystede dem trohjertig. Aldrig har jeg følt stærkere end i det Øjeblik, hvor stor en Mission den sceniske Kunst har her i Verden.

En anden Opgave som Sommerskuespillene bragte mig var Grethe i Wessels „Kærlighed uden Strømper“. Den muntre Parodi opførtes i Juni 1847 med Phister, Mad. Phister, Fader og mig i Hovedrollerne. Jeg følte dog straks, at jeg ikke magtede det parodiske, og medens de øvrige slog sig løs af Hjertens Lyst, agerede jeg koldt og uden komisk Verve. Ved den første Opførelse hændte følgende. Da Tæppet efter sidste Akt, hvor vi alle ligge døde, langsomt falder, opdages det, at vi ere komne for langt ud mod Rampen, og at Tæppet vil falde paa vore Ben. Publikum, der ogsaa har bemærket dette, sidder i Spænding,

for hvad der vil ske, men i samme Øjeblik som Tæppet hænger umiddelbart over Benene, trække vi dem alle som En til os. Publikum brast ud i Latter, og Sørgespillet havde faaet en værdig Afslutning.

Ligesom jeg efterhaanden opdagede Grænserne for mit Talent, saaledes naaede jeg ogsaa paa anden Maade til mere Ro i min kunstneriske Udvikling. Min kære Ven, August Bournonville, der gennem hele min Virksomhed fulgte mig med sin store Interesse, kom ogsaa til mig en Dag og sagde: „Nu begynder det at ordne sig!“

Publikum forkælede mig. Det hændte mig ofte, at man brød ud i Bifald paa Steder, hvor jeg ikke havde ventet sligt. Saadant uvilkaarligt Udbrud gentog sig dog sjældent. Næste Gang jeg spillede, kunde vedkommende Replik gaa ubemærket hen.

Naar jeg stod paa Scenen, glemte jeg ganske, at jeg udøvede en Kunst. Jeg gjorde mig aldrig Regnskab for, hvad jeg foretog mig, og Publikum eksisterede ikke for mig, undtagen naar Larmen dernedefra for et Øjeblik rev mig ud af Illusionen.

VIII

Det er betegnende for Faders Personlighed, at overalt, hvor han slog sit Telt op, kom Ungdommen til ham. Grunden hertil var dog ikke den, at de unge i ham traf en Mand, der i tykt og tyndt fulgte dem. Tværtimod! Fader disputerede paa Livet løs med dem om deres Ideer og Anskuelser. Men de mærkede, at „den Gamle“ hørte til dem, der aldrig blive gamle, men altid holde sig friske i Tanke og Følelse. De saa, at — trods Uenighed om mangt og meget — havde de i ham en Stalbroder, der *sympatiserede med deres Ungdom*; i Virkeligheden den eneste Maade, hvorpaa Ungdom kan vindes.

De unge, der i denne Periode kom til os, følte paa mange Maader som Forløbere for en ny Tid. I Tankesæt, Livssyn og kunstnerisk Opfattelse var de ikke lidt forskellige fra hele vor ældre Kreds. Fader satte stor Pris paa at samtale med dem om litterære og kunstneriske Problemer. Navnlig disputerede man om Kunstens Maal og Midler. Fader fandt, at de unge var for tilbøjelige til at fremdrage *det karakteristiske* paa Bekostning af *det skønne*, ligesom at de lagde for megen Vægt paa *det forstandsmæssige*, for liden paa *Følelsen og Inspirationen*.

Forskelligheden i æsthetisk Anskuelse viste sig paa en karakteristisk Maade efter Opførelsen af Jacobsens „Trolddom“, hvilket Skuespil Fader ikke var ret begejstret for, medens flere af de unge ansaa det for et Mesterværk, der tilførte Kunsten nyt Blod og brød den nye

Baner. Saaledes udgav Høedt en meget rosende og meget filosofisk Afhandling: „Aphoristiske Bemærkninger om Trolddom“, hvori han drog stærkt til Felts mod Publikum for den lunkne Modtagelse, man havde givet Stykket. Sproget i denne Afhandling, der ikke er frit for at være affekteret, udfordrede Faders Satire, og i et Eksemplar af Pjecen, som jeg har bevaret, gav han sig efter sin Skik Luft i Blyantsbemærkninger i Marginen. Af disse fremgaar, at han, der forlangte, at Kunsten saavel i Gengivelsen af det alvorfulde som af det komiske, skulde virke befriende og løftende, følte sig tilbagestødt ved det tunge og pinlige, der baade i Æmne og i Behandling hviler over „Trolddom“. Her var efter hans Mening intet frisk og umiddelbart. Denne Kunst syntes ham for jordbunden. Og Fader blev let mindre retfærdig i sin Bedømmelse, naar han i et Kunstværk savnede, hvad han ansaa for Kunstens Livsnerve: det sprudlende og geniale. Sine Bemærkninger slutter han med følgende Notits paa Afhandlingens sidste Blad:

„Det ægte Skønne i Kunst, det store sande, er og skal være let fatteligt og hurtigt paavirkende. Trænger dets Tilværelse til at bevises ved æsthetisk Afhandling, saa er det der ikke. Læs de tre Akter af „Correggio“, de tre Akter af „Gøtz v. Berlichingen“ for Skomageren og Skræderen — de ville ikke misforstaa eller være ufølsomme for Skønhederne i dem, første Akt af Kleist's „Das Käthchen von Heilbronn“ ikke at forglemme.“

Siden Fader skrev disse Ord, er der forløbet henimod et halvt hundrede Aar, og Kunstbetragtningen og Smagen har utvivlsomt ikke fulgt hans Fane. Man vil sikkert nu finde, at Fader saa for ensidigt paa Jacobsens interessante Skuespil, men de, der kendte ham, vil forstaa, at han efter sit hele Naturel ikke kunde dømme anderledes, end han gjorde. Og trænger ikke vor Tids Mennesker til noget af dette lykkelige Sind, der stedse føler sig hendraget mod det lyse og det harmoniske i Kunsten som i Livet.

Divergenserne mellem Fader og de unge blev dog aldrig saa store, at de forstyrrede det gode Forhold, og forivrede Fader sig i Debatterne og kom med stærke Udtryk — hvad der altid afnødte Moder et bekymret: „Bare Du kan taale det!“ — morede man sig over hans Hidsighed, og ingen følte sig fornærmet. Fader selv erklærede ved slige Lejligheder, at det var en Livsbetingelse for ham at „faa Luft“.

Af vore unge literære Venner fra hine Aar er det foruden P. L. Møller og Høedt navnlig Goldschmidt jeg mindes. Fader, hvis Blik var aabent for, hvormeget der boede i denne unge Mand, interesserede sig levende for ham.

Goldschmidt optraadte altid med en vis Elegance, var vittig, satirisk og interessant. Som Redaktør af „Korsaren“, hvilket Blads Betydning de fleste ganske miskendte, var han mangfoldige Steder ilde set og ofte uretfærdigt bedømt. I Følelsen heraf var han stedse kampberedt, snarere udfordrende end afventende, gaende ud fra, at et Angreb som oftest er det bedste Forsvar. I Debatten fremsatte han sine Anskuelser med stor Overlegenhed og Skarphed. Lige overfor Damer udtrykte han sig med en vis stilfuld Sirlighed.

Imellem mine Papirer har jeg fundet et Brev fra ham, som han sendte mig i Aaret 1845 tilligemed nogle Billeder, han en Dag ved et Besøg i vort Hjem havde lovet mig. Baade ved sin Form og sit Indhold minder dette Brev mig levende om Goldschmidt, saaledes som jeg kendte ham i hans første Ungdom, og jeg tror, at det bedre end mine Ord er i Stand til at give et Indtryk af ham. Brevet er saalydende:

„Da det altid er en betænkelig Sag at skrive til en Dame, idet det er en Dristighed, der let kunde vække Mishag, har jeg til Brevet ud-søgt dette smukke Stykke Papir. Jeg haaber, De vil indrømme, at det er „smukt uden at være pralende“, og at det vil undskyldte mig hos Dem.

Indholdet af mit Brev er forresten dette:

Herved har jeg den Fornøielse at sende Dem de to omtalte Staalstik. Dersom de havde Liv og Bevidsthed, vilde det ogsaa være dem (o: Staalstikkene) en Fornøielse; thi hos mig blive de ilde behandlede, medens De har lovet at ville anse dem med gunstige Øine — ikke at tale om den Fornøielse det — for at sige Dem en smuk Compliment — maa være, altid at befinde sig i Deres Nærhed.

Men, hvad jeg egentlig vilde meddele Dem i dette Brev, det er de forklarende Oplysninger, som fulgte med Tegningerne, og som jeg ikke kan sende in originali uden at skjære en heel Bog istykker, hvilket jeg anseer for Synd.

Det ene (St. Johannes) er af Murillo, der blev født 1618, og døde 1681 paa samme Maade som de to Muursvende i Farvegade, nemlig ved at falde ned af et Stillads, hvor han stod og arbeidede. Originalmaleriet er malet i Sevilla, kom senere til Madrid og blev der stjaalet af Engelskmændene og bragt til London. Hans Værker blive i Spanien skattede saa højt, at der endog paa dem, som er privat Eiendom, er sat kongeligt Stempel, og Eierne maae til visse Tider documentere for Politiet, at de ikke have skildt sig ved dem.

Det andet er af Domenichino, der er født 1581, og døde 1641. Hans Skjæbne lignede meget en Begynders eller Begynderindes i Skuespilkonsten. Hans Medbeilere forfulgte og chicanerede ham hele hans

Liv, og i levende Live havde han næppe Brødet, medens hans Værker nu næppe kunne faaes for Penge. Hans Misunderes Forfølgelse gik saa vidt, at han tilsidst maatte indelukke sig i en Kirke og arbeide, og hans Spise blev hemmeligt bragt ham, for at han ikke skulde blive forgiftet. Desuagtet blev han dog forgiftet. I vore civiliserede Dage begriber man, det er en Skam at forgifte Folks Spise, og derfor forgifter man dem kun med Thevand o. desl.

Hvis jeg nu ikke ved denne lange Ramse har fordærvet det smukke Papir, tør jeg haabe, at De velvillig vil modtage disse to Billeder, samt at De vil have den Uleilighed at overbringe en venlig Hilsen til Deres Familie

fra

Deres ærbødigste

M. Goldschmidt.

D. 8de Januar 1845.

Senere i Livet traf jeg jævnlig sammen med Goldschmidt, dels i private Kredse, dels paa Teatret, hvor jeg har spillet i hans Lystspil: „I den anden Verden“. Der er faa Forfattere, jeg sætter saa højt som ham, og det er undertiden forekommet mig, at der i hans Interesse for de saakaldte „smaa Ting“ her i Verden har været et Berøringspunkt mellem hans Kunst og min.

Ogsaa fra P. L. Møller, hvem jeg i det foregaaende udførligere har omtalt, modtog jeg en Gave. Han udgav som bekendt en æstetisk Aarbog, kaldet „Gæa“, blandt hvis Bidragydere ogsaa Fader var. De udkomne Bind af denne sendte han mig og skrev foran paa Titelbladet: „Til Julie Rosenkilde som Faderens Datter“.

Høedt var i Besiddelse af mere Jævnhed og Godmodighed end baade Goldschmidt og Møller. Han sluttede sig nært til Moder og morede sig over hendes rolige Humor. Naar han fandt, at jeg svarede hende iltert, generede han sig ikke for at irettesætte mig. Moder paa sin Side holdt meget af Høedt. Han vandt hendes Hjerte ved sin Hyggelighed og sit gode Gemyt. Dog kunde hun ikke lade være med at satirisere over hans Forfængelighed. Hun erklærede, at hun blev svimmel, naar hun sad i vor Dagligstue og talte med ham, fordi han stadig saa over hendes Hoved ind i et stort Spejl, der hang paa Væggen bag hende. Høedt var allerede den Gang en feteret Selskabsmand og Husven hos utallige Familjer, hvis Damer forgudede ham. Han oplivede de kedelige Selskaber ved sit Underholdningstalent, og Gæsterne jublede, naar han satte sig til Klaveret og foredrog Sangene af Heibérghs Vaudeviller, kopierende Skuespillerne. Særlig var „Nei“ hans Specialitet. Man plagede ham om „at synge efter Fru Heiberg“, og

naar saa Folk ret til Gavns havde nydt Løjerne, gik de hjem, dydigt forargede over, at en ung Student, der var aldeles uden nogen Position, turde tillade sig at gøre Kommers med den kgl. Scenes første Kunstnere. Velvillige Sjæle — i Reglen de, der havde været de ivrigste til at opfordre Høedt til at kopiere Skuespillerne — bragte saa Beretningen om hans Frækhed til rette vedkommende. For Høedt blev dette Selskabsliv til stor Skade i Tidens Løb. Hans Forfængelighed sugede rig Næring af Damernes Forgudelse, og han mistede Evnen til at glemme sin Person for sin Sag, en Evne, der vilde have været uvurderlig for ham i hans senere Virksomhed som Skuespiller.

Til Kredsen af unge Literater sluttede sig nogle Malere, Skuespillere og Musikere. Blandt disse maa jeg nævne Anton Melbye, Vilhelm Gertner, Michael Wiehe, Carl Helsted og Mantzius. Førstnævnte spillede saa dejligt Guitar, at vi alle flød hen i Sværmeri, naar han greb i Strengene. Om Aftenen, naar han sad hos os, havde han altid Papir, Pen og Blæk foran sig paa Bordet, og mange vare de Billeder af Livet til Søs, han fremmanede for os. Gertner tegnede os alle, og der foreligger en hel Samling Billeder af Rosenkilder fra hans Haand. Hyp-pige Gæster var Michael Wiehe og hans unge elskværdige Hustru. Wiehe sagde ikke meget, men fulgte Samtalen med sit indtagende Smil. I sit Hjem og paa Teatret var han den samme stilfærdige Mand. Carl Helsted tog sig med stor Godhed af min musikalske Uddannelse og Kr. Mantzius af min poetiske. Sidstnævnte gik paa den Tid ganske op i Schack Staffeldts Digte, og næppe saa han mig, før han udbrød: „Læs Schack Staffeldt!“

Ved Siden af sin Teatervirksomhed fik Fader stedse Tid til at fortsætte sin Studier, ikke blot af sine kære latinske Skribenters men ogsaa af nyere Forfatteres Værker, særlig af historisk og filosofisk Indhold. Paa den Tid, jeg her omtaler, var det navnlig Søren Kierkegaard, han følte sig tiltrukket af. Som tidligere berørt kendte han Kierkegaard personlig, og ofte foretog de lange Spadsereture i hinandens Selskab. Naar man mødte disse to ejendommelige Skikkelser, Fader i sin store Kavai, som han var saa glad over, „fordi“, som han sagde, „naar jeg trækker den op over Ørene, saa er der ikke et Menneske, som kender mig“ — det indbildte han sig virkelig — og Kierkegaard humpende afsted med sit korte Bukseben og svingende den lille Stok, var det ikke muligt at lade være med at vende sig om og se efter dem. Berøringspunktet mellem Fader og Kierkegaard var begges Lyst til at eksperimentere. Utallige ere de smaa kuriøse Hændelser, som de i Fællig oplevede. Herhen hører saaledes Fortællingen om, da Fader gik hen til den fattige Kone, gav hende en Femdalersseddel, hvorpaa han og Kierkegaard nød hendes Overraskelse, ligesom da de fandt en Specie, og Fader gav den til en Sjover, idet han høfligt sagde: „Er

De ikke saa god at aflevere denne, hvis De *tilfældig* skulde komme forbi en Politistation.“

Hvor stor en Pris Fader end satte paa Kierkegaard, kunde han dog blive helt rasende paa ham, naar der var en eller anden særlig indviklet filosofisk Periode i hans Skrifter, som han ikke kunde hitte ud af. Fader kom da i største Fortvivlelse med Slobrokken flagrende om sig og Brillernerne skudte helt op paa Panden farende fra sit Studereværelse ind til os andre i Dagligstuen, og idet han smed Bogen hen ad Gulvet, raabte han: „Det affekterte Asen! Kan han da ikke udtrykke sig naturligt. Jeg kan min Sæl ikke forstaa et Muk, af hvad han skriver. Vil Du nu høre, Maren,“ henvendte han sig saa til Moder, der sad fredelig og strikkede. „Kan Du forstaa et Ord af dette her?“ Han læste det vanskelige Sted op. „Aa Gud nej,“ svarede Moder, „det render helt rundt for mit stakkels Hoved!“ Naar saa Fader var gaaet, sagde Moder bekymret til os: „Jeg er saa bange for, at han ikke kan taale at blive saa rasende!“

Det skruede, affekterte, det sygelige og overdrevne i Kunst som i Religion var Faders klare Natur en Pestilens. Hans Blod kom i Kog, naar han blev stillet overfor saadanne Phænomenener, og hans Uvilje gav sig da Udslag i Satire. Jeg mindes saaledes, at han engang i et Selskab traf en ældre, meget pietistisk anlagt Frøken, med hvem han kom i en Samtale om Daaben. Frøkenen ytrede da, at naar den Præst, som døbte Barnet, ikke var troende, havde Daabshandlingen ingen Virkning. Ved disse Ord blev Faders Ansigt meget bekymret. „Det er en slem Historie for mig,“ sagde han, „for den Præst, som døbte mig, havde Bælgvanter paa. Det var nemlig om Vinteren, og han frøs saadan om Fingrene.“ Ja, Frøkenen fandt jo ogsaa, at det var en betænkelig Sag. „Jeg kommer vist til at lade mig døbe om,“ vedblev Fader. „Vil De bære mig?“ Ved denne Tanke brast Frøkenen i Latter, og Luften var for et Øjeblik klaret.

Saa gammel Fader end blev, rystede han aldrig helt Drengen Christen Niemann af Ærmet. Man misforstaa ikke dette. Fader var i sin Tanke dybt alvorlig. Men han blev sin Barndoms Friskhed tro indtil sin Død, og det var netop dette, der gjorde ham til den ejendommeligt betagende Kunstner, han var. Hans kaade Indfald kom i Livet som i Kunsten med samme Pludselighed, overraskende for alle hans medspillende. Jeg erindrer følgende. En gammel Veninde af Familien, Fru Janzen, havde inviteret os alle ud til sig i Taarbæk, hvor hun laa paa Landet. Hun boede i et lille Fiskerhus, der laa ved Søen. Efter Middagsbordet sad Selskabet ved Stranden og nød det skønne Syn af det blaa Sund med de mange hvide Sejlere. Fader stod helt nede ved Vandet, da det pludselig stikker ham at gaa nogle Skridt ud i Søen for at se, hvad vi vil sige hertil. Selvfølgelig opløftede

vi alle et stort Skrig, og navnlig tog Moder paa Vej. Den Gamle lo da hjerteligt og gik i Land igen. Som en anden Dreng maatte han op i Huset og have tørt paa. Den Slags Ting gjorde Fader dog kun, naar han var i sin allerbedste Stemning og i Reglen kun, naar han var sikker paa, at alle de tilstedeværende kendte og forstod ham. Var der Folk tilstede, som sad paa Lur efter alt, hvad han gjorde, „Globister“ kaldte han dem, blev han tavs og tilbagetrukket. Pedanter og Filistre kunde det dog nok falde ham ind at overraske paa lignende Maade, og han gottede sig saa, naar de forbløffet og halvformærmet spurgte hinanden: „Er han altid saadan?“

IX

Hvad der naturligvis frembød en overordentlig Interesse for mig var at lære Fader at kende i hans Forhold til Kunstfællerne og i Udøvelsen af hans Kunst. Jeg kan med Sandhed sige, at jeg sjældent har set et Menneske saa absolut fri for al smaalig Misundelse og Jalousi. For ham kom det stedse an paa *Sagen*. Det personlige svandt bort. Han følte sig glad og oplivet ved at være sammen med sine Kammerater, og jeg kan ikke mindes, at jeg har hørt ham tale nedsættende om nogen af dem.

Paa Faders Kunst skal jeg ikke gaa nærmere ind. Emnet er behandlet saa ofte, at man kender de Midler, hvorved han virkede. Man ved, at han, naar han optraadte, gav sig sin Inspiration ganske i Vold og ikke sjældent improviserede. Dette kunde undertiden foraarsage hans medspillende store — ikke altid behagelige — Overraskelser. Det galdt da om at være paa sin Post, ikke at tabe Hovedet. Særlig i de Heibergske Vaudeviller tumlede han sig frit. Hummer, Retsbetjenten i „De Uadskillige“ og Trop i „Recensenten og Dyret“ blev i hans Haand Beviser for, at Skuespilkunsten ikke i saa høj en Grad, som man stundom tror, er Andenhaandskunst.

Som Trop gik Fader ganske op i Illusionen. Det hele Teater forvandlede for ham til Dyrehavsbakken med det muntre Folkeliv og de viftende Træer. Sommerdagens Friskhed og varme Solskin var bredt over alle de mange glade Ansigter. Det var ikke Rosenkilde, der *spillede* Trop. Nej, han gik selv deroppe som den gamle Student med det store Fond af Poesi i sit Hjerte. En elskværdig og intelligent Dame, Frk. B., forhenværende Hofdame hos Dronning Caroline Amalie har fortalt mig følgende, der viser, hvor illuderende Fader kunde virke. Da hun som ung Pige første Gang var i Hofdamelogen og naturligvis var meget optaget af sin ny Værdighed, opførtes „Recensenten og

Dyret“. Da Trop i en af sine Scener kommer ind, hilser han — som Faders Skik var — til højre og venstre paa Bekendte paa Bakken. Pludselig ser han ud over Lamperækken op mod den unge Hofdame og tager sin Hat af. Frøken B. blev herover saa altereret, at hun gav sig til at nikke — men i samme Øjeblik gik det op for hende, at dette var ikke Meningen, og flov blev hun.

I „De Uadskillige“ havde Fader skabt en ganske ejendommelig Figur ud af Retsbetjenten Hummer. At Heiberg var mindre fornøjet med hans Fremstilling her, har jeg først for ganske nylig erfaret gennem Hostrups „Erindringer fra min Barndom og Ungdom“. I dette Værk findes nemlig Pag. 209 følgende Udtalelse: „Han (∴ Heiberg) sagde, at netop saadanne Stykker, hvori Forfatteren havde haft Raad til at lægge stor Lystighed, i særlig Grad trængte til Fremstillere, der altid kunde holde Styr paa deres Lune og aldrig tabte af Sigte, hvad Helheden krævede. Som Exempel paa, hvorledes selv en udmærket Kunstner med et glimrende Lune havde skadet Virkningen af en af hans egne Vaudeviller, nævnede han gamle Rosenkildes Fremstilling af Hummer i „De Uadskillige“. Underfogdens Betjent havde Skuespilleren her, efter Heibergs Mening, fremstillet som en Politibetjent af den simpleste Sort, en brutal Stokkemand, og derved gjort det aldeles utroligt, at han af den Burmannske Familie kunde blive antaget for Præst.“

Jeg skal indrømme, at Fader ganske vist kunde give sig for stærkt hen i sin Stemning paa Korrekthedens Bekostning, men det synes mig urimeligt — om end maaske forklarligt fra Heibergs *Forfatterstandpunkt* — netop at nævne en *Vaudeville*. Thi Vaudevillerne er jo dog i deres Væsen lyriske *Farcer*, hvor Urimelighederne og det barokke ligesom hele Kunststartens lette Form give Skuespillerne frie Tøjler, selvfølgelig indenfor Smagens Grænser; men disse tør jeg med Rolighed sige, har Fader aldrig overskredet. At Faders Fremstilling af Hummer skulde have skadet Virkningen af Vaudevillen, som Hostrup fortæller, at Heiberg har sagt, tror jeg ikke. Langt snarere tror jeg, at Grunden til, at denne Vaudeville slog saa stærkt an, for en ikke ringe Del maa søges i den originale Figur, Fader havde skabt paa Grundlag af Heibergs Tekst. Faders Kunst var ham ganske ejendommelig. De tusinder af Indfald, der gjorde, at man aldrig var sikker paa, hvad der *nu* skulde komme, fornyede hans Fremstilling fra Aften til Aften, lagde en særegen Ynde over hans Spil og virkede elektriserende paa Publikum og paa hans medspillende, om end disse sidste — som før nævnt — til Tider kunde komme i slem Forlegenhed derved.

At Fader fremstillede Hummer med et Anstrøg af Brutalitet laa i Rollens Karakter. Enhver, der læser Heibergs Tekst igennem, vil faa det Indtryk, at Underfogdens Betjent er en brutal Person. Den Slags

Folk plejer unægtelig heller ikke i det virkelige Liv at være synderlig fintfølede. Heiberg lader ham jo endog være tilgængelig for Bestikelse og lader ham end yderligere snyde sine tvende Kolleger ved Fordelingen af denne. At det herefter bliver usandsynligt, at den Burmannske Familje kan lade sig indbilde, at Hummer er Præst, er meget rigtigt og staaer i Forbindelse med Handlingens hele usandsynlige Karakter. Men dette er ikke Skuespillerens Fejl. For ham er der kun et at gøre: at sprede et saadant Væld af Komik udover Replikkerne og Figuren, at Publikum glemmer Farcens Urimelighed. Og det var netop det, Fader gjorde. Paa mange Steder omformede han de Heibergske stilrette Repliker, saa de fik Liv og Glans. Jeg skal anføre et Par Eksempler. Da saaledes Klister i 11te Scene tilbyder Hummer Kaution, spørger denne, om hvem Kautionisten er, og da Klister svarer: „En Lieutenant, som —“, siger Hummer: „Naa saaledes! — Ja, jeg er ganske til Deres Tjeneste, men jeg kommer dog til at ulejlige Dem med at gaae til Hestemøllestræde.“ Fader omformede Repliken saaledes: „En Løjtnant!!! (Pause, hvorunder Hummer stryger sig under Næsen) Ja, vil De *saa* straks følge med til Hestemøllestræde!“ Et Par Repliker senere siger Klister: „For Alting! gør ingen Støj! Min stakkels Kæreste ligger der og sover og veed af ingen Ting.“ Hertil svarer Hummer: „See, See! er det Deres Kjæreste? Det er et vakkert Pigebarn!“ I Faders Mund lød Repliken: „Næ—æ! er det hende, der sidder derhenne paa Mis— paa Bænken, vilde jeg sige. Hun er net!“ I 19de Scene har Hummer en Replik, saalydende: „Jeg er ganske til Deres Tjeneste, men jeg tror ikke, det er værdt at spadsere. Det ser ud til Regn, der er bestemt Torden i Luften.“ Fader tilføjede, idet han med sin Stok pegede op imod Tilskuerspladsens Loft: „Der staaer en Ka'l dør oppe! Naar *han* knalder a'!“

Skønt Hummer saaledes i Faders Fremstilling virkede brutalt, hvilket var uundgaeligt, blev Figuren dog ikke raa. Dette laa i Faders fine Naturel. Jo raaere en komisk Karakter er, desto finere en Natur udkræves der hos den Skuespiller, der skal fremstille den. En Skuespiller med en inderst inde raa Natur kan fortræffelig spille Tragedie og kan ogsaa fremstille ædle Personer i Skuespillet, men kommer han til at udføre en komisk Rolle, hvis Væsen falder sammen med hans eget Naturel, drukner Komiken i Raaheden. Fader kunde fremstille det raat og burlesk komiske, uden at Indtrykket blev frastødende.

Forinden jeg slutter mine Bemærkninger om Faders Spil i „De Uadskillelige“, skal jeg meddele en Iagttagelse, som jeg gjorde, medens vi prøvede denne Vaudeville. Prøverne var ansatte tidlig paa Formiddagen, og vi mødte alle, undtagen Fader, mere eller mindre uoplagte. Undtagen Fader! Han kendte nemlig ikke til Morgen-gnavenhed, og han var straks, fra han stod op, i Besiddelse af sit

fulde Lune. Selv paa de forberedende Prøver, hvor vi andre nøjedes med at antyde, spillede han helt ud. Derved kom det til følgende pudsige Optrin. I Scenen, hvor Hummer slæber af med Klister, gik Fader straks voldsomt til Værks. Phister, der som Klister havde en af sine mesterligste Roller, var imidlertid ikke ret oplagt saa tidlig paa Dagen. Men Fader mærkede slet ikke sin Medspillendes Mistemning, tog ham resolut under Armen og sagde Repliken: „Men nu, Hr. Klister, maa De tillade, at jeg tager Dem under Armen og ikke viger en Haarsbrede fra Dem!“ Hertil svarer Klister meget gnaven: „Det er en Skæbne, jeg faar finde mig i.“ Phister fandt sig dog kun daarligt i den, men den Gamle, der ganske gik op i den Karakter, han fremstillede, troede, at Phisters Gnavenhed var Kunst, og naar han kom ud i Kulissen, klappede han ham paa Skulderen og sagde, fuld af Glæde: „Den Scene gik skam brillant!“ — Phister satte forøvrigt stor Pris paa Fader og sagde engang til mig: „Naar Deres Fader havde min Korrekthed og jeg hans Lune, vilde vi være de to første Skuespillere i Verden.“

Det var dog kun i stærkt komiske Roller, at Fader gav sit straalende Lune saa frie Tøjler. I Roller af anden Art, saaledes Byrge i „Svend Dyrings Hus“, den gamle Tjener i „Kong Renés Datter“, Bjørn i „Elverhøj“ og Michel Perrin i Skuespillet af samme Navn, virkede han ganske vist ogsaa først og fremmest gennem sin Inspiration, men tillod sig her aldrig nogen Overdrivelse. Dette gælder selvfølgelig ogsaa om hans Udførelse af Holbergske Roller, der alene ved Stilen og det gammeldags Sprog lægger Tøjler paa Skuespillerens Uafhængighedslyster.

X

En ikke ringe Tilfredsstillelse for mig var det, at jeg nu selv kunne fortjene noget og bidrage lidt til Hjemmets Fornødenheder. Jeg husker godt, hvor stolt jeg var, da jeg første Gang havde hævet Feu paa Teaterkontoret. Det var ganske vist ikke noget betydeligt Beløb, men blandt andet fik jeg dog herved Midler i Hænde til at gøre Moder en Glæde. Vi trængte nemlig stærkt til Brænde derhjemme, men Fader var ikke pr. Kasse i Øjeblikket, saa det havde lange Udsigter. Moder følte stærkere end Fader det trykkende i Situationen og var i trangt Humør. Saa en Dag, som hun sidder og strikker i Sofaen, hører hun, at der bliver savet Brænde nede i Gaarden.

„Aa Herregud,“ sukker Moder ganske vemodigt. „Hvem mon det dog er, der skal have Brænde?“

„Ja, lad os høre ad,“ siger jeg overgivent og raaber ud af Vinduet: „Hvem er det Brænde til?“

„Det er til Madam Rosenkilde,“ lyder det nede fra Dybet.

Naa, saa fik Moder jo at vide, at det var mig, som havde en Finger med i Spillet, og lykkelig blev hun.

I min Egenskab af Finansmand maatte jeg ogsaa have et Sted, hvor jeg kunde opbevare mine mange Penge. Ved et Besøg hos en Snedker i Borgergade havde jeg faaet Øje paa en Chiffonière, som taltale mig i høj Grad. Den købte jeg efter lang Tids Betænkning for 66 Rdlr. paa Afbetaling med 5 Rdlr. maanedlig og paa det Vilkaar, at naar jeg udeblev med et Beløb, havde Snedkeren Ret til at tage Møblet tilbage uden at erstatte mig noget af, hvad jeg alt havde betalt. Det var ikke nogen videre gunstig Kontrakt for mig. Den første i hver Maaned vandrede jeg fra Teaterkontoret ud i Borgergade til Snedkeren og betalte ham mine 5 Rdlr. Efterhaanden lykkedes det mig ogsaa at betale hele Summen, og saaledes blev jeg langt om længe Ejer af den dyrebare Chiffonière. En af sammes Skuffer var saaledes indrettet, at den kunde slaas ud og omdannes til Skrivepult med mange hemmelige Rum. I disse gemte jeg i Tidens Løb de Forretningsbreve, som jeg modtog vedrørende Teateranliggender, tilligemed de Breve fra Venner og bekendte, som syntes mig at have mere end almindelig Interesse.

Familjen var imidlertid bleven forøget, idet begge mine Brødre havde giftet sig. Hver Sommer kom min Broder Adolph herved fra Norge tilligemed sin unge Hustru, den indtagende Skuespillerinde Anna født Paasche, der senere paa Kasino blev Københavnernes Yndling. Adolph var os til stor Oplivelse med sit friske Humør. Han nød sin Ferie som en løssluppen Skoledreng og gav sit gode Lune Luft i mange Kaadheder. Da saaledes en Omnibus, der bar det berømte Navn „Napoleon“, blev sat i Gang her i København, indviede Adolph den ved at køre med, og da Vognen kom forbi Nyhavn Nr. 6, hvorfra vi alle med spændt Interesse fulgte den historiske Begivenhed, stak han til vor usigelige Forbauselse sit Hoved op gennem Ventilen, et stort rundt Hul i Loftet, og nikkede fornøjet til os. Fra en af disse Sommere mindes jeg ogsaa en Frederiksbergtur, hvor Adolph og Hagen, iførte gule Frakker med Levkøjer i Knaphullet, hvide Permitterer med store grønne Græspletter paa Knæene og uhyre Panamahatte modtog Familien og Vennerne ved de runde Bænke.

Forøvrigt ved jeg slet ikke, hvor mine Ungdomsaar blev af. Dagen fløj bogstavelig for mig. Ved Siden af min Teatervirksomhed havde jeg Timer i Sprog og Historie. Mine Skolekundskaber var desværre ikke overdrevent store, og jeg syntes, jeg skyldte min Stilling at lære noget ordentligt. Til at bestride Udgifterne herved fik jeg et

lille Tilskud fra Teatret, skønt Collin rigtignok paa sin godmodige spøgende Maade mente, at jeg „vist kunde nok!“

Jeg kom tillige ikke saa lidt ud i Selskabslivet. Allerede forinden min Debut var jeg en jævnlig Gæst hos de gamle Wiches paa Kristianshavn og hos Michaels Svigerforældre, Klædehandler Thorsens. Jeg mindes den gamle Thorsen som en sjælden retsindig Mand og hans Hustru som en Kone med ikke ringe Smag. Datteren, Emilie, var en sund og køn ung Pige, der blev Michael en udmærket Hustru. Efter deres Bryllup besøgte jeg ofte det unge Par i deres lille hyggelige Lejlighed i Skindergade. Jeg har derfra bevaret et Indtryk af Michaels Værelse. Det var ganske lille, og Møblementet bestod i det væsentlige af en Sopha og en Etagère, hvorpaa laa en Mængde Roller.

Fader havde dernæst indført mig hos flere Familjer. Saaledes havde jeg stiftet Bekendtskab med Overlærer ved Metropolitanskolen Carl Petersen og hans elskværdige Hustru Thora Petersen, født Lythans, der begge hørte til den intime Kreds af Venner, hvor Fader befandt sig saa vel, fordi han vidste, han der kunde sige, hvad det skulde være, og udtrykke sig frit paa den ham egne Maade uden nogensinde at blive misforstaaet. Carl Petersen var et ualmindelig lyst Hoved, dertil et sjælden fortræffeligt Gemyt. Han og hans varmhjertede Hustru omfattede mig i en Aarrække med stor Kærlighed, og mange ere de glade Erindringer, som jeg har fra deres gæstfri Hjem. I den første Tid, jeg kom hos dem, laa dette Hjem i Sværtegade, senere flyttede de ud paa Vesterbro. Jeg traf her atter sammen med Christian Winther — der senere blev gift med en Søster til Husets Frue — og gjorde Bekendtskab med Digteren Aarestrup. Dette sidste gik saaledes til. En Eftermiddag, da jeg sad og talte med Thora Petersen i hendes Dagligstue, ringede det paa Døren, og en svær Mand med fyldigt Ansigt traadte ind. Thora præsenterede mig for Doktor Aarestrup, der tog mig skarpt i Øjesyn med sine klare, graablaa Øjne. Han vandt straks mit Hjerte ved sit udmærkede Humør og sin sprudlende Livslyst. Mellem de mange livlige Mennesker, hvoraf Overlærer Petersens Omgang bestod, var Aarestrup i Sandhed ogsaa det mest levende. Jeg vil i det følgende oftere komme tilbage til mine Minder fra det Carl Petersenske Hus.

Ogsaa hos Michael Drewsens paa Strandmøllen indførte Fader mig, og jeg tog ofte med ham derud. Drewsen var som bekendt en stor Ven af Teatret og stod i et fortroligt Forhold til flere af Skuespillerne. Jeg blev overordentlig gæstfrit modtaget i det rige Hjem, hvor jeg mødtes med mine Kammerater og hvor Vært og Værtinde gjorde alt, for at vi ret kunde føle os tilpas. Fra et af mine Besøg derude har jeg en ganske morsom Erindring. Det var en Formiddag ud paa Efteraaret. Der var en Del Gæster forsamlede, hvoriblandt fra Teatret, for-

uden mig, Sangerinden Madam Stage. Michael Drewsen og jeg stod ude ved Vejen, da vi i det fjerne se en Støvsky og høre stærk Hestetrampen. „Tak Skæbne!“ udbryder Drewsen, „der har vi Kronprinsen! Saa maa der straks dækkes op.“ Og ind foer han for at give sine Ordre. Lidt efter kom Kronprins Frederik ridende ind i Gaarden med sine Kavallerer. De havde været paa Jagt. Kronprinsen var iført en høj-romantisk grøn Jagtdragt og bar Horn ved Siden. Medens nu Jagtselskabet bevættedes paa det bedste, samlede Damerne i Dagligstuen. Efter en Timestids Forløb kom Kronprinsen og Herrerne ind. Hs. kgl. Højhed opfordrede Fru Stage til at synge og satte sig ned ved Siden af mig, med hvem han saa førte en lang Samtale eller rettere sagt Enetale, thi jeg sagde ikke meget. Kronprinsen havde tydeligt nok drukket megen Vin og udtalte sig med stor Uforbeholdenhed. Han kom med forskellige Udfald mod sine Omgivelser, over hvem han bl. a. beklagede sig, fordi de vilde have ham til at gaa i Kirke. Derefter kom han ind paa sit mislykkede Ægteskab med Prinsesse Mariane: „Det fik de da ogsaa forpurret,“ ytrede han, og idet han trak en svær Guldring af sin Finger og gav mig den i Haanden, føjede han til: „Skønt Ringen er tung, som De kan mærke!“ Lidt efter brød Jagtselskabet atter op, og jeg havde talt med den senere Kong Frederik VII for første og sidste Gang i mit Liv.

Kort Tid efter sendte Kronprins Frederik mig igennem min ældste Broder en pragtfuld hvid Fjerblomst i Form af en Kamelia.

Ogsaa flere andre elskværdige Familjer optog mig i deres Kreds, men det vilde føre for vidt at komme nærmere ind herpaa. Skulde jeg nævne alle de Mennesker, der kom mig imøde med Godhed, vilde jeg aldrig blive færdig. Selskabslivet morede mig, fordi det indeholdt saa meget nyt for mig, der fra mit Hjem var yderst tarveligt vant. Jeg var en voksen Pige, da jeg ved et Selskab første Gang blev Vidne til den Overdaadighed, at der for hver af de tilstedeværende var beregnet en *hel* Appelsin. Hjemme var vi altid flere om en saadan.

XI

Aaret efter min Debut skrev Adolph en Dag til os, at to af hans unge, norske Venner, Brødrene Sødtring, vilde ankomme til København og bosætte sig der. De var Sønner af daværende svensk-norsk Generalkonsul i Aalborg, Agent Sødtring, og begge havde de haft sørgelige Skæbner. Den ældste, Cand. jur. Hans Sødtring, havde i en Alder af 28 Aar mistet Synet paa begge Øjne, den yngste, Christopher, der skulde have været norsk Officer, var bleven afbrudt i sin

Karriere ved kort forinden sin Udnævnelse til Løjtnant at brække Benet under en Gymnastikøvelse. Han fik vel Brugen af Benet igen, men paa Grund af mangelfuld kirurgisk Behandling blev det aldrig nogensinde fuldstændig stærkt, og hans Invaliditet nødte ham til at opgive Militærvejen. Begge Brødre søgte nu blidere Kaar i Danmark, og Adolph anbefalede dem paa det bedste til Faders og Moders Gæstfrihed. En Dag, som vi sad i vor Dagligstue, blev de to Brødre meldt. Jeg husker endnu, hvorledes de kom ind. Begge var de udmærket smukke Mennesker. Christopher gik bagved Broderen og ledede ham frem med Hænderne om hans Skuldre.

Naar man ikke vidste det, skulde man for øvrigt ikke se, at Hans Sødring var blind. Han bar sin store Ulykke med en beundringsværdig Taalmodighed. Hans ypperlige Forstand og mange aandelige Interesser bidrog vel ikke lidet til at mildne det haarde Slag, der havde ramt ham, men først og fremmest var det dog hans sjældne Evne til gennem sin Følsomhed og Fantasi at finde sig til Rette, der blev ham en mægtig Hjælper. Denne Evne, som man straks maatte blive opmærksom paa, idet han med forbausende Lethed og Sikkerhed bevægede sig i det daglige Liv, udvikledes i Tidens Løb saa stærkt, at jeg fra hans ældre Aar bl. a. erindrer, at han under et Besøg hos mig en Sommer paa Landet viste andre af mine Gæster om i Haven, som han fra tidligere Besøg kendte, fremhævede Udsigtspunkterne for dem, gjorde dem opmærksom paa, naar de skulde standse for at se sig om og gentagende udbød: „Er her ikke dejligt?“ Hans Sødring var overordentlig interessant at samtale med. For Kunst og Literatur besad han stor Kærlighed, og det glædede mig ofte at høre hans træffende Domme om scenisk Kunst. Netop fordi Synets Gave var ham berøvet, kunde han rette hele sin Opmærksomhed paa det væsentligste i Skuespillerens Kunst: *Betoningen*. Om den var ægte, om den kom fra Hjertet eller fra Hovedet, derom behøvede man blot at spørge Hans Sødring. Han vidste Besked. — Hans Sødring giftede sig senere med en dansk Dame, og i deres Hjem samledes i en Række af Aar hans norske Venner, naar de besøgte København. Her stiftede jeg bl. a. Bekendtskab med Bjørnstjerne Bjørnson.

Christopher Sødring var, de jeg lærte ham at kende, nogle og tyve Aar gammel. Med stor Modtagelighed for alt smukt og godt forbandt han megen Klarhed og Forstandighed og en Retsindighed, der maatte indtage alle for ham. Han var derhos i sjælden Grad et Pligtmenneske og overordentlig nøjsom. Egenskaber, som han bevarede gennem hele sit Liv. En Barndomsven af ham har fortalt mig, at han som Dreng plejede at sige: „Vi skulle være fornøjede, med hvad vi have!“ — en Grundsætning, som han fik rigelig Brug for under sine Studeringer her i København. Thi han var yderst tarveligt stillet og maatte se at

klare sig, som han kunde det bedst. Han studerede Matematik og Polyteknik, og da det galdt for ham at faa sin Eksamen saa hurtig som muligt, læste han fra Morgen til Aften. Trods Studeringerne fik han dog jævnlig Lejlighed til at besøge os, og naar min kærlige Moder saa hans blege, forlæste og magre Ansigt, rystede hun bekymret paa Hovedet.

Om det friske Liv oppe i Norge, som Christopher Sødring, der var født i Bergen, i sine Dreng- og Kadetaar havde ført, fortalte han os mangt og meget. Han gav os saaledes en levende Beskrivelse af Julegilderne, naar han og hans Brødre og Venner i klingrende Frost kørte om i Slæde fra Gaard til Gaard, ofte flere Dage og Nætter i Træk, og han fortalte om, hvorledes der blev danset, saa Skosaalerne bogstavelig blev slidt op paa en enkelt Aften. For Kristiania var han dog ikke videre begejstret. Han følte sig tilbagesødt ved den megen Raahed, som herskede der, og som jævnlig gav sig Udslag i de vildeste Slagsmaal. Om Bøndernes Kampe med Bybeboerne, hvor det gik løs paa Kniven, ofte med sørgeligt Udfald, berettede han, og han mindedes, hvorledes han en Dag paa Akershus Vold efter en saadan Kamp havde set Ligene af flere Bønder henligge i Græsset. Her paa denne Vold havde han gaaet en Aften i stærk Kulde, og da han frøs, begav han sig ind i Gymnastikhuset for at varme sig ved Legemsøvelser. Under et Spring over Hesten var det da, han faldt og brød sit Ben. Det nye og fremmede for os i alle disse Fortællinger vakte vor Opmærksomhed for vor norske Ven. Og han paa sin Side følte med Behag, at han var kommet til sydligere, mildere Himmelegne. Dog var han ofte tung i Sind. Den megen Modgang, han havde haft i sin Ungdoms første Aar, havde bragt ham til at se mørkt paa Livet. Jeg var lys og let. I disse vore Modsætninger mødtes vi.

En Dag i Foraaret 1845 gjorde Familien Rosenkilde en Skovtur, hvori Brødrene Sødring deltog. Da jeg om Aftenen kom hjem, havde jeg en udspungen Anemone i Brystet, men — havde tabt min Frihed. Jeg var bleven forlovet med Christopher Sødring. Samme Aften sendte jeg ham i al Hemmelighed min første Gave, en Buket af Bøgeløv og Skovblomster. Vore Udsigter var dog kun smaa, og vi var derfor enige om foreløbig at holde vor Forbindelse hemmelig. Min Interesse for vor unge norske Gæst forblev dog ikke ganske skjult, og selv Fader begyndte at faa Mistanke om, at der var noget paa Færde, om det end ikke et Øjeblik faldt ham ind, at jeg var forlovet. Da det nu ikke ganske stemmede med den Gamles Planer, at jeg skulde forlove mig med Christopher Sødring, besluttede han i Tide at advare mig. Paa en ganske overordentlig fin Maade førte han derfor paa en Spadseretur med mig Talen hen paa min forlovede og sagde, at han kunde „saa gu' egentlig ikke se, hvad rart, der var ved saadan en Springfyr

med stort Overskæg.“ Jeg lod naturligvis, som jeg intet mærkede og svarede, at jeg syntes den unge Sødring var et elskværdigt og dygtigt Menneske. Ja, Gudbevares, det indrømmede Fader jo, men der var dog saa mange andre elskværdige unge Mennesker som nu f. Eks. den og den. Han nævnede her flere af de unge Æstetikere, der kom hos os. Ja, jeg indrømmede naturligvis ogsaa, at disse var elskværdige Mennesker, og saaledes blev Resultatet, at Fader og jeg var ganske enige, hvad dog ikke udelukkede, at den Gamle kom hjem i et alt andet end godt Humør. Mit Humør var derimod glimrende. Jeg syntes, at jeg havde Lykken med mig i alt. Ovre paa Teatret smittede jeg alle ved mit gode Lune, og Madam Nielsen sagde de smukke Ord om mig: „Hun maa være god, for hun er altid saa glad!“ Den rette Grund til al min Glæde var der ingen, som vidste.

Faders Mistanke om, at der var noget i Gære, bestyrkedes i den følgende Tid ved, at han ofte saa mig optaget af at skrive Breve ved min Pult i Chiffonieren. Han bemærkede gentagne Gange: „Jeg ved Pokker ikke, hvad alt det Skriveri er, som Du har for!“ Nej, det skulde den Gamle jo heller ikke vide endnu, thi de Breve, jeg skrev, var til min forlovede, og den, der besørgede dem til deres Bestemmelsessted, var min Søster Roses forlovede, Premierlieutenant Olufsen, som var indviet i Hemmeligheden. En Aften, husker jeg, saa det længe ud til, at det ikke vilde lykkes mig at komme af med mit Brev til Olufsen. Da vi imidlertid sad omkring Thebordet, tabte jeg med Vilje min Serviet paa Gulvet og krøb ned under Bordet for at lede efter den. Samtidig benyttede jeg Lejligheden til at stikke Olufsen Brevet i Haanden. Denne Manøvre var imidlertid nær gaet galt, thi da jeg atter kom op, saa jeg, at Olufsen var mørkerød i Hovedet og saa befippet, at han svarede i Øst, naar man spurgte ham i Vest. De andre kunde ikke begribe, hvad der gik af ham.

Ved streng Flid lykkedes det min forlovede i kort Tid at tage sin Eksamen, og nu maatte jeg ud med Hemmeligheden til Fader. Jeg gik altsaa en Dag ind til ham paa hans Værelse, da jeg vidste han var alene. Han var just beskæftiget med sit kæreste Arbejde, hvortil der efter hans Paastand udkrævedes ikke almindelige Evner, nemlig at lægge i Kakkelovnen. Han vendte Ryggen til mig og havde Ildtangen i den højre Haand.

„Fader,“ sagde jeg, „jeg kommer for at fortælle Dig, at jeg er bleven forlovet.“

Mage til Fart, hvormed Fader svingede rundt, har jeg aldrig set.

„Forlovet! Med hvem?“

Jeg sagde ham det. Han saa yderst misfornøjet paa mig: „Men Barn, det gaar min Sæl ikke an. Du har ligefrem ikke Lov til det. Du maa huske, Du er Statens Ejendom, og — hvad vil Fru Heiberg sige?“

Hvad Fru Heiberg vilde sige, fik jeg snart at vide. Jeg gik nemlig straks ud til hende paa Søkvæsthuset og var saa heldig at træffe hende ene hjemme. Da hun hørte Aarsagen til mit Komme, udtalte hun sin Glæde paa mine Vegne og lykønskede mig særlig til, at min forlovede paa Grund af sin Livsstilling tilhørte en hel anden Sfære end jeg. „De kan tro,“ ytrede hun, „det er ikke altid nogen Lykke for en Skuespillerinde, at hendes Mand ogsaa hører Teatret til. Man er jo saa aldrig fri for det. Nej, naar man kommer hver fra sin Kreds og sine Interesser, bliver Samlivet ganske anderledes frisk.“ Hun rejste sig og gik hen til Klaveret. „Nu skal jeg synge en lille Sang for Dem.“ Saa sang hun:

„Min kære, lille Søster!
Hvorfor er Kinden Din ej rød?
Saa tankefuld Du vandrer,
Du ligner fast en Død.“

„Ak jeg har lært en sælsom Ting,
Derfor jeg gaar saa taus omkring:
Jeg skænket har mit Hjerte
Til en Ungersvend.“

Da saa „En Søndag paa Amager“ senere kom frem, havde jeg jo nok en Anelse om, hvem Forfatteren var.

Skønt Fader saaledes i Begyndelsen paa Grund af sin store Kærlighed og Interesse for mig kun ugerne saa mig glide ud af sine Hænder, varede det dog ikke ret længe, inden han forsonede sig ganske med Tanken om, at jeg agtede at ombytte Navnet Rosenkilde med Navnet Sødring. Hertil bidrog først og fremmest den, der bar dette sidste Navn, og som af min hele Familie omfattedes med varm Sympathi. Fader, der altid ønskede at udvide sine Kundskaber, gav sig endog til at læse Mathematik med min Forlovede. Da det imidlertid ikke stod i Sødrings Magt at popularisere denne Videnskab i saa høj en Grad, som den Gamle ønskede det, opgaves disse Timer dog snart.

Som kongelig Embedsmand og forlovet Pige burde jeg nu være bleven sat og fornuftig. Desværre maa jeg bekende, at jeg langt fra var det. Til Tider kunde den gamle Kaadhed og Lyst til Skelmsstykker skyde op i mig, og det var ikke altid de mest passende Lejligheder, ved hvilke Naturen gik over Optugtelsen.

Den 1ste April Aar — ja, Aarstallet husker jeg ikke, men det var paa en Tid, da Folk havde adskillig travlt med at tale om det Forhold, der bestod mellem Kronprins Frederik og Luise Rasmussen — var jeg inviteret til en stor Frokost hos en Familie, der boede ved Vestervold.

Der var en Del ældre kvindelige og mandlige Slægtninge til Stede, og alle havde taget Plads om det velbesatte Frokostbord. Man tog godt for sig af Retterne, og Passiaren gik. Inde i Sofaen var Familjens fornemste Medlem, en gammel, podagristisk Herre, anbragt. Han havde beklaget sig for mig over sine daarlige Ben, men syntes nu, omgivet af Puder og Trøstere og nedsunken i Velvære, at have glemmt sine Skrøbeligheder. Frokosten trak ud, og jeg, der forlængst var færdig med at spise, trængte til at rette mine Ben. Jeg rejste mig derfor og gik hen ved Vinduet, der vendte lige ud mod Volden. Som jeg staaer der og hører efter Frokostselskabets evindelige Snakken og Pludren, farer den Tanke som et Lyn igennem mig: „Nu skal Du narre dem allesammen April!“ og inden jeg faar Tid til at besinde mig, raaber jeg: „Der rider Kronprins Frederik og Jomfru Rasmussen.“ Virkningen af disse Ord var frygtelig. Alle stormede op fra deres Pladser, Stole væltedes, Tallerkener, Gafler og Knive faldt paa Gulvet. Enhver vilde være først. En af Damerne, der paa sit Skød havde en lille Pige, som hun trakterede med Mælk, satte Barnet i en saadan Fart ned paa Gulvet, at Stakkelen højlydt gav sig til at skribe. Selv den gamle i Sofaen havde glemmt sine daarlige Ben, var sprunget op og stod nu ved min Side med Servietten i Haanden, ivrigt spejdende ud af Vinduet. Jeg selv var ulykkelig over min Ubesindighed, og da jeg til Selskabets Indignation sagte udtalte Ordet: „Aprilsnar“, var min Stemning ikke meget forskellige fra den, hvormed jeg en Aften for mange Aar tilbage havde betragtet en Fiskebolle paa en lyserrød Væg.

I Januar Maaned 1847 opførte vi paa Teatret: „Romeo og Julie“. Jeg spillede Ammens Rolle og prøvede mine Scener med Fru Heiberg i hendes Hjem paa Søkvæsthuset. En Dag, da jeg som sædvanlig var derude, var Tiden løbet fra os, og det var blevet henimod det Klokkeslet, da Heibergs plejede at spise til Middag. Som Fru Heiberg og jeg sidder og samtaler i hendes Dagligstue, stikker Heiberg Hovedet ind af Døren.

„Naa, De er her,“ siger han, „det var da morsomt. De bliver vel til Middag. Hanne, hvad har Du til os?“

„Jeg kan byde paa Fiskefilet med Østers.“

Saa hentede Heiberg Champagne frem, og vi gik til Bords. Selskabet bestod kun af Johan Ludvig, Johanne Luise, Fru Gyllembourg og mig. Jeg erindrer, at jeg, der haabede inden altfor lang Tid at kunne sætte Foden under eget Bord, fortalte om, hvorledes jeg samlede til Udstyr. Jeg havde netop den foregaaende Dag været inde hos en Kræmmer og købt 24 Servietter. Saa glad var jeg over disse Servietter, at jeg i Spøg havde anmodet Kræmmeren, om jeg maate bære en hjem ad Gangen. Man morede sig meget over den Ide. Om Aftenen fulgte Heiberg og Johanne Luise mig hjem. Han tog en af os

under hver Arm, og saa gik vi til Nyhavn. Det var dejligt Maaneskin. Udenfor vor Port sad den gamle Vægter og sov, og da vi vækkede ham, idet vi bad meget undskyldte vor Dristighed, sagde han: „Aa, det gør saamænd ikke det mindste. Jeg falder straks i Søvn igen!“

Jeg har tidligere berørt, at vor Familie i de Aar, vi boede i Nyhavn, flere Sommere laa paa Landet i Gentoft. I et lille hyggeligt Hus med en smuk Have og dejlig landlig Udsigt indrettede vi os i al Tarvelighed. Den friske, styrkende Landluft var til stor Nydelse for os alle, ikke mindst for Moder, der aldrig ret havde kunnet forvinde Tabet af sit kære Østerbro. Vort Landophold løb dog ikke af uden at medføre betydelig Anstrengelse for hende som Husmoder, thi Gæster var velkomne, og følgelig var der mange af dem. Jeg mindes iblandt disse Faders Ven fra Ungdomsaarene, Professor Dorph, den senere Teaterdirektør. Han og Fader gjorde lange Vandringer sammen og kom ofte ganske udasede hjem. Fader, der i de varme Dage følte sig generet af sit Fodtøj og derfor uden videre havde skaaret Klapper paa Siderne af Støvlerne, hvilke Klapper, naar han satte Foden til Jorden, gabede ligesom Gæller paa Fiskene, havde formaaet Dorph til at følge sit Eksempel. Yderst pudsigt tog det sig ud, naar de to gamle kom vandrede med dette deres ventilerede Fodtøj. Opfindelsen viste sig dog ikke altid praktisk. Da Dorph og Fader saaledes en Dag havde kørt et Stykke Vej ovenpaa et Tørvelæs, kunne de næppe gaa, da de atter kom ned paa Jorden, idet Tørvesmuldet var trængt ind gennem Klapperne, og da de ikke turde tage Støvlerne af og ryste dem af Frygt for ikke at kunne faa dem paa igen, kom de humpende hjem i en ynkværdig Tilstand.

Dorph yndede i høj Grad at høre Fader og mig spille sammen. Han tog da Plads bagved os i sin lange Overfrakke, og naar vi holdt op, sagde han paa sin tørre Maade: „Mer!“

Til Naboer havde vi to gamle ugifte Søstre Lerche. De var begge meget blide og sagtmodige, naar de traf sammen med os, og brugte stadig Udtrykket „min søde Ven“, naar de talte til hinanden, saa vi ansaa dem for Mønstre paa Fromhed, ligesom deres daglige Samliv forekom os at maatte være en hel Idyl. Vi blev imidlertid revne brat ud af vore Illusioner, thi en stille Sommerdag, da Marie og jeg sad og døsede over vort Haandarbejde i et Lysthus, der laa umiddelbart op til Søstrenes Have, hørte vi den ene Lerche sige til den anden i en yderst ubehagelig Tone: „Tal højere, Laurence, jeg kan Fanden ta'e mig inte høre, hvad Du si'er!“ Naar senere nogen indenfor Familie-kredsen gav et mindre venligt Svar, glemte den, over hvem det gik ud, aldrig at citere: „Tal højere Laurence, etc.!“ Sætningen blev et Slags Mundheld for os.

Adolph boede hos os, naar han kom fra Christiania, og deltog i vore landlige Adspredelser. Han var et ivrig Fisker, men havde sjældent Held med sig, saa Suderne i Gentoftø Sø tog sig hans Ankomst med nogenlunde Ro. Jeg interesserede mig aldeles ikke for denne Idræt og kunne ikke fatte det underholdende ved i Timevis at ligge og stirre paa en Prop. Det var derfor et ganske ufortjent Held, der timedes mig, da jeg en Dag i Løbet af faa Minutter gjorde en Fangst, der saavel i Størrelse som paa Grund af de mærkelige Omstændigheder, hvorunder den skete vakte berettiget Opsigt i Gentoftø. Begivenheden bør derfor antegnes i Erindringerne.

En smuk Sommermorgen kom jeg paa min Vandring ned til Søen og traf der Adolph siddende mismodig ude ved Enden af en lang Træbro, omgivet af sine fire Snører. „Hør,“ siger han, „jeg skulde gerne ind og grave Orme. Kunde Du ikke passe Snørerne saalænge?“ Det vilde jeg grumme nødigt, thi dels var jeg, der samme Dag ventede min forlovede i Besøg, iført en af mine smukkeste Kjoler, en hel hvid, broderet, og dels forstod jeg mig ikke det mindste paa at fiske. Men Adolph vilde ikke lade mine Undskyldninger gælde:

„For det første behøver Du ikke at være bange for, at der skal komme Bid, for nu har jeg siddet her i to Timer, uden at der har været saa meget som en Hundestejl. Skulde Ulykken imidlertid ske, saa er det blot, at Du trækker Snøren op og lægger Dyret paa Broen, saa kommer jeg straks.“ „Naa, ja, ja, ja da,“ sagde jeg, „saa gaa Du kun.“ Og Adolph gik.

Næppe er han kommen mig ude af Syne, før jeg til min Skræk ser Floddet paa den ene Snøre vippe op og ned og sluttelig forsvinde. Jeg haler af al min Kraft i Snøren, og i samme Nu spræller en stor Suder paa Broen. Med begge mine Hænder maa jeg holde paa Fisken, som er af et ganske ualmindeligt livligt Naturel. I det samme begynder Floddet paa den anden Snøre at vippe, og — ikke vil jeg tro mine egne Øjne — det samme gør Floddet paa de to andre Snører. Jeg slipper Suderen, griber Snørerne og haler til min usigelige Forbauselse tre andre Sudere af ganske samme Livlighed som den første op af Vandet. Hvad i Alverden skulde jeg gribe til for at forhindre min kostbare Fangst fra atter at forsvinde i Dybet. Der var kun ét at gøre. Resolut kastede jeg mig, ikke ændsende min hvide Kjole, saa lang jeg var paa Broen med de to Sudere under mig og en Haand paa hver af de to andre.

Man forestille sig Adolphs uhyre Forbauselse, da han ved sin Tilbagekomst traf mig saaledes.

I Sommeren 1847 rejste min forlovede og jeg over til Aalborg for at jeg kunde blive præsenteret for mine tilkommende Svigerforældre. Jeg blev modtaget paa det kærligste af de to elskelige, gamle Mennesker.

De vidste sandelig ikke, hvor godt de vilde gøre det for mig. Jeg var for øvrigt helt forbavset over at erfare, hvor mange gode Venner jeg havde i Aalborg, og alle spurgte de mig, om jeg kunde huske den Gang, jeg som lille Pige var paa Besøg i deres gamle By. Jo, det kunde jeg da rigtignok. Saadanne Barndomsindtryk glemmer man ikke saa let.

Iblandt mine Papirer har jeg fundet et Minde fra dette mit Besøg hos mine Svigerforældre. Det er et versificeret Brev fra Fader, affattet paa hans humoristiske Maade, men tydeligt bærende Præget af, hvor meget han og Moder savnede mig, og hvor ængstelig han var for mig. Brevet, der har følgende Udskrift:

pr. Iris.
Velædle Jomfru Julie Rosenkilde
Kongelig Skuespillerinde
Adr. Hr. Konsul Sødning
i
Aalborg,

og hvis Poststempel bærer Datoen: 27. Juli 1847, lyder saaledes:

Graat er Papiret; men Blækket er sort og mit Hjerter, det veed Du
Sødste Julie Maria Weber! af Rosenkildernes Æt —
Dog notabene! at ikke Du læser Maria saa Tonen den falder
Paa I'et; thi Tonen skal hvile paa Ma saa Du faaer nok
Kan jeg begribe, læse fra først af, igjen:

Graat er Papiret, men Blækket er sort og mit Hjerter, det veed Du
Sødste Julie Maria Weber! af Rosenkildernes Æt!
Bankede mangengang stærkt i de Dage fra Türs Dag til Freyas
Thi Smeden og Snedkerens Kone, og Rasmus, ja selve Barberen
Havde forbandet mig paa at der stod et forfærdeligt Veir
Udover Frideriks Sund, saa mueligt kunde det være
Brølede faderlig Angst mig i Nyre og Lever og Hjerter
At over Kattegats Vover det strakte sig ud, og at det kunde sig tømme
Ud over Iris og Dig, om den Udtømmelse — det var jo mueligt —
Skedte paa selvsamme Tid, da Du var paa Iris
Og Iris i Kattgat;
Men da med dirrende Næve jeg brød
Brevet, der lod Os det vide, som Smeden og Rasmus
Og selve Barberen med varslende Pander og Rynkbryn
Forbød Os at haabe, nemlig at slet ingen Torden

Storm eller Lyn havde havt enten med Dig eller Iris
 Ey heller med Kattgat at gjøre; da skulde Du staaet
 Ved mig, og seet; thi det veed jeg og troer paa
 At: ihvorvel de Jyder i Aalborger-Byen
 Gjør hvad de kan for at faae ud af Din Siel
 Drevet al Længsel og Lyst efter Fædrenehjemmet
 Havde Du seet mine dirrende Næver og seet mig
 Slængende hen saa lang som jeg slænge mig kunde
 Knusende fem af de Kirsebær otte a ti paa Tallerknen,
 Som Jomfru Mittschelle saa god og saa blid som jomfruelig
 Ene til mig havde sat paa det Plankeværks-Grønsværd
 Havde Du seet mig der, henslængt og læsende Brevet,
 Der saa kort som det var, Os dog tydelig nok fortalte
 Og saa aldeles troeværdig, til Overbeviisning
 Bød os at vide og fryde Os over, at hvad end Smeden
 Og Snedkerens Kone og Rasmus, ja selve Barberen
 Havde Os truende varslet om Uveir og Torden og Storm
 Du, du sødeste Barn, du havde det dejligt
 — Havde Du seet mig at bide i Græsset af Glæde
 Over at Smeden og Snedkerens Kone og Rasmus,
 Ja selve Barberen løi da de foer med den Sladder om Stormlyn
 Henimod Frideriks Sund Klokken syv eller Otte —
 Da, min sødeste Ven, da vidste Du: førstens:
 At i Græs man i Glæde kan bide ligsom i Død;
 Vidste, Du sødeste Barn, hvad Du da veed kan jeg troe,
 Snart nu i femtyve Aar. Hils nu Dem alle
 Alle, som elske og nysle og pusle og hege min sødeste Julle
 Hils Dem at hvis det var Selve Os, der nysledes hegedes pusledes
 Giestfrit i Jydernes venlige Aalborgerbye
 Ikke med varmere Takken slog vore Hjerter
 Dog, min sødeste Julie, vel vore Hjerter er varme,
 Varme og fulde af Tak, det er de, men troe mig, de blive
 Snarligen kolde og faae see Vi Dig ikke igjen
 Inden den Sommerstraale som varmer min Skulder
 Den høire, saavel som min graalige Bakkenbardt
 Niende Gang sig bryder Vei giennem Birk-Toppens Løv
 Her ind i Kamret. God Morgen!
 Alle Dig hilse, alle — hvem er saa flere at nævne?
 Jo dog, Dit datterlig bankende Hjerte det spørger om Moder:
 Moder er vel, og Moder er glad og stolt af sin Datter.
 Alle Dig hilse! Og alle Vi hilse
 (Du neier om til alle Sider.)

Dem alle!—

Mandagens Morgen den sex og tyvende Juli.
Naar det er Mandag igien tør Vi at vente begynde?

Efter Verset paa Brevets sidste Side har Fader tilføjet:

„Dersom du skulde ville læse for nogen dette mit Smule Skriverie for Din Moerskab, saa maae Du læse det flere gange ellers gaær let Meningen fløiten; Altsaa sees at Du i hvert Fald maae læse det flere gange. I den Form skriver Fædre saa grumme sjældent til deres Børn, skal jeg sige Os.“

Der var imidlertid sket en stor Forandring i vort Hjem. Min Søster Rose havde indgaaet Ægteskab med Prmlt. Olufsen. Jeg husker endnu saa tydeligt hendes Bryllup. Det foregik i al Tarvelighed, og af fremmede var kun Høedt til Stede. Rose blev viet i Garnisons Kirke, og da vi forlod Kirken var Høedt min Kavaller. En stor Overraskelse ventede os ved vor Hjemkomst, idet Huset var illumineret fra Tag til Kælder. Den Opmærksomhed skyldte vi vor elskværdige Vært, Groserer Bondrop. Moder trakterede med fin The, Vin, Brunsvigerbrød og Kage. Det var hele Anretningen. Kun Høedt fik en Tallerken Smørrebrød, som efter foregaaende Aftale med Moder var stillet bag et Gardin i Spisestuen. Høedt havde nemlig, da han et Par Dage i Forvejen var blevet underrettet om, at der paa Bryllupsaftenen kun vilde vanke lette Forfriskninger, erklæret, at han „sandelig maatte have noget solidt at spise“, og Moder, der ikke var fri for at forkæle ham, indlod sig da paa den lille S sammensværgelse for hans Skyld.

Da Rose var bleven gift, savnede vi hende alle hver Dag, der gik, mest dog maaske Moder, hvis Yndling hun var. De lignede ogsaa i mange Henseender hinanden. Moders fine Kvindelighed havde Rose taget i Arv. Hvad der bidrog til at mildne Savnet var dog det, at Roses Mand sluttede sig nær til os, og vi syntes, at hun hørte os til endnu.

Saa ramtes vi af det haarde Slag. Efter et Aars Ægteskab døde Rose, og hendes Plads stod for stedse tom. Fader var ikke til Stede ved Begravelsen. Jeg kan i det Hele taget ikke mindes, at Fader har overværet en Begravelse. Han var — tror jeg — bange for, at det sædvanmæssige Præg, som Ceremoniellet ved slige Lejligheder let antager, skulde forstyrre hans højtidsfulde Stemning. Men da Sørgetoget kom forbi vort Hjem, hvor saa kort i Forvejen den glade Brudskar var dragen ind, stod han ved Vinduet, og Sorgen greb ham da med en saadan Magt, at den inspirerede ham til at skrive et Digt, som han sendte til Adolph i Christiania. Dette Digt er desværre gaaet tabt.

XII

Fyrrernes Friheds-skandinaviske og nationale Bevægelse greb mig stærkt. Man maatte i Sandhed ogsaa være et ganske følelsesløst Menneske for at staa kold og udeltagende i den almindelige Begejstring. Dertil kom for mit vedkommende, at Faders hele humane Syn fra tidlig Barndom havde paavirket mig og gjort mig forstaaende overfor det nye, der rørte sig i Tiden. De Personer, der traadte frem og talte Frihedens Sag, fulgte jeg med ungdommelig Begejstring. Den Dag, da Orla Lehmann blev løsladt af Fængslet, var jeg i Besøg hos Overlærer Petersens, og jeg kan endnu mindes det Indtryk, som Meddelelserne om Folkemassernes Sammenstimlen og Ovationerne gjorde paa mig. I vort Hjem diskuterede Fader og vore litterære Venner de vekslende Begivenheder, og disse Debatter havde altid en opmærksom og ivrig Tilhører i mig. Der laa i de Aar en ganske ejendommelig Foraarstemning og Jubel i Luften. Alle vare grebne af en fælles stor Sag, og man følte i Sandhed, at man *levede*.

Mine skandinaviske Sympatier blev nærede ved de mange elskverdige Nordmænd, der besøgte os med Adolphs Anbefaling. Blandt disse mindes jeg navnlig en ung Videnskabsmand, H. J. Thue, der blev os alle overordentlig kær. Han var et sjælden begavet Menneske, hvis fine Naturel ikke lidt mindede om Michael Wiehes. Thue sluttede sig nær til os og deltog i vore Adspredelser og Udflugter. Det var os derfor et helt Savn, da han atter rejste. Faa Aar efter erholdt vi til vor store Sorg Meddelelse om, at han i en Alder af kun nogle og tredive Aar var afgaaet ved Døden.

I Juni 1845 sattes Hovedstaden paa den anden Ende i Anledning af Kongen af Preussen, Friedrich Wilhelm IV's Besøg hos Kong Chr. VIII. Den danske Konge fejrede sin høje Gæst, hvis Nærværelse for øvrigt ikke var synderlig velset af Befolkningen, med adskillige Festligheder. Blandt andet blev der til hans Ære paa det kgl. Teater givet tvende Forestillinger — den ene bestaaende af Balletten „Napoli“, den anden af Holbergs „Politiske Kandestøber“ og Balletten „Toreadoren“ — ligesom der i Christiansborg Slots Riddersal fandt et større Taffel Sted. Dette sidste var sat i Scene med stor Pragt, og da der var aabnet Publikum Adgang til fra Galleriet at være Tilskuere ved de høje Herskabers Spisen og Drikken, strømmede der en saadan Mængde nysgerrige til, at Folkemængdens Bevægelse opad Trapperne over Galleriet og ned den anden Vej antog Karakteren af et fuldstændigt Myrderi. Ved denne Lejlighed gik det en gammel Pige af vort Bekendtskab paa følgende Maade. I Anledning af at hun skulde til Hove, havde hun iført sig sine fineste Klæder og var i god Tid mødt

paa Pladsen. Her varede det imidlertid Timer, før hun og den hende nærmest omgivende Mængde kom saa vidt, at de var naaet hen til Trappeopgangen. Idet nu Strømmen sætter sig i Bevægelse, løfter den hende op, saaledes at hun ikke kan naa Jorden med Fødderne, bærer hende op ad Trapperne og drejer hende samtidig om. I denne Stilling føres hun over Galleriet med Ryggen til Taffelet, fortvivlet stridende for at faa sig vendt, ud gennem den modsatte Dør, atter ned ad Trapperne og havner sluttelig i Slotsgaarden, begrædende Tabet af sin Mantille og sin Hat og uden at have faaet nogetsomhelst at se.

Den 20de Januar 1848 døde Kong Christian den ottende. Nogen Tid efter blev det mig meddelt, at Enkedronning Caroline Amalie ønskede, at der skulde afholdes en saakaldt Kabinets-Gudstjeneste paa Amalienborg, og at det var blevet bestemt, at seks unge Piger fra Teatret skulde synge Psalmerne. Blandt dem, der var udsete hertil, var jeg. Af de øvrige erindrer jeg Vilhelmine Østerberg og Caroline Lehmann. For at vi kunde præsentere os i Sørge dragt, blev der ved Teaterkassen udbetalt hver af os 30 Rigsdaler.

Den fastsatte Dag mødte vi paa Amalienborg i sorte Dragter og med lange Crêpe-Flor. Vi blev ført ind i en stor Sal og stillede os op i dens Baggrund. Lidt efter kom Enkedronningen med sine Damer og tog Plads i Fløjels Lænestole, der var opstillede foran en aaben Fløjdør med Ryggene til os. Vi sang da vor første Psalm, hvorefter Grundtvig traadte frem i Døraabningen og holdt en meget lang Tale. Efter at denne var endt, sang vi endnu en Psalm, og dermed sluttede den lille Højtidelighed, der efterlod et ejendommeligt stemningsfuldt Indtryk hos mig.

Til Frihedsrøret og den skandinaviske Bevægelse sluttede sig det nationale Gennembrud i Krigsaarene 1848—50. Naar jeg tænker tilbage herpaa, gribes jeg endnu af den ejendommelige Følelse, der betog os alle under Indtrykket af de store Begivenheder — en Følelse saa rig og varm, at jeg aldrig senere har kendt noget, der kan lignedes ved den. Jeg ser atter for mig Kong Frederik den syvende, da han hin Dag red over Kongens Nytorv til Eksercerpladsen, omgivet af Tusinder af Mennesker, der ideligt raabte Hurra, og jeg mindes hans Ord, da Politiet vilde anholde den fattige Mand, der presset af Mængden havde grebet fat om Kongens Fod for at undgaa at komme ind under hans Hest: „Lad ham i Fred. Hvem skulde Folket vel bedre kunne støtte sig til end til sin Konge!“ Saaledes fortalte man, at Kong Frederik havde sagt, og Mængden havde jublet og raabt med endnu større Begejstring.

Paa Teatret afsang vi fædrelandske Sange i Mellemakterne, og flere af Kunstnerne meldte sig frivillig ved Armeen, saaledes Vilhelm Holst, Nielsen, der jo oprindelig var Artilleriofficer, og efter Sigende

Bournonville. Man gjorde i den Anledning Spøg med, at sidstnævnte, da han første Gang havde staaet i Geled, og der var blevet kommanderet: „Omkring“, havde misforstaaet Situationen og afleveret en Pirouet, hvorved han havde taget Fodfæstet fra sine to Sidekammerater. Da denne Kunstneres Offervillighed en Dag kom paa Tale hjemme, medens vi sad ved Frokostbordet, sagde jeg i Kaadhed til Fader: „Jeg synes egentlig, at Du ogsaa burde melde Dig!“ Jeg fortrød imidlertid straks min Ytring, thi den gamle lagde Kniv og Gaffel fra sig, saa alvorlig paa mig og svarede: „Ja, jeg har saagu' tænkt paa det!“

Vi Damer strikkede Uldtøj til de brave Jenser. Det blev efterhaanden saaledes, at man ikke turde møde i et Selskab uden at have Strikketøj med. Sad man med Hænderne i Skødet, blev man ugleset.

Den nationale Følelse gav sig Udslag paa mange Maader. Tydsk Sprog og tydsk Literatur, som tidligere enhver dannet havde været fortrolig med, blev nu Kontrabande. Dette kunde undertiden give Anledning til ret morsomme Scener. Jeg mindes saaledes følgende. Ved et Middagsselskab hos vor Husvært, Grosserer Bondrop, blev det vedtaget, at den som sagde et tydsk Ord, skulde bøde en Rigsbankdaler derfor. Som Følge heraf vogtede alle nøje deres Mund. Blandt Gæsterne var en ældre Ven af Huset, der gjorde et yderst tilbageholdende og beskedent Indtryk. Ved Bordet tog han godt for sig af Retterne og lod de andre snakke. Han sad ligeoverfor mig, og det morede mig at bemærke, at vi naaede til Stegen, uden at han havde sagt et eneste Ord. Han rettede sig en solid Portion an og var endnu ikke færdig med den, da Fadet anden Gang blev budt rundt. Med et dvælende Blik betragtede han det lækre Dyr og gjorde en Bevægelse, som om han vilde forsyne sig paany, men i det samme lagde han resolut Kniv og Gaffel fra sig og udbrød med høj Røst: „Allzu viel ist ungesund!“ Selskabet sad et Øjeblik maalløs af Forbauselse. Derpaa lød en almindelig Latter, og Synderen maatte af med fire Rdl.

Jeg foregriber Tiden og mindes Troppernes Hjemkomst. Aldrig vil jeg glemme den Dag. Gennem de flagsmykkede og dekorerede Gader drog Regimenterne med Bøgegrene i Gevæerne, syngende og jublende. Christian Winthers Hustru, Julie Winther, og jeg var ude hos Overlærer Petersens, der da boede paa Vesterbro. Vi havde bundet Kranse og kastede dem ned til Soldaterne. Jeg husker en af Officererne, Lieutenant Jessen. Han selv og hans Hest var saa overhængte med Blomster, at der næsten intet var synligt af dem. Ak ja, det var lykkelige Dage. Denne fælles Følelse af Lys og Glæde beruser som intet andet i Verden.

Midt under al denne offentlige Bevægelse forberedte min forlovede og jeg i al Stilhed vort Bryllup. Sødring havde vundet sig en mægtig Ven i den ædle Hans Christian Ørsted, og det var lykkedes ham at blive en søgt Informator i Fysik, ligesom han ogsaa holdt Foredrag og paa anden Maade gjorde sig sin Videnskab frugtbringende. Ogsaa J. G. Forchhammer interesserede sig for ham og anbefalede ham bl. a. til Pladsen som Docent ved den landøkonomiske Lærestalt paa Hofmansgave, hvilken Stilling han indtog et Aarstid, og hvorigennem han knyttede et varmt Venskabsforhold til den fintdannede og i sjælden Grad elskværdige Hofman-Bangske Familje, et Venskabsforhold, der i Tidens Løb kom til at omfatte ogsaa mig og vor hele Familje.

Mine Forældre var ikke i Stand til at give mig noget Udstyr. Hvad jeg vilde have, maatte jeg anskaffe mig selv.

Ved mine Kammeraters Godhed blev der den 8de Marts 1849 paa Hofteatret givet en Aftenunderholdning til Fordel for mig. Blandt andet opførtes: „De Uadskillelige“. Vi morede os udmærket, og Udbyttet var ikke daarligt — hele 300 Rdlr., saavidt jeg husker. I Sandhed en god Hjælp til mit Udstyr. Skønt jeg herefter næsten følte mig som en Kræsus, var jeg dog ved mine Indkøb meget omhyggelig for at finde de billige Steder. En Dag saa jeg i et Blad, at en Isenkræmmer i Frederiksborggade solgte ud til betydelig nedsatte Priser. Jeg gik straks derhen. Bag Disken stod et ungt Menneske, der saasart jeg traadte ind i Butiken, fløj hen for at ekspedere mig. Jeg fik da en Mængde Sager til saa utrolig godt Køb, at jeg ikke begriber Isenkræmmeren kunde staa sig ved den Forretning. Jeg stod mig derimod saa godt ved den, at jeg nogle Dage senere atter indfandt mig og købte en ny Forsyning. Flere Aar senere erfarede jeg, at det unge Menneske, der havde ekspederet mig saa elskværdigt, var gaaet til Teatret. Det var Stigaard. Mellem de indkøbte Sager var ogsaa et Par tarvelige Salatskeer. Kort forinden mit Bryllup besøgte Heiberg os, og jeg viste ham da med Stolthed mit Udstyr. Da han saa Salatskeerne, sagde han: „Husk nu paa, naar De laver Salat: spar paa Eddiken, men vær flot med Oljen.“

Den 25de Maj 1849 stod mit Bryllup. Paa Grund af min Søster Roses saa kort i Forvejen indtrufne Død, foregik det i al Stilhed. Et gammelt jydsk Ægtepar, Slægtninge af min forlovede, som kaldte dem Onkel og Tante, havde tilbudt at være til Stede ved Vielsen og gøre „Festmiddagen“ for os. Mine Forældre var et halvt Aar i Forvejen flyttede. De boede nu i Filosofgangen paa Hjørnet af Ny Kongensgade. Huset ligger der, saavidt jeg ved, den Dag i Dag. Den gamle Lejlighed i Nyhavn havde min forlovede og jeg lejet. Her skulde vort nye Liv begynde.

Paa Bryllupsdagen kørte jeg da i den gamle Teaterkarosse med min gamle Kusk paa Bukken hen til vor jydsk Onkel og Tante, der boede i Kronprinsessegade ligeoverfor Kongens Have. Ved Afskeden fra mit Hjem var Moder meget bevæget. De sidste Ord hun sagde til Sødring var: „Vær god imod hende!“ Saa klædte jeg mig om i Kronprinsessegade og blev derefter viet af Slotspræst Paulli i hans Hjem paa Nørregade. I al Jævnhed spiste vi derpaa til Middag hos Onkel og Tante. Foruden os fire var kun til Stede en til Huset hørende ung Pige og saa Tantes Poppedreng, der var ude af sig selv af Glæde og hele Tiden snakkede med. Medens Tante stegte Kyllingerne ude i Køkkenet, gik jeg i min Brudedragt frem og tilbage inde i Stuen. Ude paa Gaden foregik imidlertid følgende. Fader var gaaet hjemmefra for at lykønske mig. Paa Vejen mødte han Søren Kierkegaard, der kommer i Snak med ham. Udenfor Onkels Hus i Kronprinsessegade standse de. Fader peger da op mod Vinduerne: „Kan De se deroppe — noget som bevægede sig?“ „Ja,“ svarer Kierkegaard og betragter Vinduerne opmærksomt. „Men det er jo en Brud?“ „Det er min Datter!“ siger Fader, og et Øjeblik efter stak den Gamle Hovedet ind af Døren og nikkede til mig.

Onkel var hele Tiden fuld af Skælmeri, Tante hyggede om mig, og Poppe sladrede. Om Aftenen kørte vi saa til vort Hjem i Nyhavn. Tante, der fulgte os, vilde absolut have, at jeg skulde tage et stort Fad Rødgrød med. Der hjalp ingen kære Moder: Rødgrøden blev sat ind i Vognen og anbragt paa mit Skød.

Jeg var den første, der traadte ind i de hyggelige Stuer, hvor jeg havde oplevet saa meget smukt og godt. Aldrig vil jeg glemme det Udtryk af Glæde og Ærbødighed, hvormed min Mand tog sin Hat af, forinden han overskred Tærskelen til hans og mit Hjem, og vi begyndte det Samliv, der først mange lykkelige Aar efter afbrødes ved hans Død.

Den første Gang vi spiste til Middag i vort nye Hjem, fik vi et ejendommeligt Besøg. Ligesom vi havde sat os til Bords, kradsede det paa Døren, og da jeg lukkede op, stod der en stor Hund udenfor. Den løb ind, og vi gav den noget at spise. Saa lagde den sig under min Stol og derpaa under Sødrings. Lidt efter løb den atter til Døren, kradsede mod den, og vi lukkede den ud. Den viste sig aldrig siden, og vi to overtroiske Mennesker tog naturligvis den mærkelige Begivenhed for et godt Varsel.

Vi giftede os paa en forholdsvis ringe Indtægt. Min Mand, der var bleven ansat ved Rosenborg Brøndanstalt, havde kun en yderst beskedent Lønning. Den Smule Tid, han kunde ofre fra sin Virksomhed ved Anstalten, anvendte han til at give Informationer. Vort Budget i de første Aar af vort Ægteskab oversteg ikke 1000 Rdlr. Lejlig-

heden i Nyhavn var os for stor, og vi lejede da et Par Værelser ud til en god Bekendt, Adolf Strunk, hvem jeg tidligere har omtalt.

Blandt de mange Gratulanter, der indfandt sig i den første Tid efter vort Bryllup, var ogsaa Heiberg. Han kom paa sin hjertelige Maade og medbragte som Gave et Par uhyre Salatskeer med Sølvhaandtag, der stak ud af hans Baglomme. En anden Bryllupsgave til mig var et Par Støvler og et Par Sko. De var ledsagede af følgende Vers:

God Fornøielse med Støvler og Skoe,
De kommer fra os begge To!

Pätges & Knudsen.

Kjøbenhavn d 25. Mai 1849.

Til

Velædle

Frue Sødring.

Mine to Kammerater, som sendte mig det velkomne Fodtøj, var foruden Skuespillere dygtige Skomagere, og de havde selv forfærdiget deres Gave.

En af de første Aftener, jeg spillede efter mit Bryllup, optraadte jeg i to Stykker. Jeg stod da i „Flyveposten“ opført som „Jfr. Rosenkilde“ i det første og som „Madam Sødring“ i det andet Stykke. Dette gav Anledning til at „Korsaren“ bemærkede, at jeg ifølge „Lyveposten“ maatte have haft Bryllup i Mellemakten.

Den 25de Maj 1849 var der saaledes begyndt et nyt Afsnit af mit Liv, der gennem store Følelser — Glæder saavel som Sorger — skulde blive af største Betydning for min Udvikling som Menneske og som Kunstnerinde. Men ogsaa for den Institution, som jeg tilhørte, skulde Aaret 1849 blive et Vendepunkt. Den 25de Juni henlagdes det kgl. Teater som Statsanstalt under Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet, og den 23de Juli afskedigedes den gamle Bestyrelse, d'Hrr. Levetzau, Adler og Collin, hvorefter Johan Ludvig Heiberg udnævntes til Enedirektør. I de Stridigheder mellem Personalet, der var gaaede forud for dette Systemskifte, og som førte til de tvende Adresser til Levetzau og Collin, tog jeg ingen Del. Jeg var i Virkeligheden for ung og for lidet udviklet til at have nogen afgørende Mening om disse Forhold. Dog underskrev jeg Adressen til Levetzau, skønt det var mig en virkelig Sorg at skulle bedrøve Collin, hvem jeg personlig satte saa højt. Men jeg mente paa dette Punkt ikke at burde skille min Sag fra Faders. For øvrigt paavirkede mit Skridt ikke i

mindste Maade mit gode Forhold til Collin. Ogsaa efter at han var ophørt at være Direktør, mødtes vi stedse i Venlighed. Fader modtog Heibergs Udnævnelse til Teaterchef med Glæde. Han begav sig, straks Nyheden var bleven bekendt, ud til Søkvesthuset for at lykønske Heibergs. Staaende i Haven neden for Trappen holdt den Gamle en begejstret Tale op til Heiberg, i hvem han hilste Genføderen af den nationale Scene.

Fotografi

Privateje

Fotografi

Teatermuseet

Julie Sørning og hendes mand, fabrikant Christopher Sørning

FRA SENERE AAR

VED

M. F. SØDRING

**Det er enhver alvorlig Mands
og Kvindes Pligt at leve i sine
Minder; thi kun ved at leve i
Dine Minder kommer Du til
Klarhed over Dig selv.**

D. G. Monrad.

I

I gennem mit hele Teaterliv løber som en rød Traad Navnet Heiberg. Jeg har aldrig følt dette saa stærkt som nu, da jeg i Tanken gennemgaar de svundne Dage. Og tager jeg min Korrespondance fra hin Tid frem, glæder jeg mig inderligt ved at se, hvor hjerteligt og ligefremt Heiberg skrey til mig. Det første af de Breve, jeg ejer fra hans Haand, er en Indbydelse til et lille Selskab i Anledning af Ole Bulls Ophold i København i Efteraaret 1850. Brevet lyder saaledes:

Gode Madam Sødring! Eller gode Julie! min oprigtige Veninde! (det bilder jeg mig ind) — Jeg skriver disse uordenlige Linier til Dem, for at bede Dem og Deres Mand om at gjøre min Kone og mig den Fornøielse at drikke en Kop The hos os imorgen (Onsdag) Aften, og høre paa Ole Bull, hvem jeg venter med sin Violin.

26. Novbr. 1850.

Deres oprigtigt hengivne

J. L. Heiberg.

Idet jeg nu efter saa mange Aars Forløb læser Heibergs lille Billet igennem, dukker Mindet om den hyggelige Aften paa Søkvæsthuset saa tydeligt frem for mig. Jeg havde en ny hvid Kjole paa, og jeg mindes, at Heiberg ved min Indtrædelse smilende sagde til mig: „De er saa ren som et pillet Æg!“ Blandt Gæsterne den Aften var ogsaa Halls. Jeg saa her Fru Hall for første Gang og følte mig straks i høj Grad tiltalt af hendes i Ordets bedste Forstand originale Personlighed. Hendes ejendommelige Djærvhed i Udtrykksmaade og hendes rige Gemyt virkede i ganske mærkelig Grad forfriskende paa hendes Omgivelser. Men den Ligeformhed, hvormed hun i en Selskabskreds meddelte sig højt om de Tilstedeværende, forbløffede unægtelig noget i første Øjeblik. Da Heiberg saaledes i Aftenens Løb stod og samtalede med en af de tilstedeværende Damer, en Præstefrue, som øjen-

synlig var i høj Grad optaget af hans vittige Konversation, udrød Fru Hall med lydelig Stemme til mig: „Se, hvor hun staar og hopper — det kan hun ved Gud li'e!“ Det gav uvilkaarlig et Sæt i mig, for man kunde høre Bemærkningen over hele Salen. —

Min Mand og jeg kom ellers ikke meget ud. Vore lykkeligste Timer oplevede vi i vort Hjem. Da Sødrings Dag fra tidlig Morgen var optagen af Arbejde, indlod vi os meget nødtigt paa at forlade vore hyggelige Stuer de faa Aftener, hvor jeg ikke spillede.

En højst ubehagelig Tilskikkelse ramte for øvrigt min Mand kort efter, at vi vare blevne gifte. Trods sin Invaliditet og sine energiske Protester blev han nemlig udskrevet som „Borger“ og skulde forrette Tjeneste ved det borgerlige Artilleri. Han gik i den Anledning op til en Blikkenslagermester L., der var højststaaende Officer ved bemeldte Artilleri, for at præsentere ham en Attest fra vor Huslæge, men fik til Svar, at „Oberstløjtnanten var paa Taget“ og derfor ikke kunde faas i Tale. Sødring maatte da bide i det sure Æble og møde ude paa Fælleden i fuld Mundering. Det varede dog ikke ret længe, inden det gik op for Blikkenslagermesteren, at der ikke var megen Udsigt til, at „Borgerne“ vilde faa Fornøjelse af min Mand, og han erholdt da Afskeds pas som „ekstraordinær Bombarder ved det borgerlige Artilleri!“

Kun faa Aar blev vi boende i Nyhavn. Saa flyttede vi ud i en paa Kastelsvejen liggende Villa. Villaen laa helt ude ved Vejen, men bagved var der en dejlig stor Have, som stødte op til Kirkegaarden. Huset var tildels bygget af Træ og havde foruden Kvistværelserne kun en Etage. Værelserne var høje og rummelige. Jeg glædede mig ved atter at være kommen ud paa mit kære Østerbro, hvor der endnu var saa landligt, og hvorfra jeg havde saa mange skønne Barndoms minder. Vore Venner Carl og Thora Petersen kom til at bo i vor Nærhed, idet de nemlig købte Ejendommen „Vennero“, hvor jeg var kommen saa meget som Barn. Her samlede de om sig i mange Aar den muntre Kreds, som de ved deres store Gæstfrihed og tiltrækkende personlige Egenskaber havde knyttet til deres Hjem.

Til denne Kreds hørte ogsaa Monrad, der var gift med en Søster til Thora Petersen. Han tog i Reglen ikke højlydt Del i den almindelige Lystighed, som herskede ved Selskaberne i dette Hus. Ganske stilfærdig kom han med sine satiriske Bemærkninger, som man i lange Tider bagefter mindedes med en hjertelig Latter. Jeg husker saaledes en Balaften, hvor Vinen flød mere end almindelig rigeligt. Jeg stod og talte med Monrad, da et ungt Menneske, der øjensynlig havde faaet mere end han kunde taale, kom forbi os og flot kastede sig i en Lænestol, der imidlertid allerede var optaget, idet en eller anden havde begaaet den Uforsigtighed at hensætte et Fad med Flødeskum

paa den. Det unge Menneske lagde dog ikke Mærke til den Kalamitet, der var overgaaet ham, men rejste sig lidt efter og fjernede sig. Flødeskummet gjorde, som man kan tænke sig, en pragtfuld Virkning paa den sorte Kjole, og Monrad bemærkede da med et fint Smil: „Han der er næppe kauscher!“

Hvad der i høj Grad imponerede mig hos Monrad, var den Interesse, hvormed han omfattede de mest forskelligartede Ting, selv saadanne, som man skulde tro maatte ligge ham fjernt. Praktisk Virksomhed vurderede han højt, og det morede mig ofte at høre, hvorledes han kunde udspørge min Mand om alt vedrørende Fabrikvæsenet og forlange at vide Besked om selv de mindste Detailler. — Monrad havde forresten en Gang nær slaet Sødring ihjel. Dette gik saaledes til. I Haven ved „Vennero“ fandtes en høj Gyng. En Dag efter Middagsbordet samledes Selskabet om denne Gyng, og Monrad opfordrede nu min Mand til sammen med sig at tage en „staaende“ Gyngetur. Begge Herrerne steg da op i Gyngen og var et Øjeblik efter godt i Gang. Pludselig taber Monrad Ligevægten, falder over paa Sødring, river ham med sig, og ned tumle de begge. Min Mand kom til at ligge under den svære Monrad, men det viste sig heldigvis, da de igen kom paa Benene, at ingen af dem havde taget nogen videre Skade. Sødring, hvem det var gaaet mest ud over, og som i Virkeligheden havde faaet nogle slemme Knubs, slog Gæsternes deltagende Forespørgsler hen i Spøg og sagde, at han af Hjertet beklagede de Stakler, som til Stadighed skulde have Monrad „over sig“.

Tjenstvillig i sjælden Grad overfor sine Venner var Carl Petersen. Jeg mindes saaledes, at da Sødring og jeg en Dag var der til Middag, beklagede min Mand, som havde haft en ualmindelig stræng Arbejdsdag, sig over, at han var nødsaget til at forlade Selskabet, saa snart vi havde spist. Han havde nemlig lovet at være Censor i Mathematik ved en Skoleeksamen inde i Byen. Efter at vi havde rejst os fra Bordet, tog Sødring sin Frakke paa og sagde Farvel, men kunde ingensteds finde vor Vært. Thora Petersen lo da fornøjet, idet hun sagde: „Tag De kun Frakken af igen! Carl er gaaet i Deres Sted!“

I Begyndelsen af Halvtredserne ramtes mit Barndomshjem af et tungt Slag, idet min elskelige Moder efter nogen Tids Sygdom afgik ved Døden. Stakkels Fader følte det som om Aanden var draget bort fra Hjemmet, og han betragtede det som opløst. I de nærmest følgende Aar levede han sammen med min ældste Søster Marie, men da han pintes af Bekymring for, hvorledes det vilde gaa hende, naar han ikke var mere, og han følte, at det vilde være ham en Beroligelse med egne Øjne at se, hvorledes hendes Liv i saa Fald vilde forme sig, besluttede han, at Marie skulde leje sin egen lille Lejlighed, medens han indrettede sig paa Ungkarlevis. Saaledes blev da ogsaa Ordnin-

gen i den Gamles sidste Leveaar. Sammen med to Venner, Kriminalretsassessor Holmblad og Kammerherre Sick, lejede han en mindre tre Etagers Ejendom i Stormgade. Hver af Herrerne beboede sin Etage, og Portnerkonen Madam Jensen sørgede for deres Opvartning.

Medens saaledes det gamle Hjem opløstes, blomstrede det nye frem. Paa de Steder, hvor jeg selv havde tumlet mig som halvvoksen Pige, stavrede nu mine to Smaafiger, Rose Cecilie og Johanne Luise, omkring. Jeg mindes her uvilkaarlig en Ytring af Michael Wiehe. Da jeg efter at have faaet min anden lille Pige første Gang mødte paa Teatret til Prøve, lagde jeg Mærke til, at Wiehe stadig fulgte mig med Øjnene, og hvorhen jeg saa gik, kom han paa sin tavse Maade efter. Jeg kunde da begribe, at der var noget, han vilde sige mig, men at han ikke ret vidste, hvorledes han skulde faa det anbragt. Pludselig gik han hen foran mig og sagde: „Nu kan De sige *Børn!*“ Ytringen rørte mig. Jeg forstod, at der laa en vemodig Tanke bag den. Han havde jo selv ingen Smaafolk i sit stille Hjem.

Med Børnene kom forøget Liv, men ogsaa forøgede Krav. Det gjaldt da om at aabne Mulighed for større Indtægter, og dette lykkedes paa følgende Maade. Min Mand, som længe havde været utilfreds med sin Stilling ved Rosenborg Brøndanstalt, der optog hans hele Tid, medens Lønnen kun var ringe, sagde en skønne Dag Anstalten Farvel og anlagde selv en Fabrik for Fremstillingen af mineralske Vande. Fabrikken, der i den første Tid havde Lokale paa Kristianshavn i de Bryggeriet „Rabeshave“ tilhørende Bygninger og var indrettet paa en saare beskedne Fod, viste i Løbet af faa Aar god Fremgang. Paa Grund af forskellige Omstændigheder, særlig den, at Sødning ganske manglede Midler til at sikre Fabrikken Bestaan, overtoges den senere af Grev Frederik Marcus Knuth, der som Interessent i „Rabeshave“ havde haft Lejlighed til at gøre sig bekendt med Fabrikken Forhold. Grev Knuth døde imidlertid kort efter, og min Mand fortsatte nu Driften af Fabrikken for egen Regning, efter at det var lykkedes ham at træffe en Overenskomst med Boet. Denne Fabrik kom til at spille en stor Rolle i mit Liv. Herved tænker jeg ikke blot paa, at det var den, som gjorde, at jeg i Tidens Løb i pekuniær Henseende blev uafhængigt stillet, men Fabrikken har ogsaa haft en ikke ringe ideel Betydning for mig selv og for min Kunst. Fru Heiberg saa rigtigt, da hun ved min Forlovelse udtalte, at det vilde virke forfriskende og styrkende paa mit Talent gennem min Mand at være knyttet til Interesser, helt forskellige fra min egen Virksomhed. Gennem Fabrikken vandt jeg Kendskab til Arbejdernes Liv og derigennem Forstaelse af mangt og meget, som ellers vilde have været mig en lukket Bog.

I en Henseende var det lidt strængt for mig at bo paa Kastelsvejen: Afstanden fra Teatret var saa stor. Jeg havde maattet ansøge om Tilladelse til at bo udenfor Porten, og vel havde jeg opnaaet denne Tilladelse, men Teatervognen kørte mig ikke længer end til Østerport. Resten af Vejen maatte jeg gaa. Det ubehageligste herved var, at jeg, naar jeg skulde ind paa Teatret enten om Formiddagen til Prøve eller om Aftenen til Forestillingen, i Reglen aldrig traf Vognen ved Porten. Det var mig nemlig imod, særlig naar Vejret var daarligt, at Kusken og Hestene skulde holde og vente paa mig, og jeg gik derfor tidlig hjemmefra. Saa skete det som oftest, at jeg først mødte Karetten helt ind ad Byen til. — Naar jeg efter Forestillingen begav mig hjemad, havde jeg en skikkelig gammel Maskinmand, der hed David, til at ledsage mig. Han fik 10 Rdlr. om Aaret for at være min Følgesvend. Vintrene i Midten af Halvtredserne vare overordentlig strænge. I vore Soveværelser var om Morgenen Vandet i Kanderne ofte bundfrosset, og selv var vi saa forkomne, at vi maatte tø os op med varmt Øl. Tillige faldt der megen Sne. I Østerbros Alleer og paa Kastelsvejen var der næppe til at komme frem. Der blev nemlig kun sjældent gjort ryddeligt. I de mørke Vinternætter kunde man da jævnlig se den gamle Teaterkarosse komme knirkende og knagende gennem Nyboder med Kusken Jens paa Bukken og ved Siden af ham David, der havde lange Støvler paa og en lang Knortekæp i Haanden. Ved Porten holdt vi, David sprang af, lukkede Vogn døren op og tog imod noget, der saa ud som en stor Bylt Tøj. Det var mig. Saa tog David mig resolut under Armen, vi sagde Godnat til Jens, der rask rullede ind til Byen, og gennem Snedriverne begav vi os til mit Hjem. Hvad der altid interesserede David var at observere, om der sad Kærestefolk paa Bænkene i Alleerne. Frøs det nu en halv Snæs Grader eller mere, var det første han sagde til mig, naar vi kom ud i Sneen: „Nu gad jeg saagu' dog egentligen vidst, om der sidder nogen paa Bænkene i det Hundevejr!“ Opdagede han saa et Par, udtalte han højlydt sin Forbavselse: „Hvad for noget, sidder der nogen? Ja, saa Skam gør der saa! Nu har jeg set det med!“ At jeg overhovedet kom levende fra disse Vintre har i senere Aar ofte forbavset mig. Varm og bevæget efter Forestillingen begav jeg mig Aften efter Aften ud i den flygende Sne. Men mit Helbred var glimrende, og jeg var rig paa Ungdom og Humør.

En rig Grossererfrue, der havde en Tjener paa hver Finger og tilbragte Sommeren paa Landet eller rejste i Udlandet, kort sagt nød alle de Goder, som denne Verden har at byde paa, beklagede sig en Gang for mig over, hvor anstrængende hendes Liv var. Da jeg spagfærdigt indvendte, at Livet vel for en stor Del er saaledes, som man selv indretter det, svarede Fruen: „Ja Tak, De kan ikke tale med.

De har jo tre Maaneders Ferie!“ Jeg saa forundret paa hende og sagde: „Ja, og De har tolv!“ Nu var det Grossererfruens Tur at blive forbavset, og jeg forklarede hende da, at Side om Side med min Teatertjeneste gik mine Pligter som Husmoder og Moder, hvilke jeg gennem hele mit Liv selv har varetaget med kun den allernødvendigste Medhjælp. At Sæsonen ophørte og min „Ferie“ indtraadte, vilde kun sige, at jeg slap for en Del af mit *Teaterarbejde*. Min Virksomhed for mit Hjem fortsattes i Sommermaanederne, og til at have Hvile har jeg først kendt paa mine gamle Dage. Medens Børnene var smaa, kendte jeg derhos heller ikke til at være den hele Sommer paa Landet. Jeg rejste blot — da vore økonomiske Forhold tillod det — bort i Børnenes Skoleferie. Skønt Sommeren saaledes ikke var en Ferie for mig i den Forstand, at den var en Hviletid, glædede jeg mig dog altid hjerteligt til i nogen Tid at være fri for Teatrets usunde Luft. Saalænge vi boede ude paa Kastelsvejen, havde vi det jo ogsaa dejlig landligt, og skønne Spadsereture var der nok af, enten man saa vilde vandre langs Søerne, ud ad Strandvejen, paa Kastelsvolden eller Langelinje.

Hvad der bringer Mislyd ind i mangt et Ægteskab, som ellers har Betingelserne for at blive lykkeligt, er ofte kun ganske smaa Ting. Daglige Trivialiteter, som man med Lethed overvinder ved Hjælp af et sundt Ræsonnement eller et godt Humør, antage uvilkaarlig Dimensioner, naar man tager kejtet og uforstandigt fat paa dem. En af mine Venner sagde engang til mig, at han havde faaet sit Ægteskab ødelagt af rygende Kakkellovne og Tjenestepiger. Jeg tror, at min Mand og jeg besad Evnen til at ordne os efter Forholdene, og jeg kan med Bestemthed sige, at de smaa Vanskeligheder, som altid møde, hvor to Mennesker skal leve sammen, aldrig fik Magt til at gøre dybere Skaar i vor Lykke.

Jeg nævnte Tjenestepigerne. Det er jo unægtelig en Kendsgerning, at mangan en Husstand lægges øde, fordi Husmoderen ikke forstaar at opdrage og omgaas disse. En Tjenestepiges Lod i Livet er ofte sørgelig. Mange er udgaaede fra daarlige Hjem og har aldrig mødt andet end Haardhed. Tjenestepigen slides jævnlig op i sine unge Aar, og naar Alderdommen kommer, kastes hun bort som ubrugelig. Og betænk dog, hvad Tyendet betyder for vort daglige Velvære, hvor afhængige vi i Virkeligheden ere af det! Man taler stadig om de daarlige Tjenestepiger, men der tales ikke om de daarlige Herskaber, som ere mindst ligesaa talrige. Jeg tænker ofte paa hin vestindiske Pige, som da hun havde forevist sine Anbefalinger og skulde fæstes, troskyldig sagde: „Mary nu se Massas Skudsmaalsbog!“

Overfor mine Tjenestepiger stillede jeg mig fra første Færd saaledes, at jeg *samtalte* med dem. Jeg søgte at vække deres Interesse

for deres Gerning og for det gode her i Verden. Jeg har da i Reglen ogsaa haft den Glæde, at mine Piger vare tilfredse hos mig, hvad der i væsentlig Grad har bidraget til mit Hjemms Hygge. Paa den anden Side optraadte jeg med stor Bestemthed overfor mine Piger. De havde Respekt for mig, fordi de af Erfaring vidste, at jeg kunde mine Ting og ikke var bange for selv at lægge Haand til. Blev de trodsige imod mig, havde jeg min egen Maade at tage dem paa. Hvorledes den var, turde maaske fremgaa af en lille Begivenhed, som netop falder mig ind.

Imedens jeg endnu var en ung Kone, havde jeg en Tid en Pige i min Tjeneste, som forenede stor Dygtighed med en meget vanskelig Karakter. En Sommer tog jeg mine Børn og hende med paa et Besøg i en Præstegaard paa Sjælland ad Holbækkanten til hos Slægtninge af min Mand, og under vort Ophold her kom der nogle Mænd til Egnen, som udsprede Flyveskrifter til Tyendet om, at nu var det paa Tide at afkaste Trældomsaaget og gøre sig fri for Slaveriet. Jeg mærkede godt, at min Pige blev stærkt paavirket af disse Skrifter, men jeg gjorde ingen Bemærkninger.

Da hænder det en Dag, at Grevinde Dannemand fra det nærliggende Aastrup kommer paa Visit til Præstegaarden, og da jeg var alene hjemme, tog jeg imod hende. Medens jeg sidder og taler med Grevinden, kommer et af mine Børn løbende ind i Stuen og hen til os. Da jeg bemærkede, at den lilles Støvler vare ubørstede, bad jeg Grevinde Dannemand undskylde mig et Øjeblik, tog Barnet ved Haanden og gik ud med det i Køkkenet. Her stod Pigen med korslagte Arme og et haanligt Udtryk i Ansigtet. „Du ved,“ begyndte jeg, „at Børnene ikke maa komme ind i Stuen med snavsede Støvler! Hvorfor har Du ikke børstet disse her?“ „Fordi,“ svarede Pigen, „jeg er ked af altid at skulle staa paa Pinde og gøre Slavearbejde!“ Jeg saa da ganske rolig paa hende, idet jeg sagde: „Ja, det kan jeg saa godt forstaa! Men vil Du saa blot være af den Godhed at sige mig, hvor Blankesværten staaer? Saa børster jeg Støvlerne, og Du gaar ind og underholder Grevinde Dannemand!“ Pigen stirrede et Øjeblik paa mig og gav sig derpaa til at tudbrøle. Siden hørte jeg hende aldrig beklage sig over det Arbejde, som det var paalagt hende at udføre.

En af de første Sommere, vi oplevede paa Kastelsvejen, var for øvrigt alt andet end behagelig. Det var nemlig den sørgelig berømte Kolerasommer 1853. Vor Have stødte, som tidligere anført, op til Kirkegaarden, saa vor Beliggenhed var saa uhyggelig og udsat som vel muligt. Naar min Mand kom hjem fra sin Forretning, skød han Genvej over Kirkegaarden, hvor der i de Dage, da Koleræen rasede, laa hele Dyrger af ubegravede Lig. Vi vænnede os imidlertid efterhaanden til al denne Elendighed og tænkte kun lidt paa den nærlig-

gende Mulighed, der var for, at vi selv kunde blive angrebne. Vor Levemaade var som sædvanlig, blot at vi drak en Del Vin. Den eneste ekstraordinære Forholdsregel, min Mand tog, var at tillaae Brønden i vor Gaard. Uagtet Vandet i den var klart som Krystal, brugte vi det aldrig senere, en Forsigtighedsregel, som vi i det følgende Aar fik et sørgeligt Bevis for var paa rette Plads. En i vor Nærhed boende og til vor Omgangskreds hørende sjælden elskværdig Familje, der havde været bortrejst under Epidemien, blev nemlig 2 Aar efter pludselig angrebet af Sygdommen, der paa den Tid var ophørt overalt, og flere af Familjens Medlemmer døde. Det oplystes, at vore stakkels Venner trods vor Advarsel havde benyttet Vandet fra Ejendommens Brønd, og dette Vand viste sig ved en kemisk Undersøgelse, som min Mand foretog, at være i høj Grad inficeret af Grundvandet fra Kirkegaarden.

Jeg skal for øvrigt ikke dvæle ved denne sørgelige Tid. Trods vort farlige Naboskab blev ingen af vor Husstand angreben af Sygdommen. I en Henseende føltes Kolerasommeren længe efter af os. Den havde nemlig været meget *dyr*. Og vort lille Budget taalte ingen ekstraordinære Udgifter. I min Nød besluttede jeg da at henvende mig til Heiberg, om der ikke kunde udbetales mig et lille Gratiale af Teatrets Kasse. Jeg konciperede altsaa et Brev til ham om denne Sag og benyttede i Koncepten den spøgende og ligefremme Udtryksmaade, som altid havde bestaaet mellem ham og mig. Ved atter at gennemlæse Koncepten fandt jeg dog, at Tonen i Brevet — i Betragtning af at dette jo dog skulde være et Andragende til min Chef — var altfor ligefrem, og jeg overstregede derfor et Par af de mest formløse Udtalelser. Forinden jeg fik Brevet renskrevet, kom imidlertid Heiberg en Dag ud og besøgte mig. Med den ham egne Friskhed, der udgjorde hans allerelskværdigste Side, fordi der var noget vist barnligt ved den, spøjte han med mine Børn, der just skulde ud at spadserere med Barnepigen. Da de vare komne afsted, sagde jeg til Heiberg, at jeg havde skrevet en Koncept om Pengeanliggønder til ham, og at han fik Brevet, naar det var renskrevet. Han forlangte imidlertid Koncepten, „for,“ sagde han, „Studier interesserer mig altid mere end udførte Malerier.“ Jeg gav ham den da, han stak den i Lommen, og kort efter gik han. Den næste Dag modtog jeg følgende Brev:

13. Juli 1854.

Kjære Julie Sødring!

Jeg læste Deres Brev, da jeg var kommen ud paa den smukke Vei ved Teltene, som jeg talte om igaar, og efter at jeg endnu engang havde taget Afsked med Deres nydelige, venlige Børn, som jeg mødte spadserende faa Skridt fra Huset.

Lad mig nu sige Dem, at uagtet en Gratification af 100 Rd. er en complet Umulighed i dette Øieblik, da der neppe er 100 Rd. tilovers paa Gratifications-Contoen, kan De dog faae disse Penge, naar De vil gaae ind paa at modtage dem under en anden Form, og ikke bryde Dem om, at denne Form bliver et Laan, men et saadant, der ikke kan genere Dem. De kan nemlig faae Pengene af Theatrets Laanekasse, og Afdragene kunne da bestemmes saaledes, at der maanedlig kun indeholdes en Ubetydelighed i Deres Gage, f. Ex. 2 à 3 Rd., hvilket De jo, saa at sige, slet ikke vil mærke. Vil De gaae ind herpaa, skal jeg sørge for, at det skeer. Men isaafald er der endnu een Ting at iagttage, som De maaskee ikke vil synes om, men som, efter min Overbeviisning, ikke behøver at afskrække Dem. De maa nemlig stille en Livsforsikkrings-Police til Sikkerhed for Summen, men den vil De i Deres unge Alder og med Deres „mageløse Raskhed“ erholde for billig Pris. For at De nu ikke strax skal have Udgifter i denne Anledning, og saaledes egenlig erholde Mindre end de fulde 100 Rdl., behøver De blot at tage Policen saa meget større end 100 Rd., som disse Udgifter beløbe sig til, deels strax, deels ved de fastsatte saakaldte Præmier, der forfalde til visse bestemte Tider. Jeg er meget lidt inde i disse Beregninger. Men jeg vil ved et ganske vilkaarligt Exempel gjøre Dem Sagen tydelig. Sæt, at De vil betale de 100 Rd. tilbage i 4 Aar, ved de omtalte meget smaa Gage-Afdrag, og sæt, at det koster Dem 20 Rd. at fornye Policen i 4 Aar (den første Udgift iberegnet), saa tager De en Police paa 120 Rd., og laaner paa den af Theatrets Laanekasse den samme Sum, som den lyder paa, 120 Rd., hvoraf saa de 20 Rd. indeholdes ved Kassen til Dækning af de omtalte Udgifter, og De faaer da 100 Rd. udbetalte.

Policen faaer De meget let, naar Hr. Sødning blot henvender sig paa Livsforsikkringens Contor. Saa kommer Anstaltens Læge, Dr. Hornemann, til Dem for med god Samvittighed at give Dem Sundheds-Attest, og dermed er Alt i Orden. Hvor stor Policen bør være, vil Hr. Sødning ogsaa let faae at vide paa Anstaltens Contor, og han vil desuden hos Theatercontor-Chefen Justitsraad Løffler kunne erholde nærmere Oplysning om Alt med Hensyn paa Theatrets Vedkommende. Det er lidt Vrøvl og Uleilighed, men dog ikke saa Meget. Og endelig, naar Alt er bragt saa vidt, mangler kun, at jeg skal give mit Samtykke til Transactionen, og fra den Side skal Intet være iveien.

Dette er den eneste mulige Udvei, som jeg øiner til at skaffe Dem Penge af Theaterkassen. Det skulde glæde mig, om mit Raad denne gang kunde vinde Deres Bifald.

Det er ellers ikke smukt, at De har udstrøget det Bedste, som stod i Deres Brev. Det er min Trøst, at jeg dog kunde læse det, og at Ud-

strøgningen lykkeligviis var som den Art af Toiletter, der vise, hvad de synes at ville skjule. — Dog, det burde jeg vist ikke have sagt, thi et saadant Toilette regnes jo til Coquetterie; men jeg veed, at hvad Behageligt De siger mig, er oprigtigt meent, ligesom jeg ogsaa er overbeviist om, at De troer paa Oprigtigheden af mit Venskab og min Hengivenhed.

Deres

J. L. Heiberg.

Hils de rare Børn, især hende, som forlangte mig til Mand. Siig hende, at det smigrer mig, men at jeg har Forfald.

Paa den af Heiberg foreslaaede Maade blev da Sagen bragt i Orden. Jeg fik mine 100 Rdlr., og glad var jeg.

Paa Kastelsvejen boede vi til noget ind i den sidste Halvdel af Halvtredserne. Da var Besværlighederne ved Beliggenheden blevne os for store, og desuden havde Familjens Forøgelse med en Søn gjort det nødvendigt at søge større Husrum. Vi havde imidlertid vænnet os saaledes til den landlige Beliggenhed med den frie Udsigt, at der ikke kunde være Tale om at flytte ind i de trange Gader. Vi valgte da en Lejlighed ved Nørrevold, hvor vi dog kun forblev en kortere Tid.

II

Om mit private Liv vil der i det følgende kun findes spredte Bemærkninger. Det ligger udenfor dette Arbejdes Plan at gaa nærmere ind herpaa. For saa vidt det er nødvendigt til Forstaaelsen af min Virksomhed og Stilling ved Teatret, vil dog et og andet, der staar i Forbindelse med mit Hjem, blive fremdraget. Iøvrigt maa det være nok at sige, at har min Kunst, som jeg haaber, haft et lyst og mildt Præg, da skyldes det Skinnet fra mit lykkelige Familjeliv. De følgende Blade vil saaledes i Hovedsagen indeholde Erindringer fra min — og min Slægts — *Teatervirksomhed*.

I Efteraaret 1850 modtog min Broder Adolph og hans Hustru Engagement ved Casino under Langes Direktorat. Adolph havde i Sandhed ikke haft lidt at kæmpe med i de forløbne Aar. Følelsen af, at der paa en Tid, hvor der var en Rigdom af komiske Talenter ved det kgl. Teater, aldeles ikke vilde blive givet ham Lejlighed til at udvikle sig som Kunstner der, havde drevet ham op til Kristiania. Heller ikke ved Teatret i denne By syntes Udsigterne i Begyndelsen

meget lyse for ham, men da kom hans gode musikalske Evner ham til Hjælp. Det blev betroet ham at udføre flere betydelige Karakterroller i Syngespillet, og den store Lykke, han gjorde i disse, bevirkede, at han ogsaa kom til at udføre komiske Karakterroller i Komedien. Ved utrættelig Flid udviklede han sit Talent og svang sig efterhaanden op til at blive et af de første Medlemmer ved Teatret. Ogsaa paa anden Vis blev Syngespillet ham Vejen til Lykken, idet han her kom til at virke sammen med den unge Sangerinde, som i 1844 blev hans Hustru.

De nærmere Omstændigheder ved min Broders Bortgang fra Teatret i Kristiania, findes meddelte i en Biografi af ham, som Overskou skrev til „Illustreret Tidende“ i November 1869. Det hedder her bl. a.: „Man havde i Christiania yttret stor Glæde ved Oprettelsen af et Theater med danske Spillende, ja var endog gaaet saavidt, at enkelte Norske, der ansaaes for virkelig at have Fremstillingstalent, ved deres offentlige Optræden vare blevne udlete af Tilskuerne, fordi deres Udtale af Sproget stak af mod de Danskes. Imidlertid begyndte „de Nationale“ stærkt at gjøre gjeldende, at der ikke paa et norsk Theater burde taales andre end norske Kunstnere, og uagtet man ikke var istand til at paavise Nogen, der vakte Forventning om at kunne blive det, troede de virksomme og indflydelsesrige Partigængere at burde indlede Stiftelsen af et norsk Theater med at vække Misnøie mod det danske. Rosenkilde forudsaae, at disse Bestræbelser vilde omfaa Aar have faaet saa god Fremme, at de danske Skuespillere maatte finde sig meget uhyggeligt stillede i den fremmede Stad, hvor endog de maadelige iblandt dem hidtil havde nydt stor Velvillie. Det var derfor med megen Glæde, at han i 1850 for sig og sin Kone modtog et ham af Kammerraad Lange tilbudt fordelagtigt Engagement ved Casino. — Kort førend dets Afreise til København modtog Kunstnerparret et glimrende Bevis paa, at det, af Ønsket om at see de danske Skuespillere fortrængte af norske, ikke i Christiania vilde have havt at befrygte nogen Fortrædigelse i sin Virksomhed, men tvertimod turde være forsikkert om længe at kunne have været i fuld Nydelse af den almene Yndest og Agtelse, som hidtil var viist det. Rosenkilde havde ved sin Ansættelse faaet Løfte om, at han i Tilfælde af Afgang skulde faae en Afskedsforestilling. Ærgerlig over at skulle miste ham, søgte Bestyrelsen nu alle mulige Udflugter for at snoe sig fra Løftets Opfyldelse, og efter mange Forhandlinger faldt denne ud til, at han vel maatte give en Forestilling, men selv havde at sørge for at skaffe den Indhold, uden Bistand af Theatrets Personale. Der blev da ikke Andet for ham at gjøre, end at samle endel alene af ham og hans Kone udførte yndede Scener til en Aftenunderholdning. Om at han derved vilde opnaae en taalelig Indtægt gjorde han sig ikke noget

Haab, da han til Udgiften for Theatret havde at udrede 80 Specier og desuden skulde betale Orchestret. Saa stor var imidlertid Interessen for det afgaaende kjære Konstnerpar, at Billetterne strax bleve revne bort, saaledes at det, foruden at kunne glæde sig over det begejstrede Bifald, der fulgte ethvert Numer, og den Jubel, hvormed man hilsende det ved dets Fremtræden for at sige det sidste Farvel, havde en meget betydelig Indtægt af et overfyldt Hus.“

Forinden Adolph modtog Direktør Langes Tilbud, havde han imidlertid gennem mig følt sig for, hvorledes man ved det kgl. Teater stillede sig til Tanken om at erhverve ham og hans Hustru for dette. Herom kan jeg meddele følgende. Under en Samtale med Fru Heiberg sagde jeg til hende, at Adolph havde til Hensigt at opgive sin Virksomhed i Kristiania og tage Bopæl i København. Fru Heiberg syntes at blive meget overrasket. „Hvad tænker Deres Broder da paa?“ spurgte hun. „Han tænker naturligvis paa at søge Engagement her-nede!“ svarede jeg. „Saa—h,“ bemærkede Fru Heiberg langsomt, „det vil vist ikke falde ham saa let. Han er mig skildret som en meget vanskelig Person. Ja, maaske man kunde bruge den lille Kone!“ Dette mindre gode Indtryk af min Broder havde, som jeg senere erfarede, Fru Heiberg modtaget gennem Beskrivelser fra sine norske Venner, særlig fra Højesteretsadvokat Skielderup, der som Medlem af Bestyrelsen for Kristiania Teater stadig havde stillet sig uvilligt overfor Adolph. Da min Broder og Svigerinde senere kom hertil, gik de ud paa Søkvæsthuset og gjorde Heibergs en Visit. Fru Heiberg tog yderst koldt imod dem og bød dem end ikke at tage Plads. Den ubehagelige Situation blev imidlertid afbrudt ved, at Heiberg traadte ind. Med et hurtigt Blik var han øjeblikkelig klar paa, hvad der foregik, og kom sine Gæster imøde med utvungen Hjertelighed. I et Nu var Stivheden og Kulden afløst af munter Samtale. Senere hen kom for øvrigt Fru Heiberg og min Broder til at staa paa en særdeles god Fod med hinanden.

Det venlige Forhold, der fra mit Bandomshjem havde bestaaet mellem Høedt og mig, kølnedes noget i de Aar, han efter i November 1851 at have debuteret i „Hamlet“ virkede ved Teatret som Skuespiller. Hertil bidrog vel først og fremmest, at han nu gik ganske op i sig selv, og derfor naturligvis mistede Interessen for andre, men muligvis var heller ikke det uden Indflydelse, at jeg aldrig ret kunde beundre ham som Skuespiller. Hans Fremstillinger, der ganske vist altid bar Præg af megen Dannelse, Intelligens og Smag, forekom mig paa enkelte Undtagelser nær at lide af en vis Tørhed og af Mangel paa Inspiration. Min Sympati for Heibergs, som jeg altid aabent vedkendte mig, maatte ganske vist ogsaa fjerne mig fra Høedt, saa meget mere som jeg følte mig ilde berørt ved den Offentlighed, som

mangt og meget, der tidligere aldrig vilde være kommet udenfor Teatrets Mure, nu fik ved hans talrige Forbindelser ude i Publikum.

Naar jeg tænker paa Heibergs i disse Aar, er der altid et Billede, der stiger frem for mig. Det var en Aften i Sæsonen 1852—53. Fru Heiberg havde længe været meget syg og var nu opgivet af Lægerne. Blandt Personalet herskede stor og oprigtig Bedrøvelse. Jeg spillede den Aften, og i en Mellelmagt saa jeg Heiberg staa alene i tunge Tanker, bøjet og sorgfuld midt ude paa den mørke Scene. Det var saa mærkeligt for mig at se den ellers saa stærke og overlegne Mand staa saaledes. Jeg gik hen til ham og sagde ham et Par opmuntrende Ord. Men han rystede sørgmodigt paa Hovedet, og jeg følte, at jeg intet kunde udrette. Faa Dage efter modtog Teatret det glædelige Budskab, at Fru Heibergs stærke Natur havde sejret, og at hun var i Bedring. Da hun hin Aften i Marts optraadte første Gang, modtoges hun med stormende Jubel af alle — af Tilskuere som af Kunstfæller.

Den Uvilje, der i Pressen og blandt en Del af Personalet havde udviklet sig mod Heiberg, brød som bekendt ret løs i Sæsonen 1854—55, af Overskou kaldet „den i hele Theaterhistorien stormfuldeste Saison“. Begivenhederne her er saa kendte, at jeg ikke behøver at genfortælle dem. Man ved, at det afgørende Brud mellem Heiberg og Høedt skete i Anledning af en Dublering af Dronningens Rolle i „Hamlet“, at Høedt modtog sin Afsked fra Teatret, og at Wiehe fulgte ham i Landflygtighed til Hofteatret. Jeg saavel som Fader stod ganske udenfor Stridighederne. Kun søgte vi, hvor det var os muligt — ligesom for øvrigt mange andre af Personalet, der misbilligede Høedt og Wiehes Fremgangsmaade — at støtte Heiberg i hans Kamp for under de særdeles vanskelige Forhold at stille et Repertoire paa Benene. Det var mig derfor en stor Sorg, at jeg paa et af Sæsonens mest kritiske Tidspunkter maatte melde mig syg. Jeg gjorde, hvad jeg kunde for at komme mig saa hurtigt som muligt, og endnu før jeg var helbredet, skrev jeg til Heiberg og meldte mig til Tjeneste, idet jeg dog bemærkede, at det var mig forbudt at synge. Til denne min Skrivelse havde jeg benyttet et Ark Brevpapir, hvorpaa var afmalet en broget Fugl, idet jeg efter mit Kendskab til Heiberg gjorde Regning paa, at Fuglen vilde more ham. At jeg ikke forregnede mig heri, viser hans elskværdige Svar:

23. Januar 1855.

Min kjære Veninde! Tak for Deres elskværdige lille Brev! Deres venlige Ord have ret opmuntret mig i denne paa Opmuntring saa fattige Tid. At jeg har mange Fiender, veed jeg kun altfor vel, og jeg har godt for at vide det, thi der lægges ikke Dølgemaal derpaa. Men det erstattes mig rigeligt ved Visheden om, at jeg ogsaa har sande

Venner og Veninder, om end kun faa, som jeg tør kalde saaledes; men jeg veed, at jeg til disse tør henregne den kjære Julie.

Den deilige spraglede Fugl, som var det Første, der faldt mig i Øinene, da jeg aabnede Deres Brev, kan ikke Andet end bringe Lykke. Et lykkeligt Budskab har den jo allerede bragt: Deres bedre Befindende efter Forkjølelsen, og at De nu tør melde Dem til Tjeneste, hvad *Talen* angaaer. Denne gunstige Omstændighed vil snart blive benyttet, og jeg glæder mig til da at see Dem og tale med Dem.

Deres oprigtigt hengivne

J. L. Heiberg.

Angrebene paa Heiberg i Pressen og ude blandt Publikum steg i denne Sæson til Højdepunktet. Og det blev ikke ved en skarp Kritik af hans Ledelse af Teatret. Nej, man overvældede ham med de taabeligste Beskyldninger. Jeg mindes saaledes, at det var et almindeligt Rygte, at Heiberg „drak“! Man sagde ligefrem, at han mødte fuld paa Teatret! At dette Rygte eksisterede, kom til min Kundskab paa følgende Maade. En Dag, da jeg spadserer med Fader paa Lange-linje, møder vi Arveprinsesse Caroline. Hun standser os paa sin elskværdige, ligefremme Maade og indlader sig i Samtale med Fader, hvad Fader dog var noget forlegen ved, fordi Arveprinsessen var saa døv og talte saa højt, at de Forbigaaende kunde høre hvert Ord, der blev sagt. Til Faders Forskrækkelse spørger Arveprinsessen paa en Gang med lydelig Stemme: „Er det sandt, hvad Folk siger, at Heiberg drikker?“ Med stor Ro svarede Fader: „Ja, ligesom Ds. kgl. Højhed og jeg, naar han er tørstig!“ Arveprinsessen lo godmodigt og gik videre.

De af Personalet, der stod i et godt Forhold til Heiberg, fik for øvrigt deres Del af Behagelighederne. Da jeg saaledes en Aften spillede i „de Uadskillige“, hændte det mig for første Gang i mit Liv, at der blev hysset stærkt af mig, efter at jeg havde sunget Sangen: „Man sig forlover, bytter sin Ring“. Dagen efter modtog jeg et anonymt Brev, hvori bl. a. stod, at hvis jeg ikke forandrede mig, vilde man blive nødsaget til at tage sine Forholdsregler overfor mig. Jeg viste Heiberg Brevet og spurgte, om jeg den omtalte Aften havde været for stærk. „Nej,“ svarede Heiberg, „De har snarere været for svag! Men Folk ved aldrig saadan rigtigt, hvad det er, de mener!“ — I samme Sæson spillede vi i Maj Maaned et en Akts Stykke, der hed „Qvindelist“. Det var et tarveligt Arbejde, og den Rolle, jeg udførte, var ganske umulig. Jeg havde kun overtaget den, fordi Fru Heiberg, der udførte Hovedrollen, havde bedet mig om at gøre det. Nogle Dage efter den første Opførelse kommer Fader ud til mig paa

Kastelsvejen, sætter sig ned, trækker et Nummer af „Fædrelandet“ op af Lommen og siger: „Nu skal Du høre,“ hvorpaa han oplæser en nedrivende Kritik af Forestillingen i det Hele og om mig følgende Udtalelse: „Mad. Sødrings Rakka var et uskjønt Arbeide; det er beklageligt, at en saa begavet Kunstnerinde kan misbruge sit ikke ringe Lune paa en saa plump Maade, at man næsten troer at have et forklædt Mandfolk for sig. Vi kunne ikke Andet end udpege den fuldstændig meningsløse Maade, hvorpaa hun udskriger sit: „Kali-fen!“ i Scenen med Kadien og Safia. At hun ved slige Leiligheder lønnes med Galleriets rungende Bifald, burde ikke opmuntre hende til en saa vild Spillemaade.“ Den Gamle saa over Brillerne forskende paa mig, efter at han havde ladet denne Bombe eksplodere, men da han bemærkede, at jeg ikke i mindste Maade lod mig anfægte, nikkede han fornøjet og sagde: „Det var Ret, min Pige, jeg ser, Du kan staa for Skud!“ Senere fortalte han mig, at han, da han gik fra mig, havde mødt et Medlem af Bladets Redaktion og bebrejdet denne de efter Faders Mening upassende Udtryk om en Dame. Vedkommende havde hertil svaret: „Hvem Fanden bryder sig om, hvad der staar i det Blad!“

Fra Sæsonen 1855—56, Heibergs sidste, bevarer jeg et uudsletteligt Minde om en af mit Teaterlivs skønneste Aftener. Den 8. Januar 1856 fyldte Fader sit halvfjerdsindstyvende Aar og modtog paa selve Højtidsdagen foruden mangfoldige Beviser paa sine Kammeraters Hengivenhed følgende smukke og hædrende Skrivelse fra Teaterdirektionen:

Kjøbenhavn, d. 8 Januar 1856

Paa min derom gjorte Indstilling har Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet under 7de d. Md. tilskrevet mig saaledes:

„I Erkjendelse af Hr. Skuespiller Rosenkildes ualmindelige Fortjenester af den danske Scene, den utrættede Iver og den usvækkede kunstneriske Interesse, hvormed han i en lang Aarrække har virket, og — som Ministeriet haaber — endnu fremdeles vil blive istand til at virke ved den danske Skueplads, er det Ministeriet magtpaaliggende, at der ved en fra Bestyrelsen udgaaende Foranstaltning i Anledning af hans 70 Aars Fødselsdag ydes ham et hædrende Beviis paa den Aerkjendelse, hvorpaa han i sin Virksomhed har vundet Krav.

I Henhold hertil vil der, saafremt Saadant maatte være stemmende med Hr. Rosenkildes Ønske, af det Kongelige Theater blive foranstaltet en Forestilling paa en af de første Dage, paa hvilken intet Abonnement finder Sted, med Annonce om, at denne Forestilling gives i Anledning af hans 70 Aars Fødselsdag, og at Indtægten deraf, ifølge Ministeriets Resolution, vil tilfalde Hr. Rosenkilde; og vil Indholdet

af denne Forestilling være at bestemme ved Udvalg af det løbende Repertoire, efter den Aftale, som desangaaende træffes mellem Hr. Rosenkilde og Theaterdirecteuren.

Saafermt Hr. Rosenkilde derimod ikke skulde ønske, at en saadan Foranstaltning iværksættes, vil der, til Beviis paa den høie Værd, som Bestyrelsen veed at tillægge hans hæderlige mangeaarige Virksomhed, være at udbetale ham af Theaterkassen extraordinairt en Sum af 800 Rdlr., som det Beløb, der maa ansees at æquivalere det høieste Netto-Udbytte, Theatret kan have af en Forestilling.“

Idet jeg gjør mig en Fornøielse af at meddele Dem Foranstaaende, imødeser jeg Deres nærmere behagelige Erklæring om, hvilket af de deri indeholdte Alternativer De maatte foretrække at gjøre Brug af.

J. L. Heiberg.

/
Løffler.

Fader valgte at mødes med sine Venner blandt Publikum ved en Forestilling paa Teatret, og denne Forestilling, ved hvilken han fremtraadte i de to Roller, hvori hans Kunst maaske har givet sig sit mest ejendommelige Udslag — den gamle Præst Michel Perrin i Skuespillet af samme Navn og Trop i „Recensenten og Dyret“ — fandt da Sted Onsdagen d. 16. Januar. Hvis nogen, som overværede denne Forestilling, faar det her nedskrevne at læse, vil han sande mine Ord, at saa ejendommelig en Stemning som den, der hin Aften hvilede over det gamle Teaters Tilskuerplads og Scene, kun ganske sjældent ytrer sig. Da Fader havde spillet sine to store Roller, traadte han frem for i en improviseret Tale til sit trofaste Publikum at bringe dette sin Tak. Bl. a. udtalte han: „Skylden for at jeg er bleven, som jeg er, med mine Fejl og Mangler, den har I — I!“ Da skete det enestaaende, at Stemmer fra Tilskuerpladsen svarede den gamle Mand paa hans Henvendelser. Saa rig var den Følelse, som besjælede alle.*)

* I „Berlingske Tidende“ for Torsdagen den 17. Januar 1856 findes følgende Referat:

„Hr. Rosenkildes Forestilling i Aftes var en sand Fest-Forestilling saavel for Beneficiantens som Publicums Vedkommende, idet Førstnævnte gennem en Bifaldshilsen, der, som udtalt med een mægtig Stemme, gjænlød fra hver Plet af Tilskuerpladsen, modtog det utvetydigste Beviis paa den Plads af Velvillie, han gennem en lang Kunstner-Virksomhed har erhvervet sig hos hele det theaterbesøgende Publicum, og dette paa sin Side havde den Glæde at finde en passende Leilighed til paa en utvivlsom Maade at udtrykke denne sin Følelse for den aldrende Kunstner. Ikke blot ved Indtrædelsen blev saaledes Hr. Rosenkilde modtaget med en længe vedvarende, hjertelig Acclamation, men efter hvert af Stykkerne blev han fremkaldt, og ved sin sidste Fremkaldelse udtalte han i nogle faa

Hin skønne Aften staa for mig som en fredelig Plet midt i disse Aars oprivende Slid og Kiv. Allerede længe havde man talt om Heibergs Afgang. Ved Sæsonens Slutning antog disse Rygter fast Form, og det blev sagt, at Ministerens Sekretær Christensen skulde udnævnes til Chef. Denne var mig skildret som en yderst intrigant og ildesindet Person, der havde været den egentlige Leder af Oppositionen mod Heiberg og stadig havde pustet til Ilden. Man vil da kunne forstaa, at jeg særlig efter det Forhold, hvori jeg stod til Heibergs, følte mig yderst forurologet ved Tanken om, at denne Mand nu skulde være Teatrets Chef. For at faa Vished i Sagen søgte jeg Hall i Kultusministeriet — første og sidste Gang i min hele Teater-tid, jeg har været der — og spurgte ham om, hvorvidt Rygtet talte sandt. Hall svarede hertil: „Kære Fru Sødring, Christensen er min Sekretær — et elskværdigt og meget dygtigt Menneske — men Teaterchef! Nej, derom er der ikke Tale.“ Beroliget gik jeg hjem, men ak, nogle faa Uger efter blev Heiberg afskediget, Dorph ansat som Direktør og Christensen som Kommitteret.

Man vil af det foregaaende se, at min unge Sympati for Heibergs ikke havde lidt mindste Skaar under Johan Ludvigs Direktorat. Jeg underordnede mig ganske min Chef, der altid havde vist mig sit trofaste Venskab, og naar nogen angreb Heibergs i min Nærværelse, forsvarede jeg dem paa Livet løs. Det var mig ikke muligt at tilstaa for mig selv eller andre, at selv Solen kan have Pletter. Jeg var med andre Ord Fanatiker. Der maatte mange Aars Erfarenhed til for at jeg kunde erkende, at Modpartiet dog ikke var saa sort, som man vilde gøre det til. Jeg maatte fjernes langt i Tid fra de bittere Stridigheder for at faa Syn for, at det var andet end personlige Misstemninger, der her havde gjort sig gældende. Først langt, langt senere gik det op for mig, at den Kamp, som her var udfægtet indenfor Teatrets lille Verden, var den evige Kamp mellem det gamle og det ny, en Kamp, der altid maa være bitter og efterlade megen Vrede. Hvor stærk en Bitterhed den efterlod hos Fru Heiberg, har jeg først erfaret af hendes Livserindringer. Det har bedrøvet mig her at se Udtalelser og Domme, som ere nedskrevne i Vrede og derfor ere uretfærdige og misvisende. Jeg skal ikke trætte Læserne ved atter at optage denne Sag, hvormed der har været skrevet og talt saa meget, til Behandling i sin Helhed, men jeg kan ikke tilbageholde nogle Bemærkninger dels vedrørende Fru Heibergs Omtale af Høedt og Michael Wiehe, dels om Faders Forhold til Heibergs.

hjertelige Ord sin Tak til Publicum, hvilke han paa den ham eiendommelige Maade sluttede med at ønske de Tilstedeværende „God rolig Nat“. Hs Majst. Kongen med Gemalinde overværede Forestillingen.“

Jeg har allerede i det foregaaende udtalt mig om Høedt. Jeg haaber, at man vil indrømme mig, at jeg ikke er blind for hans Fejl, men jeg føler det som en Pligt mod ham at udtale, at jeg paa ingen Maade kan underskrive den haarde Dom, som er fældet over ham i Fru Heibergs Erindringer, og som kulminerer i Aftrykningen af Heibergs Brev til Direktør Christensen af 11. Oktober 1857, hvori Høedt karakteriseres paa følgende Maade: „. . . hans Forfængelighed, Arrogance og Mangel paa Tact, hans slette Tone og forsømt selskabelige Opdragelse maa gjøre det utaaeligt at staae i Embedsforhold til ham.“ Skønt jeg ikke vil benægte, at de mindre heldige Sider hos Høedt foraarsagede Heiberg saa meget Bryderi, at han vel kunde have Anledning til at stille sig koldt overfor ham, maa jeg dog nedlægge Indsigelse mod, at denne Udtalelse, som Heiberg sikkert ikke vilde være fremkommet med, hvis han havde været i Stand til roligt og upartisk at bedømme Høedt, *i det Hele* lægges til Grund ved Bedømmelsen af den paagældende Kunstner som Menneske. Hvad særlig angaar Beskyldningen mod Høedt for slet Tone og forsømt selskabelig Opdragelse, kan jeg ikke lade være at henlede Opmærksomheden paa, at Høedt i hele sit Liv var en af Hovedstadens mest søgte og afholdte Selskabsmænd. Men han var forkælet i Selskabslivet. Han havde en vis elskværdig, lidt skødesløs Maade at være paa, og ingen af hans Venner tog ham dette ilde op. Men Heibergs, der var vante til, at alle bøjede sig for dem, følte sig i højeste Grad forargede ved denne Tone, og heraf kom megen Elende, saameget mere som Fru Heiberg allerede forinden hun lærte Høedt personlig at kende, var forud indtaget imod ham.

Hvad Michael Wiehe angaar, da var denne et højst ejendommeligt Menneske, som det var yderst vanskeligt at lære fuldt ud at kende, men man behøvede ikke at være ret længe sammen med ham for at erfare, at han først og fremmest var en Mand. En Karakter, som han var, indlod sig sandelig ikke paa kritikløst at vandre i andres Fodspor. Dertil var han i Besiddelse af for stor Samvittighedsfuldhed. Han tænkte meget og dybt, var i visse Maader en Særling, hvis Tilbageholdenhed utvivlsomt dækkede over stærke Følelser, der ved given Lejlighed kunde slaa ud i lys Lue. Men bortset fra saadanne Udbrud, hvor Wiehe ganske vist kunde forløbe sig, gjorde han sig nøje Regning for hvad han foretog sig. At han i de Aar, hvorom Talen her er, som Kunstner gennemgik en Krisis og var under Indflydelse af de samme Ideer, som paavirkede Høedt, er sandt, ligesom det er naturligt, at Høedt, for hvem han nærede et varmt Venskab, kom til at spille en vis Rolle under denne Michael Wiches Gæringsperiode, men herfra er et stort Spring til den Paastand, at Wiehe i den Grad skulde have forskrevet sig til Høedt, at han endog som *Menneske* havde tabt

sin Selvstændighed i Forhold til Vennen. Enhver, der nøjere har kendt Wiehe og har bevaret sin Uhildethed i Dommen over ham, maa vide, at dette ikke kunde forholde sig saa. Naar Wiehe modsatte sig Heiberg, kan man være overbevist om, at han gjorde det med fuld Bevidsthed om, hvad han indlod sig paa og i eget Navn.

Heiberg hørte ifølge hele sit Naturel, sin Forkærlighed for det absolute, en svunden Tid til. Han var paa Grund af sin overlegne Begavelse i den Grad vant til at betragte sig som andres Overmand, at den ny Tids demokratiske Tankegang uvilkaarlig oprørte ham. Den i en Række af Aar ubestridte Myndighed, han udøvede som Smagsdommer, havde ganske naturlig medført, at han betragtede sin Dom som den eneste rigtige, og naar han derfor mødte Kritik, var han altfor tilbøjelig til at anse saadan som et Udslag af litterære Undermaalers Misundelse. Den Omstændighed, at indflydelsesrige Personligheder ofte ere Genstand for Misundelse og daglig opleve Beviser herpaa, maa dog til en vis Grad tjene ham til Undskyldning. Forskellighederne mellem Heiberg og den nyere Tids Forkæmpere kom frem paa mange Omraader. Jeg skal her blot minde om Heibergs ejendommelige Stilling til de Shakespeareske Skuespil og til Hostrups Sangspil. Heibergs gennem Studiet af fransk Litteratur opelskede Forkærlighed for det gratiøse i Kunsten ledede ham til Tider paa Afvej og bragte ham til at underkende Betydningen af det kraftfulde og af det brede, folkelige. Sligt kunde forekomme ham næsten raat eller simpelt, naar det da ikke fremtraadte baaret af en Holbergs paa en Gang festlige og skarpe Vid. Heibergs Smag var undertiden præget af en vis misforstaaet Fornemhed, og den samme Fornemhed kunde ogsaa komme frem i hans Forhold til Skuespillerne.

Jeg skal i saa Henseende berøre hans Forhold til Fader.

Jeg har tidligere bemærket, at Fader ikke tog Del i Stridighederne under Heiberg. Mig bekendt forholder det sig saaledes. Dog var hans Sympati, da det afgørende Brud mellem Høedt, Wiehe og Heiberg skete, nærmest for denne sidste. Desuagtet fremgaar det af alt, at Fader i disse Aar fjernedes fra Heibergs, og herfor bar han ingenlunde hele Skylden.

Ifølge Naturel var Heiberg og Fader grundforskellige. Heibergs Sans for det korrekte og beherskede var egentlig Fader ganske fremmed. Ligesom i sin Kunst gav Fader ogsaa i sit private Liv sin Inspiration Tøjlen, og følte han sig oprørt over noget, gav han straks sin Misfornøjelse Luft. Dette kunde naturligvis til Tider virke uheldigt, men der var en god Side hos Fader, som stod i Forbindelse med den omtalte Ejendommelighed i hans Karakter, og det var hans *Aabenhed*. Man vidste, hvor man havde ham. Han hørte ikke til dem, som sagde eet om Folk, naar de var til Stede, et andet om dem, naar de

var gaaede. At Fader med sin store Erfarenhed i Teatersager ikke i et og alt kunde være enig med Heiberg i dennes Dispositioner, falder af sig selv. Istedetfor at gøre som de fleste andre: give sin Misfornøjelse Luft bag den paagældendes Ryg, gik Fader lige til Heiberg og sagde ham sin Mening. Som Heibergs gamle Ven følte han sig ligefrem forpligtet hertil. Og saa skete det, at Heiberg trak sig køligt tilbage, noget, som dybt smertede Fader, der trods alle Forskelligheder bevarede sin Hengivenhed for Heiberg til det sidste. Den Oprigtighed, som Fader viste overfor Heiberg, og som udgjorde en Del af hans inderste Natur, kom ogsaa frem i hans Forhold til Fru Heiberg, som den overhovedet gav sig Udslag overfor alle, hvem han satte Pris paa. Var han f. Eks. uenig med hende i hendes Opfattelse eller Gengivelse af en Rolle, holdt han ikke sine Bemærkninger tilbage. Dette vilde ganske simpelt have været ham umuligt. Men Menneskene sætte nu en Gang ikke Pris paa Oprigtighed. I senere Aar har jeg mange Gange maattet tænke paa Faders Fortælling i hans autobiografiske Fragment, om hvorledes han som lille Dreng forskertse sin Udsigt til at blive antaget og opdraget af en Geheimeraadinde, fordi han under et Besøg i det højfornemme Hus, hvor der fandtes en Voksfigur af den afdøde Geheimeraad, ikke kunde afholde sig fra at afsløre den sørgelige Kendsgerning, at der var saa mange Mus i Geheimeraad, saa det var forskrækkeligt!

I Reglen bragte Faders godmodige Humør ham ud over disse Skuffelser. Naar Bedrøvelsen over den Forbeholdenhed, han mødte hos Heiberg, havde fortaget sig, kunde det hænde, at han kom til mig for at bede mig om for Heiberg at berøre den Sag, der havde været paa Tale, og hvor det ikke var lykkedes ham at gøre sin Mening gældende. „Jeg er ikke i Kridthuset,“ kunde han saa ytre, „men du kan jo sige, hvad det skal være!“ Til andre Tider kunde han blive meget heftig og være ganske urimelig overfor Heiberg. Dette gav mig Vind i Sejlene, og jeg erklærede ved saadanne Lejligheder, at Heibergs var hævede over al Kritik. Den Gamle saa da medlidende paa mig og sagde: „Blind! Blind!“

Jeg ejer et morsomt Vidnesbyrd om disse Faders og mine Disputer i et ungdommeligt Brev, som jeg skrev til Adolph i Kristiania, og som efter min Broders Død blev mig tilbageleveret. Brevet er saalydende:

Lørdag den 2 Februar.

Min kjere gode Adolph!

Jeg har i lang Tid ønsket at tale lidt med Dig — gid jeg havde Dig hos mig i min lille fredelige Stue — at vi ret i Ro og Mag kunde tale sammen. Det har mange Gange smerttet mig — naar jeg af Dine Breve har kunnet seet, hvor forunderligt Fader har skrevet til Dig —

hvor galt, efter min Mening, Fader bedømmer saa meget. Jeg glæder mig til at Du selv kommer — og seer med egne Øine og hører med egne Øren, thi — tro mig kjere Adolph — Fader misforstaar let og dømmer ofte strængt og galt. —

Heiberg er Fader paa engang blevet saa mageløs urimelig imod — jeg kan ikke begribe hvad der har bevirket det. —

Medens Andre glæde sig over Heiberg, ærgrer Fader sig — saa han bliver gul og grøn, han er undertiden saa rædsom gnaven — at man ikke tør komme ham nær. —

Døm nu selv — naar Du kommer — men maaske er det modsatte Tilfældet til den Tid, maaske siger Fader saa atter de samme Ord han sagde til mig i Efteraaret, „Ja — for Dig gaar der en gylden Tid op, Du er ung — men jeg er gammel“ — dette sagde han i Anledning af Heiberg. —

Jeg har spurgt Heiberg — om Musikken til Abekatten — han svarede mig — at eftersom det for nylig er nægtet Andre — kan han ikke sige ja til os. — Dette er, efter mit Begreb om Retfærdighed, fuldkommen rigtig. — Fader fandt naturligvis, at det var vanvittigt. — Det gjorde mig ondt, at jeg ikke kunde skaffe Dig det, kjere Adolph. Jeg glæder mig saa ofte i mit stille Sind til Eder — gid nu Alt maa gaa efter Ønske. — Dersom I bliver her — saa skal vi ret have det velsignet rart sammen.

Jeg er saa lykkelig som det er muligt at være — mine Dage gaa hen i Fred og Kjerlighed. — Vi lever temmelig stille — Hjemmet hos os selv og hos vore Gamle, er os det kjereste. — Naar vi er alene hjemme — læser Sødning som oftest høit for mig. — Naar I kommer — maa vi endelig have indrettet interessante Aftener — ikke sandt? Vi skal gjøre os det til Opgave at anvende vor Tid godt — saa at vi kan bringe et godt Resultat ud af hver Dag. Bed Anna om at skrive mig lidt til, og Du selv, fortæl mig rigtig, hvordan i har det. — Førend jeg slutter mit Brev, maa jeg endnu sige noget — tro endelig ikke at Fru Heiberg nogensinde blander sig i noget hvad der vedkommer *Bestyrelsen*. Hun har ikke den ringeste Andeel i noget saadant. Der er vist ikke noget hun ønsker inderligere end at hun snart maatte afløses i Meget, som hun ikke kan overkomme. —

Lev nu vel, kjere Adolph hils Din Anna. — Sødning hilser Dig mange Gange.

Din hengivne
Julie Sødning.

Jeg skylder unægtelig Fader med Hensyn til i hvert Tilfælde *een* Udtalelse i dette Brev at indrømme: „Jeg var dengang ung og uerfaren!“

III

Naar jeg i det foregaaende har antydet visse Svagheder hos Heiberg som Direktør, skylder jeg tillige at bringe i Erindring et væsentligt Punkt, paa hvilket han indlagde sig stor Fortjeneste, og det var ved sine Bestræbelser for at lade Holberg indtage den Plads paa den nationale Scene, som stedse tilkommer den u dødelige Digter, som selv skabte denne Scene. Heiberg havde Blikket fuldud aabent for, at de Holbergske Komedier altid bør være Grundlaget for Undervisningen ved vort Teater. Holberg lærer Eleven *Korrekthed, Stil og Tydelighed*. Holberg skaber *Tradition*. Man frygte ikke for, at Traditionen skal hæmme Kunstneren. Den mindre betydende Kunstners Præstation vil tværtimod løftes ved Traditionen. Den geniale Kunstner vil altid have det i sin Magt at bryde den eller at føre den videre. En Scene uden Tradition synker efterhaanden ned i Dilettanteri.

Med Hensyn til den Tradition i Fremstillingen af Holbergske Figurer, som er fulgt ved vort Teater, er det undertiden blevet sagt, at den er kommet ind i et fejlagtigt Spor, og man har udtalt, at de Holbergske Skikkelser burde fremtræde mere „naturtro“ med større „Virkelighedspræg“ i Gengivelsen. Jeg maa sige, at jeg her ubetinget stiller mig paa Traditionens Side, saaledes som den holdes i Hævd ved Teatret. Der er ganske vist Roller hos Holberg, der taale — og fordre — en stærk Udførelse, men Størsteparten af de Holbergske Karakterer er skildrede med en vis Idealitet, der ligefrem anviser Fremstillingen Plads indenfor Skønhedslinien. Jeg behøver i saa Henseende blot at gøre opmærksom paa Skildringen af Tjenerparret Henrik og Pernille. Det er ikke almindeligt Tyende, der her er skildret. Det er de forslagne Hoveder, hvis Fremtræden ikke er uden Elegance, og som er sig godt bevidste, at de er klogere end deres Herskaber, hvis ydre Manerer de søge at tilegne sig. Saaledes som Pernille taler, talte en almindelig Tjenestepige ikke paa Holbergs Tid, og taler hun ikke nu, og Henrik (Oldfuks) optræder gennemgaaende med et Stænk af „grand Seigneur“. Phister og Fru Phisters farverige Fremstillinger af dette Tjenerpar var da sikkert i litterær Henseende fuldt berettigede. Den Skønhed, der straalere ud fra de Holbergske Figurer, den ideelle Magt, der løfter os ud af det Hverdagslivs Vrøvl og Smaalighed, som en stor Del af disse Skikkelser netop ere Repræsentanter for, det er den komiske Kraft, den „festivitas“, hvormed de er skildrede.

Allerede i mine første Teateraar kom jeg til at udføre enkelte Holbergske Roller saasom Magdelone i „Julestuen“, Engelche Hattemagers i „Barselstuen“, Kjællingen i første Act, 3dje Scene af „Hexerie eller blind Allarm“ o. fl. a., men det var dog først under Heibergs

Direktorat, at jeg ret fik Foden indenfor det Holbergske Repertoire. I Aarene 1849—51 opførte det kgl. Teater bl. a. følgende Holbergske Komedier: „Pernilles korte Frøkenstand“, „Maskerade“, „Den Stundesløse“, „Jeppe paa Bjerget“ og „Gert Westphaler“. I alle disse Komedier medvirkede jeg, i de tre første som Magdelone, i de to sidste som Nille og som Gunild. Desuden genoptoges „Julestuen“.

Til min Virksomhed i det Holbergske Repertoire gik jeg ligesom til min øvrige Teatervirksomhed uden Instruktion. Ved Fremstillingen af Holbergske Roller havde jeg altsaa til udelukkende Rettesnor den Grundtone, hvorefter jeg saa, at Udførelsen ved Teatret i det Hele var stemt. Om min Udførelse af de enkelte Karakterer skal jeg i det følgende gøre nogle Bemærkninger og tillige fortælle et og andet, som falder mig ind.

Ved min Fremstilling af Magdelone i „Julestue“ foresvævede mig min i det foregaaende omtalte gamle Veninde fra Barndomsaarene, Jfr. Sonne. Selvfølgelig ikke saaledes, at jeg nøjagtig søgte at efterligne hende, men saaledes, at jeg dels var paavirket af et Helhedsindtryk, dels benyttede enkelte Træk, der forekom mig særlig karakteristiske. Magdelone her, Jeronimi Søster, er en enfoldig ældre Pige, der *yderst* nødigt vil undvære sine gamle Højtidskikke og Festligheder, baade fordi hun fra Barnsben er saa indlevet i dem, at hun tror, at Verden staar og falder med dem, og fordi hun holder af at more sig. Hvor Jeronimus erklærer: „I faaer ingen Julestue dette Aar,“ maa hendes Graad derfor være inderlig, som om en stor Ulykke var sket eller skulde ske og ingenlunde være beregnet paa at vække Latter. Holberg fordrer, at hun skal græde „bitterlig“. I Udførelsen af Rollen gav jeg Magdelone et lille Anstrøg af Sværmeri for Skolemesteren, hvilket navnlig kom frem i Scenen med Julelegene. Efter Traditionen udførtes her ved Indløsningen af Panterne bl. a. den Leg, at den, hvis Pant skal indløses, bliver dømt til at staa op og raabe: „Jeg hænger, jeg hænger,“ hvortil spørges: „For hvem hænger I.“ Vedkommende skal da nævne En af Selskabet, der stiller sig op bag den første og raaber: „Jeg hænger, jeg hænger,“ og saa fremdeles, indtil hele Selskabet er opstillet, hvorpaa almindelig Omfavnelse følger. Da min Tur kom, svarede jeg ganske undseligt: „For Skolemesteren!“ Phister, der spillede denne, gik som altid udmærket ind paa min Tanke og nikkede kælent til mig.

I Magdelone i „Mascarade“ skildrer Holberg den forlystelsessyge, pjankede Husfrue, der utvivlsomt i sin Ungdom har været koket og behagesyg og nu paa sine gamle Dage allierer sig med sin levelystne Søn, og i „Pernilles korte Frøkenstand“, hvor Familien ligesom i „Mascarade“ er økonomisk velstillet om end ikke som der „fornem“, opræder hun i Begyndelsen som Dame, men viser sig hurtigt, for-

raadt af sin Pengebegærlighed, som den simple Person, hun i Virkeligheden er. Medens Magdelone i „Mascarade“ frygter sin Mand og bøjer af for ham, er Magdelone i „Pernilles korte Frøkenstand“ Rasmus i Huset.

Da jeg første Gang havde udført den sidstomtalte Rolle og gik op fra Scenen, kom Madam Nielsen hen til mig og sagde, at hun havde glædet sig over mig. Fader, der som den giftelystne Jeronimus havde en af sine allerfortræffeligste Roller, stod i Nærheden, og da han hørte Madam Niensens Ord, indvendte han: „Ja, men der skulde noget mere Krudt for!“ Madam Nielsen svarede hertil: „Aa, Rosenkilde, jeg synes det er saa rart, at hun er moderat.“

Den tredje Magdelone, jeg udførte i Heibergs Tid, var Magdelone i „Den Stundesløse“. Dette gamle Tyende er inderlig ked af at tjene, ked af Hurlumhejen med Skriverkarlene, som pine hende. Hun har lagt sig lidt Penge op og vilde saa hjertelig gerne have Foden under eget Bord. Hun er derhos ikke fri for at sværme — der er Erotik over hende. I sin Naivitet — thi naiv er hun først og fremmest — betror hun sig til Pernille og mærker ikke, hvorledes denne harcelerer hende. — Jeg er ikke blind for, at der vel kunde være Tale om en Opfattelse af Rollen, der stiller Magdelones erotiske Anfægtelser i første Række og i det Hele gør Figuren massivere og mere raa, men jeg tror ikke, at sligt vilde stemme med den Holbergske Tradition ved vort Teater. At fremstille Karakteren saaledes laa i hvert Fald udenfor mit kunstneriske Naturel.

At jeg kom til at spille Magdelone i „Den Stundesløse“ skyldes for øvrigt en ren Tilfældighed. Da jeg en Dag kom over paa Teatret, blev der mig sagt, at Heiberg var i stor Forlegenhed, idet man paa Grund af Madam Winsløvs Sygdom havde maattet standse Prøverne paa tre Komedier, hvorimellem „Den Stundesløse“, som man havde gjort Regning paa at kunne opføre i den nærmeste Fremtid, og at følgelig hele Planen for Repertoiret var kuldkastet. Jeg tilbød da at lære de tre Roller, saaledes at jeg kunde sekundere paa Prøverne for saa at træde tilbage, naar Madam Winsløv atter var i Stand til at overtage sin Tjeneste. Mit Tilbud blev modtaget, men da Heiberg havde overværet nogle af Prøverne paa „Den Stundesløse“, følte han sig saa tilfreds med min Gengivelse af Magdelones Rolle, at han ønskede, at jeg skulde beholde den. Af Hensyn til Madam Winsløv var dette mig saare imod, men da jeg gjorde Indvendinger, blev der svaret: „Det er en Direktions-Befaling,“ og herfor maatte jeg bøje mig.

Sluttelig skal jeg gøre nogle Bemærkninger om min Medvirkning i „Jeppe paa Bjerget“ som Nille og i „Mester Gert Westphaler“ som Mester Gerts Moder, Gunild. For min Fremstilling af den sidstnævnte

Rolle blev en Samtale, som jeg havde med Fru Heiberg af Betydning. Hermed gik det saaledes til. Medens Fru Heiberg, naar hun skulde fremstille en Karakter, i Reglen mødte fuldfærdig paa den første Prøve og saa overlod sine medspillende at afpasse deres Spil efter hendes, gik det mig ganske anderledes. Afventende stod jeg i Skuespillernes Kreds under de første Prøver, og først efterhaanden som Stilen antog faste Former over det Hele, fæstnede ogsaa Formen for min Gengivelse sig. Jeg kunde derfor ofte gøre Indtryk af at staa tvivlraadig overfor min Opgave paa de første Prøver. Saaledes gik det mig netop den Dag, da vi første Gang prøvede „Mester Gert Westphaler“. Medens de andre øvede Holberg-Fremstillere straks faldt ind hver i sin Karakter, sundede jeg mig efter Sædvane paa det hele Ensemble og kom derved naturlig til at gøre et mat Indtryk. Da jeg gik hjem fra Teatret, fulgtes jeg med Fru Heiberg, der ikke spillede i Stykket men tilfældig havde været til Stede paa Tilskuerpladsen og derfra set Prøven. Fru Heiberg spurgte mig da, om jeg var ganske klar paa Gunild. Jeg sagde hende min Opfattelse af Karakteren, særlig fremhævende Moderfølelsen. Med den hende egne Evne til i faa Ord at klargøre, hvad det kom an paa at faa frem i en Opgave, anskueliggjorde Fru Heiberg mig nu, hvorledes hun tænkte sig Rollen udført, pointerende navnlig Gunilds Energi i Mod-sætning til Sønnens Vrøvlagtighed. Jeg følte mig i høj Grad oplivet ved vor Samtale, tog mig Fru Heibergs Vink ad notam og havde saavel paa den følgende Prøve som ved den endelige Opførelse af Komædien megen Fornøjelse af min Udførelse af Rollen. — Hvad derimod Nille i „Jeppe“ angaar, da manglede jeg væsentlige Forudsætninger for at kunne fremstille denne Karakter, og jeg følte mig inderlig misfornøjet med mig selv. Man ønskede imidlertid, at jeg skulde beholde Rollen, og jeg spillede den derfor nogle Gange, men saa skete følgende. En Aften, da jeg forlader Scenen efter at have banket Jeppe, ser jeg i Kulissen Fru Heibergs Paaklædningskone, den hjertensgode Grethe Gram, der havde kendt mig fra jeg var Barn, idet hun nemlig havde tjent hos de gamle Liebes. Hun gaar hen til mig, klapper mig paa Skuldren og siger hjerteligt: „Aa Herregud, De kan saamænd banke ham, saa meget De vil. Der er ikke en, der tror, De mener det!“ Dagen efter gav jeg Rollen af.

Foruden de Holbergske Roller var der enkelte andre Opgaver, som i dette Tidsrum blev af særlig Betydning for min kunstneriske Udvikling. Her maa jeg først og fremmest nævne Madam Stabel i Hertz' en Akts Lystspil „Audiensen“, der opførtes første Gang den 29de Oktober 1851. Madam Stabel, der kun er inde i een Scene, er af Hertz givet i klare og bestemte Træk. Med den ganske mærkelige Sans for Virkelighedsskildring, som Hertz trods al sin Romantik sad inde med,

er hun grebet lige ud af Livet — en Kone fra de lavere Lag, saaledes som jeg ofte i min Barndom havde set dem i Adelgade. Da jeg første Gang læste Rollen igennem, mindedes jeg uvilkaarlig en Kone, der en Dag var kommet hjem til os og havde tigget om „en Nejerdel“. Hun lod sig ikke afvise, og da vor Pige lukkede Døren i for hende, satte hun Knæet imellem. Man vil forstaa, at jeg med begge Hænder greb denne Opgave. Jeg havde jo i min Tanke hele Konen fiks og færdig, som hun stod og gik, lige til Klædedragten. Jeg fik da ogsaa stor Glæde af min Fremstilling. Alle Mennesker kendte denne Madam Stabel, og jeg tror, at Figuren blev en af mine sandeste. Heiberg, der aldrig skyede højt og lydeligt at udtale sin Anerkendelse, naar han var tilfreds med noget, udtalte sin Glæde for mig over mit Held, men jeg fik ogsaa paa anden Vis et Vink om, hvor tilfreds han var med mig. Da vi nemlig en Aften spillede „Audiensen“, og jeg stod ude i Kulissen og ventede paa mit Stikord, hørte jeg nogen komme hurtigt gaaende og spørge: „Har Madam Sødring været inde?“ Der blev svaret benægtende, og vedkommende, som jeg paa Stemmen kendte var Heiberg, sagde da: „Aa, det var godt, jeg forsømmer nødigt den Scene; det er et lille Genrebillede.“ I det samme strøg han tæt forbi mig, men bemærkede mig ikke. Paa Grund af min uanselige Dragt og i Halvmørket tog han mig formodentlig for en af Pyntekonerne. Men hans Ord glædede mig, og jeg har bevaret dem i trofast Erindring mellem det meget andet, jeg skylder ham. — Ogsaa en Ytring af H. C. Andersen om min Udførelse af Madam Stabels Rolle mindes jeg. Kort efter at Stykket var gaaet første Gang, mødte jeg ham en Formiddag, da jeg kom fra Prøve. Andersen standsede mig og gav mig et let Slag over Armen, idet han sagde: „Det skal De ha', fordi De spiller saa godt i det daarlige Stykke!“ Andersen fandt „Audiensen“ for realistisk. — Den for mig interessanteste Udtalelse om mit Spil i Hertz' lille Komædie ejer jeg dog i et Brev fra Phister. Baade fordi Brevet hidrører fra en Kunstner, som jeg stedse har vurderet højt paa Grund af hans fremragende Evner, der i sjælden Grad var forenede med Smag, Korrekthed og Respekt for Opgaven, som fordi det ved Siden af sin velvillige Bedømmelse af min Fremstilling indeholder en Kritik af min tidligere Virksomhed som Kunstnerinde, har Brevet stor Betydning for mig. Det lyder saaledes:

Seer De, min høistærede Kunstsøster, min agtede Veninde, saaledes skal Komædie spilles, som *De* laften har ageret i „Audiensen“, thi bedre troer jeg ikke der kan fremstilles en komisk Karacteer, hverken af Guder eller Mennesker. Tro ikke, at det er Indbildskhed af mig, tro ikke, jeg antager, at *min* Dom er saa mageløs beroligende og smigrende for Dem, nei; — men jeg føler en Trang til at udtale mig

over de, efter min individuelle Mening, mageløse Fremskridt, De i den sidste Halvdel af denne Saison har gjort med Hensyn til kunstnerisk Alvor i Deres komiske Karacteerfremstillinger. Lune, Lystighed og Ironie har De altid haft i tilstrækkelig Mængde; men den alvorlige Oprigtighed i Fremstillingen af Deres komiske Karacteerer, har altid faaet en lille Lussing; thi den skjelmiske, lystige Julie Sødring mixede sig formeget i Sagen. Hvad der gjælder om Audiensen, gjælder næsten ogsaa om Deres sidste Fremstilling Iaftes af Madam Buurmann. Vi have af Hjertet, oprigtigt, hiin Dag hos Adolph lovet hinanden, at udtale os for hinanden om vore Kunstpræstationer, dengang udtalte jeg mig til Dem i en modsat Retning, det er derfor en Trang for mig Iaftens af sige Dem Ovenstaaende, idet jeg underskriver mig, tilfulde følende den Ære, der ved Underskriften bliver mig til Deel, Madame Sødring, Deres ærbødige, Dem beundrende Kunstbroder

d. 6te Mai
1853.

L. Phister.

Kl. 11¼ Aften.

At min Fremstilling af Madam Stabel i „Audiensen“ gjorde saa stor Virkning, skyldes i øvrigt for en ikke ringe Del netop Phister, der var min medspillende. Han gav mine Replikker Relief ved sin mesterlige Fremsigelse af sine. Med rig og fin Komik havde han skabt et Pragteksemplar af en snobbet og vigtig Embedsmand. En af vore første Læger, der var bekendt for sin Satire, fortalte mig engang, at han en Dag havde søgt en af Ministrene i Anledning af en Sag, men da han efter at være bleven meldt var traadt ind til Hs. Excellence, havde denne staaet i en saa imponerende Position med den ene Haand paa Bordet og den anden stukket ind paa Brystet, at Lægen skyndsomt havde sagt: „Jeg tror heller jeg vil komme igen! Jeg er bange for, at jeg kommer til Ulejlighed!“ Ved denne Meddelelse maatte jeg tænke paa Assessor Richardts Modtagelse af Madam Stabel i „Audiensen“. En overordentlig komisk Virkning gjorde det, naar Phister arrangerede sig til Modtagelsen af de audienssøgende. Huset genlød af Latter, thi man kendte alle „Stillingen“ fra det virkelige Liv og frydede sig ved at se, hvorledes den blev til.

I tvende andre nye Arbejder af Hertz — „Et Offer“ og „Den Yngste“ — medvirkede jeg. I det første i flere Retninger højst ejendommelige Skuespil var den mig betroede Opgave af største Interesse for mig. Jeg fremstillede her den aandssvage gamle Pige Agathe, hvis sygelige Uklarhed i Tanke og Tale Forfatteren yderligere har søgt at belyse gennem det i Skuespillet optrædende Barns naive Udtryksmaade.

Om Opfattelsen og Udførelsen af Agathes Rolle tilskrev Hertz mig, medens vi indstuderede Stykket, følgende:

Kbh. d. 8de Dec. 1853.

Ved Oplæsningen paa et Skuespil kan man ikke ret gjøre et tilstrækkeligt Bekjendtskab dermed. De vil derfor maaskee tillade mig, kjære Mad. Sødring, nogle faa Bemærkninger om den Rolle i „Et Offer“, De har havt den Godhed at paatage Dem, Bemærkninger, der meest have Hensyn til Rollens Forhold til hele Stykket.

Agathe er uden Spørgsmaal en komisk Person, og maa ved mange Repliker, ved hendes Snakkelyst, hendes Hvileløshed frembringe et komisk Indtryk paa Tilskuerne. Men, da hun er sindssvag eller angivet at tale ofte som „aandsfraværende“, saa maa dette komiske Indtryk i flere Scener, især i 3dje Act 1ste Scene med Hermione og i 4de Act, 2den Scene med Holgersen og Frøken Munk, tillige have noget *Uhyggeligt*.

Dette er — saaledes forekommer det mig — af Vigtighed, for at give det rette Billede af det forstyrrede Huus, hvori den stakkels Hermione sidder indeklemmt; og en saadan Opfatning vil tillige give Deres Fremstilling noget Nyt og Ualmindeligt og Stykket en dybere Baggrund. Om De, i Overensstemmelse hermed, vil give Ansigtet et noget blegt Udseende, som jo oftere findes hos deslige Personer, maa beroe paa Dem selv, men vilde vist understøtte Deres Spil. Ligeledes maa jeg overlade Dem, om De enten vil lade hende være proper i sin Paa-klædning eller noget skjødesløs. Holgersens Yttring, „at hun skal passe sin egen Kjole; den kan trænge dertil“, behøver man ikke at lægge saa megen Vægt paa; den kan skyldes hans fortrædelige Stemning — kun at Klædningen er simpel og viser sig ikke at være meget ny.

Jeg tvivler intet Øieblik om, at De selv har betænkt alt dette, og overlader Rollen trygt til det udmærkede Talent, hvormed De har understøttet andre af mine Skuespil. Men jeg har dog troet at burde bringe Ovenstaaende paa Bane, for enten at bestyrke Dem i Deres Anskuelse eller foranledige Deres Modbemærkninger, og disse sidste skal jeg vide at respectere.

Med Agtelse Deres hengivne
Henr. Hertz.

Jeg blev overordentlig glad over Hertz' Udtalelser, der ganske vist i Hovedtrækkene stemmede med min egen Opfattelse af Rollen, men netop derved støttede mig mægtigt under Indstuderingen af Skuespillet. — *Agathe* blev da i min Fremstilling en distræt og aandsfraværende ældre Kvinde, Ansigtifarven, som af Hertz angivet, lidt blegt,

Klædedragten tarvelig, men ordentlig. Skikkelsen kom til at virke uhyggeligt. Folk lo ikke meget. Et Træk i min Udførelse, der virkede stærkt, var følgende. Stuen er tom. Agathe kommer ind for at hente et eller andet. Hun staar et Øjeblik og tænker sig om, men kan ikke komme paa, hvad det er hun vil hente. Hun sætter sig ned, ser aandsfraværende ud for sig, rejser sig saa træt og gaar langsomt ud.

I November 1854 opførtes første Gang Hertz' Skuespil „Den Yngste“. Det skønne Arbejde gjorde stor Lykke, og navnlig vil Michael Wiehes ædle Fremstilling af Tadeo være uforglemmelig for alle, der har haft den Lykke at se den. Jeg udførte Renzollas Rolle, om hvilken jeg ikke har stort at melde. En Skrivelse fra Hertz vedrørende dette Skuespil ligger for mig. Jeg hidsætter den — ikke fordi den har nogen særdeles Betydning, men fordi den i Forbindelse med Skrivelsen vedrørende „Et Offer“ synes mig at give Oplysning om den elskværdige og takifulde Maade, paa hvilken Hertz samarbejdede med Skuespillerne. Den lyder saaledes:

d. 6te Jan 1855.

Høistærede Mad. Sødring.

Det har altid forekommet mig, at der paa det Sted i „Den Yngste“, 2den Act, 4de Scene, hvor De forlader Scenen med Canneloro, mangler en Slutsteen, og som De har søgt at bøde paa ved Deres morsomme stumme Spil. Under Stykkets Revision til Trykningen har jeg i disse Dage ved en ubetydelig Tilføjelse søgt at bøde paa denne Mangel. Deres og Phisters Slutnings-Repliker komme nu til at lyde saaledes:

Renzolla (til *Florella*)

— — — Igjennem den Dør gaaer Du.

Canneloro

Naa, kom nu, Kone!

Renzolla

Nej, den Dreng! Man kan jo slet ikke see sig mæt paa ham!

Canneloro

Naa, kom!

(De gaae.)

Har De nu Lyst til at optage denne ringe Forandring af Replikerne ved de følgende Forestillinger, saa er De vel saa god at sætte Hr. Phister og Souffleuren i Kundskab derom, vel ogsaa Hr. Wiehe, der har den nærmest følgende Replik.

Med mine bedste Ønsker for det nye Aar og med Tak for det gamle

Deres ærb.
Henr. Hertz.

Hertz nøjedes, som man ser, ikke med at *skrive* sine Skuespil for saa for Resten at lade Skuespillerne skalte og valte med dem, som de lystede. Nej, han slap egentlig aldrig sine kære Børn af Syne, og selv efter at han havde ført dem saa vel udrustede som muligt ud i det praktiske Liv, forlod han dem ikke, men var utrættelig i at hjælpe dem frem. Hertz holdt ikke af, at Skuespillerne forandrede i hans Tekst. Dog tog han med største Elskværdighed mod alle Indvendinger og fandt sig ogsaa med Godmodighed i Skuespillernes Bestræbelser for at give Replikken et naturligere Udtryk.

IV

En Maaned efter Heibergs Afgang som Direktør led det kgl. Teater et Tab, om hvis Uerstattelighed der kun var en Mening, idet Madam Nielsen den 20de Juli 1856 afgik ved Døden efter nogen Tids Sygdom. Hun havde medvirket ved Forestillingerne indtil Sæsonens Slutning, og en af de første Dage i Sommeren havde jeg set hende køre forbi vort Sted paa Kastelsvejen. Hun saa bleg og lidende ud. Mine Børn, der stod ved min Side, viftede med deres Lommetørklæder op til hende og raabte: „Goddag lille Madam Nielsen!“ Det var sidste Gang, jeg saa den geniale Skuespillerinde, hvis Kunst og Personlighed jeg havde elsket saa højt. Hvilken Rigdom og Sjælsadel magtede hun ikke at lægge i sit Spil. Hun rørte dybt og inderligt. Aldrig vil jeg glemme hende som Griffenfelds Moder i: „Prinsessen af Taranto“. Skønnere Fremstilling mindes jeg ikke at have set. I levende Farver staar for min Erindring tvende andre Skikkelser, som hun gav Liv og Sjæl: Ulrikke i „Søstrene paa Kinnekullen“ og Lady Macbeth, men ikke blot i Fremstillingen af den høje Sjælsadel eller de store Lidenskaber viste hendes Geni sig. Ogsaa Kvindeligheden i dens Ynde magtede hun at give et saare skønt Udtryk, ligesom hun med Mesterskab spillede de intrigante, ældre Damer i det franske Lystspil.

Den samme Sommer afgik ogsaa Fru Gyllembourg ved Døden. Jeg maatte med Vemod mindes, hvor megen Interesse og Sympati den fine og elskværdige gamle Dame stedse havde vist mig. En af de sidste Gange, jeg talte med hende, var en Foraarsdag ude paa Søkvæsthuset. Heibergs var bortrejste, men forinden sin Afrejse havde Fru Heiberg venligt opfordret mig til at besøge deres smukke Have og plukke af Blomsterne. Jeg gik da derud en varm Formiddag og havde en af mine Smaapiger med. Fru Gyllembourg modtog mig hjerteligt, men skændte paa mig, fordi jeg i den stærke Solhede havde ladet Barnet gaa den lange Vej. Hun tog den lille Pige, satte hende hen i

Skyggen og syslede om hende paa den kærligste Maade. Ja, hun var et sjældent elskeligt Menneske.

Aaret efter at vi havde taget Bopæl ved Nørrevold, oplevede min Mand og jeg en stor Sorg, idet vi mistede en lille Søn paa henimod et Aar. Blandt mine Papirer finder jeg et Minde om den lille Dreng. Det er et Digt, som Christian Winther skrev til hans Daab. Fru Julie Winther stod nemlig Fadder til ham og sendte ham i Faddergave en lille Sølvklokke, som bar hans Navn, Christoffer. Digtet lyder saaledes:

12 October 1856

Den som eier hvad der klinger
Han faaer ogsaa det, der springer:
Terne, Træl, som ellers krybe,
Bringer han let til at flyve;
Han faaer baade Hingst og Hoppe,
Fede Harer, Hjortekroppe,
Springende Champagneproppe;
Han faaer mange Fødder rappe
Mange Hænder til at klappe,
Mange Hjerter til at dandse,
Mange Haler til at svandse.

Giv da Klokken til den Lille,
Han hvis Tunge end er stille,
Lad den flinke Fyr, den unge,
Bruge Klokken da som Tunge,
Lad ham med sin Haand den spæde
Kalde til ham hver en Glæde,
Som hans Hjerte kan begjære,
Til hans Tunge ret kan lære
Selv at sige: „Spring min Kjære!“
Til han dygtigt har indaandet,
Hvad der løser Tankebaandet;
Da skal han med Aandens Klokke
Hele Verden til sig lokke,
Høi og Lav og Rig og Ringe
For den smaa Christoffer springe.

Chr. Winther.

Jeg skal ikke dvæle ved Minderne om den tunge Tid, der oprandt for mig efter min lille Drengs Død. Over mit eller saa lyse og lykkelige Familjeliv kastede Mindet om det Tab, jeg havde lidt, for lange Tider et mørkt Skær.

Fra Sæsonen 1856—57 var min Broder Adolph og hans Hustru knyttede til det kgl. Teater. Gennem deres Virksomhed ved Kasino og Hofteatret under Langes Direktorat var de godt kendte og meget yndede af Hovedstadens Publikum, men desuagtet oprandt der, særlig for min Broder, en yderst vanskelig Tid. Foruden den Besværighed, som enhver Kunstner, der skifter Scene, har at overvinde dels med Hensyn til Kritikken, som er forskellig overfor de forskellige Teatre, dels med Hensyn til selve den forskellige Spillemaade, i hvilken sidstnævnte Henseende det dog var til Lettelse for min Broder, at han i et Aar havde samvirket med Michael Wiehe og Høedt, kom der for Adolfs Vedkommende det til, at han lidt efter lidt skulde gaa over i Faders Roller og arbejde hen til at blive hans Stedfortræder. For fjerde Gang, siden han som ganske ung debuterede ved det samme Teater, hvortil han nu var knyttet, skulde han søge at erobre sig et Publikum. Mange Gange har jeg maattet beundre den Energi, hvormed Adolph kæmpede, en Energi, som sluttelig førte ham til Maalet. Ingen kan forestille sig, hvor tungt det er at komme frem for den unge Kunstner, som har en nær, samtidig virkende, Slægtning med et stort Navn netop i den Retning, i hvilken hans egne Evner gaa. Familjeligheden virker forstemmende paa Publikum og gør, at meget, der i Virkeligheden tilhører ham selv, kommer til at tage sig ud som Kopi. Til min Broders Sorger og Kampe i den første Tid af hans Virksomhed ved det kgl. Teater kom ogsaa den Skuffelse, at hans Hustru midt under en Førsteforestilling af Syngespillet „Czar og Tømmermand“, hvor saavel hun som Adolph havde tvende af deres mest vellykkede Partier, blev hæs, og denne Hæshed fortog sig aldrig fuldstændig for hendes Sangstemmes Vedkommende, saa at hun efter kun faa Aars Forløb maatte tage sin Afsked. Forinden hun forlod Teatret, oplevede vi fire Rosenkilder dog den Morskab at spille sammen i Thornams Lystspil „En ministeriel Embedsmand“.

I det Galleri af Figurer, som min Broder i Tidens Løb har skabt, er der fornemmelig een Type, hvor hans særlige Talent ret har kunnet gøre sig gældende, og hvor han har faaet sig Anvendelse for sine Studier efter Virkeligheden. Denne Type er den ældre, aristokratiske Kavalier med den elegante Holdning og det let komiske i sin Fremtræden. Adolph kunde her være overordentlig morsom. Han overdrev ikke, var paa engang distingvert og lattervækkende. Jeg behøver blot at minde om hans Fremstilling af Baronens i Hostrups: „En Spurv i Tranedans“ og af Kammerherren i Thornams: „En Omvei!“

Om Teatrets Ledelse i det første Aar efter Heibergs Afgang skal jeg blot bemærke, at det var en ganske ubegribelig Mangel paa Selvkritik, naar Faders gamle Ven Dorph, der ganske sikkert aldrig havde besiddet Evne til at styre et Teater, nu i sin fremrykkede Alder, og

efter at han forlængst paa Grund af svageligt Helbred havde maattet trække sig tilbage fra sin Virksomhed som Skolemand, kunde tiltro sig at magte denne Opgave. Upraktisk og ukendt med Forholdene ved Teatret, som Dorph var, maatte han nødvendigvis støtte sig til andre, og disse andre tog fuldstændig Magten fra ham, saa meget mere som den kommitterede Christensen øjensynlig arbejdede paa at blive Dorph kvit. Jeg mindes en morsom Scene fra det Aar, som klart belyser Forholdene. Jeg var en Dag alene i Skuespillernes Foyer og havde trukket mig tilbage til en i en Krog anbragt Sofa. Lidt efter gaar Døren op, og ind kommer Høedt og Phister med Dorph imellem sig. Ingen af dem lagde Mærke til mig, og ivrigt talende trække de to Skuespillere Teaterchefen ned i en Sofa ligeoverfor mig. Dorph sagde ikke et Ord, men hans lille, noget tørre Ansigt vendte sig stadig fra den ene til den anden af dem. Pludselig hører jeg Høedt, der formodentlig var blevet opmærksom paa mig, sige: „Her er skidt at tale sammen. Lad os heller gaa ind paa mit Værelse!“ I samme Nu tog Phister og Høedt Dorph hver under sin Arm, hejsede ham op af Sofaen og trak af med ham. Jeg kunde ikke lade være med at le hjerteligt, da jeg atter var bleven ene.

Kort efter Dorphs Udnævnelse til Direktør besøgte jeg en Dag hans elskværdige Hustru. Medens jeg sad og passiarede med hende, kom hendes Mand ind og begyndte at tale om Teatersager. Han ytrede da, at Direktionen havde besluttet, at Fader skulde skaanes paa sine gamle Dage, og at hans Virksomhed skulde begrænses. Bl. a. udtalte han: „Deres Fader skal ikke spille, uden naar han har Lyst!“ Da jeg samme Dag talte med Fader, fortalte jeg ham Dorphs Ytring, over hvilken han blev meget vred. „Naa, det var jo rigtig et rart Arrangement,“ sagde han. „Jeg skal altsaa sættes ud af Spillet!“ Det stemmede ikke med den Gamles Varme for sin Kunst at være uden Virksomhed, saa længe han følte sig i sin bedste Kraft. Paa den anden Side nærede han en levende Skræk for at fortsætte, naar Kræfterne begyndte at svigte. Han sagde en Gang til mig: „Lov mig, Julie, at Du straks siger mig det, naar Du mærker, jeg begynder at gaa tilbage! Saa tager jeg min Afsked!“

Med Sæsonen 1856—57 indleddes en Uvirksomhedsperiode for mig, som skulde vare henimod tre Aar. Jeg fik i den Sæson kun een ny Opgave af Interesse, nemlig Fru Chopins Rolle i det franske Lystspiel „Ude og hjemme“, og den overtog jeg kun med stor Angst og Bæven, thi jeg var opfyldt af Beundring for min Forgængerinde, Fru Nielsens Udførelse af Rollen. Jeg besluttede da at holde min Fremstilling saa tæt op til hendes, som det var muligt. Saa skete følgende.

Medens vi prøvede Stykket, var jeg en Dag i Middagsselskab hos Christian Winther. Ved Bordet siger Winther til mig: „Jeg mødte

Deres Fader idag. Han udtalte, at han er udmærket tilfreds med den Maade, hvorpaa De tager Fru Chopin, og han føjede til: det morsomme er, at Julie er ganske forskellig fra Fru Nielsen.“ Det overraskede mig at høre, men morede mig unægtelig tillige.

Da jeg mærkede, at min kunstneriske Evne led under ikke at blive benyttet, gjorde jeg Dorph skriftlige Forestillinger herom. Dorphs Svar paa denne min Henvendelse var et yderst ubehageligt Brev. Christensen derimod indrømmede, at jeg havde Grund til Klage. Saaledes tilskrev han mig i April 1857 nogle venlige Linjer, hvorigennem han meddelte mig, at der var tilstaaet mig en Gratifikation af Teaterkassen og føjede han til: „... jeg har med saa meget større Tilfredsstillelse grebet denne Leilighed til i Gierningen at bevise Dem min Interesse for og Paaskjønnelse af Dem som Kunstnerinde — hvorom jeg dog haaber, at De aldrig vil have tvivlet — som det ikke har kunnet undgaae min Opmærksomhed, at De ved i denne Saison ingenlunde at være blevet anvendt i Repertoiret paa en Maade, der svarer til Deres Evner og Teatrets Tarv, tillige maa i financierel Henseende være blevet stillet ringere, end De med Grund kunde have ventet.“ Sluttelig bemærker han, at han haaber og ønsker, at Forholdene maa forandre sig i den berørte Henseende og undertegner sig: „Deres oprigtig hengivne og ærbødige H. Christensen.“ — Nogen Tid efter at jeg havde modtaget dette Brev, bad Christensen mig om at komme til sig en Formiddag paa Direktionsværelset, da der var noget, han vilde tale med mig om. Jeg efterkom hans Ønske, og det viste sig da, at det, han havde paa Hjertet, var en Anmodning til mig om af Hensyn til Repertoiret en bestemt Aften at ville spille to af mine største Roller. Jeg lovede at gøre ham denne Tjeneste. Medens vi sad og talte sammen — Christensen havde noget nonchalant sat sig op paa Sofaarmen — blev Døren revet op uden foregaaende Banken, og Høedt traadte ind. Han kastede et skarpt Blik hen paa os og gik ud af den modsatte Dør. Christensen blev rød i Hovedet og saa noget irriteret ud. Men jeg fik det bestemte Indtryk, at Høedt var bange for mig.

I Løbet af Sommeren 1857 afgik Dorph, og Christensen var nu Encherre. Paa Grund af det kgl. Teaters Ombygning spillede vi de første Maaneder af Sæsonen 1857—58 paa Hofteatret. Først den 5te December tog Forestillingerne paa Teatret paa Kongens Nytorv deres Begyndelse. Jeg gik det Efteraar til min Virksomhed i et tungt og trykket Humør, thi Udsigterne for den kommende Sæson tegnede ikke lyst. Ingen nye Opgaver laa der for mig, og Tilstanden ved Teatret var ikke god. Jeg begyndte at føle mig ensom til Mode, og skønt mit personlige Forhold til Direktør Christensen var godt, havde jeg dog en Fornemmelse, som om min lykkeligste Tid ved Teatret var forbi. I denne Stemning kom jeg en Aften i Oktober over paa Hofteatret. Jeg

var næppe kommet indenfor Døren, før man fra alle Sider omringede mig for at fortælle, at Fru Heiberg, der forrige Sæson kun var optraadt i April og Maj, agtede at tage sin Afsked eller rettere, at hun alt havde indgivet sin Afskedsbegæring. Denne Efterretning ramte mig under de forhaandenværende Omstændigheder som et Slag. Jeg følte mig i den Grad knyttet til Fru Heiberg, at jeg slet ikke kunde tænke mig at blive ved Teatret, naar hun var borte. Dybt bedrøvet tog jeg efter Forestillingen hjem, og endnu samme Aften skrev jeg et Brev til hende, hvormed jeg næste Dag gik ud paa Søkvæsthuset. Af hendes egen Mund erfarede jeg her Rygtets Sandhed. Mit Brev, som jeg gav hende ved min Bortgang, var saalydende:

Fredagften Kl. 10.

Jeg er nu kommet hjem fra Teatret hvor jeg har hørt at De, kjære Fru Heiberg, ikke mere kommer tilbage.

Min inderlige og store Bedrøvelse herover formaaer jeg ikke at sige Dem.

Jeg kunde ikke gaa til Ro i Aften førend jeg havde sagt Dem Tak for al den Godhed De nu i 15 Aar har viist mig; jeg skal aldrig glemme Dem.

Tænk paa mig engang imellem, tænk paa hvor underlig ene jeg nu er, nu har jeg Ingen som kommer hen til mig med Liv og Kjærlighed og siger mig mine Feil og mine gode Sider, jeg er saa bedrøvet saa jeg maa græde.

Jeg havde Ret da jeg sagde til Etatsraad Heiberg en Aften, at de 7 Aar han var Directeur, vare mine lykkeligste Aar. Tilgiv min egoistiske Sorg. Lev vel, hils Etatsraaden saa mange Gange fra Deres

hengivne
Julie Sødring.

Et Par Dage efter sendte Fru Heiberg mig følgende kærlige Svar:

Mandag, d. 10. October 1857.

Min kjære Veninde! I Aften vilde jeg have aflagt Dem et Besøg, men seer nu at De skal spille, jeg maa derfor opsætte det til en anden Gang. Med et rørt Hjerte har jeg læst Deres rare, elskværdige, kjærlige Brev.

Tro mig! Det at skilles fra Dem og Deres Virksomhed er indflettet i den Veemod hvormed jeg afbryder et saa betydeligt Afsnit i mit Liv. De takker mig for de 15 Aar hvori vi have arbejdet sammen! Som om

jeg kun var den givende og De den modtagende, som om jeg ikke ogsaa skyldte Dem Tak for alle de Glæder Deres fortrinlige Talent har forskaffet mig, som om ikke Deres Friskhed, Deres Luners Eiendommelighed i meer end eet Tilfælde havde hævet mit sunkne Mod og lokket Liv og Varme frem, hvor jeg maaskee havde været mat og træt. Jo tilvisse har jeg meget at takke Dem for, og gjør det her af mit ganske Hjerte. Vi skilles altsaa nu i vor fælles Virksomhed som Skuespillerinder, men det vigtigste staaer tilbage, vort private personlige Ven-skab. Bevar mig heri! Med den inderligste Interesse skal jeg fra mit Hjem følge Dem paa Deres Bane og glæde mig over Deres Fremadskriden i en Kunst, som kunde være henrivende skjøn at udøve, hvis der ikke i Udøvelsen vare saa mange Skjær der true vor inderste Personlighed med Fare. Ofte vil jeg i Erindringen gjenleve mangen en Aften hvori vi have spillet sammen, mangen en Samtale hvori vi have udvexlet vore Tanker for hinanden; jeg skal gjemme alt dette i et trofast Hjerte, og vær vis paa, at i hvad der end fremdeles vil møde Dem i Livet, skal De med den største Interesse blive fulgt af

Deres hengivne

Johanne Luise Heiberg.

Fru Heibergs hjertevarme Ord glædede mig inderligt, men jeg følte tillige i endnu højere Grad, hvor tungt Savnet af hende vilde blive mig.

Sæsonen 1857—58 begyndte saaledes yderst uhyggeligt, og det blev ikke bedre senere. Høedt, der gentagne Gange blev udpebet af en Del meget unge Mennesker, havde ikke Karakter nok til at sætte sig ud over disse Drengestreger, men fortrak at lade sin Kunst i Stikken og erklærede efter den sidste Udpibning i December Maaned, at han ikke agtede at optræde oftere. Den megen Ufred forøgede mit daarlige Humør, og jeg længtes tilbage til de gamle Tider. Først og sidst var det dog Tabet af Fru Heiberg, hendes overordentlige Friskhed og Energi, som jeg ligefrem sørgede over. Da derfor hendes Afsked blev offentlig bekendt, tog jeg en Beslutning, som længe havde dæmret for min Bevidsthed, den nemlig at forlade det kgl. Teater. Folketeatret var netop blevet aabnet det Aar; jeg kendte Direktøren, Kammerraad Lange, saavel personlig som af min Broder og Svigerindes altid rosende Omtale. Jeg besluttede at stille mig til hans Disposition. Uden at nogen anede noget om mit Forehavende, gik jeg en Dag op til Lange, der boede paa Nørregade. Han sad just ved Middagsbordet, da jeg blev meldt, men kom straks ind til mig, der var blevet ført ind i hans Arbejdsværelse. Jeg gik uden Tøven løs paa Sagen: „Ja, Lange, jeg kommer til Dem, fordi jeg under den nuværende Tilstand

ikke kan udholde at være ved det kgl. Teater. Vil De have mig, saa er jeg til Deres Tjeneste, og jeg vil arbejde for Folketeatret efter mine Evner.“ Lange var traadt et Skridt tilbage og saa forvirret paa mig: „Det gør mig ondt, Fru Sødring, men det kan jeg ikke tage imod. De maa betænke Dem. De er for Øjeblikket i en irriteret Sindsstemning. De skal huske, der er andre Hensyn. Ja, jeg behøver jo ikke at sige Dem, hvor gerne jeg tog imod Dem, men det maa De overveje nøjere.“ Naa, jeg gav Lange Haanden og gik hjem med den Kurv, han havde givet mig. Dagen efter indsaa jeg min Overilelse og følte, at Folketeatrets Direktør havde handlet nobelt ved at afslaa mit Tilbud; men havde han villet, havde jeg ladet mig engagere straks. Nogen Tid efter besøgte jeg Fru Heiberg og fortalte hende, hvor nær jeg havde været ved at forlade det kgl. Teater. Da skød Kampiveren op i hende, og hun svarede: „Det havde for Resten været ganske morsomt!“

Sæsonen 1857—58 gik da sin Gang. Jeg anvendtes omtrent ikke, og Følgen af, at jeg saa at sige aldeles var sat udenfor Repertoiret, viste sig i, at jeg, der tidligere ganske havde været forskaanet for Nervøsitet under Udførelsen af min Tjeneste, nu ligefrem kom til at ryste af Angst, naar jeg pludselig fik Meddelelse om, at jeg skulde spille. Jeg mindes saaledes, at jeg en Formiddag, da jeg var til Stede ved en Frokost hos min Søster, blev saa overvældet ved den pludselige Efterretning om, at den til samme Aften ansatte Forestilling var forandret, og at jeg skulde spille, at jeg maatte gaa hen i en Vindusfor-dybning for at skjule en voldsomt frembrydende Graad. At det ikke kunde vedblive at gaa saaledes, var mig ganske klart, og ligeledes havde Direktør Christensen en tydelig Fornemmelse af, at der maatte ske en Forandring, om han end, tvungen af Forholdenes Magt, intet i Øjeblikket kunde gøre for mig i kunstnerisk Henseende. Men han søgte at skaffe mig Erstatning for de pekuniære Tab, jeg led ved at være sat udenfor Repertoiret. Den 21de Juni 1858 tilskrev han mig bl. a.: „At det forøvrigt er langt fra, at De, fordi De i nogen Tid har været „ude af Øie“, derfor har været „ude af Sind“, vil De, som jeg haaber, finde et Beviis for deri, at De er indstillet til fra 1. Juli at nyde en Forhøielse af Deres faste Gage til 700 Rdl., saa at De fra den Tid med personligt Tillæg vil oppebære 1000 Rd i aarlig Gage. De seer, at vi gaae frem, og er det end smaat, saa tør vi dog gjøre os Haab om, at den gode Villie vil blive erkjendt.“

Jeg fik imidlertid foreløbig andet at tænke paa end Teatret, og min Opgave som Kunstnerinde maatte vige for mine Pligter som Kvinde og Moder, idet en lille Verdensborger i Juli Maaned gjorde sin Indtrædelse i vort Hjem. En Mærkelighed var der forbunden med denne Fødsel, idet mit Haar, som altid havde ligget glat over mit Hoved, pludselig blev ganske krøllet, og denne Tilbøjelighed til at krølle sig

har det siden stedse beholdt. For at genvinde Kræfter efter min Svag-
hedstilstand tog jeg med mine Børn, saasnt jeg var rask nok dertil,
ud paa Landet i Taarbæk. Her besøgte Høedt mig en Dag og med-
bragte tre Roller: Mad. Sommer i „Et Eventyr i Rosenborg Have“,
Mad. Jaquelin i „De Danske i Paris“ og en mindre Rolle i „Advokat
Pathelin“. Høedt bad mig lære disse Roller, men da han udtalte, at
det var Meningen, at Stykket skulde frem straks i Sæsonens Begyn-
delse, svarede jeg ham, at der ikke kunde være Tale om, at jeg, saa
svag jeg var, turde love at møde til Tjeneste allerede i August Maa-
ned, og at jeg derfor foretrak straks at afslaa Rollerne fremfor senere
at sætte Teatret i Forlegenhed. Høedt bemærkede hertil, at jeg saa
maatte tilskrive mig selv, hvis der herefter skulde blive mindre Brug
for mig, da Størsteparten af de Arbejder, Teatret i den nærmeste Tid
agtede at opføre, var franske Skuespil uden Opgaver for mig, hvortil
jeg noget skarpt svarede, at det dog vel ikke var Meningen udeluk-
kende at lade den *danske* Nationalscenes Repertoire bestaa i *franske*
Stykker med Personliste: Manden, Konen og Elskeren. Høedt tog da
Rollerne tilbage og gik.

Et Par Dage efter denne Samtale modtog jeg følgende Brev fra
Etatsraad Hauch, der siden 1ste Januar havde været Christensens
Meddirektør:

Til
Fru Sødning
kglig Skuespillerinde.

Da det vel maa antages, at De vanskelig ifølge Deres Sundheds-
tilstand vil kunne deeltage i de nu snart forestaaende Prøver, fra 13de
August af, saa vil det vel, uagtet Ingen i Deres Retning kan erstatte
Dem, blive nødvendigt, eftersom Theatret maa være sikkert med
Hensyn til hvad der skal begynde Saisonen, at tage Forholdsregler
angaaende de Roller vi havde ønsket at see i Deres Hænder saavel i
„De Danske i Paris“, som i „Eventyret i Rosenborg Have“ og i „Ad-
vokat Patelin“. Skulde De mod Formodning føle Dem saa vel, at De
til den bestemte Tid kan deeltage i Prøverne da vilde det rigtignok
være det bedste, men det tør vi neppe, efter hvad jeg har hørt, med
Sikkerhed regne paa. Det Vigtigste er, at vi snart dog ville kunne
gjenvinde Dem i større og betydningsfuldere Roller. Jeg maa her
lægge til, at Deres Ønske om en i oekonomisk Henseende forbedret
Stilling ved Theatret, af Directionen vil blive taget i alvorlig Over-
veielse, og Alt, hvad jeg, der i høi Grad anerkjender Deres Betydning
for os og Deres geniale Præstationer, kan gjøre for ogsaa i Gjerningen
at vise dette, det skal skee. Da jeg nu hører, at De er saa rask, at

det ikke vil genere Dem at see Fremmede, saa forbeholder jeg mig, naar jeg om kort Tid vender tilbage fra en lille Udflugt til Jylland, selv personlig at forsikkre Dem om den Deeltagelse og Interesse, jeg føler for Dem. Da dette Brev, som jeg mærker, under Skrivningen har antaget en aldeles privat Charakter, saa vil jeg ogsaa bede Dem at betragte det som et saadant, og jeg vil ikke underskrive det i Directionens Navn uagtet det dog udtrykker Directionens Mening med Hensyn til de ovenomtalte Stykker. Svaret herpaa beder jeg Dem ogsaa om at adressere til Directionen, jeg vil da, selv om jeg endnu er fraværende, ret snart erfare dets Indhold.

Med Højagtelse
Deres ærbødigst hengivne
C. Hauch.

31. Juli 1858.

At mit Ønske om bedre økonomiske Kaar for min Virksomhed ved Teatret ikke var ubeskedent, tror jeg, man vil erkende, naar man mindes Christensens ovenfor citerede Brev, hvoraf fremgaar, at min Gage først i denne Sommer, efter at jeg i snart 15 Aar havde virket ved Teatret, var naaet op til 1000 Rdlr. Hvad min Andel i den saakaldte „Feu“ angaar, da varede det endnu fire Aar, inden jeg kom op i øverste Klasse for Beregningen af denne. Min Spillepræmie har i det Hele aldrig udgjort store Beløb, hvilket væsentligt skyldes, at en stor Del af mine Roller var smaa i Omfang.

Mit Sommerophold i Taarbæk strakte sig over fire Uger. Vi boede hos Skolelæreren i hans lille Hus, der kun var beregnet paa en tør Sommer. En saadan oplevede vi heldigvis. Under vort Landophold regnede det kun een Gang i to Timer, men da stod ogsaa alle vore Stuer under Vand. Mine tre ældste Børn tumlede sig ret af Hjertens Lyst i og ved Stranden, medens den lille nyankomne mest brugte sin Tid til at give sin Misfornøjelse med denne daarlige Verden Luft.

Henimod Slutningen af August meldte jeg mig til Tjeneste, og Sæsonen 1858—1859 tog sin Begyndelse. Det lod virkelig til, at Høedt skulde faa Ret i, at det kgl. Teater ikke mere havde Brug for mig. Der var Maaneder imellem, at jeg kom til at optræde, og ikke en Gang mine gamle Roller var længer paa Repertoiret. Kun i „Den Stundesløse“ spillede jeg af og til. Saa tabte jeg Taalmodigheden og henvendte mig en Dag til Christensen paa Directionsværrelset.

Forinden jeg fører min Fortælling videre, vil det imidlertid være nødvendigt at gaa nogle Aar tilbage i Tiden.

I en af de sidste Sæsoner af Heibergs Direktorat gjorde min Broder Adolph en Dag et lille Selskab, hvortil jeg var indbudt. I samme

Øjeblik, jeg træder ind, kommer Høedt hen til mig og siger: „Medens jeg husker det — hvis De faar tilstillet Forpagterkonen Mad. Georges Rolle i Erneste Legouvés Skuespil: „Kamp og Sejr“, maa De sende den tilbage. Den eneste, der kan udføre den Rolle, er Mad. Nielsen.“ Jeg kendte ikke Stykket og vidste aldeles intet om, at det skulde gaa, men havde dog den Aandsnærverelse at svare: „Ja, derom kan jeg jo intet sige, Høedt, før jeg har læst Stykket.“ „Naa, saaledes!“ sagde Høedt, og saa talte vi ikke videre om det. — En Formiddag kort efter kom jeg ud til Heibergs. Medens jeg sidder og taler med Fru Heiberg, gaar Døren op, og Heiberg kommer ind med en Bog i Haanden. „Gør mig den Tjeneste,“ siger han, „at spille denne Rolle.“ Det var Mad. Georges. „Jeg havde oprindeligt bestemt den for Dem, der er den eneste, som kan spille den, men da Mad. Phister har haft saa lidt Virksomhed i den senere Tid, blev den tilbudt hende. Hun afslog den imidlertid, vistnok af Hensyn til Mad. Nielsen, der ganske vist kan udføre Rollens ene Side, den alvorlige, men efter mit Skøn ganske mangler Forudsætningerne for den anden, den komiske. De derimod har alle Betingelser.“ Jeg tog da Rollen med hjem, gennemgik den, og da jeg saa, at jeg kunde gøre den, erklærede jeg mig villig til at spille den. Der blev da holdt Oplæsning paa Stykket. Fra denne Oplæsning mindes jeg følgende. Markisens Rolle var tildelt Mad. Nielsen, hvis glimrende Fremsigelse af Replikkerne jeg endnu mindes. En af de medvirkende siger da til hende: „Det er en morsom Opgave, De der har faaet.“ Mad. Nielsen saa halvt ærgerlig hen paa den paagældende og svarede: „Aa, hvad er min Rolle mod Mad. Georges!“ — Kort efter denne Oplæsning afgik Heiberg som Direktør, og Mad. Nielsen døde. „Kamp og Sejr“ blev henlagt, og jeg hørte aldrig Tale om det.

Da jeg nu hin Dag henimod Slutningen af Aaret 1858 søgte Direktør Christensen, var min gamle Veninde Mad. Georges i mine Tanker. Jeg tog straks Bladet fra Munden og sagde min Direktør, at den nuværende Tilstand var mig uudholdelig. Hvis jeg skulde sættes ganske ud af Virksomhed, maatte jeg foretrække at gøre Skridtet helt ud og tage min Afsked. Jeg havde jo min anden store Opgave her i Livet: mit Hjem, min Mand og mine Børn. Christensen hørte opmærksomt paa mig og indrømmede mine Klagers Berettigelse, men bemærkede tillige, at jeg maatte have Taalmodighed, da Repertoiret for Sæsonen nu engang var lagt. Jeg spurgte da: „Hvorfor kommer ikke „Kamp og Sejr“ til at gaa?“ Christensen tænkte sig om: „Ja, hvordan er det, Høedt siger, at der er en Fejl ved Rollebesætningen!“ Da jeg mærkede, at Direktøren aldeles intet kendte til det tidligere passerede i denne Sag, følte jeg Ulyst til at sætte ham ind deri og sagde ham Farvel. Der gik herefter endnu nogen Tid, uden at For-

holdene forandrede sig. Da jeg saa en Dag traf Høedt paa Teatret, sagde jeg ham, at enten maatte jeg have *Virksomhed* eller *Afsked*. Høedt svarede hertil, idet han trak et Papir frem, at der i den nærmeste Fremtid vilde blive tildelt mig flere Opgaver. „Men nu „Kamp og Sejr?“ spurgte jeg. Høedt saa lidt paa mig; saa sagde han: „Véd De, at den Skuespillerinde, som udførte Rollen i Paris, var en Skønhed?“ Jeg lo højt. „Hør, véd De hvad, Høedt, den Bemærkning forstaar jeg ikke! Har mit Ydre været godt nok til at fængsle min Mand, skal De se, at *Forpagterkonen* Mad. Georges intet vil tabe ved at faa det!“ „Saa skal Stykket blive sat i Scene!“ var Høedts Svar.

Kort efter begyndte Prøverne. Indholdet af Erneste Legouvés Skuespil er bekendt. Man ved, at det behandler Kærlighedsforholdet mellem den borgerlige unge Mand og den adelige unge Pige. Det er den bestandige Romantik, der ligger over det Æmne, at de Elskende staa paa forskelligt socialt Trin, der gør, at Forfatterne stadig optage det til Behandling i forskellig Form efter de skiftende Tidens Krav. I „Kamp og Sejr“ var det for øvrigt endnu mere Forholdet mellem Sønnen og Moderen, den brave Forpagterkone, som interesserede, og for mig havde Fremstillingen af denne Skikkelse den store Interesse, at den var ny i min Kunst. Jeg havde aldrig tidligere haft den Opgave at skulle være Tolk for de Følelser, der bevægede til Taarer.

Mine medspillende vare: Mad. Nielsens Søster, Jfr. Brenøe (Markisen), Fru Jacobson f. Larcher (den unge Pige), Nielsen (Markis'en), Hultmann (Vicomten), Michael Wiehe (Sønnen, Georges Bernard). Alle gik med stor Interesse til deres Opgaver. Paa Arrangementsprøven var jeg noget forknytt. Jeg havde sporet ligesom nogen Uvilje mod mig paa visse Steder; det var saaledes blevet mig sagt, at en af Teatrets første Skuespillere ude i Byen havde ytret: „Den Rolle brækker hun Halsen paa!“ Og saa den lange Forhistorie! Ja, jeg var beklemmt. Jeg forholdt mig da paa Prøven, hvad jo for øvrigt var min Sædvane paa en første Prøve, væsentlig iagttagende de andre. Dagen efter fik jeg Bud fra Fru Heiberg, at hun gerne vilde tale med mig i Anledning af nogle Bemærkninger, som hendes Broder, Pätges, havde ladet falde om Prøven. Jeg gik straks ud til hende. Hun kom mig i Møde med de Ord: „De er da ingen Tosse! Den Rolle ligger jo lige for Dem! Spil ud af Deres Hjerte og vær ikke ængstelig!“ Hun gik ud paa Gulvet for at antyde mig Rollens Karakter, men kunde ikke finde den rette Stilling. Hun sagde da halvt fortrydelig: „Jeg tror, jeg har glemt at spille Komædie!“ Fru Heibergs Ord opmuntrede mig mægtigt, og i betydelig lysere Stemning gik jeg til den anden Prøve. Fra nu af skred Indstuderingen rask frem. Høedt var fortræffelig som Iscenesætter af Stykket og havde mange morsomme og karakteristiske Ideer. Med den største Interesse gik han

ind paa Skuespillernes Tanker, og intet fik Lov til at passere, før det gik af sig selv. Paa en af de sidste Prøver gik jeg hen til Michael Wiehe, der stod ude i Kulissen, og spurgte ham, hvorledes han syntes det gik med mig. Han saa paa mig og sagde: „Fra den anden Prøve har jeg været fuldkommen rolig!“

Samme Dag som „Kamp og Sejr“ skulde gaa første Gang om Aftenen, modtog jeg følgende Blyantsskrivelse fra Fader:

Min Julie

I Dag troede jeg der var ingen Prøve, og derfor kom jeg her for blot at sige Dig hvad der forresten jo vel ikke behøves, men heller ikke kan skade:

Vær fast i Tanken at Du er en *jevn, diærv og dygtig Bondekone*, men tillige en ædel, *sjelden* Bonde-Kone. At Du er en *øm Moder*, men særdeles stolt af Din Søn; dette give Dig *Vægt og Værdighed!!!* tilpas hverken for liden eller for megen. — Vær Herre over Din Bevægelse i Din vigtige sidste Scene med Sønnen — og lad der som i hele Rollen Moderen ikke tage Luven fra den sikke faste *kække Bondekone*. — Din Stemme være saa *jevn dyb* diærv som det er mueligt, uden at det moderlige ædle *qvindelige* tabes. — Kort — vær brav i alle Henseender, saaledes som jeg saae Dig i Stykkets første Scener — Du har Alt for Rollen, brug det nu bare Altsammen!!

Roe, Selvtillid nu. Der er ikke Een i hele Stykket der da vil kunne maale sig med Dig. *Ganske rolig!!* — Og læg vel mærke til: siger Du noget mindre godt i Aften; mærk Dig det for næstegang. Det gjør jeg altid.

Husk at 1ste Gang er egentlig kun en god General-Prøve.

Befalende min elskede Julie i *Guds* Haand, thi hvorfor kan ikke den beskytte hvad der er godt og skønt ogsaa i Comoedien??

Din

R.

Og saa gik da „Kamp og Sejr“ for første Gang. Mad. Georges kommer først ind i anden Akt. Jfr. Brenøe som Markisen og jeg stod bag Døren i Baggrunden. Scenen var tom. Da Fortæppet gik op — jeg hører endnu Lyden — sagde jeg: „Nu giver vi os Tid og tager det ganske roligt!“ Saa træder Markisen ind ad Døren og vender sig om: „Kom De kun herind, Madam Georges. Her kan vi tale i Ro!“ Jeg følger efter. Da lyder en tordnende Velkomsthilsen fra Publikum. Benene rystede under mig. „Værsgo, sæt Dem ned,“ siger Markisen. „Tak, Fru Markise, jeg sætter mig aldrig. Jeg afgør helst mine Forretninger paa staaende Fod!“ Ak ja, hvor rig blev ikke den

Aften for mig. Jeg faar Taarer i Øjnene, naar jeg tænker derpaa. Replik for Replik fulgte Publikum mig med den kærligste Forstaaelse, og Latterudbrud hilste hver lille Pudsighed, som naar Madam Georges i Samtalen med Markisen i sin Iver sætter sig ned, men straks farer op, sigende: „Jeg tror, jeg var lige ved at sætte mig ned.“ Under Slutningsscenen mellem Michael Wiehe og mig, hvor Madam Georges for ikke at staa Sønnens Lykke i Vejen lader, som om hun frivillig, af egoistiske Hensyn vil skille sig fra ham, var Bevægelsen paa Tilskuerpladsen dyb. Wiehe var her uforlignelig i simpel og ædel Naturalighed. Replikkerne falde saaledes:

Mad. Georges

(træder ind og taler ud af Døren).

Men, som sagt, I spænde straks for!

Georges.

Og hvor vil Du hen, Du slemme Moder, uden at underrette Din Søn derom?

Md. Georges.

Du har Ret, min Søn! Jeg er en slem Moder, thi jeg vil gøre en slet Handling.

Georges.

Du?

Md. Georges.

En egenkærlig Handling.

Georges.

Det kan Du ikke!

Md. Georges.

Det sagde jeg ogsaa imorges, — men nu? — Du erindrers det Løfte, jeg havde givet Dig, at sælge min Forpagtergaard, og bo for Fremtiden hos Dig.

Georges.

Ja.

Md. Georges.

Ja, ser Du, Hjertet er en underlig Ting, og det er ganske rigtigt, naar man siger, at Naturen gaaer over Optugtelsen.

Georges.

Hvad mener Du?

Md. Georges.

At jeg troede, jeg elskede kun Dig i hele Verden, at jeg kun trængte til Dig. Men skulde man nu troe, at i det Øjeblik, hvor jeg skal sige

Farvel til denne Forpagtergaard, til disse deilige Kreaturer — ja til disse *mageløse* Kreaturer! — jeg veed nok, at der ikke er sund Sands i at begræde dem, — og dog — i det Øjeblik, da jeg skulde tænke paa at forlade dem, løb Hjertet af med mig.

Georges.

Hvorledes? Forklar Dig!

Md. Georges.

Aa, det falder mig tungt at sige det; jeg veed, at jeg vil volde Dig Sorg, — og jeg selv sørger ogsaa derover. Men jeg maa jo tilstaa Dig det, da det nu engang maa være saaledes. Den Købekontrakt, som jeg havde lovet Dig at lade undertegne i Dag, — den har jeg revet itu. Jeg vender tilbage til min Forpagtergaard.

(Alice og Markisen rejste sig bevægede. Georges ser paa dem og vender sig derpaa til sin Moder.)

Georges

(meget bevæget).

Du rejser? Du vil da ikke leve mere med mig?

Md. Georges.

Det er slet af mig, det veed jeg! Men hvad skal jeg gøre? Gamle Folk have haarde Pander, — de lade sig ikke bøje. Jeg vilde være fremmed i Dine prægtige Sale; jeg vilde ikke være lykkelig.

Georges

(med Smerte).

Ikke lykkelig! — Aa, Du elsker mig ikke, som jeg elsker Dig!

Md. Georges

(heftig).

Jeg elsker Dig ikke? — (Mere rolig.) Fy! det var stygt sagt af Dig! (Med Anstrængelse for at synes rolig.) Her er jo ikke Tale om en fuldkommen Adskillelse, — vi ville see hinanden engang imellem, — ikke sandt, Fru Markise? ikke sandt, Frøken Alice? — De vil tillade mig, uagtet jeg kun er en Forpagterkone, at omfavne den kære Søn engang imellem? — Det er ikke for stedse, at jeg i Dag rejser herfra.

Georges.

I Dag?

Md. Georges

(med mere Fasthed).

Ja, i Dag, paa Øjeblikket! — thi det nytter ikke, at jeg gør mig stærk, jeg har et voldsomt Hjerte, og i sørgelige Ting, skal man ikke

lade det komme til at tale for højt. See, derfor har jeg ladet spænde for, og vi maa nu sige hinanden Farvel.

Georges
(overvældet).

O, Moder! Moder!

Md. Georges
(gaaer til ham).

Vil Du da ikke omfavne mig til Afsked? Skulle vi forlade hinanden som Uvenner? Vilde Du ikke skamme Dig derved? (Omfavner ham længe og siger med Fatning:;) Og nu Farvel! — Farvel, Fru Markise! — Farvel, Frøken Alice! — Jeg kommer igen! jeg kommer snart!

(Hun gaar langsomt mod Baggrunden, medens Georges, som har gættet Grunden til hendes Beslutning, følger hende med Blikket. Derpaa iler han efter hende og fører hende tilbage til Damerne, omfavner og kysser hende lidenskabeligt og siger:)

O, min Gud! — seer De da ikke, at hun lyver?

Da Wiehe paa sin ejendommelig indtrængende Maade sagde dette, gik der en Brusen af Bevægelse henover Tilskuerpladsen.

Den første, der efter Forestillingen kom og lykønskede mig, var Fader. Han omfavnede mig og udbrød: „Ja — Du er min Datter!“ Og saa kom alle mine gode Venner og Kammerater strømmende, trykkede mine Hænder og udtalte deres Glæde for mig over mit Held. Bournonville var saa bevæget, at han næppe kunde tale.

Den næste Dag skrev jeg et Brev til Heiberg og takkede ham for den Hovedandel, han havde i min Glæde — uden ham var Rollen aldrig bleven mig betroet. Herpaa sendte Heiberg mig følgende Svar:

Tillad mig, kjære Fru Sødring, at takke Dem for Deres Brev, som ret har glædet og fornøiet mig, først fordi jeg seer, at De selv er glad og fornøiet over, at Deres nye Fremstilling har været saa heldig, Noget, jeg allerede fra flere Sider havde erfaret; men dernæst ogsaa, fordi De er saa god at sætte dette heldige Udfald i Forbindelse med mine tidligere Bestræbelser for at bringe Rollen i de bedste Hænder. Jeg troer gjerne, som De siger, at dersom Rollen ikke tidligere havde været Dem tildeelt, havde De ikke faaet den. Det skulde glæde mig, om det gunstige Resultat maatte have bidraget til at aabne Øinene paa de høie Vedkommende, der hidtil have været blinde; thi ellers havde de vel ikke ladet Stykket hvile i flere Aar, og imidlertid fremdraget Nyheder, der uden Undtagelse ere daarlige, medens dette Stykke er det første af nogen Værdi, som er fremkommet i de sidste halvtredje Aar eller meer; alt det Andet er jo ubetinget Pjat og Vrøvl, eller, hvad Salomon de Caus angaaer, trist, uhyggeligt og i Grunden

forfeilet. Der henligge endnu flere allerede antagne Stykker, der, om de ikke ere Mesterværker, dog staae saa høit over de hidtil givne, at det er utroligt, man ikke kaster det urene Vand bort, naar man dog har det rene. Dog, Alt det kommer mig ikke ved, og det var ikke herom, jeg vilde skrive. Hvad jeg vilde sige, har jeg sagt, men gjen-tager, at jeg takker Dem for Deres kjærkomne Brev, og for den venlige Erindring, hvori De bevarer mig fra den Tid, da jeg stod i et Embedsforhold, hvis lyse Sider for saa stor en Deel skyldes Dem.

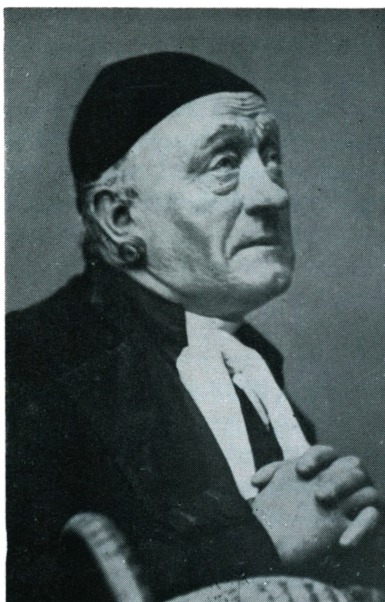
Min Kone takker Dem for Deres venlige Yttringer. Vi Begge glæde os til at see Dem, og jeg beder Dem bringe Hr. Sødring min forbindtligste Hilsen.

Deres hengivne
J. L. Heiberg.

23. Januar 1859.

Vi fik i det Hele megen Fornøjelse af „Kamp og Sejr“. Det gik 17 Gange i den Sæson for fuldt Hus. Phister, der efter Sigende havde været utilfreds med, at Mad. Georges' Rolle var bleven tildelt mig, saa først Stykket ved en af de senere Opførelser. Da jeg den Aften efter anden Akt stod og talte med Liebe, gik han flere Gange forbi os. Paa een Gang kom han hen til mig, gav mig Haanden og sagde: „Tak; hvad jeg hidtil har set, er aldeles fortræffeligt!“ — Paa Grund af de hyppige Opførelser naaede vi efterhaanden et sjældent Sammenspil i dette Skuespil. Michael Wiehe, hvis Stemning straks var kommet mig i Møde, sluttede sig nærmere og nærmere til mig for hver Gang. Han var uforglemmelig at spille sammen med. Jeg mindes følgende, som viser, hvor ejendommelig han kunde være. Ved en af Opførelserne henad Foraarstiden havde jeg faaet nogle afskaarne Blomster tilsendt, hvorimellem en sjælden pragtfuld Forglemmigej. Den gav jeg til Wiehe. Til min Forbauselse og jeg maa sige Indignation stikker han Blomsten hel og holden ind i Munden og synker den! „Men Gudbevares, Wiehe!“ udbryder jeg. „Spiser De den?“ „Ja,“ svarer han roligt, „kan De forlange mere?“ — Efter Michael Wiehes Død i 1864 overgik Georges Bernard til Broderen Vilhelm. Om denne end ikke naaede Michael, var dog ogsaa han en overordentlig indtagende og sympatetisk Fremstiller af Rollen. Da vi en Aften havde opført Stykket, og Tæppet var faldet for sidste Akt, saa jeg min brave Paaklædningskone, Mad. Hansen staa grædende ude i Kulissen. Hun kom hen til os og sagde hulkende: „Sikken en Mo'r og sikken en Søn! Hvor det dog er dejligt, at der endnu gives saadanne Mennesker!“

Af mine øvrige medspillende i „Kamp og Sejr“ maa jeg navnlig fremhæve Hultmann, som udførte Vicomtes Parti med en Elegance og Elskværdighed, som ganske indtog Publikum. Da jeg flere Aar se-

Phister som Gil Perez
i »Den sorte Domino«

Julie Sødring som Jacinthe
i »Den sorte Domino«

Julie Sødring som Madam Georges
i »Kamp og Sejr«

Julie Sødring som Madam Stabel
i »Audiensen«

nerे gjorde en Rejse til Paris og fik Lejlighed til at se Kunstnere som Bressant og Delaunay optræde paa Théâtre français, var en vis Lighed mellem disse og Hultmann mig paafaldende.

„Kamp og Sejr“ blev af afgørende Betydning for min Kunst — et Vendepunkt i min Udvikling. Mad. Georges førte mig ind i en Række af Opgaver, hvoraf jeg i det følgende vil komme til nærmere at omtale nogle enkelte. I Tanken om min egen elskelige Moder gengav jeg disse Skikkelser — Moderkærlighedens og Hjemmets Repræsentanter.

V

Den 25. August 1860 afgik Heiberg ved Døden paa Hovedgaarden Bonderup. Den Sorg, jeg følte ved Efterretningen herom, viste mig, hvor stærkt jeg havde følt mig knyttet til ham. Med sine Svagheder var Heiberg en saa overlegen Personlighed, saa indtagende overfor dem han nærrede venlige Følelser for, at jeg følte det, som om jeg havde mistet noget af det bedste, mit Teaterliv havde bragt mig. For hans Hustru oprandt der en mørk og ensom Tid. Et Brev fra hende til Fader, der formentlig er skrevet sent paa Efteraaret 1860 som Svar paa en versificeret Henvendelse fra ham til hende, i hvilken han, som det synes, har kaldt hende sin „Muse“, viser, skønt hun deri forsøger at anslaa en lettere Tone, hvor tung hendes Sindsstemning var. Brevet lyder saaledes:

Som man raaber i Skoven burde man have Svar!

Til Musen at skrive Vers
Naar man er sexoghalvfjerds
Det lader sig høre min Tro.

Saa vidt kom jeg efter at have læst Deres Vers, da Lystigheden paa engang gjorde ondt og jeg kom til at græde. De, som Digter vil forstaae at naar man græder saa gaaer det ikke med Lystigheden, og Verset blev opgivet.

Jeg gik i Theatret hiin Aften for engang igjen at see og høre Dem og Julie udøve den Kunst, der saa ofte har, ikke alene glædet mig, men været mig til Nytte og Lærdom. Jeg sendte Dem Apelsinen som et Tegn paa min Venlighed og Tak. I Fjor yttrede jeg min Glæde over at see Dem paa en anden Maade, men saa meget er anderledes for mig i Aar, jeg er sky og nærmer mig ikke Menneskene hvor jeg kan undgaae det, jeg er tung paa Sjæl og Legeme, men Takken var ligesaa

varmt meent, uagtet den saae koldere ud. Tak for Digtet, og Tak for enhver venlig Tanke, De skjænker

Deres hengivne

Johanne Luise Heiberg.

En Dag i Begyndelsen af 1861 besøgte jeg Fru Heiberg og fandt hende i en oplivet Stemning. Hun fortalte mig da, at hun agtede at tage tre smaa forældrelose Piger fra Vestindien til sig. „Det er for tomt,“ sagde hun, „at leve udelukkende for sig selv og hver Morgen, naar man vaagner, spørge sig: hvormed skal Du behage Dig i Dag?“ Jeg lykønskede hende til den store Gerning, og vi talte længe sammen om den Velsignelse, der ligger i at leve for andre.

I Forsommeren samme Aar modtog jeg Indbydelse fra Fru Heiberg til at opholde mig nogle Dage hos hende paa Bonderup. Jeg tog da i Slutningen af Juni med Banen til Ringsted, hvor den lille Kaleshevogn fra Bonderup holdt ved Stationen. Saa kørte jeg de to Mil til Fru Heibergs Residens i et dejligt Vejr gennem smilende Land. Bonderup Hovedgaard var nylig restaureret og af den afdøde Ejer, Etatsraad Suhr, stillet til Disposition for Heibergs. Fru Heiberg modtog mig overordentlig hjerteligt. Jeg fandt hende omgivet af sine tre smaa Plejebørn i et Hjem, som hun med sin store Smag havde indrettet baade fantasifuldt og hyggeligt. Navnlig mindes jeg Havestuen. Ved Hjælp af Shirtings-Gardiner, hvide med blaa Striber, havde hun omdannet den til et luftigt Telt, hvorfra man gennem de aabne Havedøre nød Skuet af den prægtige Park, hvor alt stod i den tidlige Sommers skønneste Flor. Over de lysegrønne Plæner med de store Blomsterpartier og Trægrupperne paa Siderne, Busketterne med Guldregn og Syringer, vandrede Blikket til det lille Vand med Svanerne i Havens Baggrund og Lunden paa den modsatte Side. Fru Heiberg havde indrettet to Værelser til mig paa første Sal og gjort alt, for at jeg skulde befinde mig saa vel som muligt. Naar jeg desuagtet ikke følte mig rigtig i mit Es paa Bonderup, laa dette i en vis Svaghed hos mig, som jeg ikke tidligere havde haft Lejlighed til at blive mig ret bevidst. Jeg gjorde nemlig her den Opdagelse, at jeg ikke var i Stand til at leve selv den korteste Tid adskilt fra min Mand og mine Børn. Noget gjorde det vel ogsaa, at mit mindste Barn var knap tre Aar gammelt, men denne Følelse af Hjemve pinte mig i den Grad, at jeg aldrig nogensinde i mit senere Liv begav mig ene ud paa Rejse og selv, da jeg flere Aar efter rejste i Udlandet sammen med min Mand, kunde Længslen efter Børn og Hjem blive mig fuldstændig uudholdelig og ødelæggende al Fornøjelse for mig. Jeg var derfor kun til ringe Opmuntring for Fru Heiberg. Dette bedrøvede mig, thi hun var en udmærket Værtinde og viste mig megen Opmærksomhed.

Min Dag gik saaledes. Om Morgenen stod jeg tidlig op. Storkene paa Taget med deres Knebren med Næbene og de mange andre fremmede Lyde, Malkepigernes og Karlens Træsko mod Stenbroen i Gaarden, Vogntummelen o. s. v. vækkede mig aarle. Efter at have nydt en Kop The spadserede jeg ud i den dejlige Have. Fru Heiberg havde givet mig en Blomsterkniv med de Ord: „Jeg véd, De holder saa meget af selv at skære Blomster af. Derfor plukker jeg ingen til Dem.“ Jeg kunde da ret af Hjertens Lyst samle Buketter. Efter min Morgentur trak jeg mig tilbage til mine Værelser og skrev hjem. I mit ene Værelse stod et stort Skrivebord med Skrivetøj og mange Penne. Det morede mig at tænke paa, at Heiberg maaske havde skrevet med en af disse Penne, som jeg nu benyttede. Undertiden naar jeg stod ved Vinduet og saa ned i Haven, legede Fru Heibergs Smaa piger dernede. Den ældste raabte da op til mig: „Lady Lady, kom herved! Her er saa mange store Forglemmigejer!“ — Fru Heiberg stod først sent op, og vi spiste i Reglen Frokost hver for sig. Middagen indtoges først Kl. 6, hvorefter vi tilbragte Aftenen i Havestuen. Fru Heiberg var da meget talende. Hun trængte til at meddele sig om Heibergs sidste Dage og om de tunge Tanker, der opfyldte hende efter hans Død. Undertiden fortalte hun mig om sit og Heibergs indbyrdes Forhold, hvor elskværdig, jævn og oplivende han var i det daglige Samliv. Paa sin morsomme Maade kunde han satirisere over hende, naar hendes Sværmeri tog Magten fra hende. Saaledes fortalte hun om en Koncert, hvor Heiberg og hun havde været nærværende, og hvor Christian Hansen havde sunget Romancer. Under hans Foredrag var hun ganske smeltet hen, da hun pludselig vakttes ved at Heiberg bøjede sig hen til hende og med grædende Stemme sagde: „Gud, Hanne, hvor Hansen synger øndigt!“ Sværmeriet var hermed jaget paa Flugt, og begge havde leet hjerteligt.

Ogsaa om andre Æmner drejede vor Samtale sig, og det viste sig da, at Fru Heiberg og jeg var af forskellig Mening paa saa godt som alle Omraader. Vi talte om Børneopdragelse. Fru Heiberg syntes mig her altfor stræng i sine Teorier. Jeg foretrak mere Frihed for Børnene, mere Æmhed. Vi talte om Litteratur. Jeg nævnte Dickens Værker og udtalte, at jeg havde lært uendelig meget af dem. Fru Heiberg bemærkede hertil: „Hvem læser vel slikt? Læs Wilhelm Meister!“ Uvilkaarlig kom jeg til at mindes Michael Wiehe Svar, da jeg en Gang ligeoverfor ham udtalte mig om Dickens. Wiehe sagde: „Romaner overlader jeg til min Kone!“

Først sent ud paa Natten skiltes vi. Jeg var da meget træt, thi min Sædvane var at gaa tidlig til Sengs. Mine Værelser laa som før nævnt ovenpaa. Heroppe havde Heiberg ogsaa haft sine. Naar jeg havde sagt Godnat til Fru Heiberg, begav jeg mig alene op ad de brede

Trapper. Mine Trin gav Genlyd fra fjern og nær i det stille Hus, og jeg følte mig helt uhyggelig tilmode. Fru Heiberg lagde vist Mærke hertil, thi en Dag sagde hun: „Hvis De føler Dem altfor ene deroppe om Natten, saa bank i Gulvet! Jeg ligger lige nedenunder.“

Under mit Ophold paa Bonderup fik Fru Heiberg Besøg af Etatsraad Krieger og Arkitekt Herholdt. Vi foretog alle fire en Udflugt med den lille Kaleschevogn til et Udsigtspunkt i Omegnen. Kaleschen var egentlig kun indrettet til to, men Fru Heiberg havde ladet gøre et lille Sæde foran til Børnene. Her sad Krieger; Fru Heiberg og jeg tog Plads paa Bagsædet, og Herholdt klavrede op paa Bukken. Ved vor Bortkørsel fra Bonderup fik vi os en hjertelig Latter. Da alle havde indtaget deres Pladser, og Fru Heiberg med Stentorstemme kommanderede: „Kør!“ trak Hestene nemlig i Vognen med et saa voldsomt Ryk, at Krieger, der sad skævt og meget umageligt paa det lille Sæde, tabte Balancen og gik bagover, idet han stak begge Benene op i Luften og nær var faldet ud af Vognen. Dette saa saa komisk ud, at Fru Heiberg og jeg, efterat den første Forskrækkelse var overstaet, og efterat vi ærlig havde kæmpet for at bevare vor Alvor, brast ud i Latter, og paa sin godmodige Maade istemte Krieger vor Munterhed. Udsigtspunktet, som var vort Maal viste sig at være en Høj, bevokset med smukke Træer med ganske lige Stammer. Vi lagde os i Græsset, og Fru Heiberg foreslog da, at vi skulde døbe Højen med et Navn. Der blev bragt forskellige i Forslag, og endelig vedtog man at kalde Udsigtspunktet for „Søjlehøjen“ efter Træernes Form. Efter vor Hjemkomst spiste vi til Middag. Bordet var den Dag smykket med store Buketter, som Fru Heiberg og jeg havde bundet om Morgenens, og vore to Herrer lod til at være meget tilfredse med vore Arrangementer.

I de sidste Dage af mit Besøg var min Hjemve steget til en fuldkommen sygelig Følelse. Jeg har bevaret et Vidnesbyrd herom. Naar en Stemning har fyldt mig i høj Grad, har jeg stedse maattet give den Luft i skriftlig Form. Jeg har følt dette som en Lettelse. Saaledes nedskrev jeg da ogsaa min længselsfulde Stemning paa Bonderup. Foran i en Almanak for 1861 finder jeg følgende Udbrud til min Mand, mine Børn og mit Hjem:

Søndagen den 29 Juni 1861 paa Bonderup.

Jeg har gaaet en lang Tour med Fru Heiberg. Nu sidder jeg atter paa mit Værelse, har spist Frokost og glæder mig saa jeg gjerne kunde lee og græde paa engang, ved Tanken om at jeg imorgen, med Guds Hjælp skal *hjem*, til mit velsignede Hjem. Gud give nu at Alt maa være godt hjemme. Du min Ven, min eneste Ven, at Du og vore elskelige Børn maa være raske og glade.

Ja det er vist og sandt, at Intet kan lignedes ved Hjemmet. Og Hvem holder saaledes af mig som Du? Hvem kan jeg tale med som med Dig? Hvem kjender mig som Du?

Intet Menneske paa Jorden.

Nu har jeg saa meget og dog, jeg blev syg dersom jeg skulde blive her længer. Jeg har en Følelse af at være forviist, og sidder fangen paa et Slot. Hvad er to smukke Værelser, med mange Blomster, en stoer Have med gamle store Træer, en Park med Svaner, en Skov med Masser af Sang Fugle, store Marker, med et Flor jeg aldrig har seet Magen til. Hvad er 4 Retter Mad 3 Slags Viin, stadig opvarntning af en Tjener i Væsen som en Kavalier. Hvad er Gjester som Conferensraad Madvig, Etatsraad Krieger, Arkitekt Herholt — hvad er en *Herregaard* eller et *Gods*, hvad er *Johanne Louise Heiberg*, imod *Dig*, imod mine Børn, imod mit Hjem?

Ja! Hjem hjem til Eder alle.

Og saa fik jeg da mit Ønske opfyldt og kom hjem.

VI.

Fra det Afsnit af Faders Liv, der falder efter Moders Død, er der bevaret to Breve fra ham til min Søster Marie, der bl. a. vise, hvor fast han altid følte sig knyttet til de Steder, hvor han havde levet i sin Barndom og Ungdom. Brevene lyde saaledes:

Min kiære Marie! (egentlig Maren Falck!)

Nu er jeg paa Veyen til Slagelse.

Jensen er sendt derud* for at tage alt mit Eye der, og faae det hjem; thi — komme derud for at være der Natten over det vil jeg ikke oftere. Til at betale Madame Weis og til Pigen og Karlen har jeg givet Jensen Penge; jeg mener det er bedst at han gjør det, saa er Du aldeles udenfor den Sag. Havde jeg ikke tilfældigviis mødt min gamle Legekammerat, Dreyeren fra Slagelse, hvorved jeg med Eet fik saadan en stor Lyst til at følge med ham, — og Du veed jo, det øieblikkelige Indfald, det morer det mig at følge, — naar det gaaer an — saa var jeg gaaet Kl 9 med „Ophilia“ derud, men saa mødte jeg i Aftes min gamle tykke Dreyer, og Vi bleve sammen et Par Timer, og saa aftalte Vi at samles ved Jernbane-Stationen Kl 12. Der bliver jeg et Par Dage, saa troer jeg at det kunde være muntert at gjøre en Svip-Tour til Fyen, eller til Aarhus, eller til Flensborg, eller til Stettin, gjøre en

* Formodentlig et eller andet Sted i Hovedstadens Nærhed, hvor Fader havde været paa Besøg.

Afstikker til Berlin, eller gaae til Norge for at see Mad. Godefroy (Käthchen Renz) blive begravet under Blomster-Dynger af Christjannenserne, eller maaskee ogsaa et andet Sted. — Igaar hørte jeg første Gang i mit Liv et Kalvehoved synge Tenor i Tivoli, og det *godt* virkelig! Men et Kalvehoved saa ligt, at blinde Sødrings Kone, som ogsaa hørte ham, sagde akkurat det samme. — Holmblad er rar som altid, men jeg synes ikke han er *meget vel*. Derfor troer jeg heller ikke jeg gjør min Tour meget lang; til Paris ikke.

Nu gaaer jeg til Barbereren som boer, — ja det kan nu være ligemeget, da Du jo ikke har ham. Hils nu hele Sipskiftet og Julie og s. v. og Georg og Sødring og Rose og Johanne og Chr. N. og Mine og Anna og Adolph og — ja som sagt hele Sipskiftet og møder Du Frue Tutein og hun taler til Dig, eller Adolph f. Ex., saa fortæl om mine forestaaende Reisetoure; Nu slog Kl. ellers 12 saa før Kl 5 bliver der nu ikke noget af i Dag.

Lev inderlig vel! og lad mig endelig haabe at Du er en rar og flittig Bibel-Læserinde; og naar jeg seer Dig igien at du da kan besvare mig det Spørgsmaal:

Hvad er Ia og Nei, naar de er Nok?

Nu er dette Skriveri ogsaa Nok og saa siger jeg bare Gud velsigne Dig, naar Du nyser uden at jeg derfor vil sige, at naar Du ikke nyser, at saa behøves det ikke.

Din
X.

Aarhus 18de 19de Juli Løvedag.

Min søde gode kierlige Marie!

Jeg staaer. Bag ved mig stemmer en et Fortepiano.

Dette Par Ord sender jeg Dig for at Du skal vide at om jeg endog-saa ikke er kommen hjem, min bestemte Tanke var jo at være hos Dig som i Søndags men saa blev jeg først her i Aarhus for mange Dage, saa kom jeg for sildig til Silkeborg, nemlig i Dag otte Dage, der maatte jeg ikke komme fra før Torsdag d. 16de. Nu er jeg her hos Mølleren A. Weis, og har nu det som jeg ønsker det, naar det skal være mig tilpas. Maaskee jeg bliver her til — — ja hvem kan vide det? Først og fremmest maae det være godt Veir, og Norden Vind, hvis jeg ikke skal gaae hjem over Fyen med Diligencen, og saa gaaer der jo flere Dage. Frisk er jeg. Min Hoste forlod mig først paa Silkeborg. Men borte er den! Gaae over til min Ven min egen A. Holmblad, og hils ham; mange Løvedage skal han ikke savne min Morgenkaffe-Nærværelse og Du ikke

Din
R.

Men saa da dette var smurt op, saa var Tiden gaaet da det skulde paa Posten. I Dag Søndag, see saa skulde vi til en Mølle Taskou hvor der boer en Møller som hedder Thomas Schmidt, som jeg engang 1806 har skullet lære Læsning og mere, som jeg selv trængte til at lære. Men der bliver nok ikke noget af for Regnevæders-Skyl. Men derimod i Aftes saa var jeg i Selskab hos en Overlærer Funck, hvor Kiedsommelighed var Hoved-Traktementet. —

Jeg har besøgt alle gamle Venner fra Mathilde Strunck hilses Adolph og Du; og fra Elmqvist, og fra Hasselbalk som jeg to Gange har hos, men ikke traf. Han var her i Møllen og var saa sød og havde Courage til at invitere mig paa Kaffe, men som sagt.

Jeg er her i Møllen næsten hele Dagen. A. W. og Kone ere af mine Folk.

Nu er da min Stue i Orden? Det glæder jeg mig til.

Aarhus kan man ikke kiende igien saaledes er den taget til.

Et daarligt Brev dette her.

Veiret.

Som jeg tidligere har fortalt, indrettede Fader sig faa Aar efter Moders Død paa Ungkarlevis. Han beboede en lille Stueejlighed paa tre Værelser i en Ejendom i Stormgade. Her havde han indrettet sig hyggeligt og studentikost. Naar jeg besøgte ham og han var hjemme, traf jeg ham i Reglen siddende i Nærheden af Vinduet i sin store Lænestol, læsende i sine kære latinske Forfattere. Hans Studereværelse var tarveligt udstyret. Man kender det lille Interiør fra Blochs Billede. En Stump Tæppe paa Gulvet, uldne Gardiner, det gamle bornholmske Ur, et lille Træbord, hvorpaa stedse stod et Glas med Sukkervand, paa Væggen et Litografi af Slagelse og nedenunder dette et Billede af Faders beundrede afdøde Ven, Dr. Ryge. Saaledes saa Stuen ud. Portnerkonen, den brave Madam Jensen, sørgede for hans Opvartning, og sin Middagsmad fik han fra et Spisekvarter. Denne tarvelige Levevis bekom den Gamle godt, thi Lüksus manglede han alle Forudsætninger for at kunne taale. Den vilde blot have besværet og tynget hans Sind. I høj Grad nød Fader at have sin ubetingede Frihed, og kun saare nødigt bøjede han sig for Verdens Former. I mit Hjem kom han og gik, naar han havde Lyst. Juleaften var han stedse hjemme hos os, saa tog han sin Violin med, og naar Juletræet var tændt, og Børnene tumlede ind, sad den Gamle paa Kanten af en Stol og spillede en af ham i yngre Dage komponeret Vals. Fader elskede Børn. Han gen fandt hos dem tidt Toner, som han kendte fra sig selv.

Blandt mine Papirer ligger en lille Lap fra ham, der i al sin Simpeltid vidner om, hvor meget mine Smaa laa ham paa Hjerte. Den lyder saaledes:

„Lad endelig Børnene strax om mueligt komme! De velsignede Unge, der saa elendigen bleve kiørte til Dørs igaar. Høedt var i Begreb med at læse noget for mig; derfor kunde jeg ikke have dem her; hvad skulde jeg saa gjøre? Jeg har ikke næsten kunnet sove i Nat bare for det samme! De maa endelig komme!“

Da Fader nu kun havde sig selv at sørge for, og da han levede yderst tarveligt, bedrede hans Finanser sig i hans sidste Leveaar i en mærkelig Grad. Hvad han kunde opspare, lagde han hen til min Søster Marie, der som ugift vilde komme til at staa ene. Fader havde lovet at ville holde min ældste Datter Rose i Skole. Jeg mødte da hver Maaned hos ham og hævede Pengene. En Dag, da jeg kom til ham i denne Anledning, blev han yderst betænkelig, klædede sig bag Øret og gik ind i sit Bibliotekværelse, hvor jeg til min store Forbauselse saa ham tage Bøgerne ud af Reolerne en for en og ryste dem omhyggeligt. Endelig fik han fat i en tyk Foliant, hvorfra han til min endnu større Forbauselse trak en Femdalerseddel ud. Da han derefter kom ind til mig, saa jeg spørgende paa ham, og han sagde da: „Ja, min Pige, Du er vist forundret over, at jeg gemmer mine Penge i mine Bøger. Men jeg skal sige Dig, det morer mig, naar jeg tager en Bog ud for at se et eller andet efter, da at finde en Pengeseddel i den!“ Idet han sagde dette, holdt han stadig paa Femdalersedlen, men med et rask Beslutning gav han den pludselig til mig, sigende i en alvorlig Tone: „Jeg tror saagu, jeg bli'r gerrig paa mine gamle Dage!“

Sine gamle Venner omgikkes han stadig og sendte dem sine smaa Breve, hvori han traf Aftale om Spillepartier, meldte Forfald eller lignende. Jeg hidsætter følgende som typiske for hans Maade at skrive paa:

S T

Hr. Carl Petersen

Overlærer ved Cathedralskolen.

Det hedder overalt, hører jeg at Ministrene ere friefundne. Jeg kan ikke troe det! Dersom der er nogen hjemme Kl 5 saa kommer jeg ud for at høre om det skulde være mueligt. Saadan en Nolo! 3 blanke Konger, og I vidste det, for han seer — „om Hjørnet“ — og Modspilleren har Klør Es blank, er i Forhaanden kan hugge Hansen den lige i Snuden — men det falder mig ind I skulle sagtens til Beneficiummen. Skulde det forholde sig anderledes saa kunde vel C. P. sende mig en Pilt Kl 2. Kommer der ingen Pilt saa veed jeg at o. s. v. Imor-

Efter maleri af Carl Bloch, 1854

Det kgl. Teater

C. N. Rosenkilde

gen? — Alexei er det rædsomste, der kan tænkes! heller Nolo paa K. D. Knægt i Spader, især naar Forhaanden har 9 af de største Boutiks Ruder.

Med Agtelse

.

Narrestreger det Hele, for I gaaer vel til Beneficiummen.

Antagende nu at Pilten dog kom, og jeg var alligevel ude, saa lad ham skrive et 5 paa Tavlen.

Carl Petersens Gebd.

Aldeles skidt.

Var dog paa Veien igaar udad til Ordrups Kanten men saa hørtes der et Bulder i Dybet saa forfærdeligt! at jeg fandt det rettest, (— jeg er saa skidt at jeg ikke engang gider sagt: hensigtsmæssigst —) at vende om. Mit Øie er ogsaa saa forargende at jeg troer jeg burde rive samme ud og kaste det fra mig a Men jeg veed jo ikke om Biblen foreskriver denne Methode som moralsk eller medicinsk chirurgisk Cuur.

Nu — Gud være med Jer allesammen og velsigne Jer forstaaer sig jo enten I saa nyser eller gjør!

At jeg ikke kan paa saadan en Aften — jeg er saa gal i — tju!

Jeg ligger. Jeg skriver dette med en Blye-Aands Pen. Jeg er møiet nertynget. Siden i Aftes Kl 5 har jeg havt saa ondt i min Mave. Nu staaer jeg op. Saa gaaer jeg ud lidt i Loften, maaskee ner omkring ved Dronehuset det kan jo maaskee more mig at see lidt paa Liggene. Jeg er møiet skidt og troer ikke rettere end at jeg har faaet Forgiffd ud af noget bersigskgsk Tobak. Naar jeg saa har brægget mig — for nu skal jeg — saa ligger jeg mig, og ingen skal faae hverken det eller det Ansigt at see af

Eders R.iDag
ikke heller ikke i Aften for jeg
er møiet daarlig i min Mave.

Til

Julie.

Fornuftigviis begriber jeg ikke hvor min gode Julie kan undre sig over at jeg ikke seer op til Johanne. Kunde det mere hende maaskee, at høre mig idelig snyde Næssen? og hoste? Jeg hører ved Silfverb. og Maria, og Hvalsøe flittig til det lille Bæst, og glæder mig over at der er rimeligviis ingen Fare.

Nei!! seer Du:

Om jeg var Ærgerlig over, at ingen ingen en heel Dag, som nu igaar, seer til mig, om ikke for andet, saa for at fornøie sig over at høre Snyderiet, og see paa tre giennemsnydte Lommetørklæder, og eet som hænger paa Kakkelovnen til Tørring! see det kunde der være Raison til.

Men jeg forbliver Din

kierlige men ogsaa desuden
fornumftige

Fader.

ikke at tale om at jeg efter Silfverb. gaer slet ikke ud siden Lørdags Formiddag ikke udenfor Døren.

I sit Hjem følte Fader sig aldrig ensom. Han tilbragte sin Tid med at læse udmærkede Bøger og levede sammen med de Mennesker, han læste om.

Naar jeg i de Aar besøgte ham, fandt jeg ham ofte fordybet i Thiers' Værk: Den franske Revolutions Historie. Han havde steds følt sig hendraget til hint store Tidsafsnit, hvis brusende Stemninger og Frihedsrøre bragte Streng i hans Indre, der vare stemte af hans Kunstnersind og hans Modbydelighed for enhver Art af Tyranni, til at vibrere.

Efter at Fader havde fyldt sit 74de Aar, kom der en Dag Bud til ham, at Kongen vilde tale med ham, hvorfor han anmodedes om at indfinde sig paa Slottet til den og den Tid. Skønt Fader var forkølet og ilde tilpas, lod han dog alligevel bestille Vogn og trak i de sorte Klæder. Vognen holdt for Døren, da den Gamle til sin Skræk opdager, at han ikke kan finde sit Ridderkors. Fortvivlet farer han ud paa Gangen og raaber: „Madam Jensen! Madam Jensen!“ Portnerkonen kommer op fra Kælderen: „Men Gudbevares, Hr. Rosenkilde,

hvad er der paa Færde?“ Fader forklarer hende det ulykkelige Tilfælde, og baade Madam Jensen og han giver sig til at vende op og ned paa Skufferne i hans Kommode. Endelig udstøder Madamen et Jubelskrig, hun har fundet Korset mellem Uldsokkerne. „Men nu Baandet!“ udbryder Fader fortvivlet. „Hvor i Alverden er Baandet?“ Ja, Baandet var der ikke, men i det samme opdager Fader, at Madam Jensen, som han havde afbrudt i den Beskæftigelse at stoppe Strømper, i sin Barm bærer en Stoppenaal med et Stykke Uldgarn. „Giv mig det, De har der!“ udbryder Fader. „Men, Hr. Rosenkilde, det er Uldgarn!“ „Ja, det er det samme! Giv mig det bare. Tak! Og bind saa Korset i Knaphullet. Tak det sidder udmærket!“ Lettet stiger Fader ind i Vognen og kører til Hove. Han bliver som altid modtaget med stor Hjertelighed af Kong Frederik. Under Samtalen søger den Gamle imidlertid med sin Haand at dække over Uldtraaden, og dette opdager Kongen. „Jeg vil da haabe, Rosenkilde, at De bærer mit Ridderkors,“ siger han lidt alvorligt. „Bevares, Deres Majestæt!“ og den Gamle tager Haanden bort. „Deres Majestæt maa blot ikke tage mig det ilde op, at jeg har bundet det fast med Madam Jensens Uldtraad, men jeg kunde ikke finde Baandet!“ Kong Frederik brast nu ud i en saadan Latter, at han maatte holde sig med begge Hænder paa sin Mave, og den Gamle blev ikke lidt ængstelig, da Kongen flere Gange gav sig ynkeligt. Endelig kom Kong Frederik dog til sig selv igen og sagde: „Ja, bare jeg nu kan finde, hvad jeg har til Dem!“ og han gav sig til at søge i sine Sidelommer, sine Benklædelommer og sin Baglomme, hvorfra han endelig trak Sølvkorset op. „Værsgo, Rosenkilde, og Tak for de mange Glæder, De har gjort mig!“

Fader har selv fortalt mig denne Historie, som syntes mig karakteristisk baade for Kong Frederik VII og for ham.

I Løbet af Aaret 1861 havde Fader jævnlig skrantet. Hans Breve til Venner og Bekendte i det Tidsrum vare af og til prægede af, at han ligesom anede sin nærforestaaende Død. Han begyndte dog Sæsonen 1861—62 med frisk Mod, men efter at han den 7de September var optraadt som Sivert Posekigger i „Den politiske Kandestøber“, meldte han sig syg. Fra nu af gik det Dag for Dag tilbage med hans Kræfter, og han følte, at der ikke var langt tilbage. Jeg besøgte ham daglig og sad ved hans Seng. Han mindedes de svundne Aar og alt det meget, han havde oplevet. Hans Interesse for den Virksomhed, han havde tilhørt, var usvækket. Vi indstuderede netop paa den Tid Holbergs „Den honnette Ambition“, hvori jeg skulde spille Magdelones Rolle. Jeg talte med ham herom. Denne Karakter stod ham ikke fuldstændig klar, og han spurgte: „Er hun konsekvent?“ Hermed mente han, om Karakterskildringen var gennemført. Jeg sagde ham da nogle af Replikkerne. Han talte om Fru Heiberg. Minderne fra

den Tid, da han havde spillet med hende i Poul Møllers lille dramatiske Spøg: „Hans og Trine“, dukkede op. Han saa sig selv i den stumpe Trøje og hende i den hvide Kjole med Skoleposen. Jeg fortalte Fru Heiberg om mine Besøg hos Fader, og hun sendte ham et stort, smukt Æble. En af de sidste Gange, jeg besøgte ham, laa han og kølede sine feberhede Hænder med dette Æble.

Den 12te November døde Fader. Vi var alle forsamlede i hans lille Dagligstue, og kort efter, at Døden var indtraadt, kom Faders trofaste Ven, Assessor Holmblad, til Stede. Han gik lige ind i Soveværelset og lagde sin Haand paa den Afdødes Pande, idet han blot sagde: „Ja, nu er det forbi!“

Hvor afholdt Fader havde været, viste sig ret ved hans Død. Hvor jeg saa kom hen i de Dage, mødte jeg den oprigtigste Sorg. Fra Fru Heiberg modtog jeg følgende kærlige Brev:

D. 19 November 1861.

Kjære Veninde! Jeg havde alt været hos Dem, dersom jeg ikke havde anseet det for min Pligt mod Dem og Deres Smaa, at opsætte mit Besøg. Min lille Anna har nemlig faaet noget, som seer ud som Skoldkopper, jeg tør altsaa ikke udsætte Dem for Smitte.

Tro mig, at Deres Faders Død ogsaa hos mig har vakt Veemod og Smerte. Barndoms, Ungdoms, og jeg kan jo gjerne sige, Alderdoms Minder, have vandret om i mine Tanker. Lykkelig den, der som han bevarer Aandens Friskhed til det Sidste. En ny Begyndelse er han nu gaaet imøde. De første Christne kaldte Døden en Fødsel; ja, kjære Veninde, dette Haab klynge vi os til for vore kjære Afdøde. En ny Fødsel! En Fødsel under lykkeligere Betingelser end dem vi stakkels Mennesker her have at kjæmpe med.

Da jeg bandt Krandsen til Deres Faders Kiste, maatte jeg tænke paa en Krands han en Aften havde hængt ind paa mit Værelse under Opførelsen af Tonnetta, en Rolle hvis Udførelse havde glædet ham. Saaledes binde vi Krandsen for hinanden, En i Glæde, en Anden i Sorg, men Hjertelaget er eens i begge. Jeg har, i dette tunge Aar bundet 6 sørgelige Krandsen for mine afdøde Venner, men vi vil, som sagt, træste os med, at Døden ikke er en Slutning, men en *Begyndelse*.

De har længe været forberedt paa Deres Faders Bortgang, men ak! Jeg veed det, jeg har erfaret det, hvad en saadan Forberedelse betyder; kommer Øieblikket, det Store, det Smertelige, da ere vi ikke forberedte thi vi kjendte ikke Smertens, Savnets Styrke.

Gud træste Dem og os alle.

Deres hengivne
Johanne Luise Heiberg.

Bladene udtalte sig i varme Ord om det Tab, Nationalscenen havde lidt. Særlig følt og inspireret var en Artikel i Dagbladet, hvori det hed:

Den udtømmelige Begeistring, hvormed Rosenkilde dyrkede sin Kunst, er noksom bekendt. I sælsom Modsætning til hans første Aften paa Theatret, da han i Begyndelsen vilde løbe sin Vei og bagefter springe i Kanalen, var han, som han selv fortalte, siden neppe til at bringe fra Scenen, og det er neppe for Meget sagt, at det var denne Begeistring, der saa længe opholdt det svækkede og udtærede Legemes Kraft. I Theatret levede han den bedste Deel af sit Liv. Var han syg, var han mismodig, tyngede Livets prosaiske Sorger og Bekymringer paa ham — lige meget: naar han stod for Lamperækken, var det Altsammen glemt. Da var det ikke den samme, affældige Mand, som man om Formiddagen havde mødt paa Gaden, langsomt stavrende sig frem ved en Stok, og som for et Øieblik siden sad mat og syg i Kulissen. Da strømmede Ungdommens Ild igjennem hans Aarer, der kom Spil i Øiet og Smidighed i Musklerne, selv Gangen blev elastisk og let. Omkring ham bølgede der en Strøm af Lystighed og Lune, og hvem var vel saa dødbideragtig forstokket, at han modstod dens sympathetisk smittende Magt?

Nu er Alt dette forbi. Naar vi nu træde over Tærskelen i vore Digteres Huus, Holbergs og Heibergs Huus, ville vi aldrig mere møde ham, den Gamle og dog Evigunge. Aldrig mere vil Trop komme færende ind, skrivende paa Hattepullen, aldrig mere vil Vielgeschrei diktere Skriverkarlene og fortvivlet løfte Stolen i Veiret! Med Rosenkilde synker dette og meget Andet i Graven. Som en Skrift i det flygtige Sand er jo selv Scenens sjælfulte Værk; tilbage bliver kun en Erindring og en Klang et *nomen inane*. Rosenkilde efterlader en rig Arv, men Ingen vil vove at hæve den. Og vel er det sandt, at hans Tid var omme og hans Maal fuldt, men denne Trøst, hvis det er nogen, taler kun til Forstanden, ikke til Hjertet. Men Rosenkilde elskede vi næsten endnu mere, end vi beundrede ham. Ved hans Baare fremstige uvilkaarlig for Mindet Ciceros Ord om den romerske Skuespiller Roscius: „Vel døde han som en Olding; men han var saa fortræffelig, saa indtagende i sin Kunst, at Enhver meente, at en saadan Mand burde aldrig døe.“

Ved Begravelsen talte vor kære Ven Stiftsprovst Paulli, der i Faders sidste Dage ofte havde besøgt ham, over ham i jævne, højtidfulde Ord, og følgende smukke Sang af Overskou blev afsunget:

Som alderstegen Præst i Musers Tempel,
Men med saa ungdomsfrisk og kraftfuld Aand,
At hver Din Idræt med Geniets Stempel
End præget blev af Gratiernes Haand,
Som Olding, der af Kunstens Ild opluet,
Var Yndling blandt en Slægt, Du fødes saae,
Saa har beundrende vi nys Dig skuet, —
Nu kun med *Mindet* ved Din Grav vi staae.

Hvor rigt og skjønt fremstrømmed' ei for Folket
Dit Vids, Dit Lunes evigfriske Væld?
Hvor aandfuldt har Du gennem Kunst ej tolket
Os, hvad Naturen stilled' for Din Sjæl?
Om Graad, om Latter Spillet skulde vække,
Det altid stod paa Smags og Sandheds Grund;
Derfor var Storhed i den Billedrække,
Som opløst blev med Dig i Dødens Blund.

Det er forbi! — de Skikkelser, Du skabte
Os af Dig selv, ved Phantasiens Magt,
De ere nu med Dig for evig tabte,
Skjøndt Du til *Folkeliv* dem havde bragt!
De stode for vort Blik saa kraftigt klare,
At gav dem Andre Liv, de blev kun Savn; —
Dog, om de ikke kan sig selv bevare,
Bevare de Aarhundreder Dit Navn!

Da Faders Papirer efter hans Død blev undersøgte, fandt man imellem en Del Breve og Manuskripter følgende Skrivelse i en Konvolut med Udskrift: „Til Børnene mine“.

Den 20de Marts 1861.

„Kiære Børn allesammen! Georg og Adolph i Særdelesh: med Hensyn paa dette mit Forlangende — Min bestemteste Villie, der anbefales i kiærligst Tillid til Eders samvittighedsfuldeste Omhue.

Jeg beder Eder Alle fire, fem, C. Sødring vil nok ogsaa tage sig af Overholdelsen af den Pietets-Lov, som Eders Følelse for mig vil foreskrive Eder, Altsaa:

Jeg beder Eder kiærligst og indstændigst at der ikke i mindste Maade spekuleres paa at søge op, mellem de Skrивerier, som findes efter mig, for at faae noget, Lidet eller Meget udgivet i Trykken. Der

er ikke det allermindste, som er det værdt. Der er slet intet ved noget af det, der maatte findes, intet af Værd. Det er min Hensigt, eller var, udfører jeg den ikke, saa er det fordi dette vil røbe Mistillid til mine Børns Agtelse for min velberettigede sidste Villie, jeg siger: Det var min Hensigt at lade indrykke i et offentligt Blad: At skulde Nogensomhelst faae i Sinde at lade noget trykke, da er det aldeles imod min Villie; at jeg erkiender saadant for et Slags Tyverie, at jeg aldeles har forlængst opgivet al Tanke om Forfatterskab, hvortil Naturen nægtede mig alle væsentlige Evner — især Smag og Udholdenhed.

Gientagende beder Eders Fader derfor, beder Eder med fuld Tillid — hvis I maatte forefinde noget, som kunde maaskee faae Eder til at troe, at *det* vist var engang bestemt til at blive udgivet, at det maaskee med Tilføining, Fuldstændiggjørelse?? o. s. v. — lod sig gjøre til Noget — saa brænd det! Beskæm ikke mit Navn ved at variggjøre det ved et Forfatterskab, som det ingenlunde vilde opnaae Ære ved. Hvad der er i Fortiden udgivet i Trykken af mig, er *Mere end nok*. De mange, med stor Føie rynkede Næser have straffet mig, og lode sig forsonne senere, ved at jeg stak Piben i Sækken (saa at sige) og ved det jeg blev for Theatret. Lad mig ikke skuffes i det Haab jeg har til Eders Godhed og Agt for mig. Vogter eders Faders — jo dog ganske hæderlige Skuesp: Navn for at friste en retfærdig Spots Straf. Og —

Forresten værer yderst maadeholdende i Eders Iver naar nogen enten mundtlig eller skriftlig tager sig for at reducere, maaske ad absurdum, eders

kiærlige Fader.

NB. idet jeg skrev fem, mente jeg sex — men I ere jo syv.

I Henhold til disse Faders Udtalelser blev alt skriftligt, der fandtes efter ham, som kunde komme ind under Kategorien „Forfatterskab“, og som ikke alt havde været offentliggjort, brændt. Det eneste, man ikke ansaa sig for forpligtet — og berettiget — til at tilintetgøre, var det lille autobiografiske Fragment, som nu findes foran i Udgaven af hans efterladte Skrifter. Dels var disse Optegnelser af særlig Natur, gjorde ikke Fordring paa noget i Retning af „Forfatterskab“, dels var de med Omhu lagt tilside af Fader, medens man vidste, at han havde brændt en hel Række Optegnelser fra sit senere Liv.

Faders strænge Dom over sig selv som Forfatter er ikke bleven godkendt af hans Venner i Publikum. Naaede han end ikke her den Plads, han indtog som scenisk Kunstner: een Egenskab var dog fælles for Skuespilleren og Forfatteren Christen Nieman Rosenkilde, og det var *Originalitet*.

VII

Sommeren 1859 havde bragt Teatret en ny Chef. Efter at Hall var bleven afløst af Monrad som Kultusminister, havde den ny Minister afskediget Hauch og Christensen. Alle havde nu ventet at se Høedt i Spidsen for den nationale Scene, men det var kommet anderledes. Under 17de Juni var Gehejmekonferentsraad von Tillisch bleven udnævnt til Chef for det kgl. Teater og Kapel, hvilken Stilling han indtog i fem Aar. Med denne Sæson var derhos Fru Heiberg vendt tilbage til Teatret og var den 5te Oktober genoptraadt som Lady Teazle.

Tillisch stod stedse kold og bureaukratisk overfor Teaterpersonalet, hvorfor han heller aldrig lærte det at kende. Hvad mig personlig angaar, da følte jeg mig ganske fremmed overfor ham, og vort Forhold blev ikke bedre, efter at følgende var foregaaet. Min pekuniære Stilling ved Teatret var, som tidligere berørt, selv efter hine Tidens langt beskednere Forhold, meget ringe. Jeg holdt ikke af at trænge mig frem og maatte egentlig altid have en Impuls udefra for overhovedet at gøre mig gældende. Det syntes mig, at jeg efter de Udtalelser om Betydningen for Teatret af min kunstneriske Virksomhed, som de vekslende Bestyrelser rigeligt betænkte mig med, ikke selv burde være den, der drog Konsekvenserne af disse Udtalelser. Efter Udløbet af Sæsonen 1861—62 kommer Fru Heiberg en Eftermiddag hjem til mig, begynder at tale om ligegyldige Ting, men spørger mig pludselig, om jeg ikke har faaet Meddelelse om, at jeg er rykket op i første Feuklasse A. Hertil svarer jeg: „Nej, det er ikke saa vel!“ Fru Heiberg siger da, at hun finder dette højst mærkeligt, da der netop har fundet en Oprykning Sted, og at de fleste ved Teatret havde ventet, at jeg vilde være bleven indstillet. Da jeg nogle Dage efter kom over paa Teaterkontoret, opfordrede man mig der til at indgive Andragende om en forbedret Stilling i økonomisk Henseende, og kort derpaa indgav jeg ogsaa et saadant Andragende, hvori jeg foruden at anholde om at maatte rykke op i den nævnte Feuklasse tillige androg om højere Lønning, samt om at min Anciennetet maatte beregnes fra min Debut. Ved Indgivelsen af dette Andragende begik jeg imidlertid en formel Fejl, idet jeg indsendte det *direkte* til Ministeriet i Stedet for gennem Teaterchefen.

Følgende Skrivelse gjorde mig opmærksom paa min Fejl:

Ministeriet
for
Kirke- og Underviisningsvæsenet.

I en til Ministeriet indgivet Skrivelse dateret 11' Juli har De andraget paa at erholde Deres Anciennetet beregnet fra Deres Debut i

1843, at anvises Plads som Feuberrettiget i 1ste Classe A og at tillægges en forhøiet Lønning.

I Anledning heraf skal Ministeriet tjenstligst tilmelde Dem, at, saa kjært det vilde være Ministeriet at forhandle med en saa udmærket Kunstnerinde om Betydningen af hendes Talent for Scenen, dets Begrændsning og pecuniaire Berettigelse, saalidet seer Ministeriet sig dog i Stand hertil efter den engang vedtagne Forretningsgang for Sager som angaae Theaterpersonalets Stilling og Forhold, —

Man skal derfor indskrænke sig til den Bemærkning, at intet Theatret vedrørende Spørgsmaal vil blive afgjort under Chefens Fraværelse, og at De derfor ei vil savne Leilighed til gennem Deres nærmeste Foresatte at indgive de Andragender, hvortil De maatte finde Dem foranlediget.

Kjøbenhavn, d. 21de Juli 1862.

D. G. Monrad. / Schwartzkopf.

Straks efter Modtagelsen af denne Skrivelse indleverede jeg mit Andragende til det kgl. Teater med Anmodning om, at det maatte blive fremsendt til Kultusministeriet. Den 18de August modtog jeg direkte fra Ministeriet følgende Skrivelse:

Ministeriet
for
Kirke- og Underviisningsvæsenet.

Efter Indstilling af Theatrets Feucomitee af 31. Mai d. A.* har Ministeriet approberet, at der for Fremtiden tillægges Dem Feu som Feuberrettiget i 1ste Classe A.

Hvilket tjenstlig meddeles Dem til behagelig Underretning.

Kjøbenhavn, d. 18. August 1862.

D. G. Monrad. / Schwartzkopf.

Gehejmekonferentsraad Tillisch følte sig imidlertid ilde berørt over, at jeg ikke havde søgt hans Raad i denne Sag, og da han otte Dage senere meddelte mig Ministeriets til Chefen for det kgl. Teater og Kapel under 25de August indløbne Afslag paa de tvende andre Punk-

* Hos Overskou (Theaterhistorien VII, Pag. 130) findes kun Jfr. Juliette Price og Schram anførte som indstillede af Teater-Juryen til Oprykning.

ter i mit Andragende — hvilket Afslag motiveredes ved Pensionslovens Bestemmelser og Teatrets økonomiske Status — ledsagede han sin officielle Meddelelse med følgende Bemærkninger:

Kiøbenhavn den 26de August 1862.

Kiære Madam Sødring!

Idet jeg idag sender Dem Ministeriets Svar paa det af Dem indgivne Andragende, hvoraf De vil erfare, at man ikke har kunnet opfylde Deres Ønske, forsaavidt det gik ud paa en fremrykket Anciennetet og Gagetillæg, kan jeg ikke undlade at ledsage denne Meddelelse med nogle Ord. Jeg har allerede forberedt Dem paa dette Udfald, og ifølge det, jeg har udviklet for Dem, tør jeg haabe, at De vil være kommen til den Erkiendelse, at det havde været bedre, om De ikke havde indgivet dette Andragende, og derved sparet Dem selv for den Ubehagelighed at faae et Afslag, og mig for den ikke mindre Ubehagelighed at maatte meddele Dem Underretning derom. De kan nemlig ikke være uvidende om, hvor meget jeg skatter det sjeldne Talent, hvormed De er begavet, og hvor meget jeg paaskiønner den Flid, Iver og Beredvillighed, De udviser i Tienesten, og De maa derfor ogsaa være overbeviist om, at det har bedrøvet mig i ikke ringe Grad, at De har troet at have Aarsag til at være misfornøiet med Deres Stilling. Jeg haaber imidlertid, at De nu, da De dog har opnaaet, hvad der fornemmelig laae Dem paa Hierte, vil betragte Sagen med andre Øine, og ønsker oprigtig, at Deres nærværende Upasselighed ret snart vil tillade Dem igjen at begynde Deres for Theatret saa betydningsfulde Virksomhed, og derom imødeser jeg med Længsel Underretning fra Dem.

Med sand Agtelse

Deres venskabelige

F. Tillisch.

Om end ganske vist dette Brev i dets Begyndelse bar Præg af en vis Irritation hos Tillisch overfor mig, og for saa vidt var holdt i en Tone, som var mig ny, anfægtedes jeg dog ikke synderlig heraf. Derimod beredte Geheimekonferentsraaden mig unægtelig den allerstørste Overtaskelse ved sin Optræden overfor mig i et andet Anliggende i det følgende Aar. Hermed forholdt det sig saaledes:

Da jeg en Formiddag i Maj 1863 sad ved Frokostbordet kom det gamle Teaterbud Walsøe og meldte Forandring til om Aftenen. Der var i Stedet for den oprindelige Forestilling, ved hvilken jeg ikke skulde medvirke, blevet ansat to Stykker, saavidt jeg husker en Komædie og en Vaudeville, i hvilke begge jeg havde store Roller. Jeg

har selvfølgelig aldrig nogensinde gjort Vanskeligheder ved at spille paa „rød Plakat“ og erklærede mig da ogsaa denne Gang redebon. Umiddelbart efter at Walsøe var gaaet, og medens jeg klædte mig om i mit Soveværelse, paakom der mig imidlertid — formodentlig fremkaldt ved den Spænding, hvori jeg pludselig var blevet sat ved Meddelelsen om den forandrede Forestilling — et Nervetilfælde, hvoraf jeg paa den Tid og i mange Aar efter af og til led. Dette Tilfælde indfandt sig altid uden Varsel og bevirkede, at jeg blev ude af Stand til at gaa. Det er saaledes paakommet mig i Selskab, hvor man har maattet bære mig ned i min Vogn. Jeg sendte da øjeblikkelig Bud til Teatret og meldte mig syg. Efter det Navn for Pligtfølelse jeg gennem mange Aars Virksomhed havde erhvervet mig mellem mine Kammerater og hos Teatrets Embedsmænd, ligesom efter det Kendskab Tillisch i Løbet af fire Sæsoner havde vundet til mig, se Udtalelserne i hans nys-anførte Brev, kunde det selvfølgelig ikke et Øjeblik falde mig ind, at Paalideligheden af en saadan Sygemeldelse fra min Side i mindste Maade kunde drages i Tvivl af min Chef. Jeg maatte derfor ogsaa spørge mig selv, om jeg drømte, da jeg en Timestid senere ser Teaterlægen træde ind i min Stue. „Men Doktor!“ udbrøder jeg. „Hvad vil De?“ Lægen svarede øjensynlig forlegen: „Ja, Teaterchefen har anmodet mig om at undersøge Dem.“ Jeg blev selvfølgelig aldeles opbragt: „Det maa sandelig være drøjt for Dem, Doktor, at gaa det Ærinde. De, som burde kende mig bedre. For øvrigt har jeg min Huslæge, Dr. Silfverberg; De han henvende Dem til ham. Han kender min Svaghed!“ Dermed gik Teaterlægen. Kort efter kom Dr. Silfverberg, som straks udfærdigede en Attest, der blev tilstillet Teaterchefen.

Det anførte Træk er betegnende for Tillisch. Han kendte kun Skuespillerstanden af Omtale og gik ud fra, at „Teaterfolket“ bestaar af Individuer, hvis Opfattelse af Ret og Moral er stik modsat den, der opstilles som Idealet for Samfundets øvrige Lag. Han troede, at det lod sig gøre at behandle en Kunstnerinde, om hvem han, hvor han forhørte sig, kun vilde have faaet een Besked — den nemlig, at hun med sin gode Vilje aldrig nogensinde havde forsømt sin Tjenesteplygt — at behandle hende som en lunefuld Primadonna. Men Geheimekonferentsraad Tillisch blev revet ud af sin Vildfarelse. Da jeg atter havde meldt mig til Tjeneste, hvilket paa Grund af anden tilstødende Sygdom først skete længe efter, var min første Gang til Teaterchefen. Jeg mindes ikke ordret, hvad jeg sagde til ham, men min Protest maa have været ret skarp, thi i sin Utaalmodighed gik Tillisch hen ved Vinduet og trommede en hel Fanemarsch mod Ruden. Jeg berørte senere i en Samtale Sagen for Fru Heiberg og ytrede: „Sligt kunde Heiberg aldrig have gjort sig skyldig i!“ Fru Heiberg svarede hertil: „Hvor kan De sammenligne en Dem ganske fremmed

med en Ven!“ Jeg mente nu rigtignok, at Heiberg *overhovedet* ikke med sin fuldendte Dannelse og Takt vilde have kunnet byde en Dame noget saadant, som Tillisch bød mig.

Skønt jeg saaledes, efter hvad her er meddelt, ikke føler nogen Sympati for Tillisch som Teaterchef, skylder jeg dog Retfærdigheden at indrømme, at der i den nyeste Tid er fremkommet en Oplysning, som ganske vist bekræfter, hvad jeg har sagt om Tillischs forudfattede Mening om Skuespillerne, men som tillige i betydelig Grad undskylder og forklarer hans hele Fremgangsmaade. Jeg tænker paa den Oplysning, som Fru Heiberg i sine Erindrings fjerde Del, Side 138—42, bringer om de Ytringer, hendes Misstemning mod Skuespillerne har forledet hende til at fremkomme med overfor Monrad — Ytringer, der selvfølgelig ikke ere forblevne Tillisch ubekendte. Hvad skulde Tillisch tro om disse Skuespillere, naar han af Samtaler med Monrad erfarede, hvor uskaansomt en af deres egne dømte dem. Og det var i Sandhed undskyldeligt, at Tillisch, der ikke kendte Fru Heiberg, oversaa, hvilken Følelse der stod bag hendes Udtalelser, naar selv jeg, der til hendes Død stod hende nær, først gennem hendes Livserindringer er bleven bekendt med, hvilken lidenskabelig Bitterhed Stridighederne under Heiberg havde efterladt i hendes Hjerte. Ganske vist har jeg ofte, efter at Fru Heiberg og jeg begge vare blevne ældre, ført Samtaler med hende om Skuespillerstanden, og hun har da ofte udtalt sig nedsættende om denne, men selv i slige Samtaler bar dog hendes Ytringer — maaske med Undtagelse af en eneste Gang, hvorom senere — ikke Præg af den Foragt, som farver store Partier af hendes Erindringer. — Hvad forøvrigt Monrads Samtaler med Fru Heiberg om Skuespillerne angaar, har han maaske nok set skarpere, end Fru Heiberg har anet, men en klog Politiker, der ønsker en Sag bragt til Afslutning, staar sig undertiden ved at lade nærsynet. Jeg, der kendte Monrad personlig, kom aldrig til at tale med ham om Tillisch, hvad vistnok nærmest havde sin Grund i, at jeg, der, efterhaanden som mine Børn voksede til, trak mig tilbage fra Selskabslivet, kun sjældent eller aldrig traf sammen med ham i den Periode, hvori han var Minister.

VIII

Om kunstneriske Begivenheder ved Teatret, medens Tillisch var Chef, skal jeg nu, idet jeg afslutter mine Erindringer fra dette Tidsafsnit, gøre nogle Bemærkninger. Sæsonen 1859—60 frembød to Forestillinger af særlig Interesse. Den ene var „Macbeth“, hvori Fru

Heiberg for første og eneste Gang udførte Lady Macbeths Rolle, den anden var fire-akts Lystspillet „Skikkelige Folk“ af Th. Barrière.

Fru Heibergs Fremstilling af Lady Macbeth var overordentlig interessant og yderst gennemtænkt. Dog forekom det mig, at hun ikke naaede Mad. Nielsens rystende Naturlighed. Fru Heibergs Fremstilling virkede dog stærkt, og da jeg Dagen efter talte med hende, kunde jeg paa hendes Spørgsmaal om, hvorledes Indtrykket havde været, med Sandhed sige, at vi alle havde været grebne, hvad den dybe Stilhed i Huset under hendes Scener noksom vidnede om. Fru Heiberg sagde hertil: „Naa, det beroliger mig. Jeg vidste egentlig slet ikke, om jeg havde gjort nogen Virkning, netop fordi Folk var saa stille. Den komiske Skuespiller kan sagtens. Han faar Svar fra Publikum, naar noget lykkes for ham!“ — Af Fru Heibergs tragiske Roller var der dog en anden, hvori jeg satte hende højere. Der var Ragnhild i „Svend Dyrings Hus“. Hun ejede her alt, hvad Rollen kræver: et interessant, glimrende Ydre, Evnen til at give Uroen og Længslen et betagende Udtryk og til at sprede Romantikens Glans over Skikkelsen.

Barrières „Skikkelige Folk“ frembød Interesse baade paa Grund af Stykkets Værd i og for sig, og fordi det for det danske Publikum introducerede det nyere franske Lystspil. Høedt havde sat det i Scene og havde skilt sig ganske fortræffeligt derved. Han var i det Hele taget efter mit Skøn den første Scencinstruktør, Teatret i min Tid har haft. Pligtopfyldende til det yderste, nøjagtig og besjælet af den varmeste Interesse for den dramatiske Kunst, mødtes han med de samvittighedsfuldeste af Skuespillerne i Fordringen om aldrig at føre et dramatisk Arbejde frem, før det gik saa godt, det var muligt. Han var derhos som Scencinstruktør ikke Spor af borneret, men rettede sig villigt efter enhvers kunstneriske Individualitet, naar han saa, at Helheden ikke led derved. Endelig besad Høedt de for en Scencinstruktør uundværlige Egenskaber: fysisk Udholdenhed og Taalmodighed. Naar vi havde afholdt et Antal Prøver paa et Stykke, skete det ofte, at Scenen blev taget fra os til anden Brug. Saa fortsatte vi Indstuderingen paa Syngeskolen — som oftest uden Sufflør — indtil Høedt erklærede, at nu kunde Stykket ansættes til Opførelse. Hvad særlig Indstuderingen af „Skikkelige Folk“ angaar, da holdt vi et Utal af Prøver paa dette Stykke, men det kom jo ogsaa til at gaa med en Fart og Præcision, som var mønsterværdig. Jeg mindes, at Høedt paa Prøverne ikke kunde faa Tempoet hastigt nok. Da han vedblev at klappe i Hænderne og raabe: „Hurtigere — hurtigere!“ nedlagde jeg Indsigelse i Tydelighedens og Karakteriseringens Navn. Skønt Lystspillet, hvori særlig M. Wiehe, Phister, Hultmann og den talentfulde Jfr. Julie Smith glimrede, i Begyndelsen mødte noget

Mishag hos en Del af Publikum, der følte sig forarget over, at Teatret havde aabnet sine Døre for et saa „realistisk Skuespil“, vandt det dog efterhaanden Terræn og fyldte Huset Aften efter Aften.

I samme Sæson slog et andet Arbejde an i en aldeles forbausende Grad. Det var „De Fattiges Dyrehave“ af Hertz. Ingen af de medvirkende havde ventet, at denne lille Vaudeville, som forekom os alle yderst tynd, skulde vinde Bifald, og saa skete det mærkelige: Folk jublede over Stykket, og „Dyrehaven“ blev et Kassestykke. Min Broder Adolph og jeg spillede her, saavidt jeg mindes for første Gang, Mand og Kone, som vi siden gjorde det utallige Gange i mange forskellige Stykker. Adolph var ypperlig som Kasketmager Conradsen, morsom og elskværdig. Paa en af Prøverne fik jeg et Indfald. Det var efter Frokostscenen. Conradsen staar i Forgrunden og taler med Sjøberg. Da gaar jeg, uden at de aner det, hen bag dem, tager Adolph om Halsen midt under en af hans Replikker og giver ham et ordenligt Kys, idet jeg siger: „Tak for Mad, søde Fatter!“ Adolph blev noget perpleks, men gik straks ind paa Ideen, og Phister morede sig saadan over den, at han forlangte den gentaget om Aftenen. Det blev den ogsaa — skønt Hertz ikke holdt af Tilføjelser — og da Indfaldet vakte megen Munterhed, blev det bevaret, saa længe jeg var ved Teatret.

I den følgende Sæson opførtes atter et nyt Arbejde af Hertz — denne Gang et større og betydeligere — nemlig Lystspillet „Besøget i København“, hvori Adolph og jeg fremstillede Ægteparret Vinge. Justitsraad Vinge blev i Tidens Løb en af min Broders første Roller. Den gnavne, halvforstyrrede, ministerielle Embedsmand, som Hertz her har skildret, blev i Adolphs Haand til en komisk Karakter af udmærket Rang. — Adolph var for mig ypperlig at spille sammen med. Paa Prøverne kunde han nok til Tider være noget vanskelig paa Grund af sin Nervøsitet. Men om Aftenen føjede han sig med Humør og Hjerte efter mine Indfald, og jeg følte ofte, hvor det morede ham at samvirke med mig.

Efter at jeg i de nærmest foregaaende Aar havde spillet Magdelonerne i „Kilderejsen“ og „Erasmus Montanus“ samt Leonore i „Jacob von Tyboe“, blev der i Sæsonen 1861—62 stillet mig to nye Opgaver i det Holbergske Repertoire, af hvilke jeg allerede har berørt den ene: Magdelone i „Den honnête Ambition“. Den anden var Kandestøbermadammen i „Den politiske Kandestøber“. For at sige det straks — denne sidste Karakter laa ikke for mine Evner. Jeg følte allerede ved de første Opførelser, at jeg manglede væsentlige Betingelser for at udføre den, som den burde udføres. Ligesom da jeg afgav Nille i „Jeppe paa Bjerget“, var det dog ogsaa her en tilfældig Begivenhed, som fik Bægeret til at løbe over. Da jeg nemlig

en Aften havde spillet i „Den politiske Kandestøber“ og sad i Vognen inde i Teatrets Port for at køre hjem, kom en af Skuespillerinderne, som aldrig havde sagt mig et venligt Ord om min Udførelse af nogen Rolle, hen ved Vognvindet og sagde, idet hun rakte sin Haand ind til mig: „Hjertelig Tak for i Aften. Det er ypperligt!“ Dette gjorde Udslaget, og jeg bad mig kort efter fritaget for Rollen. — Magdelone i „Den honnette Ambition“ hørte derimod til mine kæreste Holbergske Roller. Holberg har her skildret den jævne, naturlige Bondekone, der ivrigt modsætter sig sin Mands Rangsyge. Han har bevist Kvindekønnet den Ære at lade hende repræsentere den sunde Fornuft og gjort hende til Organ for sine moraliserende Bemærkninger samtidigt med, at han har understreget hendes Kvindelighed og ladet hende føje sig efter Mandens pjaltede Ønske om, at hun skal tage Skylden for hans Taabelighed paa sig. Det var mig en stor Nydelse at sige de glimrende Replikker. Naar jeg tænker paa Komedien, dukke de alle op igen, og skønt jeg ikke har læst den i flere Aar, kan jeg dem dog korrekt udenad. En særlig Glæde havde jeg af følgende Replik i 1ste Akts 3dje Scene: „Een, som har meriteret en Rang, bær den med Ære; thi han er ret ærværdig, ikke i Henseende til den blotte Charaktere, men i Henseende til de Meriter, hvorved han har erhvervet sig den.“ Da jeg havde spillet denne Magdelone første Gang, kom Høedt op til mig paa Scenen og sagde til mig paa sin fint forstaaende Maade: „Den Rolle har De indstuderet med Kærlighed!“ Naar jeg trods alt dette var Foranledningen til, at Stykket efter kun faa Opførelser blev henlagt, havde det hermed sin egen Sammenhæng. Mantzius spillede Jeronimus. Hvor fortræffelig en Skuespiller han end var, havde han en Fejl, og det en Fejl, der, hvor Talen er om Fremstillingen af Holbergske Karakterer, er særlig utilgivelig. Han var ukorrekt. Holbergs ejendommelige Sprog udkræver den fuldkomneste Sikkerhed i Memoreringen. Glipper den, glipper alt; thi her lader det sig ikke gøre i en snæver Vending at hjælpe sig med sine egne Udtryk. Mantzius, hvis Fremstilling af Jeronimus i „Den honnette Ambition“ var ypperligt anlagt, manglede her, som saa ofte, Frihed i Udførelsen, fordi han maatte knibe sig igennem ved Hjælp af Suffløren, hvori han havde stor Routine. Det var gaet nogenlunde ved den første Opførelse, men ved den anden skete følgende. Mantzius og jeg staa i Kulissen og ventede vort Stikord. Saa ligesom det falder, vender han sig imod mig og siger hurtigt: „Det er sandt, jeg har ikke faaet læst Rollen igennem i Dag. Stopper jeg op i en Replik, fortsætter De nok!“ Ved disse Ord gik der en saadan Skræk igennem mig, at jeg var ved at besvime. Jeg spillede med Livet i Hænderne og lovede mig selv, at det indlod jeg mig ikke oftere paa. Efter Forestillingen forlangte jeg mig ubetinget sikkert mod en

Gentagelse. Da Direktionen formodentlig ikke magtede at tale Mantzius til Rette, blev Stykket henlagt — men mit Hjerte blødt!

I „En Kurmethode“, som af Hertz var skrevet for Fru Heiberg og Michael Wiche, overtog jeg Mulatinden Marys Rolle paa Fru Heibergs Anmodning. Rollen var ikke stor, men voldte mig dog hver Gang, jeg spillede den, megen Uejlighed, da jeg skulde farve mit Ansigt, min Hals og mine Hænder brune, hvilken Proces tog lang Tid baade ved Paalægningen og Aftagningen af Farven. Derimod havde jeg ikke vanskeligt ved at opfatte Figuren, idet jeg her som saa ofte ellers i min Kunst havde et bestemt Forbillede fra det virkelige Liv at gaa efter. Medens jeg boede paa Kastelsvejen, kom nemlig en dansk Søofficer hjem fra Vestindien og flyttede ud i vor Nærhed, medbringende sine to Børn og deres Pige, som var Mulatinde. Denne var et mageløs godmodigt Væsen, der elskede de to Børn over al Beskrivelse. Hun havde sin Races Forkærlighed for kulørte Stoffer og gjorde derfor tidt et mærkeligt Indtryk ved den Farvepragt, hvormed hun fremtraadte. Jeg mødte hende saaledes en Dag, da hun skulde ind til Byen for at se en Ballon gaa op. Hun var iført lyseblaa Nederdel med 3 Garneringer, hvidt Liv og et broget Tørklæde om Hovedet. Saaledes turde jeg ikke klæde Mary paa. Virkningen fra Scenen vilde have været for stærk. Man maa i det Hele altid i Kunsten afdæmpe Forbillederne fra det virkelige Liv, ellers tror Folk, at Kunstneren overdriver, og Virkningen gaar tabt — men jeg skabte forøvrigt Mary i min Mulatindes Lignelse — dæmpede som sagt blot Farverne lidt. Og saa fik jeg megen Glæde af Mary, ja, jeg fik hende saa kær, at jeg beholdt hende ogsaa efter Fru Heibergs Afgang fra Teatret. Naa, dette skyldtes nu ogsaa, at Fru Heibergs Efterfølgerske som Fru Thompson — Fru Eckardt — baade som Kunstnerinde og Menneske var mig meget sympatetisk.

Ogsaa en anden Opgave i denne Sæson blev mig overdraget, fordi Fru Heiberg ønskede at spille sammen med mig. Det var Teresa i „Tonietta“ — tidligere fremstillet af Mad. Nielsen. Rollen var oprindelig tildelt en Debutantinde, for hvem Mantzius interesserede sig. En Dag kommer jeg ind paa mit Paaklædningsværelse og finder den paa mit Bord. Umiddelbart efter træffer jeg Mantzius og fortæller ham det, idet jeg tilføjer: „Kan De forstaa det? Jeg troede, at Jfr. Müller skulde udføre Rollen!“ Mantzius saa satirisk paa mig og sagde: „Naa, saa det troede De!“ Jeg forstod da, at han mistænkte mig for at have benyttet min Stilling til at skaffe mig denne Opgave, og det viste sig ogsaa ganske rigtig, at det fortæltes ved Teatret, at saaledes var Sagen gaaet til. Senere erfarede jeg, at det var Fru Heiberg, der havde udvirket, at Rollen blev mig tildelt. Om selve min

Udførelse af Teresia har jeg ikke andet at sige end, at denne Opgave ikke laa ret for mine Evner, og at mit Spil derfor var noget mat.

Af nye Arbejder, der fremkom i Sæsonen 1861—62, skal jeg endnu kun nævne Frøken Clara Andersens smukke Lystspil „Rosa og Rosita“, der gjorde megen Lykke og i mange Aar hørte til det faste Repertoire. — Sæsonens vigtigste Begivenhed var dog Nyrops glimrende Debut som Masaniello i „Den Stumme i Portici“. Det hele Personale saavel som Publikum var grebet af Beundring for denne mærkelige Naturbegavelse, hvor alt: Stemmemidler, dramatisk Talent og ydre Midler var forenede.

Jeg glider henover de to følgende Sæsoner, der ikke bragte mig nye Opgaver. Sæsonen 1863—64 var den sidste, i hvilken Tillisch var Teatrets Chef. I Løbet af Sommeren tog han sin Afsked, og Etatsraad Kranold blev konstitueret i hans Sted. Samtidig opgav Høedt Stillingen som Scencinstruktør. Denne Sæson blev ogsaa Fru Heibergs og Michael Wiehes sidste. Den førstnævnte trak sig tilbage med Sæsonens Udgang, og Wiehe afgik ved Døden i Oktober 1864. Nogle Aar i Forvejen — i Juni 1861 — havde han kunnet fejre Femogtyveaarsdagen for sin første Optræden som Kosinsky i „Røverne“. Dagen gik efter Wiehes Ønske ganske stille hen. Men Fru Wiehe har fortalt mig, at da Michael om Morgenens kom ud i deres lille Have — de tilbragte Sommeren i Fredensborg — laa der i Lysthuset paa Bordet en prægtig Rosenkrans. Hvem der havde sendt ham den, fik han aldrig at vide.

Wiehes Bortgang føltes af os alle som et smerteligt Tab. Det var i Ordets egentligste Forstand som om et Lys var slukket, thi ingen blandt os var afholdt som dette ejendommelige Menneske trods hans Tilbageholdenhed, der kunde slaa over i Særhed. Og denne Yndest, hvori Wiehe stod hos alle, havde først og fremmest sin Grund i, at den store Kunstner tillige var en saa udmærket Kammerat.

IX

Det er ikke min Hensigt at fordybe mig i Minderne fra det for Danmark saa sørgelige Aar 1864. Jeg skal blot drage nogle enkelte rent personlige Indtryk frem. Jeg mindes saaledes Troppernes Afrejse. Vi boede ved Vestervold paa Hjørnet af St. Pederstræde, og hele Dagen igennem til langt ud paa Natten hørte vi de taktfaste Trin, Officerernes Kommandoraab og Vaabnenes Klirren. Der var noget trykket over Stemningen, noget tungt. Naar jeg om Aftenen sad i min Dagligstue, Gardinerne var trukne for og Lampen tændt, og jeg

forsøgte at læse, bortledes min Opmærksomhed stadig fra Bogen ved Soldaternes Forbimarsch.

Vi sagde Farvel til mange kære Venner, der drog afsted. Imellem disse var Premierlieutenant Ernst Bruhn, Søn af General Bruhn. Jeg har tidligere omtalt denne Familie, som fra gammel Tid var Venner af det Rosenkildeske Hus. Ernst Bruhn var et ualmindelig indtagende Menneske, talentfuld — han havde saaledes ikke ringe Evner som Billedhugger — og let til at blive begejstret. Den Formiddag han afmarscherede med sine Soldater, kom hans Broder Frederik ilende op til os og raabte: „Nu kommer de!“ Vi fór alle til Vinduerne og saa Regimentet drage forbi. Ernst Bruhn gik paa Fortouget. I sin venstre Haand holdt han en lille Tobakspibe, som havde hængt paa vort sidste Juletræ til ham, og idet han vinkede op til os med Sabelen, straaledede hans Ansigt af Begejstring. Han stode saa trygt paa vor Sag. Saalænge det var os muligt, fulgte vi hans høje, smukke Skikkelse med Øjnene.

Kort Tid efter begyndte Jobsposterne at indløbe. En Dag ringer det paa, og min Svoger, den blinde Hans Sødring, træder ind, ligbleg af Bevægelse. „Har Du hørt det?“ udbryder han, „Dannevirke er faldet!“ Man kan ikke tænke sig den Bevægelse, dette Ulykkesbudskab forvoldte. Alle i København stode saa sikkert paa, at Dannevirke var uindtageligt, og saa faldt det uden et Slag. Pressen angreb Hærledelsen i de skarpeste Udtryk, og i den første Tid var der kun saare faa, som tænkte paa, hvilke forfærdelige Lidelser de stakkels Soldater maatte gennemgaa midt i Vintrens Hjerte. Af et Brev*), som jeg under Indtrykket af min dybe Medfølelse med Soldaterne og min Indignation over Pressens Angreb skrev til Ernst Bruhn, hidsætter jeg følgende:

den 16 Februar.

Kjære Ernst.

Jeg føler en inderlig Trang til at skrive Dem til, jeg har længe følt den, nu kan jeg ikke længer modstaa. —

Gid jeg kunde beskrive Dem hvad vi føle for vore *mageløse* Soldater — men det troer jeg ikke staaer i noget Menneskes Magt. Det er vist og sandt, vi, med *vi* mener jeg *Alle*, have kun een Tanke i denne Tid, Tanke for Eder, *I trofaste modige taalmodige „Jenser“*. — Jeg har bedet til vor Gud om Styrke og Taalmod for Eder, jeg har bedet at han vil holde sin Haand velsignende over Eder og vort elskede dyrebare Fædreland. —

* Jeg skriver ingenlunde altid Koncepter til Breve, men dette Brev skrev jeg med en stærk Hovedpine og blev derfor paa Grund af den slette Skrift nødsaget til at skrive det om. Det kasserede Brev er da blevet liggende mellem mine Papirer.

Jeg var lidt oppe hos Deres Fader igaar — han var, som altid, velsignet god og kjærlig. —

De kan tro her er Liv og Varme i Kjøbenhavn, synes De ikke det er et sandt Hexeri med alt det Uldtøj, som i saa kort en Tid myldrer frem, da det første Opraab lød i Aviserne, at Jens trængte til Dit og dat, var det neppe muligt at komme frem paa Gaderne saaledes vare Damerne ude om Garn og Strikkepinde — to Dage efter var her intet Garn i Byen, jeg veed at Fru Hofman Bang skrev til *Odense* efter Garn. — Jo De kan tro, her er rigtignok *Stemning* — her er Deeltagelse og *Taknemmelighed* men hvor skulde det ogsaa være anderledes. Gid man kunde vise Eder alle hvor glade hvor taknemmelige vi ere. —

Den Uro her blev i Byen, ved Efterretningen om Dannevirkes rømning, var jo meget beklagelig, men, Gud være lovet, den blev ikke til noget videre. Naar undtages vore to Redaktøre Bille og Ploug, som *uvidende* og *stædige* vedblive deres Klage over hvad der er skeet — saa findes her Ingen, det jeg veed, som nære anden Følelse end *Glæde* og *Tak* og *Haab*. —

Det var aabenbart det Bedste om en eller anden dygtig Officier skrev en Erklæring underskrevet af Armeen, som indeholdt en Slags prisende Tak til de Meza for det Mod han havde da han frelste Armeen. Jeg er rasende paa Bille, fordi han i denne Tid i Stedet for gode kjerlige Følelser kan blive ved at nære bittre og som mange synes onde Følelser imod en Mand, hvis Kundskab om Sagen dog vel betyder noget mere end Hr. Billes, som sidder i en lun Stue og bombarderer.

Jeg kunde nok ønske ham en ordentlig *Tilrettevisning*, og *Meza* en *storartet Opreisning*.

De kan tro vi har grædt over alt hvad vore kjere Brødre have lidt og gennemgaaet, og vi har trolig deelt enhver Glæde enhver Sorg. Vi ere ikke lidt stolte af Eder, i heltedmodige Mennesker, Gud vel-signe Eder for alt hvad i taaler og lider. —

Mange kjerlige Hilsener har jeg til Dem fra Sødring og Børnene. Rose Johanne og jeg have strikket nogle Muffediser som jeg vil bede Dem om at hjælpe paa nogle af vore Helte.

Gid jeg kunde hjælpe med lidt Hjerteblood, mit hele store fulde oprigtige *Hjertelag* det har De.

Vil De bringe enhver Soldat de kjøbenhavnske Qvinders dybe og kjerlige Hilsen; sig dem at vi ere stolte af dem stolte af at kalde os *Jensernes Søstre*. De kan tro kjere Ven, at det er ikke let for mig i denne bevægede Tid at spille, man staaer og siger Replikker i Kjøbenhavn medens man egentlig er paa Als undertiden paa Forpost i et grueligt Snevær, forleden Aften da jeg spillede opdagede jeg pludse-

lig en Soldat, han sad i Parquettet, see den Aften var det nok værd at spille.

Og nu lev vel min kjække Ven. Gud være med Eder. —

Deres hengivne Veninde

. Julie Sødring.

Dette Brev har jeg skrevet med en grusom Hovedpine. Derfor *undskyld*.

Og saa gik Krigen da sin sørgelige Gang. Vi saa aldrig vor kære Ernst Bruhn igen. Han faldt paa Dybbøl!

X

Etatsraad Kranold efterfulgte Tillisch som Chef for det kongelige Teater. Uviljen mod alt, som blot havde den mindste Berøring med Tyskland, gjorde, at han, der var af holstensk Familie, blev yderst slet modtaget af Pressen. Det lykkedes ham imidlertid i de to Sæsoner, han var Teatrets Chef, at godtgøre, at han sad inde med endogsaa ualmindelige Betingelser for at kunne udvikle sig til en dygtig Teaterchef. Kranold var ikke blot en forretningskyndig Mand, men han besad tillige Smag og Dannelselse. Derhos forstod han at omgaas Kunstnerne paa en belevn og human Maade, saa han gjorde sig almindelig afholdt af Personalet. Selvfølgelig undgik Kranold, der som ganske fremmed kom ind i alle disse nye Forhold, ikke at begaa Fejl. Men han besad den heldige Egenskab at kunne drage Lærdom af sine Fejlgreb. I det daglige Liv var Kranold rolig og iagttagende. Han hørte opmærksomt efter, naar man udviklede sine Anskuelser om en eller anden Sag for ham og gjorde stedse Indtryk af at bestræbe sig for at dømme retfærdigt. Han var i Virkeligheden i Besiddelse af ikke ringe Overlegenhed.

Af nye Opgaver for mig under Kranolds Direktorat var der to, som jeg mindes med særlig Glæde. Den ene af disse Opgaver var Tante Gjertrud i Hertz' en Akts Lystspil „Portraitet“. Det morede mig i høj Grad at fremstille denne overgivne gamle Pige, og Folk lo hjerteligt over de friske Replikker! — I fuldkommen Modsætning til denne Karakter stod den anden nye Rolle, som blev mig overdraget. Det var Madame Dupuis i Octave Feuillet's ejendommelige og yndefulde lille Skuespil „Le village“. „I Landsbyen“, som Stykket kaldtes her, opførtes første Gang den 14. Februar 1866. Dets Indhold er følgende.

To gamle Folk, en forhenværende Notar, Georges Dupuis, og hans Hustru leve i Stilhed og Fred i deres gammeldags Hjem. Da bryder Verden ind til dem i Skikkelse af Notarens Ungdomsven Thomas Rouvière. Ved sine Fortællinger om Livet derude bringer „Tom“ den gamle Notar til at længes efter Afvekslingerne i dette Liv og til at se med Misfornøjelse paa det Hjemms rolige Fred, som han før har været saa lykkelig ved. Rouvière opfordrer ham til at rejse bort med sig i et Aar eller to, og den gamle Notar lader sig tilsidst overtale. Vennen skal da forberede Madame Dupuis paa, hvad der forestaar. I den paafølgende Samtale mellem disse to rører den gamle Kone imidlertid den barske Rouvière ved den Kærlighed, hun røber overfor Manden og ved den Hjertets Finhed, der præger hendes Ord. Han opdager pludselig, at Madame Dupuis er et langt betydeligere Menne-ske, end han har tænkt sig. Han gør da, hvad der staar i hans Magt for at raade Bod paa den Ulykke, han har afstedkommet, og Stykket ender med, at ikke blot Dupuis bliver, men at ogsaa Rouvière slaar sig ned i den lille Rede. Dupuis spillede af min Broder, Rouvière af Mantzius. Begge var fortræffelige. Vi havde i det Hele indstuderet Stykket med stor Omhu. Min Opgave var jeg gaaet til med Kærlighed og Interesse, og Minder om min egen elskelige Moder dukkede op, medens jeg indstuderede Madame Dupuis Rolle. Vi fik da ogsaa stor Glæde af vor Fremstilling af „I Landsbyen“. Der var dødsstille paa Tilskuerpladsen under mine Scener, og Folk var bevægede. Da Tæppet var faldet den første Aften, kom Operasanger Ferslev hen til mig og sagde: „Til Lykke, Elskerinde!“ Man vil forstaa, at denne Udtalelse var af største Interesse for mig.

Endnu en ny Kvindeskikkelse førte jeg frem for Publikum i disse Aar. Det var Jomfru Hagenau i H. C. Andersens romantiske Lystspil: „Da Spanierne var her!“ Om min Samvirken med Andersen under Indstuderingen af dette Arbejde skal jeg nu fortælle. Naar et Stykke er antaget til Opførelse og dets Indstudering forestaar, holdes der „Oplæsning“ paa det. Ved denne er det Skik og Brug, at Skuespillerne selv oplæse de dem tildelte Roller, hvorved Karakteren straks gives i store Træk. Andersen ønskede imidlertid denne Gang selv at foredrage sit Lystspil. Vi samledes da i Foyeren. Andersen placerede sig i en Lænestol ved Siden af et lille Bord, hvorpaa var anbragt et Glas Sukkervand, og rundt i en Kreds sad de Skuespillere, der skulde optræde i Stykket. Tilbagelænet i Sophaen sad Teaterchefen, og ligeoverfor ham havde jeg min Plads. Stykket gjorde et grumme tyndt Indtryk, saameget mere som Andersen ikke læste det godt op. Kranold holdt Øje med mig hele Tiden, og da Oplæsningen var forbi, blev der en trykkende Taushed. De tilstedeværende hilste paa Digteren og fjernede sig en for en. Andersen, der havde rejst sig,

ordnede nervøst sine Papirer og drak af Sukkervandet. Tilsidst var han og jeg ene tilbage. Da Andersen saa gik ud i Gangen for at tage sin Frakke, syntes jeg det var Synd for ham og gik hen til ham. „Men Andersen!“ sagde jeg. „Hvorfor gjorde De det?“ Han saa ynkeligt paa mig, fægtede med de lange Arme for at faa Frakken paa. „Hvorfor læste De dog Stykket selv op?“ — „Tror De ikke Personalet syntes om det?“ — „Nej, det tog sig ikke ud!“ — „Men Herregud, jeg læser jo dog saa udmærket op, det siger alle!“ Jeg blev lidt ærgerlig: „Ja, kære Andersen, ude i Selskab, naar Folk sidder og keder sig — og Deres *Eventyr*, men det vil De dog ikke sammenligne med en Oplæsning her! Men nu skal De ikke være urolig. Vi vil alle gøre, hvad der staar i vor Magt, for at De kan faa Fornøjelse af Deres Arbejde!“ — „Synes De da ikke, at Deres Rolle, Jomfru Hagenau, er morsom?“ — „Nej, Andersen, morsom er hun ikke, men hun kan maaske blive en hyggelig Pige og komme til at gøre et rart Indtryk. Kom nu hjem til mig en Dag og lad os tale om Sagen!“ Saa kom Andersen hjem til mig, jeg fik indlagt nogle Replikker i min Rolle, og han rettede sig i det Hele med stor Elskværdighed efter mine Ønsker. Efter den første Opførelse sendte han mig Stykket sirligt indbundet i et blaadt Bind. Paa det første Blad havde han skrevet følgende:

Fru Sødring
født Rosenkilde.

De kommer som Digtningens gode Aand,
Og lægger paa den Velsignelsens Haand,
De virker med Hjertet og med Humeuret;
Lunet straalere i Skjønheds Sløret.

H. C. Andersen.

En Dag da Fru Heiberg besøgte mig, bemærkede hun den lille blaa Bog paa mit Bord, aabnede den og læste Verset. „Skønheds-Sløret!“ gentog hun, „naa, det er for Rimets Skyld!“

Lige til H. C. Andersens Død stod jeg i det venligste Forhold til ham, og det, skønt jeg aldrig smigrede for ham. Han vidste, at jeg elskede hans *Eventyr*. Derfor sendte han mig regelmæssigt de smaa gule Hefter, naar de udkom, og skrev foran paa Titelbladet de nydeligste Hilsener til mig, Hilsener, der lyste af hans Hjertensgodhed. Jeg besøgte ham ofte. Han blev altid rørende glad ved at se mig. En Dag i hans sidste Aar gik jeg op til ham efter en Prøve, men traf ham ikke hjemme. Han var kørt ud, blev der sagt. Da jeg kom ned paa Gaden, vendte Vognen netop tilbage. Da Andersen saa mig, lænede

han sig helt ud af Vognvinduet, og idet han viklede sig ud af et uhyre langt Halstørklæde, sagde han inderligt: „Aa, jeg har længtes saadan efter Dem!“ Jeg maatte love ham at komme ret snart igen. — En anden Gang var en af de unge Piger ved Balletten fulgt med mig op til ham. Da vi kom ind i hans Stue, traf vi ham helt sammensunken i en stor Lænestol med de lange Ben over Kors. Glad over at se os vilde han springe hurtigt op, men kunde ikke faa Benene fra hinanden i en Fart, og stønnende faldt han tilbage i Stolen. Det saa ubeskrivelig komisk ud, men Andersen fandt det ikke morsomt. Han troede, at han var blevet lam og følte sig først beroliget, da han var kommet op og havde mærket, at hans Ben intet fejlede. — Andersen havde i sine sidste Aar et stort Arbejde for, som han bad mig give Bidrag til. Han arbejdede nemlig paa en Kakkelovnsskærm, der skulde fremtræde som en hel Billedverden. Fra alle mulige Kanter samlede han Billeder, og med sin Digterfantasi ordnede han dem og klistrede dem paa Skærmen, der kom til at se ganske eventyrlig ud. Jeg lovede Andersen to Fotografier af mig og sendte et af mine Børn op til ham med Billederne. Mit lille Sendebud kom hjem straalende af Fornøjelse. Det var tilfældigvis Digterens Fødselsdag, hvad jeg ikke havde tænkt paa, og skønt det jo nok havde været noget længe, inden Drengen var kommet ind til Andersen, fordi Frisøren var hos ham for at krølle ham, saa havde det dog rigeligt betalt sig at vente, thi den gode, gamle Digter havde været saa rar og trakteret med Vin og Kage. En Ting havde dog Andersen været misfornøjet med, og det var, at alle Skibene i Havnen den Dag flagede paa halv Stang. Han betragtede dette som et ulykkeligt Varsel, og det trøstede ham slet ikke at høre, at Grunden til denne Flagning var at søge i Dagens religiøse Betydning. Det var nemlig Langfredag. For Fotografierne takkede han og sendte mig til Gengæld et af sine smukke Udklip i Papir. Det forestillede en Pjerrot baaren af en Svane, og Komiken baaren af Skønheden.

En af de sidste Hilsener, jeg modtog fra Andersen var følgende. Syg og nervøs var han en Aften gaaet i Teatret for at søge Adspredelse. Jeg spillede den Aften en af mine stærkt komiske Roller, jeg husker nu ikke længer hvilken. Jeg var ualmindelig oplagt, og der var stor Jubel paa Tilskuerpladsen. Andersen forlod imidlertid Teatret, før Forestillingen var endt. Dagen efter sagde han til en fælles Bekendt: „Jeg var ikke stærk nok til at taale hende i Gaar Aftes. Hun var saa livlig!“ —

I Vinteren 1864—65 opholdt Bjørnstjerne Bjørnson sig hernede i København. Jeg gjorde som tidligere berørt hans Bekendtskab hos min Svoger Hans Sødring. Bjørnsons eminente Digterbegavelse, hans personlige Friskhed og Djærvhed indtog mig straks. Jeg følte, at jeg

her stod overfor noget nyt og oprindeligt. Bjørnson besøgte mig senere i mit Hjem, og jeg havde stort Udbytte og megen Fornøjelse af at tale med ham. Hans Skuespil: „De Nygifte“ blev opført paa Teatret i December 1865. Fru Heiberg havde sat det i Scene med betydelig Dygtighed, og Skuespillet, der blev smukt udført, gjorde ikke lidt Lykke.

Efterat Bjørnson var bleven Direktør for Kristiania Teater, skrev han til mig og opfordrede mig til at give Gæsteroller paa den norske Hovedstadsscene. Af Brevet, der var holdt i en hjertelig og spøgefuld Tone, hidsætter jeg følgende:

17 Februar 1865.

Kjære Fru Sødring!

De husker mig ganske vist, hvor højt jeg elskede Dem (sammen med min Kone, Gud bevar's!) hvormange Smigrerier jeg har sagt Dem, og hvor elskværdig jeg bestræbte mig paa at være mod Dem, skjønt det maaske ikke lykkedes i den Grad, som min Hengivenhed havde Trang til. Dette maa De altsammen forsøge paa at huske, for ret at kunne begribe Omfanget af den Bøn, jeg har til Dem, nemlig at komme op og spille for os, bo hos mig, more Dem og os og være Fru Sødring om Dagen og Magdelone om Aftenen! De har vist ikke, siden De kom til Theatret, havt Permissjon, uden hvergang det blev altfor nødvendigt, — søg den nu engang, det slet ikke er nødvendigt, men blot morsomt og forbundet med at tjene Penge.

Har De gjort det samme uimodstaaelige Indtryk paa Chefen som paa mig, hvorom jeg naturligvis ikke tvivler, maa De have let forat faa blive fri, om ikke mere end tre Uger i Maj og da komme op og spille! De skal faa god Betaling, f. Ex. 100 Rd (50 Spd) for hver Aften, — er det Dem ikke nok, saa vil jeg ikke, at „disse lumpne Penge“ skulle staa ivejen, men Mere faa rigtignok ikke gjerne selv den største Kunstner.

De maatte da opgive mig, hvilke Stykker De ønskede at optræde i, og snarest muligt.

I Slutningen af Maj eller Begyndelsen af Juni have vi Pricerne her, hvis Alt gaar som det skal. De maatte jo ikke komme samtidigt. At komme efter dem, er farligt, saasom det da er bleven meget varmt i vor forfærdelige Sommerhede; men Brødrene Wiehe og Phister spille dog her endnu for fuldt Hus den 27de Juni.

Jeg har hørt Tale om, at den Dame, som engang lød Navnet Frøken Schmit, har sagt op. Ønskede hun Engagement heroppe? Det kunde ikke gives anderledes end betinget og som en Slags Gjæste-Stilling, men den kan udtrækkes langt.

Tegning af F. Vermehren

Frederiksborg

Michael Wiehe

Tegning af F. Vermehren

Frederiksborg

F. L. Høedt

Fotografi

Julie Sødring

Privateje

Jeg har aldrig seet hende spille Komedie; men faar jeg Deres og Clemens Petersens Anbefaling, saa skal hun faa en god Gage. *Men dette mellem os i eminent Forstand*, undersøg kun Forholdene og hav den inderlige Godhed at svare mig, naar De svarer mig paa min Bøn til Dem om at spille.

Min Kone hilser Dem mangfoldig. Ganske vist er hun noget jaloux paa Dem, men ikke værre end at hun vil sætte en Ære og Glæde i at faa Dem til at bo hos hende under en saadan Sejour hos os.

Jeg beder Dem meget hilse Deres ærede Ægteherre; hans norske Gernyt maa skyde til, saa De kommer. Endvidere maa De hilse Deres Svoger og Svigerinde mangfoldig og sige, at jeg har det rigtig godt.

Med de varmeste Kom, kom, kom, kom, og de mest rygende Hilsener fra Karoline og mig er jeg Deres hengivne, ærbødige

Bjørnstjerne Bjørnson.

Skønt Bjørnsons venlige og ærefulde Tilbud unægtelig havde ikke saa lidt tillukkende for mig, maatte jeg dog afslaa det, og hertil var Grunden først og fremmest den, at jeg aldrig har kunnet tænke mig at optræde paa en fremmed Scene for et fremmed Publikum, selv for et saa beslægtet som det norske. Men ogsaa Tanken om at skulle forlade Hjem, Mand og Børn gjorde mig det umuligt at følge den udmærkede norske Digers Opfordring. Der blev saaledes intet af Gæstespillet. Senere i Livet fjernedes jeg fra Bjørnson, men jeg bevarer altid et kært Minde om vort Samvær under hans Ophold i København i 1864—65.

XI

I Efteraaret 1866 ansøgte jeg om Tilladelse til at foretage en Rejse i Udlandet og opnaede den ogsaa. Tillige modtog jeg et Stipendium paa 300 Rdlr. til Rejsen. Min Mand holdt imidlertid paa, at jeg skulde være hans Gæst. „Stipendiet kan Du bruge til Lommepege,“ sagde han. Heller ikke ønskede han, at jeg skulde gøre Anstrengelser for at opnaa Friplads i de fremmede Teatre, vi maatte besøge, og heri føjede jeg mig gerne efter ham. Det er saa dejligt at have sin Frihed. Sødring og jeg begav os da ud i den vide Verden. Det var første Gang, vi skulde rejse sammen, og uagtet jeg var meget øm om Hjertet ved at skilles fra Børnene, glædede jeg mig dog i høj Grad til at stifte Bekendtskab med al det nye og ejendommelige, der laa dør syd for Grænsen. Sødring var jublende glad. Han var i høj Grad et Stemningsmenneske og paa Grund af sin store Kærlighed til Kunst, sin Belæsthed og sin Interesse for Natur og Folkeliv en aldeles udmærket Rejsefælle. Saa optagne af vor Spænding og Forventningsfuldhed var

vi, da vi tog Afsked fra Hjemmet ved Vestervold, at vi glemte — Rejsepengene. Først da vi sad i Kupeen paa Banegaarden, opdagede min Mand til sin Forskrækkelse, at han ikke havde sin Brevtaske. I samme Øjeblik kom imidlertid min ældste Dreng løbende ind paa Perronen med den savnede Genstand, der lige efter vor Bortkørsel var bleven fundet paa Sødrings Skrivebord.

Rejsens første Maal var Paris. Vi kom til Verdensstaden paa et saare gunstigt Tidspunkt. Keiser Napoleons Magt stod paa sit Højdepunkt, og Paris gjorde, Dag efter Dag, Aften efter Aften, Nat efter Nat, Indtryk af at befinde sig i en Festrus. At jeg, der aldrig før havde været uden for mit Lands Grænser, var betaget af alt det nye og pragtfulde, jeg saa, falder af sig selv.

Min Mand og jeg havde en kyndig og elskværdig Fører i Købmand Julius Goldschmidt fra København. Han var utrættelig i at vejlede os og føre os omkring i den mægtige By. Vi havde for øvrigt bestemt os for at holde os borte fra den skandinaviske Koloni af den naturlige Grund, at man paa en kortere Rejse har mest Udbytte af at slutte sig til de fremmede. Dette forhindrede os dog ikke fra at træffe sammen med flere elskværdige danske. I første Række mindes jeg her Hr. Harald Hoskiær, der paa sin fine og gæstfri Maade viste os overordentlig Opmærksomhed. Blandt andet overraskede han mig en Dag med i en Restaurant paa Boulevarden at servere os en Middag, som var fuldstændig sammensat paa dansk Vis, noget der havde kostet ham utrolig Vanskelighed at faa sat igennem her midt i Hjertet af Paris. — En anden Landsmand, der ligeledes sluttede sig til os, var Premierlieutenant Arendrup, som vi kendte fra København. Han kom en Dag op til os paa vort Hotel og fortalte, at han den foregaaende Aften, da han sad udenfor en Kafé paa Boulevarden, til sin store Forbauselse havde set os gaa forbi og ind i Hotellet. Arendrup hørte til den Slags Mennesker, med hvem man hurtig kom til at staa paa en fortrolig Fod. Han var en Gentleman og besad tillige meget Gemyt. — Af andre danske, vi mødtes med i Paris, maa jeg nævne Nyrop, der paa den Tid studerede hos den berømte Syngelærer Wartel.

Théâtre-Français stod i sin fulde Glands. Man vil forstaa, med hvilken Interesse jeg søgte Molières Hus. En Række første Rangs Kunstnere — Bressant, Delaunay, Got, Provost, Coquelin, Madeleine Brohan, Mad. Lafontaine, Favart o. fl. — fik vi Leilighed til at beundre i den franske Litteraturs Mesterværker. Hvad jeg straks maatte lægge Mærke til ved Théâtre-Fançais' Kunstnere, var deres Stilfuldhed, Sæmmenspillet og den glimrende Tradition. Dog syntes det mig, at Stilfuldheden stundom kunde drives for vidt og blive til Manierethed. Undertiden kunde der være en vis søgt Naturlighed til Stede, som skadede Tydeligheden. Saaledes naar Bressant og Madeleine

Brohan spillede omtrent hele Octave Feuillet's Proverbe „Le cheveu blanc“ i *Scenens Baggrund, tildels med Ryggen til Publikum*. Jeg maatte misunde de franske Skuespillere den Lejlighed, der blev givet dem til at gennemprøve et Stykke, før det opførtes. Det blev mig sagt, at 20—30 Prøver var det almindelige.

Hvad der naturligvis i ikke ringe Grad bidrager til, at Præstationerne paa Théâtre-Français saa ofte naa Fuldendtheden, er den Omstændighed, at Teatret udelukkende eller da saa godt som udelukkende fremstiller franske Forfatteres Arbejder. Det Spørgsmaal faldt mig ind: „Hvorledes ville disse Kunstnere stille sig til Opgaver, som ligge udenfor Deres eget Lands Litteratur?“ Og jeg tænkte med Stolthed paa, hvilke glimrende Præstationer vort Teater har kunnet opvise paa saavel den engelske og tyske som den franske og italienske dramatiske Litteraturs Omraade.

Foruden Théâtre-Français besøgte vi de forskellige Operascener. Paa Théâtre-Lyrique hørte vi Christina Nilsson som Elvira i Mozarts „Don Juan“ og paa Théâtre-Italien Adelina Patti i „Søvngænger-sken“. Oprigtigt talt, vi var skuffede! Med al Respekt for de skønne Stemmeholdninger forekom de to Sangerinder os kolde. For Nilssons Vedkommende maa jeg dog sige, at man fra alle Sider meddelte os, at Elvira var hendes mindst heldige Parti. Men nu Patti. Det var os umuligt at blive henrevne af en Sangerinde, som aldrig gav sig hen i sin Fremstilling. Stadig sang hun med en Fjerdedel af sin Stemme, gerrigt gemmende paa Resten. Det lød ganske vist smukt, men man følte intet Øjeblik, at man stod overfor en virkelig beaandet Kunstnerinde. Ulige mere tiltalte Mad. Carvalho paa Théâtre-Lyrique os. Vi hørte hende som Margrethe i „Faust“ og var i høj Grad betagne ved hendes skønne Kunst. Af Opéra-Comiques Kunstnere var det navnlig Tenoristen Capoul og Sopransangerinden Marie Roze, som rørte os. Vi hørte dem begge i Méhuls skønne Opera „Joseph i Ægypten“ — henholdsvis i Titelrollen og som Benjamin.

Interessant for mig at iagttage var den Forskel der i social Henseende bestod mellem de franske Skuespillere og de danske. I Frankrig betragtedes Skuespillerne som en Pariakaste trods al den Verdensberømmelse og alt det Guld, hvormed de overøstes. Teaterdamerne straaled af Diamanter, men regnedes ikke til det gode Selskab. Paa en Udflugt, vi gjorde til Versailles, kom vi i Kupeen i Samtale med en fransk Herre. Da denne erfarede, at jeg var Skuespillerinde, sagde han: „Saa vil jeg raade Dem, Fru, til at passe godt paa Deres Juveler! Her vrimler af Tyve!“ Jeg kunde med Sandhed sige, at jeg ingen Juveler ejede, hvad vistnok galdt om de fleste af mine Kunstfæller i København. Deri bestod netop de danske Skuespillerinders Smykke. Den franske Herre saa dog noget vantro ud til denne min Udtalelse. I

Virkeligheden har jeg aldrig ejet en Diamant og har aldrig savnet nogen.

Et glimrende Smykke erhvervede jeg dog netop i Paris, og dette gik saaledes til. En Dag, da min Mand og jeg spadserede paa Boulevarderne, kom vi forbi et Udsalgssted for imiterede Juveler. I Vinduet hang nogle pragtfulde og virkelig smukke Brocher. I Spøg gik da Sødning ind og købte en saadan til mig. Da jeg et Par Aar senere spillede Oberstinde Mac Cann i Lystspillet „Engelskmænd i Indien“, benyttede jeg min franske Broche. I Lamperækkens Skær lynede „Diamanterne“ saaledes, at flere af mine Kammerater aldeles forbausede kom op fra Parkettet og spurgte, hvor jeg havde faaet det kostbare Smykke fra. Jeg fortalte Dem saa om mine Pariseroplevelser.

Trods den Pragt, det Liv og den selvsikre Storhed, der var over Paris under vort Ophold, gjorde vi dog enkelte Iagttagelser, som syntes at tyde paa, at den glimrende Overflade dækkede over hule Partier. Medens saaledes Boghandlervinduerne vrimlede af Billeder af Keiserfamilien og af Karikaturer, der havde Hensyn til den nylig endte Krig mellem Østerrig og Preussen — latterlige Soldaterskikkelser i østerrigske og preussiske Uniformer stikkende til hinanden med Bajonetter og Sabler eller Preussere gennemborende Østerrigere med deres Pikkelhuer* — saa vi til vor Forbauselse franske Regimenter trække over Boulevarderne ved højlys Dag med drukne Folk i Rækkerne. Dette Syn virkede ligefrem uhyggeligt midt i al Glansen. Man glemte imidlertid snart sin øjeblikkelige Forstemthed over den Tummel og Festjubel, hvoraf man var ombølget. Om Aftenen var ofte store Dele af Paris illuminerede, og Støjen fra Gaderne forhindrede os mangan Nat fra at sove. Damernes Pragt i Teatrene overgik al Beskrivelse, ligesom deres Dragter ved Promenadekørslerne gennem Boulogneskoven aabenbarede en Mangfoldighed og Rigdom, hvorom jeg aldrig havde drømt. Uagtet der udfoldedes megen Smag, saa jeg dog ikke ret mange Skønheder. To virkelig elegante og fine Damer bemærkede jeg en Dag ude i Parken ved Slottet St. Cloud. Sødning og jeg stod og beundrede det herlige Blomsterflor og de deilige grønne Plæner, da disse to Damer kom spadserende i rolig Samtale og bøjede ind i en af Alleerne. Jeg var dem ikke paa saa nært Hold, at jeg tydeligt kunde skelne Ansigtstrækkene, men uvilkaarlig forestillede jeg mig, at den ene af dem var Keiserinden, der netop boede paa Slottet. Faa Aar efter var det skønne Slot en rygende Ruinhob og Keiserfamilien forjaget.

* Vi købte to saadanne Karikaturer. Under det ene Billede staar: „Gare le Prussien!!!“ og under det andet: „Fusil à aiguille, casque à pointe, ces Prussiens sont bien piquants!!!“

Vor kæreſte Fornøjelſe i Paris var at ſætte os paa en Bænk eller Stol paa Boulevarderne og lade Strømmen af Mennesker og Køretøjer glide os forbi. Hvilket broget og afvekslende Skue det dog var! Man kunde ikke blive træt — ſtadig nye og nye Syner! Ofte tilbragte vi ogsaa flere Timer inde i Tuilerihaven. Vi vandrede ad de lige Gange mellem de prægtige Blomſterpartier, der omgav Statuer og kolossale Vaser af Marmor. Udenfor Slottet gik alvorlige Gardiſter frem og tilbage med Geværet i de korslagte Arme, og rundt i Haven legede nydelige Børn. Vor Yndlingsplads var en Bænk ved et dejligt Springvand, omgivet af Statuer, Myrther og Laurbærtræer med mægtige Kroner. Da vi en Dag ſad her og nød det varme Solſkin, kom der en gammel Turteldue gravitetiſk gaaende. Den ſtod lidt ſtille, fik Øje paa en Ven og afleverede nogle ſmaa Bøjninger med Halsen, fløj ſaa let hen til Kanten af den ſtore Skaal, hvorfra Vandet ſtrømmer ned, og efter at have tilfredsſtillet ſin Tørſt slog den ſtille og ſmukt Vingerne ud og fløj hjem. Det var et nydeligt Syn!

Fra Paris rejſte vi til Schweiz og tilbragte her nogle uforglemmelige Uger. Derfra gik Vejen hjem til København, og glad var jeg, thi min Hjemve og Længſel efter Børnene havde adſkillige Gange gjort mig ſlemme Knuder.

XII

Ved min Hjemkomſt fandt jeg Forholdene ved Teatret ganske forandrede. Kranold, der ikke havde kunnet opnaa de efter hans Mening nødvendige Pengemidler til Teatrets Drift, navnlig til Personalets Lønninger, var bleven ked af det og havde taget ſin Afsked. Som man vil kunne forſtaa, efter hvad jeg tidligere har udtalt om Kranold, modtog jeg denne Efterretning med oprigtig Bedrøvelſe. I Stedet for Kranold var Departementschef, Etatsraad Linde konſtitueret ſom Teaterchef og Teaterſekretæren, Juſtitsraad Berner ſom Intendant. I de følgende Aar viſte det ſig, at den ledende Kraft i denne Kombination var Berner, hvis mangeaarige Kendskab til Teatersager gav ham en naturlig Overvægt over Teatrets Chef.

Kort efter at jeg havde meldt mig til Tjeneste, begyndte Indſtuderingen af et een Akts Lystſpil: „En nyttig Onkel“. Vi var fire, der spillede heri: Fru Eckardt, Hultmann, min Broder og jeg. Det lille Arbejde morede os, og vi indſtuderede det med ſtor Omhu. Foruden at prøve det paa Teatret gik vi parviſ vore Scener igennem hjemme, Fru Eckardt med Hultmann, Adolph med mig. Vi opnaaede da ogsaa, at Stykket ved den første Opførelſe i December gik med en Lethed og Afrundethed, ſom endog i de Tider var ſjældnen, og Publikum lod til

at more sig fortræffelig. Desto større var vor Forbauselse, da „Fædrelandet“s Teateranmelder ikke blot nedrev vore kunstneriske Præstationer — hvad han som enhver Kritiker selvfølgelig havde Lov til — men ogsaa „alvorlig“ protesterede mod det „Sjudskeri“, der var præsteret af os. Jeg spurgte mine medspillende, om de agtede at finde sig i dette og henvendte mig derpaa til Sceneinstruktøren H. P. Holst og til Suffløren Boje, hvilken sidste endnu ikke havde læst „Fædrelandet“s Anmeldelse. Holst derimod havde læst den og fandt den ganske utilbørlig. Han tilskrev da Bladene et Par Ord, hvori han tildelte den paagældende Anmelder en fortjent Tilrettevisning. Boje sendte mig følgende Skrivelse:

Kjære Fru Sødring!

Efter at have læst Clemens Petersens Artikel i „Fædrelandet“ om Udførelsen af „En nyttig Onkel“, der først nu er kommen mig for Øje, og deri seet disse uforskammede og usandfærdige Paastande om en sjudsket Udførelse og mangelfuld Memorering, tillader jeg mig herved i Henhold til en Samtale jeg i den Anledning havde den Ære at have med Dem paa Theatret, at bede Dem modtage nedenstaaende Erklæringer fra mig:

- 1, At, ligesom jeg i min lange Tjenestetid ikke mindes, at Indstuderingen af et nyt Stykke, nogensinde er paabegyndt med den Interesse fra alle de Rollehavendes Side som ved „En nyttig Onkel“; saaledes tør jeg tillige fremhæve Dem Fru Sødring, som *den* der særlig, med den største Varme omfattede Indstuderingen og med utrættelig Iver bestandigt søgte, ved Gjentakelser og smaa Aftaler med de Medspillende, at give Replikkerne og Scenerne den Lethed og Afrunding, som Stykkets Natur krævede.
- 2, Da Ingen bedre end jeg kan vide, at en fuldstændig correct Memorering alt var tilstede ved den første Prøve hos alle de Rollehavende, saa er Beskyldningen i ovennævnte Artikel om sjudsket Udførelse og mangelfuld Memorering saa grundløs og saa uforskammet — for ikke at bruge et værre Udtryk, — at jeg kun kan antage, at det er gaaet Hr. Cl. P. ligesom „Trop“, at en Forkjølelse maa have slaaet sig paa hans ene Øre, der vel ikke hindrede ham, ligesom Trop, fra at „overvære Forestillingen“, men som dog for den Aften idetmindste maa have slaaet ham med complet Døvhed. — I det Hele, er enhver Beskyldning for mangelfuld Memorering imod Dem Fru Sødring, baade i dette og i alle andre Stykker saa latterlig, at den i Grunden slet ikke behøver at tilbagevises. —

Det er min store Høiagtelse for Dem som Kunstnerinde bedste Fru Sødring, der har bevæget mig til at tilstille Dem ovenstaaende Erklæringer, og jeg beder Dem at modtage dem som et Udtryk af den Indignation jeg har følt, ved at see saa *uforskammede* og *usandfærdige* Beskyldninger fremførte mod Dem, een af vor Scenes første Kunstnerinder.

den 27 December 1866

i dybeste Høiagtelse
Deres hengivne
C. Boje.

Man vil sagtens nu finde, at der fra vor Side blev gjort for meget ud af denne Affære, men man maa huske, at den Ærbødighed, som vi følte for den Scene, vi tilhørte, gjorde, at Beskyldninger for at have ladet det mangle paa Respekt for vor Opgave ramte os særlig føleligt.

Ved Genoptagelsen i Marts 1867 af Hostrups „Tordenveir“ blev det efter Digterens Ønske overdraget mig at udføre Madam Mortensens Rolle. Jeg har aldrig kendt Hostrup personlig, og jeg har aldrig nogensinde talt med ham. At han, hvis Komedier havde saa varm en Beundrer i mig, ved denne Leilighed viste mig sin Sympati, var mig derfor til megen Glæde. „Tordenveir“ gjorde overordentlig Lykke og oplevede mange Forestillinger.

I September samme Aar fremtraadte Goldschmidt første Gang som dramatisk Digter med Skuespillet „En Skavank“, der i en fortræffelig Udførelse vakte ikke ringe Interesse. Min Broder fremstillede her med stor komisk Finhed en ældre Fuldmægtig paa et Sagførerkontor og viste, hvorledes selv en ganske lille Rolle i en talentfuld Kunstners Haand kan blive af betydelig Virkning. Kontorfolk har jo deres egen Poesi, og Adolph interesserede sig levende for denne Races mange komiske Ejendommeligheder. Han har baade behandlet dem novellistisk og fremstillet dem paa Scenen. Fuldmægtig Jensen i „En Skavank“ var en af hans mest vellykkede Ydelser paa dette Omraade.

Med Slutningen af Treserne begynder en ny Tid i Teatrets Historie at bryde frem. En Skare unge Mennesker gør deres første Indtræden paa Scenen, ja, Sæsonen 1866—67 ligefrem vrimlede af Debuter. Der var Talenter herimellem, som tilførte Fremstillingen af Nationalscenens klassiske Repertoire nyt Blod, og som i Aarenes Løb blev Bærere af moderne Digteres Værker.

Med flere af de unge kom jeg til at samvirke, saaledes navnlig med Brødrene Olaf og Emil Poulsen i det Holbergske Repertoire. Jeg mindes, at da jeg under en af Prøverne paa „Erasmus Montanus“ hørte Emil Poulsen, der debuterede i Titelrollen, oplæse Brevet fra Montani Kæreste, slog det mig, hvor megen Følelse der var i hans Oplæsning, og jeg sagde da til ham: „De skal se, De kommer til at udføre Elsker-

roller!“ Han lod dog ikke til at være af den Mening, men Tiden viste, at jeg ikke havde taget fejl.

Af Sæsonens kvindelige Debutanter var der navnlig en ung Balletdanserinde, der vakte Opmærksomhed ved den Ynde og Poesi, der var over hendes Fremstilling. Det var den sekstenaarige Betty Schnell, der i November 1866 debuterede som Prinsessen i „Valdemar“. Flere Aar efter gik hun over til det reciterende Skuespil og fik snart Lejlighed til at vise, at hun ogsaa her sad inde med ikke almindelige Evner. Balletskolen viste sig i dette Tilfælde som adskillige Gange baade tidligere og senere at være en i mange Henseende udmærket Forskole for Skuespileleven. Vor geniale Bournonville lærte ikke blot de unge Mennesker Plastik og Sans for Skønhedsvirkningen, men han indpodede dem tillige Respekt for den kunstneriske Helhed og Ærbødighed for Opgaven. Hvor ofte har jeg ikke maattet beundre Bournonville, naar han prøvede en af sine Balletter. Jeg ser ham for mig med den sorte Kalot paa Hovedet, siddende paa Ryggen af en af Stolene i Parkettet, styrende det hele og ivrigt vinkende, naar han bemærkede, at en eller anden et Øjeblik faldt ud af sin Rolle.

Naar jeg i den Vinter havde spillet og kom ned i Teaterporten for at køre hjem, skete det jævnlig, at en af Teatrets Elever, en ung Student, sprang til og lukkede Vogn døren op for mig med en ærbødig Hilsen. Og var jeg saa naaet til min Bolig ved Vestervold, stod han der til min Forbauselse atter og aabnede Vogn døren for mig. Han havde løbet den hele Vej for at komme tidsnok. Men om han gjorde dette for min ældste Datters eller for min Skyld, har jeg aldrig faaet at vide. Det unge Menneske hed Dorph Petersen og blev senere min kære Svigersøn.

Der var nu forløbet henimod tre Aar, siden Fru Heiberg havde forladt Teatret. Dog erfarede jeg ved mine Besøg hos hende, at hun stadig beskæftigede sig med dets Anliggender, og jeg forbausedes tidt over, hvor velunderrettet hun var om Sagerne. I Reglen vidste hun langt bedre Besked end jeg. Helt havde hun heller ikke i dette Tidsrum holdt sig borte fra den gamle Bygning paa Kongens Nytorv, idet hun jo som ovenfor berørt i Sæsonen 1865—66 havde sat Bjørnsons „De Nygifte“ i Scene.

En Dag, da jeg sidder alene i min Stue, ringer det paa, og Fru Heiberg træder ind. Hun begyndte at tale om forskellige ligegyldige Ting, men jeg mærkede snart, at hun havde noget paa Hjerte. Endelig kom det, idet hun meddelte mig, at hun var bleven opfordret til at overtage Stillingen som Scenestruktrice ved Teatret, og hun spurgte mig nu, hvad jeg troede, Skuespillerne vilde sige dertil. Jeg svarede, at det var min Overbevisning, at man vilde glæde sig over atter at se hende knyttet til Teatret, og hvad mig personlig angik, vidste hun jo nok, at jeg

kun med Sorg havde set hende forlade det Sted, hvor hun hørte hjemme som ingen anden. Mit Svar lod til at glæde Fru Heiberg i høj Grad, og hun forlod mig med nogle venlige Ord. I Virkeligheden ansaa jeg det for et stort Gode for Teatret, at hendes rige Evner og Erfaring atter blev stillet til dets Raadighed.

Med Sæsonen 1867—68 — Fru Heibergs første som Sceneinstruktice — kom jeg da atter til at samvirke med hende. Min Forventning om, at hun vilde virke heldbringende i sin nye Egenskab, blev saavel i denne Sæson som i de følgende retfærdiggjort ved mange smukke kunstneriske Resultater, som hendes Sceneinstruktion havde at opvise paa Skuespillets Omraade. Men jeg kunde tillige ikke være blind for, at de physiske Kræfter undertiden syntes at svigte hende, og dette tiltog naturligvis med Aarene. Det var til Tider som om den Energi, der udkræves til at lede Sceneinstruktionen, og som navnlig viser sig i, at Instruktøren ikke afleverer det paagældende Skuespil til Opførelse, før det er i enhver Henseende modent dertil, men utrættest prøver og atter prøver det, svigtede hende. Ganske vist skyldtes saadanne forhastede Opførelser ofte Direktionen, der af finansielle Hensyn ønskede nye Forestillinger, men det er Sceneinstruktørens Pligt at modsætte sig Direktionens Forlangender i saa Henseende, og dette gjorde Fru Heiberg ingenlunde altid. Ligeledes kunde det i senere Aar ske, at Fru Heiberg efterat have overværet de første Prøver paa et Skuespil trak sig tilbage og først atter viste sig paa Generalprøven. Dette er imidlertid mindre heldigt, da Instruktøren bør følge Indstuderingen Skridt for Skridt. Men som sagt, bortset fra disse Indvendinger, som jeg skylder Sandheden af fremkomme med, var der mangt og meget at rose hos Fru Heiberg ogsaa i hendes Egenskab af Sceneinstruktice. Hendes kunstneriske Blik og dramatiske Sans skabte tidt Stemning og Virkning, hvor der fra Forfatterens Side kun var givet saare lidt.

Fru Heibergs og mit personlige Forhold til hinanden var vedblivende godt, om end det ganske vist var undergaaet nogen Forandring. Dette laa i, at min Stilling ved Teatret nu var en anden, end da hun i 1864 forlod det, og dels i, at jeg i de faa Aar havde gennemgaaet en personlig Udvikling. Jeg var nu sikker paa mine kunstneriske Midler og følte, at jeg ikke alene kunde med ogsaa burde staa alene. Mennesker med betydelig aandelig Begavelse udøve ofte, endog mod deres Vilje, et Tryk paa deres Omgivelser, selv paa deres kæreste og bedste Venner, ja, selv paa deres Børn. Min kære Ven, Digteren H. V. Kaalund sagde engang til mig, at saadanne Mennesker i Reglen „sætte en Urtepotte“ over deres Omgivelser. Fru Heiberg havde ogsaa sat en Urtepotte over mig, men nu var den slaet i Stykker. At den var det, opdagede vi første Gang i Anledning af et nyt Stykkes Indstudering. Fru Heiberg gav de rollehavende, der væsentlig bestod af yngre, Raad

med Hensyn til deres Dragter. Idet hun vendte sig til mig, begyndte hun „Og De —“. Videre kom hun ikke. Jeg gjorde en afværgende Bevægelse og sagde stilfærdigt: „Tak, Fru Heiberg; jeg har allerede gennemtænkt min Dragt!“ Hun saa lidt overrasket paa mig, men forstod øjeblikkelig den forandrede Stilling og vendte sig til en af de andre.

Muligvis har Fru Heiberg følt det som en Skuffelse, at jeg i en vis Forstand var „vokset fra hende“. Jeg glemte dog ingensinde, hvad jeg skyldte hende og bevarede stadig min Sympati for hende, om end min Ungdoms Fanatisme var afløst af en roligere Betragtning.

I Sommeren 1868 opholdt jeg mig fire Uger ved det lille Badested Lundeborg paa Fyn. Mine to Pigebørn og min yngste Søn var hos mig; den ældste var indbudet af vore gamle Venner, Pastor Poulsens i Karleby paa Falster, til at være hos dem i Ferien. Det var en ganske dejlig Tid, jeg tilbragte i Lundeborg. Sommeren var skøn og varm og de friske Bade i det salte Bælt foryngede og styrkede mig. Stor Opmærksomhed og Gæstfrihed vist mig og mine Børn af den Schestedske Familie paa det nærliggende Broholm, saa Dagene svandt, uden at vi vidste, hvor de blev af. Da — henimod Slutningen af vort Ophold — modtager jeg en Aften et Brev, hvori meddeles mig, at min Søn ligger haardt angreben af Tyfus i Præstegaarden paa Falster. Næste Dag brød vi op til København, hvorfra jeg, saa hurtig det kunde lade sig gøre, rejste til min syge Søn. Under hans Sygdom og Rekonvalescens, der trak ud til først i Oktober, forblev jeg i Præstegaarden og kunde saaledes først melde mig til Tjeneste ved Teatret noget ind i Sæsonen. I Begyndelsen af September sendte jeg Fru Heiberg en Meddelelse om, hvorledes jeg havde det, og hvorledes Sagerne i det hele stod, og i Svar herpaa modtog jeg følgende interessante Skrivelse:

Kjære Fru Sødring!

Tak for at De i Deres stille Eensomhed har betænkt mig med nogle venlige Ord! Tro mig, mine Tanker have ofte været hos Dem og Deres syge Barn. Ja, saadanne Tider, som dem De i Sommer har levet, ere alvorlige og indholdsrige, naar vi selv forstaaer at drage os Indholdet til Nytte, og den, der som De, lever med Gud i Hjertet, paa den ere saadanne Tider ikke spildte. Det er naturligt, at jeg nu bedre end forhen ved hvad det vil sige, at sidde ved et Barns Sygeleie med Angst og Uro i Hjertet, at jeg nu bedre end forhen forstaaer den inderlige Glæde og Taknemmelighed vi føle, naar vor Uro og Angst forvandler sig til Haab og Glæde. Ak, det er jo med disse Følelser vort hele Liv gaaer hen i forskjellige Retninger, men ikke alletider ere vor Angst og vor Glæde af saa reen Natur, som de vi føle ved et elsket Barns Syge-

leie. Det Smaa griber os kun altfor ofte med sin Angst og Glæde, og først naar det Større indfinder sig, forstaae vi vor egen Vildfarelse og faaer det rette Syn paa begge Deele.

I denne deilige September-Tid lever De paa Landet lykkelig over en overstanden Fare i Ro og Fred, jeg i Theatrets Støv og Lampe-Os midt i de mange bølgende Lidenskaber, hvoraf nogle ere ægte, nogle falske; man kalder denne Verden den Ideale, o Gud hvor ofte træder den os dog uideal imøde! Lykkelige Ungdomstid, hvor kun det Første, aldrig det Sidste træder os imøde! Om Ungdommen siger Øhlen-schlæger i sin Norgesreise:

„De smile i Solen,
„De smile i Skyggen
„Med noget i Ryggen
„Og intet i Ryggen.

Dette naive Vers er vel ikke den store Digter værdig, og ofte har jeg leet ret hjerteligt deraf, men bag ved det Keitede, ligger dog en Mening, vi Alle kjende fra vor egen Ungdom.

Ved Theatret ere vi midt i at tærskes Lanhalm med Gjenoptagelsen af Bjørnsons Maria Stuart, til Ære for Fru Gundersen. Det skjærer mig i Pisken, som man siger, at høre Sprogene saaledes blandede sammen paa vor Scene. Hvad vilde Heiberg sige, om han hørte dette! Jeg holder meget af det norske Sprog, thi det er kraftigt og vellydende, naar en *Dannet* udtaler det, men alt til sit Brug, sagde den vise Salomon; Norsk for sig, og Dansk for sig; blandes de sammen ophæves Eenheden i begge Sprog. Man mærker allerede i Pressen og i Theatret, Preludier, der skal tjene som Indledning til Fru G.'s gunstige Modtagelse. Jeg ønsker hende alt Held og Lykke; vi kunde vel trænge til at modtage noget Nyt og friskt — ifald hun virkelig er ny og frisk — men sørgeligt er det, at det Urene, det Hensynsløse, altid skal optræde som Prologus ved slige Leiligheder.

Forleden Aften i „Et Vinter-Eventyr“ udhyssedes formelig Fru Eckardt. De kjender hendes Evner, og jeg troer, vi To ere temmelig enige om deres Værd, men, skulde hun haanes ved Udførelsen af denne Fremstilling, da kom hun aldrig levende fra nogen Fremstilling, og hendes Liv paa vor Scene blomstrer jo ret frodigt i Mængdens Øjne. Sagen er, at Fru G. ønskede at spille hendes Rolle, men at Berner afslog dette Ønske. Denne indre Begivenhed i Theatrets hemmelige Historie er naturligviis bragt ud, som alt andet, i Publikum, og dette skulde jo straffes. Saaledes har alt sin gode gyldige Grund, naar man blot kjender Sagen ret.

Den unge Holm-Hansen, som Alle have kastet sig over med feberagtigt Raseri, har, efter min Mening, ikke faa Midler til sin Raadighed, naar disse ved Øvelse blive noget afslebne. Han selv er et net og dannet Menneske, en Mening jeg haaber De vil give mig Ret i, naar De personlig lærer ham at kjende, uagtet dette just ikke er saa let, thi han er taus og indsluttet. Han skriver meget smukt for sig, og det er egentlig igjennem Breve, at jeg har lært ham at kjende.

De troer ikke, i hvilken Grad der melder sig Talenter — om man kan kalde dem saaledes — til vort Theater. Det er som en Epidemie. Alverdens Studenter! Damer, unge og gamle, alle ville de op paa de slibrige Brædder for at snuble over Theatergulvets Ujevnheder. Hvoraf kan dette dog komme? Er Livet saa tørt, at de tørster efter Illusionens Verden? Eller er det kun Pengene — hvoraf Theatret ingen haver — som De vil have fat i? Jeg veed det ikke, men jeg synes næsten, at det er uhyggeligt.

Og nu, min kjære Fru Sødring, fremdeles Held og Lykke med Deres Dreng! De savnes stærkt ved Theatret, og naar De kommer hjem, veed De, at De ikke allene vil modtages med Glæde af et heelt Publikum, men ogsaa af

Deres hengivne
Johanne Luise Heiberg.

d. 10. Sep. 1868.

11. Sep.

Dette Brev til Dem er ved en Misforstaaelse ikke afsendt igaar. Jeg benytter derfor Leiligheden til at fortælle Dem, at jeg nu har seet en ordentlig Prøve paa „Maria Stuart“, og kan altsaa have en Mening om Fru Gundersen. Ja visselig gjør det godt engang igjen at see et Menneske i slige Roller. Jeg tvivler ikke paa, at hendes Spil vil gjøre Opsigt og Lykke, og jeg haaber, at dette baade vil være til Gavn for vort Publikum og for vort Theaters yngre Kræfter.

XIII

Den femte November 1868 var der forløbet fem og tyve Aar siden min Debutaften. Hvor vare disse Aar blevne af? For min Bevidsthed stod det, som om hin Aften med sin Spænding og sin Glæde var ganske nylig oplevet. Jeg maatte tænke paa mine kære Forældre og kunde knap forstaa, at den ganske unge og kaade Debutantinde nu selv var Moder til to unge Piger. Lykkelige Aar havde det været, Aar fulde af Arbejde og rige paa Belæring.

Da Femogtyveaarsdagen nærmede sig, blev Spørgsmaalet, om jeg den Aften skulde optræde eller ej, berørt i en Samtale, jeg havde med Fru Heiberg. Hun fraraadede mig at optræde, og jeg, der selv nærede Sky for store Teaterfestligheder, erklærede mig enig med hende. Samme Dag kom Sagen paa Tale i min Families Kreds, og jeg ytrede da, at jeg, trods Opfordringer fra mine Kammerater om at optræde, var mest tilbøjelig til at tilbringe Aftenen i mit Hjem og fejre Højtideligheden i al Stilhed. Min Mand, der af Princip stedse overlod alle Teaterspørgsmaal til min egen Afgørelse, ønskede heller ikke i denne Sag at øve nogensomhelst Indvirkning paa mig, men mine Børn tog sig desto ivrigere af Tingen, og de var ganske uenige med mig. Min yngste Søn udbød: „Alle Dine Venner glæde sig til den Aften! Hvad tror Du, de ville sige til, at den gaar hen som enhver anden?“ Dette omstemte mig, og da Justitsraad Berner et Par Dage senere spurgte mig, om han maatte ansætte „Den sorte Domino“ til Opførelse den femte November, gav jeg mit Samtykke dertil og underrettede skriftligt Fru Heiberg om Grunden til min forandrede Beslutning. Fru Heiberg sendte mig derefter følgende Skrivelse:

Kjære Fru Sødring!

Jeg svarede Dem ikke strax paa Deres Brev, dels fordi jeg først fik det da jeg sildig i Aftes kom hjem, og dels fordi der ved min Hjemkomst laae en ny Prøveseddel til mig og et Par Ord fra Berner der forklarede mig den forandrede Prøveseddel paa Grund af Deres seene Beslutning om den 5 November. Jeg saae altsaa at mine Raad vare overflødige. Min Mening om saadanne Aftener hvor man faaer u. g. med Kryds og Slange af Publikum, kjender De, og jeg har vist min Tro af mine Gjerninger, eftersom jeg aldrig selv har godvillig indladt mig herpaa. Men nu vil jeg følge A. S. Ørsteds Exempel under de Konger han tjente, nemlig, at naar en Ting var besluttet, da ubetinget at forsvare den. Altsaa glæd Venner og Bekjendte, og hvad den lille Marius angaaer da vil jeg haabe, at han *særlig* bliver belønnet paa hiin Aften.

Deres hengivne

Johanne Luise Heiberg.

d. 27. October 1868.

Den Tilbægeholdenhed og Kølighed, der syntes mig at være udbredt over dette Brev, gjorde mig ondt, og jeg tilskrev Fru Heiberg et Svar, som vistnok ikke var vel betænkt. Men — jeg var vred! Den følgende Dag paa Prøven kom Fru Heiberg mig imøde med de bebrejdende Ord: „Og saadan et Brev kan De skrive til mig!“ Jeg sagde hende da,

hvor ilde berørt jeg var blevet af hendes Skrivelse, og hvor underlig skæv hendes Forstaelse af min Beslutning syntes mig at være. Hun forsvarede sin Opfattelse ud fra sine Anskuelser.

„Men De kan ikke,“ indvendte jeg, „gaa ud fra de samme Synspunkter for Deres og mit Vedkommende. De indtager en ganske anden Stilling end jeg, og Deres Forhold ere vidt forskellige fra mine. Jeg har mange Hensyn at tage, som De ikke har!“

„Hvilke f. Eks.?”

„Til mine Kammerater!“

Fru Heiberg gentog med Spot: „Kammerater!“

„Ja, Kammerater! De ved jo, at jeg altid har staaet i det bedste Forhold til saa godt som alle herovre. Og mange af mine Venner her vilde føle det som en Skuffelse, hvis jeg ikke var sammen med dem den Aften. Man har sagt mig, at det vilde blive betragtet som en Fornemhed af mig!“

Jeg kom til at nævne Høedts Navn i Forbindelse med, at det var ham, der havde haft Ideen til, at jeg skulde debutere som Jacintha i „Den sorte Domino“.

„Høedt!“ udbød Fru Heiberg forbauset. „Høedt!“

„Ja, Høedt, det husker De jo nok?”

„Men det var jo mig —! De kom jo op til os i Bredgade —!“

„Ja, for at hilse paa Dem og fortælle Dem om Valget af min Debutrolle! Men De, Fru Heiberg, var den, der raadede mig med Dragten!“

„Aa -- Dragten!“

„Ja, det var ikke uvæsentligt for mig, og desuden gav De mig mange andre Vink!“

Det blev en lang og bevæget Samtale. Vi kom efterhaanden bort fra vort oprindelige Udgangspunkt. Jeg sagde Fru Heiberg, at jeg betragtede det som en Ulykke for hende, at hun havde mødt saa lidt Modsigelse i sit Liv, at hun bestandig havde haft et lille Hof om sig, der kun smigrede for hende, og at hun havde levet saa lidt sammen med almindelige, jævne Mennesker. „Derved er De kommen til at staa saa ene!“

Fru Heiberg hørte paa mig i Taushed. Da jeg havde endt og vilde gaa bort, vendte hun sig om imod mig, rakte Haanden ud og sagde: „Skal vi skilles saaledes?“ Vi forlod da hinanden med et Haandtryk.

Fru Heibergs Udtalelse om, at det var hende, hvem min Debut som Jacintha skyldtes, havde imidlertid sat mig i nogen Uro. Var det tænkeligt, at jeg kunde huske fejl? For at faa Vished, skrev jeg til Høedt og bad ham se op til mig en Formiddag. Han kom straks, og jeg modtog ham da med følgende Ord:

„Vil De sætte Dem der, Høedt, og svare mig paa et Spørgsmaal. Hvem var det, der gav mig Ideen til at debutere i „Den sorte Domino“?“

Herpaa svarede Høedt intet, men faldt tilbage i Stolen og stirrede paa mig. Jeg udbrød da i største Spænding:

„Men Høedt, hvorfor svarer De ikke?“

„Fordi,“ sagde Høedt endelig, „jeg sidder og sveder af Skræk for, at De skal have glemmt, at det var *mig!*“

Jeg beroligede ham nu med, at jeg intet havde glemmt og fortalte ham, hvorfor jeg havde gjort ham Spørgsmaalet.

Jeg fik ikke Grund til at fortryde, at jeg havde givet efter for mine Børns og mine Venners Ønsker. Den femte November 1868 blev en af de smukkeste Dage i mit Liv, saa rig paa Ytringer af Sympati fra nær og fjern, at jeg maatte fyldes af den mest levende Følelse af Glæde over al den Kærlighed — jeg tror jeg tør bruge dette Ord — der blev mig vist. Mit Hjem var fra tidlig Morgen forvandlet til en Have, og saa lang Dagen var, strømmede Blomsterne ind. En mægtig Buket af Violer med en hvid Kamelia i Midten bragte mig Hilsen fra Høedt, og Hertz sendte mig følgende Brev:

Kbh. d. 5 Nov. 1868.

Iblandt de Mange, der idag føle sig opfordrede til at bevidne Dem, høistærede Fru Sødring, deres Erkjendtlighed, er der vist Ingen, der med større Føie end jeg kan henvende sig til Dem. Fra Deres første Optræden paa vor National-Scene og lige til den sidste Tid har De bidraget Uendeligt til at skaffe mine Skuespil Indgang hos vort Publikum, og ved Deres uforlignelige Talent forherliget de Skikkelser, hvis Fremstilling jeg var glad ved at betroe Dem. Det er mit som Alles Ønske, at der endnu længe maatte forundes Dem Lyst og Evne til at virke for den Scene, der skylder Dem saa Meget.

Med uskrømtet Høiagtelse og med det Haab, at De fremdeles vil bevare Deres Godhed for mig

Deres hengivne

Henr. Hertz.

Ogsaa andre af mine Venner sendte mig skriftlige Hilsener, hvori deres Hengivenhed for mig ganske lod dem glemme mine Skrøbeligheder og Ufuldkommenheder.

Om Formiddagen skulde jeg paa Prøve, og da jeg kørte over Torvet ved den Tid, det ordinære Billetsalg blev aabnet, bemærkede jeg, at der ingen stod udenfor for at tage Billet. Jeg sagde da til mig selv, at „Den sorte Domino“ var et gammelt, udspillet Stykke, og at der

formodentlig vilde blive tomt Hus om Aftenen. Paa Teatret blev jeg modtaget med glade Velkomsthilsener af alle de tilstedeværende. Man havde ikke ventet mig til Prøven. Min gode Ven, Regissøren Fredstrup kom hen til mig, og jeg sagde da til ham: „Ja, der kommer vel sagtens ingen i Teatret i Aften til det udspillede Stykke!“ „Ingen i Teatret,“ svarede han smilende, „men kære Fru Sødring, er det Deres Alvor? Alt var udsolgt en halv Time efter, at det forhøjede Salg var aabnet. Teatret gør store Forretninger!“

Da jeg efter Prøven var vendt tilbage til mit Hjem, ventede der mig en Overraskelse, som inderligt glædede mig. Der var kommet en lille Pakke og et Brev til det af mine Børn, der ivrigst havde talt for, at jeg skulde optræde om Aftenen. Da vi aabnede Pakken, viste det sig, at den indeholdt et smukt Sølvur, og af det fine og elskværdige Brev fremgik, at Uret var en Gave fra Fru Heiberg. Brevet lød saaledes:

Min gode lille Marius!

Da jeg for en otte Dages Tid siden fik et Brev fra Din Moder, der sagde mig, at det havde ligget Dig saa meget paa Hjerte, at hun skulde glæde sine mange Venner i Publicum med at spille paa 25 Aarsdagen efter hendes første Optræden, fik jeg den Idee, at give Dig et Tegn, som varigt kunde minde Dig om denne Dag. Jeg raadførte mig med mine Børn om hvad de troede meest kunde glæde en lille Dreng som Dig, og Anna paastod, at af Alt glædede det meest et Barn at have et Uhr. Jeg gik da strax ud og købte et saadant til Dig. Paa Grund af nogle Omstændigheder, som kom imellem, opgav jeg denne Plan, idet jeg frygtede for, at Gaven alligevel tiltrods for Annas Paastand, ikke vilde være kjærkommen. Men da jeg nu i Dag hører det lille Uhr dikke — Heiberg sagde altid, at et Uhr er som et levende Menneske — da syntes jeg, at jeg i denne Dikken hørte ligesom en Stemme, der sagde: hvorfor skal jeg ligge her til Ingens Glæde? Hvorfor maa jeg ikke komme til Den, for hvem jeg er bestemt? Denne Stemme giver jeg nu efter for og lader Uhret faae sin Villie, i Haab om, at Annas Mening skal faae Ret, at Uhret vil glæde Dig. I Tidens Løb, naar jeg ikke er mere, vil det sige Dig, at jeg var En af Dem, der med Varme og Beundring har fulgt Din Moders Talent fra den første Dag, hun optraadte for 25 Aar siden, indtil denne Dag.

d. 4. Novb. 1868.

Johanne Luise Heiberg.

Hele Eftermiddagen vedblev Blomsterne at strømme ind. Det var med bevæget Sind, at jeg om Aftenen i den gamle Teaterkarosse med min skikkelige Jens paa Bukken rullede ind i den gamle Teaterport.

Her i denne Port var jeg for 25 Aar siden staaet af, her op ad disse Trapper, gennem disse klaprende Døre var jeg steget, og her laa mit tarvelige Værelse. Dog ikke tarveligt i Aften. Det straaede af Lys og Blomster. Mine Kammerater havde smykket det, og alle kom de mig i Møde i Bevægelse. Da jeg satte mig ned foran mit Speil, kom min Paaklædningskone og skød en ny, broderet Skammel ind under mine Fødder. Paa Skammelen var hæftet en lille Seddel, hvorpaa var skrevet:

Med en Skammel
(til Brug her i Kammeret)
til
JULIE SØDRING
paa hendes 25aarige Jubilæum
d. 5. Nvb. 1868.

Den *Sokkel*, hvorpaa du nu staaer,
har du selv af din Fortid dig reist,
Men en *Skammel* er ogsaa probat,
den er lun for din Fod, naar du sidder.

Fra din Broder

Adolph.

Paa mit Toiletbord stod opstillet en Tegning af Otto Haslund, forestillende en Hyrdedreng, der med halvt bortvendt Ansigt sidder omgivet af sine Faar. Tegningen var en Gave til mig fra Mantzius, med hvis Haand stod skrevet nedenunder: „En Hyrdedreng med sine Faar, der ser efter Madam Mortensen, som lige er gaaet forbi paa Hjemveien fra Fru Ribolt!“

Jeg maatte, medens jeg klædte mig om, tænke paa hin Aften, da Døren dér var bleven aabnet paa Klem, og min gamle Fader havde stukket sit Hoved ind og rakt mig Kassen med Sminke og Barberkost til Brug i mit Teaterliv*. Ak ja, den svundne Tid havde været rig og lykkelig for mig.

* Samme Kasse var for øvrigt ikke bleven ret meget benyttet af mig, thi jeg brugte overhovedet kun Sminke i saare ringe Grad. Naturligvis adlød jeg Forfatterne, naar de foreskrev, at jeg *skulde* farve mig — saaledes ved Fremstillingen af den kalkunske Frøken i „Abekatten“, der skal være rød i Hovedet, ligesom Mulatinden Mary i „En Kurmethode“ skal være mørk — men ellers undgik jeg som sagt Sminke. Navnlig brugte jeg den aldrig for derved at markere Rollens *Tempérament*. Dette maa efter mit Skøn udtrykkes gennem Mimiken. De maledede Streger træde netop hindrende i Vejen for denne.

Første Akt var spillet, og jeg begav mig ned paa Scenen. Da — medens vi stod og ventede paa, at Forspillet skulde begynde — lød der en sølsom Brusen nede fra Tilskuerpladsen. Det var, som om en Sværm af Fugle fløj op. Senere blev det mig fortalt, at det var Publikum, der, da den gamle Lysekroner med sine mange Ringe begyndte at gaa i Vejret og Mørket Slør for Slør at brede sig over Tilskuerpladsen, ligesom satte sig til Rette og sagde: „Saa, nu kommer hun!“

Naar Tæppet gaar op, er Jacintha alene og staar henne i Baggrunden af Scenen til venstre, beskæftiget ved et Bord med Ryggen til Publikum. Her stod jeg da som for 25 Aar siden — dengang en tyveaarig ung Pige — i samme Dragt, men Gud være lovet med en anden Udvikling. Den hjertelige Hilsen, Publikum sendte mig, straks man saa mig, og under en Blomsterregn fornyede, da jeg langsomt gik ned mod Rampen, viste mig, at jeg ejede det bedste, en Kunstner kan eje: Publikums Sympati. Det var neppe, at jeg kunde komme til Orde. Hver Gang jeg saa op mod Uret for at begynde min Monolog, lød Bifaldet igen. Phister var mageløs den Aften. Han overrakte mig for aabent Tæppe en Sølvsnustobaksdaase med Indskrift: *Fra Gil Perez til Jacintha paa Sølvforlovelsesdagen* og improviserede stadig, hvad der ellers ikke hørte til hans Naturel.

Jacintha optræder kun i anden Akt. Da Tæppet var faldet, forlangte Publikum indtrængende at se mig igen. Jeg var gaet op paa mit Værelse, men flere af Personalet kom og hentede mig: „De kan jo ikke gaa frem,“ sagde de, „men De skal dog høre, hvor morsomt det lyder. Man raaber Deres Navn dernede!“ Tilsidst maatte Vilhelm Holst frem og sige, at jeg ikke kunde vise mig for Publikum, da det vilde stride mod Reglementet. Oppe i Skuespillerindelogen sad hans Hustru, min kære Veninde. Hun bemærkede ganske tørt: „Naar han kan komme frem, kan hun jo ogsaa!“ Fra Teatret kørte jeg hjem sammen med Fru Jacobson, født Larcher, og efter Vognen kom to Maskinfolk med en Bærebør belæst med Blomster. Da vi kom i Nærheden af min Bolig, blev vi begge yderlig forskrækkede ved et stærkt rødt Skin: „Min Gud — her er Ildløs!“ udrød jeg. Men det var der ikke. Det var Begfakler, hvormed Husets Beboere hædrede mig. Flammerne kastede deres Ildskin op over Stedet med dets oplyste Vinduer og spillede over mod Volden, hvor Efteraarsblæsten ruskede i de bladløse Træer. Der var forsamlet en hel Mængde Mennesker, da jeg stod ud af Vognen, og paa Trappen stod min Værtinde, den kære Fru Bang, med udbredte Arme og — revnede Handsker, som hun med Stolthed viste mig, idet hun sagde: „Saadan har jeg klappet!“

Inde i mine Stuer, som straaledede i et Lyshav og duftede af de skønneste Blomster, blev jeg modtaget af Sødring og Børnene, der vare henrykte over den dejlige Aften. Snart begyndte Gæsterne at indfinde

sig. Blandt de første var min blinde Svoger, Hans Sødring. Han blev ledet hen til mig af sin Søn, og i stor Bevægelse satte han en Laurbærkrans paa mit Hoved. Det varede ikke længe, indet et muntert Selskab af gamle og unge var bænket om det velbesatte Bord, og saa begyndte Talernes Række med, at først Kriminalretsassessor Holmblad og dernæst Høedt udbragte Skaalen for mig i hjertelige Ord. Timerne fløj, som de femogtyve Aar vare fløjne.

Dagen efter kom Fru Heiberg hen til mig paa Teatret, gav mig et varmt Haandtryk og sagde: „Tak for i Gaar, Det var smukt!“ „Var De der?“ spurgte jeg fornøjet. „Om jeg var der? Hvor kan De spørge om det?“ svarede hun alvorligt.

Mantzius, der som bekendt var hjertensgod og altid havde en eller anden ung Protegé, som han arbejdede for at faa frem ved Teatret, henvendte sig en Dag til mig kort efter mit Jubilæum og sagde: „Efter den Triumf kan De forlange, hvad det skal være af Bestyrelsen. Jeg interesserer mig meget for den unge N. N. Gør mig den Tjeneste at anmode Berner om, at der maa blive tilstaaet ham en Debut.“ Jeg kendte imidlertid aldeles intet til Hr. N. N. Endog hans Navn var mig fremmed, saa jeg maatte afslaa den til mig rettede Opfordring, men dette tog Mantzius mig meget ilde op. Ogsaa paa anden Maade søgte han at faa mig til at stille min ved Jubilæet vundne Popularitet i sine gode Formaalets Tjeneste. Han, der jo var en ypperlig Oplæser og assisterede ved et Utal af Velgørenhedsforestillinger, anmodede mig nemlig en Formiddag, da vi var paa Prøve sammen, om at læse op i et nærmere angivet veldædigt Øjemed. Denne Henvendelse satte mig i Forlegenhed, fordi jeg aldrig nogensinde havde holdt Oplæsning, hvortil der udkræves ganske særlige Evner. Mantzius, der saa mit Ansigtstudtryk, udbrød da i en meget gnaven Tone: „Nej, naturligvis, De vil ikke!“ Hertil svarede jeg: „Kære Mantzius, jeg har aldrig forsøgt mig som Oplæser og aner ikke, om jeg har Talent derfor. Desuden spiller jeg for Tiden 4—5 Gange om Ugen!“ „Aa Snak,“ sagde Mantzius; „var jeg Teaterdirektør, skulde De spille hver Aften!“ Og dermed snurrede han rundt paa Hælen og gik.

I Sæsonen 1868—69 føjede jeg tre nye Skikkelser til mit Repertoire. I Hostrups „Mester og Lærling“ kom jeg til at fremstille Fru Bøgedal. I Skuespillet interesserede mig særlig de Scener, hvor Aage ved Hjælp af Tryllesalven, hvormed han har besmurt sine Øjne, gennemskuer sine Omgivelser og faar dem til at bekende. For at den fulde Virkning her skal kunne opnaas, maa Aages medspillende ligesom lammes og fastholdes af hans Blik, hvorfor de under Replikkerne ikke maa ophøre at se ham ind i Øjnene. Han eller rettere den Magt, hvoraf han er besjælet, ligesom fravrister dem Tilstaaelserne. — En morsom Opgave tildeltes mig i Goldschmidts interessante Lystspil „I den anden Ver-

den“, idet Udførelsen af Tjenestepigen Trines Rolle blev mig overdraget. Jeg havde her en Rigdom af Forbilleder fra det virkelige Liv, Erfaringer fra min egen Husstand at gaa efter. Hvor Trine i Begyndelsen af anden Akt viser sig rejseklædt i Døren lige hentet fra „Gardergaarden“, var jeg i min Dragt og i hele min Oppakning en nøje Kopi af de Bondefruentimmer, som jeg saa ofte morede mig over, naar jeg paa mine Spadsereture saa dem komme rullende ind ad Vesterbro og ned ad Vestergade til de forskellige Gæstgivergaarde. Billedets Naturtroskab virkede ogsaa saa stærkt, at Publikum uvilkaarlig brød ud i Bifald, da jeg traadte ind paa Scenen. Under Prøverne paa Lystspillet var Goldschmidt selv nærværende. Det morede mig at se den forhenværende Redaktør af „Corsaren“ og Fru Heiberg arbejde sammen. Hun viste sig yderst kold imod ham, han overdrevent høflig lige overfor hende. — Thornams „Ægteskabspolitik“, hvori jeg spillede den jævne Moder, der bringer Orden i Datterens Ægteskab og taler Svigersønnen til Rette, var et mindre betydeligt Arbejde, men Stykket, hvis andre Roller spillede meget smukt af Vilh. Wiehe, Fru Eckardt og Hultmann, og hvori min unge Ven Dorph-Petersen skilte sig særdeles kønt fra en ingenlunde let Opgave, gjorde dog ikke lidt Lykke og holdt sig længe paa Repertoiret.

Den følgende Sæson bragte tvende originale Lystspil med Opgaver for mig, nemlig: „Et Herreselskab“ af Hertz og „Grøns Fødselsdag“, hvis Forfatterinde ikke navngav sig, men viste sig at være Frøken Clara Andersen, der allerede tidligere havde skrevet talentfulde Arbejder for Teatret. Skønt Hertz' Lystspil, der opførtes første Gang den 18de September 1869, var temmelig svagt, virkede det dog baade ved sin Dialog og ved enkelte morsomme Figurer underholdende. Den gamle Digter, der kort efter afgik ved Døden (den 25de Februar 1870), fik saaledes ogsaa Glæde af sit sidste Arbejde for den Scene, som han havde elsket saa højt, og som skyldte ham saa uendelig meget. Nogle Dage forinden Hertz' Død havde den norske Digter Henrik Ibsen holdt sit Indtog paa den danske Scene med sit skarpe og vittige Skuespil: „De Unges Forbund“. Den nye Tid brød frem!

„Grøns Fødselsdag“ opførtes første Gang den 20de Marts 1870. Man havde ønsket, at jeg heri skulde udføre Generalindens Rolle, og jeg var ogsaa gaaet ind derpaa, skønt Rollen ikke syntes mig at ligge ret for mine Evner. Efter at jeg nøje havde gennemgaaet mine Replikker, fæstnede min Opfattelse af Figuren sig dog temmelig hurtigt, ligesom jeg ogsaa snart blev enig med mig selv om alle ydre Enkeltheder, navnlig i Henseende til Klædedragten. Fru Heiberg ledede Indstuderingen. Som hun plejede, naar et Skuespil prøvedes, stod hun nede i Orkestret foran Dirigentpulten. Hun havde her faaet udbredt nogle Tæpper, der tilligemed et Par store Filtsko skærmede hende

mod Kulden. Med Bogen opslaaet paa Pulten og en Blyant i den højre Haand styrede hun det hele og uddelte sine Ordre til højre og venstre. Kort efter at Prøverne paa „Grøns Fødselsdag“ var begyndte, erklærede hun imidlertid en Dag, at nu indfandt hun sig ikke før paa Generalprøven. Justitsraad Berner søgte forgæves at faa et Ord indført om, at Instuderingen jo langt fra var fuldendt. Fru Heiberg ignorerede ham ganske og uddelte blot sine Ordre til Regissøren og Økonomi-Inspicienten, hvorefter hun forlod Teatret. Phister var meget vred. Han gik op og ned af Scenen, knappede sin Frakke, og erklærede sluttelig, at han ikke prøvede, uden at en kunstnerisk Autoritet, der kendte Stykket, var nærværende. Han foreslog da, at vi skulde opfordre Høedt, som havde indleveret Stykket, og som meget ønskede at overvære en af Prøverne paa Forfatterindens Vegne, til at komme. Phisters Forslag syntes os alle rimeligt og naturligt. Særlig var jeg glad over, at Høedt fik Lejlighed til at gøre sig bekendt med min Udførelse, forinden Instuderingen af Stykket var endt. Høedt fulgte Opfordringen og var til Stede paa en enkelt Prøve. Ikke med en Tanke var det faldet nogen af os ind, at Fru Heiberg vilde tage os dette ilde op, saa meget mere som Høedt jo stod i Forhold til Teatret derved, at han læste med dets Elever*. Desto større var vor Forbauselse og min Bedrøvelse, da vi erholdt Meddelelse om, at Fru Heiberg følte sig saaret over, at Høedt var tilkaldt, og at hun derfor ikke agtede at overvære Generalprøven. Jeg skrev da straks følgende Linier til hende:

D. 5 Marts 1870.

I Anledning af en Hilsen, Justitsraad Berner bragte os efter Prøven idag, ønsker jeg gerne at meddele Dem følgende for mit Vedkommende.

Høedt, veed jeg, seer noget overordentlig udmærket i den Rolle der er mig tildelt i Stykket „Grøns Fødselsdag“ — jeg anseer den for den vanskeligste Rolle jeg nogensinde har havt den tiltaler mig ikke paa nogen Maade. Derfor, da han haaber meget af den, og Stykket jo er indleveret af ham, var det mig magtpaaliggende at han var tilstæde paa en Prøve. Saaledes forholder Sagen sig fra min Side og det ønsker jeg gerne De skal vide.

Venligst
Julie Sødring.

Fru Heibergs Svar herpaa lød saaledes:

Maa jeg takke Dem fordi De har villet orientere mig med Hensyn til Betydningen af de afholdte Prøver paa „Grøns Fødselsdag!“ I

* Hans talentfuldeste Elev, Betty Schnell, debuterede i December samme Aar.

Afstand maatte Sagen tage sig anderledes ud for mig. Jeg troer Deres Oplysning og takker Dem derfor.

d. 6 Marts 1870.

Deres
Johanne Luise Heiberg.

Hermed troede jeg, at denne Sag var jævnet. Den kom aldrig senere paa Bane mellem Fru Heiberg og mig. Jeg var rigtignok meget langt fra at antage, at Fru Heiberg kendte mig saa lidt, at hun kunde opfatte det, som om jeg *under Høedts Indflydelse* var kommen over i hendes Modstanderes Leir og derfor forsætlig havde villet tilføje hende en Krænkelse, hvilken Opfattelse hun ikke destomindre synes at have haft, naar man da gaar ud fra de Udtalelser, som Udgiveren af hendes Erindringer, Hr. Rigsarkivar A. D. Jørgensen, er fremkommet med dels i en Efterskrift til fjerde Bind af bemeldte Værk, dels i en af ham under en i Anledning af Fru Heibergs Beretning om min Debut opstaaet Bladpolemik forfattet Pjece.

Af de i nævnte Pjece optrykte Aktstykker kan følgende Skrivelse fra Fru Heiberg til Justitsraad Berner, med hvilken Skrivelse jeg først er bleven bekendt ved Pjecens Udgivelse, maaske have nogen Interesse:

Fru Sødring har været saa venlig at fremstille mig Sagen i et skjønt Lys, angaaende de hemmelige Prøver paa „Grøns Fødselsdag“. Jeg faaer da vel at tro, at det fra alle Sider har været mere Mangel paa Takt, end Villie til at være mig imod eller fortrædige mig i min Virksomhed. Altsaa, da det i sig selv er en ligegyldig Ting, om jeg er tilstæde ved Generalprøven eller ikke, men min Udeblivelse ved denne Leilighed vilde bringe de zarte Gemytter i Bevægelse, skal jeg efterkomme Deres Ønske og indfinde mig paa Tirsdag.

D. 6 Marts 1870.

Deres hengivne
J. L. Heiberg.

Om Fru Heiberg, saaledes som Sagen faktisk forholdt sig, har haft Grund til at beklage sig over Taktløshed fra Skuespillernes Side, skal jeg overlade til andres Afgørelse. Hvad angaar den i Hr. Jørgensens Pjece aftrykte Koncept til et Brev fra Fru Heiberg til mig, i hvis Sted det ovenfor aftrykte blev afsendt, da kan Fru Heiberg selvfølgelig ikke gøres ansvarlig for de deri anstillede Betragtninger, efterdi hun netop ved ikke at benytte Koncepten til det endelige Brev har slaet en Streg over den.

Ved Opførelsen gjorde „Grøns Fødselsdag“ ikke saa lidt Lykke og oplevede i denne og de følgende Sæsoner mange Forestillinger, hvad dog ikke skyldtes mig, som aldrig ret naaede at faa en Helhed ud af Generalindens Person.

De fire Sæsoner, hvori det endnu var mig beskaaret at virke som Kunstnerinde paa den danske Nationalscene, frembød ikke mange nye Opgaver af Interesse for mig. En virkelig original Figur blev mig dog overdraget i Frøken Clara Andersens en Akts Lystspil „De lykkeligste Børn“, der opførtes første Gang den 13de Mai 1871. Om dette Stykke skriver Overskou: „Det livlige anonyme Arbeide gav en Skilddring af den Kjærlighedens Egoisme, som saa jævnlig forvexles med selve Kjærligheden. Den sære, men rigtig gode, gamle Frøken Hartmann har et Par Pleiebørn, som hun holder overordenlig meget af, men hun har nu engang faaet den Tro, at Børnene og hun selv ville føle sig mest tilfredse og lykkelige, naar de leve ene og alene, og derfor stænger hun Verden ude og Børnene inde. Dette gaar imidlertid kun til en Tid; der kommer det Øieblik, da Drengen søger ud i Verden ved at springe over Havegjærdet, og da Verden søger ind til de Indelukkede i Skikkelse af en Ingenieurkaptain, der elsker Drengens Søster. Saa staaer den gamle Frøken forstenet overfor Valget mellem enten at ofre sit eget Ideal eller sine Pleiebørns virkelige Lykke, og hun offerer da det Første.“ Rollebesætningen i dette lille Skuespil var følgende:

Ingeniørkaptajnen	Wilh. Wiehe
Den unge Pige	Frøken Dehn
Kaptajns Søster	Fru Eckardt
Drengen	Olaf Poulsen
Frøken Hartmann	Jeg

Endelig spillede min Broder Frøkenens gamle Tjenestekarl Søren, der med sin lamme Arm, som han paastaar at have paadraget sig i Tjenesten, er et sandt Huskors for den gamle Dame.

Efter Oplæsningen paa Stykket stod Frøken Hartmann mig ikke ganske klar. Da sagde min Broder: „Gør hende nervøs!“ Saa havde jeg hele Skikkelsen. En fin, gammel Dame, som jeg en Sommer havde truffet paa en Herregaard, blev mit Forbillede. Forinden Prøverne begyndte, kom Fru Heiberg en Dag til mig og sagde: „Har De tænkt Dem Stuen?“. Det havde jeg, og saaledes som jeg ønskede det, blev da Stykket sat i Scene. Paa Prøverne blev der fra alle Sider arbejdet

* Handlingen foregaar i en Havestue paa Frøken Hartmanns Ejendom.

hen til at naa en saa fuldkommen Naturlighed i Diktionen, som det var muligt. I Udførelsen af min Rolle søgte jeg ved Smaatræk at fremhæve de mange Vanskeligheder, som Opdragelsen af de to Børn forvolder den gamle Frøken. Medens hun saaledes i en af de første Scener indtrængende skænder paa den halvoksne Dreng, lod jeg hende opdage, at han er vokset fra sin Trøje, og at hans Haandlininger stikke frem. Uden at afbryde Replikken tog jeg da og trak ned først i hans ene Ærme og saa i hans andet. Saa lille dette Træk var, gjorde det dog, efter hvad der blev mig sagt, en betydelig Virkning. I den unge Poulsen havde jeg her en baade forstaaende og ved sit friske Humør fornøjelig medspillende. Det lille Stykke kom i det Hele til at gaa særdeles smukt, navnlig var min Broder aldeles ypperlig som Søren, morsom og moderat.

Et Par Breve, som jeg har opbevaret, skrevne af tvende af mine unge Venner, bringe endnu Hilsen og Bud til mig om „De lykkeligste Børn“! Det første fra Cand. J. Jerndorff, der samme Sæson havde haft en vellykket Debut som Aage i „Mester og Lærling“, har følgende Indhold:

Kjøbenhavn, d. 13de Mai 1871.

Kjære Fru Sødring!

Vil De modtage disse Par Blomster som en beskeden Tak for den Nydelse, jeg har havt af at see Dem paa de 2 Prøver paa „De lykkeligste Børn“, og tillige som en Lykønskning til, at De ved iaften at føre Deres Frk. Hartmann frem for Publicum, føier et nyt sandt og skjønt Billede til de mange, De tidligere har skabt. Det er netop Deres store Fortjeneste, at De veed at se paa Menneskene ikke blot med et klart og forstandigt, men ogsaa med et kjært Øie. De overseer aldrig det Gode ved Mennesket for det Comiske. Derfor blive de Figurer, De skaber, ikke blot sande, men ogsaa skønne og elskelige. Det er det, Kunsten altid skulde tilstræbe; men forat gjøre det maa man være Menneske ved Siden af at være Kunstner. Det er De, og derfor gjøre Deres Fremstillinger ikke blot Deres Genialitet, men ogsaa Deres Hjerte Ære.

Deres
Peter Jerndorff.

Det andet Brev er skrevet af en ung Student, min kære Nevø Edgar Sødring, Søn af den oftere i dette Skrift omtalte blinde Hans Sødring. Brevet, som man maa erindre hidrører fra en Slægtning, der nærrede en meget varm Hengivenhed for mig, lyder saaledes:

Kære tante Julie!

Når Du byder mig til gæst i Dit yndige hjem ved Vestervold og jeg der er vidne til alle de elskværdige egenskaber, Du som værtinde forstår at udfolde i så rigt et mål, så fordrer almindelig dannelselse og belevenhed, at jeg, når jeg atter sér Dig, takker Dig for de timer, jeg har tilbragt i Dit selskab, — men når du byder mig til gæst i hint Dit andet hjem på Kongens Nytorv og jeg atter der sér Dig udfolde alle dine vidunderlig rige evner, når jeg der ved Dig får et uudsletteligt og uforglemmeligt billede af Din kunst i al sin uforlignelige storhed, så er det ikke nogen almindelig vedtagen social form, jeg følger, men det er meget mere en indre følelse, der tilsiger mig det som en pligt at udtale for Dig min tak og min dybe beundring over hvad jeg har seet og hørt. Jeg så dig igår aftes som den gamle frøken Hartmann, og aldrig skal jeg glemme det indtryk, jeg her fik af den fuldkommenhed, hvortil scenisk kunst kan nå; jeg syntes, jeg havde seet så meget stort og skønt netop på hin scene, så meget som kunde danne og forædle, som kunde løfte og højne én op over hverdagslivet med hele dets trivialitet og smålighed, men jeg måtte sige mig selv, at jeg aldrig havde seet en fremstilling, mere kunstnerisk helstøbt, mere fuldendt i alle sine enkeltheder, i alle sine småtræk end Dit spil i denne rolle. Der var sandhed, den mest slående sandhed i alt, i hver mine, i hver bevægelse, i betoningen af hvert ord, sandhed og simpelt, kunstnerisk adel og højhed over den hele fremstilling, hvis lige jeg aldrig havde seet, og jeg følte en stolthed over at kende Dig, over at være i familie med den store kunstnerinde, jeg så for mig. Det er kun en fattig tak, jeg kan bringe Dig, kære tante, det véd jeg, men vær overbevist om, at den ikke er mindre velment, mindre hjertelig end om den var fremsat anderledes end igennem disse tarvelige linjer. Jeg véd, at Du ikke er af dem, der ser paa det ydre, men langt mere på hvad der skjuler sig bag dette, derfor tør jeg også trøstigt sende Dig denne min simple tak, fordi jeg véd, at Du ikke bekymrer Dig om den desværre kun altfor mangelfulde form, hvori den er affattet, men kun tager hensyn til det hjertelag og det sind, hvormed den er nedskrevet paa papiret.

Din inderlig hengivne og taknemlige neveu
Edgar Sødring.

Frøken Hartmanns Rolle var ikke stor i Omfang. Dette gælder i det Hele taget om mange af mine kunstneriske Opgaver. Jeg har her ved haft Lejlighed til at gøre den Erfaring, at ofte de „smaa“ Opgaver ere de største og fordre mest af Skuespilleren. Min Broder Adolph

udtrykte det samme paa en anden Maade ved en bestemt Lejlighed. En ung Skuespillerinde havde udført Hovedrollen i en Tragedie og havde gjort megen Lykke. Dagen efter kom hun ind i Skuespillerfoyeren, hvor min Broder var nærværende, uden at hun lagde Mærke til ham. Hun udbrød da til nogle af sine jævnaldrende: „Nu tror jeg nok, jeg har bevist, at jeg kan spille de *store* Roller,“ hvortil Adolph ganske tørt bemærkede: „Ja, lille Frøken, saa er der kun tilbage for Dem at bevise, at De ogsaa kan spille de *smaa*!“

Min Virksomhed ved det kgl. Teater nærmede sig nu sin Afslutning. Endnu kun tre Sæsoner og den er endt. Noget nyt Gennembrud af min kunstneriske Evne i disse Aar har jeg ikke at opvise. Der stilledes mig ikke nye Opgaver af større Betydning. Hvad jeg spillede laa indenfor de engang trukne Grænser for mit Talent. Saaledes de Opgaver jeg udførte i Lystspillene „De hvide Roser“, „Sandt og Usandt“ og „Helene“. Det førstnævnte tiltalende Arbejde var skrevet af to af mine unge Venner, Nicolai Bøgh og William Bloch. Stykket blev ved Indleveringen just ikke modtaget med overdreven Venlighed af Direktionen, der ikke lod til at ynde originale Arbejder. Det er i det Hele taget forbausende at se, hvor lidt Velvilje der fra Autoriteter vises de unge her i Verden. Jeg kan af egen Erfaring henvise til Direktionens Holdning overfor mig ved min Debut, men jeg har mange Gange i mit Teaterliv haft Lejlighed til at faa denne Iagttagelse bekræftet. Man betragtede det i Reglen som en Naadesag at opføre unge Forfatteres Arbejder, og man mente, at saadanne Forfattere egentlig var Teatret stor Tak skyldige, naar deres indleverede Arbejder blev antagne. Det gælder overalt her i denne Verden, at det ny bliver modtaget med Mistænksomhed!

Nu var der forøvrigt ikke mindste Anledning til at stille sig mistænksomt overfor „De hvide Roser“. Thi det var et saare uskyldigt Arbejde, men det rummede en Del Følelse og Stemning, saa dets Antagelse kunde særdeles godt forsvares. Vi Skuespillere fandt Talent i Stykket og glædede os ved at give det en omhyggelig Indstudering. Fra den administrative Side udtalte man sig med nogen Gnavenhed over, hvor taknemmelige Forfatterne maatte være Kunstnerne for den mageløse Interesse de viste Lystspillet. Jeg tog da et Par Gange Bladet fra Munden og ytrede, at Teatrets Hovedopgave dog vel var at støtte den nationale Litteratur og de spirende Forfattertalenter. Fru Heiberg gav mig Ret heri og stillede sig i det Hele venligt til Lystspillet, navnlig efter at det var lykkedes mig ganske at udrydde en hos hende opstaaet Mistanke om, at det var Erik Bøgh — hvis Virksomhed som dramatisk Forfatter dengang udelukkende var knyttet til Privatteatrene — hvem dets Tilblivelse skyldtes. Men dette var forøvrigt ingenlunde nogen let Sag, thi havde Fru Heiberg først faaet

et vist Syn paa en Sag, var det omtrent haabløst at forsøge paa at bibringe hende et andet. De Bemærkninger, vi udvekslede i Anledning af, at den ene af Forfatterne hed Bøgh, kan maaske interessere. Jeg hidsætter dem derfor.

(Paa en af de første Prøver.)

Fru Heiberg.

Hør, sig mig, De kender jo denne Bøgh. Hvad'er det for en Bøgh?

Jeg.

Det er en ung Student.

Fru H.

Det er da ikke *Erik Bøgh*?

Jeg.

Nej, Fru Heiberg, jeg siger Dem jo, at det er en ung Student, Søn af Provst Bøgh i Gamtofte paa Fyen.

Fru H.

Naa!

(Nogle Dage senere.)

Fru Heiberg.

Hvem var det, De sagde, denne Bøgh var en Søn af?

Jeg.

Provst Bøgh i Gamtofte!

Fru H.

Er han ikke i Familje med *Erik Bøgh*?

Jeg.

Saavidt jeg ved aldeles ikke!

Fru H.

Naa!

Fru Heiberg.

De sagde, at den unge Bøgh var Søn af en Præst.

Jeg.

Ja!

Fru H.

Er han da *aldeles* ikke i Familje med *Erik Bøgh*?

Jeg.

Nej, Fru Heiberg, *aldeles* ikke!

Fru H.

Saa—h! tænk, det var da mærkeligt!

„De hvide Roser“ opførtes første Gang den 21. Maj 1872, og Publikum modtog Lystspillet med Velvilje. Det gik i denne og den følgende Sæson ikke faa Gange over Scenen. — Et lignende Held fulgte Lystspillet „Sandt og Usandt“, hvis Forfatterinde var Frøken Clara Andersen, og hvori min Broder havde skabt en overordentlig morsom Figur af den nervesvage Etatsraad Molleman.

Derimod gjorde Skuespillet „Helene“ kun ringe Lykke. Om min Udførelse af den komiske ældre Rolle heri skriver Overskou: „Hvorledes selv en stor og i sin Fremstilling overordenlig smagfuld Kunstnerinde kunde gribe feil i Valget af de Midler, hvormed hun vilde frembringe Virkning paa Scenen, det viste Fru Sødring i Tantens Rolle, thi hun spillede den med en af hende opfunden Jargon, som hun vel holdt gjennem hele Stykket, men som dels paa flere Steder gjorde hendes Replikfremsigelse utydelig og dels lagde en Hæmsko paa hendes Fremstilling, saa at der manglede Noget af hendes ellers saa uudtømmelige og uimodstaaelige Lune.“ Medens jeg selvfølgelig ikke skal modsige en Kritik af en af mine kunstneriske Præstationer, er der dog et enkelt Punkt i Overskous Udtalelse, som er faktisk urigtigt, og som jeg derfor skal belyse lidt nærmere. Overskou siger, at jeg udførte Rollen med en af mig „opfunden Jargon“. Dette er fejlagtigt. Jeg spillede ganske vist i „Helene“ med en hel anden Stemmeføring — ikke „Jargon“, end jeg plejede, men denne Stemmeføring var ikke *opfunden af mig*, men hentet direkte fra Virkeligheden. Medens jeg indstuderede min Rolle i „Helene“, kom nemlig en Formiddag en Dame op til mig for at forhøre sig om en Pige, der havde været i min Tjeneste. Denne Dame talte med en udpræget Ganelyd, der virkede yderst komisk. Jeg erindrer, at hun med Hensyn til vedkommende Pige blandt andet spurgte: „Hun glemmer da'nte Gaflerne?“ Dette Spørgsmaal, udtalt paa den ovenfor nævnte Maade, klang længe efter i mine Øren og bevirkede, at jeg uvilkaarligt læste mine Replikker i „Helene“ med det samme Tonefald. Det blev da vedkommende Dame, som gik igen i „Helene“. Hun virkede efter Sigende morsomt paa Prøverne, men muligvis stod Publikum noget fremmed ligeoverfor min ny Stemme, og Stykket gik kun faa Gange over Scenen, saa jeg naaede ikke fuld Autoritet i Udførelsen af min Rolle. Tanten i „Helene“ var min sidste ny Rolle.

Jeg er nu i mine Erindringer naet hen til det gamle Teaters sidste Aar. Dets gamle Kunstnere begynde en for en at falde fra. Men ogsaa af dets øvrige Funktionærer glide mange velkendte Skikkelser bort. Jeg skal her indskrænke mig til at fremdrage et Navn, som ofte, ja næsten daglig, forekom i mit Teaterliv, og som ogsaa af og til er nævnt i denne Bog — Navnet Walsøe. Vort gamle Teaterbud døde i Maj 1873. Han havde oprindelig været Kammertjener hos Kammer-

herre Holstein og havde faaet Ansættelse ved Teatret under dennes Direktorat. I sin ydre Fremtræden forstod Walsøe, der var en temmelig svær Mand med et bredt, glatraget Ansigt, at udfolde megen Værdighed og var ikke tilbøjelig til at efterligne sine overordnede i Lader og Manerer. Paa et Fotografi af ham, som jeg ejer, kopierer han saaledes ingen ringere end Gehejmekonferentsraad Tillisch. Walsøe var et udmærket Hoved og forstod at tale med Skuespillerne, saa at han i Tilfælde af „rød Plakat“ ofte opnaaede, at man indlod sig paa at spille, skønt man følte sig syg og utilpas. Jeg kan saaledes erindre; at han en Formiddag kom til mig, der var stærkt forkølet, og meldte, at Forestillingen om Aftenen var forandret, og at jeg skulde spille i en Vaudeville.

„Det er umuligt, Walsøe!“ svarede jeg. „De kan jo da høre, at jeg er aldeles hæs!“

„Ja,“ sagde Walsøe, „det kan s'gu enhver høre! Men Pokkers kedeligt er det, for jeg tror, vi bliver nødt til at lukke i Aften, hvis De melder Forfald!“

„Ja, det er jo slemt, men hvad skal jeg gøre! Var der endda Spørgsmaal om en Rolle, hvor jeg ikke skal synge, men en Vaudeville! Det lader sig ikke gøre, Walsøe!“

„Nej, bevares,“ vedblev Walsøe, „det gaar ikke! Ja, saa er der jo ikke andet for, end at vi lukker!“

Walsøe, der som sædvanlig havde taget Plads paa en Stol lige indenfor Døren med Hænderne foldede over sin tykke Stok, rejste sig og beredte sig til at gaa. Pludselig siger han: „Kunde De ikke forsøge, om det er Dem muligt at synge? Kan De sige A—?“ Jeg kom til at le og forsøgte virkelig at synge en Skala. Det gik bedre, end jeg havde troet, og da Walsøe forlod mig, havde han mit Løfte om, at jeg vilde spille. — Min Broder Adolph har fortalt mig, at Walsøe en Dag sad en Time i hans Forstue og ventede paa, at en hoven Kind, som Adolph paa Grund af Forkølelse var bleven velsignet med, skulde falde og derved hans Optræden samme Aften blive muligjort.

Mine Børn kendte alle Walsøe, der snakkede og spøjte med dem. Mødte han min yngste Søn, hvis Fornavn vakte hans klassiske Erindringer om det antikke Rom og Carthago, spurgte det gamle Teaterbud ham altid med udpræget jydsk Betoning: „Qvid novi ex Africa?“

XIV

Forinden jeg gaar over til at skildre de Omstændigheder, der førte til min Afsked, skal jeg meddele et og andet om mit Hjem i de Aar,

som jeg i det foregaaende har omtalt for min Teatervirksomheds Vedkommende.

Som oftere i denne Bog nævnt boede vi i Ejendommen Nr. 3 paa Hjørnet af St. Pederstræde og Volden. Stedet ejedes af Justitsraad Bang, der var en stor Samler og Kunstner. Hans Samlinger blev i Aarenes Løb saa rige, at han maatte lade Stedets Trappegang nyde godt af dem. Denne blev behængt med gamle Malerier og Kobberstik, hvorimellem mange udmærkede og kostbare Ting. Lige fra Kælderen og op til Kvisten hang Billederne Side om Side, og henfarne Konger og Dronninger skuede ud af Guldrammerne paa dem, der steg op og ned ad Trapperne. Over Indgangsdørene til vor Lejlighed hang fire Akvareller af F. C. Lund, forestillende en dansk Landsoldat, en Matros i Færd med at hejse Dannebrog, en Amagerpige og en sjællandsk Bondepige. Ogsaa en anden Mærkelighed fandtes paa Trappen. I Vestibulen stod nemlig et højt, gammelt, hvidlakeret og forgyldt Ur, der hver Time spillede et lille Musikstykke.

Vort Hjem var i Aarenes Løb blevet ualmindelig smukt. Sødring og jeg satte alt ind paa at gøre det til det Sted, hvor Børnene var glædest ved at være, og hvortil de længtes hen, naar de var borte derfra. Der ligger en sælsom Magt i Hjemmet. Det virker paa Børnenes Sind gennem hele deres Liv. Dette bør alle Forældre betænke. Hvad der skaber Hjemmet, er først og fremmest den Aand, som hersker i det. Er denne Aand ufredelig eller forlystelsessyg, drage Hjemmets gode Genier bort. Vort Hjem ved Vestervold var i adskillige Henseender rigere end det, hvori jeg var opvokset. Dog blev det aldrig overlæst eller pyntet. Det væsentligste Smykke var Bøger, Blomster — baade Sødring og jeg var store Blomsterelskere — og smukke, solide Møbler, i senere Aar Malerier. Vi boede paa første Sal. Lejligheden var ret stor og Værelserne meget rummelige. Min Mands Værelse, Spisestuen og Dagligstuen — i hvis Hjørnevindu jeg havde faaet indrettet en Forhøjning lig den, jeg kendte fra mit Barndomshjem i Adelgade — laa ud til Volden, Sovekamrene ud til St. Pederstræde og Gaarden. Vort daglige Liv var roligt og sundt. Naturligvis kunde det ikke undgaas, at min Teatervirksomhed bragte nogen Forstyrrelse ind deri, men jeg bestræbte mig for, at denne Forstyrrelse blev saa ringe som mulig. Mine Roller lærte jeg saaledes i Reglen, medens jeg klædte mig om. Husmoderens Pligter har jeg aldrig nogensinde villet give fra mig. Jeg har end ikke kunnet overtale mig til at overlade nogen anden at rette an ved Middagsbordet. Vi var tidt mange til Bords, min Søster og en ung Student spiste sammen med os. Undertiden var der ogsaa andre. Det kunde da ske, at den gamle Teaterkarosse kom rullende omkring Hjørnet, og at Jens knaldede med Pisker for at minde mig om min Teaterpligt, inden jeg endnu

havde spist færdig. Saa maatte jeg over Hals og Hoved ned i Vognen. Køreturen gennem de oplyste Gader, hvor Lysene skinnede ind til mig gennem de duggede Ruder, var mig da en hel Vederkvælgelse. Naar Børnene skulde i Teatret, tog jeg undertiden dem med i Vognen. Det var jo en Fest for dem at komme over paa mit Paaklædningsværelse og blive ledsaget ned paa Tilskuerpladsen, over den mørke Scene, af min Paaklædningskone*). Man vil forstaa, at jeg glædede mig, naar jeg en Aften var fri og sad i min lune Dagligstue med Lampen tændt og de mørkegrønne Gardiner trukne tæt for Vinduerne. Navnlig Vinteraftener, naar Sneen fæg mod Ruderne, og Stormen ruskede i Voldens Træer, kunde vi have det utrolig hyggeligt. Af og til kom en Kane forbi. Bjælderne klang sølvklart fra det fjerne, kom nærmere og nærmere, og idet Kanen fór forbi, hørte man Gængerne skumple mod Stenbroens Ujævnheder.

Om Foraaret var her meget smukt. Vore Ture gik i Reglen over Volden, forbi Møllen, ned under den lille buede Bro, der forbandt Bastionerne med hinanden, og videre ad den skraa Vej med den stejle Voldskrænt paa højre Side og Kirsebærgangen paa venstre. Skræntens lysegrønne Tæppe var oversaaet med gule Stjerneblomster, og hist og her dukkede smaa Violer frem. Vejen fortsattes saa over Teglgaaardsbroen, forbi Glacieren, hvor Kagekonen boede i det lille firkantede, grønne Skur. Ude hvor nu Kvarteret omkring Nansensgade er vokset frem, laa Gärtner Martin Hansens vidtstrakte Haver med Drivhuse, Mistbænke, talrige Frugttræer, lange Rækker Aspargesbede. Den gamle Gärtner og hans Søn viste altid mig og mine Børn stor Godhed. Under Frugttræerne bredte sig et helt Tæppe af Violer — violette og hvide. Her havde vi Lov til at plukke, og vi benyttede os af Tilladelsen! Hele Kurve fulde samlede vi. Forinden vi forlod det dejlige Sted, hvilede vi os paa den gammeldags hvide Træbænk, der stod i Skyggen af mægtige Træer ved Enden af Gangstien. Saa vandrede vi den korte, smukke Vej tilbage. Ved Teglgaaardsbroen dukkede Byens Taarne og Tage frem bag Voldene, hvor Træerne stod i fuldt Udspring. Solen skinnede saa dejligt, Fuglene sang, og i Overfladen af Stadsgravens stille, sorte Vand slog Fiskene.

* Denne ansvarsfulde Post var i mange Aar betroet til den gamle Jomfru Fabritius, der som ung Pige havde været en stor Skønhed, men hvis Skikkelse i den Tid, jeg har kendt hende, var bøjet af Kummer og Sygdom. Jeg beholdt hende, saalænge det var mig muligt, men maatte skille mig ved hende, da hendes Skrøbelighed blev saa stor, at hun faldt i Søvn, naar hun satte sig ned. Saaledes søgte jeg hende længe forgæves en Formiddag, da vi prøvede en Holbergsk Komædie. Endelig fandt jeg hende bag Kulisserne, siddende sovende med min „Holberg“ under Armen i Kong Svends Tronstol, der var stillet frem, fordi Balletten „Valdemar“ skulde gaa om Aftenen.

Vore Ture havde ogsaa ofte Vandværket til Maal. Vandinspektør Poulsens vare vore nære Omgangsvener, og mange er de glade Erindringer, som jeg har fra deres smukke Hjem og den idylliske Have, der strakte sig lige ned til Stadsgraven. Til Vandværket høre Filtrene, der ligge paa den anden Side af Banens Terræn ud mod St. Jørgensø. Filtrene ligge nu aabne og bare, men dengang var de omgivne af store Frugthaver, som i Forsommeren frembød et feagtigt Skue.

Poulsens elskede Blomster. Der var i Sommerens Tid et Flor af Roser i deres Haver, hvortil jeg aldrig har set Mage, og de delte troligt med deres Venner. Fra det tidlige Foraar til det sildige Efteraar smykkedes mit Hjem med Vandværkets Rigdomme.

Der er intet som i den Grad bringer Mindets Stemning med sig som Duft og Klang. Bringer Lyden af en Kanes Bjælder mig tilbage til hine Vinteraftener i mit Hjem ved Volden, saa stiger der ved Dufte af Nelliker, Lavendler og Mosroser et andet Billede frem for min Tanke, og det er Voldmesterens lille Have langt ude ved Østervold. Herhen valfartede vi ofte. Langs Voldene, hvor Møllestenene stod opstillede, og Rebslageren med Hampen om Livet vandrede sin langsomme baglænds Gang, medens Drengen drejede det store Hjul og Traaden svirrede rundt, gik Vejen forbi Broen over Nørregab, forbi Garderkasernen helt ud til Nyboder. Her laa i Læ af Volden et langstrakt Stykke Jord, omgivet af en Tjørnehæk. Det var Voldmesterens Have, som særlig var berømt for de Blomster, hvis Navn jeg nylig har nævnt.

Endnu en Have maa jeg omtale, af hvis Flora mit Hjem allerede i mange Aar havde nydt godt. Det var Søkvæsthusets Have paa Kristianshavn. Dennes Skønhed skyldtes Fru Heiberg, der i mange Aar havde plejet og heget om den. Heiberg var nu død, og hans Hustru var draget andetsteds hen, men Havens Blomster var dog ikke derfor blevne fremmede for mig, thi paa Søkvæsthuset boede Chefen for Orlogsværftet, Admiral Bøcher, med Hustru og Datter, vore kære Venner. Admiralen var en Sømand af den gamle Skole, frisindet og djærv i sine Udtalelser, varmtfølende og en fuldendt Kavalier. Ved den Aabenhed, hvormed han stedse sagde sin Mening, være sig i Politik eller paa andre Omraader, stødte han mange fra sig, og Folk tilgav ham endnu mindre, naar de saa, at Tiden næsten altid gav ham Ret. Paa Danmarks politiske Stilling udadtil saa Bøcher ganske nøgternt og lod sig ikke vildlede af overspændte Anskuelse. Men netop her er der et Felt, hvor man særlig nødig hører Sandheden. Jeg kan i saa Henseende dømme fra mig selv, som paa Grund af min Begejstring for Danmarks Sag ikke altid har haft let ved at indrømme, at det i Politik først og fremmest kommer an paa Fornuften. Bøcher havde en ejendommelig Evne til at tale overbevisende. Maa-

Efter maleri af fru Jerichau-Baumann, 1852

Teatermuseet

Johanne Luise Heiberg

Efter maleri af A. Dorph, 1870

Det kgl. Teater

Julie Sødning

ske laa denne hans Evne for en stor Del i den Tillid, som vi, belærte af tidligere Erfaringer, havde til hans Ord. Jeg mindes bl. a. følgende. Den 16de Juli 1870 var min Mand, mine Børn og jeg indbudne til Middag paa Søkvæsthuset. Dagen forinden havde Frankrig erklæret Tydskland Krig, hvilken Efterretning var indtruffen hertil om Aftenen og havde vakt en umaadelig Bevægelse. Til langt ud paa Natten havde Marseillaisen og Hurraraabene lydt over til os fra Tivoli og fra den gamle Klubhave paa Hjørnet af Vesterbro og Farimagsvejen. En af mine Sønner kom hjem fra Skolen, medbringende de første Telegrammer og Løbesedler, som han havde købt udenfor Posthuset. Alle troede, at vort Fædreland skulde deltage i Kampen. Ogsaa vi vare meget begejstrede. Sødring og jeg havde bragt saa mange skønne Minder med fra vor Rejse til Paris, Minder om Frankrigs Magt og Herlighed. Det faldt os ikke ind at tvivle paa den store Nations Sejr. Saa var det, at vi hin Dag kom ud paa Søkvæsthuset. Vi havde Løbesedlerne med. I en af dem stod følgende Tirade: „De franske Armeer ere under hurtig Fremrykning mod Øst, de tydske Hærkorpser ile frem mod Vest. Længe vil det ikke vare, inden Sammenstødet sker, som vil ryste Verden i dens Grundvold!“ Bøcher læste Tiraden. Saa sagde han tørt: „Aa, Verden staar s'gu fastere end som saa!“ Da han blev opmærksom paa vor Begejstring for Frankrig, ytrede han paa sin godmodige Maade: „Ja, det gør mig hjertelig ondt for Jer, kære Venner, men der er for mig ingen Tvivl om, at Frankrig faar Prygl!“ Det er en af de faa Gange, jeg virkelig var misfornøjet med Bøcher. Vor Svigersøn Dorph-Petersen var Soldat og laa i Lejr ved Hald. Vi havde hørt, at Tropperne skulde dirigeres syd paa mod Grænsen, og jeg var trods min krigerske Stemning meget ængstelig til Mode. Bøcher beroligede os imidlertid med, at alle Tropper efter de sidste Bestemmelser skulde føres over til Sjælland.

Da vi efter at have tilbragt en dejlig Dag paa Søkvæsthuset kørte hjem gennem Gaderne, der var myldrende fulde af begejstrede Mennesker, var min Mand længe taus. Endelig sagde han: „Bøchers Udtalelse er ligefrem gaaet mig nær. Han faar altid Ret i sine Forudsigelser!“ Det varede desværre ikke længe, før det viste sig, at Admiralen ogsaa denne Gang fik Ret. —

Et fra Barndommen næret Ønske om selv at komme til at eje en Stump Have fik jeg opfyldt, da min Mand købte et lille Stykke Jord ude paa Johannevej ved Ladegaardsaaen og lod opføre et Ishus til Fabrikken. Rundt om Ishuset blev plantet Popler og anlagt Blomsterbede. Ja, der var saamænd endda Plads til et Lysthus. I flere Aar var dette lille Anlæg os til stor Glæde. I sin knappe Fritid gravede og sled Sødring derude som en Nybygger og kom hjem, drivvaad af Varme.

Søndagen tilbragte vi i Skoven paa gammeldags Vis. Sødring havde købt en lille Char à banc, og med den foretog vi mange fornøjelige Udflugter. Senere da Banen til Klampenborg blev anlagt, benyttede vi altid denne. Vi indtog saa paa god Borgervis vore Maaltider ved Fortunen eller ved et eller andet Skovløbersted. Den Venlighed, som Folk føle for Skuespillerne, og som jævnlig giver sig et ret generende Udslag ved den Maade, hvorpaa man betragter dem, vender sig om efter dem eller nævner deres Navne højt, satte mig undertiden paa disse Skovture, hvor jeg helst altid vilde være saa ubemærket som muligt, i slemme Forlegenheder. Ganske fremmede Mennesker kom hen og taltale mig, ja, en Gang hændte dette: Vi spiste Frokost i et åbent Lysthus paa Fortunen, da jeg bliver opmærksom paa en ældre Herre, som har taget Plads umiddelbart udenfor Lysthuset og ufravendt betragter mig, der just var i Færd med at trage Kaffe. Da min Svigersøn Dorph-Petersen, der var i Soldateruniform, saa, hvor ubehagelig denne Stirren var mig, gik han hen til den gamle Herre og bad ham om at være saa venlig at gaa. Herren sagde da ganske naivt: „Aa, jeg vilde saa gerne se Fru Sødring skænke Kaffe!“ Jeg kunde naturligvis ikke andet end more mig over denne Aabenhjertethed, men maatte dog bestemt holde paa mit Privatlivs Fred.

Fra Skoven vendte vi hjem, belæssede med Bøgegrene og Blomster, saa mine Stuer i de følgende Dage dannede en hel lille Lund.

I Kvarteret, hvor vi nu alt havde boet i en Række af Aar, var jeg godt kendt af Befolkningen. Dette laa navnlig i, at jeg, naar jeg spadserede paa Volden, morede mig over at inklade mig i Samtale med de mange Børn, som legede derovre. Det var mig svært at se Børnene rive i Trærnes Grene eller se de større banke de mindre uden at forsøge paa at tale dem til Rette. Sødring sagde ofte til mig: „Det ender saamænd med, at Du en skønne Dag faar Prygl!“ Det fik jeg dog heldigvis ikke. Tværtimod jeg har kun fornøjelige Minder fra min Polititjeneste paa Volden. Saaledes morede det mig meget, da jeg en Dag nærmede mig en Gruppe Børn, der havde travlt med at slaa Stene op i et nylig udsprunget Træ, at høre en lille Purk udbryde: „Hold op! der kommer Konen!“ Mange Aar senere, da Voldene vare skøjfede, og der i Stedet for deres rige Poesi og Ejendommelighed var kommet lige Gader og høje Huse, kom jeg en Aften ud i mit Køkken og saa der en ung Sergent, der sammen med sin Søster var i Besøg hos min Pige. Sergenten sagde da: „Vi kende godt Fruen fra Volden. Fruen har ofte talt til mig, naar jeg som Dreng gik deroppe med mine smaa Søkende, og sagt, at jeg skulde passe rigtig godt paa dem!“

Undertiden kunde jeg faa ret morsomme Beviser paa, at mit Navn var godt kendt i Nabolaget. Saaledes mindes jeg følgende. Min Mands Søster, hvis afdøde Ægtefælle havde hedt Sødring, var flyttet her til

København fra Jylland og havde taget Bopæl i St. Pederstræde. En Dag gik jeg hen for at besøge hende, men kunde ikke huske Husnummeret. Jeg henvendte mig da til en gammel Kone paa Gaden og spurgte hende, om hun ikke vidste, „hvor Fru Sødring boede?“ „Jo,“ svarede hun straks, „det ved jeg saamænd saa møjet godt! Følg De kuns med, saa skal jeg vise Dem det. Jeg skal samme Vej!“ Jeg travede da troskyldig efter Konen tilbage ad den Vei, hvorfra jeg var kommet, undrende mig over, at min Mands Søster boede saa langt oppe mod Volden. Endelig pegede Konen over paa Hjørnet af St. Pederstræde og Volden, idet hun sagde: „Der paa første Sal bor Fru Sødring, Farvel!“ „Mange Tak,“ sagde jeg, inderlig flov over at have faaet min egen Bopæl at vide.

Paa min Væg hænger et lille Billede, som Frants Henningsen har malet. Det forestiller Udsigten fra mine Vinduer en Aftenstund i det tidlige Foraar. Solen er gaaet ned, men dens stærke Rødme ligger over Horizonten. Gaslygten i Forgrunden er endnu ikke tændt. Op mod den dunkelblaa Himmel, hvor enkelte Stjerner glimre, hæver Møllen sig med de store Vinger bag de knoppede Trær. Mølleren er i Færd med at slutte Dagens Arbejde. Tøjet, der er hængt til Tørring paa Snorene over den frodige Grønsvær, er endnu ikke taget ind. Yderst ude paa Bastionen tegner et elskende Par sig skarpt mod Aftenhimmelen. Han har lagt sin højre Arm om hendes Liv og strækker den venstre ud mod Solnedgangens Pragt. Jeg holder saa meget af dette lille Billede, som bringer mig tilbage til svundne virksomme og lykkelige Dage, hvor mit Hjem genlød af livlige Menneskers Tale, og hvor der var saa megen Glæde omkring mig. Lukker jeg mine Øjne, kan jeg drømme mig tilbage til hin Tid, og jeg ser mine Stuer for mig, ser Skyggerne af Møllevingerne fare hen over Billederne paa Væggen. Og i Erindringen svinde Mangleterne bort. Jeg tænker ikke mere paa, hvor forskrækkelig varmt her kunde være om Sommeren, ikke paa det nærliggende Maskinværkstedes Hamren og ikke paa de skrigende Børn, der tumlede ned ad Voldtrappen eller klappede med Træsko ned ad St. Pederstræde. Jeg mindes kun mit lykkelige Hjem og de kære gamle Volde.

Udsigten fra vore Vinduer var os til stadig Adspredelse. Folk spadserede eller red ovre paa Volden, og Børnene legede i Græsset. Altid var der et eller andet at more sig over. Fra Skoven kom hele Familjer dragende med Blomster og Bøgeløv. I stærkt Regnvejr, eller naar Sneen smeltede, strømmede Vandet ned ad Skraaningerne og dannede hele Fald, saa at Gaden kom til at staa under Vand og Rendestensbrætterne til at svømme. Store Bededagsaften viste Volden sig i al sin Herlighed. I tætte Skarer drog glade, pyntede Mennesker forbi for at

„høre Klokkerne ringe“. Længe efter at Mørket var indtraadt, kunde man høre dem larne derovre.

Min Mand var en stor Ven af Ungdommen. Hans Sind, der i tidligere Aar under Indtrykket af megen Modgang havde været mørkt, var i Tidens Løb blevet lysere. Naar de unge fra Teatret — Betty Schnell, Anna Scholl, Agnes Dehn, Camilla Jensen, Scharff, Valdemar Price og flere andre — samledes hos os tilligemed vore øvrige unge og gamle Venner og Veninder, var ingen i bedre Stemning end han, og han maatte give sig Luft i et Utal af Taler, der stadig afbrødes af livlige Tilraab fra alle Sider.

Med de bildende Kunstneres Kreds kom vi navnlig i Forbindelse efter at Sødring havde været med til at stifte Foreningen „Fremtiden“, af hvis Bestyrelse han var Medlem til sin Død.

Ogsaa mine Brødre, som begge vare barnløse, satte stor Pris paa at knytte unge Mennesker til sig. Adolph og Anna, som boede ude i en af Taarnbygningerne paa Nørrebro, samlede hvert Aars lille Juleaften en stor Kreds af Ungdom fra Teatret og fra Studenterverdenen i deres hyggelige Hjem. Der blev leget og danset til helt ud paa Natten. Adolph holdt sine morsomme Taler, og Anna var utrættelig i at føre an i Legene. Senere hen i den glade Juletid mødtes vi hos min ældre Broder, hvor Kredsen forøgedes med flere unge Malere, deriblandt den baade som Kunstner og Menneske i høj Grad poetiske Hans Friis, der i Tidens Løb blev en af mine mest trofaste Venner.

Der var en sjælden Ynde over disse Sammenkomster. De unge Piger fra Balletten gav ved deres Fordringsløshed og Glæde det Hele et ejendommeligt Præg. Vanskeligt kunde man tænke sig noget mere indtagende Syn, end naar Betty Schnell fin og gratiøs i sin prunkløse sorte Silkedragt deltog i Dansen. Hun var alles Yndling — ikke mindst min!

I Begyndelsen af Halvfjerdserne boede jeg flere Sommere ude i det lille Fiskerleje Sletten ved Humlebæk. Min Læge havde tilraadet mig at opholde mig saa meget af min Ferie som mulig i frisk Søluft for at modvirke en stærk Nervøsitet, der havde begyndt at udvikle sig hos mig dels som Følge af min snart trediveaarige, anstrængende Virksomhed og dels paa Grund af forskellige legemlige Onder, der voldte mig mange Smerter. I Sletten boede jeg hos Købmand Jensen, hvis Søster var gift med Digteren H. V. Kaalund. Et af Kaalunds allerskønneste Digte: „Til Hende“ er skrevet til hans unge Kæreste i Købmandsgaarden i Sletten. Jeg behøver blot at fremsige for mig selv Digtets første Vers, saa genser jeg i Tankerne de smukke Omgivelser, hvori jeg glædede mig saa mangen en Gang:

Mens Vintersolen daler bag den rødmende Sky,
min søde lille Brud i det Fjerne!
Jeg sender Dig min Hilsen fra den fremmede By,
en Hilsen med Aftenens Stjerne.
Den funkler og til Dig nu i Dæmringens Stund,
den sér Dig blandt Fiskerlejets Huse
paa Stranden, hvor Du bor ved det dejlige Sund,
i Hjemmet, hist hvor Popleerne suse.

I Tidens Løb knyttedes baade den udmærkede Digter og hans elskværdige Hustru til mig og mine ved et hjerteligt Venskab. Kaalund var en sjælden interessant og prægtig Personlighed. Der var noget brændende over hans Aand. Naar han saa paa En med sine klare Øjne, var det, som om han vilde trænge helt ind i det inderste af Ens Sjæl.

Det var i de Aar, at nye Strømninger i Aandslivet brød igennem herhjemme. Uagtet Kaalund i adskillige, væsentlige Punkter var uenig med de fremstormende unge, havde han dog ifølge hele sit Naturel en stor Sympati for deres Trang til Bevægelse og Kamp, hvortil kom, at han ved personligt Venskab var knyttet til adskillige af dem. Vi havde mange Debatter om de dengang rejste Stridsspørgsmaal. Jeg stred for Hjemmets Betydning og frygtede den Løshed i Anskuelser og Moral, som Tidsstrømmen førte med sig. Kaalund tog det mere overlegent. Han mente, at det Hele var en Overgang, man maatte lade Ungdommen rase, og med Hensyn til den Tilbøjelighed til at leve et tøjlesløst Liv, der viste sig hos adskillige Kunstnere og Forfattere, ytrede han, at man maatte holde Kunstnernaturen noget til Gode. Navnlig dette sidste bestred jeg og udtalte, at de med særlige Evner benaaede Mennesker netop burde optræde vejledende og opdragende for de øvrige.

Kaalund glædede sig over den Frodighed, der var hos de unge. Om Drachmann, hvis lyriske Evne han vurderede højt, sagde han leende: „Den Mand er et Blæk-Niagara!“ I religiøs Henseende var han uenig med de unge. Han ytrede saaledes en Dag. „Jeg har ogsaa haft mit Hoved ude i det rene Intet, men jeg trak det til mig; der var for koldt!“ Paa den anden Side var han en bestemt Modstander af Pietisme og Trostvang. „De skal se,“ udtalte han, „at der efter dette Stormløb vil komme en Pietismens Tid, værre end under Christian VI!“ Kaalund frygtede stadig, at hans egen Udvikling skulde standse, og indprentede mine Børn, at det at leve var at stræbe mod højere og højere aandelige Maal.

Samtalerne mellem Kaalund og mig trak i Reglen længe ud. Kom jeg ud i Haven om Morgenens, medens han, hans Hustru og mine Børn spillede Krokett paa den store Græsplæne, kom han straks hen

til mig med Køllen paa Skulderen for at hilse paa mig, og i Løbet af faa Øjeblikke var vi indviklede i en dyb Samtale om alskens Problemer, hvorover Kaalund til sine medspillendes Fortvivlelse ganske glemte de Pligter, som Spillet paalagde ham. — En overordentlig Sans for det komiske i alle Afskygninger ejede Kaalund. Livets Detailler interesserede ham. En Dag, da jeg stod og talte med ham, kom vor Værts lille treaarige Søn stavrende hen til os. Drengen hed Heinrich, men blev i Reglen kaldt ved Kælenavnet Heine. Da Kaalund nu hørte mig sige: „Goddag Heine!“ brast han ud i Latter og udbrød: „Heine! det var sandelig et stort Navn for saa lille en Purk!“

Om Aftenen vandrede vi lange Ture enten i Lavehegn, ad Strandvejen til Nivaagaard og Teglværkerne eller nordpaa op over Skrænterne til Sand-Kirstens lille Hus. Sand-Kirsten var en gammel svensk Kvinde, der havde bygget sig en ussel Hytte af Ler og Straa op mod Skræntens øverste Rygning. Her paa dette høje Punkt boede hun med sin Datters to Dreng og levede af at sælge Sand, som hun kørte rundt i en lille Vogn. Hendes Hytte var om Sommeren romantisk nok, som den laa der omgivet af blomstrende Æbleroser med henrivende Udsigt over det blaa Sund, men om Vinteren maatte det være haardt at leve her. Sand-Kirsten saa da ogsaa saa vejrbitd ud, at hun mere lignede en gammel Sømand end en Kvinde. Kaalund havde ikke lidt Besvær med at faa mig hejset op til dette ejendommelige Punkt. Men han tog mig resolut under Armen, og saa lykkedes det.

Under en af vore Samtaler spurgte Kaalund mig, om jeg ikke tænkte paa at nedskrive mine Livserindringer. Jeg svarede ham, at jeg ikke havde Tid hertil. „Men naar De engang trækker Dem tilbage fra Scenen,“ vedblev han, „skulde De begynde derpaa. De ved ikke, hvor man faar et saadant Arbejde kørt!“ Kaalunds Ord bevirkede, at jeg skrev et og andet ned fra min Barndom, men videre blev det ikke til den Gang. Først seksten Aar efter toges disse Notitser atter frem og kom til at danne Grundlaget for nærværende Skrift.

I de fire Sommere, jeg boede i Sletten, førte jeg en Slags Dagbog; det var i Reglen kun smaa Bemærkninger af stærk personlig Karakter, Familjebegivenheder, Meddelelser om Vejr og Vind og lignende, jeg noterede op. Det morede mig da om Vinteren at gaa disse Smaa-ting igennem og atter opleve de svundne Sommerdage. Nogle enkelte af disse Dagbøger ere blevne bevarede, og nu saa mange Aar efter opfriske de i al deres Fordringsløshed levende i Erindringen vort daglige Liv under vore Landophold i Købmandsgaarden i det lille Fiskerleje. De fortælle om Haven med Syringerne, Guldregntræerne og de lyserrøde, fyldige Provinsroser paa de gamle løvrige Buske og de højstammede Trær, om Poperne, der, naar det var Stormvejr, susede saa stærkt, at jeg ikke kunde sove, og om skønne Sommerdage med

dyb, blaa Himmel, skinnende hvide, fjerlette Skyer og et mørkeblaat Hav. Ogsaa om de mange gode Venner, der besøgte os i disse Sommere, kan jeg læse i mine Optegnelser, om hvor glade vi var, naar Lørdagen kom, der samlede os alle*, og hvor hyggeligt vi havde det. Og Optegnelserne fortælle om min lille Datterdatter, som med sin Moder boede hos os. Ja, saadan forholdt det sig virkelig! Den lille Pige fra Adelgade var bleven Bedstemoder!

I Maj 1874 kunde min Mand og jeg fejre vort Sølvbryllup. Paa Grund af Dødsfald i vor nærmeste Familje forløb dog Dagen ganske stille. Men mange smukke Blomsterhilsener strømmede ind over Hjemmet fra fjern og nær. Den første Lykønskning, der blev os bragt, var af ganske ejendommelig Natur. Da Pigen om Morgenen lukkede Gangdøren op, laa der udenfor paa Maatten en Buket Blomster og et Brev. Hun bragte begge Dele ind til Sødring og mig, der just sad og nød vor Morgenthe. Min Mand brød da Konvolutten og udtog et rosenrødt Ark Papir, i hvis ene Hjørne var tegnet et udmærket lignende Portræt af den lille Mand med Sukkertoppene, som stod over Porten til vort første Hjem i Nyhavn. Derpaa læste han:

Endnu før Møllen rører sine Vinger,
Før Spurven kvidrer under Voldens Træer,
Ja, ganske tidligt jeg min Hilsen bringer
Og lægger min Buket ved Døren her;
Saa bliver den vel nok af Pigen funden;
Thi jeg maa bort endnu før Morgenstunden.
Det kan I, kjære Sølvfolk, nok begribe,
Der blev en svær Alarm paa Havnens Skibe,
Og Gaden vilde korse sig til Gavns,
Ifald man savned en af Kjøbenhavns
Bekjendte Statuer, hvis ei man saae
Den lille Sukkermænd ved Porten staae!
Thi ham jeg er! Ja, ham jeg er! — Min Sandten,
Idag jeg maatte op til Fabrikanten
Og Sølvbruden for at bringe dem
En flittig Hilsen fra det første Hjem,
Hvor alting straaled med sin første Glands;
Hvor Dagligstuen festligt modtog hans
Og hendes Lykke; hvor de første, muntre Slag
Af Stueuhret meldte deres Bryllupsdag;
Hvor Hymens Fakkellys og Lamper tændte,

* Min Mand og mine Sønner førte Husholdning i Byen og besøgte mig kun fra Lørdag til Mandag.

ste. Mere end disse Onder pinte en stedse voksende Nervøisitet mig. Mit Humør angrebes heraf, jeg lærte kun med yderste Besvær nye Roller, og jeg begyndte at ræddes for de lange Replikker. Denne Skræk tog navnlig til efter en Aften, hvor jeg spillede min gamle Rolle, Madam Rust i „Sparekassen“, og pludselig stoppede op midt i en Replik. Suffløren raabte og raabte til mig, men jeg stod fuldstændig tom og havde Fornemmelsen af, at alt styrtede sammen over mig. Det Hele varede kun nogle faa Sekunder, saa fandt jeg atter Traaden, men Skrækken fra hin Aften sad mig altid senere i Blodet.

Hvad der holdt paa mig ved Teatret var foruden Samlivet med mine Kammerater navnlig den Omstændighed, at der ingen unge Kræfter viste sig i min Retning. Jeg syntes, at det var min Pligt at holde ud, indtil Afløsningen meldte sig. Undertiden henvendte Damer sig til mig angaaende Ansættelse ved Teatret, men deres Hu stod næsten altid til Elskerindefaget eller den saakaldte „højere Komædie“. Jeg henviste dem da til at søge Vejledning hos Teatrets Instruktører. Høedt sagde engang til mig: „Hør, det kan s'gu ikke nytte, at De sender Damer op til mig, som er fuldstændig skæve! Man kan ikke spille Valborg med ligefrem Legemsfejl!“

Højt pudsig Optrin kunde forekomme. En Aften henvendte saaledes en ung Pige sig til mig og bad mig om Vejledning, da hun agtede at „gaa Teatervejen“! „Jeg kan ikke taale at staa!“ føjede hun til. Jeg bød hende da en Stol, men hun saa yderst forundret paa mig og sagde: „Hos Bendix mener jeg! Jeg har Plads der for Tiden!“ En anden — ikke ung — Dame kom til mig og spurgte: „Hør sig mig, ta'r de ved Teatret i alle Aldere?“ Aldrig skulde jeg opleve den Glæde, at en ung Pige med Lyst og Talent i min Retning henvendte sig til mig. Et Par unge Damer prøvede ved Teatret i nogle af mine Roller, men uden at der kom noget virkelig betydeligt Resultat ud deraf.

Da skete det, at jeg en Aften var i Folketeatret og saa en Folkekomedie, der, saavidt jeg husker, hed: „En Ødeland“. Heri spillede Teatrets betydeligste Skuespillerinde, Fru Holst, en ganske jævn Rolle. I første Akt fremstillede hun en ung Tjenestepige, der senere hen i Stykket blev gift og i sidste Akt viste sig som en trivelig Arbejderkone med mange Børn. Fru Holsts Fremstilling slog mig ved sin Natursandhed. Saavel den unge Pige som Arbejderkonen lykkedes fuldstændig for hende. Her var baade komisk Evne, Elskværdighed og Moderation. Da jeg tog hjem fra Teatret, sagde jeg til mig selv, at Fru Holst upaatvivlelig sad inde med Evner i min Retning, og jeg foresatte mig at virke for hende, naar Lejlighed dertil gaves. Denne kom snart. En af Teatrets Embedsmænd henvendte sig nemlig en Dag til mig og meddelte mig, at Fru Holst søgte Engagement ved det kgl. Teater for at forsøge sig i mit Rollefag. Man ønskede at vide min Mening herom.

Denne Henvendelse forbausede mig, fordi man i intet af de Tilfælde, hvor unge Debutantinder i de senere Aar havde prøvet i mine Roller, havde fundet det Umagen værd med et Ord at meddele mig, at saadanne Prøver forestod. Jeg underrettedes først derom rent lejlighedsvis. Men blev jeg end forbauset over, at man nu, hvor det drejede sig om en fuldt udviklet Kunstnerinde, pludselig viste mig den Opmærksomhed at spørge om min Mening, saa vil man, efter hvad jeg har fortalt, kunne forstaa, at jeg paa Fru Holsts Vegne glædede mig inderligt derover. Jeg fortalte da vedkommende Embedsmand om mit Besøg i Folketeatret, og om det smukke Indtryk, jeg havde faaet af Fru Holsts Spil. Jeg sluttede med varmt at tilraade hendes Engagement. Desværre, mine Ord gavnede ikke Fru Holst. Jeg spurgte senere flere Gange om, hvad det blev til med Sagen, men hver Gang slog man mine Spørgsmaal hen. Saa forstod jeg, at man ikke ønskede at engagere Fru Holst, og at man havde haabet, at jeg vilde have fraaadet hendes Engagement.

Fru Heiberg kunde med sit stærke Helbred aldeles ikke sætte sig ind i min Tilstand. En Formiddag kom jeg over paa Teatret til Prøve, lidende af stærke Underlivssmerter. Fru Heiberg saa, at jeg befandt mig ilde, og sagde halvt misfornøjet: „Men hvad er det dog De fejler?“ Jeg forklarede hende mine Skrøbeligheder, og hun udbrød da: „Nej, Gud ske Lov, saadanne Plager har jeg dog ikke!“ hvortil jeg svarede: „Men saa har De heller ikke haft den Lykke at bringe Børn til Verden, Fru Heiberg!“

Til alle disse personlige Skrøbeligheder kom nu den store Begivenhed, der forestod: Indvielsen af den nye Teaterbygning. I Løbet af Sommeren 1874 nedreves det gamle kongelige Teater. Det var med vemodige Følelser, at jeg hørte fortælle om, hvorledes de Mure, som i de mange, mange Aar havde skærmet saa rigt et aandeligt Liv, nu sank i Grus. En af mine Sønner var en Dag kommet forbi Teatret kort efter, at Nedbrydningen var begyndt. Igennem et stort Hul i Muren havde Drengen set ind paa Tilskuerpladsen og ind i det gabende Scenerum, over hvis Gulv han saa tidt havde set sin Moder og hendes Kunstfæller vandre. Han var helt betaget af denne Ødelæggelsens Vederstyggelighed.

Den Sommer følte jeg mig under mit Ophold i Sletten næsten til Stadighed lidende og saa med Skræk den Sæson, der skulde være det nye Teaters første, nærme sig. Hvorledes skulde det dog gaa paa den ny, store Scene og i de uvante Forhold! Min Læge, Dr. Silfverberg, med hvem jeg talte om min Tilstand, raadede mig til at søge min Afsked, men jeg kunde ikke bestemme mig hertil. Min Mand ønskede ikke at indvirke paa min Beslutning; han frygtede for, at jeg vilde føle det som et Savn paa en Gang at staa uden min store Virksomhed.

Saaledes vare vi naaede hen i August Maaned, og mit Humør havde yderligere lidt under den Tvivlraadighed, som havde bemægtiget sig mig. Da træder Sødring en Dag ind til mig i min Havestue og opfordrer mig til at søge Lægedom for mit syge Sind i en Udenlandsrejse sammen med ham. Jeg blev i første Øjeblik aldeles overrasket, men efter i de følgende Dage nærmere at have tænkt over Sagen, følte jeg med mig selv, at en saadan Rejse, om den end ikke kunde skaffe mig mit Helbred tilbage, vilde virke saare oplivende paa mig. Jeg trængte til nye Forhold, ny Luft, andre Omgivelser. Jeg sagde da til Sødring, at jeg var villig til at følge ham, men at jeg ikke troede, at Rejsen vilde faa nogen Indflydelse paa mit Ønske om at forlade Teatret. Jeg hidsætter her til Oplysning om hine Dages Stemninger følgende Uddrag af min Dagbog:

Søndag den 9de August kom Sødring til mig og sagde disse mærkelige Ord: „Julie, nu spørger jeg Dig: vil Du rejse med mig til Italien?“ Jeg stod ved Frokostbordet og tørrede en Kniv af; jeg blev saa underlig — i Øjeblikket slet ikke glad; det kom af, at det var mig altfor pludseligt, jeg maa altid have Tid til at sunde mig. Jeg blev ved at gnide paa den Kniv og svarede slet ikke noget. Først den næste Morgen, da jeg vaagnede, begyndte jeg at føle. Jeg kan ikke tænke mig en saadan Forandring; det er paa een Gang saa overvældende meget. Jeg vilde have ønsket, at jeg kunde have glædet mig til det et Aar i Forvejen. Jeg bryder mig ikke om disse store Overraskelser.

„Bøchers var her i Gaar, de trofaste Mennesker! Vi havde en rigtig rar Dag, Vejret var smukt, og det er jo trofaste Venner, som man kan tale med om de inderligste Sager. Min Beslutning at tage min Afsked fra Teatret forundrede dem ikke. Dels tillader mit Helbred i Sandhed ikke, at jeg fortsætter denne anstrengende Virksomhed, dels ere Forholdene ikke saaledes, at jeg kan bringe det Offer, som det virkelig nu er for mig at anspænde mit Hoved og mine Nerver. Nyt kan jeg ikke lære mere og det, jeg gerne vil fremstille af mit gamle Repertoire, har man ikke den Artighed at tage Hensyn til. Jeg har anmodet om flere af mine bedste Roller maatte blive fremtagne igen, men det sker ikke. En saadan Opførsel tjener ikke til at opmuntre mig til at fortsætte!“

„Gid nu Sødring og jeg maa gøre denne Rejse sammen! Gid den maa give os nye Kræfter, nyt Liv, ja, nyt Blod! Saa skal vi vende hjem med Henrykkelse til Hus og Børn og Venner!“

Min Mand talte med Dr. Silfverberg, der stærkt tilraadede Rejsen og ytrede, at den muligvis vilde kunne bringe en saadan Bedring i min Tilstand, at min Afskedsbegæring vilde kunne udsættes i nogle

Aar. Jeg ansøgte da Teaterdirektionen om Orlov. Herpaa modtog jeg følgende Skrivelse fra Konferentsraad Linde:

Vedbæk, d. 15de Aug. 1874.

Deres Skrivelse af 10de d. M., ærede Frue! har jeg uheldigvis først modtaget igaar Aftes her i Vedbæk, skjøndt den var adresseret til Kjøbenhavn. Dette beklager jeg meget, da De, forklarligt nok, ønsker et hurtigt Svar og dette ogsaa strax kunde være givet. Endnu mere beklager jeg, at jeg ikke kan give Dem et Svar, som De venter og ønsker det, hvad der følger baade af Forholdet i Almindelighed og Theatrets øieblikkelige Situation.

I Almindelighed gives der aldrig Nogen af Theaterpersonalet i Saisonen længere Permission, og en saadan vilde aldrig, saaledes som Theatrets Kræfter ere og overfor de Chancer, Repertoiret er underkastet, være forsvarlig. Det Yderste, hvortil man har kunnet komme, har været, enten noget før Saisonens Udløb at lade Ferien for en Enkelt for et Reiseøiemeds Skyld begynde noget tidligere, eller ved en Saisons Begyndelse noget at forlænge Ferien over den fastsatte Tid for Prøvernes Begyndelse. Altsaa allerede under almindelige Forhold vilde det have været vanskeligt at udvirke Dem en saa lang Permission, som De attraaer. Dog for en Kunstnerinde af Deres Rang og Betydning for Scenen, vilde og burde vel Vanskelighederne i saa Fald kunne overvindes, idetmindste saaledes som jeg opfatter Theatrets Forpligtelser mod Dem.

Men saaledes som Tingene i dette Øieblik staae, da det gjentagne Gange og endnu for ganske nylig, er mig *officielt* meddelt, at den ny Bygning bliver færdig afleveret d. 1. Septbr. og paalagt mig at have Alt i Orden til at begynde Virksomheden i Septbr. Maan.; da der med den største Vanskelighed er bragt et Repertoire istand, hvormed der kan begyndes og hvortil der med den yderste Anstrængelse arbeides baade her og i Udlandet paa at skaffe de aldeles manglende Dekorationer m. m.; da det forlængst er fastslaaet, at der skal aabnes med „Barselstuen“, til hvilket Stykke alt er forberedt, og hvor De har en Hovedrolle, som er Glands punktet i hele Spillet; da endvidere Repertoiret i det Hele har maattet anlægges paa Stykker, der spille i en simpel Dekoration — hvortil høre de Holbergske, Hostrupske og nogle af Hertz', der allerede have været i forrige Saisons Repertoire — jeg gjentager det, som Tingene saaledes staa, er det med det Ansvar, der er lagt paa mig, ligefrem umuligt at anbefale Deres Begjæring om at være fraværende netop i de Maaneder, hvor Tilstanden er i egentlig Forstand kritisk for Theatret, og hvori man ikke længer kan komme tilbage fra den engang lagte Plan for Repertoiret. Dette

er saa iøinefaldende, at jeg ikke har fjerneste Tvivl om, at selv for Dem, ærede Frue! vil denne Umulighed staa aldeles klar, og dette tør jeg saameget sikkrere antage, som Deres Plan dog er bygget paa den ikke begrundede Forudsætning, at Theatret først vil kunne aabnes i November Maaned eller senere*). Men selv antaget, at jeg vilde gjøre det Umulige eller det i det Ringeste med min Embeds- pligt Uforenelige, at anbefale Deres Begjæring, er Sagen dermed ikke afgjort. Det er ikke mig, men Ministeriet, der har at beslutte endeligt, og selv Ministeren kan ikke bevilge Begjæringen uden at gjøre Indberetning til Kongen. Og derom er jeg fuldt og fast overtydet, at Ministeriet — ikke at tale om, hvorledes det vilde bedømme en saadan Anbefaling af en Theaterbestyrelse — vilde rundt ud afslaae Ansøgningen. Hertil kommer endnu, at den nuværende Minister har, for at støtte sin Forgængers hele Færd med den ny Theaterbygning, den stærkeste Forpligtelse til Intet at foretage, der i fjerneste Maade kan gribe forstyrrende ind i Virksomhedens Gjenoptagelse i det ny Theater.

De vil, ærede Frue! af disse Bemærkninger see, at dette Svar ikke har kunnet kræve lang Overveielse, da det saa at sige er ligefrem givet ved selve Forholdene. Derimod har det i høi Grad været mig pinligt, at Deres Ønske er fremkommet i et saa ubeleiligt Øieblik. Der er ingen, der bedre end jeg, vil kunne fatte, af hvilken Betydning en Reise, som den paatænkte, i mange Retninger vil være for Dem. Jeg vilde derfor — hvis det tillades mig at tilføie min personlige Mening, anbefale, ikke at Reisen opgives, men at den udsættes. Ganske anderledes ville Forholdene formentlig stille sig, saafremt Tiden sees an. Naar Planens Iværksættelse udsættes til næste Aars Begyndelse og et Par Foraarsmaaneder tages til Hjælp, vil mulig Alt lade sig læmpe saaledes, at der kan tilstaaes Dem en længere Permission. Og da skal jeg visselig — hvis jeg til den Tid har med Theatret at gjøre — række Dem al den Hjælp, som jeg formaaer og hvortil jeg finder den stærkeste Opfordring, ikke mindre i Theatrets Interesse ved at bevare Dem for Kunsten, end i min egen personlige Hengivenhed for Dem.

Med største Agtelse
Deres ærbødige og meget forbundne
A. Linde.

Skønt jeg nu vel indsaa, at Direktionen var i en vanskelig Stilling, følte jeg dog, at min Tilstand var saa slet, at der ikke kunde være Tale for mig om at optræde. Vilde derfor Direktionen fastholde sit Afslag, maatte jeg anmode om min Afsked. Hvor alvorligt jeg tog hele denne Sag, viser følgende Uddrag af min Dagbog:

* Teatret aabnedes som bekendt d. 15de Oktober.

Torsdag d. 20. August.

Ja, Gud ved, hvad der skal ske; nu er det begyndt, det jeg længe har tænkt — min Afsked fra Teatret! Det er ikke noget let Skridt; jeg er saa forunderlig til Mode i disse Dage, men jeg føler bestemt, at det maa være saaledes. Jeg er svag — mit Legem er svagt, mit Hoved er træt — og naar jeg med Ro og Besindighed overtænker den Virksomhed, der nu ligger for mig, saa ser jeg tydeligt: Tilbagegang! Det kan ikke blive anderledes, nye Roller kan jeg ikke lære mere — mit gamle Repertoire er ikke nok til bestandig Gentagelse — især naar de bedste af mine Roller ligge døde, og uagtet al gentagen Anmodning fra min Side ikke maa komme frem. Jeg har nu et Par enkelte, som jeg er vedblevet at spille i mange Aar; det er ikke nok for mit eget Forlangende, jeg skammer mig, og den Følelse maa en Skuespillerinde, som Publikum sætter Pris paa, aldrig have. Nu beder jeg Gud hjælpe mig, at det maa sluttes!

Nu er det mod Slutningen af mit Ophold paa Sletten. Gusta er hos mig — vi begyndte, vi ender! Her er dejligt i Dag. Stranden er saa mørkeblaa, Solen skinner varmt. Imorges vare vi paa Bakkerne, ved Skoven og Steilbakke. Ja, jeg siger saadan en Sommerbolig faar jeg vist aldrig, en saadan Forening af Strand, Skov og Marker med de spredte Bøndergaarde. Jeg vil takke Gud for de fire Sommere, jeg har været her. Gid jeg maa mindes dem længe! Nu skal jeg maaske snart langt, langt bort. Gid alt maa være til sand Lykke og Velsignelse for os!

Umiddelbart efter at have modtaget Konferentsraad Lindes Brev indgik jeg med Andragende til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet om Permission, hvilket Andragende var bilagt med følgende Attest fra min Huslæge:

Kongelig Skuespillerinde Fru Sødring har i nogle Aar havt et i flere Henseender svagt Helbred, hvorfor hun gjentagne Gange har drøftet det Spørgsmaal med mig, om det ikke var bedst saavel med Hensyn til hendes Helbred som til den Stilling, hun bestandig har indtaget i Kunsten, at trække sig tilbage fra den sceniske Virksomhed, inden hendes Helbred var nedbrudt for bestandigt eller hendes Evner saa svækkede, at hendes Præstationer bleve mangelfulde.

Mest paa Grund af hendes Kjerlighed til Kunsten og Agtelse for det Publikum, der i saa mange Aar har fulgt hendes Virksomhed med Velvillie og Glæde, har hun hidindtil besluttet sig til at vedblive at spille, saavidt hendes Kræfter sloge til; men i det sidste Aar har der fundet en saa betydelig Aftagen Sted saavel af de legemlige som af

de aandelige Kræfter, at hun er saa at sige opslidt i Theatrets Tjeneste.

Foruden at hun lider af flere legemlige Onder, saasom Underlivsfeil, der gjøre saavel Gangen som Talen besværlige og undertiden pludseligt fremkalde Smerter, der nøde hende til øieblikkelig at søge Hvile, samt en Svaghed i Brystorganerne, der hindrer hende i at synge, ofte ogsaa i at tale høit, og medføre hyppige Indispositioner fra Stemmens Side, have ogsaa hendes aandelige Kræfter lidt, saa at hun har vanskeligt ved at memorere, ja! for Tiden endogsaa trættes ved Læsning selv af en Morskabsbog.

Hun havde haabet, at Opholdet paa Landet i disse Par Maaneder tildels vilde have raadet Bod paa disse Onder, men det har ikke været Tilfældet: hun føler sig snarere mere angrebet nu end ved Saisonens Ophør; hendes Underlivsplager ere for Tiden værre, og hendes Sind er i en høi Grad af nervøs Forstemning.

Som hendes mangeaarige Læge, der tilfulde kender hendes Constitution kan jeg ikke tillade hende at fortsætte en Virksomhed, der øiensynlig ødelægger hendes Helbred og forkorter hendes Dage, men maa paa det Indstændigste raade hende til at søge sin Afsked fra det Kongelige Theater formedelst Svagelighed.

Som et Forsøg paa at undgaae dette for Theatret og, lad mig kun sige det, for Publikum og den sceniske Kunst i vort Land saa uerstattelige Tab, har jeg raadet Fru Sødring til at søge en Permission paa 3 Maaneder for uopholdelig at foretage en længere Reise til sydlige Lande, hvor et mildt Klima og en skjøn Natur i Forening med Reisens Adspredelser kunde gjengive hende nogle af de Legemets og Aandens Kræfter, som nu svigte hende.

Det er mig ikke ubekjendt, at dette Forslag vil medføre betydelige Ulemper for det Kgl. Theater, navnlig nu ved Aabningen af Saisonen paa det nye Theater, men jeg har troet at det var min Pligt at fremsætte det som et Forsøg paa at bevare den udmærkede Kunstnerinde for vort Theater.

Under 5te September erholdt jeg da den attraaede Reisetilladelse ved følgende Skrivelse fra Teatret:

Chefen for det kongelige
Theater og Kapel.

Kjøbenhavn d. 5. September 1874.

Ministeriet for Kirke og Undervisningsvæsenet har under 3 d. M. tilskrevet mig saaledes:

„Med behagelig Skrivelse af 29 f. M. har Hr. Konferentsraaden tilstillet Ministeriet et af Kongl. Skuespillerinde Fru Sødring indgivet Andragende om, at der paa Grund af Sygdom maa forundes hende Permission indtil Udgangen af Aaret, for at hun derved kan sættes i Stand til at foretage en Rejse til Udlandet. Jo større den Beklagelse er, hvormed Ministeriet saavel af Lægeattesten som af Hr. Konferentsraadens Betænkning har bragt i Erfaring, at Fru Sødrings nedbrudte Helbred nøder hende til det ovennævnte Skridt, destomere redebon maa Ministeriet med Dem erkjende sig at være til — ganske bortset fra de store Vanskeligheder, der derved opstaa for Theatret — at opfylde hendes Begjæring i det Haab og med det Ønske, at hun maa vende saaledes styrket og forfrisket hjem fra sin Rejse, at hun endnu i en Række af Aar maa blive en Støtte for Theatret og berede Publikum den Nydelse, hun ved sit Talent saa ofte og i saa rigeligt Maal har forskaffet det. Hvilket man skulde anmode Dem om at meddele Andragerinden i Svar paa hendes Ansøgning med Tilføjende, at Ministeriet er betænkt paa, naar hun ved sin Hjemkomst igjen overtager sin Tjeneste ved Theatret, som en Paaskjønnelse af den Virksomhed, hun i saa mange Aar har udfoldet ved den Kunstanstalt, som hun har ofret sine bedste Kræfter, at tilstaa hende den Lønningsforhøjelse af 200 Rd., hvorved hun vil opnaa samme Lønning, som er tillagt Scenens ypperste Kræfter, til hvilke hun umisjendelig maa henregnes.“

Dette meddeles Dem herved til behagelig Underretning.

A. Linde.

XVI

Da det blev bekendt blandt Folk, at jeg agtede at rejse bort nu da Indvielsen af det nye Teater stod for Døren, vakte denne min Beslutning ikke ringe Forundring og Misfornøjelse. Denne Misfornøjelse kom til Orde gennem „Dagbladet“, der i sit Nummer for 1ste September efter først at have beklaget, at saavel Justitsraad Berner som Fru Heiberg og Hofballetmester Bournonville vare fraværende med Permission, gav sig til at jamre over, at nu ogsaa jeg rejste. Allerede i sit følgende Nummer meddelte „Dagbladet“ imidlertid, at Grunden til min Orlov var nedbrudt Helbred, og hermed troede jeg, at Bladet havde slaaet sig til Taals. Stor var derfor min Forbauselse, da jeg Dagen efter i Bladet læste en — tilsyneladende indsendt — Artikel mod mig, om hvis Tone Slutningen giver et Begreb. Denne lyder saaledes:

Men vor Hengivenhed for Kunstnerne og vor Paaskjønnelse af dem tager uvilkaarlig sin Maalestok fra den Kjærlighed til Kunsten og til Theatret, som vi se dem selv lægge for Dagen. Og — tillad mig at sige det — den, der i dette Øjeblik uden den mest tvingende Nødvendighed unddrager sig det fælles Arbejde, viser ikke i Gjerningen den sande Interesse for den Scene, hvis Gjenfødelse under nye og heldigere ydre Vilkaar imødeses med saa levende Deltagelse af enhver ægte

Tilskuer!

Denne Artikel satte min hengivne Ven Prof. Carl Holten i en saadan Vrede, at han afsagde Bladet. Kun mine nærmeste havde den fulde Forstaaelse af, hvor overhængende nødvendigt for mig det var at komme bort fra det hele og i nogen Tid leve under fremmede Forhold.

Den lange Rejse, som min Mand og jeg nu foretog sammen, forfriskede ogsaa mine syge Nerver i en overordentlig Grad. Under Indtrykket af al den Storhed og Skønhed, jeg blev Vidne til, styrkedes mine physiske Kræfter, og jeg udholdt paafaldende godt Rejsens Strabadser. Mit trætte Hoved følte en velsignet Lindring ved ikke som sædvanlig paa denne Aarstid at skulde arbejde med Roller. Jeg følte mig fri og uendelig lettet.

Paa Rejsen medførte jeg en tyk Notitsbog, som efterhaanden blev helt fyldt med Blyantsoptegnelser. Skønt meget heraf er af en rent personlig Karakter og udelukkende bestemt til at læses af mine nærmeste, kunne disse Optegnelser dog maaske ogsaa interessere andre, og jeg hidsætter dem derfor, idet jeg supplerer dem med Indtryk, som jeg har bevaret i Hukommelsen, samt med Uddrag af Breve fra Sødring til Hjemmet.

Onsdag den 16de September 1874 Kl. 7 Aften rejste Sødring og jeg bort fra vort kære Hjem. Mange gode Venner vare paa Bane-gaarden for at sige os Farvel. Vandinspektør Poulsen og Hustru fulgte os til Roskilde og sørgede for, at vi vare alene i Kupeen. Det var kærligt af Poulsens. Da vi kom paa Dampskibet, stod der en Officer, der sagde: „God Aften, Sødring!“ Det var Kaptajn Bardenfleth, der fører Skibet. Han sagde, at vi ingen Separatkahyt kunde faa; allerede for otte Dage siden var de to, der findes, optagne. Jeg kom ned i Damernes Kahyt. Sikken Redelighed! Der var fuldt, stop fuldt, af Damer og Børn — smaa, grædende Børn. Jomfruen anviste mig min Køje. Ak jeg arme Skind! en Køje saa stor som en almindelig god Agurk. Jeg stod stille i stum Fortvivlelse, saa lagde jeg min Taske og min Buket derind, og da jeg vendte mig om, stod Sødring paa

Trappen og saa ned til mig. „Din Stakkel!“ sagde han. „Aa,“ svarede jeg, „man kan vel udholde det for en Nat. Jeg vil sætte mig paa en Stol.“ Saa gik jeg op i Salonen for at spise lidt. Der var ogsaa fuldt; man spiste og stirrede paa hverandre. Da kom Bardenfleth hen til os og tilbød mig sin egen lille Kahyt. Det var smukt af ham, og glad blev jeg. Kahytten laa lige ved Herrerne's store Salon. Jeg gik derind, lukkede Døren, tog lidt af mig og lagde mig. Men der var ikke til at tænke paa at sove. Først støjede Herrerne i Salonen, og da de var gaaede hver til sit, begyndte Opvarteren at forlyste mig. Hans Huseren foregik omtrent i mit ene Øre — Knive, Gafler blev huggede ned i en Underverden. Dette varede en Evighed. Saa da alt var afvandsket, stillede han sig udenfor min Dør og børstede Støvler. Derefter faldt han i nogen Tid ned ad Trappen, og da det var forbi, hørte jeg Herrerne komme op paa Dækket. Jeg stod da ogsaa op fra mit Smertens Leje og stavlede op ad Trappen, ind i Salonen. Her sad Sødring og drak noget, der blev kaldt The. Vi nikkede med temmelig matte Øjne til hinanden, jeg satte mig ned ved hans Side og fik noget lysegraat noget i min Kop. Da det var overstaet, gik jeg op paa Dækket. Klokkeren var omtrent fem. Stjernerne vare endnu paa Himmelen, der var friskt og dejligt! Sødring præsenterede mig for en ung Mand, en Missionær, og vi kom straks i en meget livlig Samtale. Saa var vi ved Kiel, vi skyndte os til Banen, og afsted gik det til Hamburg. Ankomne hertil tog vi ind i Hotel l'Europe, et i enhver Henseende udmærket Hotel, dejligt beliggende over for Alster Bassinet, meget stort, udmærkede Værelser, ypperlige Senge og aldeles fortræffeligt alt, hvad man spiser; noget Kød, jeg aldrig har smagt Mage til. Jeg var naturligvis umaadelig træet, men Natten gjorde mig godt, jeg sov udmærket og følte mig meget styrket om Morgenen, da vi drog afsted til Kassel. Vi kom i Kupé med et ungt Brudepar — Tydskere — meget forelskede! Dernæst var der en elskværdig Dame, Hannoveranerinde. Hun og Sødring passiarede i et Kørevæk. Endelig to unge Mennesker. De vare stegne ind til os i sidste Øjeblik, da vi alt troede, at nu skulde vi ikke være flere. Jeg blev først ked af det, men da jeg saa, hvor syg og elendig den Ene af dem var, glemte jeg mig selv. Det andet unge Menneske var smukt, havde et fint Ansigt. Han bar paa mange Sager og stod lidt fortvivlet og saa sig om, hvor han skulde faa Plads — vi andre havde nemlig erobret omtrent alle Rum. Jeg maatte naturligvis hjælpe ham, og med Øjnene og min venstre Pegefinger gjorde jeg forskellige Forsøg paa at vise ham et lille Rum, idet jeg paa Dansk, som jeg af visse Aarsagers Skyld helst taler, sagde: „Der tror jeg er lidt Plads!“ Til Sødrings og min store Overraskelse svarede han hertil: „Aa Tak, jeg tænker det gaar saaledes!“ Det var en ung dansk Officer, der ledsagede sin

brystsvage Fætter til Syden. Vi stiftede Bekendtskab og talte en Del sammen.

Vi kom til Kassel Kl. 10 Aften, og tog ind i Hotel König v. Preussen, hvor vi fik et stort Værelse, meget elegant udstyret, men med temmelig daarlige Senge. Opvartningen elendig! I Dag, den 19de September har vi besøgt Wilhelmshöhe. Det var en ganske dejlig Tur. Vi havde en lille, let Vogn til to, og den bragte os i Løbet af fire Timer ud til Slottet, der ligger meget højt i henrivende Omgivelser. Man bliver i høj Grad bevæget, naar man ser dette vidunderlige Sted, som i sin Natur forener baade Alvor og Skønhed, og tænker paa, at her levede den stakkels franske Kejser i syv Maaneder under sit Fangenskab. Fra sine Vinduer kunde han se over til Herkules-Pavillonen. Køllen, som Herkules holder i Haanden, er saa stor, at 7, 8 Mennesker kan være i den, saa kan man gøre sig et Begreb om den hele Statues Størrelse! Parken om Slottet er meget smuk, rig paa sjældne Træsorter og Blomsterpartier. Der findes ogsaa et imponerende Væksthus, stilfuldt og smukt. Ved Wilhelmshöhe ligger et Hotel og et Pensionat, hvor jeg nok gad bo en otte Dages Tid. Kassel selv er en elegant By med mange, pragtfulde Bygninger, smykkede med Statuer. — Jeg skriver dette paa Banegaarden ved Kassel, medens Sødring er henne at tage Billetter til Heidelberg. Denne Banegaard er saa stor som en lille Verden.

Nu er vi paa Banen. Vi fare forbi dejlige, store Skovstrækninger, smukke Huse med grønne Skodder. Vejret er henrivende. Vinduerne kan staa aabne paa begge Sider. Sødring er ret i sit Es. Han studerer Bådeker og fortæller mig om alt, hvad vi komme forbi. Vort Tog er overordentlig langt, Folk er i Mængde med til de forskellige Byer. Vi køre over en Flod og passere to gamle Borgruiner paa høje Bakker. Overalt Skov. Her er et stærkt Folkeliv, da det er Søndag. Vi har det udmærket, ere alene i Kupeen — Sødring har betalt godt — og med god Appetit nyde vi Smørrebrød og drikke Rhinskvin. — Det er saa morsomt at se, her hvor vi nu køre, er Jorden ganske rød. — Nu er der et lille Barn, der græder. Jeg kan ikke se et lille Barn eller høre det le eller græde, uden at jeg maa tænke paa min lille Datterdatter!

Vi foer forbi Marburg, en By der ligger aldeles romantisk med en prægtig Kirke, og endelig Kl. 8 naede vi Heidelberg. Ganske ødelagte af Træthed var vi efter at have kørt fra Kl. 11 om Morgenen, og det smagte os derfor godt at komme til Ro i Hotel Prinz Carl. Fra det skønne Heidelberg gik Rejsen videre til Stuttgart. Banegaarden her er saa umaadelig, at man ingen Forestilling kan gøre sig derom. Der gaar en Passage igennem den saa bred som en Gade. Her findes Landkort over hele Verden. Til begge Sider er der Døre,

som føre til Ventesale og Restaurationer. Stuttgart er rig paa Pragtbygninger, og store Paladser ere under Opførelse. Sødring og jeg tale tidt med hinanden om, hvor smukt og smagfuldt der bygges i Udlandets Byer i Modsætning til hjemme i København, hvor der ikke synes at være nogen Interesse for Bygningskunst. Fordi vi ikke have Raad til at bygge pragtfuldt, er der dog ingen Grund til at bygge smagløst. I Stuttgart var der forøvrigt daarlig Luft og meget varmt. Vi spadserede et Par Timer omkring, sad paa forskellige Bænke og saa den elegante Verden drage forbi os, ridende, kørende og promenerende. Vi havde faaet et elendigt Værelse i Hotel Marquardt i femte Etage, ingen Udsigt, Murfolk, som arbejdede, og om Morgenen stod Solen saaledes ind i den lille Stue, at vi maatte lukke Vinduerne, rulle Gardinerne ned og lukke Døren op ud til Gangen, medens vi drak The. Natten havde tilmed været elendig. Sødring redte Seng to Gange. Da han endelig var faldet i Søvn og jeg da med, vaagner jeg ved det grueligste Spektakel. Det var Sødring, som faldt ud af Sengen, væltede et Bord med Vandkaraffe, Lysestager, Svovlstikker og andre Sager. Han kunde have slaet sig slemt, men, Gud ske Lov, det gik godt!

Torsdag, den 24de September.

I Gaar Aftes kom vi til Friedrichshafen og tog ind i et hyggeligt Hotel „Deutsches Haus“, hvor vi fik et overmaade smukt Værelse med Altan og Markise, udmærkede Senge, de bedste vi har haft, de første hvor der findes Skraakile. Vi blev aldeles henrykt over dem; de ere omtrent Mage til vore Senge hjemme; ja, man lærer at skønne paa, hvad man har i sit Hjem. Ligeoverfor Hotellet er der en smuk Have, som gaar ned til den yndige Bodensø. Paa den anden Side af Søen ser man en lang Række Bjerge. Her er Bade; Sødring tog sig et i Dag.

Nu har vi spist til Middag, meget godt. Vi sidder i Haven. Her er en meget stærk Hede. Det er dejligt at rejse, især naar man er noget stærkere end jeg, men der er dog intet, som kan lignedes ved at være i sit eget velsignede Hjem. Naar jeg nu sidder her og ser denne skønne Natur, den klare blaa Sø med Bjergkæden, der kommer mere og mere frem af Taagen, saa siger jeg: „Ak Gud, hvor det skal blive dejligt at komme hjem til min Herlighed ved det lille tiloversblevne Stykke Vestervold, til Eder mine kære, kære Børn, til Dig min yndige Bodil, min lille Engel, som jeg tænker paa i eet væk!“

Man ser mange komiske Skikkelser ved de forskellige Table d'hôter. Forleden i Kassel, hvor der var en Del Officerer til Stede ved Dineren, kom der en mageløs, himmelblaa, tyk Major ind af Døren og blev

af sine Kammerater modtaget med Smil og Haandklap, med Udraab: A-ha! A-ha! Han rullede med Øjnene, rød i Ansigtet, kuglerundt, blankt og varmt. Han satte diverse Flasker Rhinskvin til Livs, blev overgivet og gav sig til at plire med Øjnene over til en stiv Englænderinde, der sad paa den anden Side af Bordet.

Fredagmorgen, den 25de September.

Det er vidunderlig skønt Vejr. I Nat vaagnede jeg ved, at Maanen skinnede lige ind paa mit Hoved. De to Vinduer kan vi sætte Skodder for, men for Altandøren er der ingen. Det var et mærkeligt Syn. Jeg maatte lægge mig helt ind til Væggen for at undgaa Maanen.

Jeg staar i Reglen op Kl. 6, men disse to Morgener, vi have tilbragt her i Friedrichshafen, har vi hvilet ud til Kl. 6 $\frac{1}{2}$ eller 7. I Dag Kl. 1,30 skal vi med Dampskibet over Bodensø. Saa begynde vi paa Schweiz.

Dersom I, kære Børn, nogensinde komme hertil, tag saa ind i Hotel „Deutsches Haus“, som ligger lige ved Banen, og husk paa Eders Forældre, som vare glade her. I Haven, der ligger ligeoverfor Hotellet, og hvorfra Badehusene gaa ud, kan man gaa over, som man gaar i sin Stue, uden Hat. Her i Haven sidder jeg nu og skriver. Jeg har indrettet mig en hyggelig Plads i Skyggen under dejlige Træer. Sødring er i Bad; han gør allehaande Kunster for mig. Vi er ene i Haven.

(Brev fra Sødring til Hjemmet.)

Bellagio d. 30/9 74.

Elskede Børn!

Ligestraks vil jeg sige Eder, at vi have det godt. Moder er vel nok træt, men nogle Dages Ophold her vil forhaabentlig gøre, at hun kommer til Hægterne igen.

Vi rejste fra Friedrichshafen, et fortryllende Sted, den 25de Septbr. pr. Dampskib over den blaa Bodensø til Rohrschak paa den anden Side — kun en Times Seilads. Da Dampskibet var blevet forsinket omtrent 10 Minutter, var det med Nød og næppe, vi kom ind i en Kupé, men det lykkedes dog. Julie maa ved slige Leiligheder holde Vagt ved Tøjet og skiller sig ypperligt fra denne Virksomhed. Kupeen var saa temmelig optagen af en fin, ældre Mand — en Italiener — og et ungt Ægtepar. Naturen her paa den anden Side af Bodensø var saa vidt forskellig fra den, vi forlod. Syden begyndte at vise sig for os. Langs Rhinen kørte vi ind i en Dal, hvor store Maismarker afveks-

lede med Vinplantninger og Frugttræer i Hundredvis. Høje Bjerge i blaa, gennemsigtig Luft viste deres Konturer paa begge Sider, medens den lille Rhin som et uvornt Barn summede og smaasnakkede ved Siden af os. Det var en meget interessant Tur, som førte os til Ragatz, hvor vi ankom omtrent Kl. 5½ Eftermiddag. Vi tog ind i Hotel Suisse, et godt Hotel, men dog maatte jeg gøre Vrøvl, inden jeg fik et Værelse, som behagede mig, og som havde en god Udsigt. Endelig fik vi da et, og da jeg lukkede Vinduet op, var jeg nær daanet, saa deiligt var det at se ind ad Dalen, hvor Bjergene tegnede sig skarpt i den klare Luft, medens Tamina*) brusende lod sig høre. Efter Aftensbordet gik vi en Tur. Vi stod paa en Bro, der fører over Tamina, da Maanen langsomt steg op over Bjergkanten til venstre for os og kastede en Strøm af Lys og Glans udover Byen, i hvis Gader Sydens Liv viste sig. Vinduer og Døre stod aabne, Mænd og Kvinder sad paa Bænke og Altaner mellem Rækker af blomstrende Nerier og andre Sydens Vækster. Ragatz tæller om Sommeren 50.000 Bade-gæster, og hele Byen bestaar af Hoteller og Pensioner.

Trætheden tvang os hjem og i Seng. Næste Morgen gik jeg en lille Tur alene, medens Julie klædte sig paa. Jeg saa Kvæget blive trukket ud paa Græsgangene af smaa, brune Drengene og hørte dets Klokker klinge. Kl. 9 holdt en Vogn for Døren, og vi kørte da til Pfäfers, der ligger inde i Bunden af den Dal, der gennemstrømmes af Tamina. Det var en henrivende dejlig Morgen. Alt var friskt og dugbesprængt. Vejen gaar ind i Dalen ganske tæt ved Tamina, der bruser og syder dybt, dybt nede. Mange Steder er den hugget ind i Klipperne, saa at disse hænge som et Tag ud over den. Paa andre Punkter er den brudt igennem Klippen, saa at man kører som gennem en Port. Det er med en underlig Følelse af Beklemthed, at man befarer denne Vej, hvor man har Stenmasserne truende over sig og Afgrunden umiddelbart ved Vognens Hjul. Undertiden bøjer Vejen saa skarpt omkring Hjørnerne, at det er, som om Dalen pludselig lukkede sig, og al videre Fremtrængen var umulig. Saa aabner sig atter en Udgang og saaledes fremdeles, indtil man staar ved en temmelig betydelig Bygning, der ligger lige ved Tamina. Det er Badet Pfäfers, berømt i nyere og ældre Tider og overmaade meget besøgt. Med en Fører vandrer man ind i en Klippespalte, hvor man gaar paa en Art Bro eller et Stillads, der hænger ud over Tamina, og som er overhvelvet af Klipperne fra begge Sider, saa at kun en smal Stribe foroven sender lidt Lys ned til Menneskestakkelen, der næsten bedøvet og overvældet føler, at et Fejltrin bringer Døden, og at her hersker en Aand, der tvinger selv det mest tankeløse Menneske til at føle en Stemning, der ikke tillader

* Biflod til Rhinen.

hverken Latter eller høj Tale. Mutter var nær ved at daane, og jeg maatte tage hende under Armen for at understøtte hende. Inde, langt inde, er en Dør i Klippevæggen. Naar den aabnes, strømmer en varm Damp ud. Man gaar derind og befinder sig pludselig i et Rum, hvor der er saa hedt, at Sveden vælter ud af En. Det er et romersk Bad in natura. Julie gik dristig med ind, og vi drak af Vandet. Saa begav vi os paa Tilbageveien.

Da vi nærmede os Byen, blev vi opmærksomme paa en Herre, som stod udenfor et Hus. Idet vi kørte forbi, hilste han, saaledes at Julie udbrød: „Den Herre kendte vi vist!“ Lidt nede paa Gaden holdt vi stille, og da Julie vilde stige ud af Vognen, kom han hen til os og sagde, idet han rakte hende Haanden: „Goddag, Fru Sødring!“ Vi blev jo begge svært fornøjede over saa uventet at høre vort kære, danske Sprog. Det var Fabrikejer Ruben fra København, der boede her med sin Hustru, som netop var inde i en Butik for at købe nogle Sager. Hun og han fulgte os ned ad Gaden og bad os til Middag samme Dag. Vi tilbragte da nogle meget fornøjelige Timer sammen. Efter Bordet kørte vi en dejlig Tur, som førte os op ovenover Vejen til Pfäfers, den vi om Morgenens havde befaret og nu øjnede 2000 Fod nede som et hvidt Baand. Om Aftenen var vi til Koncert i Kursalen sammen med vore Værter, som ikke vidste, hvor godt de vilde gøre det for os. Sent var det, da vi i det klare Maaneskin begav os hjemad.

Vor Kusk, der havde kørt os til Pfäfers, tilbød os sin meget mægtige og tospændige Vogn til Colico ved Comosøen, og da jeg fra alle Sider hørte ham godt omtale, saa tog jeg ham for 160 francs. Næste Formiddag Kl. 11 brød vi op for over Via mala og Splügen at komme ned til Italien. Vejret var smukt, og vi havde sovet godt om Natten, saa at vi vel tilmode kørte en fortryllende Vej langs med Rhinen. Bjerge paa begge Sider, hvis Skraaninger var bedækkede med Vin, umaadelige Frugthaver med Masser af Æbler og Pærer. Det prægtige Landskab oplivedes af talrige Kvæghjorder, hvis Klokker tonede højt gennem den milde Luft. Ud paa Eftermiddagen naaede vi Chur. Klokkeren var 3, da vi holdt foran Posthuset, og tænk Eder vor ærgerlige Bedrøvelse, da en vrangvillig Postbetjent nægtede at lukke op før Kl. 4. Saalænge kunde vi ikke vente, vi maatte nødvendigvis videre. Jeg skrev da paa et Visitkort en Ordre til at sende Eders Breve til Splügen, gav en Mand paa Gaden 1 franc for at besørge det og steg derpaa lynende gal i Hovedet til Vogns. Ad en støvet Landevej rullede vi saa ad Thusis til, hvor vi først indtraf efter at det var blevet mørkt. Vi tog ind i Hotel Via mala, der ligger henrivende med Værelserne ud til en stor, dejlig Have. En tydsk Familje, der forlod Ragatz før vi, og som kørte med fire Heste (de vare syv), var alt ankom-

men og sad i Salonen, da vi gjorde vor Entré. Trætte, som vi vare. gik vi efter en Aftensmad, der bestod af Foreller, Kød og The, til Sengs, men fik dog Tid til forinden at kaste et Blik ud af Vinduerne. Maanen gød sit Væld af Lys udover Bjerg og Dal.

Vi fik just ikke megen Ro den Nat. Vejen fra Via mala fører lige forbi Hotellet, og hele Natten igennem kom den ene Vogn efter den anden raslende og klirrende ned ad Vejen. Saa kom en Tospænder, saa en Firspænder, saa Diligencen med seks Heste, kort sagt Vogntummel, Bjældeklang (alle Heste bære Bjælder om Halsen eller paa Hovedet) Piskeknald, Jodlen af Kuske og en Gang imellem en Sækkepipe, der trakteredes af en eller anden lokal Virtuos, alt dette — hvortil endnu kommer en Serenade af nogle Italienere — holdt os temmelig vaagne, indtil vi skulde op igen. Vi klædte os paa, medens Maanen stod paa den ene Side, og Solen gik op paa den anden. Kl. 6 gik det afsted opad Via mala. En mageløs interessant Tur. Rhinen paa den ene Side dybt nede og høje, høje Fjelde paa den anden, eller rettere paa begge Sider. Højere og højere op, Luften bliver koldere og koldere, endelig naas Splügen. Der fik vi Eders Breve, og inderlig glade blev vi.

Paa Hotel Splügen spiste vi til Middag. Her øvede Julie en Barmhjertighedsgjerning, som skaffede hende nogle Venner, der senere stedse, naar vi mødtes, viste, at de skønnede paa, hvad hun gjorde. Efter Middagsbordet lagde hun Mærke til, at en ung Dame af det Selskab, der samtidig eller lidt før os havde forladt Ragatz i den firspændige Vogn, gik med Tørklædet om Munden, som led hun af Tandpine. Med det Mod, som hele Vejen har karakteriseret Julie, henvendte hun sig paa Tydsk, som hun endnu kan fra den Tid, hun og Ida Storm talte det med Krøyer, til den unge Pige og tilbød hende nogle af Silfverbergs Tanddraaber. Julie hjalp hende med at komme Vat og Draaber paa Tandene. Senere traf vi atter Familien, og den unge Pige smilte nu over hele Ansigtet, thi vor fortræffelige Silfverbergs Draaber havde ganske befriet for Tandsmerterne. Pigebarnet var en Datterdatter af den medfølgende Herre, en *von Struckradt, Generalarzt, 1sten Armeecorps seiner preus. Maj*. Damerne omringede Julie og takkede hende. Eders Breve læste vi i Vognen efter at have forladt Splügen, medens vi stadig sneglede os højere op. Kl. omtrent 3½ var vi oppe paa Toppen i en kold Luft og en øde Egn. Sneen laa rundt om paa Fjeldtoppene. Et Kvarter senere overskred vi den italienske Grænse og blev eftersete af Toldvæsenet. Vi havde ikke kørt ret længe, før vi blev overfaldne af smaa, snavsede, sortøjede Unger, der med Haanden udstrakt løb ved Siden af Vognen og tiggede. Den første Dreng, der saaledes levendegjorde Italien, var yderst galant imod Julie, idet han kastede en Haandfuld af de hvide Blomster, som vi hjemme kalde Rølliker, ind i hendes Skød. Det var Syden, der efter

Evne og ubevidst ydede Kunstnerinden fra Norden sin Hyldest — rigtignok kun i Rølliker, men vi var ogsaa højt op over den Linie, der er Grænsen for Træer og Blomster, saa at det unge Italien vistnok ikke kunde gøre et bedre Udvalg. Nedad gik det bestandig. Mørket begyndte at indhulle Egnen, men vi kunde dog tydeligt se, at smaa og smudsige Huse med Madonna og Barnet malet uden paa dukkede frem, og, alt som Tiden led, blev hyppigere og hyppigere. Efterhaanden forandrede Landskabet Karakter. Vi kørte gennem store Skove af ægte Kastanier med Træerne bugnende af Frugt. Ud fra Kirkerne lød højtidelig Musik. Hele Skarer af Dreng og Piger, smukke, sortøjede Børn, men gyselig snavsede, løb ved Siden af Vognen med udstrakte Hænder. Vi kom forbi Osterier og Værtshuse af laveste Rang med smaa Børn, Kvinder og gamle Mænd paa Dørtærskelen. Om sider naaede vi i fuldkomment Mørke Chiavenna og tog ind i Hotel Conradi. Vi kom til dette Hotel gennem lutter Kristenbernikovsstræder, der i den mørke Aften tog sig mindre hyggelige ud. Husene ere høje og Gaderne saa snævre, at man kun kan se en smal Strimmel af Himlen. Fuldt af Butiker og Værksteder er der. Vi fik paa Hotellet et godt Værelse med store Vinduer ud til en Have, og trætte, som vi vare, gik vi snart i Seng. Da — ligesom jeg har slukket Lyset, og vi begge har lukket vore Øjne — lyder der et Rabalder, som om Klipperne rundt om os styrtede ned, eller som om man skød med Kanoner. Julie og jeg rejste os forfærdede i Sengen. Endnu et Skrald, Ruderne klirrede og derpaa en Lyd, som om 10,000 Katte blev rykkede i Halen og derudover tilkendegav deres Misfornøjelse. Jeg er aldrig bleven mere overrasket og Julie vistnok heller ikke. Det var *Musik*, men, ak Himmel, hvilken Musik og hvilke Trommer! Ud af Sengen røg jeg, hen til Vinduet, og dernede i Gaarden stod flere end tyve Militære med vajende Fjederbuske i Kepierne. Tænk Eder, kære Børn, Eders gamle Forældre, trætte og søvnige, og saa denne skrækelige Musik! Hver Gang Trommerne dundrede, klirrede Vinduerne, og derefter kom de falskeste Klarinetter, Oboer, Trompeter og Fløjter. Pludselig brast vi ud i Latter; dette var altfor komisk! Endelig efter omtrent halvanden Times Forløb holdt man op. — Morgenen efter vare vi nede i Haven, hvori voksede store Citron- og Orangetræer med Frugter og mægtige Nerier i Busket ligesom hos os Synger. Det var Sydens frodige Vækster! Det var Italien! Omkring os laa store Bjergstrækninger, og en Flod bruste forbi Haven. Kl. 11 kørte vi videre til Colico. Her gik vi ombord. Da en Hoben Dreng vilde entre op i Vognen, hvor Julie sad alene, hørte jeg hende med lynende Øjne sige: „Lascia stare!!!“ Fortæl Bertini, at vi slaa om os med Italiensk. I Colico holdt jeg en Tale til tre Sjovere og en Dreng; samtidig henvendte jeg nogle Bemærkninger paa Fransk til Dampskibets Styrmand, medens en

Tydsker tvang mig til at tale Tydsk. Jeg anbefaler Eder at lægge Eder efter Sprog; jeg har somme Tider mine Kæbeben helt af Led for at komme ud af det, og Sveden hagler ned ad mig. Men det gaar dog nogenledes.

Med et smukt Dampskib gik vi over Comosøen. Ligesom vi gik i Land, hørte vi midt i en Mængde Mennesker en dansk Stemme, der raabte: „Velkommen, Fru Sødring! Maa jeg som Dansk hilse paa Dem først af alle!“ Det var en Arkitekt Levinsen fra København, et elskværdigt Menneske, som paa sin Kunsts Vegne har opholdt sig her i mere end et Aar. Vi tog ind i Hotel Grand Bretagne, fordi det syntes os at ligge smukkest, og her sidder jeg da for det aabne Vindu med Comosøen for mig og med mine Omgivelser, som ere smukke, men rigtignok ogsaa som Levinsen siger „væmmelig friserede!“ Alt er nemlig Kunst her omkring, alt er lagt an paa en Pænhed, der banlyser det naturlige. Fede engelske og franske Damer, invalide, udlevede Herrer søge her at slaa Tiden ihjel. Det er Folk, som knap gide leve. Table d’hôtel er hver Dag i Stand til at fremvise en pragtfuld Samling af disse Individuer til speciel Fornøjelse for os. Julie er meget morsom med sine Bemærkninger over Gæsterne. I Gaar sad ligeoverfor os en gammel, svær Dame, der var belæst med Diamanter og drak sin Flaske Champagne med dovent Velbehag. En uhyggelig Tingest var hun! En Tydsker glædede Julie med at sige til hende: „Aber ihr Dänen — ihr habet ja doch auch eine Sprache!“ I kan tro, hun saa venlig ud. — Vi vare i Gaar inde i Villa Melzis Have, et pragtfuldt Anlæg, hvor Palmer, Busketter af Kamelier, Magnolier, saa høje som Bøgetræer, store Samlinger af Nerier, udstrakte Blomsteranlæg, Libanons-Cedre, kort alt, hvad Syden kan frembringe af skønne Væxter, forener sig om at forbause den Rejsende fra det fjerne Nord.

Julie er lidt træt, og vi blive her derfor vistnok til Lørdag — i Dag er det Torsdag, den 1ste Oktober — mulig ogsaa Søndag over. Derpaa tage vi til Lugano, Mailand, Florenz, via della scala 43. Skriv Firenze, det er vist bedre. Lev nu vel, kære Børn!

Eders hengivne
Fader.

(Fortsættelse af Dagbogen.)

Trods alt det skønne, jeg ser, længes jeg tidt efter mit Hjem. Undertiden er min Længsel saa stor, at jeg næsten ikke kan holde det ud. Jeg siger Eder, Børn, at har jeg elsket mit Fædreland før, er mit

Hjerte og Sind nu opfyldt af den højeste Fryd ved Tanken om det. Det har glædet mig at træffe flere Danske her. I Dag efter Middagen kom saaledes to unge Mennesker, Kandidaterne Bardenfleth og Rosenørn, hen og hilste paa os.

Vi roede forgangen Dag til Villa Carlotta, et henrivende Sted, hvor vi saa Thorvaldsens Alexandertog og dejlige Grupper i Marmor af Canova. I Gaar Fredag d. 2den Oktober gik vi op til Villa Serbelloni. Her ligger et stort Hotel, meget højt og henrivende skønt. Da vi vare komne derop, begyndte det at regne. Vi satte os lidt ind i Hotellet i det Haab, at det skulde holde op, men tværtimod, det blev stærkere. Endelig kom der ligesom et lille Ophold. Vi begyndte da Nedfarten, men vi vare saa uheldige at komme paa en fejl Vej, og den førte os rent bort fra vort Maal. Da vi kom ned, havde vi ikke Begreb om, hvor vi vare. En skikkelig Italiener, der grinede og gestikulerede, gik med os for at føre os paa den rette Vej, men vi maatte først et langt Stykke op igen. Det var næsten for meget for mig. Da vi endelig kom hjem, var jeg saa ødelagt af Varme, at der ikke kunde være Tale om at gaa ned til Frokosten. Jeg maatte blive paa mit Værelse og fik lidt Mad op. Imorges var Vejret bedre. Sødring og jeg blev da enige om at stige derop igen. Vi kom godt op. Der var aldeles storartet, en Have man ingen Forestilling gør sig om, Mandeltræer, store og løvrige, bugnende af Frugt, Magnolier, Cypresser, Myrter, Camelier, Nerier og Laurbær. Efter vor Hjemkomst blev det daarligt Vejr, Regnen styrtede ned, og Bjergene vare indhyllede i Skyer. Vi sad trætte oppe paa vort Værelse og hvilede os. Da ser jeg en lille Trekant mellem Bjergene, som er lys. Trekanten bliver større og større, den blaa Himmel viser sig, og Solen begynder at skinne. I et Nu var alt forandret, Græsset laa blødt paa Siderne af Bjergene, og en hel lang Bjergkæde traadte frem med sine Snetoppe, beskinne af Solen. Hvilket Syn! Paa Søen, som fik sin vidunderlige Farve, kom der Liv. Alle Gondoler og smaa Dampere blev satte i Gang. Englændere, Franske og Tydske kom ud, snadrende og leende. Engelske Damer anbragte sig rundt omkring med deres Tegnebøger for at opbevare denne herlige Stund.

Vi rejste fra Bellagio Søndag den 4de Oktober i et fortryllende Vejr over Comosøen og gik videre med Banen til Milano. I vor Kupé sad et Menneske, som havde et Fjæs saa ondt og et Legeme saa brutalt, at jeg ikke veed, jeg nogensinde har set Mage. Det er det nederdrægtigste Ydre, der kan sidde paa nogen Forbryder. Han havde et Sæde alene. Under Kørselen rejste han sig, og idet han vendte hele sin brutale Ryg imod mig, tog han sin Vadsæk ned, trak nogle Spisevarer frem og slugte dem. Til Milano ankom vi Kl. 5 om Eftermiddagen. Vi tog ind i et stort, overmaade dyrt Hotel. Om Aftenen og den næste Morgen foretog vi Spadsereure rundt i den prægtige By

og beundrede dens Rigdom af skønne Bygninger og Statuer. Fra Milano tog vi til Firenze, hvor vi fandt Ly i Rudolphis Hotel. —

Nu er der gaaet otte Dage, siden vi kom her til Firenze; disse Dage ere fløjne bort. Her er en uoverskuelig Mængde Kunst, Storhed og Skønhed! Man kan faa et *Begreb* om det ved at være her i otte Dage, men blot at *fare* det igennem, det er der ikke Tale om. Det ene skønne overgaar det andet. Staar man i Galleriernes Sale, overvældes man ikke blot af Malerierne, men af Lofterne, Væggene, Gulvene og Møblerne. Man er i een Forbauselse over den vidunderlige kunstneriske Evne, som har levet og virket her. Der hører betydelige Kræfter til at se alt dette, Kræfter, som jeg desværre mangler! Jeg mangler ogsaa Forudsætningerne for ret at kunne vurdere alle disse Rigdomme. Jo større Kundskaber den har, som rejser til denne prægtige By, desto rigere et Indtryk modtager han af den. Imorgen Kl. 8½ skal vi atter afsted — til Verdensstaden, til Rom!

Nu er vi paa Banen! Jeg sidder ligeoverfor to unge Mennesker, franske. Han har lagt sin Arm om hendes Liv; om det er, fordi han ikke veed, hvor han ellers skal lægge den, er mig ikke ganske klart, men hun er sød! — Vi køre gennem umaadelige Tuneller, saa lange, at jeg har talt til 190, og een, vi nu køre igennem, var endnu længere.

Jeg har været oppe i Dag Kl. 5½. Kl. 6¾ spiste jeg to blødkogte Æg og drak en Kop The. Kl. 6 i Eftermiddag kommer vi til Rom. Indtil da skal vi leve af lidt Brød, Ost og Vin. Unægtelig, Rejselivet har sine mindre behagelige Sider. — Her er vidunderligt! Det ene skønne Landskab præsenterer sig efter det andet. Nylig kom vi forbi en meget stor Sø med smaa beboede Øer. Stadig er vi omgivne af Bjerge, og jævnlig kommer vi forbi Byer, der ligge malerisk paa disse Bjerges Sider. Jorden er dyrket overalt, Vin, Oliven. Af og til se vi sorte Svin og hvide Stude. Vi have faaet to elskværdige Damer og en meget fin og intelligent udseende Herre ind til os. De gøre mig hele Tiden opmærksom paa de Skønheder, vi passere. — Nu kørte vi over Tiberen. Kl. er omtrent 4½. —

Kl. 7 ankom vi til Rom. Vore kære Venner, Freuchens, var der for at tage imod os og føre os til Hotellets Omnibus. Rosenbergs, som vi havde truffet i Firenze, passede ogsaa paa os. De vilde i samme Hotel som vi. Vi banede os da Vej igennem Virvarret af Mennesker, fandt Omnibussen, blev pakkede ind og sad nu, ventende paa vore store Kufferter. Pludselig staar en ung Herre for os. Det var Maleren Pietro Krohn, som havde været to Aftener ved Banestationen for at tage imod os. Det var nydeligt af ham og rørte mig meget. — Vi tog ind paa et Hotel ved Navn Oriente.

Dagen efter vor Ankomst til Rom kom Fru Heiberg op til mig for at se, hvorledes jeg havde det. Man havde sagt hende, at jeg var syg, og hun længtes efter at høre rigtig af mig selv, hvorledes det var. Hun var meget rar og venlig. Forresten var hun selv svag.

(Brev fra Sødring til Hjemmet.)

Elskede Børn!

Roma d. 17/10 74.

Uagtet jeg neppe — og Moder da end mindre end jeg — kan nære mig for Fluor og for en aldeles forfærdelig Kørsel, der rumler som om Dagenes sidste Dag var kommen; uagtet jeg her i Roma (vi ere her paa 2den Dag) endnu intet Brev — længselsfuldt ventet — har modtaget fra Eder, saa tager jeg dog min gamle Pen for at skrive Eder nogle Linier til og fortælle Eder, saa godt jeg kan, noget om vore fortsatte Reiseeventyr.

Mere end 2000 Aar have i Dag fra Tinden af Søjler og Kapitæler skuet ned paa os, Romas Historie, hvis Begyndelse ligger „blaanende“ i Sagnets Taage — ja, gid jeg kunde den saaledes, at jeg med rimelig Sikkerhed forstod at vurdere, hvad jeg ser. Børn, stræb og læs, saa at I engang, naar I kommer til at træde paa „Romas hellige Jordbund“ maa kunne „tolke“ den bedre end jeg, Eders Fader, kan det!

Efter denne, som det maaske vil synes Eder og andre, noget überschwengliche Indledning, gaar jeg trøstig — uagtet jeg som sagt er færdig at blive tosset af det morderlige Sjou og den Spektakel, der er paa Gaden — over til at klare Sagen paa en mere nøgtern Maade for Eder. I ville alt have modtaget et „fyldigt“ Brev fra Firenze!*). Ak ja, Firenze! Du var ogsaa for os „la bella“! Daglig vare vi ude paa Farten, og daglig saa vi, hvad vi aldrig ville glemme. En Dag i Ugens Begyndelse kørte vi ud til Klostret „La Certosa“, der ligger paa en Høj udenfor Byen. En prægtig Tur var det. Foruden os deltog i den Billedhuggerinden Frøken Kondrup og d'Hrr. Bardenfleth og Rosenørn samt vor opmærksomme Vært Rudolphi. En Munk viste os om — en prægtig gammel Fyr, der blev saa indtaget i Julie, at han bragte hende Blomster og Druer fra sin egen Have. Klostret er et af de interessanteste i Italien, saavel ved sin Historie som ved sin Beliggenhed og den Pragt, hvormed det er udstyret. Langt bort og vidt omkring ser man fra dets Buegange, og saa har det desuden et kemisk Laboratorium, hvor man tilvirker en Likør — Chartreuse — som vi efter at have set Klostret gjorde os til Gode med.

*) Brevet er ikke opbevaret.

Efter at vi i Firenze havde set, hvad vi kunde overkomme, forlode vi den 15de Oktober, Morgen Kl. 9½, den skønne Stad og dampede afsted til Roma. Reisen gik meget godt; det var varmt, og vi morede os rigtig udmærket, da det er en særdeles interessant Tur gennem Apenninerne. Banen er bygget med stor Kunst og fører gennem et Utal af Tuneller, der ofte have en saadan Længde, at man synes for Alvor at være inde i Jordens Indvolde med Frygt for aldrig at komme ud igen. Dejlige Udsigter til begge Sider afveksle. Kl. 5½ omtrent kom vi ned paa Campagnen, og da det var i Mørkningen, havde vi stor Fornøjelse af at se, at Campagnolerne : Hyrderne havde tændt store Baal, hvormed de sad. Det var med en egen Følelse, at vi, da Toget standsede, hørte, at der udenfor Kupeen raabtes: „Roma!“ Men hvad indeholder ikke ogsaa dette ene Ord af Minder!

Vi have i øvrigt for saa vidt forandret vor Reiseplan, som vi have besluttet at begive os til Neapel Onsdag eller maaske allerede Tirsdag : den 20de eller 21de Oktober. Vi ville altsaa dele vort Ophold i Roma i 2 Perioder i Stedet for som først paatænkt være i Rom i 3 Uger og saa i Neapel i 3 Uger. Man har nemlig her gjort os opmærksom paa, at Regntiden ofte begynder i Napoli i November, og da der kun kan være Udsigt til Glæde i godt Veir, saa have vi ikke turdet fastholde vor første Bestemmelse. Denne Ændring i Programmet er os for saa vidt ikke behagelig, som den forhindrer os fra at have den store Tilfredshed at være her i Roma, medens Freuchens ere her. Alle have imidlertid raadet os til snarest mulig at afgaa til Napoli. Vi blive i Napoli 14 Dage i Stedet for 3 Uger og lægge Resten til vort Ophold i Roma.

Igaar gjorde vi en dejlig Tur til Vogns. Vi kørte nemlig gennem Corso til Piazza Venezia, Forum Romanum, Colossæum, Titus' Thermer og Laterankirken. Forum Romanum kunde gerne tage en hel Dag — ligeledes Colossæum. Det myldrer af historiske Minder! Vi tog Sagen for grundigt, og der gik mere Tid, end vi havde tænkt. I Colossæum foretages der i denne Tid Udgravninger, der ere saare interessante. I Titus' Thermer saa vi Frescomalerier, der have holdt sig i omtrent 1800 Aar! Farverne stod endnu klart og smukt. Vi have i Dag besøgt Capitolium med de prægtige Samlinger af Billedhuggerarbejder. Endvidere have vi været paa Piazza del Popolo, den spanske Trappe og Monte Pincio, hvorfra vi har nydt den henrivende Udsigt over Rom med Peterskirken og Engelsborg — til venstre Quirinalet, hvor Vittorio Emanuele residerer. Freuchens og Rosenbergs vare med os. Som Kuriosum maa jeg fortælle Dig, min kære Johanne, at den Flaske Benzonsbitter, som vi i Fjor tog med paa vor Rejse

til Norge, og som vi heldigvis ingen Brug fik for, for største Delen er gaaet i den norske Dr. Rosenberg her i Italien. Saaledes hersker der selv for det bittere her i Livet visse Forudbestemmelser.

Jeg bør ikke glemme at fortælle Eder, at Fru Heiberg Dagen efter vor Ankomst var her og besøgte Julie. Hun har for øvrigt været uheldig med sit Logis. Lopper og andet Utøj fordriver hende andetsteds hen. Ogsaa vi have været meget plagede af disse her i Rom dominerende Insekter.

Apropos! Jeg saa i Gaar Aftes i „Skandinavisk Forening“ en „Illustreret Tidende“ med et Billede af den nye Skuespilfoyer, i hvilken Julie som Magdelone var anbragt. Nu ja, saa har man hende dog der, hvor man gerne vilde have hende!

Tirsdag d. 20de Oktober.

Sammen med Freuchens og Rosenbergs gjorde vi i Gaar en mangeløs dejlig Tur. Vi havde taget to Vogne, hver med to Heste for, og Kl. 8 om Morgenen rullede vi i yndigt Veir gennem Roms gamle Fæstningsværker, forbi Haver og Villaer, langs med høje Mure, ud over Campagnen. Campagnoler med spidse Hatte og lange Stænger i Haanden kom os i Møde. Af og til kom en eller flere Abbater gaaende, saa en Landsbyskønhed ridende paa et Æsel, saa en Drift Okser med lange Horn, saa en Gumpekærre, hvori Vintønder, og ovenpaa hele Læsset laa en lang brun Landmand og dvaskede i Solen, medens Muldyret, der trak ham, gemytlig traskede afsted, af og til tagende sig en Dot Hø af det Knippe, der var hæftet paa Siden af det.

Vort Maal var Tivoli. Vejen hertil er næsten halvfjerde danske Mil lang, og da den gaar opad, tager den Tid. Freuchen og jeg havde indrettet en Madkurv, som vi angreb, da vi kom til et Osteri. Rigtignok maatte vi spise staaende, Damerne siddende i Vognen, men bedre havde vi aldrig spist. Stemningen var „løftet“ og løftedes end højere ved Nydelsen af den medbragte udmærkede Vin. Efter endt Frokost kørte vi videre. Lidt efter lidt kom vi ind i et bakket og med Oliven-skove bevokset Terrain. En By, rigtig snavset italiensk By, optog os. Unge og gamle Skønheder stimlede sammen omkring os, Børn rakte Hænderne ud og tiggede. Man maa se et saadant lille italiensk Væsen for at forstaa, hvor smukt det kan være trods det Smuds, der ligger paa det. Jeg kunde da heller ikke dy mig, men kastede Soldi i Grams til hele Ungdommen, der væltede sig mellem hverandre og med paradisisk Naivitet fremviste, „hvad Gud har skabt!“ Følgen heraf var jo rigtignok ogsaa den, at Rosenberg og jeg paa vor Gang

gennem Byen vare omgivne af en Flok Piger og Drengene ligesom de russiske Matroser hos os. I et rigtig snavset Albergo endte hele denne Komædie, og vi gik da — efter først at have gjort Aftale om Middagsmaden — ind i „Tivoli“, som er et Terrain, fuldt af de vidunderligste Vandfald, med dybe Grotter og henrivende Udsigter ned igennem en af den rigeste Vegetation svulmende Dal. Det var en anstrængende Tur, og da vi senere samledes om Middagsbordet, der stod dækket ude i det fri, højt oppe ved en Ruin „Templet“, var Stemningen nok noget afdæmpet, saa trætte som vi vare, men den steg betydeligt, da vi havde faaet rigelig Kødsuppe, stegte Høns etc., og Foglietterne med Vin vare gaaede dygtig omkring imellem os. Fra vort Stæde nød vi et dejligt Skue af hele Tragten, hvori 5 à 6 Vandfald bruste ned over Klipperne i Skæret af den nedgaaende Sol. Taler blev holdt og Skaaler drukne. Hjemad gik det i Maaneskin over Campagnen, som strakte sig vidt og bredt omkring os, indhyllt i Taagedampe. Af og til kom Bønder med Fakler os imøde. Omtrent Kl. 9 naaede vi Hjemmet, uden at Røverne havde taget os.

Her er en forskrækkelig Uro i Gaderne om Natten. Folk vandrer rundt med Guitarer og Fløjter, spillende og syngende. Det lyder kønt og morsomt, men man snyder os for vor Nattero.

Lev nu vel for denne Gang, kære Børn!

Eders hengivne
Fader.

(Fortsættelse af Dagbogen.)

Jeg har følt mig meget træt her i Rom og har dog været nødsaget til at tage Sovemidler. Det er unægtelig en Skuffelse for mig, at vi straks maa videre til Neapel. Jeg havde haabet at kunne udhvile her. — I Dag, Onsdag den 21de Oktober, Kl. 10 Morgen, tog vi afsted og var i Neapel Kl. 5. Da vi vandrede igennem Banegaarden med vore Sager (vi have kun taget det nødvendigeste med, Resten staa i Rom) blev vi højst forundrede og meget glade ved at se vore unge Rejsefæller fra Florentz, d'Hrr. Bardenfleth og Rosenørn, staa og tage imod os. Fra Rom var vi i Følge med en anden ung Landsmand, en Læge ved Navn Schepelern. Vi kom alle til at bo i samme Hotel. Sødring og Doktoren gik til Table d'hôte. Jeg derimod kunde intet nyde, og gik op paa vort Værelse. Træt som jeg var, lagde jeg mig paa Sofaen. Da jeg havde ligget lidt, hørte jeg Musik. Det var tre Gadesangere med tre Drengene, der hver havde sit Instrument. De sang Operamelodier og en bekendt Folkesang, og da Stemmerne vare gode, klang Musiken smukt. Noget efter kom Sødring. Han havde

været ude med de unge Herrer og havde allerede set meget morsomt. Jeg var lidt forknytt, følte mig syg og var bange for at blive endnu værre. Imidlertid sov jeg dog godt den Nat, og næste Morgen rejste vi saa i det skønneste Veir til Sorrento, hvor vi nu har været et Par Dage.

Det smukke Veir beholdt vi ikke længe. I Gaar regnede det, og i Dag stormer det stærkt. Sødring er paa en Ridetur sammen med de tre unge Herrer. Det saa grænseløst morsomt ud, da de kom op hver paa sit Æsel. Æslerne satte straks afsted med dem i Galop ud af Haven og ned ad Gaden. De klemte sig fast, saa godt de kunde, alt medens de raabte og lo, saa de var nær ved at falde af. Den unge Doktor skreg: „Nej, det gaar s'gu ikke an! min Mave, aa min Mave!“ Men Æslerne stod ikke stille, før de havde Lyst.

Jeg sidder alene hjemme og er glad ved at have lidt Ro og Hvile. Jeg faar mange Smaating udrettet, som der ellers ingen Tid er til. Jeg har i Dag været saa næsvis at stoppe Strømper ligeoverfor Vesuv. Det havde jeg ikke tænkt mig for tre Maaneder siden. Udsigten fra mine Vinduer er henrivende. Det dejlige blaa Vand har store Bølger med Skum, Kysten ligger klar, thi Solen skinner. Neapel breder sig lige for mig, og lidt til højre hæver det mægtige Bjerg sig med sin Fjerbusk i Hatten.

Da det blev os sagt, at der ingen Udsigt var til roligt og stille Veir, besluttede vi tilligemed vore tre unge Rejsekammerater at bestille Vogn og tage afsted til Pompeji. Vi begav os da afsted alle fem i een Vogn. Det er en ganske overordentlig skøn Vej fra Sorrento til Pompeji, og da Veiret var smukt klart, tog alt sig prægtigt ud. Vi vare i godt Humør, og Passiaren gik muntert. Vi kom omtrent Kl. 1½ til Pompeji og tog ind i et lille Hotel „Solen“. Ak, min Gud, hvilket Hul! Vi kunde ingen Værelser faa straks, men saa gik vi alle for at benytte Tiden over i Pompeji. Der tilbragte vi tre Timer og det tre af de mærkeligste Timer i mit Liv. Forunderlig betagende er det at vandre her i disse Gader, se disse Levninger fra en længst forsvunden Tid, Sporene af al denne Rigdom og Pragt. Med en ejendommeligt højtidsfuld Følelse betragter man Vognfurerne i Gaderne, Inskriptionerne paa Hjørnerne. De er blevne til for 1800 Aar siden. Og saa denne vidunderlige dybe, blaa Himmel, op mod hvilken Vesuv med sin Røgsøjle hæver sig.

Der var skrækkeligt i „Solen“ — snavset, fuldt af Lopper og Fluor. Da jeg skulde drikke noget, Værten kaldte The, kunde jeg ikke for Fluor. En ung Arkitekt Schwanenflügel var saa venlig at staa og vifte Fluorne bort, medens jeg drak. Det var en ligefrem Nydelse at komme tilbage til vort gode Hotel i Neapel. Vi har to meget smukke Værelser her, der vende ud til Golfen. Hvad man faar, er godt, og

Folkene meget venlige. Jeg har forresten været syg, skønt jeg er yderst forsigtig med, hvad jeg nyder. Jeg længes ofte inderligt efter at komme hjem.

De danske Kunstnere, vi have truffet her i Italien, have alle, som naturligt er, været henrykte over Opholdet i det skønne Land. Undertiden synes deres Begejstring mig dog ud over alle Grænser, navnlig naar den giver sig Luft paa Bekostning af deres eget Fædreland. Jeg er inderlig glad over min Rejse, i høj Grad taknemmelig over at have set saa meget stort og herligt, men det nye, jeg lærer at kende, fremkalder bestandig en Følelse i mig, som jeg er glad ved, den nemlig, at jeg, naar vi atter lykkelig og vel komme tilbage til vort kære Danmark, og jeg maa leve en Tid endnu, skal i langt højere Grad, end jeg hidtil har gjort det, bestræbe mig for at blive fortrolig med mit kære Fædrelands mange Skønheder. Ja, Verden er rig! Gid Menneskene skønnede mere paa al den Velsignelse, Gud har overøst os med!

(Brev fra Sødring til Hjemmet.)

Napoli, d. 29/10 1874.

Elskede Børn!

Imorges, netop som vi stod op og klædte os paa, lød der Musik nede paa Gaden. Altandørene vare aabne. Et varmt Solskin — saa varmt, at vi senere maatte lade Persiennen gaa ned for Altandørene — straaledede ind i Værelset. Foran os laa Capri i Morgenbelysning, i denne blaalige Tone, der er egen for Italiens Luft, og som har noget forunderlig bebudende ved sig. Golfen var rolig og skinnede som bestrøet med Guldsand. Til venstre hævede Vesuv sig majestætisk med Røgsøjlen staaende ret op i den stille Luft. Foroven bredte Røgen sig, saa den fik Udseende af en Kæmpe-Pinie. Længere ude saas Ischia med Procida; Sorrentsiden præsenterede sig skarpt og klart. Imellem os og Capri laa Fregatten Vittorio Emanuele, nylig ankommen fra Levanten. Dens fine Ræer tegnede sig som sorte Linier i Horisonten. Nede fra Gaden lød Tummel og Raab, men som anført ogsaa Musik. En Bataillon Soldater marcherede forbi vore Vinduer. I Spidsen gik en hel Del voksne og Børn, henrykte over Musikken. Det var Hornmusik, og i mine Øren lød den underlig vildt. Børnene vare bogstavelig talt nøgne. Jo, en Stump laset Skjorte havde de paa; det var alt. Barhovede og jublende, vendende Kulbøtter, i Etvæk sættende sig ned for straks efter at springe op igen, saaledes

tumlede de foran Soldaterne. Og de voksne gav ikke Børnene noget efter. Ivrigt gestikulerende snart dansede de og snart sang de med begejstrede Miner.

Det morer os i det Hele meget at studere Folkelivet her i Napoli. Knap har Mørket sænket sig over Byen, før der lyder Sang og Guitar-spil overalt. Forleden Aften gik vi hjem langs med Moloen i dejligt Maaneskin. Da ser vi pludselig en Ild antændt midt ude paa Gaden og rundt om den en Skare Børn, ivrigt optagne af at stege Kastanier. Næppe fik de dog Øje paa os, før de omringede os og udstødte Raab om Soldi. En af dem holdt sin Hue op for Ansigtet, men over Huekanten fæstede han sine sorte Øjne fiffigt og spillende paa mig. Jeg smed da en lille Mønt hen til ham, som han opfangede i Huen, og saa skulde I have set, hvor pudsigt det klædte ham, da han gav sig til at søge efter Mønten i Huen, idet han affekterede, at den var saa lille, at han ikke kunde se den.

Det har saa ofte her i Italien paatrængt sig Julie og mig, hvilken stor og sand Digter Bournonville dog er — jeg mener, vi have erfaret det end mere end forhen. I Sandhed Bournonville har bragt naturligt, levende og saa smukt, som vel nogensinde vil og kan ske, Italien til os i sine Balletter. Gadesangeren i „Napoli“ hørte vi forleden Aften — ganske og aldeles en Figur som Bournonvilles. „Blomsterfesten i Genzano“ — Christian Winthers Yndlingsballet — „Festen i Albano“, og hvad de nu alle hedde, ere skaarne ud af det Italienske Folkeliv. Denne Følelse blev saa levende hos os forleden Aften eller rettere Middag, at Julie i en Kreds af danske udbragte Bournonvilles Skaal.

Vi haabe en af Dagene at komme til Capri — Vinden er af stor Betydning, og det er ikke godt at vente paa den.

Søndagften, den 1ste Novbr.

Igaar lykkedes det os endelig at komme over til Capri. Med et lille og, som jeg nok tror, raaddent Dampskib drog vi afsted i et udmærket dejligt, varmt Sommeveir. Den berømte Grotte er køn, dog navnlig for Vandets Vedkommende. Dette er som det smukkeste, vatrede, blaa Silketøj. Men langt over Grotten sætter jeg selve Capri, der er et sandt Paradis. Udsigterne ere her i Sandhed aldeles henrivende og Napoli med Torre del Greco, dell'Annunziato og Castellamare præsenterer sig saa yndigt, at jeg nok maatte give de tydske Damer Ret, der fandt det: „Ach so schön!“

Idag have vi haft fuldkommen tropisk Varme. Julie og jeg kørte en Tur i Eftermiddag langs Golfen ad Posilipo henimod Pozzuoli og tilbage. Vi havde en elegant Vogn med to hvide Heste for. Der

var vrimlende fuldt af Mennesker, tilhørende den fine Verden, baade til Fods, til Hest og i lette, fine Ekvipager.

Da vi om Aftenen var vendt tilbage til Napoli og gik fra Dampskibet, blev vi som sædvanlig omringet af Drengene. En af de smaa, nøgne Satanere kastede sig pludselig ned foran mig, hvilket ganske rigtig havde til Følge, at jeg faldt saa lang jeg er, paa Gaden. Saa dansede de en Kannibaldans om os, alt medens de hylede af Henrykkelse over, at det var lykkedes dem at faa „l'inglése“ til at lægge sig paa Maven.

En af de første Dage tænke vi at besøge Ischia . . .

Julie har det nu bedre, men man maa være meget forsigtig her. Alverden bliver syg. Vandet er aldeles ikke til at drikke, og hele Leve-maaden er jo forandret. Man har anbefalet os at spise Is, og vi fortære daglig en god Portion „Granita“. Aftenluften maa man vel vogte sig for. I det Øjeblik Solen synker under Horizonten, bliver det ofte forfærdelig koldt. Vi sidde da heller aldrig ude om Aftenen.

Lev nu vel, kære Børn.

Eders hengivne
Fader.

(Brev fra Sødring til Hjemmet.)

Roma, d. 8de Novbr. 1874.
Søndagften.

Elskede Børn!

Som Overskriften viser, ere vi komne tilbage til Roma. Vore Eventyr sluttede i Napoli i Fredags Middag. Vi forlod den dejlige By i et fuldstændigt Sommerveir, medens alt endnu var lysende og varmt. Mine Venner, Drengene, løb endnu den Dag omkring i den bare Skjorte, uagtet det var den 6te November. Vesuv sendte sine Røg-skyer mod Himlen, medens vi kørte til Jernbanen. Det har været et yndigt Ophold, saa rigt paa Skønhed og Livslyst, at vi aldrig ville kunne glemmet det.

Da jeg sidst skrev Eder til, fortalte jeg Eder, at det var vor Agt at gaa til Ischia. Jeg ønskede saa meget, at Julie skulde se denne Ø, og selv vilde jeg da ogsaa meget gerne besøge den. Fra vore Vinduer i Hotellet havde vi daglig kastet lange Blikke til den, og som den laa derude i Golfen med dens takkede Bjergspidser indhyllede i en blaa-lig Taage, saa den saa indbydende, saa underlig drømmende ud, at vi ikke kunde modstaa den. Vi tog da i Tirsdags en lille Vogn, og afsted gik det til Dampskibet. Da vi næsten vare komne ned til Hav-

nen, maatte vi vende om. Der var slaaet Bom for paa Grund af Reparationsarbejder. Her underrettes man aldrig om noget saadant. Det gaar altsammen, som det bedst kan. Heldigvis havde vi god Tid, og Uheldet bevirkede, at vi fik en meget morsom Gade at se, fuld af Handlende paa begge Sider. Der var Boder med Kød, Fisk, Mel, Makaroni og Frugt. Gaden var forskrækkelig snavset og stank grusomt. Men det bryder Italieneren sig ikke om. Han kan staa og spise i det bare Skidt. Fra Havnemolen førte en Baad, roet af to pjaltede Fiskere — de staa altid op, naar de ro — os ud til Dampskibet. Ikke et Menneske var der at se. Vi gik op, uden at nogen hjalp os, tog os en Plads, og saa kom Folk efterhaanden. Kl. 1½ afgik Skibet. Veiret var henrivende smukt. Da vi dampede ud af Havnen, udfoldede hele den Skønhed, der omgiver Napoli, sig for os saa pragtfuldt, at jeg ikke formaar at beskrive det. Vi sad paa Dækket og nød af Hjertenslyst. En stor Mængde Italienerne — Præster, Fiskere, Landmænd — var ombord og sad eller laa omkring os. Største Parten var Folk, der havde bragt Varer, Frugter, Grøntsager, Fisk etc., ind til Napoli, og som nu vendte tilbage, enten til Procida eller til Ischia. Dygtigt skreg Børnene; navnlig var der en lille, ilter Satan, der i eet væk kom op at skændes med sin Dukke og blev saa lynende arrig, at hun hvinede, saa det kunde høres over hele Skibet.

Hele Kysten udover, lige fra Napoli til Pozzuoli, er henrivende dejlig og saare karakteristisk, da der overalt er Rester og Spor af vulkansk Virksomhed. Skrænterne stige brat ned mod Golfen, ofte afbrudte af Grotter og store Kløfter — een Grotte gaar tværs igennem Fjeldet og var alt i Oldtiden besøgt som en stor Mærkværdighed. Vandet, hvori man sejler, er mærkværdig smukt. Snart synes det azurblaat, snart grønligt, snart violet — altsom man er længere ude paa Golfen eller kommer ind under de Klipper, som beskylles af dens Bølger. Ved Landingsstederne komme Baadene ud og tage imod Passagererne. Morsomt er det da at høre Fiskerne raabe til hinanden. Der er et Liv og et Røre, som om hver Mand for sig havde den Hovedopgave at skrike højest og fægte livligst med Armene. Det er umuligt at se paa alt dette uden at føle, at det vistnok brænder inden i disse Mennesker. Vi havde taget Billet til Casamicciola, der er det Sted paa Ischia, hvor de bedste Hoteller findes, og som udmærker sig ved sine varme, mineralske Bade, der bruges stærkt af Italienerne og Udlændinge. Kl. 5 omtrent kom vi til vort Bestemmelsessted, og nu skulde vi da selv hejses ned i Baaden. Italienerne ere meget forekommende mod fremmede, rigtignok med den Bagtanke at plukke Soldierne fra dem. Julie kom nok saa godt ned i Baaden, og det gik imod Land. Ved Landingsstedet modtoges vi af en hel Sværm Æsler, baade tobenede og firbenede. De tobenede vare slemt paatrængende

og vilde endelig have Julie op paa et af de firbenede. „Lasciáte mi in pace!“ raabte jeg. „Jeg vil gaa!“ sagde Julie og viste paa sine smaa, pæne Fødder. Ligemeget! Sex firbenede og to tobenede Æsler vedblev at følge os lige i Hælene opad de stejle Skraaninger og forlod os ikke, før vi vare komne til Hotellet „Piccola Sentinella“. Dette ligger saare smukt oppe paa en Højde, omgivet af Vinhaver, Orange- og Citronlunde og med en aldeles henrivende Udsigt over Golfen og den opad Skraaningerne kastede By. Vore Værelser vendte ud til en Loggia, hvorfra denne prægtige Udsigt kunde nydes.

Lige nedenfor Loggiaen laa en stor Orangelund. Træerne formelig bugnede af Frugter og maatte støttes for ikke at knække over. Ogsaa Granatæbletræer var der i Mængde med Frugter glødende og revnede, saa at de røde Kerner kom til Syne. Gennem en Dør i Bagvæggen paa det ene af vore Værelser kunde vi komme lige ud i en bag Hotellet liggende Have, der var helt fuld af Morbær-, Orange- og Citrontræer. Disse sidste stod belæssede med gule og grønne Frugter, medens samtidig de hvide Blomster tittede frem mellem Frugterne. Tillige vrimlede Haven af blomstrende Rosenbuske. Man fortærer i Italien alle de Lærker og Nattergale, som man kan overkomme at faa fat paa. Derfor er Lunden blottet for Sangere. Jo, en Gang imellem peb i Hotellets Have en lille Fugl, en Mejse af en egen rødbrystet Art. Helt spøgelsesagtig flagrede den omkring. Denne Stilhed gav Haven et ejendommelig drømmeagtigt Præg, som meget forøgedes derved, at ikke et Vindpust rørte sig. Stille, lydløst og stive stod Træer og Buske. Ikke et Blad sitrede.

Uagtet nu dette Opholdssted er saa smukt, gik dog min Tanke med Længsel imod Nord til Hjemmet, til vort elskede Danmark med den friske Vind og de kendte Toner i Naturen. Især blev denne Følelse levende hos mig, naar jeg om Aftenen stod ude paa Loggiaen og imellem de mangfoldige Stjerner paa den pragtfulde Himmel søgte og fandt Karlsvognen og Nordstjernen. Jeg har følt meget for denne skønne Natur, men jeg tror ikke, at jeg kunde leve mit Liv rigtig glad i den.

En Dag ved Table d'hôtet fortalte en lille, gesvindt Franskmand, der havde en ligesaa gesvindt lille Kone, at han havde bestilt en Tarantel til om Aftenen: „Maaske kunde det mere Dem at se den blive danset!“ Jeg havde i Napoli saa ofte raabt til Gadedrengene, der tiggede, at det vilde regne med Soldi, naar de blot vilde danse Tarantellen. Drengene stod da straks paa Hovedet eller dansede Kannibaldans, men nogen egentlig Tarantel tror jeg ikke, at Bourbonville vilde have fundet i alt dette. Saameget gladere blev Julie og jeg ved Udsigten til paa Ischia i en stille, dejlig Natur under den „blaaeste“ Himmel at se skønne Naturbørn ved Kastagneternes

Klang danse denne berømte Dans, der jo er et Udtryk for baade „Kærlighed“ og „Had“.

Om Aftenen forsamlede vi os da alle i den af Lamper oplyste Loggia. Selv den syge Grosserer L. fra København var kommet ned for at se Dansen. Julie havde drapperet sig i det røde Shavl, som I jo nok kende. Jeg stod midt imellem Kokkepigen og Værtinden. Foran mig havde jeg en rødskægget, skallet Engelskmand, hvis Næse en Gang nok havde været flækket paa langs, idetmindste var der en gyselig Revne i den, og bag mig sad en tydsk Dame, der idelig raabte: „Ach wie schön! reizend!“ Henne til venstre i Halvmørket sad en noget fed Guitarspiller og en Yndighed, der slog Tamburin. Pludselig røg ud paa Gulvet en gammel Kælling med bare Ben og en ung Pige af Statur som en Bønnestage. Som vanvittige gav de sig til at springe omkring hinanden, snart skrævede de ud i den ene Retning, snart i den anden. De hoppede og sprang, som om Gulvet var gløende, og det saa ud, som om den gamle Satan ledte efter et Koste-skaft for straks at ride til Bloksbjerg, medtagende den unge Pige. Saa løftede hun Hænderne i Veiret, saa faldt hun paa Knæ, saa satte hun det ene Ben frem, saa vrikkede hun med R Den unge Pige havde et ganske rart Ansigt og dansede ret kønt, men alting blev fordærvet derved, at hun saa vel som den gamle vare umanerlig smudsige og aldeles ikke festlige af Udseende. Lige paa en Studs sprang der en Lømmel ind imellem dem. Han var til Hælvten rødklædt og forresten skiden. Han overtog den unge Piges Parti, da hun ikke kunde mere. Saa sprang han omkring med den gamle, der syntes aldrig at kunne blive træt. Da hun endelig langt om længe maatte give sig, begyndte den unge Pige paa en frisk, og samtidig foer en af Opvarterne, iført graa Bukser og sort Frakke, med Serviet i Haanden, ud paa Gulvet. Som fuldkommen ravruskende gale jollede de rundt. Saa sprang atter Kællingen frem tilligemed to pjaltede og barbenede Dreng, iførte hvide Lærredsbukser. Hele Tiden dundrede Tamburinen og klimprede Guitaren, medens den unge Pige slog Kastagnetterne. En ynkeligere Forestilling har jeg aldrig set.

Fredag den 6te November — Dagen efter Julies Debutdag — forlod vi Ischia. Dampskibet, der skulde føre os til Napoli, laa ude paa Reden og gik Kl. 6 Morgen. Vi maatte altsaa op Klokken omtrent 4. Det lykkedes os. Da jeg ved denne Tid kom ud paa Loggiaen, stod Maanen over Bjergene. Dagen var endnu ikke brudt frem, og Stjerne-nerne skinnede pragtfuldt paa Himlen. Vi nød — af visse Aarsagers Skyld — en Kop Salep hver og lidt Brød. Saa begav vi os paa Vej ned gennem den stille By. Baaden førte os ud til Dampskibet og gyngede os lystigt paa den sorteblaa Golf. Det begyndte at lysne i Østen. Nogle Skyer — lette Forløbere for den opgaaende Sol — gled

op over Horizonten. Som en Kæmpe aftegnede Vesuv sig mod den røde Morgenhimmel — Bjerget laa der, som om det var indfattet i det gyldneste Guld, og paa tværs af dets Top hvilede den lange Røgsky, som nu var sort til Forandring fra den lyse, næsten helt hvide Fjerbusk, der i det fulde Dagslys pryder Kæmpens Hoved. Paa een Gang gød Solen sin Strøm af Lys udover Golfen med dens mange Fiskerbaade og Sejlere med Latinsejl, over de spidse Klipper, der danne Overkanten af Capri, Procida og Ischia. Napolis yderste Pynt imod Pozzuoli traadte stærkt frem i denne henrivende Morgenbelysning, de bratte hvidgule mod den blaa Golf vendende Skrænter laa badede i et Lyshav. Det var et Syn, som ingen kan beskrive. Dets Farvepragt, dets uendelige Storhed og den Ejendommelighed, hvormed det overvældede os, var saa imponerende, at det var for os, som om en Port blev slaet op til en anden Verden.

Men vi vare ganske rigtig om end paa Vandet saa dog paa Jorden. Vore Maver — ak Ve! — mindede os om Forgængeligheden. Uagtet vi ere overordentlig forsigtige, have vi dog ikke kunnet undgaa det for Rejsende i Italien fælles Skibbrud og ere oftere blevne uddrevne af Paradiset formedelst Mavepine. Jeg raader derfor alle, som vil være i Fred og Velvære i Napoli, at hænge Maven op hjemme og kun medtage, hvad der kan staa sig.

Indsejlingen til Napoli var en Fortsættelse af alle de Skønheder, som min svagelige Pen har beskrevet. Den var endt Kl. omtrent 9, og vi i Land, slaende om os med Arme og Ben for at frigøre os for den Mængde Dagdrivere, der paa Landingsstedet modtog os som en hel Sværm Fluor. — Samme Dag reiste vi til Rom. Medens Veiret i Napoli lige til det sidste holdt sig sommervarmt, er her koldt. Vi glæde os til at se Roms Skatte og tænke at blive her til den 26de November.

Eders hengivne
Fader.

(Fortsættelse af Dagbogen.)

Nu er Veiret saa slet, at det forhindrer os i meget. Regnen øser ned. Naar man vil ud, maa man køre. Det er kedeligt, og Vognene ere smaa og daarlige. Vi havde dog set en Del, men kun lidt i Forhold til, hvad her er. Vi have været paa Capitolium, i Vatikanet, i Peterskirken og set flere Malerisamlinger. Ogsaa enkelte Kirker have vi besøgt og set mærkelige Madonnabilleder, som Folket pynte med Sølv- og Guldhjerter, Ædelstene, smaa Lamper o. s. v. Skulpturen her i Italien sætter os i Beundring — Maleriet ganske vist *for en Del* ogsaa, navnlig da, hvad vi deraf saa i Firenze, men Maleriets

Omraade er saa ringe. Aldrig Genremaleriet, aldrig noget taget ud af Folket, aldrig Natur eller Landskab, men altid Madonna, Marterhistorier. Enten er det en Himmelfart eller en Stakkel, hvis Tarne bogstavelig blive halede ud af Livet paa ham, en Hængnings-, Kvælnings- eller Brændingsproces af en eller anden Martyr. Paverne sidde overalt og stirre — ligeledes Biskopper. Dette bliver noget langt i Længden. — Den Gade, vi bo i, er omtrent som Pilestræde, smal, kold, snavset. Kaféerne ere skrækkelige. Man gør sig ingen Forestilling om noget lignende.

Jeg har besøgt Fru Heiberg et Par Gange. Hun er glad, naar jeg kommer, og viser sig imod mig aldeles som i gamle Dage. Hun ler af, hvad jeg fortæller, og har intet af den forunderlige Fornemhed og Pirrelighed, som saa ofte stødte mig tilbage hjemme.

Skandinaverne her i Rom indbød mig til en Fest, Onsdagen den 18de November, Middag Kl. 6, i Hôtél du Globe. Pietro Krohn kom med Vogn og hentede os Klokken lidt før 6. Vi kørte hen til et meget elegant Lokale. Jeg blev modtaget af Komiteens Herrer, Ravnkilde og Ingerslev, som førte mig ind i Salen til Selskabet. Omtrent 50 Mennesker var forsamlede. De unge Kunstnere omringede mig. De visé mig en Interesse og Venlighed, som aldeles overvælder mig. Jeg havde Ravnkilde tilbords, og lige overfor mig sad Fru Heiberg med Justitsraad Berner ved sin Side. Efter første Ret blev der omdelt en Sang, forfattet af Maleren Bredal, som jeg har lært at kende her i Rom og ret er kommet til at holde af. Pietro Krohn havde smykket mit Eksemplar med en nydelig Randtegning. Saa afsang Selskabet de fire første Vers:

Her mellem Romas
 Deilige Høie,
 Her hvor den gule
 Tiber sig snor,
 Her hvor de lette
 Ranker sig bøie
 :/ Frem af den rige,
 Solvarme Jord, /:

Her hvor Cypressers
 Toppe sig gyng
 Sagte i Æthrens
 Lysende Bad,
 Her hvor de røde
 Roser sig slynge
 :/ Ind mellem Laurens
 Glindsende Blad, /:

Her hvor Du skuer
— Hvor Du end vanker —
Stige af Jorden
Tusindfold
Vidner om Fortids
Mægtige Tanker,
:/ Vidner om Kunstens
Herlige Old, /:

Her hvor de røde
Roser sig slynge
Ind mellem Laurens
Glindsende Blad,
Her vi Dig Alle
Hilse og synge:
:/ Velkommen hid
Til den evige Stad! /:

Derefter rejste Ingerslev sig og holdt en mageløs dejlig Tale til mig
— gid jeg havde den! — og saa blev sidste Vers af Sangen sunget:

Lune! Du Snilletts elskværdige Datter,
Deilige Barn, saa frisk og saa sund,
Født uden Smerte og hilset med Latter,
:/ Vaagnet til Liv i en lykkelig Stund! /:
:/ Du, bag hvis smilende Læber er gjemt,
Blandet saa sødt, baade Alvor og Skjemt, /:
Hør vore Bønner og vælg Dig et Sæde,
Her hvor Din Yndling er Dronning ikkvæld!
Lad over Festen, af Liv og af Glæde,
Falde en Dug fra Dit straalende Væld!

Jeg takkede med et Par Ord for alt det skønne, der var sagt og sunget til mig, og nu rejste Sødning sig og udbragte Fru Heibergs Skaal. Han fortalte om den store Indflydelse, Fru Heiberg havde haft paa mig i min Ungdom — hvor overordentlig hun havde modtaget mig, da jeg kom til Teatret, og hvor taknemmelig vi erindrede dette. Det var sandt hvert Ord, og Sødning gjorde det smukt og rigtigt. Derefter udbragte Krohn en Skaal for det nye Teater, og nu gik Talerne Slag i Slag. Henimod Slutningen af Maaltidet overrakte Kunstnerne mig en prægtig Mappe med Akvareller, Tegninger og Fotografier. Festen forløb i enhver Henseende udmærket smukt, og det var en stor Glæde, man gjorde mig.

I hele den sidste Del af vort Ophold i Rom var vi hyppigt sammen med Medlemmer af den skandinaviske Koloni. En Middag tilbragte vi hos den elskværdige Frøken Gottschalck. Her traf vi sammen med Krohn og Haslund, de velsignede rare Mennesker. Vi havde det ganske udmærket, og der blev saamænd foræret mig en høj, romersk Messinglampe til Erindring om Dagen. Saa var vi en Aften hos Ingerslevs, og ligeledes gjorde Etatsraad Bravo et Selskab for os, som var smukt og meget morsomt. Vi sad til Bords fra Kl. 5 til 9. Den sidste Dag, vi var i Rom, spiste vi til Middag sammen med Krohn, Haslund, Bredal, Ingerslevs, Frøken Gottschalck og Rosenbergs. De vare alle aldeles mageløse imod mig. Da vi sagde Farvel for sidste Gang, sagde Ingerslev: „Det er muligt, at jeg aldrig ser Dem mere, men det véd jeg, at jeg glemmer Dem aldrig!“

Fredag den 27de November rejste vi. Da vi om Morgenen kom paa Jernbanestationen, blev vi modtagne af Haslund, Krohn, Bredal, Godfred Christensen, den norske Maler Peters, Billedhuggerinden, Frøken Kondrup, Bardenfleth og Rosenørn, som vare mødte for at tage Afsked med os. Frøken Kondrup bragte mig en stor dejlig Buket Blomster. Dr. Rosenberg fik jeg desværre ikke sagt Farvel til. Han var ude efter en Buket til mig, men da han kom, var vi rejste.

Vi pilede da atter afsted med Banen. Kl. 7 Aften naaede vi Firenze. Vi tog ind ligesom sidst hos Rodolphi og fik et hyggeligt Værelse med Ild i Kaminen. Vi gik tidlig til Sengs. Næste Dag spadserede vi rundt i den dejlige By og naaede ogsaa at komme lidt op paa Gallerierne. Da vi den følgende Morgen stod rede til at begive os til Banestationen, kom Rodolphi og meddelte mig højtideligt, at Skandinaverne ønskede at ledsage mig. Udenfor Hotellet stod nogle Herrer. En af dem, den danske Arkitekt Amberg, overrakte mig en prægtig Buket Roser. Saa fulgte vi ad til Banen. Kl. 10½ gik Toget.

Omtrent Kl. 11 Aften naaede vi Venedig. I Mulm og Regn tumlede vi ned til Vandet og blev transporterede ned i en Gondol. Som en Pakke stoppede man mig ind i et Hylster midt paa Baaden, og der sad jeg fortunlet og trøede, at jeg drømte. Føreren roede og roede og drejede om Hjørner. Bestandig Vand, Vand! Aaren plaskede, Regnen dryppede; hist og her blinkede Lygterne. Alt saa uvirkeligt, eventyrligt ud. Endelig holdt Gondolen foran en Trappe, der gik lige ned i Vandet. Vi stod ud og vandrede op ad Trappen. Det gjorde skam godt at komme ind i et varmt Værelse. Vi sov godt den Nat, stod op Kl. 8, og efter at have drukket The vandrede vi ud i den mærkelige By. Vi besaa den skønne St. Marcuskirke, hvor Loft og Vægge bestaa af lutter Mosaik. Ude paa Marcuspladsen flokkedes Duerne om os. Jeg købte Mais, og da jeg rakte Hænderne ud, satte

der sig saa mange Duer paa mine Arme og Hænder, at Armene tyngedes ned. Saa vandrede vi ind i det pragtfulde Dogepalads. Vi saa Værelserne, hvor Timands-Raadet har dømt til Døde, vi saa den snævre Gang, hvorigennem de mange ulykkelige have vandret over Sukkenes Bro til Fængslerne, de skrækkelige Fængsler, hvor Rummet er ganske lille og mørkt, hvor Lejet er af Sten, og hvor den Smule, Fangen fik at spise, blev stukket ind til ham gennem et lille firkantet Hul. Ak min Gud, hvor Menneskene dog ere grusomme! Man gaar stille og lider, naar man ser slige Steder. — Den følgende Dag roede vi rundt i Kanalerne, besøgte Grønttorvet og tog endelig hen til en af de store Glasfabrikker, hvor vi fik Lejlighed til at beundre en Rigdom af de skønneste Glassager.

Om Aftenen, Kl. mellem 10 og 11, forlod vi Venedig. Atter sad vi i Gondolen og roede afsted i en Taage saa tæt, at vi ikke kunde se to Alen frem for os. Lydløst gik det; kun Aarens Plasken hørtes. Vi førtes udefter, ud. Det var en ejendommelig Følelse. Ud, ud, bestandig længer ud i dette Mælkehav. Endelig saa vi Lys — to Punkter i Mælken. Det var Lanterneerne paa det Dampskib, hvormed vi skulde sejle til Triest. Gondolen lagde til. Ikke et Menneske kom til Syne paa Skibet. Sødring gik først op paa Trappen, rakte mig Haanden. Saa kom jeg da op. Der stod vi. Manden nede i Gondolen skulde af med Kufferter og Vadsæk. Ingen kom. Endelig viste en lille bleg Dreng sig, og henne paa Skibsdækket dukkede tre mørke Skikkelser frem gennem Taagen. Gondolføreren bandede. Sødring maatte da tage fat, og ved Hjælp af den lille blege Dreng lykkedes det at faa Bagagen hejset op. Kort efter satte Skibet sig i Bevægelse. Jeg gik ned i Kahytten, en meget god Salon med god Luft. Vi havde bestilt Separatkahyt, og denne blev os nu anvist. Jeg var saa uforsigtig at se paa Køjernes Puder og Lagner. De vare kulsorte af Snavs. I Salonen var der en Del Mennesker, nogle Herrer og en Familje, der talte et Sprog, som jeg aldrig har hørt Mage til. Det var en slavisk Familje, sagde Kahytsjomfruen. De snakkede, lo og var meget støjende. Endelig blev der stille. Ligesom vi sad — nogle havde lagt sig paa Sofaerne — begyndte Skibet at slingre. „Naa!“ tænkte jeg. Jeg kiggede ind til Sødring og sagde: „Jeg tror, det begynder at blæse!“ „Aa,“ svarede han, „det er ikke noget. Vi er jo nu ude paa Adriaterhavet!“ Paa een Gang kaster Skibet sig saaledes, at vi alle fare op. Den slaviske Madam udbød: „Ach mein Gott, was ist doch dies!“ En Herre kom væltende ned fra en Hylde, Døren sprang op, Glas og Kopper klirrede imod hinanden, en Stol væltede. Ligeoverfor mig klagede en Dame: „Aa! Aa!! Aa!!!“ Hun raabte ynkeligen: „Cameriere!“ Opvarteren kom og førte hende ud. Saa gav en af den sla-

viske Families unge Piger sig til at stønne: „Aa! Aa!! Aa!!! Ach, meine Schwester Hanchen!“ Da begyndte mine arme Indvolde at gøre Oprør. Ævret var opgivet. Første Gang i mit Liv gennemgik jeg Søsygens skrækkelige Kvaler. Jeg troede, jeg skulde opgive Aanden. Sødning kom ind for at hjælpe mig. Saa var han afleveret. Vi tumlede Haand i Haand ind i vort Lukaf, jeg tog fat i et Gardin for at holde mig oprejst, og udmattede kastede vi os paa vore Hylder. Det var en skrækkelig Nat!

Henad Morgenstunden blev det bedre, Uvejret stilnede noget af, og endelig naaede vi Triest. Men vi havde forsinket os seks Timer. Vi blev her til næste Dag og afgik saa med Toget til Graz, hvortil vi ankom i stærkt Snevejr. Hele Natten og den følgende Morgen sneede det. Det Tog, hvormed vi agtede os til Wien, skulde efter Planen afgaa Kl. 11 Formiddag. Vi stod og ventede paa Perronen tilligemed en Mængde andre Passagerer, men Toget udeblev. Endelig Kl. 12½ kom et Snetog, der gik forud. En halv Time senere brusede det rigtige Tog ind for Perronen. Det sneede vedblivende stærkt. Omsider kom vi afsted, men kørte meget langsomt. Rejsen fra Graz til Wien er for øvrigt henrivende smuk, en storartet, romantisk Natur. Kl. 10—11 om Aftenen naaede vi Wien, og glade var vi.

Vort Ophold i Wien strakte sig over 5 Dage. Vi besøgte i den Tid to Gange Burgteatret og to Gange Hofoperaen. Den første Aften i Burgteatret saa vi et Sørgespil af Adolf Wilbrandt, kaldet „Gracchus der Volkstribun“. Jeg vil just ikke sige, at vi vare synderlig opbyggede ved denne Forestilling. Spillet var helt igennem svulstigt og unaturligt — dog med een Undtagelse. En ung Romer kommer ind og begynder at tale. Baade Sødning og jeg spidsede Øren. Her var den savnede Naturlighed, Intelligensen, det ubeskrivelige, som kaldes Talent. Vi saa efter i Personlisten og fandt hans Navn: Lewinsky. Det var Burgteatrets berømteste Skuespiller, som havde vakt os af vor Dvale. Den anden Aften, vi tilbragte i det gamle, navnkundige Teater, morede vi os fortræffeligt. Vi saa tre smaa Stykker: „Die Schwestern von Rudolstadt“, „Feuer in der Mädchenschule“ og „Wenn man nicht tanzt“. I det første og sidste var det navnlig den aldeles ypperlige, ældre komiske Skuespillerinde, Fru Haizinger, som indtog os. Jeg morede mig saaledes over hende, at jeg har faaet Lyst til selv at spille hendes Rolle i „Wenn man nicht tanzt“, og jeg tager derfor det lille Stykke, som er en Bagatel, men morsomt i en god Fremstilling, med hjem. Ogsaa Barrières „Feuer in der Mädchenschule“ (feu au couvent) er underholdende. Her beundrede vi navnlig en ung Dame, Fru Hartmann, som var sjælden nydelig. — I Operaen hørte vi „Den Stumme i Portici“ og Wagners „Tannhäuser“. Af Wagners

Musikværker kendte vi „Lohengrin“ og „Mestersangerne“ hjemme- fra, og vi stod saaledes ikke helt fremmede overfor hans geniale Ud- tryksmaade. Udførelsen af „Tannhäuser“ var glimrende; navnlig hen- rev Fru Friedrich-Materna som Elisabeth os ved sin skønne Sang og rørende Naturlighed. Jeg vil aldrig kunne glemme hendes vidunder- lige Foredrag af Bønnen i sidste Akt. Ved at iagttage den sjældne Naturlighed, hvormed saavel hun som flere af de andre behandlede deres Partier, kom jeg uvilkaarlig til at tænke paa en Ytring af min Broder Adolph, som er en stor Beundrer af Wagner. Adolph sad en Dag under en af Prøverne paa „Mestersangerne“ i vort kgl. Teater nede i Parkettet, og ved Siden af ham havde en af vore musikalske Berømtheder taget Plads. Pludselig siger denne til Adolph: „Kalder De nu det Musik?“ „Ja vel,“ svarer min Broder, „musikalsk Konver- sation!“

Vi forlod Wien Torsdag den 10de December. Nu sidder jeg alene i mit Værelse i et Hotel i Prag og længes inderlig efter mit Hjem. Det er jo sagt saa ofte: „Det er dejligt at rejse, men det bedste er dog at komme hjem.“ Det allerbedste er dog, at det er sandt. Hvad der har plaget mig mest paa Rejsen, er — tror jeg — Opvarterne. Man kommer om Aftenen forfrossen og anstrengt til Hotellet, gaar ned i Spisesalen for at faa lidt varmt og styrkende. Den er tom og uhyggelig! En god Stund sidder man og venter, saa kommer to, tre kjoleklædte Individer søvngigt drivende. Man bestiller The, Æg, Smør og Brød. Langt om længe arriverer et af Individerne med en The- potte, hvori findes noget lunkent Vand med en bitter Tilsætning. „Hvad er det for noget?“ spørger man halv grædefærdig. „Det skulde være The!“ siger Individet flot, medens han visker Støvet af sine Støvler med sin Serviet. Og Brødet og Æggene — gammelt og mugne. Man finder sig i det uundgaaelige og giver sig i Lag med Maaltidet. Saa begynder Individerne at trave rundt om Bordene. Bag om ens Ryg vandre de frem og tilbage, stadig holdende Øje med, hvad man foretager sig. Hvor jeg dog fryder mig ved Tanken om snart at være fri for Hoteller og Opvartere.

Nu har jeg da ogsaa set Berlin. Ja, Byen er jo stor og pragtfuld. Der er mange, meget smukke Bygninger, saaledes Slottene, hvoraf flere gøre et hyggeligt Indtryk. I Keiserens Palais er der navnlig et Hjørnevindu lige for Operahuset, som har vakt min Opmærksomhed. Vi kom der forbi en Aften, da Vinduet var stærkt oplyst. Man saa ind i en Salon, hvis Vægge vare højrøde. Prægtige Lysekroner hang ned fra Loftet og kastede deres Skin ud i Sneveiret. Men her er ingen Glæde og Livslyst i denne By. Kun Storsnudethed og Opblæst-

hed! Militær overalt. Hvor man end færdes i Kafeer, Teatre eller paa Gaden, hører man Sablernes Raslen og Knækken. Jeg er glad over, at vi snart skal herfra . . .

Vi ere atter i Hamburg og have taget Ophold i et udmærket Hotel — l'Europe. Venlig Tone, gode Senge og en meget smuk Beliggenhed. Det sner i Dag og har gjort saa i omtrent fjorten Dage. Her sidder jeg ved Vinduet, ser ud paa det hvide Tæppe, den graa-hvide Himmel og tænker med Ængstelse paa, at det mulig ogsaa sner hjemme, maaske endnu meget stærkere, saaledes at Korsørbanen standses. Det er en rædsom Tanke!

Hurra!!! Nu er jeg i mit velsignede Hjem! Tidlig og sent takker jeg min Gud! Alt er gaaet godt! Mine Erindringer fra min store Rejse ere utallige, og alle ere dejlige. Hvad jeg har set og oplevet, er ikke til at beskrive. Store, mægtige Indtryk!

XVII

Efter at være hjemkommen meldte jeg mig til Tjeneste i Begyndelsen af Januar 1875. Rejsen havde vel i Øjeblikket haft en udmærket Indflydelse paa mine Nerver. Dog følte jeg afgjort, at der i de sidste Aar var foregaaet en stor Forandring med mig. Jeg var ikke stærk som tidligere. Jeg maatte stadig tage Hensyn til, hvad mit Helbred kunde taale, og jeg maatte forlange en særlig Hensyntagen fra Teatrets Side. Og det Spørgsmaal paatrængte sig mig tidlig og silde, om det var muligt for mig med de physiske Kræfter, som nu stod til min Raadighed, at udøve min Kunst saaledes, at jeg følte, at jeg virkelig udrettede noget, at jeg ikke gik tilbage, og at jeg ikke behøvede at skamme mig for mig selv.

Det var mit Ønske at optræde første Gang i en lille Rolle. Dels turde jeg efter saa lang Tids Hvile ikke straks binde an med en af mine betydelige Opgaver, dels kendte jeg jo slet ikke den nye store Scene og vidste ikke, hvilken Indflydelse den mulig vilde have paa min Kunst. Blandt mine Holbergske Skikkelser var der en, som jeg endnu ikke har omtalt nærmere, en Skikkelse, som hørte til mine tidligste og kæreste Fremstillinger. Det var Gedske Klokkers i „Barselstuen“. Det faldt mig da naturligt at vælge denne til min første Optræden. Nogen Vanskelighed kunde dette mit Ønske ikke berede

Teatret, thi „Barselstuen“ skulde jo efter den oprindelige Bestemmelse have indviet den ny Scene, og alt var rede til Komediens Opførelse. Der hengik dog næsten seks Uger, efter at jeg havde meldt mig til Tjeneste, inden Prøverne tog deres Begyndelse.

En behagelig Overraskelse havde jeg paa disse Prøver. Skønt min Stemme efter Sigende altid har haft noget dæmpet i sin Klang, hørtes den dog tydeligt rundt i Huset. Trods den store Scene forstod man hvert Ord, jeg sagde. Og jeg talte dog ganske som sædvanlig. Hermed vil jeg dog ikke sige, at de store Forhold i den ny Teaterbygning ikke ere til Skade for de reciterende Skuespil. Det ligger i Sagens Natur, at den Forbindelse mellem Skuespillerne og Publikum, som ikke kan undværes, hvor den fulde Illusion skal naas, ikke eller kun saare vanskeligt kan knyttes i vort nuværende Teater paa Grund af den store Afstand, der er mellem Scene og Tilskuerplads. Ligeledes lider S sammenspillet ved Teatrets overdrevne Størrelse.

Det var mig en stor Glæde atter at færdes mellem mine kære Kammerater. Følte jeg end Savnet af de gamle og tarvelige Omgivelser, hvor jeg havde oplevet saa meget skønt og rigt, saa inspireredes jeg til Gengæld ved at se de mange, kendte Ansigter, som alle ønskede mig et hjerteligt Velkommen. Og Gedskes Replikker faldt da fra min Mund som i fordums Dage paa den Scene, der nu var sunken i Grus.

Jeg griber her Lejligheden til at meddele et og andet om min Fremstilling af Gedske Klokkers. Min Forgænger i Udførelsen af denne Rolle var Foersom. Hvorvidt jeg har været den første Skuespillerinde, der har spillet Gedske, derom maa jeg sige, véd jeg intet bestemt, men det er ikke umuligt. Forskellige andre kvindelige Holbergske Karakterer har det været Skik og Brug at lade fremstille af Aktører, men det er da for det meste stærkt chargede Skikkelser, hvorom Talen er. Imidlertid ses det dog, at det ikke altid var Hensynet til Rollens Plumshed, der var det afgørende, idet netop i „Barselstuen“ den kvindelige Hovedperson — Barselkonen — der af Digteren er skildret saa decent, ved Stykkets Opførelse paa Holbergs Tid spilledes af en Mand, nemlig Mr. Pilo. Med dette for Øje falder det maaske ikke saa urimeligt at antage, at ogsaa Gedske Klokkers oprindelig er blevet fremstillet af en Mand, og at dette siden er fastholdt som Tradition.

Gedske er den elskværdigste af de besøgende, den eneste, der virkelig interesserer sig for Barnet og Familien: „Jeg gratulerer Madamen med hendes unge Datter; det be' dog ingen Søn denne Gang, som jeg tænkte!“ Hun tager paa den godmodigste Maade imod de Irettesættelser, som Barselkonen tildeler hende, og stiller sig ikke op,

men er ganske jævn og naturlig. Det findes ikke antydnet af Holberg, naar Kaffen skal serveres. Vi ordnede det saaledes, at Pigen bød hende den midt i hendes Udbrud af Graad efter Replikken: „Det er sandt nok, Madame! Man kan holde Døttre bedre i Ave. Jeg veed nok, hvad Fortræd min Moster, Giertrud Smeds, har haft for hendes Søn Andreas; jeg kand ikke tænke derpaa, Madame! uden Taarene staaer mig i Øynene.“ Jeg betonedede saa Overgangen fra Graad til straalende Glæde over Kaffen skarpt — hele hendes Ansigt blev lysende af Fornøjelse —, og dette Moment var altid sikkert paa at fremkalde Jubel hos Tilskuerne. Jeg lod hende derpaa nyde Kaffen af Underskaalen med den inderligste Velbehag, ganske, som jeg havde set Amagerkonen Kirsten i Porten til mit Barndomshjem i Adelgade gøre det, og Træk for Træk fulgtes jeg af Publikums Forstaaelse, indtil jeg tog den sidste Draabe af Underskaalen, vendte Overkoppen om, lagde Skeen ovenpaa og med et Suk gav det Hele tilbage til Pigen. I Replikkerne anvendte jeg med Maadehold og *uden simpel Betonning* den folkelige Udtale af Sproget, sagde saaledes „gore“, „gort“ i Stedet for „gjorde“, „gjort“, ligeledes „be“ i Stedet for „blev“ og saa fremdeles. Paa Barselkonens Spørgsmaal: „Blev da Suppen god, da Flesket kom deri?“ svarer Gedske: „Ja hun be deilig, Madame!“ Jeg lagde her Eftertrykket paa *be* (blev), hvilket forstærker Udtrykkets Inderlighed.

Der er faa Skikkelser, jeg har elsket som Gedske Klokkers, og ingen af mine Fremstillinger er bleven mødt med større Sympati. Goldschmidt har glædet mig ved sine hjertelige Ord om denne Figur. Han kaldte den for et lille, hollandsk Billede og mente, at det vilde have været umuligt for mig at udpensle den i saa høj en Grad, hvis den havde været større i Omfang. Ogsaa Fru Heiberg interesserede sig meget for den brave Kone, og da vi indstuderede „Barselstuen“, medens hun var Sceneinstruktrice, afbrød hun Prøven, fordi det forekom hende, at en af de andre Damer, hvis Scene faldt før min, efterlignede Gedskes Maade at drikke Kaffe paa. „Hvad er det, De gør der,“ udbød hun nede fra Parkettet; „De maa ikke kopiere Gedske og forspilde Virkningen for Fru Sødring!“ Bagefter sagde hun meget vredt til mig: „Ja, det er jo det nemmeste; naar man ikke selv kan gøre noget, saa laaner man én, der er saa god som ti!“

Det morsomste Minde om Gedske ejer jeg dog i et Vers fra Konferentsraad C. N. David, der i yngre Aar kom meget i mine Forældres Hjem. Verset modtog jeg Morgenen efter, at anden Akt af „Barselstuen“ var bleven opført ved en Forestilling, der fandt Sted den 27. November 1872, til Indtægt for de vandlidte. Det lyder saaledes:

Riimbrev
til
Fru Sødring.

Den gamle Rosenkildes ægte Datter,
Jeg bringe vil min Tak for *Gedske Klokkers*,
Som skaffed' mig saa sund en Latter,
At til mig selv jeg sagde: det er Pokkers,
At mig et Spil kan saa forynge,
Skjændt fire Snese Aar nu paa mig tyngte
At *det* saa lysteligt kan mane frem
Min Ungdoms glade Tid i Konstens Hjem!

For hvert et Træk De *Gedske* gav
Og lod vor Holberg stige af sin Grav,
For Øiets Lyn, som De til Pigen skjød,
Da hun den brune Drik Dem bød,
For Holden af den tagne Kop,
Som ud tilbunds De drak,
Og for den sidste Draabes Slikken op,
For *det* og mere — tag min Tak!

den 27. Novbr. 1872.

C. N. David.

Som *Gedske Klokkers* optraadte jeg da første Gang efter min Hjemkomst Onsdag den 17. Februar 1875. Det talrige Publikum modtog mig med en stormende Velkomsthilsen, og Deres Majestæter Kongen og Dronningen, som overværede Forestillingen, sendte mig smukke Blomster. Nogle Dage efter modtog Hendes Majestæt Dronningen mig i Audiens og viste mig den største Ligefremhed og Godhed. Under Audiensen kom Hans Majestæt Kongen og Hendes kongelige Højhed Prinsesse Thyra til Stede. Alle underholdt sig med mig paa den elskværdigste Maade.

I Løbet af de følgende Maaneder spillede jeg endnu et Par Gange, sidste Gang den 26. Maj 1875 i „Barselstuen“. Da Tæppet den Aften faldt efter min Scene i anden Akt, var det for aldrig mere at gaa op for mig igen. —

I Sommeren 1875 opholdt jeg mig sammen med min yngste Datter og Søn nogle Uger i Silkeborg og frydede mig ret ved at leve i Ro og Fred her midt i den skønne Natur. Vi boede paa Hotel Silkeborg og gjorde derfra vore Udflugter til Søs og til Lands, som oftest i Selskab med Kommandør Meinertz og Frue, der tilbragte en Del

af den smukke Aarstid hos deres Søn, Løjtnant Meinertz, som havde Ansættelse ved Papirfabrikken. Disse elskværdige Mennesker viste os stor Gæstfrihed og vare utrættelige i at føre os omkring til alle Egnens smukke Punkter. Den friske, aromatiske Skovluft gjorde mig godt, og den nervøse Udmattelse, som pinte mig i saa høj Grad i Byen, fortog sig næsten fuldstændig i disse herlige Omgivelser. Det Ønske blev levende hos mig, at jeg maatte kunne tilbringe Resten af mit Liv i Fred og Stilhed paa Landet.

Den unge Meinertz havde stillet en Baad til vor Raadighed, som var os til megen Glæde. Med den roede vi i de varme Sommerdage op ad Aaen — „Floden“, som Kommandøren kaldte den —, lagde os ind under Elletrunternes skyggende Løvtag og plukkede paa Hjemvejen de dejligste Buketter af Aakander, som siden smykkede Spisebordet i Hotellets store Sal. Helt op til Naaege — et Skovfogedhus, hvor man kunde faa „Vand paa Maskine“ — strakte vore Farter sig. Her tilbragte vi saaledes sammen med Kommandørens en fornøjelig Aften, hvor et Musikkorps, bestaaende af Arbejderne fra Papirfabrikken, spillede for os. Musikken lød saa smukt i den stille Aften, og ude paa „Floden“ gled Baadene, fyldte med fornøjede Mennesker, frem og tilbage.

Fra mit Ophold i Silkeborg har jeg bevaret Erindringen om et for mig meget interessant Møde. Min Broder Adolph havde i de senere Aar oftere talt til mig om Sognepræsten ved St. Johanneskirken paa Nørrebro, Frimodt. Adolph satte stor Pris paa denne begavede Mand og havde jævnlig lange Samtaler med ham. Frimodt var bekendt som en meget streng Prædikant af den religiøse Retning, som senere har vundet saa betydelig Terræn her i Landet under Navn af „den indre Mission“. Jeg havde selv hørt ham tale og undret mig over hans Haardhed, og det var kommet mig for Øre, at han ved forskellige Lejligheder i skarpe Udtryk havde brudt Staven over den sceniske Kunst. Jeg kendte ikke Pastor Frimodt personlig, men i længere Tid havde jeg næret et brændende Ønske om at træffe sammen med ham for at tale med ham om denne Sag. Her i Silkeborg fik jeg nu mit Ønske opfyldt. En Dag, da jeg og mine Børn kommer ind i Hotellets Spisesal, hvor der var dækket for os ved den ene Bordende, se vi, at der ved den anden sidder et lille Selskab, bestaaende af en yngre Mand med et ualmindelig fint og intelligent, skægløst Ansigt, en ligeledes yngre Dame og nogle ganske unge Mennesker. Jeg genkendte straks Pastor Frimodt og besluttede, naar et belejligt Øjeblik dertil gaves, at bede ham om at tilstaa mig en Samtale. Under Maaltidet udvekslede vi forskellige Bemærkninger. Vore Bordfæller kom fra Himmelbjerget, hvortil vi agtede os, og det var mig derfor meget kærkomment at modtage forskellige Oplysninger om Udflugter, Ho-

tel o. s. v. Efter Bordet kom Frimodt hen til mig, og idet vi forlod Salen, sagde jeg:

„Det er ikke en Tilfældighed, at jeg møder Dem her, Pastor Frimodt! Jeg har længe ønsket at tale med Dem!“

Noget overrasket spurgte han: „Skal det være under fire Øjne!“

Han tog sig dog straks i det og fortsatte:

„Ja, jeg er rede! Kom, lad os gaa ind i Salen igen. Der er ingen for Øjeblikket.“

Vi gik da tilbage og satte os ved et af Vinduerne. Frimodt saa smilende, men lidt spændt paa mig. Jeg begyndte:

„Sagen er, at jeg ofte har hørt sige, at De dømmer eller rettere *fordømmer* Teatrets Virksomhed. Det har gjort mig ondt! Jeg har virkelig ofte haft Lyst til at gaa ud til Dem.“

Der kom et mærkeligt, vibrerende Træk om hans Mund: „Ja, jeg har den Mening, at det er en meget farlig Virksomhed!“

„Det kommer ganske an paa, for *hvad* man virker! Er det for Sandhed, i dyb Alvor, saa er der ingen større, ingen højere eller ædlere Virksomhed!“

Frimodt trak paa Skuldrene, og hans Mund vibrerede stærkt, idet han sagde:

„Mig forekommer det at være en Stilling, der i høj Grad maa udvikle Forfængeligheden!“

„Ja, ganske vist, naar den virkende kun tænker paa *at tage sig ud!* Men, Pastor Frimodt, nu spørger jeg Dem oprigtig: Kan Præsternes Stilling i Verden ikke være ligesaa farlig? Hvormange forfængelige Præster har der ikke levet og *lever?*“

„Jo — ak jo, desværre!“

„Sagen er, De kender saa lidt til os! De dømmer uden at kende!“

„Ja — men kære Frue, rent bortset fra Forfængeligheden kan jeg jo nævne Dem Skuespillere, som øjensynlig paa Grund af den, om De nu vil kalde det farlige eller nervepirrende Virksomhed, ere gaaede ganske til Grunde som Mennesker. Hvilken forfalden Person er nu ikke f. Eks. X? Tænk Dem dog — drikker! — er fuld!“

Jeg saa fast paa Frimodt, idet jeg sagde: „Præsten B.“ — her nævnede jeg et bekendt Navn — „*drak* sig ihjel! Nej, saaledes kan man ikke dømme. Den høje Religion og den skønne Kunst kan ikke gøres ansvarlig for Menneskenes Laster! Det kommer sandelig først og fremmest an paa, i hvad Aand man virker!“

„Ja, ganske vist, ganske vist! Men selv betydelige Kunstnere, Kunstnere af højeste Rang, aandfulde — man kan ikke nægte det — hvilke ynkelige Personligheder ere de ikke som oftest! Det maa være Virksomheden, som lægger dem øde!“ Frimodt nævnede en bekendt Skuespillerinde, som jeg i mange Retninger holdt meget af.

Jeg imødegik ham, paaviste hendes gode Sider og sluttede med at spørge:

„Sig mig, Pastor Frimodt, kommer De nogensinde i Teatret?“

Han smilte: „Jeg har ikke været der i tyve Aar!“

„Ja, ser De det, saa kan De heller ikke bedømme vor Virksomhed!“

„Min Svigerfader, Professor Clausen, bebrejder mig det ofte!“

„Ja, det kan jeg tænke. Han har altid været en stor Ven af Teatret!

— Der er noget, jeg maa sige Dem, Pastor Frimodt, nu vi ere komne til at tale sammen. Jeg har hørt Dem prædike. Hvorfor er De saa umaadelig streng? Der er mange, som ikke kan taale det!“

„De véd ikke, Frue, hvilken Menighed jeg har! De gør Dem ikke Idé om, hvilke skrækkelige Mennesker jeg skal tale for!“

„Ja, jeg kan maaske ikke dømme her; jeg kender jo ikke ret meget til disse Forhold. Jeg kan tænke mig, at De maa have en yderst vanskelig Gerning. Men, ser De, netop her overfor de tankeløse eller vildledte Mennesker har Skuespilkunsten sin store Opgave. Naar Præsten har prædiket og i Ord foreholdt Menneskene Ret og Uret, Sandhed og Løgn, saa er der dog ofte mange Tilhørere, som gaa temmelig upaavirkede bort. Saa sige vi til Præsten: „Nu kan Du gaa, nu skal vi mere levende fremstille for Folk, hvad Du har begyndt!“ Se, Pastor Frimodt, saaledes skal Skuepladsen benyttes, og den Virksomhed er stor og alvorlig, men saaledes skal den ogsaa forstaaes!“

Vi rejste os, thi Klokken var bleven mange. Jeg sagde:

„Ja, Pastor Frimodt, nu har jeg talt med Dem, om hvad der i lang Tid har ligget mig paa Hjerte, men jeg har vist desværre ingen Gavn haft af det?“

Da tog han min Haand og trykkede den med Varme, idet han meget alvorlig sagde:

„Det skal De ikke sige!“

Dermed skiltes vi. Den næste Dag rejste mine Børn og jeg til Himmelbjerget, og jeg saa aldrig Frimodt mere, men nogen Tid efter blev det mig fortalt, at han havde udtalt sig med Glæde over vor Samtale hin Dag paa Hotel Silkeborg. —

Efter min Hjemkomst i Slutningen af August havde jeg gentagne Konferencer med min Huslæge, Dr. Silfverberg. Han mente, at jeg, saaledes som min Helbredstilstand var, ubetinget burde søge min Afsked. Jeg maatte give ham Ret i, at ikke blot Hensynet til min Familie, men ogsaa Hensynet til mit Navn som Kunstnerinde gjorde det uforsvarligt at tøve længer med at foretage det afgørende Skridt. I September indgav jeg da min Afskedsbegæring, ledsaget af følgende Lægeattest:

Det vil være i den høitærede Theaterbestyrelses Erindring, at Undertegnede som Fru Sødrings Læge ifjor afgav en Erklæring om

hendes Helbredstilstand, hvori jeg udtalte Frygt for, at hun af Helbredshensyn snart vilde blive nødsaget til at trække sig tilbage fra den Kunst, hvori hun saalænge har virket. Dette Tidspunkt er nu indtraadt, den længere Reise, hun foretog ifjor, med den høitærede Theaterbestyrelses Tilladelse, har ikke været tilstrækkelig til at gengive hende den Kraft og Friskhed i Sind og Legeme, som er nødvendig for en fri Udfoldning af de kunstneriske Evner. Hverken de legemlige eller de aandelige Kræfter strække til, Hukommelsen svigter, saa at hun vanskeligt kan indstudere nye Roller; hun føler sig i det Hele ude af Stand til at yde det, hun fordrer af sig selv i Kunsten.

Idet jeg tillader mig at henvise til min ovennævnte Attest fra forrige Aar, erklærer jeg herved, at hendes Helbredstilstand, saaledes som den *der* er skildret, ingeniunde har bedret sig. Under disse Omstændigheder har jeg ikke turdet tilraade Fru Sødring at opsætte Ansøgningen om sin Afsked fra det kongelige Theater.

Silfverberg,
Læge.

Kjøbenhavn den 10de Septb. 1875.

Skønt min Afskedsbegæring efter alt, hvad der var gaaet forud, ikke kunde komme uventet, vakte den dog megen Opsigt og — lad mig sige det, thi jeg fik det i den Tid adskillige Gange at mærke — megen Vrede. Nogen Medfølelse sporede jeg ikke. Tingen var, at ingen undtagen mine nærmeste Venner troede paa min Svaghed. Derimod gik man ud fra, at Bevæggrunden til min Afskedsbegæring var Misfornøjelse med Teatrets Ledelse. Nu skal jeg ganske vist indrømme, at jeg i ingen Henseende følte mig tilfredsstillet ved det kunstneriske Resultat, som de sidste Sæsoner havde at opvise, og jeg syntes paa mange Punkter at mærke en betydelig Nedgang. Det gamle Repertoire var efterhaanden udspillet, og Teatrets Bestyrelse savnede ganske Energi til at stille et nyt paa Benene. Særlig for min Kunst var det daarlige Tider. De norske Forfatteres Skuespil, som var det eneste ny af Betydning, der fremkom, indeholdt ikke Opgaver for mig, og de nye Skikkelser, jeg fremstillede i danske originale Arbejder, var med en enkelt Undtagelse skaarne til efter mit Talent, saaledes som det havde givet sig Udslag i tidligere Fremstillinger, og tilførte ikke min Kunst nyt Blod. Jeg var med andre Ord — hvad undertiden hænder hos Kunstnere — kommet til et dødt Punkt. Havde jeg nu været frisk og rask som i fordums Dage, da jeg fik Opførelsen af „Kamp og Sejr“ sat igennem, saa havde jeg vel ogsaa nok fundet den Opgave, som kunde have bragt mig ud over dette døde Punkt, men desværre, her var det jo netop, jeg følte, at det

bristede. Og saa blev der intet andet tilbage for mig end i Tide at trække mig bort fra den Kunst, som jeg elskede saa højt.

Faa Dage efter, at jeg havde indgivet min Afskedsbegæring, sad jeg en Eftermiddag i Mørkningen i min Dagligstue. Da hørte jeg, at det ringede paa Gangdøren, og lidt efter traadte en Dame, indsvøbt i en lang Kaabe og med Slør for Ansigtet, ind til mig. Hun slog Sløret til Side, og en mig velbekendt Stemme lød: „Men hvad er det, jeg hører om Dem!“ Det var Fru Heiberg. Jeg svarede blot: „Ja, Fru Heiberg, det *kan* ikke være anderledes!“ „Aa,“ indvendte hun, idet hun satte sig ned, „De tager det nu vist ogsaa alt for alvorligt! De føler Dem syg og træt. Det kender jeg jo selv saa godt. Men tag Dem Ferie — et Aar for Eksempel — og kom saa tilbage og sig: nu spiller jeg alt, løst og fast! Vil De have, at jeg skal ordne det Hele?“ Fru Heibergs Ord viste mig, hvilket urigtigt Begreb hun havde om mine Bevæggrunde til at forlade Teatret, og hvor lidt hun, trods vort lange Samliv, i visse Retninger kendte mig. Jeg vidste tillige af Erfaring, at selv den længste Forklaring fra min Side ikke vilde overbevise hende om, at hun bedømte mig fejlagtigt, og jeg indskrænkede mig derfor til at sige: „De maa tro mig, Fru Heiberg, jeg *er* syg og føler, at min Forbliven ved Teatret er en Umulighed!“ Fru Heiberg rejste sig da og blev meget alvorlig. Idet hun gik, sagde hun: „De vil fortryde det! Mærk Dem mine Ord — inden tre Maaneder ere gaaede, vil De bitterlig fortryde det!“

Heri fik hun dog ikke Ret.

At Folk ligefrem tog mig det ilde op, at jeg søgte min Afsked, fik jeg flere Beviser paa. Saaledes hørte jeg en Dag, da jeg gik paa Gaden, en Dame sige til en anden: „Der gaar Fru Sødring. Hun ser ved Gud meget rask ud!“

Under 5. Januar 1876 blev mit Andragende om Afsked bevilget. Jeg sendte da alle mine Roller tilbage til Teatret og skrev følgende Linier til Regissør Fredstrup:

Kbhvn. C.

Kjære Ven!

Her sender jeg Dem Resten af mine Roller, ikke fordi jeg vil gjøre Dem en Glæde, men desværre, fordi det er nødvendigt.

Jeg kommer engang imellem paa Theatret for at see til mine Kammerater, som De veed jeg altid har staaet i det bedste Forhold til; det hører til mine kjæreste Erindringer. Jeg siger ikke bestemt „Far vel“, det kan jeg ikke endnu. Hils Petrine, bed hende om at besøge mig.

Lev vel! Tak for den lange og rare Tid, vi have været sammen!

Deres bestandig hengivne

Julie Sødring.

Mine Besøg paa Teatret i den følgende Tid indskrænkede sig dog til, at jeg jævnlig overværede Forestillingerne. Herved maa jeg bemærke, at jeg, saa længe Konferentsraad Linde var Chef, ikke havde Adgang til Teatret. Efter at det nemlig var blevet mig meddelt, at jeg havde erholdt min Afsked, tilstillede man mig et Kort til Logen for de forhenværende Skuespillerinder og Skuespillernes Hustruer i første Etage, og da jeg sendte dette tilbage, idet jeg beklagede ikke at kunne benytte det, eftersom jeg de Gange, jeg besøgte Teatret, vilde foretrække at have Plads paa Gulvet, hvor jeg kunde være sammen med min Familie, blev der svaret mig, at jeg saa maatte indgaa med særligt Andragende til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet. Dette syntes jeg dog var at gøre for store Ophævelser over saa ringe en Sag, tilmed da den Begunstigelse, som jeg ønskede, efter hvad der var mig bekendt, ingenlunde var uden Præcedens, og jeg undlod derfor at foretage videre Skridt. Saaledes stod jeg ved min Afgang fra Teatret i visse Maader ligesom Julie Rosenkilde, da hun hin Aften for mange Aar tilbage, efter at hun om Formiddagen havde prøvet for Direktionen, vilde overvære Generalprøven paa „Moses“ og pænt maatte gaa hjem igen. Min „Landflygtighed“ varede dog kun et Aar, saa sendte den ny Teaterchef, Kammerherre Fallesen, mig en Dag Meddelelse om, at han var bleven opmærksom paa Sagen i Teatrets Arkiv og nu hos Ministeriet havde udvirket Tilladelse for mig til at overvære Forestillingerne, i hvilket af Parketterne jeg selv maatte ønske. Jeg valgte da 2det Parket.

Fra min Plads her fulgte jeg, saalænge mit Helbred tillod mig det, Virksomheden paa den ny Scene. Stor Glæde havde jeg bl. a. af Bjørnsøns „En Fallit“ og Ibsens „Samfundets Støtter“. Der var Skikkelser i disse Skuespil, som det nok kunde have interesseret mig at fremstille. Ja, havde blot Kræfterne ikke svigtet, saa skulde jeg være naaet langt videre i min Kunst end jeg gjorde!

XVIII

Sin virkelige store Hengivenhed for mig viste Fru Heiberg maaske i højere Grad end nogensinde tidligere efter min Afsked og navnlig efter, at jeg i 1881 havde haft den store Sorg at miste min Mand.

Hun sendte mig da følgende Brev:

Kjære Fru Sødtring!

Det er vel unødvendigt at jeg skriver Dem disse Linier til for at sige Dem hvormeget jeg tager Deel i Deres Sorg, og dog kan jeg ikke lade

dette være. Saa mange Erindringer dukke op hos mig fra hiin Tid da jeg gjennemgik hvad De nu har, og fremdeles skal have at gjennemgaae. Med Glæde tænker jeg paa, at De lykkeligviis er bedre stillet end jeg var paa hiint Tidspunkt, idet De har kjærlige trofaste Børn omkring Dem der kan formidle Sorgen over den tomme Plads i Deres Hjem.

Den forfærdelige Død der berøver os vore Kjære, kommer altid uventet for os Stakler, men lad os haabe og tro, at Han hvem vi skyldte Alt, bedst veed det rette Øjeblik, saavel for den Afdøde som for de sørgende Efterladte. Han give Dem Kraft og Styrke til at bære Deres Sorg og Deres Savn!

D. 28. Sepbr. 1881.

Deres hengivne
Johanne Luise Heiberg.

Jeg tror, at Fru Heiberg ligesom havde en Følelse af, at hun ofte tidligere havde bedømt mig urigtigt —, saaledes f. Eks. naar hun var gaaet ud fra, at jeg ikke af virkelig Helbredshensyn, men af Misfornøjelse havde forladt Teatret — og nu følte en Trang til i Gerningen at vise mig, at hun var naaet til en rigtigere Forstaaelse af mig.

Ved hine mig uforglemmelige Besøg, der ligesom har sat en harmonisk Afslutning paa vort mangeaarige Forhold til hinanden, talte vi om mangt og meget. Gamle Erindringer fra vort rige Samliv dukkede op, og morsomme Minder vekslede med alvorlige. Naar jeg saaledes havde Fru Heiberg ene for mig, viste hun sig fra sin allerbedste Side. Hun var da jævn og ganske naturlig, hendes gode Følelser for mig mildnede det haarde i hendes Karakter, og Glæden over vor fredelige Samtale kastede et Skær af Ungdom over hendes Ansigtstræk. Hvor kunde hun dog le, naar jeg mindede hende om en eller anden af vore mange fornøjelige Oplevelser. Hendes Livfuldhed førte mig tilbage til længst forsvundne Aftener, hvor vi ogsaa havde siddet og talt med hinanden, men hvor vi havde haft et stort Publikum til Vidne.

Nogle Aar efter min Mands Død brød jeg op fra vor gamle Bolig ved Vestervold og flyttede ud paa en af de smaa Sideveje, som løber ned fra St. Jørgenssøerne til Wodroffvej. Jeg underrettede Fru Heiberg om min Flytning nogen Tid forinden og modtog til Svar:

Kjære Fru Sødring!

Tak for Deres venlige Brev til mig! Jeg glædede mig over at Deres Kræfter tillader Dem at flytte, glædede mig over, at vort gamle Ven-skab endnu er ungt, glædede mig ved Tanken om naar jeg en Gang i April kan antage at De nu er i Ro, da at aflægge Dem et Besøg i Deres nye Hjem; jeg haaber at Huusguderne fra det gamle har siddet

øverst paa Flyttelæsset og draget ind med i den Bolig De nu har valgt Dem.

Ogsaa jeg ønskede at flytte hen paa et varmere Sted, thi Træk og Kulde plager mig mer og mere her; men det er ikke saa let at faae en ny Bolig der er efter eens Hoved, selv om der for Øieblikket ere hundrede ledige. Har man boet længe paa et Sted da gaar det En, som Sneglen Huset voxer fast paa Ryggen og man kan ikke befri sig derfra uden stor Kamp. Denne Kamp har De nu overstaet, hvortil jeg lykønsker Dem.

Gid De i det nye Huus maa samle nye Kræfter til Glæde for Dem selv og Deres Børn og Venner.

Deres hengivne
Johanne Luise Heiberg.

D. 21. Febr. 1887.

Undertiden kunde der være noget uroligt over Fru Heiberg, naar hun kom til mig. Hun berørte da Tabet af sine mange trofaste Venner. Jeg trøstede hende saa godt jeg formaaede og mindede hende om, at Adskillelsen kun var for en Stund, og at hun atter skulde samles med sine Kære. Da jeg en Gang sagde dette, saa hun skarpt paa mig og udbød: „Ja, er dette nu ogsaa vist?“ Jeg svarede: „Derom kunne vi ikke tvivle!“

Fru Heiberg, der saa, hvor svag jeg var, nærde sikkert i lang Tid den Tro, at hun vilde komme til at overleve mig. Da en af mine Piger saaledes en Dag fulgte hende ud, sagde Fru Heiberg til hende: „Naar Deres Frue ikke er mere, skal De komme til mig!“ I det sidste Par Aar af hendes Liv havde jeg imidlertid en Følelse af, at hun til Tider følte Kræfterne svigte. Det var sikkert under Indflydelse af en saadan Stemning, at hun en Dag udtalte sig for mig om sine „Erindringer“. „Jeg er bange for,“ sagde hun, „at De, hvis De faar dem at læse, bliver vred paa mig.“ Vor Samtale havde just drejet sig om vort gamle Stridsæmne: Skuespillerstanden, og jeg forstod straks af Fru Heibergs Ytring, at hun i sin Bog havde udtalt sig nedsættende om Teaterpersonalet. Jeg ytrede da, som jeg saa ofte havde gjort det, min Beklagelse over hendes Haardhed og mindede hende om, at hun, der dømte Skuespillerne saa strengt, engang, da jeg under en Disput med hende om et eller andet bemærkede: „Ja, det er da Publikums Mening!“ hertil svarede: „Hvad vil De bryde Dem om Publikum? Naar Huset er fuldt, og der blot er *Tre* til Stede, som forstaar vor Kunst, maa vi være glade;“ Fru Heiberg saa da paa mig med sit morsomme, skelmiske Smil: „Sagde jeg virkelig *Tre*? Nu mener jeg *En*!“

Om jeg end ikke udrettede noget ved at tage til Orde mod Fru Heibergs Meninger i dette Punkt, saa skylder jeg dog at sige, at hun altid

tog udmærket smukt mod mine Bemærkninger. De efterlod aldrig en Braad hos hende, men jeg tror ogsaa, at jeg var en af de faa, som hun taalte Modsigelse af. Og kan det egentlig forbause, at Fru Heiberg var overbevist om sine Meningers Ufejlbarehed. Tænk, hvad hun gennem sit lange Liv har maattet høre af Smiger! Fra hun var en ganske lille Pige blev det atter og atter sagt hende, der manglede den Modvægt, som meddeles gennem Opdragelsen i et dannet Hjem, at hun var bedre og betydeligere end alle andre, og medens Ægteskabet for de fleste Mennesker bliver en Skole, hvori man lærer at slaa af paa sin Egenkærlighed, saa sluttede Heiberg sig til hendes Forgudere og erklærede hende, at hvad der passede sig for de andre Skuespillere, det passede sig ikke for hende, og at kun yderst faa vare værdige til at nyde godt af hendes Omgang. At Fru Heiberg, ombølget af al denne Virak, ikke gik til Grunde som Menneske, tyder paa, at hun var i Besiddelse af ualmindelige Egenskaber.

Hvor smukt Fru Heiberg kunde tænke paa mig, fik jeg i et af hendes sidste Leveaar et Bevis paa. Hun sendte mig nemlig en Dag et rødt, uldent Tørklæde, med hvilket fulgte hendes Visitkort, hvorpaa hun havde skrevet:

Kære Fru Sødring!

Dette lille „Inger Tørklæde“ har jeg i Sommer strikket til Dem at gaa i Stuen med, naar det bliver koldt.

Hendes Godhed rørte og glædede mig meget.

En Foraarsdag i Aaret 1890 kom hun atter til mig. Hun var ledsaget af sin ældste Datter, Fru Suenson. Vi talte længe sammen. Jeg ser hende endnu for mig, som hun sad der i min Lænestol med alt sit Overtøj, sin Fløjels Kaabe og Pelsværket paa. Hun var ualmindelig blødt stemt den Dag. Kort før hun rejste sig for at tage Afsked, saa hun sig rundt i Stuen og sagde vemodigt: „Ja, hvornaar kommer jeg nu her igen?“ Jeg ønskede hende, at hun ret maatte faa en god Sommer. Vi sagde da hinanden Farvel, og jeg fulgte hende ud. Idet vi gik igennem Værelserne, udrød Fru Suenson: „Nej, hvor her er hyggeligt!“

Fru Heiberg sagde da: „Der er altid hyggeligt, hvor Fru Sødring er!“

Disse kærlige Ord var de sidste, som jeg hørte af hende. Sommeren og Efteraaret randt hen, og i Dagene kort før Jul bragte man mig Budskabet om hendes Død.

Med sine Fortrin og Fejl er Fru Heiberg det interessanteste Menneske, jeg har kendt i mit Liv.

AFSLUTNING

VED

M. F. SØDRING

Om Julie Sødrings sidste Aar skal jeg, hendes Søn, der levede sammen med hende indtil hendes Død, i det følgende meddele et og andet. Samtidig griber jeg Lejligheden til at gøre nogle afsluttende Bemærkninger om enkelte af de Personligheder, der have været omtalt i det foreliggende Skrift.

Efter min Faders Død i Efteraaret 1881 trak min Moder sig mere og mere tilbage fra Omverdenen og levede kun for sine nærmeste. I 1882 mistede hun sin Broder, Adolph Rosenkilde, der ganske pludselig og i sin fulde kunstneriske Kraft afgik ved Døden. Faa Aar efter fulgtes han i Graven af sin Hustru. I Hjemmet skete store Forandringer, idet to af mine Søkende indgik Ægteskab. Saaledes blev der stille omkring vor Mor. Hun forlod den gamle Lejlighed ved Vestervold — eller rettere i Vestervoldgade, thi Volden var nu forlængst falden — og boede de sidste Aar af sit Liv paa Gamle Kongevej ligeoverfor Søerne. Huset her, der er en Levning fra gamle Dage, ligger frit og er omgivet af ret store Haver. Om Foraaret blomstrede Frugttræer, Syringer og Guldregn under hendes Vinduer, og et stort Lindetræ dannede en tæt Løvskaerm for hendes Sovekammervindu. Hun mindedes her uvilkaarlig sine Ungdomsdage paa Østerbro og undrede sig lidt, naar hun tænkte paa, hvor mange Aar den Rejse fra Øster til Vester havde taget hende. Hvad var der dog ikke sket siden den Gang, da hun legede i Tuteins og Classens Parker med Augusta Møller, Mine Eisen, Edvard Hansen, Michael Wiehe og alle de mange andre, som hun har fortalt om i første Del af sine „Erindringer“. Men Aarene vare glødne saa hastigt, at hun syntes, at hendes Barndom og Ungdom laa hende ganske nær. Hun fordybede sig i sine Minder og kom til at se paa sit Liv, som var det et andet Menneskes. Ofte sagde hun, at disse sidste Aar var de betydningsfuldeste, hun havde levet, og da hun en Gang blev anmodet om at skrive i en Stambog, skrev hun: „Den, der ikke velsigner Ensomheden, mangler Evnen til at tænke!“

En Karakter med Trang til Uafhængighed var min Moder. Hun havde haft den store Lykke, at Tyngdepunktet i hendes Liv ikke havde været Teatret, men Hjemmet. En af hendes Direktører sagde ogsaa en Gang til hende med slet dult Misfornøjelse: „Jeg vilde nok ønske, Fru Sødring, at De havde det lidt mindre godt hjemme!“ Men ogsaa andre Interesser fyldte hende, saa hun vilde aldrig have manglet Op-gaver at leve for.

Det var denne Evne til at udfylde Tiden og drage det ædle Metal ud af Livet, som frigjorde hende overfor hendes Omgivelser i Ud-øvelsen af hendes Kunst. Der var dog een Personlighed, som kunde være bleven skæbnesvanger for min Moders kunstneriske Selvstændig-hed, hvis hendes Individualitet ikke havde været saa stærk, at den til sidst havde sprængt alle Baand. Jeg tænker paa Fru Heiberg. Men det kostede mange Aars Brydning, før det lykkedes hende ganske at fri-gøre sig for denne store Indflydelse.

Skønt hendes Interesse for den sceniske Kunst aldrig svækkedes, savnede hun dog ingensinde sin Virksomhed. Dog var der een Lejligh-ed efter hendes Afsked, hvor hun følte en stærk Trang til atter selv at virke, og det var ved Tohundredaarsfesten for Holberg. Chefen for det kongelige Teater, Kammerherre Fallesen, aflagde hende da et Be-søg og bad hende om at spille Magdelone i „Den Stundeløse“ ved den af Festforestillingerne, hvor ogsaa Professor Phister medvirkede. Min Moder følte stor Lyst til at efterkomme Opfordringen, men maatte dog tilsidst give Afslag, da hun frygtede for ikke at kunne taale den Sindsbevægelse, som en Genoptræden vilde foraarsage hende. Blandt hendes Papirer har jeg fundet følgende Udkast til et, vistnok ikke af-sendt, Brev til Fru Heiberg, som ifølge en Bemærkning under Tek-sten er skrevet paa Tohundredaarsdagen for Holbergs Fødsel, den 3dje December 1884. Det lyder saaledes:

Kjære Fru Heiberg!

Der er en højtidelig Stemning over mig i Dag, omtrent den, jeg følte min egen Jubilæumsdag; den Dag kunde jeg virke med denne forunderlige, stærke Følelse, men nu, da jeg er svag, maa jeg leve i Minderne og takke for den Tid, da jeg kunde virke med den Evne, Gud gav mig.

Jeg spurgte mig selv i Dag: mon Holberg vilde have været tilfreds med mig? Jeg ønskede, at han vilde fremstille sig for mig og sige mig sin Mening. Saa tænkte jeg paa Heiberg. Først takkede jeg ham for hans Interesse for mig, takkede ham for alle mine Holbergske Charak-terer, som han havde betroet mig. Det var ham, som ønskede, at jeg skulde spille Magdelone i „Den Stundesløse“; det var min første store Rolle i Holberg; da jeg havde fremstillet den, fik jeg alle de andre.

Interessant er det at lægge Mærke til, hvorledes min Moder, naar stærke Følelser, der stod i Forbindelse med hendes Kunst, bemægtigede sig hende, stadig søgte hen til Fru Heiberg. Hun følte i Virkeligheden en overordentlig Hengivenhed for sin store Kunstfælle. I hvor høj en Grad hun beundrede hende som Kunstnerinde, behøver jeg ikke, efter hvad der oftere er udtalt i nærværende Skrift, at sige. Det var min Moder en stadig Kilde til Beklagelse, at den yngre Slægt, der ikke havde set Fru Heiberg i Udøvelsen af hendes Kunst, stod uden Forstaaelse af hendes eminente Evner. Min Moder sagde ofte til mig: „Ja, nu kender Du Fru Heiberg som det interessante Menneske. Du ser, hvilken Smag hun forstaaer at udfolde i sit Hjem, og hvor fortræffelig en Værtinde hun er, men Du vil aldrig kunne faa nogen Ide om den Evne, hun havde til at fængsle et Publikum, saa der blev død stille i Teatret!“*

Fru Heiberg boede i det sidste Afsnit af sit Liv paa Hjørnet af Gothersgade og Østersøgade. Hendes Hjem var smukt og stilfuldt. Det

* Trods min Moders Ord fik jeg dog en Idé herom, og dette gik saaledes til. Da jeg en Formiddag aflagde Fru Heiberg et Besøg, kom hun til at tale om de unge Skuespillerinder i Nutiden. Hun bedømte dem ret skarpt og nævnede blandt andre en ung Dame, der have gjort en Del Lykke, og som havde besøgt hende for at høre hendes Dom.

„Jeg kunde med min bedste Vilje ikke rose hende, thi hun mangler ganske Følelse. Jeg sagde ogsaa til hende: „Dem, lille Frøken, kan man prikke med Knappenaale over hele Kroppen, uden at De vil sige saa meget som av!“

Fru Heiberg fortalte derpaa, at hun den foregaaende Aften havde været i det kongelige Teater og set „Elverhøj“. Hun var meget misfornøjet med Udførelsen.

„Jeg har jo selv spillet baade Elisabeth og Agnete, men jeg kendte ikke Replikkerne i Gaar. Der manglede ganske dette ubegribelige, som river med og fylder os med hellig Gysen! Nu for Eksempel Scenen i Elverkrattet! Der kommer Agnete ind, lægger sig til Rette paa Græsbenken som paa en Chaiselong og falder i Søvn! Du min Gud, der er jo ikke Mening skabt deri! Nej, jeg gjorde det saaledes: Agnete kommer træt og vaklende ind, reciterer Monologen:

I Væsner, som omsvæve disse Steder!

Idet jeg udmattet sank ned ved Højens Fod, fremsagde jeg Slutningsverset:

Jeg er forvirret, lad mig søge Hvile!
 Min Tanke sværmer, og min Fod er mat.
 Ved disse Bølger, som med Rislen ile
 Fra Højen ud igjennem dunkle Krat,
 Jeg Ro vil søge for min Frygt, min Sorg.
 Fra Kongens dybe Bolig ud de vælde.
 O Bølger smaa! vil I mig ej fortælle
 Et Eventyr fra Eders Herskers Borg!

modtog sit Præg af mange farverige Tæpper og Draperier. Jeg mindes særlig hendes eget hyggelige Kabinet med de talrige Bøger og den tilstødende store Stue, som helt var holdt i blaa Farvetoner. Her fængsledes Opmærksomheden af en høj Kvindefigur i Marmor og af forskellige mærkelige Instrumenter, som skrev sig fra Johan Ludvig Heibergs astronomiske Observatorium. Fra dette Værelse traadte man ind i Musikstuen, og op til denne laa den store Spisestue. Overalt dækkedes Gulvene af tykke Tæpper, og skjultes Døraabningerne af folderige Portierer. Det morede mig at sammenligne dette elegante Hjem med det, som min Moder havde skabt. Uagtet der var Skønhed over dem begge, var de dog højst forskellige — ligesaa forskellige som de to Personligheder, for hvis Væsen de vare et Udtryk. Der var noget mere jævnt over mit Barndomshjem, flere gammeldags Møbler, flere Malerier, og navnlig var der til alle Aarstider en Rigdom af Blomster og Planter. Min Moder sagde ofte: „Naar et Hjem skal være fuldkommen hyggeligt, maa der være *Bøger, Billeder, Blomster og Børn!*“

Fru Heiberg var gæstfri og en udmærket Værtinde. Hun satte Pris paa, at alle, som hun viste den Ære at modtage i sit Hjem, befandt sig vel. Hun spøjte og samtalte livligt med sine Gæster, og hendes Bord var besat med fine Retter og udsøjte, men stærke, Vine.

Da jeg en Formiddag i Vinteren 1885 besøgte Fru Heiberg, viste hun mig et lille Hefte med gamle, falmede Blade. „Her skal De se,“ sagde hun, „Heibergs første Vaudeville „Den dobbelte Flugt“. Vi tænker saa smaat paa at opføre den herhjemme en Aften!“ Det varede ikke mange Uger, inden Planen blev virkeliggjort. Fru Heiberg indbød sine Venner og Bekendte til et Aftenselskab den 30te December, og da Gæsterne indfandt sig, overraskedes de ved, at den store Entre og Spisestuen, som stod i Forbindelse med hinanden ved en bred

Fru Heiberg havde, medens hun uden Deklamation, men indtrængende, sagde dette, sat sig paa et lavt Hynde og gik ganske op i Illusionen. Med sin højre Haand udstrakt bøjede hun sig frem og fæstede sine ildfulde Øjne paa de „Bølger smaa“, som Agnete tiltaler. Hun var forvandlet, var blevet til et sælsomt andet Væsen, betaget af sin Stemning og betagende. Lyset i Værelset skiftede Farve, Taagerne brød frem. Elverkrattet voksede op om hende. Jeg følte mig ganske ør i Hovedet og kom først til mig selv igen, da hun i en rolig Tone og med et lille Smil sagde: „Ser De, naar Agnete har sagt dette Vers, skal hun ikke lægge sig til at sove, som om hun laa hjemme i sin gode Seng, men hun skal falde hen i en let Dvale med Hænderne for Øjnene — hun har jo været meget ophidset, maa De huske. Saa stiger Elverdansen frem for hendes Tanker, og saa kommer der Mening i hele den øvrige Del af Scenen!“

Ved dette Besøg hos Fru Heiberg fik jeg et uudsletteligt Indtryk af den mystiske Evne, som hun ejede til at beruse, en Evne, som maa have været af mægtig Virkning fra Scenen.

Dør, vare omdannede til et Teater. Entreen udgjorde Tilskuerpladsen, og i Spisestuen var selve Scenen opstillet. Fru Heiberg saas ikke, men en ældre Herre fungerede som Teaterchef, modtog Gæsterne og ordnede Pladserne. Det var Geheimeetsraad Krieger. Da alle vare komne til Sæde, gled de to Tæpper, hvoraf Forhænget bestod, lidt til Side, og i Lampernes Skær viste Fru Heibergs Ansigtstræk sig atter fra en Scene for et Publikum. Dog kun Ansigtstrækkene, Skikkelsen selv var skjult af Tæpperne. Hun holdt da følgende lille Tale, som jeg Dagen efter opskrev efter Hukommelsen:

Godaften og velkommen Allesammen!

Vaudevillen: „Den dobbelte Flugt“, som De om nogle Øjeblikke skulle se fremstillet her, er skrevet for over 70 Aar siden af et ganske ungt Menneske og har aldrig nogensinde været enten trykt eller spillet.

Det unge Menneske var Johan Ludvig Heiberg, og „Den dobbelte Flugt“ var hans første Forsøg paa at skabe en ny dramatisk Genre.

Stykket har saaledes litterærhistorisk Interesse.

Det vil iaften blive spillet af et ganske udmærket Skuespillerselskab, som nylig er kommet hertil, bestaaende af lutter Kunstnere af første Rang.

Iscenesættelsen er efter de nyeste og mest moderne Principper med pragtfulde Decorationer og kostbare Stoffer, direkte indforskrevne fra Udlandet.

Nu vil jeg bede Dem om at opmuntre de fortræffelige Kunstnere med deres Bifald og modtage deres Spil med den varme Paaskønnelse, som jeg forud kan sige Dem, at det fortjener!

Derpaa opførtes det lille Arbejde af Dilettanter. Den for Tilfældet dannede Trup gjorde sine Sager rigtig flinkt, og morsomt var det at se det gamle Stykke, hvor ikke faa Replikker bar Præg af det ejendommelige Vid, som Skaberen af den danske Vaudeville senere i saa rigt et Maal skulde udfolde.

Naar jeg om Dagen kom hjem, modtog min Moder mig undertiden med at spørge: „Ved Du, hvem der har været her i Dag?“ Jeg svarede saa regelmæssigt: „Fru Heiberg!“ og det var altid rigtigt. Hendes Besøg oplivede Moder i en sjælden Grad, og hun meddelte mig stedse udførligt, hvad de havde talt om. Fru Heibergs Død den 21de December 1890 gjorde et stærkt Indtryk paa min Moder og bevirkede, at hun i Tankerne gik hele deres Samliv igennem. En Dag fortalte hun mig en af sine smaa morsomme Erindringer fra den Tid, hun virkede

ved Teatret, og tilføjede vemodigt: „Den tror jeg aldrig, jeg fik fortalt Fru Heiberg. Hvor hun vilde have leet af den!“

Fru Heibergs gamle Modstander Professor Høedt var allerede død i 1885. De sidste Aar af hans Liv var meget sørgelige. Sky trak han sig tilbage fra alle og opgav ganske Forbindelsen med sine tidligere Kunstfæller. Fra sine Vinduer saa min Moder ham en Dag gaa forbi og vinkede til ham, at han skulde komme op til hende. Men han rystede smerteligt paa Hovedet og gik videre. Iblandt Moders Papirer har jeg fundet et Blad, hvorpaa med hendes Haand staar skrevet:

den 27 Marts 1885.

I Dag bliver Høedt begravet. Man maa føle en stærk Vemod ved at tænke paa det til *Intet* gjorde Liv han i en Aarrække har ført, som gjorde disse Aar saa sørgelige for ham. Naar jeg tænker paa Høedt, som han var, da jeg lærte ham at kiende, og jeg saa følger ham igennem de mange Aar, til nu, saa kan man ikke andet end føle en inderlig Bedrøvelse.

Der var en anden af min Moders tidligere Kunstfæller, som hun heller aldrig saa, uagtet hun holdt overordentlig meget af ham, og det var Hultmann. Ogsaa han var i høj Grad lidende af Humørsyge, men han trak sig dog ikke i den Grad tilbage som Høedt. Man mødte ham jævnlig paa Gaderne og glædede sig ved at se hans elegante Skikkelse og ved at modtage hans ikke mindre elegante Hilsen, der altid var ledsaget af et fint og elskværdigt Smil.

Da jeg en Dag mødte ham, standsede han mig og sagde: „Jeg gaar just og tænker paa Deres Moder, De kan nok huske et lille Lystspil af Thornam: „Ægteskabspolitik?“ Heri spillede Deres Moder, Fru Eckardt og Wiehe Hovedrollerne. Jeg havde en ubetydelig Rolle paa nogle faa Replikker, og efter at Stykket var gaaet nogle Gange, tænkte jeg stærkt paa at afgive den. Dette sagde jeg til Deres Moder en Aften, da vi stod paa Scenen, kort før Tæppet skulde gaa op for det lille Arbejde. Deres Moder bad mig imidlertid om at beholde Rollen, fordi hun — det sagde hun! — kom i saa god Stemning ved at have mig med. Det følger af sig selv, at jeg efter den Udtalelse lovede Deres Moder ikke at gøre nogen Forandring og, føjede jeg til: „Opriktig talt har jeg saa stor Glæde af at følge Deres Fremstilling Aften efter Aften, at det ikke er noget stort Offer jeg bringer. Navnlig er der en af Deres Replikker, som jeg stedse nyder. Det er, hvor Svigerdatteren har lettet sit Hjerte overfor Dem og fortalt, hvor urimelig hendes Mand bærer sig ad. Saa siger De blot: „Er han derinde?“ og idet De siger det, slaar De med Deres Lommetørklæde uden at vende

Dem om hen i Retningen af hans Værelse. Den Fantasi, De lægger i den Replik, er saa rig, at De ikke gør Dem Forestilling om, hvor stærkt den virker. Ingen i hele Huset kan være i Tvivl om, at den arme Mand nu vil faa en artig Straffeprædiken! Publikum bryder da ogsaa altid ud i Jubel paa det Sted!“ „Aa, Hultmann!“ svarede Deres Moder bedrøvet, „hvorfor siger De nu det i dette Øjeblik! I Aften kan jeg ikke sige den Replik — den vil blive virkningsløs!“ Jeg blev selvfølgelig yderst ilde over min Tankeløshed, og virkelig — Replikken gik den Aften sporløst hen. Da jeg efter Forestillingen bød Deres Moder Armen for at ledsage hende op til hendes Værelse, sagde jeg: „De ved ikke, hvor jeg er bedrøvet over, hvad jeg har gjort!“ „Ja,“ svarede Deres Moder, „i Aften tog De Støvet af mine Vinger! Men, De skal se, lidt efter lidt kommer det der igen;“ Og, ganske rigtig, i Løbet af de følgende Opførelser genvandt Replikken sin gamle Farve!“

Om Hultmann udtalte min Moder sig en Dag saaledes: „Blandt mine Kammerater maa jeg nævne Hultmann som en af dem, der var mig kærest at spille sammen med. Jeg satte megen Pris paa ham baade som Kunstner og som Menneske. Det er min Overbevisning, at en Skuespiller af hans Naturel kun vanskeligt vil blive erstattet. Han besad foruden sin sympatetiske og elegante Personlighed megen Takt og ikke lidt Lune. Han behagede alene ved sin Fremtræden. Jeg glædede mig ofte over den sjældne Forstaaelse, hvormed han sang sine Kупletter i Vaudevillerne og i de Hostrupske Sangspil, og hans Fremstillinger i Lystspillet vare baarne af en Lethed, som man kun sjældent ser herhjemme. Tillige var der over Hultmann noget hyggeligt, som nødvendigvis maatte virke velgørende saavel paa Publikum som paa hans medspillende. Var Michael Wiehe den mest lyriske Elsker, jeg nogensinde har set, saa var Hultmann den elskværdigste! Mange fornøjelige Aftener have vi to oplevet sammen. Spillede vi i samme Stykke, og havde jeg en Aften haft et eller andet Indfald, glemte Hultmann aldrig ved de følgende Opførelser at huske mig paa det!“

Henimod Slutningen af min Moders Levetid begyndte jeg at samle hendes Livserindringer. Allerede i min tidlige Barndom havde jeg hørt hende fortælle om sin Barndom. Hendes Oplevelser i Adelgade, Omgivelserne, hvori de foregik, vare efterhaanden blevne mine gode Venner. Jeg sammenlignede dem uvilkaarlig med egne Barndomsindtryk, og de antog efterhaanden en vis litterær Form i min Bevidsthed. I Tidens Løb var det gaact paa samme Maade med Erindringerne fra hendes Ungdom og hele senere Liv — ja, i endnu højere Grad for disse senere Aars Vedkommende. Da jeg nemlig indtil hen-

des Død ikke havde været skilt fra hende undtagen i ganske korte Perioder, har jeg været til Stede ved eller i Nærheden af de fleste større Begivenheder i den sidste Halvdel af hendes Liv. Min afdøde Fader sagde ofte til mig, da jeg var bleven voksen: „Nedskriv Din Moders Erindringer!“ Jeg følte dog dengang hverken Lyst eller Evne dertil. Min Moder var selv for optagen til at kunne nedskrive sine Erindringer. Men skønt hun aldrig, selv i kort Form, nedskrev nogen sammenhængende Fremstilling af sit Livs Begivenheder, gjorde hun dog fra Tid til anden sine Optegnelser — i Reglen med Blyant. Naar et eller andet opfyldte hende, maatte hun nemlig altid — som hun udtrykte sig — „af med det!“ Saaledes nedskrev hun sin Samtale med Fru Heiberg forinden Jubilæet i Efteraaret 1868, ligesom hun ogsaa selv optegnede sin Samtale med Pastor Frimodt i Sommeren 1875. Men som det vil ses af nærværende Skrift, indskrænkede hun sig ikke til at referere saadanne Samtaler. Baade Dagbøger foreligge fra hendes Haand og Bemærkninger, nedskrevne vilkaarligt i Almanakker eller paa løse Stykker Papir, som oftest bag paa brugte Konvolutter. Endvidere bevirkede — som i Skriftet anført — en Udtalelse af Digteren Kaalund, at hun nedskrev tvende smaa Erindringer fra sit Barndomshjem i Adelgade, nemlig Fortællingerne om hendes Besøg hos Familien Magnus og hos Fru Topsøe.

Alle disse Optegnelser hobede sig op i hendes Skrivepult, hvor de sammen med en Dynge gamle Breve i gulnede Omslag førte en fredelig Tilværelse.

Da — henimod Slutningen af Firserne — følte jeg en Dag pludselig ved en ren tilfældig Anledning, (saavidt jeg husker en fejlagtig Udtalelse i et Blad om et gammelt Teaterspørgsmaal) at jeg burde samle Hovedbegivenhederne i min Moders Liv og gøre mig nærmere bekendt med Enkelthederne i hendes Virksomhed for at blive i Stand til at paavise mulige Urigtigheder, i hvad der efter hendes Død maatte fremkomme i Pressen eller i Memoiresamlinger om hende. Jeg ordnede da alle hendes Papirer kronologisk og fik herved Lejlighed til at iagttage, at hun med et mærkeligt Instinkt havde opbevaret alle de Breve — selv tørre Forretningsbreve — vedrørende Teateranliggender, som havde Interesse for Fremstillingen af hende som Kunstnerinde. Som Følge heraf besluttede jeg at nedskrive hendes Livserindringer i hendes eget Navn ud fra hendes Tankegang og holdende mig saa tæt op til den hende ejendommelige Udtryksmaade, som det var mig muligt.

Naar min Moder gav sit Samtykke til, at hendes Erindringer blev nedskrevne med en Udgivelse for Øje, og naar hun indlod sig paa den Besværlighed, som det i hendes Svaghedstilstand var for hende at yde sin Medvirkning hertil, da skyldes dette ikke en Trang hos hende

til at forherlige sig selv, men var udelukkende begrundet i, at hun saa, at Sagens Gennemførelse laa mig saa stærkt paa Sinde. Det forholdt sig hermed paa samme Maade, som naar hun, der nærede en vistnok overdreven Uvilje imod, at Skuespillere lade sig fotografere i Kostume, i tidligere Dage havde givet sit Samtykke til, at hendes Broder Georg Rosenkilde, der en Tid af sit Liv var Fotograf, optog Billeder af hende i enkelte af hendes Roller. Ligesom hun dengang imødekom ham, saaledes gav hun nu efter for mit Ønske.

For at gennemføre Sagen var det nødvendigt at forøge det alt foreliggende Materiale betydeligt, og efter at jeg havde nedskrevet en foreløbig Plan for Værket, tog vi fat paa denne Del af Opgaven. Vort Arbejde foregik i Begyndelsen udelukkende paa den Maade, at jeg saa at sige holdt Forhør over hende, hvilket i Reglen fandt Sted ved Middagbordet henad Kl. 7 om Aftenen. Min Moder var nemlig da bedst oplagt. Vi sad da nok saa hyggeligt sammen. Der var altid et ejendommeligt festligt Præg over de Maatider, hvorved Moder var Værtinde. Hun forstod den Kunst at skabe Stemning. Senere hen behøvede jeg ikke at „forhøre“ hende. Efterhaanden som Arbejdet skred frem, og der kom Sammenhæng i det Hele, dukkede Erindringerne op af sig selv. Ja, de myldrede frem og udvidede uvilkaarligt Rammen for vort Arbejde! Alle disse spredte Meddelelser nedskrev jeg, ordnede dem kronologisk og oplæste dem for Moder, som derefter godkendte Fremstillingen. Alle Samtaler, alle enkelte Udtalelser i Skriftet ere nøjagtig gennemgaaede forinden Nedskrivningen. Ofte rettede Moder, der kunde huske Udtalelserne ordret, naar jeg læste dem op. Og efterhaanden var det, som om vort Værk fik eget Liv og næsten tog Magten fra os.

Foruden at samle de vigtigste Begivenheder i min Moders Liv havde jeg endnu et Formaal med vort Arbejde, og det et Formaal, som havde været afgørende for Arbejdets Plan. Den sceneriske Kunsts Flygtighed har ofte forekommet mig sørgelig. Dette, at Kunstpræstationer af højere Rang ere glemte i samme Øjeblik, Tæppet er faldet, eller dog kun bevares i Tanken af nogle faa, har ofte gjort, at jeg har tænkt over, om det ikke skulde være muligt at bevare i hvert Fald en Afglans af saadanne Præstationer. Jeg besluttede at gøre et Forsøg og foresatte mig ved vort Arbejde gennem en Række Smaatræk og gennem Skildringen af en menneskelig Udvikling i Forbindelse med en nærmere Indgaaen paa de enkelte kunstneriske Opgaver at bevirke en Fremstilling af, hvorledes og ved hvilke Midler Julie Sødring havde virket som Skuespillerinde.

Af litterære Hjælpebidler ved Udarbejdelsen af Erindringerne havde vi først og fremmest Overskous Teaterhistorie. Trods sine Mangler, navnlig sin Ensidighed, er dette Værk et uvurderligt Grund-

lag for et Arbejde som det foreliggende og har været os til saare megen Nytte. Dernæst har Udtalelser i Samtidens Presse været af ikke ringe Betydning, og endelig har Fru Heibergs Erindringer givet adskillige Impulser. Om min Moders Stilling til denne Bog skal jeg her gøre nogle Bemærkninger.

Jeg forelæste dens enkelte Dele for hende, efterhaanden som de udkom, og hun udtalte da flere Gange: „*Den* Fru Heiberg, som her er skildret, har jeg aldrig kendt!“ Det Præg af Bitterhed, som hviler over store Partier af Værket, bevirkede, at min Moder slet ikke kunde faa fat paa den Elskværdighed og Friskhed, den Sans for det komiske, som hun mente karakteriserede den Fru Heiberg, som hun havde holdt af, og hun maatte ty til sine egne Erindringer for at faa denne ejendommelige Personlighed frem. Havde Fru Heiberg levet, da hendes Erindringer udkom, vilde Moder utvivltsomt have sagt hende sin Mening om Skriftet, saaledes som hun ofte, da de begge virkede ved Teatret, havde gjort det, naar de vare uenige om en eller anden Sag. Og det kunde da maaske have været et Spørgsmaal, om deres Venskab havde holdt. Dog tror jeg det! Deres rige Samliv havde spundet for mange Traade imellem dem til at disse saaledes paa en Gang kunde bryde.

I de sidste fire Aar af min Moders Levetid beskæftigede vi os næsten daglig med hendes Livserindringer, og Værket skred saa godt frem, at jeg allerede haabede at faa det fuldt udarbejdet endnu, medens hun levede. Dette skulde imidlertid ikke ske.

Hendes i mange Aar skrøbelige Helbred var i Begyndelsen af Halvfemserne blevet endnu skrøbeligere. Det gik ned ad Bakke, og der var øjensynlig ikke langt til Bakkens Fod. Dog passer dette Billede ikke. Legemet var vel svagt, men Aanden vedblev at holde sig beundringseværdig stærk. Det var den, der holdt det skrøbelige Legeme oppe. Og hun gav ikke efter. Hun kæmpede med Legemets Afmagt Fod for Fod. Lige indtil Aaret 1890 stod hun tidligt op og var Vinter og Sommer inde ved sit Thebord lidt over Klokken 8 om Morgen. Kun nødig opgav hun Husmoderens Pligter. Først efter et stærkt Svaghedsanfald bestemte hun sig til at hvile lidt længere op ad Formiddagen. Men det var hende meget imod, og hun stræbte stadig efter at komme saa tidligt ind, som det paa nogen Maade var muligt. Naar hun ikke var meget syg, var hendes Sind lyst og hendes Lune friskt som i fordums Dage. Hun beskæftigede sig dog meget med Tanken om Døden, men den voldte hende ingen Uro. I religiøs Henseende stod hun ganske, som hun havde staaet i sin Barndom, lykkelig ved sin Tro, men mild i sin Dom overfor anderledestænkende. I de seks sidste Aar af sit Liv var hun ikke udenfor sit Hjem. Men Tiden faldt hende aldrig lang. Mange Gange har jeg hørt hende sige, naar Uret om

Aftenen slog halvelleve: „Hvad for noget! Allerede halvelleve! Hvor bliver dog Dagen af!“ Hun var altid optaget — af Bøger, af Blomster, af sit kære Husvæsen. Aldrig var hun ledig, undtagen naar hun i sin Svaghed sank sammen i en Stol. Fik hun fat paa en Bog, som interesserede hende, læste hun den altid med stor Langsomhed. Den Overfladiskhed, hvormed mange Mennesker løbe selv tankevægtige Værker igennem, var hende ubeskrivelig imod. Udtaltes der Meninger i en saadan Bog, som i særlig Grad slog hende ved deres Originalitet eller Sandhed, maatte hun lægge Bogen fra sig og vente med at læse videre, indtil det stærke Indtryk, som vedkommende Udtalelse havde gjort paa hende, havde fortaget sig.

Undertiden satte hun sig hen ved Klaveret og spillede med sit bløde Anslag nogle ejendommelige Musikstykker, som hun erindrede fra sin Ungdom. Vi Børn vare saa at sige voksede op med disse Melodier, de vare som gamle Venner for os, og naar vi hørte hende spille dem, steg en Verden af Minder frem i vor Bevidsthed.

Med sine Piger stod hun altid paa den bedste Fod. Hun spøjte med dem, belærte dem og fortalte dem sine smaa humoristiske Historier. Ofte kunde jeg høre dem le, naar hun gik inde i sine Værelser og talte med dem. Om Aftenen studerede hun den udenrigske Politik i „Berlingske Tidende“. Hun morede sig over Bismarcks Taler og fulgte Gladstone med største Opmærksomhed. Saa kom hun ind til mig og havde altid et eller andet morsomt at bemærke, om hvad hun havde læst. Hendes Barndomsven, kgl. Skuespiller Theodor Liebe, sagde en Gang til mig: „Julie er det mest oplivende Menneske, jeg har kendt!“

Hun havde lige til sin Død en sjælden Interesse for andre Mennesker, høje og lave. Det var denne Interesse, der havde bragt hende den Rigdom af Iagttagelser, som hun havde nedlagt i sin Kunst.

Naar hun talte med et Menneske, optoges hendes Opmærksomhed ganske af dette, men hun forlangte ogsaa, at den paagældende skulde gøre Gengæld. Hun blev engang helt ilde berørt, da en bekendt Politiker under en Samtale med hende, der tilsyneladende ganske optog ham, pludselig vendte sig om og med en Bemærkning greb ind i en ganske forskellig Samtale, som førtes mellem tvende andre Personer. Paa hendes forbausede Udbrud svarede han: „Ja, De maa huske, at jeg er Rigsdagsmand og er vant til at have min Opmærksomhed flere Steder paa een Gang!“ Men det Svar tilfredsstillede hende ikke.

Hendes Lighed med Faderen blev i hendes sidste Aar slaende. Jeg ejer ikke et Billede af min Moder som gammel, men jeg behøver blot at kaste et Blik paa Billedet af C. N. Rosenkilde som Olding for at genfinde hendes Ansigtstræk fra Aarene umiddelbart forinden hendes Død.

Hendes Evne til at studere Mennesker sløvedes aldrig. Selv efter at hun var ophørt med at gaa ud og saaledes kun havde Lejlighed til at tale med yderst faa, oplevede hun stadig smaa Begivenheder, som hun senere fortalte paa sin morsomme Maade. Ja, hun behøvede kun at se ud af Vinduet for at finde Stof til Iagttagelser. Denne Udsigt fra Vinduet adspredte hende. Træerne i Haven foran hendes Bolig voksede imidlertid til, og den Familie, til hvis Lejlighed Haven hørte, vilde nødigt skære dem ned. Det lykkedes dog at opnaa Udklipningen af et lille Kighul, og gennem dette kunde min Moder nu iagttage disse rastløse Mennesker, som hun paa een Gang holdt af og satiriserede over. Hun havde et aabent Øje for sit Køns Svagheder og kunde udtale sig skarpt om Kvindernes Jagen efter at være moderne, deres Overfladiskhed og Forlystelsessyge.

Jeg har mellem hendes Papirer fundet en Række Bemærkninger til Kvinderne, nedskrevne af hende fra Tid til anden. Nogle af dem aftrykker jeg her:

„Gid I Kvinder vilde tro følgende: I kan godt have Kundskaber og være dygtige uden derfor at blive højrøstede og uelskværdige!“

„Slet Klaverøvelse, højtaltende Kvinder og Stambøger er noget af det skrækkeligste, jeg kender!“

„Gedehamse melde sig altid længe, forinden man ser dem, ved deres Summen; det samme gør højtaltende Kvinder!“

„Til Foredrag og Udstillinger er der altid stopfuldt af Kvinder, men Hjemmene er tomme!“

„Hvis Du spiller Klaver uden at have Talent, saa vil Du plage mange Mennesker, og Du vil ingen glæde, men hvis du strikker Strømper til de Fattige, vil Du glæde mange, og Du vil ingen plage!“

„Hvis Du ikke elsker Husgerning, saa er Du en mangelfuld Kvinde!“

„Kvinderne i vor Tid skulde blot ane, hvilke Skatte de bortgive ved at kaste sig over, hvad de saa ofte aldeles ikke passe for. Men hvad kan det nytte, man siger det? Hvem vil tro det? De, der vil udøve Scenens høje Kunst eller vil male uden Talent, de tusinder, der vil traktere de ulykkelige Klaverer uden *Spør* af Talent — vil de tro et velment Ord?

Forældrene have en stor Skyld, thi de skal lægge Mærke til Børnets sande Evner, og disse skulle uddannes! Det kan ikke nytte at *ville* være Kunstnerinde, naar man intet Talent har! Det er den ynkeligste Stilling, som tænkes kan! Den unge Piges Liv forspildes derved, og hun sætter sine bedste Aar og Kræfter til uden Gavn og Lykke! Bliver saadant et Væsen gift, saa er hun og den stakkels Mand vel farne! Saa har vi atter en ussel Kvindeskabning, som intet duer til

og ingen Kræfter har til, hvad hun gaar i Møde! Husholdning kan hun intet af, saa at hun paa dette for Hjemmet meget vigtige Punkt er et Nul! Penge kan hun naturligvis heller ikke bestyre, Børn har hun ondt ved at bringe til Verden — hendes Evne til at opdrage dem vil jeg nu slet ikke tale om. Saadan en lille Barnekone, som sidder med aaben Mund og ler tomt, er min Skræk. Hvad dog en saadan Kvinde er en Uting, et Bedrag!

Præster og Læger have ogsaa et stort Ansvar! De gaa til Side for Sandhed. De besøge Hjemmene, klappe de unge Piger paa Kinden, kysse dem, naar de kan komme til det, og saa le alle og ere saa uhyre tilfredse med hinanden. Saaledes er Livet Løgn!“

„Det undrer mig at se, hvor tomt og unyttigt mange Menneskers Liv gaar hen! Har de da intet Syn for Kærlighedslivet? Tænker de aldrig paa de mange lidende, fattige Børn? Jeg siger til Eder, I mange Kvinder, som har Tid og Raad — gaa ud og undersøg Fattigdommen! I har saa godt af det, I, som leve for Pynt og Pjank! Tag Jer sammen! Har I een Gang set Sult, Nøgenhed og hele den store Elenighed, som sand Fattigdom viser os, saa tror jeg, I vil faa Tanke for noget andet og bedre end det, I hidtil har levet for!“

„Tænker I aldrig paa, at der kommer en Stund, hvor Summen af vort Livs Gerning skal opgøres? Lykkelig er da den, hvis Liv har haft Betydning, lykkelig den, som bliver savnet ved sin Bortgang, hvis Navn fremkalder Smil af Glæde ved Mindet!“

„Gaa ud, besøg Børnehjemmene og lær af de udholdende, arbejdende Kvinder, hvad Livet kan være, men lev først for Eders eget Hjem! Der er Kvinder, som forsømme Hjem, Mand og Børn for at deltage i velgørende Forsamlinger. Sligt duer ikke! Hjemmet skal være det første for Hustruen! Naar Manden kommer træt hjem, skal han hvile ud i en luftig og hyggelig Stue! Middagsbordet skal være dækket med Omhu og om muligt Skønhed, Maden skal være solid og velsmagende, saa at han og Børnene, der kommer fra Skole, kan glæde sig daglig til Maaltidet og gaa styrkede derfra. Jeg raader ogsaa enhver Hustru til, at hun, dersom der er kommet mindre gode Tidender til Manden, intet underretter ham om, før han i Ro og Mag har nydt sit Maaltid. Giv ham Tid, lad ham i Fred! Er han flittig og kærlig, da skaan ham! Lad ham føle, at han har en trofast Hustru, som elsker ham og Børnene, og hvis lykkelige Opgave det er at leve for dem, at vie alle sine aandelige og legemlige Kræfter til Gavn og Glæde for dem. Husgerning er meget interessant, det kommer kun an paa Forstaelsen!

(Nu maa jeg holde op med mine Betragtninger, thi hun, som bor ovenover mig, er begyndt paa at „spille og synge“! Hun er skrækkelig! Man skulde tro, at hun var stedt i den forfærdeligste Barnsnød!)“

Skønt min Moder saaledes kunde være ret streng i sin Bedømmelse af og stille Fordringer til Kvinderne, gjorde det hende paa den anden Side ondt at tænke paa, hvor lidet Kvindens stille Gerning her i Livet bliver paaskønnet. Under Indflydelse af saadanne Stemninger nedskrev hun følgende Bemærkninger til Mændene:

„Giv Kejseren, hvad Kejserens er, og Gud, hvad Guds er! Giv Kvinden den Plads, som tilkommer hende! Værer ikke blinde og uretfærdige! Hun er rede til at hjælpe og virke med Forstand og Omhu, hvor man kalder paa hende i Kærlighed! Hendes Gerning er som oftest meget skjult, men den gaar gennem alt fra Morgen til Aften! Overse den ikke, I Mænd, som modtage saa meget af hende! Hendes Gerning er ofte meget svær og kræver hendes skarpeste Forstand og Taalmodighed — naar hun for Eksempel skal skaffe meget tilveje med smaa Midler!“

„Gennemgaa Dagen fra Du staar ud af Sengen og til Du atter lægger Dig til Hvile! Hvem skylder Du alle Hjemmets Behageligheder? Jeg taler naturligvis om Hjemmet, som det *skal* og *bør* være! Undervurder aldrig en Gerning, som ikke kan undværes! Betragt aldrig Kvindens velsignelsesrige Virksomhed som underordnet! En udmærket Husmoder en dygtig Tjenestepige sætter jeg saa højt som nogen!“

„Ingen Mand aner, hvor ofte Kvinden maa sige med Resignation: „Gid jeg kunde faa Tid til at læse lidt mere!“

„Kvinden har hyppig en langt større og fastere Karakter end Manden! Hvor ofte sætter hun ikke i Stilhed, ubemærket, Mod i ham!“

„De største Kærlighedsgerninger udøves af ugifte Kvinder! Hvor mange ugifte Kvinder gemme ikke en Verden af Kærlighed? Mange Kvinder have haft ulykkelig Kærlighed; den store Kærlighed, de ejer i dem, gør de vel med i mange, mange Retninger!“

„Hvis en Mand har en eller anden Legemsfejl og derfor ikke bliver Soldat, kan han jo blive meget udmærket i sin Virken i Verden. Kan da en Kvinde ikke blive til Gavn for Samfundet, fordi hun ikke kan blive Moder?“

„Hvormange Kvinder ødelægges ikke legemligt og aandeligt af bundfordærvede Mænd?“

„Hjemmets Hygge beror paa Kvindens Smag og Omhu. Børnenes Udvikling og *egentlige* Dannelse beror paa Kvindens Kærlighed, Tro og Fornuft. (Har hun en udmærket Forstand, saa skader det ikke, men *Fornuften* er aldeles nødvendig.) Altsaa bærer Kvinden Ansvar for Verdensudviklingen! Maa vi Kvinder da ikke takke Gud for det store Kald, han har betroet os?“

Foruden med Mænd og Kvinder beskæftigede min Moders Tanker sig stadig med Børnene, navnlig med de Børn, som ere forladte af deres Forældre og satte ud hos fremmede. Herom vidne følgende Optegnelser:

„Hvor er det dog muligt at være ond mod Børn, de stakkels smaa Børn, som komme til Verden uden selv at ønske det, ene ved Menneskenes Letsind. Det er skammeligt og dødt, at der ikke gøres noget alvorligt for de stakkels smaa Plejebørn!“

„Tænk paa Hjem til de mange nøgne og nødlidende Børn, de mange smaa Stakler, som i Sandhed mangler et godt Tag over Hovedet, mangler alt, fødes i Elendighed og Nød.

Kom de opofrende Kvinder til Hjælp, som Aar ud og Aar ind strider og kæmper for fattige Børn, kæmper med en storartet Taalmodighed for at skaffe Ly til de smaa. Se de Aarsberetninger, de udgiver, og erfar med hvor smaa Midler de strider sig frem! Det kan ikke blive til noget, saalænge ingen kommer dem ordentlig til Hjælp. Her er sandelig noget at virke for, det er ikke til Pynt og Forfængelighed!

Og betænk saa, hvor mange af vore store Mænd og Kvinder, der har gjort Fædrelandet Ære, ere ikke komne fra ringe Hjem? Se engang efter, tæl dem sammen — de fleste ere komne fra Almuen!

Lad os støtte og hjælpe, hvor vi kan — der findes ingen større Glæde paa Jorden!“

„Børnehjemmene ere altfor smaa! Var det dog ikke en usigelig stor Fryd, om man kunde skaffe store Bygninger til de mange fattige Børn?

Det er rørende at se, hvorledes fattige ofte komme hinanden til Hjælp! Jeg læste for nylig en Beretning i „Dagbladet“ om en fattig Dreng, som i en Maaned ingen Skjorte havde haft, og som de andre stakkels Dreng samlede ind til, saa han fik 3 Skjorter! Det er virkelig i høj Grad gribende — det er et stort Eksempel for alle os andre!“

Sin skønne Kunst elskede min Moder til det sidste. Ofte sagde hun: „Hvis jeg nu begyndte, skulde det blive meget, meget bedre!“ Hertil svarede hendes gamle Ven, kgl. Skuespiller V. Kolling engang: „Jeg synes dog, det var saa rart, som det var!“

Om sin Opfattelse af den dramatiske Kunst og om sine Kunstfæller nedskrev hun af og til et og andet. Jeg hidsætter følgende:

„Betænk, at Menneskene ere forskellige! Nogle paavirkes bedst ved Samtale, andre ved at vandre i en skøn Natur! Paa nogle virker Sorgen mest, andre forædles gennem inderlig Glæde!

Teatret har en meget stor Indflydelse paa mange Mennesker, en større Magt til at belære, end de fleste tænker sig! Andre kan kun gribes og røres i Kirken!

Gud er overalt!“

„Den dramatiske Kunst er udtømmelig, man naar aldrig Fuldkommenhed! Jo mere en Fremstiller har Sandheden til Maal for sin Kunst, jo mere vil han føle sig utilfredsstillet ved sin egen Virken, ved sine egne Kræfter! Skuespillerens Kunst er en stor Kunst — den største! Desværre betragtes den saare sjældent med rigtig Alvor af Menneskene; de fleste vil blot more sig, le og sladre! Publikum er som Bunke betragtet en tom, udannet Masse. Faar Folk blot Lov til at snakke, saa more de sig. *Alvor, Eftertanke*, det er noget kedeligt, trivielt noget: „Maa vi bare være fri for det!“ Jeg tænker ofte paa den Bemærkning, som en Dame engang i et Selskab i en skuffet Tone fremkom med om mig: „Gud, hun er jo alvorlig!““

„Folk ytre sig aldrig mere uvidende, end naar de tale om dramatisk Kunst. Det utrolig gale Begreb, man har om Instruktion, har ofte forbauset mig!

Det er jo Livet i *Sandhed*, Menneskene, *som de ere*, der skal fremstilles! Man kan ikke skrue et naturligt Menneske ud af en Maskine! Lige saa lidt som man kan banke Lune, Skælmeri og Humør ind i et Menneske, lige saa lidt kan der indarbejdes dyb Alvor, Sorg og det sande gribende, rørende, saaledes at man ved Fremstillingen tror paa det!

Tanken og Følelsen, som kommer frem ved Ordet, maa og skal komme fra *Hjertet* i al Naturlighed og Sandhed! Bevægelserne med Haand og Arm, samt Gangen og Ansigtets Udtryk maa følge Ordet uden forudgaaende Aftale. Jeg kan sige med Sandhed, at jeg har aldrig anet mit Legemes Bevægelse! Det har fulgt Ordet i al Naturlighed; saaledes faldt det ganske af sig selv!“

„Teaterpersonalet har altid haft meget at bekæmpe med Hensyn til Folks bornerte Anskuelse og gamle forældede Spøgelsehistorier! Der er ingen Kunstart, som bliver saa slet forstaaet som Scenens Præstationer. Mange Præster ere tilbøjelige til at anse Teatret som den lige Vej til Helvede! Den Tanke falder dem ikke ind, at vi Skuespillere have et alvorligt Maal; og det kan man have, hvad enten man er virkende i Komedien eller i Tragedien! Man kan virke til Oplysning og Eftertanke saavel i det komiske som i det tragiske, virke Side om Side med Kirken!“

„Bliver en Skuespiller syg, og Forestillingen forandres, saa siges der aldrig andet end: „Saa! — Gud hvor det er kedeligt, nu er han (eller hun) syg!“ Det er hele Deltagelsen! Ønsker en Skuespiller en Rolle, bliver det altid fortalt, som var det en Skandale. Dersom Malere eller

Digtere ikke kunde arbejde uden at faa tildelt Opgaver, og man i en Tid af flere Maaneder forbigik dem, hvad vilde saa de sige? Og det samme gælder jo om ethvert Menneske i de forskellige Stillinger i Verden — Præsterne med!“

„Hvis nogen synes, at jeg udtrykker mig for stærkt og føler for varmt, saa glem ikke, hvorfra jeg kom!“

Fra min Barndom, ja, saa langt jeg kan huske tilbage, har jeg aldrig hørt andet end varme og stærke Udbrud! Naar Fader var grebet af skøn Kunst, i hvilken Retning det saa var, beregnede han ikke sine Udtryk og var ikke tør! Han blev fyldt af Fryd og Glæde, hans Øjne kunde straale, og han fik sin høje Stemme — saa sang han! Han blev i den Retning aldrig gammel. Den Arv fik jeg efter ham — jeg har hørt onde Ord for det — men endnu saa gammel, som jeg er, *føler* jeg levende, og jeg er glad ved det!“

Min Moders Venner og tidligere Kunstfæller kom ofte for at høre til hende. Dog var det kun sjældent, at hendes Helbred tillod hende at tage imod dem. Et Efteraar kom Liebe flere Gange og bad om at faa hende i Tale. Men hun følte sig for svag til at kunne se ham. Da han imidlertid vedblev at sige: „Saa kommer jeg igen!“ gav hun tilsidst sine Piger Ordre til at lade ham komme ind. Da Liebe næste Gang kom, blev han vist ind i hendes Dagligstue, hvor hun sad sammensunken i sin høje Lænestol. Ganske stilfærdig sagde han da: „Jeg synes dog, Julie, at vi skulde se hinanden endnu en Gang i denne Verden!“ Besøget var kun kort, men de to Barndoms Legekammerater var begge glade over, at det var kommet i Stand. Faa Dage efter fik Moder at høre, at Liebe havde indlagt sig paa Hospitalet for at underkaste sig en meget farlig Operation. Denne blev foretaget, men medførte hans Død.

Saaledes gik efterhaanden alle min Moders gamle Omgivelser bort. Hendes Brødre og Svigerinder vare døde — hendes ældste Søster havde alt i mange Aar været død — og hun var nu den eneste overlevende af Familiekrederen Rosenkilde. Ofte gik hendes Tanker til hendes kære afdøde. Hun skriver saaledes:

„Naar jeg siger, at jeg har lært mest af mine kære afdøde Forældre og af min Sødring *efter* deres Død, saa maa det naturligvis forstaaes saaledes:

I det lange Samliv, jeg Gud være takket har haft med dem alle, har jeg daglig haft nok udmærket at lære af dem og er vel ogsaa bleven meget paavirket, men efter deres Død har jeg set saa meget, deres Liv ligger for min Tanke saa forunderlig klart, og da jeg har været meget alene, har jeg haft Ro til at fordybe mig i Betragtningen af dem.

Fader paavirkede mig jo meget i min Virksomhed ved Teatret, men jeg havde dog min egen Mening og Følelse, og den fik ingen mig fra, før jeg selv vilde. Sødring var min Lærer i — jeg kan gerne sige — alt. Han havde et aabent Øje og en stærk naturlig Følelse for, hvad der er ret og sandt. Dette ytrede sig ved Bedømmelsen af min Kunst og af min daglige Gerning i mit velsignede Hjem. Ved hans ubeskrivelig store Kærlighed og Overbærenhed, haaber jeg, at jeg gik frem. Der var Sandhed og Kærlighed i vor Forening, derfor er det min Glæde at tænke tilbage, og jeg føler, at der kommer mere og mere Ro over mig.

Moder er maaske den, der efter Døden har virket stadig klarere og klarere paa mig. Moders store Blidhed, hendes Nøjsomhed og stille Beskedenhed, kunde jeg ikke vurdere som Barn. Da jeg voksede til, blev ung Pige, var der et saa stærkt Liv i mig, en varm Lyst til Virken — heftig og hurtig var jeg — at uagtet jeg daglig glædede mig ved hende og elskede hende, var jeg dog for optaget af andet til, at jeg ret kunde fordybe mig i Forstaaelsen af hende. Hun maatte gaa bort, for at dette kunde ske. Nu tænker jeg med den højeste Beundring og Ærefrygt paa Moder, som levede det stille Liv. Hun ligesom saae hver Dag og se, hvor stort Billedet er. Bestandig maa jeg ønske: Gid Du kunde naa hende. Den Tomhed i Hjemmet, hun efterlod, var ikke til at beskrive. Hun viste, hvad Betydning Kvindens stille virkende, huslige Liv i Troskab og Kærlighed har. Og dog havde Moder sin bestemte Mening, det var blot Maaden, hun ytrede den paa, som var saa smuk!

I det sidste Aar af sit Liv var min Moder ofte meget træt. Hun længtes mod den lange Hvile, men ønskede dog at leve, fordi hun følte, at vi Børn vilde savne hende saa stærkt. Hun talte ofte om sin Død, men altid paa en fuldkommen rolig og sund Maade. Hun var saa bange for at forvolde Ulejlighed ved sin Begravelse. „I maa endelig love mig, at den bliver i yderste Stilhed og ganske tarvelig!“ sagde hun ofte. Min afdøde Fader var begravet i Gentoft, og det var Bestemmelsen, at ogsaa min Moder skulde hvile der. I Gentoft havde mine Forældre jo tilbragt deres Forbindelses første Sommerdage. Hun ønskede, at hun maatte dø om Sommeren, for at Vennerne og vi Børn ikke skulde blive syge ved i den kolde Vinter at køre den lange Vej til Gentoft Kirke.

Den 19de Juli 1893 fyldte hun sit halvfjerdsindstyvende Aar og blev fra alle Sider mindet med stor Kærlighed. Blomster og Lykønskninger strømmede ind til hende fra fjern og nær. Det samme gentog

sig den 5te Novemer. Da var det nemlig halvtredsindstve Aar siden, hun havde debuteret. Det var hende en Sorg, at hun ikke personlig kunde tage imod de mange Venner, der kom for at lykønske hende, men hun følte sig altfor svag hertil. Hun glædede sig dog inderligt ved at se, hvor kærligt hun mindedes.

I Begyndelsen af Januar 1894 kom jeg en Formiddag ind til Frokostbordet, og min Moders Plads stod da tom. Lidt efter kom Pigen ind og sagde, at „Fruen i Dag følte sig saa svag, at hun mente, det var bedst at blive liggende!“ Dette blev hendes sidste Sygeleje. Sygdommen viste sig at være Influenza. Efter det første Anfald, som strakte sig over et Par Maaneder, bedredes hun dog og naaede endogsaa at sidde oppe i sin Stol et Par Timer om Dagen. Men saa vendte Sygdommen tilbage og tog de sidste Kræfter. Hun var mangeløs taalmodig, klagede kun, naar Smerterne i Brystet og Hosteanfaldene blev for slemme. Naar Tilstanden var lidt bedre, vendte hendes gamle Lune tilbage. Hun plejedes med største Omhu af sine to Piger og en fortræffelig Sygeplejerske. Hendes Ven og Læge, Etatsraad Hoff, dæmpede hendes Smerter ved Morphinindsprøjtninger.

Den 21de Marts var Hundredaarsdagen for Digteren Poul Martin Møllers Fødsel. Hendes Tanker drejede sig da stadig om ham, og hun beskrev ham, saaledes som hun mindedes ham fra Adelgade, da hun var en lille Pige.

Ofte talte hun om, at denne Sygdom stod hun ikke igennem, og hun sagde en Dag til mig: „Hvis Pigerne skulde stikke i at tude, naar jeg er død, maa Du ikke skænde paa dem!“

En anden Dag ytrede hun: „Det er Aanden, den evige, det kommer an paa. Naar Du efter min Død sidder alene i Dit Værelse, tænker paa mig og kommer til at le over et eller andet, som jeg har fortalt, da er jeg ved Din Side!“

Henimod Slutningen af April indtraadte der en Bedring i Tilstanden, og hun begyndte selv at tro, at hun vilde komme sig. Fredagen den 27. April om Morgenen sagde Sygeplejersken til mig, at min Moder havde udtalt Ønsket om, at hendes Seng maatte blive flyttet midt ud paa Gulvet. Saa laa hun friere. Vi gjorde da, som hun ønskede, og Dørene blev aabnede ind til Spisestuen. Hun kunde nu se ind til sine Blomster og til det gamle Ur, i hvis Bund hun for de mange Aar siden havde fundet sin første Teaterbillet.

Min Moder havde det den Dag bedre, end hun længe havde haft det. Henad Kl. 6 om Eftermiddagen kom jeg hjem, og efter at have spist til Middag, gik jeg, som jeg plejede, ind for at faa en Passiar med den Gamle. Hun lod til at befinde sig ret vel og ytrede Ønske om næste Dag at faa noget solidere at spise end den evige Mælk. „Vil Du have Østers?“ spurgte jeg. „Ja,“ svarede hun, „men jeg spi-

ser kun een!“ Jeg gik da ud til Pigerne og sagde dem min Moders Ønske. De blev begge glade over, at deres gamle Frue lod til at have det bedre.

En Timestid efter kom den ene af Pigerne styrtende ind til mig og sagde, at Fruen pludselig var bleven saa syg. De havde hørt hende bede en Bøn, og derefter havde hun kaldt paa dem. Da de kom ind, havde hun rejst sig op i Sengen, var derefter faldet tilbage i deres Arme og havde tabt Bevidstheden. Der blev straks sendt Bud efter Lægen og min ældste Søster. Men da de kom, var det paa det sidste. Hun var bleven ramt af et Hjerteslag. Vi stod alle omkring hende, og Dr. Hoff gav hende nogle Ætherindsprøjtninger. Da det gamle Ur begyndte at slaa sine ti Slag, levede hun endnu, men inden det tiende Slag kom, havde hun udaandet.

Hendes Ansigtstræk vare blevne regelmæssige i Døden, Haaret stod mørkt og i eet Pur om hendes Hoved, og Øjenbrynene traadte mørkt frem. Der hvilede en usigelig Fred og Alvor over hendes Træk. Hænderne, som altid havde været ualmindelig smukke, laa smalle og hvide ved hendes Sider. Den fine, rosenrøde Farve, som de, medens hun levede, havde haft indvendig, og som hun ofte havde moret sig med at vise os, var nu forsvunden. —

Dagen efter følte det af os alle, som var Huset blevet øde og tomt. Inde paa Bordet i Dagligstuen laa hendes Briller, og hendes Garnvinde stod ved Siden af hendes Lænestol. Alt saa' saa underlig livløst ud. Jeg maatte uvilkaarlig tænke paa hin skønne Scene i Øhlenschlägers „Aladdin“, hvor den gamle Morgiane er død, og det faldt mig ind, at hvis min Moder i sin Kunstnertid var kommen til at fremstille denne Skikkelse, da vilde hun her være naaet højere end nogen sinde.

Min Moder havde ofte sagt mig, at der i en Skuffe i hendes Skrivebord laa tvende Breve fra hende, som hun ønskede skulde læses straks efter hendes Død. Disse Breve tog vi frem. Det ene lød saaledes:

Marts 1893.

Elskede Børn!

Naar jeg er død, veed I jo, at det er mit Ønske: alt vedrørende Begravelsen saa *tarueligt* og *stille* som muligt. —

Naar Kisten bæres bort fra Hjemmet, beder jeg om, at *de Folk*, som ere vante til at bære, maa bære den bort, I kære Børn, bære mig i Eders *Hjerter*, *der* vil jeg gjerne være.

Gud bevare Eder, styrke og velsigne Eder!

Eders i Tid og Evighed
hengivne
Moder.

Det andet Brev, som hun ønskede læst af sin Præst, havde følgende Indhold:

Naar jeg spørger mig selv: „Hvor har Du bestaaet? Har Du bestaaet i Dit Forhold som Datter? Ligeoverfor Dine Forældre?“ Da maa jeg svare: nej — langt fra! „Har Du som Søster været, hvad Du skulde?“ Nej! „For Dine Venner? for Verden? for Menneskene?“ Nej! „Og nu som Hustru?“ Ak Gud hjælpe mig elendige Menneske — nej, nej, langt, langt fra! Jeg har kun Guds Naade at holde mig til, Guds Barmhjertighed og min dyrebare Frelser! „Har Du bestaaet som Moder?“ Ak nej, i intet har jeg bestaaet — i alle Forhold Synd og Daarlighed!

Jeg har tænkt meget over mit mangelfulde Liv, jeg har kun at bede om Naade og Barmhjertighed! Derfor ønsker jeg, at min Begravelse maa være *ganske stille!* Den Præst, som følger mig, beder jeg om at holde en kærlig, oprigtig Bøn til min Fader i Himmelen!

Jeg har elsket min store Virksomhed ved Teatret, jeg har altid lagt megen Betydning i den, udført den med stort Alvor, større og større, jo ældre jeg er bleven! Saa alvorligt har jeg forstaaet min Opgave, at jeg stadig har bedet Gud hjælpe mig, at min Fremstilling maatte være *sand*, maatte skabe ren og inderlig Oplivelse og Glæde, og skulde jeg fremstille en Moder, der kæmper og lever for sit Barn, da veed jeg, at jeg har været opfyldt af den reneste Vilje og det inderligste Ønske om, at denne Fremstilling maatte være til Belæring for de mange Mødre og Kvinder, som hørte mig!

Naar jeg følte mig urolig og angst, da var der intet, som kunde trøste og styrke mig undtagen min Bøn til min Gud! Naar jeg med Inderlighed bad om Kraft og Sandhed, saa kom Roligheden tilbage til mig, og da kom der ofte en forunderlig Velsignelse og Glæde i mig — uagtet jeg altid haabede, at det skulde blive langt bedre næste Gang!

Denne min lange Teatervirksomhed har jeg faaet Ros nok for i mine Dage — derfor *ingen Ros mere over mig!* Det var alt ufuldkomment!

Men det ønsker jeg skal vides, at Virksomheden paa Teatret bør ene forstaaes som belærende og opbyggende!

Maa mine elskede Børn og de Kære, der har staaet mig nær i mit Liv, mindes mig med Kærlighed og Overbærenhed, da kan jeg ikke forlange mere!

(Dette er skrevet med Blyant, fordi jeg ligger til Sengs. Jeg har nu ligget i 5 Uger.)

I Overensstemmelse med min Moders Ønske fandt da Begravelsen Sted i Stilhed. Den foregik den 5te Maj fra Gentofte Kirke. Dagen oprandt med det skønneste Foraarsvejr. Den lille Landsbykirke var helt smykket med Blomster, og Kransene, som alle hendes kære Venner havde sendt, bedækkede Kisten og strømmede som en Flod udover Kirkegulvet. Lysene i to granomvundne Kandelabre spredte deres gullige Skær udover Blomsterne. Flere af hendes Venner havde indfundet sig, Stiftsprovst Paulli — Sønnen af den Mand, som havde konfirmeret og viet hende — talte smukt og beaandet over hende, og oppe fra Orglet sang Børnene med deres klare Stemmer Salmen: „Tænk naar engang den Taage er forsvunden!“ og Korsfarernes gamle Sang om den dejlige Jord og den prægtige Himmel, der passede saa godt for hende. Tilsidst spillede Organisten den skønne og vemodige Musik, som gamle Kapelmester Paulli havde komponeret til Adolph Rosenkildes Begravelse.

Saa bar Sognets Bønder Kisten ud til Graven og sænkede den deri. Og medens Provst Paulli forrettede Jordpaakastelsen og læste Bønnen over det afsjælede Legeme, skinnede Solen varmt over de lyse Bøgeskove og de grønnende Marker. Lærkerne sang, og Foraarsvinden svøbte sig mildt om Kirkens røde Gavl. For mig var det, som om den fortalte om en længst forsvunden Tid. Og da jeg senere, efter at alle vare dragne bort, gik hen ved Kirkegaardens Hegn og saa ned ad Stien, der fører langs Markerne bag om Husene, syntes jeg i det fjerne at skimte en ung Mand og en ung Pige i hvid Dragt, Arm i Arm og talende fortroligt med hinanden.

TILLÆG

HIDTIL UTRYKTE BREVE FRA OG TIL JULIE SØDRING
SAMT NOTER, NAVNE-, SKUESPIL- OG BREVREGISTER

VED

ELISABETH HUDE

Nedenfor er trykt de breve fra og til fru Sødring, der skønnes at være af interesse til belysning af hendes eller de andre breuskriveres personlighed. Brevene er anbragt i kronologisk rækkefølge.

BREVE FRA JULIE SØDRING

I TIL HENRIK HERTZ

[februar 1865.]

Jeg holder meget af denne Rolle — (Gertrud) — det er et *naturligt Menneske*. Skriv engang en Rolle for mig — en *fattig kjerlig Kone* som er bleven god og *glad* igjennem *Lidelser*, meget *forstandig*, *tænksom*. Jeg holder meget af fattige Folk — som er *gode*. Jeg kan aldrig glemme hvad jeg engang hørte en rig Kone sige til et fattigt Barn, Barnet bad om lidt — den Rige svarede, „gaa væk, Du hører ikke *til Sognet*“. Skriv et stort Stykke, to Familier — en *rig* og en *fattig* lad mig høre til den fattige — en Søster til den rige Kone.

Det er et yndigt lille Stykke — „*Portraitet*“ — jeg glæder mig til det —

Dette er skrevet i Vognen saa det er meget utydeligt.

II TIL JOHANNE LUISE HEIBERG

Karleby Præstegaard
d. 1ste September 1868.

Kjære Fru Heiberg!

Da jeg veed, at det vil glæde Dem, at faae en god Efterretning fra mig, vil jeg benytte et roligt Øieblik til at sende Dem et par Ord, og takke Dem for Deres kjærlige Deltagelse som jeg veed De føler for mig. Min Søn er, Gud være lovet og takket, nu bedre — Feberen har forladt ham, og han sover godt. Han er meget afkræftet og aldeles afmagret i en Grad jeg aldrig har seet før — men det er jo det karakteristiske ved Typhus. Nu er atter Smilet begyndt at vende tilbage paa hans gode kjærlige Ansigt. Vi strider nu kun med Maven, den er ikke god — men med Guds Hjælp gaar det nok fremad. Det var idag saa

yndig en Morgen, Solen skinnede saa varmt og oplivende ind i min venlige Havestue — Christen sov en rolig Søvn — saa kom saa mange Tanker over mig, jeg tænkte paa Dem, og takkede Dem for Deres trofaste Venskab De har vist mig nu snart i 25 Aar — takkede Dem for alt hvad De har lært mig. — Saa gik jeg en lille Tour i Haven, Johanne sad hos Christen. Da jeg kom tilbage var jeg saa oplivet, saa tog jeg min Rolle i „Mester og Lærling“ — og læste lidt i den. — Jeg skal benytte mine rolige Øieblikke til at læse paa den — saa haaber jeg at være til Theatrets Tjeneste fra October. — De veed vel at jeg har været syg i Sommer? Jeg laa til Sengs i en 8 Dage og var længe svag efter.

Da jeg kom saavidt at jeg maatte tage ud, vilde jeg ud til Dem, men saa hørte jeg at De var bortreist. Jeg lider i denne Tid af en slem Hovedpine, men det er vel en Følge af den Angst jeg nu saa længe har levet i. Lev nu vel til vi ses — jeg glæder mig til at tale med Dem. Det er vist et uordentlig Brev De her faaer, men Halvdelen af mig er hele Tiden hos min Dreng. Hils Deres søde Børn mange Gange fra mig. Deres oprigtig

hengivne

Julie Sødring.

III TIL SAMME

d. 26. October 1868.

Kjære Fru Heiberg,

Her kommer jeg til Dem og beder om gode Raad. Jeg er temmelig pint og plaget i denne Tid, og skjøndt det jo er et Bevis paa stor Venlighed hos Venner og Folk saa er det dog ikke saa let at komme over. Sagen er den — paa Torsdag otte Dage, den 5. November er det min 25 Aars Debutdag *jeg* ønsker naturligvis helst at være i mit Hjem den Aften, men Folk, og saagar mine egne Børn ere ikke enige med mig heri. Der er saamænd kommen temmelig fremmede Mennesker til mig paa Gaden og til Rose og Johanne i Theatret og have spurgt, som om det var en Velfærdssag, „Deres Moder spiller dog vel den 5te November?“ naar saa Børnene have svaret, „Jeg troer ikke at Moder spiller,“ saa have de temmelig fornærmede sagt, „Herre Gud, hvor kan det dog være, jeg synes det maa være en Glæde for hende at see hvor meget man alle holder af hende.“ Jeg vil nu ikke tale om min lille Søn Marius — han har vist grædt sine vemodige Taare over 20 Gange af Sorg ved Tanken om at jeg ikke spiller — „Herre Gud“ siger han, „det er jo kun een Gang i vort Liv og vi vil aldrig glemme det.“ Kom hjem til mig en Dag saa skal De see hvor forunderlig den Sag ligger ham paa Hjertet — Mine Venner siger, de troer der stik-

ker en Rosenkilde i ham — det var jo yndigt hvis det var Tilfældet, at sige en rigtig *udmærket* Rosenkilde. Jeg talte lidt med Justitsraad Berner i Aftes om den Sag — Han ønsker jo helst at jeg skal spille, men jeg troer ikke at han staaer bestemt paa den Mening, naar jeg absolut vil være fri. De skulde have hørt Fru Holst i Aftes, hun hørte os tale om det, saa sagde hun bagefter til mig saa venligt „Aa *spil*, det er saa morsomt.“

Raad mig nu saa er De sød og god. At man ogsaa skal have saadan Noget, det har jo aldrig før været Skik og Brug. Jeg vilde have været ud hos Dem i Dag, men blev, som sædvanlig forsinket.

Skriv lidt til mig.

Deres trofaste Veninde

Julie Sødring.

IV TIL H. C. ANDERSEN

Nytaarsaften kl. 11 1869.

Kjære Andersen!

Jeg sidder ene hjemme paa Grund af Forkjølelse, hvad troer De jeg har moret mig med?

Jeg har læst „Portnerens Søn“, det er en udmærket lille Fortælling, den er morsom, meget morsom og rigtig og sand, tilfredsstillende. Paa Grund af min Forkjølelse skulde jeg gaa tidlig i Seng, men jeg følte en saa levende Trang til at takke Dem for den store Glæde De i Aarenes Løb har beredt os Alle, at jeg i Stædet for at søge Ro og Hvile satte mig ned og skrev disse Ord —

Tak for saa meget gid De maa føle ungt og varmt endnu i mange Aar, gid De maa være glad og lykkelig, og leve længe med Deres mange trofaste Venner. Hvis De kan, saa kom op til mig en af disse Dage medens jeg er sygemeldt.

Der er meget faldet mig i Tanker som jeg vil fortælle Dem og tale med Dem om — kom ikke senere end 2 om Formiddagen ellers kan vi ikke faa talt ud — men kommer De en Aften saa kom Kl. 7.

Nu lev vel — jeg havde nær sagt, sov vel, det kommer af at jeg sidder her i Stædet for at ligge stille i min Lulle og finde lidt Styrke i Søvnens Arme. Nei hvor jeg fik Skjend naar min Sødring vidste det — han skal nok faa det at vide men ikke før jeg er rask, jeg vil ikke have Skjend før langt, langt ind i det nye Aar.

Kom saa op til Deres

Veninde

Julie Sødring.

V TIL JOHANNE LUISE HEIBERG

d. 12. September [1875].

Kjære Fru Heiberg!

Tak for den Interesse, De viser mig; jeg skal aldrig glemme hvad De har været for mig, tro mig, naar jeg siger Dem utaknemmelig er jeg ikke.

Er det rigtig af mig, at gjøre, hvad De foreslog mig, naar min Overbevisning er, at de Svagheder, jeg lider af, aldrig, saalænge jeg lever, ville fortage sig?

Jeg kan derfor ikke handle anderledes, min Afsked søger jeg, men Eet vil jeg love, skulde mine Kræfter vende tilbage saa kommer jeg atter og skal da optage min Virksomhed med Liv og Sjæl.

Jeg kommer snart op til Dem, vær saa ikke misfornøiet med mig.

Deres hengivne

Julie Sødring.

VI TIL SAMME

d. 22. November 1882.

Kjære Fru Heiberg.

Her kommer jeg med min hjertelige Lykønskning til Dem. For 70 Aar siden hed det „*en lille Pige*“, og see, den lille Pige blev en udmærket høit begavet Qvinde, ja, saa kan man sagtens være glad ved at blive gammel! Havde jeg været rask, var jeg kommet selv, nei et dybt, holdt en pæn lille Tale, en af dem jeg holdt imorges Kl. 6, den var baade net og rørende, mindede om gamle deilige Tider; men da jeg ikke taaler at tale i disse Dage, maa jeg nøies med at vide, at De, kjære Veninde, herved seer, at De er inderlig erindret af Deres tro

hengivne

Julie Sødring.

VII TIL SAMME

d. 6. November 1883.

Kjære Fru Heiberg

Da jeg i Dag saae at vi skriver d. 6. November, udbrød jeg, „nei det var da mærkeligt Fru Heiberg var altsaa hos mig d. 5. November“. Igaar var det 40 Aar siden jeg debuterede. Erindringerne kom glade til mig. Da mine tre Debutter vare overstaaede —

den sorte Domino
de Uadskillige
og Sparekassen

længtes jeg efter at hilse paa Dem i Deres Hjem, De boede den Gang i Bredgaden. Jeg var saa lykkelig at træffe Fru Gyllembourg Heiberg og Dem. Jeg kom glædestraalende hjem over den hjertelige Modtagelse jeg havde faaet.

Det er gode Minder, der er saa meget at sige, saa meget at takke for.

De veed hvor høit jeg satte Heiberg, jeg kunde tale med ham om alt, altid var han ærlig mild og human, jeg mindes ham med den største Glæde og Taknemmelighed. Tak for Deres Besøg igaar, jeg maatte sende Dem denne min Opdagelse, Tilfældet er, undertiden, saa mærkeligt.

Deres hengivne

Julie Sødring.

VIII TIL SAMME

d. 15. November 1886.

Kjære Fru Heiberg

Jeg sender Laura den Pige som passer mig naar jeg er syg, ja — forøvrigt da ogsaa naar jeg er rask, hun har noget at meddele Dem, som jeg ønsker hun skulde sige Dem selv, hvis det er muligt.

Jeg er jammerlig jeg er hæs og hoster meget stærkt.

Det er en slem Tilstand thi jeg føler mig altid meget afkræftet efter det.

Jeg maa ingen tale med før dette er overstaet, derfor sender jeg *Laura*.

Deres taknemmelige og hengivne

Julie Sødring.

IX TIL SAMME

d. 16. Februar 1887.

Kjære Fru Heiberg

Nu nærmer Tiden sig snart, at jeg skal forlade min gamle Bolig, bevæget er jeg ved at tænke paa, at jeg nu skal til ny Omgivelser.

Før jeg forlader mit gamle Hjem, sender jeg Dem min inderlige Tak for al den store Venlighed De har vist mig, Deres Besøg og Samtale har oplivet mig mange Gange. Naar jeg tænker tilbage paa mit Livs Virksomhed ved Theatret, hører *De* til mine kjæreste, mine indholdsrigeste Erindringer. Jeg har meget at takke Dem for.

I Vinter har jeg været skrøbelig, mine Kræfter ere ikke mange. Jeg flytter ind i en *lille* Bolig, mit tilkommende Hjem er i et Hus som ligger paa en Vei ved Navn „Margrethe“ Vei, ved Vodrofsvei, No 3.

Jeg bliver da i Nærheden af mit gamle Hus. Dette vilde jeg gjerne meddele Dem.

Lev vel, kjære Fru Heiberg og Tak for saa *uendelig* meget.

Deres altid hengivne

Julie Sødning.

X TIL SAMME

d. 24. Mai 1888.

Kjære Fru Heiberg

Jeg maa lette mit Sind ved at skrive lidt til Dem. Jeg kan ikke sige Dem hvor bevæget jeg er over Deres Besøg, men jeg er bedrøvet over at *det* skulde ske som jeg saa nødig vilde have, at dette Besøg skulde volde Dem saa megen Uleilighed og Besvær. Tilgiv min Langsomhed det beder jeg om.

Det er næsten som en Drøm for mig at De var hos mig i Gaar. Der var saa meget jeg skulde tale med Dem om, vi taler nu saa rart sammen. Jeg fik slet ikke spurgt Dem om hvorledes De selv har det, om De befinder Dem nogenlunde vel? De saae saa godt ud.

Naar jeg seer mig selv i Speilet, saa synes jeg at *De* seer meget yngre ud end jeg, jeg forekommer mig selv som en *gammel gammel* Kone, hvor er den unge overgivne Julie Rosenkilde?

Dog maa De tro jeg takker Gud for den Ro jeg har og for at han gav mig Lov til at *tænke*, jeg har et fredeligt Liv med min kjære Søn, kun vilde jeg jo nok ønske lidt flere Kræfter — jeg gjør mig saa flink som mulig for hans Skyld, man har godt af at beherske sig.

Gid jeg vidste hvor De skal leve i Sommer, naar jeg sidder ved mit Vindue og seer over paa min lille Sø — saa sidder De maaske høit oppe og skuer ud over det store Hav.

Lev vel, vær forsigtig, kom saa i Efteraaret og see til Deres

hengivne Veninde

Julie Sødning.

Mange Hilsener fra mine Børn.

Gl. Kongevei 13 B.

XI TIL J. KROHN

Torsdag d. 11. Marts [u. aar].

Gode rare Krohn!

Sig mig engang, hvad er Deres Mening om Julie Sødring født Rosenkilde? Hvad tænkte De om hende da hun bar sig saa mærkværdig ad med Deres Brev igaar Aftes.

Jeg veed at hun kunde ikke falde i Søvn i Aftes da hun var kommet i Seng, og det er mærkeligt nok — thi hun er meget træt i denne Tid, men hun kunde ikke forstaa *sig selv, dit mit og hans* gik i Et for hende.

Jeg veed noget om hende som maaske kan tjene til Undskyldning, hun har en egen Forstaaelse ligeoverfor Mennesker hun holder meget af og som hun har stor Tillid til —

Blev De vred paa hende, sagde De til Dem selv, „det var dog en mærkelig Taktløshed?“

Svar mig nu ærligt. Jeg stiller mig udenfor hende i denne Tid, hun er lidt *overfyldt af* Indtryk, og dog forlanger Alle at hun skal tage Alt ganske roligt, det er ikke altid saa let.

De kan tale med hende, De kan engang skrive et Par Linier, ganske som De vil.

Kom nu snart og see til

Sødring

Deres

Julie.

Dette er skrevet i Tusmørke.

XII (KONCEPT)

udateret [efter 1884].

Kjære Vilhelmine!

Her kommer en stor Synder med følgende Bekjendelse —

For mange Aar siden, da jeg var ung og rask — kom jeg gaaende i Vimmelskafte — der mødte jeg en mild indtagende Kvinde, det var Dig — vi fik os en gammel Passiar — i Samtalens Løb, siger jeg — „aa, søde Vilhelmine — kan Du ikke laane mig en *Mark*, jeg er fuldstændig læns og jeg maa have noget hjem med, jeg troer det var Brød“ — Du leverede Marken — jeg takkede Dig, saa gik vi hver sin Vei. Derefter kom der mange Aar, hvor vi aldrig traf sammen, vi havde nok at tage vare hver for sig. Jeg kan sige Dig med fuld Sandhed — at det har pint mig mange Gange at Du ikke har faaet Din Mark tilbage, saa *lidt* Sagen dreier sig om, saa har jeg dog bebrejdet mig det ofte.

Forleden Morgen da jeg klædte mig paa, sagde jeg til mig selv, „jeg vil nødig dø uden at have forklaret mig for min kjære trofaste Veninde, fra Ungdomsaarene — gid jeg havde en gammel Mark, som der var noget mærkeligt ved“ — da jeg fik undersøgt Gjemmerne fandt jeg en forgyldt Mark som har tilhørt min egen kjære Fader, Christen Nimann Rosenkilde, den sender jeg“, —

Ja, saaledes er det, tilgiv mig — før jeg slutter min Skrivelse maa Du dog vide lidt hvorledes jeg har det. Det er snart sagt — jeg er svag — næsten aldrig rask, jeg maa være meget forsigtig, jeg taaler ikke at tale meget, mit Liv er Gud ske Lov fredeligt og godt.

Min yngste Søn Marius som er juridisk Candidat, og jeg boer sammen, Fremmede kommer jeg aldrig sammen med, mine Børn kommer til mig om Søndagen. I mine Tanker om Fortiden tager min Theater-virksomhed naturligvis en stor Plads — det er altid en stor Glæde for mig at tænke paa.

Dit kjære Hjem, tænker jeg ofte paa, og paa hvor sød Din Moder altid var imod mig, ja Gud ske Lov — jeg har meget at takke for.

Lev nu vel, kjære Vil: og inderlig Tak for alt hvad Du har været for mig. *Nu veed* Du, at jeg ofte tænker paa Dig.

Din gamle tro Veninde

J. S.

BREVE TIL JULIE SØDRING

I FRA AUGUST BOURNONVILLE

København
den 30. October 1867.

Høiædle

Fru J. Sødring født Rosenkilde

Dersom jeg ikke skyldte Festcomitéen fra igaar Aftes saa uendelig meget, vilde jeg stærkt udtale min Beklagelse over den Bestemmelse, der berøvede os Nærværelsen af de udenfor Theatret gifte Fruer og dermed gjorde et ikke ringe Skaar i den Glæde, jeg havde lovet mig af Deres elskværdige og aandrige Underholdning. Lykkeligvis var Navnet *Rosenkilde* fortræffelig repræsenteret i Deres Broder, men naar nu engang Skjæbnen har villet at dette Sødskendepar skulde være til Pryd og Oplivelse for vort Samfund, saa er det alligevel haardt at savne den ene og det ovenikjøbet den qvindelige Halvdeel.

Jeg fandt jo rigtignok Deres ærede Navn blandt Blomsterne i den smukke Vase og maa i den Anledning bringe Dem min og min Kones varmeste Taksigelse, men Savnet blev alligevel ikke forvundet, tillad os derfor ret snart at gjøre Dem vor personlige Opvartning, jeg vil da mundtlig kunde sige Dem, hvad De allerede veed, nemlig at jeg med ubegrændset Høiagtelse er

Deres ivrige Beundrer og hengivne

gamle Ven

August Bournonville.

II FRA JOHANNE LUISE HEIBERG*

d. 6 Marts 1870.

Maa jeg takke Dem fordi De har villet orientere mig med Hensyn til de afholdte Prøver paa „Grøns Fødselsdag“ ved hvilke jeg ikke har været tilstæde. At det for mig maatte see lidt besynderligt ud, at den der mødte paa Forfatterens Vegne og i hans Interesse netop valgte de Prøver hvorpaa han vidste, at den der skulde sætte Stykket i Scene var fraværende, maa vel være indlysende for Enhver, thi den samme Beroligelse som de Spillende kan føle ved en Forfatters eller en paa hans Vegnes Nærværelse, trænger jo ogsaa den til, der har Ansvar for, hvorledes Stykket i sin Heelhed gaaer over Scenen. Men naar jeg nu maatte tro, at Skuespillerne — saaledes saae det idetmindste ud i Afstand — beder en Tredie om at træde til i min *Fraværelse* da maatte jeg tro, at man fremdeles ønskede hans Nærværelse istædet for min, og at det altsaa var efter Alles Ønske, og i Alles Interesse, at jeg overlod ham Pladsen.

Imidlertid er den hele Sag jo ikke saa vigtig. Hvad der *strængt taget* hører til Stykkets Iscenesættelse, som er den Pligt jeg har paa-taget mig, bilder jeg mig ind, at jeg med Omhu har opfyldt, men ifald dette ikke er Tilfælde, da er det jo netop mig man har at henvende sig til for at komme til et bedre Resultat, og derfor fandt jeg det besynderligt, at den der kommer paa Forfatterens Vegne undgaaer mig, men nu forklarer De, at Hr. Høedt kun er traadt til paa Deres Opfordring for at berolige Dem, med Hensyn paa Opfattelsen af Deres vanskelige Rolle, og hertil er der jo intet at sige, da det er en ganske privat Sag, som det jo vilde være naragtigt om jeg blandede mig i, men jeg trængte til denne Deres Udtalelse for at faae dette Syn paa Sagen. Jeg takker Dem derfor for denne Deres venlige Meddelelse.

Deres

Johanne Luise Heiberg.

* Se note til s. 230.

III FRA P. JERNDORFF

Konvolutten er adresseret til: Fru Justitsraadinde Vinge.*

26/10 1873.

Kjære Moder!

Det er med inderlig Glæde, at Din lange Dreng trods hans mange Galskaber hilser denne Dag, da Du atter overtager Dine gamle Forretninger i Huset, som Ingen uden Du formaaer at besørge, og hvor vi derfor har savnet Dig ganske forskrækkeligt. Vi er blevne opvartet med fremmede Retter, vores gode gamle danske Mad har vi ikke faaet en Mundfuld af; franske Visitter har vi havt nok af, men noget rigtig godt dansk Selskab eller Bal har der ikke kunnet være Tale om saalænge vor hyggelige, kjære Moder var syg. Det er derfor en Fest idag for Din Dreng som for alle Husets Medlemmer og dets Venner, at Du atter har faaet Kræfter til at gaae med i Huset, og det saaledes, at Du endog kan begynde med at gjøre Bal. Du vil vist derfor finde det meget naturligt, at Din kaade Dreng er høitideligt stemt og hilser Din Gjenkomst med Blomster, der skulle tolke Dig hans festlige Stemning. Velkommen, lille Moder! Gid Du mere og mere maa gjenvinde Sundhed og Kræfter til at røgte Dit skønne kvindelige Kald som Husmoder i vort gamle Huus til Glæde og Velsignelse for Dig selv og alle dem, der enten høre til Huset eller komme der som Gjæster.

Din hengivne Søn

August.

IV FRA A. LINDE

Mandagen den 4. Januar 1875.

Idet jeg ønsker Dem, ærede Frue! velkommen hjem, og idet jeg haaber, at Reisen har bragt det forønskede Resultat og at Scenen i den ny Theaterbygning maa lykønske sig til at gjensee Dem, kan jeg ikke undgaae nu, da den Dem af Ministeriet givne Dispensation er udløben og jeg er forpligtet til at gjøre Indberetning til Ministeriet, om De har overtaget Deres Tjeneste, at udbede mig en Udtalelse fra Deres Side, om og hvorvidt Deres Helbredstilstand tillader Dem at gjenoptage Deres Virksomhed.

Jeg behøver neppe at tilføie, at Hensigten med disse Linier langt fra er at lægge noget Tryk paa Deres Beslutning. Tvertimod, dersom Theatret maatte være saa lykkeligt igjen at see Dem i Midten af sit Personale og at kunne glæde Publikum med Deres saa høit skattede Kunstpræstationer, følger det af sig selv, at, hvor stort Savnet end er ved at maatte undvære Dem, bør Theatret, hvis en yderligere Dispen-

* Fru Sødrings rolle i Hertz's: „Besøget i København“.

sation er nødvendig for Dem til fuldstændig at gjenvinde Stemning og Helbred, ikke unddrage sig noget Offer, for i dette Øiemed at forunde Dem den Ro, som behøves efter Deres eget og Deres Læges Skøn.

Med Høiagtelse

ærbødigst

A. Linde.

V FRA BETTY HENNINGS

2/10 81.

Kjære Fru Sødring!

Jeg følger kun mit Hjertes stærke Trang, naar jeg beder Dem om ogsaa at tillade mig at udtale for Dem i hvor *høi* Grad jeg tager Del i den tunge Sorg, som har ramt Dem.*

Hvert Øieblik gaa mine Tanker til Dem og Deres Hjem, og i disse Sorgens Dage føler jeg rigtigt, hvor *stærke* de Baand ere, som knytte mig til Dem, Baand som ere knyttede gennem Taknemmelighed og Hengivenhed mod Dem, og som ere blevne usvækkede, trods, Aarene og Forholdene, der have fjernet mig fra Dem.

Modtag kjære, kjære Fru Sødring! min hjerteligste og varmeste Hilsen, og vær overbevist om at Faa deltage saa inderligt og oprigtigt i Deres Sorg som

Deres hengivne

Betty Hennings.

VI FRA J. PAULLI

p. t. Hunosøgaard pr. Borre
17. Juli 1893.

Kjære Fru Sødring!

Iblandt de mange, som den 19. Juli tænke paa Dem og sende Dem kjærlige Hilsner, vil De ikke undres over ogsaa at finde mig. Jeg trænger til at bringe Dem en hjertelig Lykønskning, til at sige Dem Tak for mange, uforglemmelige Indtryk, som jeg skylder Deres Kunst og til at udtale Ønsket om, at Gud i det Aar, som begynder for Dem, vil holde sin Haand over Dem og alle Deres kjære.

Jeg sidder her i et lille Værelse og ser ud over Markerne henimod Skoven og øver mig i at lade min Hjerne hvile saa meget som muligt. Derfor faar De ikke andet end disse Linjer, som blot skulde sige, at jeg har tænkt paa Dem.

Deres hengivne

J. Paulli.

* Christopher Sødring var død 20/9 1881.

VII FRA EMMA GAD

Humblebæk 18. Juli 93.

Kære Fru Sødring!

Tusinde Gange til Lykke! Maa medfølgende Blomster være Dem et lille Bevis paa, hvor meget mine Tanker vil være hos Dem i Morgen. Alle, der har kendt Dem og set Deres skønne Kunst, har meget at takke Dem for; hvad har da ikke jeg, som De, foruden alt det andet, har givet en Plads i Deres Hjerte. Tak, og tusinde Hilsner til Dem og Marius fra Deres hengivne trofaste

Emma Gad.

VIII FRA WILLIAM BLOCH

Munkebjerg pr. Veile
20. Juli 1893.

Kjære Fru Sødring!

Tillad mig i Anledning af Deres 70aarige Fødselsdag at bringe Dem en meget venlig og meget ærbødig Hilsen.

Den kommer fra et Menneske, der i sin første Ungdom har set og elsket Deres Kunst, og som endnu den Dag idag kan fyldes med Glæde ved Erindringen derom. Blandt al den tomme Skvadronnade, der giver sig ud for Skuespilkunst, og som gjør saa rigelig en Høst af Ros og Bifald, lyser Mindet om Deres simple og sandru Kunst saa vederkvægende rent.

Den erobrede for mange Aar tilbage mit Hjerte for dens store Ægtheds Skyld, og fordi den var fyldt af saa fint et Hoved og saa varmt et Hjerte, og jeg føler derfor Trang, nu da De er gammel, til at sige Dem, hvor taknemlig jeg er Dem for al den friske Glæde, De har forskaffet mig.

Deres meget ærbødige og hengivne

William Bloch.

IX FRA BETTY HENNINGS

5—11—93.

Kjæreste Fru Sødring!

Jeg skal ikke trætte Dem, men jeg *kan* ikke lade være at sige, at jeg stadigt, *stadigt sørger*, over ikke mere at spille Komædie sammen med Dem, hvis Kunst for mig var Indbegrebet af Finhed, Skjønhed, Sandhed! — og af hvem jeg i min unge Tid modtog saa mange smukke Beviser paa Deres kjærlige Interesse, baade for mit private Jeg, og for mit kunstneriske Jeg.

Jeg glemmer det *aldrig*, kjære Fru Sødring, — men da det er saa deiligt at sige saadan noget *høit* engang imellem, saa benytter jeg Mærkedagen til at forsikkre Dem om, at der altid vil banke et varmt taknemmeligt Hjerte hos Deres

beundrende hengivne

Betty Hennings.

NOTER

OPLYSNINGER

I noterne og registret er ikke medtaget personer, der kun er nævnt flygtigt og skønnes at være uden historisk interesse.

Angivelse af lokaliteter stammer fra Vejviserne og orddefinitioner fra Ordbog over det danske Sprog.

Efter at denne bog var gaaet i trykken, oplystes det, at der i Det kgl. Biblioteks „utilgængelige“ materiale (118 Depositum) fandtes 1) et eksemplar af Julie Sødrings Erindringer med tilføjelser af Marius Sødring, til brug for en senere udgave, ting, der efter hans angivelse „af tilfældige Grunde ikke var kommet med i den første Udgave“. Disse tilføjelser er, efter tilladelse af Julie Sødrings arvinger, trykt i nedenstaaende noter med tilføjelsen (M. Sødring) efter henvisningsordet; 2) ca. 25 breve fra Julie Sødring til sønnen Marius i aarene fra 1884 til 1893; der er i nærværende udgave ikke taget hensyn til disse breve, idet de ikke har relation til de perioder, som fru Sødring har behandlet udføreligt. Man haaber at kunne faa mulighed for at udgive dem senere.

FORKORTELSER

N Bøgh. = Nicolaj Bøgh. Julie Sødring. 1910.

Et Liv.⁴ = Johanne Luise Heiberg. Et Liv gjenoplevet i Erindringen. 4. udg. I—IV. 1944.

Fru Heib. Arkiv. = Fru Heibergs Arkiv (Rigsarkivet).

Fru Heib. B. = Johanne Luise Heiberg og A. F. Krieger. I—II. 1914—15.

H C And. B C. = H. C. Andersen. Brevveksling med Edvard og Henriette Collin. I—VI. 1933—37.

Heib. B A. = Breve og Aktstykker vedr. Johan Ludvig Heiberg. I—V. 1946—50.

NkS. = Ny kgl. Samling i Det kgl. Bibliotek (KB).

Overskou. DS. = Th. Overskou. Den danske Skueplads. I—VII. 1854—76.

Rosenk. ES. = C. N. Rosenkilde. Efterladte Skrifter. I—II. 1877.

S. 1. *Fader*: kgl. skuespiller og forfatter Christen Niemann Rosenkilde; forældrene var bogbinder Lars R. (1758—1808) og Henriche R., f. Lund (1749—1819), gift 1° med skomager Christen Niemann. Oplysninger om slægten findes i: Stamtavle over Familien Rosenkilde. Udg. af Marius Rosenkilde. 1883. I sit „Autobiografiske Fragment“ (Rosenk. ES. I. 12 og 24) har R. selv i en spøgefuldst form givet oplysninger om sin fædre og mødrene slægt. — *Hans Daabsattest*: findes i NkS 1705 Fol I. — *en ... stræng Mand*: herom se N Bøgh. 12. — „*autobiographiske Fragment*“: i: Rosenk. ES. I. 1—95. — Digteren B. S. Ingemann (1784—1862); i hans Levnedbog. II. 1862 skildres skolelivet i Slagelse s. 9—22, 29—33 og Rosenkilde s. 34—41. Han karakteriseres som „den overlegne og altid listige Fremstiller af Arlecchino-Rollen“; han var altid duks i klassen.

S. 3. *Studentsaar*: C. N. Rosenkilde blev student i 1804; han studerede et par aar teologi, men fuldendte ikke studierne; if. H. C. Andersens optegnelser spiste R. om søndagen hos farverenen, Madam Møller i Vestergade, hvor ogsaa Oehlenschläger og brødrene Ørsted kom. R. maatte, da han kun var student, ikke spise med ved bordet, men „spiste udenfor af en Tinskaal“. Gennem den halvaabne dør gav Madam Møller ham engang lov til at lytte til, at Oehlenschläger læste op (N Bøgh. 12). — *Jacob Cathala*, „Kamfabriquer“, boede paa hjørnet af Pilestræde og Antonistræde. — *Huslærer*: Marius Sødtring har i et privateksempplar af „Erindringer“ tilføjet flg.: „Medens Rosenkilde var Huslærer gik han — har han fortalt — en sen Aften op og ned ad Gulvet i sin Stue og spillede paa sin Violin. Da hørte han Vingslag i Luften udenfor. Nærmede han sig Vinduet fjernede de sig — fjernede han sig fra Vinduet nærmede de sig. Da lagde han Violinen bort og gik ud i Haven. Lyden drog foran ham. Han fulgte den ud over Markerne indtil den tabte sig i det fjerne. Kort Tid efter fik han Brev, at hans Moder var død i den samme Time“. Tidspunktet er dog næppe korrekt, da R.s moder først døde i 1819. — *en Herregaard*: if. M. Sødtrings oplysning Skjerring—Munksgaard; en avlsgaard i Egaa sogn i Randers amt; den ejedes af Peter Schmidt. — *Maren Falck Christensen* (1786—1852), datter af skipper, senere købmand Jørgen C. (1750—1808) og Maren Falck. Om Rosenkildes første møde med Maren Christensen se N Bøgh. 16. Den unge pige var først ængstelig ved at korrespondere med R., da hun „bogstaverede daarlig“, men lod sig dog overtale dertil.

S. 4. *nedenstaaende Brev*: findes i NkS 1705 Fol I. — *Sødtringholm*: hovedgaard i Sødtring sogn i Randers amt; den ejedes i 1807 af overkrigskommissær M. A. Secher.

S. 5. Sognepræst J. D. Kaarsberg (1778—1849). — J. Stenberg (1783—1875) var i 1807 kordegn ved Aarhus Domkirke, fra 1830 sognepræst i Viby. — *Katholm*: hovedgaard i Aalsø sogn i Randers amt.

S. 8. *Attest*: findes i NkS 1705 Fol I. — *Købmand Raa*: Fr. Raae var „Negotiant“, d. v. s. storkøbmand; hans søn, Hans Fr. Raae, lod i 1798 bygge en pompøs købmandsgaard i den daværende Studsgade. — *Distriktskirurg E. P. Weis* (1776—1845). — *Elmqvists*: se nedenfor, note til s. 37. — *Dokumentet*: findes i NkS 1705 Fol I.

S. 9. *Karakteristik*: litteraturhistorikeren, professor Peter Hansens (1840—1905) karakteristik af Rosenkilde findes i: ES. I. I—LIV. — *dramatiske Fore-*

stillinger: i den dramatiske klub „Polyhymnia“ i Aarhus, der var aabnet i 1816 og blev benyttet til 1900, var Rosenkilde ivrig arrangør og den bedste af amatørskuespillerne. — *drog ... til København*: Rosenkilde rejste først alene og i hemmelighed til København og hentede senere sin familie. — *Marie Falck Rosenkilde* fødtes 23/2 1812; d. jan. 1873. — *Georg Henricus Rosenkilde* fødtes 15/11 1814; han blev institutbestyrer og døde 1891. — *paa Østergade*: fru Sødrings angivelser stemmer ikke overens med Vejviserens. Første gang, C. N. Rosenkilde nævnes her, er 1816—17: Vestergade 57; derefter 1817—18: Kronprinsessegade 397, 1818—21: Lille Kongensgade 73, 1822 Købmagergade 78 A, 1823—25: Lille Kongensgade 73, 1826: Holmens Kanal 262, og saa endelig 1827 Adelgade 272. — *økonomiske Forhold*: om Rosenkildes vanskelige økonomiske forhold se R. Neiiendam: Breve fra danske Skuespillere. II. 1912. 103—105, 113, 203—205.

S. 10. *sin Debut*: Rosenkilde debuterede 19/3 1813 ved premièren paa Schalls syngestykke „De tre Galninger“; stykket gik kun tre gange, men R. klarede sig godt. Hans første optræden som skuespiller var 5/5 1817 i Kotzebues komedie „Epigrammet“. — *Overskou*: DS. IV. 412. — Greve, kammerherre *F. C. von Holstein* (1771—1853) var chef for Det kgl. Teater 1811—40; om hans uvilje mod Rosenkilde se Rosenk. ES. I. xiv. — *G. H. Olsen* (1760—1829), Notarius publicus fra 1797, i Det kgl. Teaters direktion fra 1811 til sin død. — *smaa Forhold*: Rosenkilde fandt paa et tidspunkt sin økonomiske stilling saa slet, at han tænkte paa at ansøge om at blive overgraver ved Helligøjstj Kirke. — *Adolph Marius Rosenkilde* fødtes 16/2 1816; han blev skuespiller og forfatter, bl. a. af „Anders Tikiøb“; han døde 14/10 1882. — *Rose Cecilie Rosenkilde* fødtes 15/3 1819; hun blev gift med premierløjtnant, senere oberst C. F. Adolf Olufsen (1819—84), og hun døde i 1847. — *i Daaben*: Julie Rosenkilde blev døbt „i Slotsmenigheden“, d. v. s. Slotskirken 19/10 1823. Daabsattesten findes i NkS 1705 Fol I. — *Weber*: Rosenkilde havde aftenen før datterens daab hørt den tyske komponist Carl Maria von Webers (1786—1826) opera „Jægerbruden“, komponeret 1821. — *H. E. Krøyer* (1798—1879); komponist og fra 1841 kantor ved Slotskirken; se ovenfor s. 17. — Syngemester *L. Zinck* (1776—1851). Han var fader til skuespilleren O. Zinck (1825—1908), fra hvis haand der foreligger en fortegnelse over samtlige fru Sødrings roller (NkS 1705 Fol I). — *Adelgade*: gaarden og vennekredsen er skildret i Adolph Rosenkildes skuespil „Carstens Giftermaal“.

S. 11. *Ollesten*: ∩: oliesten; en fin slibesten, der vædes med olie. — *Kippe*: kype; stor metalkedel, især brugt til farvning af tøj. — *Manglen*: en rulle til vasketøj. — *Grosserer M. I. Magnus*: if. Vejviseren „Glandslærreds-Fabrikør“; han var fader til literaten J. C. Magnus, der blev kaldt Høedts „skygge“. — *Plummermælk*: tykmælk blandet med sødmælk.

S. 12. *Gedske Klokkers*: se ovenfor s. 290.

S. 13. *Stigen*: i ældre tid blev berusede bundet til en stige og paa denne transporteret til politistationen. — *Hunderakkeren*: en saadan scene er gengivet paa Marstrands bekendte maleri fra 1833; hunderakkeren var en af natmandens folk, der i hundredagene gik rundt i gaderne for at fange hunde uden hundetegn. — *Vægteren*: vægterne gik i Kbh.s gader til 1862.

S. 14. *Pommerinken*: fra nedertysk; om hvad der stammer fra Pommern. — Den fra Italien indvandrede professor *Guiseppe Siboni* (1780—1839) aabnede i 1827 et musikonservatorium paa Hofteatret. — *H. P. I. Storm* (1804—75), kantor i Vallø fra 1828, sognepræst i Herfølge fra 1858.

S. 15. *Spaniolernes Besøg i Jylland*: i 1808. — *denne unge Mand*: se nedenfor, note til s. 45. — Efter *stable sig op* (M. Sødning): Da min ældste Broder engang paa Grund af sine svage Øjne var uden Plads og boede hjemme hos os, saa han en Aften en Ballet i Teatret, og Dagen efter gav han med megen Spændstighed Solodansernes Partier, idet han til Fryd for mig snurrede rundt, stod paa eet Been o. s. v. Bedstemoder sagde tørt: „Kan Du ikke blive andet, kan Du s'gu blive Figurant!“ — Efter *gennem Adelgade* (M. Sødning): og kysede paa Fingeren op til en ung Pige skraas overfor os.

S. 17. *ingen Ekstravagancer*: i 1836 gav fru Gyllembourg, der selv lagde stor vægt paa dagliglivets æstetik, en overmaade kritisk skildring af Rosenkildes „huslige Tilværelse“; hun fandt hjemmet uordenligt og traktementet mere end paavert (se Heibergske Familiebreve. 1943. 190). — *Forestillingerne* begyndte kl. 18. — *Georg Liebe* (1788—1845), kgl. skuespiller og regissør; han boede i Store Kongensgade 66. — *Hoppens Lønge*: den nuværende Hindegade.

S. 18. *disse Besøg*: de skildres udførligere hos N Bøgh. 21—22.

S. 19. *stikke Kapper op*: fæste dem op med naale. — „*Aprilsnarrene*“, vaudeville af J. L. Heiberg, opf. 1. gang 22/4 1826. Heiberg havde faaet ideen til stykket ved at se Rosenkildes fortrinlige spil som Hans i Poul Møllers dramatiske dialog „Hans og Trine“ og overtog figuren i sin vaudeville; cf. ovenfor s. 28. — Kateket ved Trinitatis Kirke 1826—35 *H. A. Timm* (1800—66). — *Sofie Sonne*: yderligere oplysninger om Julie Rosenkildes besøg her findes hos N Bøgh. 20—21.

S. 20. *Madam Liebe*: skuespillerinden Anna Dorothea L., f. Sølvér (1784—1838), gift 1811 med skuespiller Georg Liebe. — *Theodor Liebe* (1823—93), kgl. skuespiller og operasanger.

S. 21. *Flødebonde*: en bonde, der solgte fløde i byen. — *Madam Schall*: solodanserinden Anna Margrethe Schall, f. Schleuter (1775—1852), gift 1795 med violinisten Andreas Schall (1772—1810). — Efter *Madam Knudsgaard* (M. Sødning): Var der spillet Familiens Medlemmer et Puds, og man var uvidende om Gerningsmanden, henvendte man sig altid til mig som den skyldige. Og paa-stod jeg, at jeg var uskyldig, blev der til min dybe Krænkelse stedse svaret: „Ja, vi kender nok den Lille!“ Jeg gik altid under Betegnelsen „den Lille“ i Familien.

S. 24. *en Jødefejde*: formodenlig i september 1830. — *Fru M. Topsøe*, enke efter kommerceraad C. Topsøe, administrator og kasserer ved den vestindiske Handel, boede i Amaliegade nr. 131.

S. 26. *J. C. J. H. Gundelach Møller* (1797—1845), fra 1830 overkirurg ved Frederiks Hospital.

S. 27. *Faders Fødselsdag*: 8/1 1832; om eftermiddagen havde Phister, der lige var bleven gift med Sophie Oehlenschläger, gjort visit, og var blevet opfordret til at komme igen om aftenen. (N Bøgh. 18). — *Prof. Heiberg og hans unge Hustru*: digteren Johan Ludvig Heiberg (1791—1860) var den 31. juli 1831 blevet gift med skuespillerinden Johanne Luise Pätges (1812—1890). —

en Dragt: fru Heiberg var (if. N Bøgh. 18) iført samme dragt som paa Bären-
zens maleri. Da Julie Rosenkilde under selskabet kom ind i sin moders sovevæ-
relse, saa hun Chr. Winther paa knæ for fru Heiberg, der lod til at more sig
over sin tilbøder (smst.). — Digteren *Christian Winther* (1796—1876). —
hendes første større Forsøg: Poul Møllers dramatiske dialog „Hans og Trine“
opførtes paa Hofteatret 12/2 1826. — *Foersoms Døttreskole*: i Holmens Kanal.

S. 28. *de tre Jomfruer Foersom*: N Bøgh fortæller (s. 18), utvivlsomt gen-
givende fru Sødrings eget udtryk, at de „var saa arrige, at de var ganske magre
— helt op paa Armene af bare Arrigskab“. — *det store Hoved*: if. meddelelse til
N. Bøgh var Julie Rosenkilde „temmelig grim og lidt klodset, med to lange gule
Fletninger“; hun var fuld af spilopper. (22). — *Fru Bittermandels Rolle* spil-
lede fru Sødring 24/3 1856.

S. 29. *Efter min Skolekammerat* (M. Sødring): en anden af mine Skolekam-
merater var Sine Caroc, Datter af Generalmajor Caroc og Søster bl. a. til den
senere Departementschef Caroc. Begge var gennem hele Livet mine og min
Slægts trofaste Venner. — *C. F. Jahnigen* (1813—87), komponist; fra 1857
kantor ved Holmens Kirke.

S. 30. *sin Violin*: en ægte Brescianer violin, bygget af Gaspar da Salo; Rosen-
kilde havde endnu en violin, bygget af Marstrand, og en gammel italiensk
bratsch.

S. 31. *Faders ... litterære Interesser*: disse fremgaar bl. a. af auktionskato-
logen fra 1862 over hans bogsamling, „bestaaende af 1500 Bind, meest henhø-
rende til Poesie og Æsthetik samt de geographiske og historiske Videnskaber“.
Se ogsaa Rosenk. ES. I. XLII. — Forfatteren *Poul Martin Møller* (1794—1838).
Note af M. Sødring i 1. udgave: Naar Julie Sødring omtalte Poul Møllers An-
sigtsstræk, sagde hun steds, at han havde „lige“ Næse. Dette stemmer dog ikke
med Tegningerne efter Dødsmasken, hvor Næsen er fint buet. Og i Vilh. Ander-
sens nysudkomne Skrift om Digteren siges der, Side 2, at han efter samtidiges
Vidnesbyrd om ham som ung havde „Næsen kraftig krummet“. Det er da mu-
ligt, at den Harmoni og Ro, der var over Poul Møller, uvilkaarlig har meddelt
Barnet Julie Rosenkilde et Indtryk at Trækkenes Retlinethed, som har bevaret
sig i hendes senere Liv, men som ikke var overensstemmende med Virkeligheds-
den.

S. 32. *tabte i Spillet*: cf. Vilh. Andersen: Poul Møller. 1894. 319. — *Halv-
broderen*: Poul Møllers fader, sognepræst, senere biskop, Rasmus Møller (1763
—1842) blev 2° gift (i 1811) med Johanna Dorothea Winther, f. Borchsenius
(1767—1830).

S. 33. *mange Skuffelser*: herefter staar i fru Sødrings udkast (NkS 1705
Fol I): „Han forlovede sig med Sofie U. en Aften hos os og fortrød det kort
efter. Saa sendte han hende Digtet „Ravnens Kvide“ og dermed var det forbi —
for ham.“ — *en ung Forfatter*: Digteren Henrik Hertz (1797 el. 98—1870);
„Gjenganger-Breve“ udkom i 1830. — Digterne *H. C. Andersen* (1805—1875)
og *Steen Steensen Blicher* (1782—1848). — *Efter min Erindring* (M. Sødring):
Jeg husker, naar Blicher kom paa Besøg, og Fader ikke var hjemme, satte Moder
en Tallerken med Smørrebrød, Snapseflasken og Glas ind i Faders Værelse til
ham. Kom saa Moder efter nogen Tids Forløb atter ind i Værelset, stod Smørre-

brødet næsten altid urørt, men Snapseflasken var — tømt! Da rystede Moder bekymret paa Hovedet. — Kgl. skuespillerinde *Henriette Jørgensen* (1791—1847); Bournonville skriver, at Jfr. Jørgensen „havde mere komisk Styrke; men Mad. Sødning har mere Naivitet og Rondeur; der hvor Jfr. J. var træffende vittig, er Mad. Sødning ubetalelig morsom“. — *Goethe-citater* er dateret Weimar 7/11 1825. Det stammer fra *Zahme Xenien*. IV.

S. 34. Kgl. skuespiller *Ludvig Phister* (1807—96). — „*Sufflørens Benefice*“, vaudeville af Théaulon og Etienne, oversat af Rosenkilde; opført eneste gang 13/6 1837.

S. 35. Kgl. skuespiller *J. E. Hass* (ca. 1780—1860); cf. ovenfor s. 72. — *hofte*: ophøre; dialektord af norsk oprindelse.

S. 36. *Faders Breve*: brevene er optrykt i Rosenk. ES. I. 97—184. — *yderlig forskrækket*: dette kan ikke undre een, for i brevene kommer R. paa sin ofte yderst barokke maade med aabenlyse allusioner baade til sit hjem („hjemme i 272 — o, hvad vil ikke Adelgade blive for en Gade!“), til „Forhøjningen ved Vinduet“ og til sin kone, bl. a. saaledes: „Tænk paa, naar jeg i Slutningen af August en Morgenstund kommer Dig i Møde med Slobrok og grønne Tøfler, tænk paa denne store Time, hvorledes dit Legeme vil dirre, hvorledes Du vil trippe og flage med Vingerne som en ung kjælen Due, skrike, gipse og sige: „O Du Herrens Velsignede! est Du der i Slobroken — est Du min Ceder fra Libanon, min Rose fra Zions Dale, min Myrrha fra Askalon? — saa kom, se — hvor jeg aabner mine Armes vide Porte for at tage imod Dig.“ Ja, det vil Du sige, og Du vil synke om, vansmægtig som en Bogfinke — og forgaa i overvættets Fortryllelse og Beruselse!“ R. haaber ogsaa, at hans kone ikke længes altfor meget: „At sige: hun gaaer da vel ikke over min Fraværelse barbenet under Loftet som en Flue og skaber sig? — Det beder jeg om maa lades være, da Beskedenhed og $\frac{3}{4}$ Takt for det Sømmelige vil lære hende, at hvad en Flue kan være bekendt i sin Stilling, det frabedes.“

S. 37. *den berømmelige Overfart*: sigter til begyndelseslinjerne af Holbergs „*Peder Paars*“. If. privatmeddelelse til Marius Sødning traf købmand Raaes senere svigersøn familien Rosenkilde paa smakken til Aarhus og lagde særlig mærke til Julie, der var „saadan en morsom lille Pige“. — *A. E. Elmquist* (1788—1868), fra 1811 redaktør af Aarhus Stiftstidende; fra 1818 udgiver af de meget læste 66 bind „*Læsefrugter*“. — „*De Danske i Paris*“, vaudeville af J. L. Heiberg, opf. 1. gang 29/1 1833.

S. 38. *Fru Herskind*: enke efter storkøbmanden, konsul Herskind.

S. 39. *Prinsesse Vilhelmine* (1808—91), datter af Frederik VI, gift 1° 1828 med Frederik (VII); 2° 1838 med Hertug Carl af Glücksborg. — „*Intrigernes*“, lystspil af Hostrup, opf. 1. gang 18/10 1846.

S. 40. Sadelmager *Sadelmanns*: fejlskrift for Zahlmann (se N Bøgh. 20). — *Kaptajn Bruhn*: Ernst Poul Bruhn (1787—1868), senere general, gift 1817 med Anna Elisabeth Wulff (1786—1853). — *Ernst Bruhn*: se ovenfor s. 204. — Skuespillerinden *Anne Petrine Eisen* f. Flint (1803—61), gift 1823 med cand. jur., syngesufflør M. C. Eisen (1793—1855). — *Bedstemoder ... døde*: dødsdatoen synes ukendt.

S. 41. *Nicolaj Bøgh* (1843—1905), lærer og forfatter; Bøgh var en nær ven af fru Sødning og skrev paa grundlag af oplysninger fra hende den her ofte cite-

rede bog: „Julie Sødning“, der udkom efter hans død, i 1910. — Genremaleren *Frants Henningsen* (1850—1908).

S. 42. *Hjørnet af Kastelsvejen og Østerbro*: det daværende Østerbro nr. 107. Af flere af de i det følgende nævnte lokaliteter paa Østerbro findes billeder i: *F. Hendriksen: Kbh.ske Billeder fra det 19. Aarhundrede*. 1924—27.

S. 43. *Assessor Jacob M. Møller*, apoteker ved Frederiks Hospital. — „*Vennero*“: Østerbro nr. 127, Citadelsveien. — *Classens prægtige Ejendom*: „Classens Have“ (partiet mellem det nuværende Østerbrogade og Strandboulevarden) bestod af to ejendomme, tilhørende brødrene J. F. Classen (1725—92) og P. H. Classen (1738—1825). — *Tuteins skønne Park*: storkøbmanden Friedrich Tutein (1757—1853) havde i 1802 købt ejendommen Rosendal (det nuværende Rosenvænget), der var kattuntrykkeri. — *Kancelliraad Wings*: Oluf Bang Winge (1785—1867), sekretær i Konsulatsdirektionen, senere grosserer, gift 1819 med Johanne (Hanne) Christine Iürgensen (1798—1835). — *Dorothea Elisabeth (Lise) Iürgensen*, f. Buntzen (1776—1867), gift 1795 med mægler F. C. Iürgensen (1759—1810). — *Fru Gyllembourg*: forfatterinden Thomasine Christine Gyllembourg, f. Buntzen (1773—1856), gift 1° 1790 med forfatteren P. A. Heiberg, 2° 1801 med friherre C. F. Gyllembourg-Ehrensvärd (1767—1815). — *Paparbejder*: efter sin mands død skaffede fru Lise Iürgensen sig en tiltrængt indtægt ved at male porcelæn og at forfærdige „mangehaande Nettiteter“ til et „Industrimagasin“ (Domprovsten i Roskilde. 1909. 112).

S. 45. *Sam Weller*: den forslagne tjener i Dickens: Pickwick-Klubben. — *Kandidat Møller*: den unge „Fyr“ nævnt s. 26. Senere sognepræst i Karrebæk Chr. F. E. Møller (1809—77); han blev i 1839 gift med en søster til Julie Rosenkildes veninde Ida Storm.

S. 46. *Walter Scotts* historiske romaner var i denne periode overordenlig yndede. — „*Børneballer*“, en i 1836 udkommet fortælling af forfatteren Carl Bernhard, pseudonym for Andreas de Saint-Aubain (1798—1865), der handler om den purunge Lise Gram og de sygelige eftervirkninger af hendes ulykkelige forældreløse. — *Spødelys*: egl. Spiddelys; vægen blev anbragt paa et „lysespid“ og dypet i flydende tælle.

S. 47. *Generaldecisor*, etatsraad *Jens Jøtsmark* (1813—97). — Kaptajn-løjtnant i søetaten, senere kommandør *J. R. Petersen* (1796—1876). — Den tyske forfatter *A. H. J. Lafontaine* (1758—1831), hvis sentimentale romaner var meget læste.

S. 48. Hr. *Tutein*: se ovenfor s. 43; han blev af det københavnske bourgeoisie kaldt „den lille marquis“. — *sine Damer*: formodentlig hans hustru, Regina T. og datteren Vilhelmine, gift Frølich.

S. 49. Skuespilleren *Edvard Hansen* (1820—74).

S. 50. *Verset*: Rosenkildes digt findes i NkS 1705 Fol I; det angives at være fra 1836.

S. 51. *Studentereforeningen* stiftedes i 1820.

S. 53. *hans Ejendommeligheder*: cf. P. Hansen i Rosenk. ES. I. xxviii. — *2den Pladsloge*: i 2. etage. — *Adolph Strunk* (1816—88), arkæolog, inspektør ved Kobberstiksamlingen, blev i 1853 gift med syngesufflør Eisens adopterede datter Kristiane (d. 1888); cf. nedenfor noten til s. 86 om Jfr. Zrza.

- S. 54. *Tallotteriet* ophævedes i 1850.
- S. 55. paa *Udtræk*: man kunde spille paa et enkelt nummer, udtræk, eller paa ambe eller terne (to eller tre numre).
- S. 56. Efter i *min Erindring* (M. Sødning): En Dag fik ogsaa Fader Besøg af en gammel Skolekammerat. Jeg løb og legede i Haven, da Fader fulgte ham ud. Det var en ikke ret stor Mand med et langt flagrende Haar. Han havde et geistligt Udseende og nikkede mildt til mig. Bagefter spurgte Fader mig, om jeg vidste, hvem han var. „Nei!“ svarede jeg. „Det var Digteren Ingemann!“ sagde Fader. Det kom mig overraskende. „Jeg troede, det var en Degn!“ Fader lo: „Han kunde nok se saadan ud!“
- S. 57. „*Recensenten og Dyret*“, vaudeville af J. L. Heiberg, opf. 1. gang 22/10 1826. — *Damens Rolle*: i 27. scene. — *Thomas Overskou* (1798—1873), skuespiller, dramatiker og teaterhistoriker. — „*Østergade og Vestergade*“, lystspil af Overskou, opf. 1. gang 31/12 1828.
- S. 58. Kgl. skuespiller *Michael Rosing Wiehe* (1820—64). — Operasangeren *Chr. Ferslev* (1817—83).
- S. 59. *mine Forældres Sølubryllup*: 7/5 1836. — *Kastelsjægerne*: et i Kbh.s Kastel stationeret jægerkorps. — *Borgerne*: soldater i Kbh.s borgervæbning. — *Broen*: Østerbrogade.
- S. 60. *Faders Halvbroder*: søn af Rosenkildes moder i hendes første ægteskab med skomager Christen Niemann. — *Bomskærer*: sadelmager, der lavede sadelbomme og seletøj.
- S. 61. *Arveprins Ferdinand* (1792—1863), gift 1829 med Arveprinsesse *Caroline* (1793—1881), datter af Frederik VI. — „*Anders Tikøb*“ udkom i 1861. — Skuespiller *Johan Anton Pätges* (1807—83), fra 1873 økonomiinspektør ved Det kgl. Teater; broder til fru Heiberg.
- S. 62. „*Borups Selskab*“: en dramatisk-literær klub, stiftet i 1789, der havde tilhuse hos Borup i Store Kongensgade; mange betydelige skuespillere var medlemmer. — *den dramatiske Forening i Kannikestræde*: i teaterlokalet paa hjørnet af Store og Lille Kannikestræde (Kalkeballen) spillede afvekslende flere forskellige dramatiske selskaber. — Den franske dramatiker *A. E. Scribes* (1791—1861) drama „*Familien Riquebourg*“ var blevet oversat til dansk af J. L. Heiberg og 30/12 1831 opført paa Det kgl. Teater.
- S. 63. Forfatteren og kritikeren *P. L. Møller* (1814—65). — *Min Konfirmation*: i Slotskirken 6/10 1839. — *J. H. V. Paulli* (1809—65), fra 1837 slotspræst ved Christiansborg Slotskirke, senere stiftsprovst.
- S. 64. Biskop *J. P. Mynster* (1775—1854); hans „*Betragtninger*“ var udkommet i 1833.
- S. 65. Højesteretsadvokat *J. W. Skielderup* (1804—63) var i flere perioder direktør for Christiania Teater. — *Kasinoteatret* grundlagdes af Georg Carstensen i 1847, oprindeligt som en vinterforlystelse i stil med Tivoli; fra 1848 spillede der folkekomedier og farcer.
- S. 66. Rosenkildes „*Vrøvelroman*“, „*Castor og Pollux eller den belønnede Genvordighed*“ er optrykt i ES. II. 57—64; her findes bl. a. det berømte udtryk: „Benene af en flamsk Sild hang ham ud af Munden og syntes at gjøre hans Ord til Løgn“. — *han betalte*: det samme gjorde J. L. Heiberg, da hans mindedigt over Ida de Bombelles fremkom i Adresseavisen (21/12 1857). —

et Stykke i *Adresseavisen*: se ovenfor s. 69. — Den ungarske komponist og klavervirtuos *Franz Liszt* (1811—86) afholdt koncerter paa Det kgl. Teater 17/7, 21/7 og 24/7 1841. — Efter *Sidstnævnte Blads Anmeldelse* (M. Sødning): Kontorchef H. Ploug har i sin Bog om Faderen C. P. oplyst, at Anmeldelsen er skreven af Orla Lehmann.

S. 67. *H. F. R. de Lamennais* (1782—1854) og *George Sand*, pseudonym for Aurore Dudevant, (1804—76); franske forfattere. — Den franske violinist *F. H. Prume* (1816—49) afholdt koncerter paa Det kgl. Teater 27/12 1840 og 12/1 1841.

S. 68. *Balles Lærebog*: biskop N. E. Balles (1744—1816) fra 1794 obligatoriske skolebog „Lærebog i den evangelisk-christelige Religion“ udkom i 1791.

S. 71. Kgl. skuespiller *J. C. Ryge* (1780—1842), til 1813 fysikus i Flensborg og derefter en af Det kgl. Teaters bærende skuespilkræfter. — I Holbergs „*Erasmus Montanus*“ optraadte Rosenkilde første gang 27/9 1842. — „*Korsaren*“, Goldschmidts skarpe og aggressive ugeblad begyndte at udkomme i 1840.

S. 73. Kgl. skuespillerinde *Nathalia Ryge* (1816—95), gift 1° med kaptajn, greve F. C. Ahlefeldt-Laurvig, 2° med kommandør, greve Holck. — „*Hakon Jarls Død*“ var udkommet i Oehlenschlägers Digte. (1803). — *Madam Cathrine Elisabeth Hass*, f. Mathisen. — „*De Uadskillige*“, vaudeville af J. L. Heiberg, opf. 1. gang 11/6 1827 ved en sommerforestilling paa Det kgl. Teater.

S. 74. Finansdeputeret *Jonas Collin* (1776—1861) var 1842—49 medlem af direktionen for Det kgl. Teater. — Overhofmarskalk *J. G. Lsvetzu* (1782—1859) var 1840—49 chef for Det kgl. Teater. — Kabinetsekretær *J. D. Adler* (1784—1852) var 1838—49 medlem af teaterdirektionen. — Kgl. skuespillerinde *Anna H. D. Nielsen*, f. Brenøe (1803—56), gift 1° 1823 med violinisten F. T. Wexschall, 2° 1834 med skuespilleren N. P. Nielsen (1795—1860). — *Frederiksberg Allé*; huset nr. 7 (nu nr. 24) er nedrevet; det er afbildet i R. Neiiendam: Michael Wiehe og Frederik Høedt. 1920. 32. — med stor *Varme*: if. N Bøgh (s. 58) var Anna Nielsen „ligefrem forelsket“ i Julie Rosenkilde.

S. 75. „*Sparekassen*“, lystspil af H. Hertz, opf. 1. gang 26/5 1836. — Varemægler, major *J. N. Jørgensen*, Nybrogade 21. — Kgl. skuespiller og sceneinstruktør *F. L. Høedt* (1820—85). — „*Den sorte Domino* eller Eventyret paa Maskeraden“, syngestykke med musik af Auber og tekst af Scribe, oversat af Overskou; opf. 1. gang 29/1 1839. Om uoverensstemmelsen mellem fru Heiberg og fru Sødning ang. hvem der fik ideen til at lade Julie Rosenkilde spille Jacinthas rolle se ovenfor s. 224. — Kgl. skuespillerinde *Sofie Jacobine Winsløw*, f. Schaltz (1800—76), gift 1821 med skuespiller C. Winsløw (1796—1834).

S. 76. Den i Bøhmen fødte komponist *Fr. J. Glæser* (1798—1861), fra 1842 kapelmester ved Det kgl. Teater. — „*Brylluppet ved Comosøen*“, opera af Glæser med tekst af H. C. Andersen; opf. 1. gang 29/1 1848; Julie Rosenkilde spillede husholdersken Perpetuas rolle. — *Heibergs boede* 1842—44 i det MacEvoyske palæ i Bredgade nr. 179 A (nu nr. 54). — paa *Christianshavn*: det nuværende Overgaden oven Vandet nr. 2.

S. 77. Sangerinden *Vilhelmine Østerberg* (død 1888) debuterede 1837.

S. 78. Forfatteren *Søren Aabye Kierkegaard* (1813—55). — Kgl. skuespiller *Wilhelm Holst* (1807—98). — *Ole Walsøe* (d. 1873), tjener hos teaterchefen,

grev Holstein og bud ved Det kgl. Teater fra 1838 til sin død; cf. ovenfor s. 194 f.

S. 79. „Korsaren“ skriver: 10/11 1843. — *et meget bedaget Fruentimmer: et ønske, fru Sødring aldrig fik opfyldt, var at spille Rosenkildes moder; derimod spillede fader og datter ofte mand og kone (se N Bøgh. 57).* — *vor Lyneborger-Correspondent:* i et af de foregaaende numre af „Korsaren“ (fra 3/11 1843) harcelleredes der over den daarlige stil i en korrespondance i Berl. Tidende om det 10. armékorpsets feltmanøvrer i Lüneborg (20/10 1843). Her hedder det bl. a.: „Morgenen i Dag begyndte med det herligste Veir ... det er ganske besynderligt, — ja! næsten forunderligt“. — „Berlingske“: Berl. Tidende 6/11 1843 fandt, at jomfru Rosenkilde havde gengivet rollen „naturligt og ægte komisk“, ikke som „en vel afrettet Elev, men en virkelig Skuespillerinde, som selvstændigt skabende havde udkastet Billedet og med kunstnerisk Frihed udmalede det i alle dets Partier“. Hun vedligeholdte „den antagne Individualitet, baade i Tone, Holdning og Gebærder, med en beundringsværdig Sikkerhed“. — „Aftenbladet“ 6/11 1843 ytrede, at debutantinden „lader i Sandhed til at have arvet mere efter sin Fader end Navnet“, og fremhævede hendes „comiske Styrke“, hendes nuanceringsøve og hendes tydelige diktion: „Denne Debutantinde maa vække de største Forhaabninger“ for vaudeville og lystspil.

S. 80. *Skrivelsen:* findes i NkS 1705 Fol. I.

S. 81. *et andet* (brev): af 22/12 1843; er trykt i R. Neiiendam: Breve fra danske Skuespillere. II. 1912. 106—107. — *Meddeltelse:* skrivelsen findes i NkS 1705 Fol I. — *følgende Svar:* skrivelsen findes i NkS 1705 Fol I.

S. 82. *Teaterdirektionens Skrivelser* af 17/12 1844 og 1/1 1847 findes i NkS 1705 Fol I. — *Feu:* spillepræmie, som skuespillerne modtog for deres aftenlige optræden ud over deres faste løn. Fru Heiberg kritiserer (i et Liv.⁴ IV. 121) feu-systemet; cf. smst. 381. Se ogsaa R. Neiiendam: Det kgl. Teaters Historie 1874—1922. I. 1921. 35—38 („Feu'ens Historie“). Ogsaa Rosenkilde kritiserede i et brev til teaterdirektionen ca. 1845 „Feu-Væsenet“ (se R. Neiiendam: Breve fra danske Skuespillere. II. 1912. 111—112).

S. 83. Den norske violinvirtuos *Ole Bull* (1810—80) havde allerede i 1838 givet koncerter paa Det kgl. Teater. — *Ridehuset:* paa Christiansborg Slot; Ole Bull koncerterede 30/3, 7/4 og 24/4 1843.

S. 84. Den østrigske violinvirtuos *H. F. Ernst* (1814—65) gav koncert 17/4 1843, og den italienske pianist *Th. Döhler* (1814—56) gjorde det 21/4 1843. — Den svenske sangerinde *Jenny Lind*, g. Goldschmidt (1820—87). — „*Robert af Normandiet*“, opera af Meyerbeer, opf. 1. gang 28/10 1833; Jenny Lind optraadte i den 10/9 og 13/9 1843.

S. 85. „*Regimentets Datter*“, syngestykke af Donizetti, opf. 1. gang 28/10 1833; Julie Rosenkilde spillede i operaen 8/10 1845. — De svenske sangerinder *Louise Michaëli* (1830—75) og *Fredrika Stenhammer*, f. Andrée (1836—80); begge optraadte i 1860erne paa Det kgl. Teater. — *Jfr. Jørgensen* optraadte som 56aarig sidste gang 26/6 1846; i 1847 døde hun af kræft.

S. 86. Sangerinden *Christiane Eleonora Zrza* (1797—1862); hun optraadte sidste gang 8/2 1845 i „Ungdom og Galskab“; hun var moder til den ovenfor s. 53 nævnte Kristiane Eisen, der blev gift med Strunk.

S. 87. *Sammenstød*: se foran s. 221 og 229. — „*Debatten i Politivennens*“, vaudeville af Hertz, opf. 1. gang 3/12 1835.

S. 88. *Sands for det komiske*: ligesom fru Sødring anerkendte denne side af fru Heibergs kunst, fremhævede fru Heiberg fru Sødrings „uimodstaelig comiske Kraft“, bl. a. i hendes fremstilling af den fornemme Dame i „*Don Cæsar de Bazan*“; her var fru S. „saa lig en pyntet Hund“, at fru H. havde megen mæje med ikke at briste i latter under forestillingen. (Et Liv.⁴ II. 103). — „*Portraitet*“, lystspil af Hertz, opf. 1. gang 19/2 1865; under prøverne skrev Julie Rosenkilde if. notat paa brevet den s. 327 trykte billet til Hertz. — *Fru Heibergs mindste Kunst*: i Et Liv.⁴ II. 104—105 skildres episoden udførligt.

S. 89. *Dorthea Lyng* (∩: Liunge) (1803—60) bestyrede først det Wexschallske og senere det Nielsenske hjem. Hun var søster til Kjøbenhavnspostens redaktør, A. P. Liunge.

S. 90. Den tyske dramaturg H. Th. *Rötscher* (1803—71).

S. 91. „*Badet i Dieppe* eller Bagtalelse“, lystspil af Scribe, opf. 1. gang 18/9 1840. — „*Valgerda*“, anonymt lystspil af J. L. Heiberg, opf. 1. gang 5/2 1847; Julie Rosenkilde spillede ogsaa med i „*Valgerda*“, og fru Heiberg betegner hendes præstation som „aldeles fortrinlig“ (Et Liv.⁴ II. 181). — „*Møllen i Marly*“, lystspil af Melesville (pseudonym for A. H. Duveyrier) og C. Duveyrier, opf. 1. gang 29/9 1844. — Nathalia Ryge tog sin *Afsked*; hendes sidste optræden var i Holsts komedie „*Lykkens Hjul*“, der kun spillede 26/3 1848; Overskous citat staar i: DS. V. 798—799.

S. 92. Kgl. skuespillerinde *Elisabeth (Elisa) Holst*, f. Heger (1811—91), g. 1834 med skuespiller W. Holst. — „*Gjenboerne*“, lystspil af Hostrup, opf. 1. gang 27/6 1846. — „*Svend Dyrings Hus*“, tragedie af Hertz, opf. 1. gang 15/3 1837. — „*Alferne*“, eventyrkomedie af J. L. Heiberg, opf. 1. gang 29/1 1835.

S. 94. „*Viola*“, Shakespeares „*Twelfth Night*“, oversat og forkortet af Sille Beyer og opf. 1. gang 20/9 1847. — *Jeg afgav Rollen*: til fru Phister. — „*Pak*“, komedie af Overskou, opf. 1. gang 22/4 1845, ikke, som fru Sødring angiver, i 1844. — Kgl. skuespiller *Chr. M. Foersom* (1794—1850). — Skuespiller *Christopher Hvid* (1803—72).

S. 95. „*Den nye Barselstue*“, anonymt lystspil af H. C. Andersen, opf. 1. gang 26/3 1845.

S. 96. „*Hr. Rasmussen*“, anonymt lystspil af H. C. Andersen, opf. 1. og eneste gang 19/3 1846. Til H. C. Andersen, der var i Rom, skrev Edv. Collin 23/3 1846, at „*Hr. Rasmussen*“ „faldt“, og at der havde været en frygtelig hyssen; Jfr. Rosenkilde og Md. Phister havde været fortræffelige, „men de talte for meget, det kjedede“. (HCAnd. BC. II. 88). — „*Venskab og Kjærlighed*“, lystspil af Poul Chievitz (1817—54), opf. 1. gang 14/3 1847.

S. 97. Kgl. skuespiller *F. W. Hultmann* (1820—94). — „*Romeo og Giulietta*“, anonymt lystspil af C. A. Warburg, opf. 1. gang 16/5 1843. — *Italienerbegejstringen*: over en trup af italienske sangere, der med tenoren Rossi og sopranen Felicita Forconi som ledende kræfter fra 1841 med stor succes havde givet operaforestillinger først paa Vesterbros Teater og aaret efter paa Hofteatret. — *en Løp Papir*: findes i NkS 1705 Fol I. — *Silke*: opr. Spekhøker — eller Silke. — *Kunstnerparret Larcher*: solodanser P. J. Larcher (1801—47), gift med Frederikke Noline L., f. Lange (1812—92). — Som løjtnant von Buddinge

fordærvede K. Mantzius (if. Edv. Brandes: Dansk Skuespilkunst. 1880. 176) ved sit stumme spil delvis virkningen af fru Sødrings indtagede foredrag af „Sang-Visen om den ihjelfrosne Soldat“.

S. 98. „*Kærlighed uden Strømper*“, „sørgespil“ af Wessel, opf. 1. gang 26/3 1773.

S. 99. Solodanser *Antoine August Bournonville* (1805—79); balletmester og balletkomponist. Bournonvilles beundring for fru Sødring fremgaar af det ovenfor s. 334—335 trykte brev. Fru S. stod ikke blot Bournonville, men ogsaa hans datter, sangerinden *Charlotte Bournonville* (1832—1911) nær; der findes adskillige breve, vekslede mellem dem, hvor *Charlotte Bournonville* stadig udtrykker sin beundring og hengivenhed for fru Sødring. Derfor var hun skuffet, da hun overhovedet ikke blev nævnt i fru S.s Erindringer. I sine egne Erindringer anfører hun adskilligt om fru S., saaledes hendes bemærkning, da den unge pige var ængstelig for at gaa i staa i en rolle: „Naa, man har da faaet Forstand for at bruge den, og ikke blot for at spise og drikke og sove“. Da Ch. B. ved en anden lejlighed klagede over at have faaet tildelt en lille rolle, sagde fru S.: „Saa? — er den saa lille? — saa gjør den stor, min søde Pige!“ Ch. B. var sanglærerinde for fru S.s to døtre. Se *Charlotte Bournonville*: *Erindringer*. 1903. 321—326. — „*Trolddom*“, skuespil af P. V. Jacobsen (1799—1848), opf. 1. gang 19/11 1847.

S. 100. *Afhandling*: den udkom i 1847. — „*Correggio*“, tragedie af Oehlen-schläger, opf. 1. gang 29/1 1811. — „*Götz von Berlichingen*“, tragedie af Goethe. — „*Das Käthechen von Heilbronn*“, tragedie af Kleist. — Forfatteren *M. A. Goldschmidt* (1819—87); han redigerede „*Corsaren*“ 1840—46.

S. 101. *Brevet*: findes i Nks 1705 Fol. II. Brevarkets forside er omrammet af en bort i graabrunt.

S. 102. „*I den anden Verden*“, komedie af Goldschmidt, opf. 1. gang 13/1 1869; fru Sødring spillede etåtsraad Didriksens tjenestepige. — „*Gaa*“, aar-bogen udkom 1845—47. — „*Nei*“, vaudeville af J. L. Heiberg, opf. 1. gang 1/6 1836. — „*syng efter Fru Heiberg*“: om Høedts selskabelige talenter og imitationsevne se R. Neiiendam: *Michael Wiehe og Fr. Høedt*. 1920. 8—9, 50—51 og sa.: *Mennesker bag Masker*. 1931. 74. Fru Heibergs antipati mod Høedt ses bl. a. af hendes skildring af det første møde med ham (Et Liv.⁴ II. 216—219).

S. 103. *Figurmalerne Anton Melbye* (1818—75) og *J. V. Gertner* (1818—71); Musikeren *Carl Helsted* (1818—1904); kgl. skuespiller *Kristian Mantzius* (1819—79). — *Michael Wiehes ... Hustru*: Emilie Wiehe, f. Thorsen (1821—91), gift med Wiehe i 1844. — Digteren *Schack Staffeldt* (1769—1826). — *Kierkegaard*: i auktionskataloget over Rosenkildes bogsamling findes af Kierkegaard: „Om Begrebet Ironi“, „Frygt og Bæven“ og „Om min Forfattervirksomhed“.

S. 105. *Emnet er behandlet*: se Dansk biografisk Leksikon.² XX. 1941. 45.

S. 106. *Frk. B.*: muligvis frk. Sophie von Buchwald. — Digteren og præsten *C. Hostrups* (1818—92) „*Erindringer fra min Barndom og Ungdom*“. 1891.

S. 108. „*Kong Renés Datter*“, drama af Hertz, opf. 1. gang 5/4 1845. — „*Elverhøj*“, skuespil af J. L. Heiberg, opf. 1. gang 6/11 1828.

S. 109. Skuespillerinden *Anna Rosenkilde*, f. Paaske (1825—85), gift 15/10 1844 med Adolph Rosenkilde. — *Omnibusser* indførtes i Kbh. først i 1840erne. — Skuespiller *C. H. Hagen* (1816—71), født i Kbh., 1838—56 en af de ledende

skuespillere ved Christiania Teater, og fra 1856 ved Casino; 1867 direktør for et provinsskuespillerselskab og fra 1869 ved Folketeatret.

S. 110. *de gamle Wiehes*: havnesekretær C. W. Wiehe (1788—1867), og Antoinette Louise Wiehe, f. Rosing (1791—1874). — Klædehandler O. P. Thorsen (1789—1863) og Emilie Andrea Thorsen, f. Økenholt (1797—1877). — *en udmærket Hustru*: om Emilie Wiehes fine personlighed og dybe følelse for sin ægtefælle bærer hendes biografiske optegnelser vidne; se R. Neliendam: Breve fra danske Skuespillere. II. 1912. 239—269. — Overlærer, professor Carl Petersen († 1870). — Chr. Winther blev i 1848 gift med Julie Lütthans (1813—81). — Digteren Emil Aarestrup (1800—56) var først læge i Saksbøbing og fra 1849 stiftsfysikus paa Fyn. — Michael Drewsen (1804—74) ledede først papirfabriken ved Strandmøllen og blev derefter direktør for papirfabriken i Silkeborg.

S. 111. Sangerinden Ulrica Augusta Stage, f. Koefoed (1816—94). — Kronprins Frederik, den senere Frederik VII (1808—63) var i 1841 blevet gift med Caroline Charlotte Mariane, f. prinsesse af Mecklenburg-Strelitz (1821—76); ægteskabet opløstes 1845. — *Aaret efter*: 1844. — *Brødrene Sødring*: Hans Sødring (1810—74) og Christopher Hansen Sødring (1822—81) var sønner af kgl. agent, konsul Christopher Hansen Sødring (1782—1860), gift 1809 med Frederikke Elisabeth Frisch (1788—1860).

S. 112. *en dansk Dame*: Caroline Augusta Gierlew (1811—69). — Den norske digter Bjørnstjerne Bjørnson (1832—1910) var første gang i Kbh. i 1856 og deltog i det nordiske studentermøde. — *Christopher Sødring*: N Bøgh karakteriserer ham saaledes (34—35): „Han var snarere over end under Middelhøjde, mørkhaaret, med markerede Træk, kroget Næse, graa Øjne med det livligste, kraftigste Blik under stærkt buskede Øjenbryn. Han havde spidst Fuldsæg. Han var yderst meddelksom, djærv og sandfærdig ... frisindet ... umiddelbar i sin Latter, brav og kærlig“. Hans djærvhed viser sig i hans (paa KB) bevarede breve fra Paris, hvor han ikke er bange for at sætte et kraftudtryk paa, hvad der lader formode, at de ikke bevarede breve fra Italiensrejsen (se ovenfor s. 261—280) er blevet gaaet efter med den blaa blyant.

S. 114. *Premierlieutenant Olufsen*: se ovenfor note til s. 10.

S. 115. *I Søkvæsthuset*, Overgaden oven Vandet nr. 60, flyttede Heibergs ind i oktober 1844. — „*En Søndag paa Amager*“, anonym vaudeville af Johanne Luise Heiberg. Note af M. Sødring i 1. udgave: Vaudevillen „en Søndag paa Amager“ opførtes første Gang den 5te Marts 1848. Medens den indstuderedes, tilkrev Rosenkilde den anonyme Forfatter følgende Brev:

Der er i Vaudevillen „En Søndag paa Amager“ tildeelt mig en Rolle, hvis Texts Sammenhæng og gode Forstaaelse med Rollens Karakter det er mig umueligt at fatte. Da jeg nu forresten interesserer mig for Stykket og for min Rolle deri, saa troer jeg at skyldte Dem, min Herre! at forelægge Dem mine Indvendinger til nøiere Overveielse, i det Haab, at de optages i lige saa god Mening, som de fremsættes.

Hvortil skal det: at *Jepsen* raillerer med Bonde-Liberalismen? han roser selv det, at Bonden holder ved sin gamle Dragt, og i det han forsvarer dette, begynder han at raillere over Bondens Bestræbelser for liberale Anliggender. Er det godt for Stykkets Gunst i Publikum nu, at gjøre Nar ad Bondestandens, eller nogen Stands frie Opadstræben?

Endelig maa jeg vove paa at erklære mig imod den Vise, fordi — Jeg synes det — den mangler aldeles Point. Den skulde gaae ud, om jeg maatte raade.

Tilgiv min ligefremme Formenings Yttring! Uagtet jeg for det meste kommer galt fra lignende Forsøg, har jeg dog ikke kunnet undlade det.

D'Hrr. Loese og Delbanco ønske at forlægge Sangene til Stykket, og haabe at De i sin Tid vil hevende Dem til bemeldte Herrer derom.

Med megen Agtelse.

Rosenkilde.

3d Febr.

Rosenkildes brev findes i NkS 1705 Fol I. — Balletdanserinden *Louise Rasmussen*, senere grevinde Danner (1815—74), gift 1850 med Frederik VII.

S. 116. „*Romso og Julie*“, tragedie af Shakespeare, opf. 1. gang paa Det kgl. Teater 2/9 1828 i Foersoms oversættelse. — *Ammens Rolle*: Edv. Brandes savnede her en „velgørende Raahed“ i Julie Rosenkildes fremstilling (Dansk Skue-spilkunst. 1880. 197).

S. 117. *N. V. Dorph* (1783—1858), skolemand og oversætter, 1856—57 direktør for Det kgl. Teater; han havde 1829—33 været rektor ved latinskolen i Horsens, men havde taget sin afsked paa grund af svagelighed. — *To ... Søstre Lerche*: Lerche er (M. Sødning) rettet til Mitchell med tilføjelsen: Da første Udg. udkom levede endnu den ene af Søstrene M., hvorfor Navnet Lerche ind-sattes.

S. 121. *Rose Olufsen* døde 27/9 1848.

S. 122. Politikeren, højesteretsadvokat *Orla Lehmann* (1810—70), sad efter en højesteretsdom i 1844 i fængsel i tre maaneder. — cand. philol. *H. J. Thus* (1815—51); if. N Bøghs meddelelse (26—27) blev han i 1841 forelsket i den 18aarige Julie Rosenkilde. Han døde ugift. — Konge af Preussen, *Friedrich Wilhelm IV* (1795—1861), var i Kbh. 18/6—22/6 1845; Bournonvilles ballet „*Napoli*“ opførtes 19/6, og „*Den politiske Kandestøber*“ og Bournonvilles ballet „*Toreadoren*“ 21/6.

S. 123. Operasangerinden *Caroline Lehmann* († 1879) debuterede i 1847. — Digteren og præsten *N. F. S. Grundtvig* (1783—1872).

S. 125. Fysikeren *H. C. Ørsted* (1777—1851). — Geologen *J. G. Forchhammer* (1794—1865). — Landøkonomen *N. E. Hofman Bang* (1803—1886) indrettede paa sin stamhusbesiddelse *Hofmangave* i 1845 et landbrugsinstitut, der bestod til 1855. — Skuespilleren *H. L. F. Stigaard* (1829—89) spillede paa Casino og Folketeatret. — *mit Bryllup*: fru Sødning's brudesko findes paa Teatermuseet; her er ogsaa hendes paraply, et fransk sjal, en vifte, hvorpaa er malet 3 scener fra hendes roller, en bonbonnière paatrykt hendes portræt som *Madam Georges* i „*Kamp og Sejr*“ m. m. — *Filosofgangen* gik fra Vesterport til Ny Kongensgade.

S. 126. *Rosenborg Brøndanstalt* havde fra 1842 faaet eneret paa at fremstille „*Sundhedsbrøndvande*“.

S. 127. Skuespiller *N. P. Knudsen* (1819—54). — *to Stykker*: „*Abekatten*“ og „*En Søndag paa Amager*“, 31/5 1849. — „*Flyveposten*“: 31/5 1849. — *Korsaren*: 8/6 1849; foruden den af fru Sødning nævnte bemærkning tilføjer bladet, at „der ei kan være synderligt Held i slige Coullisseægteskaber“, da man et par dage senere paa teaterplakaterne atter læste om Jfr. Rosenkilde. — *Stridigheder*: herom se fru Heibergs udførlige, men ikke upartiske skildring i

Et Liv.⁴ II. 190—196 samt Overskou. DS. V. 847—850, hvor ogsaa *de tvende Adresser* omtales. I kommentaren til fru Heibergs erindringer, Et Liv.⁴ IV. 370, imødegaas visse af M. Sødrings paastande i flg. note, der staar i 1. udg. af Julie Sødrings Erindringer: Med Hensyn til den Andel, som Personalet havde i den samlede Direktions Afgang, skal bemærkes følgende:

Det fremgaar af Overskous Teaterhistorie V ligesom af Fru Heibergs Erindringer I og II, at den daværende Ledelse af Nationalscenen efterhaanden var bleven en fuldstændig Parodi og stærkt truede Teatret med Ødelæggelse. Rivninger mellem de forskelige Medlemmer af Direktionen hørte til Dagens Orden og ødelagde enhver Mulighed for planlagt Arbejde. Dertil kom Mangelen paa kunstnerisk Ansvarfølelse og Smag hos Direktionens Medlemmer. Fru Heiberg udtaler saaledes om Collin, Erindringerne I, Pag. 443*): „Collin var egentlig ikke nogen *æsthetisk* dannet Mand, og han gjorde heller ikke Fordring herpaa; men han havde — især i yngre Aar — et ligefrem Instinkt til at gribe det Rette,“ og Pag. 444 fortsætter hun: „Og da han (Collin) nu atter (: Sæsonen 1840—41), som for 8 Aar siden, tillod en tysk omreisende Gøgler, en Hr. Kirchner, at give Gjæsteforestillinger i Sæsonen paa Tydsk, Forestillinger af den plumpeste og laveste Art, rene Fjællebods Narrestreger, men som rigtignok fyldte Huset, da maatte jeg vel sørge over vort Theaters Skjæbne. Man tænke sig et stort, tykt, halvgammelt Mandfolk i korte Skjorter, dansende og svingende sig paa den anstødeligste Maade, hvinende med en høi, skjærende Fistelstemme, og alt dette paa Tydsk!! Ja, Collin gav sandelig sit Samtykke til, at en omreisende Taskenspiller, Hr. Døbler, gjorde sine Tryllekunster og sine Hokus-pokus paa det kgl. Theater. Saa vidt kan det gaa, naar en Theaterbestyrelse vil føie et Publikum i sine raa Lyster, saa vidt naar Publikum bliver Herre over Smagen og Bestyrelsen dets lydige Tjener.

Over alt dette kølnedes mere og mere Heibergs Lyst til at virke i Theatrets Tjeneste. Han sørgede over dets Tilstand. Han skammede sig over disse Indrømmelser og syntes, at alle Principer bleve stillede paa Hovedet. Han kunde ikke længer være taus Tilskuere til alt dette Uvæsen. Han skrev altsaa en Række Theater-Artikler i Bladet „Fædrelandet“ for om muligt atter at orientere Publikum og Theaterbestyrelsen om, hvilke Pligter der paahvilede dem begge, naar det kgl. Theater med Rette skulde kunne gjøre Krav paa Agtelse og Interesse, men alt forgjæves.“ Skønt Fru Heiberg nu ganske vist mener at finde nogen Undskyldning for Collin i „Skuespillernes utrolige Dovenskab, for ikke at sige Frækhed i Forsømmelsen af deres Pligter (Erindringerne I, Pag. 444—45) — en ved sin Almindelighed sikkert mindre retfærdig Dom om hendes Kunstfæller — fremgaar det dog klart af hendes Udtalelser, at saavel Heiberg som hun allerede i Sæsonen 1840—41 fandt Tilstanden i Teatrets Administration under al Kritik.

Om Heibergs Artikler i „Fædrelandet“ skriver Overskou, Teaterhistorien V, Pag. 437: „Directionen, der havde taget særdeles ilde op, at dens Embedsmand fordristede sig til offentlig at paavise, hvorledes den ved sin Organisation var uduelig til som indsigtfuld Styrer at hævde Skuepladsens Værdighed, syntes i denne Sæson ret at ville lægge for Dagen, at den kunstkyndige og i Theatrets Velgaaende stærkt interesserede Skribent havde i høieste Maade været baade for-

*) M. Sødrings citater er fra 1. udgave af „Et Liv gjenoplevet i Erindringen“.

anlediget og beføiet dertil; thi dens hele Virksomhed lod til fornemmelig at gaac ud paa at vitterliggjøre dens Dvaskhed, Smagløshed og totale Mangel paa forstandig Opfattelse af sit Hverv.“

I 1842 kom Misfornøjelsen med Direktionen atter til Udbrud i „Fædrelandet“), idet Bladet i en tendentiøs Artikel først gjorde opmærksom paa de Egenskaber, som Chefen for et Nationalteater nødvendigvis maatte besidde, og dernæst udtalte sig om Levetzau paa følgende Maade: „Vi ville nu ingenlunde frakjende denne Herre alle de Egenskaber vi ovenfor have opstillet som nødvendige for en Theaterdirecteur; men hvad der er factisk, det er: at om Hr. v. Levetzaus Dan-nelse er aldrig saa alsidig og fuldendt, saa er den *tydsk* og ikke dansk; at han er saa ukyndig i det danske Sprog, at han neppe er i Stand til at tale det, og følgelig vistnok ogsaa kun er lidet kyndig i den danske Literatur; at han, før han blev Chef for det danske Theater, neppe nogensinde har havt Leilighed til at erhverve sig Indsigt i Theatervæsenet; at han i sin toaarige Virksomhed hverken har viist nogen saadan Indsigt eller administrativ Dygtighed eller sær-egen Interesse for sit Kald; at Theatret endelig under hans Bestyrelse er sunket dybere og dybere, og at der, uagtet idelige Angreb paa dets Bestyrelse fra alle Sider, Lidet eller Intet skete for at afhjælpe de mange Klager.“ „Fædrelandet“ foreslog dernæst, at Levetzau fjernedes tilligemed Geheimeraad Adler, og at Collin ansattes som Ene-direktør med Heiberg som Censor.

Denne Løsning ansaa imidlertid en Del af Personalet — og det ikke den mindst betydningsfulde — for absolut uheldig. Hvor afholdt end Collin per-sonlig var af Skuespillerne, og hvor meget man end anerkendte hans Energi og Virkelyst, kunde man dog ikke være blind for hans æstetiske Mangler, og det kunde forudses, at han, der stod yderst fast paa sine Meninger, vilde blive saare vanskelig at paavirke i kunstnerisk Henseende, hvis han blev Ene-direktør. (Overskou, som just ikke kan beskyldes for at forvanske Sandheden i Skue-spillerens Favør, udtaler sig i Teaterhistorien gentagne Gange om de uheldige Følger af Collins Selvraadighed, se f. Eks. følgende Bemærkning, anførte Værk V, Pag. 703: „Havde Collin kun altid fulgt hans (D: Regissør Liebes) Raad og Forslag, istedetfor at lade sig bestemme af det, han selv helst vilde og Ukyn-dighed derfor holdt med ham i som baade muligt og fordeeligst, da havde der været ordenligere Gang i Tjenesten og større Fasthed i Repertoiret.“)

Under disse Omstændigheder kunde man ikke ønske, at Levetzau, der, hvilke Mangler han end havde — „Fædrelandet“s Karakteristik af ham som „Tydsker“ bør dog optages med nogen Varsomhed — i hvert Tilfælde besad Verdens-mandens Bøjelighed, ligesom selv hans ivrigste Modstandere maatte indrømme, at han var en fintdannet Mand, blev fjernet fra Teatrets Styrelse. En anden Sag var, at man vilde have foretrukket, at *hele* den gamle Direktion trak sig tilbage. Herom var der imidlertid ikke endnu Tale.

I Teaterhistorien, femte Bind, Pag. 590—93, fortæller Overskou, hvorledes de af Kunstnerne, hvorimellem Nielsen, Bournonville og Rosenkilde, der ikke ønskede Collin som Ene-direktør, forenede sig om at modvirke „Fædrelandet“s Artikel ved paa Personalets Vegne at indgive en Adresse til Kongen, hvori ud-taltes „levende Uvillie over Dagspressens Yttringer imod Levetzau, Erkjendelse

*) „Fædrelandet“: citatet staar Fædrelandet. 1842. sp. 8783—8784.

af hans i alle Henseender gode Færd og Personalets fuldkomne Tilfredshed med at staae under hans Førelse.“ Da man imidlertid for enhver Pris ønskede at undgaa, at Adressen skulde blive opfattet som et Mistillidsvotum til Collin, udtalte man sig i dens Slutning om den Tillid, Personalet havde til denne, og hvorledes man ikke kunde andet end rose hans Dygtighed og Humanitet. Overskous nærmere Beretning om hele denne Adresseaffære er som saameget andet i Teaterhistorien stærkt farvet af hans Uvilje mod Skuespillerne. I Virkeligheden vilde det dog have været ganske unaturligt, om Kunstnerne ikke havde søgt at værne den Scene, der for dem var hellig, imod et Direktorat, som efter deres Erfaring maatte blive endnu uheldigere i kunstnerisk Henseende end det, som alt bestod.

Af Overskous Fremstilling synes imidlertid at fremgaa, at Lederne af Bevægelsen til Fordel for Levetzau eller rettere for, at alt blev ved det gamle, har begaaet en Uforsigtighed ved at udtale sig paa *hele* Personalets Vegne uden at være strengt berettigede dertil. Overskou omtaler, at enkelte af Damerne var imod Adressen, men nævner kun Fru Heiberg, „som navnlig havde erklæret sig villig til at underskrive et Brev til Chefen, men baade mundligt og skriftligt protesteret imod en i Personalets Navn affattet Adresse til Kongen.“ Rosenkilde skal imidlertid have forsikret, „at han indestod for Følgerne, da han nok skulde tilrettetale Fru Heiberg.“ Senere skal Heiberg være fremkommet med en meget fyndig Anke over, „at de (i Lederne) ved i en Adresse til Kongen at have talt i Personalets Navn havde ogsaa talt i hans Kones uagtet hendes udtrykkelige Protest derimod.“ Hvorledes hele denne Sag i Virkeligheden hænger sammen, derom kan man nu formentlig ingen Oplysning faa. Da Overskou fremkom med sine Angreb paa Rosenkilde her og flere andre Steder i Teaterhistorien, havde denne Skuespiller allerede været død i flere Aar, og de døde er som bekendt et taalmodigt Folkefærd: de skrike ikke.

Adressen gav det Resultat, at Levetzau forblev paa sin Plads som Teatrets Chef, Adler ligeledes paa sin som Direktør, medens Collin, der i nogen Tid havde været uden Udnævnelse, men desuagtet var vedblevet at deltage i Direktionens Møder og Virksomhed, udnævntes formeligt til Direktør, og Molbech (Direktør siden 13de Juli 1830) afskedigedes.

I de følgende Aar viste det sig imidlertid mere og mere, at Levetzau og Collin ikke var i Stand til at arbejde sammen, og at der maatte træffes et Valg. Da saa i Aaret 1849 de gennemgribende Forandringer med Hensyn til det kgl. Teaters hele Stilling i Staten stod for Døren, laa det nær at antage, at en af disse tvende Mænd vilde blive Teatrets eneste Chef, og en Del af Skuespillerne — hvorimellem de samme, som havde staaet i Spidsen for den tidligere Adresse til Kongen — udtalte sig da atter, ledede af de samme Betragtninger som sidst, til Gunst for Levetzau, denne Gang i en Adresse rettet til ham selv. Det er denne Adressehistorie, som Fru Heiberg omtaler i Slutningen af Erindringerne andet Bind, idet hun uden at omtale de Grunde, som kunde gøre det afgørende nødvendigt for Skuespillerne at sætte deres personlige Hengivenhed for Collin til Side, i stærke Udtryk bebrejder dem og da særlig Rosenkilde deres Mangel paa Taknemmelighed overfor Collin. Fru Heiberg fortæller bl. a., hvorledes hun har læst Rosenkilde Teksten i den Anledning, hvortil han skal have svaret: „Ja, vi er nogle Asner!“ Naar Forfatterinden hertil føjer, at han sam-

tidig saa paa hende med „et bedrøvet, halvt skamfuldt Udtryk“, da er det jo muligt, at de paagældende Ord virkelig var et Udtryk for den Sorg, som Rosenkilde upaatvivlelig har følt ved tvende Gange at skulle være nødsaget til at gøre den Mand imod, hvem han skyldte saa meget og personlig satte saa højt (saavel Fru Heiberg som Overskou synes dog, idet de Gang efter Gang fremdrage den Taknemmelighedsgæld, hvori Rosenkilde stod til Collin, som i vanskelige Tider, hvor en bornert Teaterchef, nemlig Holstein, havde gjort sit til at holde denne Skuespiller nede, kom ham til Undsætning, ganske at overse, at Collin ved sine Retfærdighedshandlinger overfor Rosenkilde først og fremmest gjorde sig *den danske Nationalscene*, hvis Velfærd han var sat til at vogte, forbunden), og ikke et Udtryk for den Ironi, som den Gamle sikkert ogsaa har følt overfor en Moralprædiken af den Kunstnerinde, som han vidste i enhver Henseende delte hans Mening om Collins æstetiske Mangler, og som tidligere havde erklæret sig villig til at underskrive „et Brev“ til Levetzau. Skamfuld har Rosenkilde ikke været. Han vidste nok, hvad han indlod sig paa.

Af Fru Heibergs Fremstilling, det anførte Bind, Pag. 332—35, sammenlignet med Overskous Teaterhistorie V, Pag. 587—93 og Pag. 848—50, synes forøvrigt at fremgaa, at Forfatterinden har sammenblandet de i det foregaaende omtalte tvende Adressistorier. Adressen til Levetzau i 1849 var underskrevet med 18 Navne og har da formentlig kun kunnet fremtræde som et Udtryk for disses Anskuelse. — Sluttelig skal blot bemærkes, at hele denne Sag *aldrig nogensinde* har været paa Tale mellem Fruerne Heiberg og Sødning.

Den 14de November 1894.

M. F. Sødning.

S. 131. *Heiberg*: om fru Heibergs syn paa fru Sødning se specielt: Et Liv. 4 II. 18—20. — *Brevet*: findes i NkS 1705 Fol II. — *Halls*: Juristen og ministeren C. C. Hall (1812—88) og hans hustru Augusta Marie Hall, f. Brøndsted (1816—91). Fra fru Hall foreligger (i NkS 1705 Fol II) to billetter til fru Sødning (fra 21/4 og 24/4 1873), der røber afsenderens impulsive natur.

S. 132. *vor Huslæge*: formodentlig den ovenfor s. 186 nævnte dr. Silfverberg. — *Nyhavn*: Sødningens boede fra 1849 til 1852 i Nyhavn, venstre side nr. 6; fru Sødning opføres særskilt i vejviseren. — *Kastelsvejen*: Sødningens boede fra 1853 i daværende „Østerbro“ nr. 122 B 3. — *Kirkegaarden*: Almindelig Hospitals Kirkegaard, der laa langs Øster Allé lige udenfor Østerport; den er senere blevet sluttet sammen med Garnisons Kirkegaard. — *D. G. Monrad* (1811—87), statsmand og biskop; M. studerede foruden teologi semitisk sprog og litteratur og var ivrigt interesseret i filosofi og æstetik. Hans sans for det praktiske var maaske medvirkende til, at han 1865—69 levede som nybygger i Australien. Han var gift med Emilie Nathalie, f. Lütthans (1815—71).

S. 133. *kauscher*: alm.: kosher, hebraisk ord, der opr. bruges om rituelt behandlet kød; overført brugt = uangribelig, „fin“. — *min elskede Moder*: fru Maren Rosenkilde døde 4/11 1852. Rosenkilde gik hverken med til hendes eller til datteren Roscs begravelse (Rosenk. ES. I. xxviii).

S. 134. *Kriminalretsassessor*, senere justitiarius *Andreas Holmblad* (1810—83). — *Fhv. gesandt, kammerherre F. J. Sick*: (1815—84). — *Stormgade*: Rosenkilde var i 1858 flyttet fra Nybrogade nr. 16 til Stormgade nr. 202 (senere nr. 11). — *Rose Cecilie Sødning* fødtes 12/4 1850; hun blev 8/11 1872 gift

med skuespiller J. F. S. Dorph-Petersen (se ovenfor s. 216) og døde 24/4 1927. — *Johanne Louise Sødning* fødtes 31/5 1854; hun blev 20/5 1882 gift med landskabsmaleren P. B. W. Godfred Christensen (se ovenfor s. 283) og døde 6/6 1933. — *Fabrikken*: „Rabeshave“, Langebrogade 6. Navnet benyttes stadig.

S. 135. *Teatervognen* bragte skuespillerinderne til og fra teatret; der var to vogne, og det kunde være besværligt at gøre alle skuespillerinder tilpas. Herom se Winsløvs klagebreve fra 1833 i R. Neiiendam: Breve fra danske Skuespillere. II. 1912. 176.

S. 137. *Grevinde Dannemand*: Bente Rafsted (1790—1862), Frederik VI's officielt anerkendte elskerinde, der i 1829 blev optaget i rangforordningen som fru Frederikke Dannemand. — *Aastrup*: hovedgaarden Aastrup i Saaby sogn i Holbæk amt.

S. 138. *følgende Brev*: findes i NkS 1705 Fol II.

S. 139. Professor, dr. med. C. J. E. Hornemann (1810—90) blev læge ved den i 1843 oprettede „Livsforsikrings- og Forsørgelsesanstalt“. — Justitsraad E. R. Løffler (1805—66), kontorchef i Det kgl. Teaters bureau.

S. 140. *rare Børn*: i et brev, 15/7 1854, til sin hustru fortæller Heiberg om sit besøg hos fru Sødning: „Det er nogle overordenlige venlige og forekommende Børn, hun har; De vilde par force Allesammen kysse mig til Goddag og Farvel“ (Fra det Heibergske Hjem. 1940. 173). — *en Søn*: Christen Niemann Rosenkilde Sødning fødtes 6/9 1852 og døde 12/8 1929. — *en Lejlighed ved Nørrevold*: i 1857—59 boede Sødning paa Nørrevold nr. 231. 3. sal; fra 1860 paa Vestervold nr. 3. — *Engagement*: paa Casino debuterede Adolph Rosenkilde den 6/11 1850. I Christiania havde han bl. a. spillet Zierlich i „Aprilsnarrene“ og Caspar i „Jægerbruden“. — H. W. Lange (1815—73), teaterdirektør ved Casino 1848—55. — Adolph Rosenkilde var blevet knyttet til *Christianias Teater* i 1839.

S. 141. *Overskous* biografi af Adolph Rosenkilde findes i III. Tidende 7/11 1869.

S. 142. *Skjelderup*: se ovenfor s. 65. Fru Heiberg havde lært S. at kende paa sin kunstrejse til Christiania i 1829; deres venskab varede livet igennem (se Et Liv.⁴ I. 93). — *Fru Heiberg* nævner ikke ægteparret Adolph og Anna Rosenkilde i sine erindringer. — *Høedt* debuterede 14/11 1851.

S. 143. *meget syg*: om fru Heibergs alvorlige sygdom, „en Underlivsinfektion“, se Et Liv.⁴ II. 269 f.; hun blev sygemeldt 13/10 1852 og optraadte atter 30/3 1853. — *Overskous* citat staar i DS. VI. 200. — *det afgørende Brud*: om fru Heibergs opfattelse af sagen se Et Liv.⁴ II. 317 f. — *skrev jeg til Heiberg*: brevet findes i J. L. Heibergs Arkiv A 2 og er trykt i: Heib. B A. IV. 112. — *hans elskværdige Svar*: findes i NkS 1705 Fol. II.

S. 144. „*Man sig forlover* —“, fra „De Uadskillige“, 5. scene (J. L. Heiberg. Poet. Skrifter. VI. 1862. 374). — „*Qvindelist*“, anonymt lystspil, opf. 1. gang 19/5 1855; fru Sødning spillede slavinden Rakka og fru Heiberg overkadiens selskabsdame.

S. 145. Kritiken stod i *Fædrelandet* 21/5 1855. — *Skrivelse fra Teaterdirektionen*: findes i NkS 1705 Fol I. — *Paa min ... Indstilling*: if. H. Christensen: Det kgl. Theater 1852—59. 1890. 196—197 var det teaterpersonalet, der androg

ministeren om, at der maatte foranstaltes en beneficeforestilling for Rosenkilde, mens Heiberg først var imod planen, og foretrak det i skrivelsen nævnte forslag med en kontant pengegave til R.

S. 146. „*Michel Perrin* eller Politispionen uden at vide det“, vaudeville af Melesville og Duveyrier, bearb. af Overskou; opf. 1. gang 9/6 1835. Fru Heiberg roste Rosenkildes fremstilling af Michel Perrin, fordi han kunde „holde sig ganske tæt op til det dagligdags og dog frembringe stærk Illusion“ (Et Liv. ⁴ II. 221).

S. 147. *H. C. Christensen* (1832—92), fra 1852 kultusministerens sekretær, blev 1856 udnævnt til medlem af Det kgl. Teaters bestyrelse. — i *Kultusministeriet*: Hall blev kultusminister i 1854. — *Heiberg* begærede sin afsked ved slutningen af teatersæsonen 1855—56; 16/5 1856 blev fhv. rektor N. V. Dorph (se ovenfor s. 117) konstitueret som teaterdirektør. — *Udtalelser og Domme*: Fru Heibergs skildring af stridighederne ved Det kgl. Teater findes i Et Liv. ⁴ II. 205—357: Syv Theateraar.

S. 148. *Heibergs Brev*: findes i Et Liv. ⁴ III. 34—40; det citerede sted staar s. 35. — *forud indtaget*: se Et Liv. ⁴ II. 216 f. — *Michael Wiehe*: om Wiehe og Høedt se R. Neiiendam: Michael Wiehe og Frederik Høedt. 1920. — *skulde have forskrevet sig*: fru Sødning tænker formodenlig her paa fru Heibergs bitterhed over Wiehes venskab med Høedt (cf. Et Liv. ⁴ II. 300 o. fl.).

S. 150. *han satte Pris paa*: i Et Liv. ⁴ II. 84 findes et barokt og beundrende brev fra Rosenkilde til fru Heiberg, hvor han gør indsigelse imod, at „Kong Renés Datter“ skulde gaa efter „Advocatens Datter“. — *Faders Fortælling*: i Rosenk. ES. I. 30—38. — *Brevet* af 2/2 [uden tvivl 1850] findes i NkS 1705 Fol II.

S. 151. „*Abekatten*“, anonym vaudeville af Johanne Luise Heiberg, opf. 1. gang 12/5 1849.

S. 152. *Heiberg* var i alle sine dage en stor beundrer af Holberg; i sin „Udsigt over den danske skønne Litteratur“ fra 1831 hævder han Holbergs førsterang (se J. L. Heiberg. Pros. Skrifter. III. 1861. 87 ff.). — Kgl. skuespillerinde *Louise Phister*, f. Petersen (1816—1914).

S. 153. *i det foregaaende*: se ovenfor s. 19 og 44.

S. 154. *Opfattelse af Rollen*: Charlotte Bournonville fremhæver (i *Erindringer*. 1903. 322) fru Sødning „elskværdige“ fremstilling af Magdelone i „Den Stundesløse“: „Hun blev aldrig Karikatur ... jeg beklagede slet ikke Peder Erichsen Bogholder, som blev narret til at blive gift med hende.“

S. 155. *den endelige Opførelse*: 14/9 1851. — Barbra Margrethe (*Grethe Gram* (ca. 1804—60); fru Heiberg satte stor Pris paa sin „velsignede Madam Gram“ og fortæller om hendes livsskæbne i Et Liv. ⁴ II. 267.

S. 156. *Brevet*: findes i NkS 1705 Fol II.

S. 157. *En af vore ... Læger*: if. M. Sødning's note overlæge Engelsted. — „*Et Offer*“, skuespil af Hertz, opf. 1. gang 7/1 1854. — „*Den Yngste*“, lystspil af Hertz, opf. 1. gang 13/11 1854. — *det ... ejendommelige Skuespil*: Fru Sødning tænker sandsynligvis paa stykkets pikante sujet, idet heltinden er forklædt som dreng; dette var ogsaa faldet Heiberg for brystet (se Fra det Heibergske Hjem. 1940. 221 ff.).

S. 158. *tilskrev Hertz mig*: brevet findes i NkS 1705 Fol II.

S. 159. *Tadeo*: fru Helberg omtaler Wiches „mesterlige Fremstilling“ af figuren i Et Liv.⁴ II. 309. — *Renzollas Rolle*: ang. rollebesætningen skrev Heiberg 20/8 1854 til Hertz: „Hvad vil De ogsaa med Mad. Nielsen i en comisk Rolle, hvori Mad. Sødning vil gjøre stor Virkning? Ogsaa Mad. Phister kan her anvendes, men Mad. Sødning har jo mere Genie og Lune.“ Herpaa svarede Hertz 23/8: „Mad. Sødning . . . vil jo være uovertræffelig i mange Repliker, men maaskee ikke sydlig neapolitansk „derb“ og kraftig nok.“ Hertz blev (26/8) betænkelig ved, „da Talen just er om Kjønforskellen“, at benytte Udtrykket „Der stikker Noget under“: „Jeg bør, af Hensyn til hende, hellere være lidt for skrupuløs“ (Heib. BA. IV. 90—91). — *Skrivelsen*: findes i NkS 1705 Fol II.

S. 160. „*Prindsessen af Taranto*“, anonymt skuespil af Ida Nielsen, opf. 1. gang 14/2 1855; om fru Anna Nielsen i dette stykke se Et Liv.⁴ II. 322 f. — „*Søstrene paa Kinnakullen*“, anonymt skuespil af Hauch, opf. 1. gang 26/1 1849. — *Fru Gyllembourg* døde 2/7 1856.

S. 161. *en lille Søn*: Christopher Hansen Sødning var født 31/8 1856. — *et Digt*: findes i NkS 1705 Fol II.

S. 162. *Hofteatret*; i marts 1855 havde direktør H. V. Lange (se ovenfor s. 140) faaet tilladelse af Frederik VII til at opføre skuespil paa Hofteatret. Blandt de bærende kræfter var Høedt, der fik, og M. Wiehe, der tog sin afsked fra Det kgl. Teater. — *som ganske ung*: Adolph Rosenkilde debuterede 29/3 1837 i Overskoues „Østergade og Vestergade“. — „*Czaren og Tømmermanden*“, syngestykke af Lortzing, opf. 1. gang 18/9 1846. — „*En ministeriel Embedsmand*“, lystspil af A. Thornam, opf. 1. gang 19/11 1858. — „*En Spurv i Trædansen*“, skuespil af Hostrup, opf. 1. gang 17/8 1848. — „*En Omvei*“, lystspil af A. Thornam, opf. 1. gang 20/12 1864.

S. 163. *hans . . . Hustru*: Louise Amalie Dorph, f. Bloch (1799—1881). — „*Ude og hjemme*“, komedie af Bayard og de Wally, overs. af A. L. Arnesen; opf. 1. gang 6/10 1845 og genoptaget 29/1 1857.

S. 164. *Dorph* begærede sin afsked som teaterdirektør 30/5 1857; se Overskou. DS. VI. 384 ff. — *Det kgl. Teaters Ombygning*: scenen og foyerbygningen blev bygget om i 1857, tilskuerspladsen var blevet det i 1855.

S. 165. Fru Heibergs *Afskedsbegæring* blev indsendt til kongen 16/10 1857; se Et Liv.⁴ III. 25—58. — *Mit Brev*: findes i Fru Heib. Arkiv. Fru Heiberg optrykte det (i Et Liv.⁴ III. 46) og tilføjede, at det rørte hende, og at hun følte, hvor hun var „sammenvoxet med saa Meget indenfor Theatrets Mure“ — *følgende kærlige Svar*: fru Heibergs brev findes i NkS 1705 Fol II.

S. 166. *Høedt . . . blev udpebet* i „*Michel Perrin*“ 22/10 1857, og det saa kraftigt, at tæppet maatte gaa ned og politiet tage affære; han optraadte sidste gang i Scribes lystspil „*Min Lykkestjerne*“ 13/12 1857.

S. 167. *tilskrev han mig*: brevet findes i NkS 1705 Fol II. Efter en beklagelse af, at fru Sødning havde maattet gaa forgæves paa teaterkontoret for at faa penge, fortsættes: „Jeg har nu foranlediget, at den Feufordobbling, der vilde tilkomme Dem fra Hofteatret, fuldt udbetales Dem uden Decourt for tidligere Udbetalinger.“ — *en lille Verdensborger*: Marius Frederik Carl Adolph Sødning fødtes 12/7 1858 og døde 22/10 1932.

S. 168. „*Et Eventyr i Rosenborg Have*“, „operette“ af J. L. Heiberg, opf. 1. gang 26/5 1827. — „*De Danske i Paris*“, vaudeville af J. L. Heiberg, opf. 1. gang 29/1 1833. — „*Advokat Patelin*“, komedie af Bruceys og Palaprat, oprindelig oversat ca. 1757 under titlen „*Den lystige Advokat*“; i 1858 oversat af H. P. Holst og i denne form opf. 1. gang 4/9 1858. — *følgende Brev*: findes i NkS 1705 Fol II. — *Etatsraad Hauch*: digteren Carsten Hauch (1790—1872) var 1858—59 direktør for Det kgl. Teater.

S. 169. *øverste Klasse*: se ovenfor s. 192.

S. 170. „*Kamp og Sejrr*“, skuespil af Legouvé, opf. 1. gang 20/1 1859.

S. 171. Skuespillerinden *Vilhelmine Brenøe* (1823—85). — Skuespillerinden *Louise Jacobson*, f. Larcher (1834—1922).

S. 172. *følgende Blyantskrivelse*: Rosenkildes brev (af 20/1 1859) findes i NkS 1705 Fol I.

S. 173. *Bevægelsen paa Tilskuerpladsen*: om fru Sødring som Mad. Georges skrev Overskou (DS. VI. 543), at hun „løste sin Opgave med fremragende Dygtighed“, og Edv. Brandes (Dansk Skuespilkunst. 1880. 191): „*Kamp og Sejrr*“s tarvelige, meget konventionelle Prosa blev igennem Musik i Fru Sødrings Stemme . . . til en sand Hymne over Moderkærligheden“.

S. 175. *et Brev til Heiberg*: er ikke bevaret. — *følgende Svar*: findes i NkS 1705 Fol II. — „*Salomon de Caus*“, drama af Andreas Munch, opf. 1. gang 19/12 1856.

S. 176. Kgl. skuespiller Anton *Wilhelm Wiehe* (1826—84). — Efter *ikke naaede Michael* (M. Sødring): Sandsynligvis vilde min Moder, hvis hun havde oplevet at se denne Bemærkning i Korrektur have sagt: „Lad den gaa ud! Vilh. W. virkede med andre Midler!“ — V. W. virkede ved Hjerte og Humor. Jeg kan endnu høre og se det Smil, hvormed han sagde Repliken Side 85 [her s. 175]. Han førte Moderen frem paa Scenen og sagde ganske naturligt: „Men ser De da ikke o. sv.“ Hans Sammenspil med Moder baade her og andre Steder er mig uforglemmeligt.

S. 177. *Jean Baptiste Bressant* (1815—86). — *Louis-Arsène Delaunay* (1826—1903). — *Et Brev*: findes i 1705 Fol II. — *en versificeret Henvendelse*: er ikke bevaret. — *sexoghalvfjerds*: Rosenkilde var i 1860 74 aar.

S. 178. *tre smaa ... Piger*: Fru Heibergs tre adoptivdøtre, Sarah Henriette H. (1853—1914), gift 1° (1882) med læge Aa. Suenson, død 1888, 2° (1893) med proprietær N. A. C. Kaas, Lelia Adela (1855—1917) og Anna Louise (1859—1907), gift 1890 med rentier R. A. Westenholz, var født udenfor ægteskab paa St. Croix som døtre af søkaptajn P. W. Schousboe. Cf. Fru Heib. Et Liv.⁴ III. 140 og IV. 439. — *Indbydelse fra Fru Heiberg*: i Et Liv gjenoplevet i Erindringen omtales fru Sødrings besøg paa Bonderup ikke. Sommeropholdet i 1861 blev ikke lykkeligt for fru Heiberg; der knyttede sig for sørgelige minder til Bonderup (se Et Liv.⁴ III. 148—150). — *Grosserer J. Th. Suhr* (1792—1858) havde været en nær ven af Heibergs.

S. 179. Operasanger *J. Christian Hansen* (1812—80). — *Dickens Værker*: Dickens var (if. N Bøgh. 103) fru Sødrings yndlingsforfatter. — *Wilhelm Meister*: ogsaa fru Heiberg satte dette værk højt (se Et Liv.⁴ I. 51).

S. 180. Juristen og politikeren *A. F. Krieger* (1817—93), fru Heibergs nære ven. — Arkitekten *J. D. Herholdt* (1818—1902) tegnede til fru Heiberg

den villa i Rosenvænget, hun flyttede ind i i 1863. — *Almanaken*, indbunden i grønt moirépapir, findes i NkS 1705 Fol II.

S. 181. *Brevene*: findes i NkS 1705 Fol I. — „*Ophelia*“: paa brevet note af M. Sødning: Dampskib? Omnibus?

S. 182. *Kätchen Renz*: cirkusdirektør E. Renz's datter, der i 1860 var løbet bort med en artist.

S. 183. *paa Ungkarlevis*: se dog Dansk biografisk Leksikon.² XI. 275. — Figurmaleren *Carl Blochs* (1834—90) maleri af Rosenkilde findes i Det kongelige Teater; if. O. Zinck (Fra mit Studenter- og Theaterliv. 1906. 137) var Blochs maleri ikke fra Stormgade, men fra Rosenkildes „lille, yderst tarvelige Hjem i et Baghus i Gothersgade“.

S. 184. *Hvad han kunde opspare*: if. Peter Hansen (Rosenk. ES. I. XLIX) efterlod Rosenkilde sin datter omtrent 3000 Rdlr. — *Spillepartier*: if. Peter Hansen (Rosenk. ES. I. XLIII) var „et Parti L'hombre med den faste Stok af svorne Venner: Professor Dorph, Overlærer Krebs og cand. jur. Nutzhorn . . . eller Overlærer Petersen“ R.s kæreste adspredelse. — *typiske for hans Maade*: Rosenkildes udaterede breve til Carl Petersen findes i NkS 1705 Fol I. I Rosenk. E S. I. XXXI—XXXVII er trykt andre af R.s „epistolariske Improvisationer“, som Peter Hansen karakteriserer dem. Se ogsaa R. Neiiendam: Breve fra danske Skuespillere. II. 1912. 97—100.

S. 185. „*Alexet*“, drama af Athalia Schwartz, opf. 1. gang 5/3 1856. — *Gøbd*: Geburtsdag. De tre flg. breve findes i NkS 1705 Fol I. — *bersigskgst Tobak*: cigarfabrikation var en af Rosenkildes „økonomiske Reformer“, og var ham en behagelig adspredelse (Rosenk. ES. I. XXXIX).

S. 186. Lægen *H. A. A. Silfverberg* (1815—85). — Den franske historiker *L. A. Thiers'* (1797—1877): Den franske Revolutions Historie I—X var blevet oversat til dansk 1841—45.

S. 187. „*Den honnette Ambition*“ opførtes med fru Sødning som Magdelone 2/11 1861 og tre følgende gange.

S. 188. *Følgende . . . Brev*: findes i NkS 1705 Fol II. — „*Tonietta*“, romantisk lystspil af Hertz, opf. 1. gang 31/10 1849.

S. 189. *en Artikel*: nekrologen over Rosenkilde stod i Dagbladet 14/11 1861. — *ved Begravelsen*: Rosenkilde blev begravet 18/11 1861. — *Sang af Overskou*: findes i NkS 1705 Fol I.

S. 190. *følgende Skrivelse*: findes i NkS 1705 Fol II.

S. 191. *det lille autobiografiske Fragment*: se Rosenk. ES. I. 1—95.

S. 192. *Monrad* blev kultusminister 6/5 1859. — Geheimeraad *F. F. von Tillisch* (1801—89). — *Lady Teazle*: den kvindelige hovedrolle i Sheridan's „Bagtalsens Skole“. Om fru Heibergs opfattelse af rollen se Et Liv.⁴ III. 91—96. — *Monrads skrivelser* af 21/7 og 18/8 1862 findes i NkS 1705 Fol I.

S. 193. *Indstilling*: if. M. Sødning's oplysning (fra Overskou. DS. VII. 130) „findes kun Jfr. Juliette Price og Schram anførte som indstillede af Teater-Juryen til Oprykning“. If. R. Neiiendam: Det kgl. Teaters Historie 1874—1922 I. 41 var fru Sødning's indtægt af „Feu“ i 1874—75 306,97 kr. — *han . . . meddelte mig*: Tillisch's skrivelse af 26/8 1862 findes i NkS 1705 Fol I.

S. 194. *Meddelelse*: Tillisch's brev findes i NkS 1705 Fol II.

S. 195. *Teaterlægen*: professor Th. Collin (1815—1902) var i 1862 Det kgl. Teaters læge.

S. 196. *de Ytringer*: staar i Et Liv.⁴ III. 87—89. — „*Macbeth*“, tragedie af Shakespeare, opf. 1. gang 15/11 1817; fru Heiberg spillede Lady Macbeths rolle fire gange, første gang 10/1 1860; herom se Et Liv.⁴ III. 95—109.

S. 197. „*Skikkelige Folk*“, lystspil af Barrière og Capendu, opf. 1. gang 18/3 1860. — „*Svend Dyrings Hus*“: om fru Heibergs opfattelse af Ragnhilds rolle se Et Liv.⁴ I. 216—217. — Skuespillerinden *Julie Smith* (1843—1918), gift 1864 med skuespiller, senere hoffotograf H. Paetz.

S. 198. „*De Fattiges Dyrehave*“, vaudeville af Hertz, opf. 1. gang 17/12 1859. — „*Besøget i København*“, lystspil af Hertz, opf. 1. gang 14/10 1860. — *sin Nervøsitet*: herom se fru Heibergs bemærkning til hr. Sødning i Rom 1874 (Fru Heib. B. II. 201). — *foregaaende Aar*: fru Sødning havde spillet i „*Kilderejsen*“ i 1859, i „*Erasmus Montanus*“ i 1860 og i „*Jacob von Thyboe*“ i 1860.

S. 200. „*En Kurmethode*“, lystspil af Hertz, opf. 1. gang 27/11 1861; E. Brandes savnede saavel det „exotiske“ i negerpigens som det „spanske“ i „*Den sorte Domino*“ (Dansk Skuespilkunst. 1880. 195); cf. Hertz's tvivl om fru Sødrings evne til at virke neapolitansk. — Kgl. skuespillerinde *Josephine Eckardt*, f. Thorberg (1839—1906), gift 1863 med skuespiller L. A. Eckardt. — Skuespillerinden *Laura Müller* (d. 1902).

S. 201. Forfatterinden *Clara Andersen* (1826—95). — „*Rosa og Rosita*“, lystspil af Clara Andersen, opf. 1. gang 11/2 1862. — *Efter det faste Repertoire* (M. Sødning): Da vi en Aften opførte Stykket, skete der et Uheld. I en af Scenerne skulde Fru Jacobson, f. Larcher, som Rosita komme listende ind fra Baggrunden. Min Replik lyder da: „Hvordan er det, at Du kommer listende, Rosita?“ Den Aften snublede imidlertid Fru Jacobson ved sin Entré og faldt ind paa Scenen med et Brag. Jeg maatte da ændre Repliken til: „Er det en Maade at komme ind paa Barn?“ Publikum brød ud i Jubel. — Operasangeren *J. L. Nyrop* (1831—1904) debuterede 12/2 1862. — „*Den Stumme i Portici*“, opera af Auber med tekst af Scribe og Delavigne, opf. 1. gang 22/5 1830. — Departementschef *R. H. C. C. Kranold* (1819—89), 1864—66 konst. chef for Det kgl. Teater. — Michael *Wiehe* døde 31/10 1864. — „*Røverne*“: Wiehe havde som elev debuteret i Schillers drama 22/6 1837; det var altsaa i 1861 (og ikke, som fru Sødning angiver, i 1862), at han havde 25aars jubilæum.

S. 202. Ernst Adam *Bruhn* (1827—16/3 1864), se ovenfor s. 40. — *et Brev*: findes i kladde i NkS 1705 Fol II.

S. 203. *Fru Hofman Bang* se ovenfor s. 125. — *til noget videre.*, herefter var i 1. udgave udeladt: Naar undtages ... storartet Opreisning. — *Carl Steen Andersen Bille* (1828—98), journalist, politiker og embedsmand. — Digteren *Carl Ploug* (1813—94). — General *C. J. de Meza* (1792—1865). — *vore Helte.*: herefter var i 1. udgave udeladt: Gid jeg ... det har De. Efterskriften var ligeledes udeladt.

S. 204. *min kjække Ven*: i kladden: min trofaste kjække Ven og Broder. — *holstensk Familie*: Kranold var født i Itzehoe, student fra Ratzeburg og cand. jur. fra Kiel. — *slet modtaget af Pressen*: bl. a. af Dagbladet, der 15/8 1864

karakteriserede Kranold som „en Mand, der ikke har staaet i fjerneste Forbindelse med æsthetiske eller literaire Sager, ja som ikke engang har dansk Opdragelse“. — *nye Opgaver*: foruden de af fru Sødring omtalte roller kan nævnes Bélise i Molière's „De lærde Damer“, der opførtes 1. gang 28/1 1865; det eksemplar af stykket, hvorefter fru Sødring indstuderede sin rolle, findes — forsynet med hendes bemærkninger og med enkelte tekstrettelser — i boghandler Volmer Rosenkildes eje. — *Det morede mig*: se ovenfor s. 327.

S. 205. *stor Glæde*: if. E. Brandes følte fru Sødring sig helt tilpas i et „idealt Hjem“, som det der skildres i „I Landsbyen“. (Danak Skuespilkunst. 1880. 197). — „*Da Spanierne var her!*“ romantisk lystspil af H. C. Andersen, opf. 1. gang 6/4 1865; stykket gjorde ikke lykke og opførtes kun 7 gange. I: Samlede Skrifter. Supplement til „Mit Livs Eventyr“. 1877. 110 skrev H. C. Andersen: „Fru Sødring, Publikums erklærede Yndling, havde af den gamle Hofpige, Jomfru Hagenau, skabt et lille mesterligt Billede, men først senere, ikke ved den første Opførelse, blev hun tilfulde vurderet, og denne Rolle nævnes endnu mellem hendes uforglemmelige.“ — „*Oplæsning*“: H. C. Andersen forelagde baade private venner og skuespillere sit skuespil; herom se HCAnd. BC. V. 325.

S. 207. *en Kakkellovnsskærm*: i vinteren 1873—74, hvor H. C. Andersen var digterisk uproduktiv, dekorerede han et stort, firfløjet skærmbælt med talrige fotografier og trykte billeder, som hans venner skaffede ham; resultatet beundredes af alle. Skærmbæltet findes nu i H. C. Andersens hus i Odense, (se HCAnd. smst. 464).

S. 208. „*De Nygifte*“, lystspil af Bjørnson, opf. 1. gang 23/11 1865. — *Bjørnson* var direktør for Christiania Teater fra januar 1865 til juni 1867; hans brev findes i NkS 1705 Fol II. — *Silkeborg*: if. M. Sødrings oplysning skulde Rosenkilde besøge papirfabrikant Michael Drewsen, Michael Wiehes fætter. — *Pricerne*: de to søkende, solodanserinden *Juliette Price* (1831—1906) og balletdanseren *A. F. Waldemar Price* (1836—1908). — *den 27de Juni*: herefter var i 1. udgave udeladt: Jeg har ... at spille.

S. 209. *rigtig godt*: herefter er et stykke af brevet skaarret bort, if. blyantsnote af M. Sødring indeholdende „en Hilsen“. — *fjernedes jeg fra Bjørnson*: da Sødrings i 1874 var i Rom, var forholdet til Bjørnsons køligt (se Fru Heib. B. II. 198). — *en Rejse*: fra turen til Paris og Schweiz i september—oktober 1866 findes, i NkS 1705 Fol II, 3 breve fra fru Sødring og 8 breve fra hendes mand. Fru Sødrings breve bærer fremfor alt vidne om hendes stærke længsel efter børnene og hjemmet. Hr. Sødrings breve, over hvilke skildringen af rejsen i Erindringerne synes bygget, giver livlige beskrivelser, men ingen nye oplysninger af betydning. Malende er dog følgende ytring: „Kjære Børn, Eders Moder er her i Paris ikke til at styre, hun løber paa Caffeer om Natten og opad taarnhøie Støtter (∴ Vendômesøjlen) om Dagen — er saa hurtig som en Katunge — vinker til Kudskene paa de hundrede Vogne paa Boulevarden og forbyrser Verden ved at dandse dansk Polka imellem Vognene.“

S. 210. Købmand, grosserer *Julius Goldschmidt* (1828—1908). — Bankier *Harald Hoskjær* var bosat i Paris. — *Premierlieutnant S. A. Aréndrup* (1834—75), senere oberst og adjutant hos khediven af Ægypten, Ismaïl-Pascha; han faldt i november 1875 paa en ekspedition mod Abyssinien. — *Nyrop*: Sødrings fortæller i deres breve gentagne gange om, hvor stor lykke Nyrop gjorde, bl. a.

ved at synge danske sange. — Den franske sanger og senere sanglærer *P. F. Wartel* (1806—82). — Skuespillerne *J. B. P. Bressant* (1815—86) og *B. C. Coquelin* (1841—1909).

S. 211. *Octave Feuillet* (1821—90) proverbs „*Le cheveu blanc*“ var oprindelig skrevet som roman. — Den svenskfødte operasangerinde *Christina Nilsson* (1843—1921), debuterede i 1864 paa Théâtre lyrique i Paris. — Den spanskfødte sangerinde *Adelina Patti* (1843—1919) var efter at have optraadt i New York og London fra 1862 knyttet til Théâtre italien i Paris. — „*Søvngænger*“, opera af V. Bellini. — Den franske skuespillerinde *Marie C. F. Carvalho* (1827—95). — „*Faust*“, opera af Gounod fra 1859. I 1864 blev operaen opført paa Det kgl. Teater. — Den franske komponist *E. N. Méhul* (1763—1817) komponerede operaen „*Joseph i Ægypten*“ i 1807. Den var i 1816 blevet opført paa Det kgl. Teater.

S. 212. „*Engelskmænd i Indien*“, engelsk skuespil „*Up the hills*“, bearbejdet af Goldschmidt; opf. 1. gang 12/5 1868. Det gik kun tre gange. — *Krigen mellem Østrig og Preussen* var endt 23/8 1866. — *Kejserinden*: Eugénie (1826—1920). — *Faa Aar efter*: slottet i Saint-Cloud ødelagdes ved tyskernes bombardement i 1870.

S. 213. *Afsked*: departementschef Kranold afgik som teaterchef 12/8 1864. — Departementschef *A. C. P. Linde* (1814—88) var konstitueret chef for Det kgl. Teater 1866—76. — Teatersekretær *F. J. G. Berner* (1823—1914). — „*En nyttig Onkel*“, lystspil af Clara Andersen, opf. 1. gang 16/12 1866.

S. 214. „*Fædrelandet*“s *Teateranmelder* var Clemens Petersen (1834—1918); artiklen stod i bladet 22/12 1866. — Digteren *H. P. Holst* (1811—93) var sceninstruktør ved Det kgl. Teater 1864—68 og 1875—93. — *C. M. Boje* var i over 50 aar sufflør for „det reciterende Skuespil“ og ansaas for en sjælden dygtighed i sit fag. — *følgende Skrivelse*: findes i NkS 1705 Fol II. — *ligesom* „*Trop*“: hentydning til Heibergs „*Recensenten og Dyret*“ 1. sc. (J. L. Heiberg. Poet. Skrifter. VI. 1862. 142).

S. 215. „*Tordenveir*“, skuespil af Hostrup, opf. 1. gang 1/9 1851 og genoptaget 8/3 1867; Charlotte Bournonville fortæller (Erindringer. 1903. 322), at „det var en sand Nydelse“ at spille i „*Tordenveir*“ sammen med fru Sødring, hvis rige lune uundgaeligt paavirkede hendes medspillende. Ved de tidligere opførelser havde Anna Nielsen spillet Madam Mortensen, men med en efter Hostrups mening „uklædelig Dialect“. N Bøgh angiver (43), at det var fru Sødrings kæreste rolle. Hun sagde: „Jeg følger altid med de Personer, jeg fremstiller, ud af Scenen, og ser, hvad de tager sig til i Mellemtiden, og jeg holder mest af dem, der har Meget at gjøre ... og det har Madam Mortensen, saa man keder sig aldrig med hende“. — „*En Skavank*“, skuespil af Goldschmidt, opf. 1. gang 6/9 1867. — Kgl. skuespiller *Olaf Poulsen* (1849—1923) og kgl. skuespiller *Chr. Emil Poulsen* (1842—1911); begge brødrene debuterede 16/4 1867 i „*Erasmus Montanus*“, Olaf P. som Jakob og Emil P. som Erasmus Montanus.

S. 216. Kgl. skuespillerinde *Betty Schnell* (1850—1939), g. 1877 med musikforlægger Hennings. — „*Valdemar*“, ballet af Bournonville, opf. 1. gang 28/10 1835. — *Balletskolen*: det mest markante tilfælde af overgang fra ballet til skuespil var fru Heiberg; ogsaa fru Eckardt var begyndt ved balletten. — Skuespiller og teaterdirektør *J. F. S. Dorph-Petersen* (1845—1927) debuterede i 1867

paa Det kgl. Teater, men gik i 1870 over til Folketeatret, hvis direktør han var 1900—1908; 8/11 1872 blev han gift med Rose Cecilie Sødning. — *Scenestructrice*: se Fru Heib. Et Liv.⁴ III. 183 ff.

S. 217. *smukke ... Resultater*: bl. a. Heibergs „Syvoverdag“, Bjørnsons „De Nygifte“ og „Maria Stuart i Skotland“, og Ibsens „Kongs-Emnerne“ (se Et Liv.⁴ smst. og Overskou. DS VII. 409 ff). — Digteren H. V. Kaalund (1818—85).

S. 218. Pastor C. M. J. Poulsen (1822—1907). — *den Sehestedske Familie*: kammerherre, hofjægermester N. F. B. Sehested (1813—82) og familie. — *Broholm*: hovedgaard i Gudme sogn i Svendborg amt. — *en Meddelelse*: fru Sødning's brev af 1/9 1868 findes i Fru Heib. Arkiv; se ovenfor s. 327. — *interessante Skrivelse*: fru Heibergs brev findes i NkS 1705 Fol II.

S. 219. *Norgesreise*: versets korrekte form er: „I Solskin de smile, de smiler i Skyggen, Med Noget i Ryggen, og Intet i Ryggen.“ (Oehlenschläger. Poet. Skrifter. XXI. 1860. 256). — „*Maria Stuart i Skotland*“, drama af Bjørnson, opf. 1. gang 2/9 1867. — Den norske skuespillerinde *Laura S. C. Gundersen f. Svendsen* (1833—1898), g. 1864 med den norske skuespiller S. Gundersen (1842—1903); fru Gundersen ansaas for sin tids største norske tragiske skuespillerinde og kreerede en række af Ibsens og Bjørnsons kvindeskikkelser. — „*Et Vintereventyr*“; Shakespeares „Winter's Tale“, opf. 1. gang 2/9 1868; fru Gundersen spillede dronning Hermiones rolle 22/9 1868. — *Fru Eckardt*: herefter udeladt i 1. udgave: De kjender ... Mængdens Øine. If. notat paa omslaget til fru Heibergs brev ønskede fru Sødning ikke, at denne passus skulde medtages. De diskretionshensyn, der maatte tages ved 1. udgaves fremkomst, kan imidlertid ikke skønnes at gøre sig gældende over 50 aar senere. Som kommentar til fru Heibergs udtalelse havde fru Sødning dikteret følgende til sønnen (staar paa omslaget): „Med Hensyn til Yttringen om Fru Eckardt maa jeg dog sige at Fru Heiberg naar hun antyder, at jeg skulde være enig med hende i en lav Vurdering af nævnte Kunstnerindes Evner, tager fejl. Om jeg end har sat mindre Pris paa Fru Eckardt i det tragiske Drama — hvor hendes Smag og personlige Skønhed var hendes stærke Støtte saa har jeg dog altid lige fra hendes første Ungdom interesseret mig i høj Grad for hende og jeg finder at hun i Tidens Løb har gjort overordentlige Fremskridt. Hun har ofte vist megen Sands for det komiske, og hendes Præstationer i Lystspillet have gennemgaaende været fortræffelige. Personlig har jeg altid sat megen Pris paa hende og vi have stedsæ arbeidet sammen i udmærket Forstaaelse.“ Da fru Eckardt (dengang Josephine Thorberg) ved sin debut i 1861 havde spillet sammen med fru Heiberg, havde denne prist hendes „velgørende Harmoni“; senere var hun blevet lunefuld overfor den unge pige, der overtog mange af hendes roller. „Hun kan da umuligt have været jaloux paa mig,“ ytrede fru Eckardt (se J. Eckardt: Brudstykker af en Livsgerning, i: Juleroser. 1906).

S. 220. Skuespilleren og forfatteren *J. Holm Hansen* (1844—1920) blev en nær ven af fru Heiberg og hendes døtre. — *feberagtigt Raseri*: fru Heiberg tænker muligvis paa Clemens Pedersens skarpe anmeldelse af „Et Vintereventyr“ i Fædrelandet 5/9 1868.

S. 221. *Femogtyveaarsdagen*: af fru Sødning's skuespillerjubilæum giver N Bøgh (63) en udførlig skildring, baade om teaterforestillingen og om festen i hjemmet. I anledning af jubilæet skrev teaterhistorikeren Peter Hansen i Dag-

bladet 4/11 1868 en overmaade anerkendende og yderst velinformeret artikel, hvori forekom adskillige af de anekdoter, der findes i fru Sødrings Erindringer (f. ex. s. 78 og s. 98). Han fremhævede ogsaa det enestaaende i, at en 25aars jubilar optraadte i sin debutrolle og gjorde spøgende opmærksom paa Jacinths sparsommelighed: hun var iført den samme kjole som 25 aar tidligere. — *underrettede skriftligt*: fru Sødrings brev findes i Fru Heib. Arkiv; se ovenfor s. 328. — *følgende Skrivelse*: findes i NkS 1705 Fol II. — *A. S. Ørsted*, retslærd og statsmand (1778—1860); fru Heiberg kan have tænkt paa Ørsteds holdning under Provinsialstændersforsamlingerne i 1830erne. — *et Svar*: fru Sødrings brev findes ikke i Fru Heib Arkiv.

S. 222. *sin Opfattelse*: herom se Fru Heib. Et Liv.⁴ II. 18—20, varianten hertil smst. IV. 129—30, kommentaren smst. 343—44. I 1. udg. af Et Liv, IV. 420—24 og i piecen „Prof. Phisters og Fru Sødrings Kritik af Fru Heibergs Erindringer“, gør A. D. Jørgensen rede for tilblivelsen af kapitlet „Fru Julie Sødring“ i „Et Liv gjenoplevet i Erindringer“.

S. 223. *Ytringer af Sympati*: i NkS 1705 Fol II findes digte til fru Sødrings jubilæumsdag fra Henriette Andersen, „Böchers Huus“, Nicolaj Bøgh og Maria Meyer, f. Benedictsen. — *følgende Brev*: findes i NkS 1705 Fol II. Fru Sødrings svar paa dette brev, dateret 7/11 1868, der findes paa Teatermuseet, er trykt i: Breve fra og til Henrik Hertz. 1895. 240. — *skriftlige Hilsener*: i 1. udgave af Julie Sødrings Erindringer er trykt nedenstaaende brev, til hvilket originalen findes i NkS 1705 Fol II.

Fælledveien Nr. 9
d. 5te Novbr. 1868.

„Kjære Fru Sødring!

Lad mig fra min stille Krog ogsaa hilse Dem paa denne Dag, som for Dem vil afgive et sjeldent enstemmig Vidnesbyrd om den Høiagtelse og Hengivenhed, man nærer ikke blot for Kunstnerinden, men ogsaa for det ædle Menneske.

Det er med Vemodighed, at jeg tænker paa de mange glade Timer, vi i det private Liv engang levede med hinanden. Min Hengivenhed for Dem er imidlertid den samme. Som et Minde om mig sender jeg Dem mine Folkesange. Det 1ste Bind kan jeg først sende, naar det er udkommet i den under Pressen værende nye Udgave. Modtag dette Arbejde med den Mildhed, som De altid har viist mig, og modtag mit hjerteligste Ønske om, at De i mange Aar maa leve i uforstyrret Nydelse af Deres Lykke som Hustru, Moder og Kunstnerinde.

Deres med Høiagtelse hengivne
A. P. Berggreen.

Min Kone beder mig at sende Dem sin hjerteligste Hilsen og Lykønskning. Komponisten A. P. Berggreen (1801—80). — *Folkesange*: fra 1842 og fremover udgav Berggreen 11 bind „Folkesange og Melodier“.

S. 224. *Brevet*: findes i NkS 1705 Fol II.

S. 225. *en lille Seddel*: findes i NkS 1705 Fol II. — Genre- og portrætma- leren Otto Haslund (1842—1917). — *Madam Mortensen og Fru Ribolt*: figurer i Hostrups „Tordenveir“.

S. 227. *sin Søn*: Edgar Alexander Sødring (1850—88), journalist, cand. poli- tit. — „*Mester og Lærling*“, romantisk sangspil af Hostrup, opf. 1. gang 2/12 1868.

S. 228. „*Egteskabspolitik*“, lystspil af A. W. Thornam (1813—80), opf. 1.

gang 19/5 1869. — „*Et Herreselskab*“, lystspil af Hertz, opf. 1. gang 18/9 1869. — „*Grøns Fødselsdag*“, lystspil af Clara Andersen, opf. 1. gang 20/3 1870. If. Edv. Brandes var fru Sødrings rolle i dette stykke og i „*Ægteskabspolitik*“ skrevet direkte for hende. — „*De Unges Forbund*“, lystspil af Henrik Ibsen, opf. 1. gang 16/2 1870.

S. 229. *Økonomi-Inspicienten*: det var i 1870 Anton Pätges, fru Heibergs broder; fra 1878 ændredes stillingens titel til „*Økonomiinspektør*“. — *Fru Heibergs Svar*: findes i NkS 1705 Fol II.

S. 230. Rigsarkivar A. D. Jørgensen (1840—97). — *en . . . Piece*: A. D. Jørgensen: Prof. Phisters og Fru Sødrings Kritik af Fru Heibergs Erindringer. 1893. — *følgende Skrivelse*: findes i A. D. Jørgensens piece s. 20, ligesaa den lige efter omtalt koncept. Optrykt ovenfor s. 335.

S. 231. *Overskou*: DS. VII. 594. — Skuespillerinde *Agnes Dehn* (1851—1920), gift 1880 med assistent T. Gjørning.

S. 232. *Det lille Stykke*: „*De lykkeligste Børn*“ kom til at gaa 12 gange. — *Et Par Breve*: findes i NkS 1705 Fol II, ligesaa det ovenfor s. 336 trykte brev fra Jerndorff. — Kgl. skuespiller *Peter Jerndorff* (1842—1926); han var blevet cand. med., inden han debuterede 17/2 1871. Om sin debut fortæller han (Nogle Minde- 1918. 85—87), at hans medspillende, „navnlig Fru Sødring og Ad. Rosenkilde, støttede mig med deres udmærkede Spil og med gode Raad og Aftaler“. Efter debuten sagde fru S. til ham: „Jeg trænger til at give Dem noget, men jeg har ikke andet ved Haanden end denne Flakon med Eau de Cologne, som jeg altid har havt hos mig, naar jeg spillede.“

S. 234. „*De hvide Roser*“, lystspil af W. Bloch og N. Bøgh, opf. 1. gang 21/5 1872. — „*Sandt og Usandt*“, lystspil af Clara Andersen, opf. 1. gang 7/3 1873. — „*Helene*“, anonymt lystspil, opf. 1. gang 6/1 1874. — *William Bloch*, sceneinstruktør og forfatter (1845—1926). — Forfatteren *Erik Bøgh* (1822—99). — *knyttet til Privatteatrene*: til Casino, hvor Bøgh 1855—60 var artistisk direktør, havde han leveret ca. 50 stykker, heraf dog en del bearbejdelser.

S. 235. *en ung Student*: Nicolaj Bøgh; han var søn af provst N. S. Bøgh (1805—80). Nicolaj Bøgh var, som omtalt, en nær ven af det Sødringske hus; et vidnesbyrd herom er et velment rimbrev, han skrev til fru Sødring fra Montreux, og som blev trykt i Ill. Tidende. 18/5 1873. 306—307. H. C. Andersen betegner det som „smukt“; det er imidlertid næsten udelukkende rejseoplevelser fra Heidelberg og Schweiz. Det eneste i digtet, der angaar fru Sødring, er slutningen: „Tak for Alt fra Konstens Land! Tak for Alt fra Hjemmets Hygge! Hils nu Deres Børn og Mand! Hils nu Deres Huslivs Lykke“.

S. 236. „*De hvide Roser*“ gik i sæsonerne 1871—72 og 1872—73 9 gange; „*Sandt og Usandt*“ gik 19 gange; „*Helene*“ gik 5 gange. — *Overskous* citat staar i DS. VII. 759. — *en . . . anden Stemmeføring*: Edv. Brandes oplyser (Dansk Skuespilkunst. 1880. 192), at fru Sødring i „*Helene*“ mod sædvane havde „forsøgt en fuldkommen Stemmeforvandling . . . Forsøget kronedes med Held, men . . . Publikum, der var uvant med dette stærke Spil hos den yndede Kunstnerinde, var yderst sparsomt med Bifald“. — *det gamle Teater*: se s. 250.

S. 237. *min yngste Søn*: Marius Sødring.

S. 238. Justitsraad F. S. Bang. — Kunstmaleren F. C. Lund (1826—1901). — *Vort Hjem*: hjemmet bar if. N Bøgh (25) „Præg af Velstand og Skjønhed“;

begge ægtefæller var ivrige bordtalere. Ogsaa P. Jerndorff skildrer „de smaa hyggelige og fornøjelige Aftener“ og ballerne hos fru Sødring og „hendes prægtige Mand“ (Nogle Minder, 1918. 93—95).

S. 239. *Møllen*: paa de fleste af de gamle voldes bastioner var der møller. — *Kirsebærgangen*: løb parallelt med Filosofgangen, langs voldens udvendige side mellem denne og graven. — *Teglgaardsbroen*: en bro over stadsgraven ud for Teglgaardsstræde. — *Gartner Martin Hansen* boede Vesterfarimagsgade 18.

S. 240. *Vandværket* laa paa Vester Glacis ved Schacks Bastion (ved Aborre-parken). — *V. E. Poulsen*, cand. polyt., blev leder af vandværket, da Kbh.s kommune overtog det i 1865. — *Voldmesteren*, overpolitibetjent J. C. Møller, boede i Voldhuset. — *Nørregab*: det hul, der fremkom i volden, da Nørreport blev nedrevet i 1856. — *Søkvæsthusets Have*: om fru Heibergs interesse for sin have se Et Liv.⁴ II. 70—71. — Admiral *M. Bøcher* (1811—86).

S. 241. *den gamle Klubhave*: Kongens Klubs sommerhave, berømt for sin nat-tergalesang.

S. 242. *Banen til Klampenborg* aabnedes i 1863. — *Voldene var sløjfede*: voldene overgik til kommunen i 1869 og forfaldt derefter. — *Min Mands Søster*: Sophie Sødring (f. 1812, dødsaar ukendt), gift med Hans Sødring (1806—62).

S. 243. *Kunstmaleren Frants Henningsen* (1850—1908); han malte i 1875 fru Sødring; maleriet ejes af fru Sødrings datterdatter, fru Bodil Tvede, f. Dorph-Petersen.

S. 244. *Solodanserinden Anna R. Scholl*, gift Tychsen i 1876 (1853—96). — *Skuespillerinde Camilla Jensen*, gift Hilmer i 1877 (1849—1907). — *Balletdanser H. A. Scharff* (1836—1912). — *Foreningen „Fremtiden“*: en i 1865 stiftet forsørgelsesforening, der bl. a. foranstalter aarlige bortlodninger af kunstværker, afholder udstillinger og udgiver bøger. — *en af Taarnbygningerne*: Nørrebro-gade 8. — *Min ældre Broder*: krigsassessor, lærer i skrivning, Georg Rosenkilde. — *Landskabsmaleren Hans Gabriel Friis* (1839—92). — *Betty Schnell . . . var alles Yndling*: bl. a. Jerndorffs (se: Nogle Minder. 1918. 94). — *Sletten*: i et brev til Charlotte Bournonville (22/6 1874) skildrer fru Sødring med varme sin glæde over „min Slette“. — Hertil i 1. udgave af Julie Sødrings Erindringer fig. note af M. Sødring:

I de Sommere, H. V. Kaalund og Julie Sødring mødtes i Sletten, var Dig-teren, under Inspiration af Tidens Gæring paa det Religiøses Omraade, stærkt opfyldt af Tanken om at skrive et Drama, hvis Handling — henlagt til Alex-andria i Kristendommens første Tider og grupperende sig om en højtbegavet hedensk Kvinde — skulde give et Billede af Brydningen mellem den nye Tro og den gamle Verdensopfattelse. Da Dramaet senere udkom under Navnet „Fulvia“, vakte det megen Opsigt ved sine store lyriske Skønheder, ligesom det, da det nogle Aar efter i en omarbejdet Skikkelse opførtes paa det kgl. Teater, gjorde betydelig Lykke ved sin sceniske Virkningsfuldhed. Julie Sødring interesserede sig i høj Grad for Kaalunds ejendommelige Arbejde, der saa ofte havde været Genstand for hans og hendes Samtaler, naar de i de lange Sommeraftener vandrede i den gamle Købmandsgaards Have ved det blaa Sund. Imellem Julie Sødrings Papirer er fundet et Brev fra Digteren, der er et Udtryk baade for hans store Beskedenhed og for den Interesse, hvormed han omfattede hende, til hvem han skrev. Brevet er saalydende:

„Kjære, ærede Frue!

Jeg vilde gjerne strax have takket Dem for al den Hjertelighed og Opmærksomhed, De har viist mig i Deres Brev, og ikke mindst for Deres Portrait, som, modtaget fra Dem selv, er en dobbelt kjærkommen Gave, ikke alene for mig, men ogsaa for min Hustru, thi vi beundre Dem ikke alene som den store Kunstnerinde, men holde ogsaa hjerteligt af Dem som Menneske, og ville altid bevare i levende Erindring de Timer, vi have tilbragt sammen med Dem og Deres derude paa Fiskerlejet Sletten. At min Tak kommer lidt sent, hidrører fra, at jeg ved Aarsskiftet har mere at bestille her i Fængslet, end jeg næsten kan overkomme. Tilmed har jeg været upasselig i disse Dage og lever desuden i en mig uvant Tummel, thi min Svogers (den afdøde Koffardikaptains) Børn ere alle samlede hos mig, og da jeg ikke, mindst i Juledagene, nænner at lægge Baand paa deres og lille Lauras Lystighed, er Ævret naturligvis aldeles opgivet. Jeg skriver saaledes dette under en øredøvende Larm, og De maa derfor tilgive, om mit Brev er noget ubetydeligere og mere usammenhængende, end det burde være, naar En, hvem De har rost som Digter, skriver til en saa højt-begavet, udmærket Dame som Dem.

At min „Fulvia“ lider af store Mangler, navnlig i dramatisk Henseende, at jeg i hvert Tilfælde har behandlet et saa rigt Thema alt for kort, er Noget, jeg selv klart har indseet før Offentliggjørelsen; jeg fortryder kun, at jeg ikke har kaldt det „Et dramatisk Digt“ istedetfor „Et Drama“. At De ikke destomindre har fundet Behag deri, glæder mig, fordi jeg sætter saa høj Pris paa Deres Mening og betragter ethvert rosende Ord fra Dem som en virkelig Udmærkelse.

Jeg skal personlig have den Ære og Fornøjelse at hilse paa Dem, saa snart jeg kommer til Staden. Foreløbig sender jeg — og min Kone med mig — Dem, kjære Frue, Deres Hr. Mand og Deres Børn vor kjærligste Hilsen!

med udmærket Agtelse

Deres hengivne

H. V. Kaalund.

— *hvis Søster*: Cathinka J. J. Kaalund, f. Jensen (1836—1901), gift 1860 med H. V. Kaalund. — „*Til Hende*“: digtet findes i Kaalund: Samlede Digte. 1898. 199 ff.

S. 245. *Digteren Holger Drachmann* (1846—1908).

S. 246. *disse Notitser*: findes i NkS 1705 Fol I og er trykt ovenfor i omtrent ordret form; de omhandler særlig barndomsaarene i Adelgade. — *Provincs-rosen*: efter fransk: rose de Provens (en fransk by); betegnelsen bruges „om alle gammeldags roser, landroser“.

S. 247. *min lille Datterdatter*: Bodil Marie Dorph-Petersen, f. 24/12 1873, datter af fru Sodrings datter Rose; hun blev gift med arkitekt Gotfred Tvede (1863—1947). — *vort Sølvbryllup*: Sodrings forærede sin hustru et af ham bestilt maleri af Exner, forestillende en bondekone, der, omgivet af sine børn, syler i sit køkken, og overrakte hende det med de ord: „Det skal du have, fordi du har lært vore børn at gaa, og fordi du har sørget for vort hus saa udmærket, som du har.“ (N Bøgh. 40). — *Dødsfald*: Christopher Sodrings

broder, klasselotterikollektør Hans Sødning var død 13/5 1874. — *et Brev*: findes i NkS 1705 Fol II; ligesaa en versificeret sølvbryllupshilsen fra Nicolaj Bøgh. — *Nyhavn*: se ovenfor s. 72 og s. 125.

S. 248. Skolemanden og forfatteren (bl. a. til „Peters Jul“) J. J. Krohn (1841—1925).

S. 249. *Bendix*: muligvis hofmanufakturhandler M. Bendix paa Købmagergade 57. — „*En Ødeland*“, komedie af Raimund, overs. af K. Mantzius; opf. 1. gang paa Casino 3/12 1849. — *Fru Holst*: Skuespillerinden Louise Sophie Juliane Holst, f. Carpentier (1840—83), gift 1861 med senere oberstløjtnant Holst; hun var, efter at have debuteret i Aarhus i 1856, fra 1857 knyttet til Folketeatret.

S. 250. *den nye Teaterbygning*; herom se R. Neiiendam: Det kgl. Teaters Historie 1874—1922. I. 1921. 1—29.

S. 251. *min Dagbog*: fru Sødning's dagbogsoptegnelser er ikke bevarede.

S. 252. *følgende Skrivelse*: findes i NkS 1705 Fol I.

S. 253. *Ministeren*: kultusminister Hall. — *sin Forgængers*: C. P. T. Rosenørn-Teilmann (1817—29) var kultusminister fra 1865 til 1868.

S. 254. *Gusta*: fru Sødning's barndomsveninde Augusta West. — *følgende Attest*: kladden til dr. Silfverbergs attest findes i NkS 1705 Fol I.

S. 255. *følgende Skrivelse*: findes i NkS 1705 Fol I.

S. 256. *Dagbladet*: artiklerne findes 1/9, 2/9 og 3/9 1874.

S. 257. Professor *Carl Holten* (1818—86). — *Breve fra Sødning*: er ikke bevarede. — Kaptajn, senere lodsirektør, kommandør I. *Bardenfleth* (1840—1921).

S. 259. *den stakkets franske Kejser*: Napoleon III sad fængslet paa Wilhelmshöhe fra sept. 1870 til marts 1871.

S. 260. *Bodil*: fru Sødning's datterdatter, se ovenfor s. 247.

S. 265. *Bertini*: if. M. Sødning's oplysning korist ved Det kgl. Teater og lærer i italiensk.

S. 266. Arkitekt *O. Levinsen* (1848—75).

S. 267. *Kandidaterne Bardenfleth og Rosenørn*: Vilhelm Bardenfleth, cand. jur., senere minister og amtmand (1850—1933) og P. C. Steman Rosenørn, senere borgmester (1851—1911).

S. 268. *Freuchens*: senere professor ved Landbohøjskolen P. P. Freuchen (1827—94). — *Rosenbergs*: if. M. Sødning's oplysning dr. R. fra Christiania. — Kunstmaleren *Pietro Krohn* (1840—1905).

S. 269. *Fru Heiberg* opholdt sig i Rom fra oktober 1874 til februar 1875. Om sit første besøg hos fru Sødning skrev hun til Krieger (Fru Heib. B. II. 184): „Ja, vist seer hun besynderlig og svag ud.“ Hun var pikeret over, at fru Sødning ventede længe med at gøre genvisit (smst. 193). — Billedhuggerinden *Cathinka Kondrup*.

S. 271. „*Skandinavisk Forening*“ var et yndet samlingssted. — *en illustreret Tidende*: Nr. 785 11/10 1874.

S. 272. Læge *Vilh. E. Schepelern* (1844—1924).

S. 273. Arkitekt *E. Schwanenflügel* (1848—1921).

S. 275. „*Napoli*“, „*Blomsterfesten i Genzano*“, „*Festen i Albano*“: balletter af Bournonville.

S. 281. *Skandinaverne . . . indbød mig*: indbydelsen findes i NkS 1705 Fol II og lyder saaledes: Flere herværende Landsmænd samt Svenske og Norske tillade sig at indbyde Hr. og Fru Sødning til en festlig Sammenkomst først kommende Onsdag Kl. 6 Eftermiddag i Hotel du Globe — Via St. Nicolo da Tolentino. Roma 14. Nov. 1874

Maria Gottschalk	Julie Tornøe
Michaela Ingerslev	
N. Ravnkilde	V. Schepelern
A. Ingerslev	Pietro Krohn

Hertil i 1. udgave af Julie Sødning's Erindringer flg. Note af M. Sødning:

Under Overskriften „En Kunstnerfest i Rom“ indeholder „Dagbladet“ for 25. November 1874 følgende:

Fra Rom skrives der til os:

Da Fru Sødning's Ophold i Rom har været saa kortvarigt, og Hensynet til hendes Helbred ikke har givet hende megen Lejlighed til Samliv med herværende Skandinaver, havde man besluttet at indbyde hende til en lille Fest for inden Bortrejsen at takke hende for alle de Glæder, hun saa ofte har beredt os. Onsdagen den 18de November Kl. 6 Eftermiddag samledes næsten alle herværende Danske, hvortil flere Normænd, Svenske og Finner havde sluttet sig, i Hotel du Globe. Skjønt Spisesalen var noget uheldig i sin Form, og Anretningen paa romersk Hotelmaner kun taalelig, var Stemningen dog meget god og grupperede sig smukt og naturligt om Hædersgjæsten. Hr. Ravnkilde førte Fru Sødning tilbords, og ligeoverfor sig havde denne den Glæde at se Fru Heiberg, som agter at tilbringe Vinteren hernede. Efter at Ravnkilde havde overtaget Præsidiets og budt Gjæsterne Velkommen, bad han Selskabet om at afsynge den første Del af en af Hr. Bredal forfattet vakker Sang og gav derefter Ordet til Kandidat A. Ingerslev, som gav en tiltalende Karakteristik af Fru Sødning's Kunstnerindividualitet og bragte hende en varm Tak for alle de uforglemmelige Nydelser, hun havde skaffet sine Landsmænd, idet han dertil knyttede det Haab, at man stedse maatte komme dybere i Gjæld til hende ved atter og atter fra det nye Theaters Tilskuerbænke at se gamle Rosenkildes Datter paa Scenen. Et tre Gange gjentaget Hurra udtrykte de Tilstedeværendes Tilslutning til den udbragte Skaal. Derefter blev Slutningsverset afsunget, hvorpaa Fru Sødning takkede paa den hende egne, humoristiske og rørende Maade. Derefter henvendte Fabrikant Sødning sig i varme Ord til Fru Heiberg og bragte hende sin Hustrus Tak for al den kjærlige Hjælp og venlige Opmuntring, hun lige fra de tidligste Aar havde ydet hende. Hr. Schumacher udbragte en Skaal for Hr. Sødning, hvorfor denne takkede. Maleren Krohn bragte det nye Theater en Hilsen med varme Ønsker for dets Fremtid. Da Ordet nu gaves frit, fulgte en Række Skaaler Slag i Slag. Hr. Berner talte atter for det nye Theater og for Tilgangen af unge, dygtige Kræfter. Hr. Gal-skjøtt for, at Maalet for Fru Sødning's italienske Rejse maatte naas i den fulde Gjenvindelse af hendes Helbred; Hr. Sødning for Etatsraad Bravo og for Kunstnerne i Rom; Hr. Berner for den syge Digter H. C. Andersen samt for Fru Sødning's Broder, Hr. A. Rosenkilde. Billedhuggeren Runeberg bragte Fru Sødning en Hilsen fra finske Studenter og finske Skippere, som havde gjæstet Kjø-

benhavn. Henimod Slutningen af Bordet overrakte Hr. *Bredal* Fru Sødning paa tilstedeværende Kunstneres Vegne en lille Mappe med Tegninger og Fotografier til Erindring om den 18de Nov. 1874 i Rom. Bordet hævedes af Hr. *Ingerslev*, der ytrede, at ved Hjælp af tre Ting havde Fru Sødning været istand til at sprede saa megen Glæde om sig: ved sit eget Lune, ved Digternes Snille og ved Modersmaalet; han bad de Tilstedeværende at tømme det sidste Glas for Modersmaalet. Selskabet tilbragte endnu et Par behagelige Timer i Værelserne ovenpaa, inden man skiltes efter denne smukke Fest.

Komponisten og pianisten *N. C. T. Ravnkilde* (1823—90). — Skolemanden *A. Ingerslev* (1827—94). — Landskabsmaleren *N. A. Bredal* (1841—88); i Galschiøt: Skandinaver i Rom. 1923, findes talrige af hans Romerskitser. Smst. skildres udførligt mange af de kunstnere, Sødning traf i Rom. — *Fru Heiberg* omtalte i Et Liv aldeles ikke sit møde med fru Sødning i Rom; derimod gav hun i sine breve til Krieger uden hævninger luft for sit paa det tidspunkt yderst kritiske syn paa hr. og fru S. (se *Fru Heib.* B. II. 195, 197—201). Galschiøt mener, at „disse ubeherskede Angreb og Beskyldninger næppe behøver nogen Gendrivelse. De maa holdes Fruen tilgode, fordi hun var syg og irriteret“ (102). Mens fru Heiberg ifølge Galschiøt var misfornøjet med alt og fuld af kritik, charmerede fru S. alle: „Hendes indtagende, hyggelige Apparition og fordringsløse Optræden, hendes Glæde over at være i Rom og hendes Taknemmelighed over hver lille Hjælp og Opmærksomhed gjorde, ... at vi gerne samledes om hende og hendes livfulde, velmenende Mand.“ Fra festen i Skandinavisk Forening fremdrager Galschiøt „Fru Sødning's egne, ikke faa Smaataler, der ganske var som hun selv, indtagende elskværdige, fulde af Lune og Skælmeri og dog med en Undertone af Alvor og Betagethed, ... da hun saa endelig, selv revet med af Stemningen og den varme Hyldest, lovede, at hun skulde forsøge at fortsætte sin Virksomhed paa den nye Skueplads, hvor fremmed og uvant den end vilde være hende, hilstes dette Tilsagn med den hjerteligste Jubel“ (106—107). — *en nydelig Randtegning*: exemplaret findes i NkS 1705 Fol II; den første af sangene gik paa melodien: „Længe var Nordens —“, den anden paa „Glad såsom foglen —“.

S. 282. *en mageløs dejlig Tale*: selv den kritiske fru Heiberg betegner den som „en virkelig god Tale, og som han holdt godt“. — *Fru Heibergs Skaal*: fru H. ytrede sig med skarphed herom til Krieger (se *Fru Heib.* B. II. 200—201).

S. 283. *Frøken Gottschalck*: om hende se Galschiøt. smst. 99. — *Etatsraad Johan Bravo*, f. 1797 i Altona, død 1876 i Rom; kunstmaler, derefter kunstagent, fra 1847 dansk konsul i Rom. Se Galschiøt. 42—54. — Landskabsmaleren *P. B. W. Godfred Christensen* (1845—1928). Efter *Godfred Christensen* (M. Sødning): Maleren Godfred Christensen kendte Sødning fra København. Han var Medlem af den lille Kunstnerkreds, der mødtes i Georg Rosenkildes Hjem og omfattedes allerede dengang af Sødning og Hustru med et varmt Ven-skab. Han ægtede 8 Aar senere (efter Sødning's Død) deres yngste Datter Johanne. — Landskabsmaleren *Wilhelm Peters* (1851—19...?). — Arkitekt *H. C. Amberg* (1837—1919).

S. 285. Den tyske digter *Adolf Wilbrandt* (1837—1911). — Den østrigske skuespiller *Josef Lewinsky* (1835—1907). — Den østrigske skuespillerinde *Amalie Haisinger*, f. Morstadt (1799—1884). — *Richard Wagners* (1813—83) „Tann-

häuser“ blev opført i København i 1875, „Lohengrin“ i 1870 og „Mestersangerne i Nürnberg“ i 1872.

S. 286. Den østrigske sangerinde *Amalie Friedrich-Materna* (1845—1918).

S. 287. *hjemkommen*: fra konferensraad Linde findes i denne anledning i NkS 1705 Fol I det ovenfor s. 336 trykte brev. — *min første Optræden*: 17/2 1875. — „*Barselstuen*“: det var ikke alene ønsket om at optræde i en „lille Rolle“, der fik fru Sødring til at vælge Gedske Klokkers. Hun sagde: „Første Gang jeg skal optræde igen paa det nye Teater, vil jeg have dem allesammen derhenne med, og derfor valgte jeg „Barselstuen“ (N Bøgh. 70).

S. 288. *min Fremstilling af Gedske Klokkers*: P. Jerndorff giver (Nogle Minder. 1918. 105—107) en beundrende analyse af fru Sødrings „i Sandhed klassiske Gedske Klokkers“, og Charlotte Bournonville ytrer (Erindringer. 1903. 322), at „hun fik os næsten til at græde med, paa samme Tid som man skoggerloc“. Allerede i 1844 (i en anonym artikel i Fædrelandet 23/11) havde fru Heiberg hævdet, at Julie Rosenkilde vilde være ypperlig som Gedske Klokkers. — *den første Skuespillerinde*: Gedske Klokkers rolle var i 1801 blevet spillet af en kvinde, men derefter atter af mænd, indtil Julie Rosenkilde i 1845 spillede rollen. — Skuespilleren *F. D. de Pilo* (*Pilloy*) (1702—55). — *Tradition*: herefter flg. note af M. Sødring: „I en Afhandling af Hr. Julius Martensen: „Om Holberg og den efter Kong Frederik den Femtes Tronbestigelse genoprettede danske Skueplads“ (Museum 1894) oplyses det nu, at Grunden til, at Barselkonen ved Komediens første Opførelse i 1723 spillede af en Aktør, simpelthen var den, at Aktricens Tal ved Teatret i Grønnegade kun var tre, og at der var nødvendig Brug for disse til andre kvindelige Roller i Komedien. Senere hen, da der ingen Mangel var paa Aktricer, vedblev man desuagtet i mange Aar af Respekt for Traditionen med at lade Rollen udføre af en Mand.“

S. 290. *Rimbrevet* findes i NkS 1705 Fol II. — *smukke Blomster*: de blev overrakt af Hofballetmester Bournonville. Da fru Sødring var til audiens, sagde dronningen: „Hvor var det kønt af Dem, at De vilde hilse paa mig.“ Efter at de havde drukket chokolade, viste dronningen hende rundt i værelserne, og fru Sødring udbød: „De har det jo rigtig hyggeligt heroppe!“ (N Bøgh. 98). — Kommandør *C. M. Meinertz* (1809—92).

S. 291. Sognepræst *Rudolph Frimodt* (1828—79); fru Sødrings optegnelser om samtalen med F. findes i NkS 1705 Fol I.

S. 292. *X.*: i optegnelserne: *Mantzius*. — *Præsten B.*: i optegnelserne: *Blicher*. — *en bekendt Skuespillerinde*: i optegnelserne: *Fru Heiberg*.

S. 293. *Min Svigerfader*: professor *H. N. Clausen* (1793—1877). — *følgende Løgeattest*: findes i NkS 1705 Fol I.

S. 294. *min Svagthed*: cf. ovenfor, s. 330, nr. V. — *Teatrets Bestyrelse* bestod af Linde og Berner.

S. 295. *Afsked bevilget*: det skete først ca. 4 maaneder efter at fru Sødring havde indsendt sin ansøgning; if. N Bøgh (72) vilde kongen ikke underskrive bevillingen — „han vilde ikke berøve Teatret det Bedste, det ejede“. Først da fru Sødring havde anmodet kabinetssekretær Trap om at fremme sagen, bekvemmede kongen sig til at underskrive. Afskedsbevillingen, der er dateret 13/1 1875, findes i NkS 1705 Fol I. — *følgende Linier*: kladden til brevet findes i NkS 1705 Fol I. — *Petrine*: solodanserinden *Petrine Fredstrup* (d. 1881).

S. 296. *blev der svaret:* konferentsraad Lindes svarskrivelse af 12/3 1876 findes i NkS 1705 Fol I. — Kammerherre *Edv. Fallesen* (1817—94), officer, politiker; teaterchef fra 1876—94. Kultusminister Fischer havde først tilbudt Høedt stillingen. — *en Meddelelse:* kammerherre F.s skrivelse af 12/3 1877 findes i NkS 1705 Fol I. — „*En Fallit*“, skuespil af Bjørnson, opf. 1. gang 15/4 1875. — „*Samfundets Støtter*“, skuespil af Ibsen, opf. 1. gang 18/11 1877. — *Christopher Sødning* døde 26/9 1881. — *følgende Brev:* findes i NkS 1705 Fol II.

S. 297. *vor gamle Bolig:* Fru Sødning nævner ikke, at Sødning (vistnok i 1870'erne) havde købt landstedet „*Emilie Kilde*“ ved Strandvejen. N Bøgh citerer (36—38) uddrag af breve fra fru Sødning, der viser hendes dybe glæde over stedets skønhed og landlivets goder. Endnu i 1885 tilbragte hun flere maaneder derude. — *en af de smaa Sideveje:* Margrethevej. — *jeg underrettede:* se ovenfor, s. 331, nr. IX. — *til Svar:* findes i NkS 1705 Fol II.

S. 298. *Skuespillerstanden:* vel særlig det kapitel i Et Liv gjenoplevet i Erindringen, der har titlen: „*Er Skuespilkunsten en moralsk berettiget Kunst?*“ (Et Liv.⁴ III. 152—182) foruden de mange spredte udfald mod skuespillerne.

S. 299. *Fru Suenson:* se note til s. 178.

S. 303. *Adolph Rosenkilde* døde 14/10 1882 og *Anna Rosenkilde* døde 28/5 1885. Hertil i 1. udgave af Julie Sødning's Erindringer flg. note af M. Sødning:

Ved Adolph Rosenkildes Begravelse i Frue Kirke den 21. Oktober 1882 afsang det kgl. Teaters Korpersone følgende Sang af H. P. Holst, hvortil daværende Kapelmester H. S. Paulli havde skrevet Musiken:

Løvet falder nu, og Blæsten feier
 Gule Blade henad Mark og Sti,
 Og som al den Skønhed, Somren eier,
 Veires hen, bortveires ogsaa vi.
 Hvad der bliver, hvad der ei forsvinder,
 Er kun Minder
 Om den Aandens Gjærning, som paa Jord
 Trykked sine dybe, stærke Spor.

Rist da ei paa *hans* Grav Glemsels Rune!
 Husk, hvor tidt tog han ei Sorgens Vægt
 Fra vor Skulder ved sit rige Lune,
 Husk, hvor mangt et Saar har han ei lægt!
 Selv naar Smerten knuged ham hernede,
 Var han rede

Til at skjænke os sin Lægedrik —
 Smil og Taarer var den Løn, han fik.
 Danmark, Moder! vel maa nu Du klage!

Du, som var engang saa stolt og rig,
 Dine bedste Sønner fra Dig drage!
 Skjuler Du dit Blik bag Slørets Flig?
 Nei løft kun din Pande, Moder kjære!
 Til din Ære

Fylker sig en Skare nok paany,
 Som dit Navn vil løfte høit mod Sky!

— *to af mine Søkende*: Christen Niemann Rosenkilde Sødring blev 12/11 1881 gift med Margrethe Hornemann (1861—1942), og Johanne Louise Sødring blev 20/5 1882 gift med landskabsmaleren Godfred Christensen. — *Gl. Kongevej* nr. 13 B.

S. 305. Efter *med Udførelsen* (M. Sødring): „Elisabeth er koket, men hun er interessant i sit Koketteri. De husker Scenen, hvor hun siger: „Det er ei første Gang, jeg er besvimet!““ Fru Heibergs Smil gjorde hende ung og skøn paany.

S. 306. *J. L. Heibergs* yndlingssyssel var astronomien og i tagetagen paa Søkvæsthuset havde han indrettet sig et observatorium (se Fru Heib. Et Liv.⁴ II. 71 f). — „*Den dobbelte Flugt*“, sandsynligvis skrevet ca. 1825 og opført som marionetkomedie ved et juleselskab hos grosserer Andreas Buntzen; se M. Borup: *J. L. Heiberg*. I. 1947. 44—46, hvor der redegøres for de afvigende hypoteser om stykkets tilblivelsesdatum.

S. 307. *jeg ... opskrev*: optegnelsen, dateret 31/12 1885, findes i NkS 1705 Fol I.

S. 308. *Professor Høedt*, fra 1859 efter indstilling af teaterdirektionen titulærprofessor, var død 22/3 1885. — *et Blad*: findes i NkS 1705 Fol I. — *Hultmann*: paa Teatermuseet findes et rørende lille brev, skrevet med blyant, fra fru Sødring til Hultmann, i anl. af hans 73-aarige fødselsdag, dateret 22/6 1893.

S. 310. *Bemærkningen*: findes i NkS 1705 Fol I.

S. 312. *Fru Heibergs Erindringer*: A. D. Jørgensen kritiserer i: Prof. Phisters og Fru Sødrings Kritik af Fru Heibergs Erindringer. 1893. 15—23 visse af fru Sødrings og hendes søns paastande. — *I religiøs Henseende*: efter sin mands død trak fru Sødring sig tilbage fra verden og levede i sin religion. Herom vidner saavel N Bøghs gengivelse (76 ff) af ytringer fra hendes sidste aar som de mange løse lapper i hendes efterladte papirer (NkS 1705 Fol I), hvor hun bl. a. udtaler ønsket om, at sønnen Marius maa finde vej til Gud og saaledes faa fred og glæde i sit liv.

S. 313. *ved Klaveret*: det var (if. N Bøgh. 78) fru Sødring en stor glæde, at hendes søn Christens hustru Margrethe, f. Hornemann, var en ypperlig pianistinde. Musikalsk som hun var, irriteredes hun paa den anden side af en umusikalsk husbeboer, hvis klaverspil forbitrede hende mange øjeblikke; sin irritation gav hun luft — for ex.: „Klavererne, de grusomme, mishandlede Klaverer“ — paa papirlapper, der findes i NkS 1705 Fol I.

S. 314. *en Række Bemærkninger*: findes i NkS 1705 Fol I. M. Sødring har omredigeret dem stærkt.

S. 315. *Hjemmet skal være det første*: N Bøgh meddeler (32—33), at det var utroligt, hvad fru Sødring kunde overkomme i sine velmagtsdage; man kunde ikke mærke, at hun ogsaa havde en gerning udenfor hjemmet.

S. 317. Kgl. skuespiller *V. L. C. Kolling* (1834—1915).

S. 319. *Liebe* døde 2/11 1893. — *Hun skriver*: if. originalen til optegnelsen, der findes i NkS 1705 Fol I, er meddelelsen rettet til Bøgh, c: Nicolaj Bøgh.

S. 320. *min Moder (var) meget træt*: If. meddelelse fra M. Sødring (118 Depositum, KB) havde daværende kontorchef Stemann i kultusministeriet i efteraaret 1893 under haanden spurgt ham, om han troede, at Julie Sødring i

anledning af sit 50aars skuespillerjubilæum 5/11 1893 vilde være villig til at modtage fortjenstmedaljen i guld. Da Marius Sødning svarede, at hans moder mente at være for svag til at være midtpunkt for større festligheder, ytrede kontorchefen, at hendes afslag vilde gøre kongen (Chr. IX) ondt. — *Lykønskninger*: flere af brevene til fru Sødning's 70aars fødselsdag findes i NkS Fol II; foruden de ovenfor s. 337—338 trykte breve fra Otto Borchsenius, Charlotte Bournonville, K. Dorph-Petersen og Agnes Gjørting.

S. 321. Læge *H. Emil E. Hoff* (1844—29).

S. 322. *tvende Breve*: findes i NkS 1705 Fol I.

S. 324. Stiftsprovst *J. P. M. Paulli* (1844—1915). — Kapelmester *H. S. Paulli* (1810—91).

NAVNEREGISTER TIL TEKSTEN

Aarestrup, Emil 110	Bull, Ole 82 f, 131
Adler, J. D. 74, 77, 80 ff, 127	Bøcher, M. 240 f, 251
Amberg, H. C. 283	Bøgh, Erik 234 f
Andersen, Clara 201, 228, 231, 236	Bøgh, Nicolaj 41, 234 f
Andersen, H. C. 33, 95 f, 156, 205 ff, 329.	Bøgh, N. S. 235
Arendrup, S. A. 210	
	Caroline, arveprinsesse 61, 144
Bang, F. S. 238	Caroline Amalie 123
Bardenfleth, I. 257 f	Carvalho, Marie C. F. 211
Bardenfleth, Vilhelm 269, 272 f, 283	Cathala, J. 2
Berggreen, A. P. 366	Chievitz, Poul 96
Berner, F. J. G. 213, 219, 221, 229 f, 256, 281	Christensen (Julie Rosenkildes moster), 9, 14 ff, 40 f
Bernhard, Carl (A. de Saint Aubain) 46	Christensen, Godfred 283
Bertini 265	Christensen, H. C. 147 f, 163 f, 167, 169 f, 192
Bille, C. S. A. 203	Christensen, Johanne Louise se Sødning
Bjønson, Bjørnstjerne 112, 207 ff, 216, 219, 296	Christensen, Jørgen 3, 6, 37
Bjønson, Karoline 208 f	Christensen, Maren f. Falck 3, 6, 14 —20, 24—26, 37, 40 f, 45
Blicher, Steen Steensen 33	Christian VIII 65, 82, 122 f
Bloch, William 234, 338	Christian IX 290
Boje, C. 214 f	Classen, J. F. 43, 48
Bournonville, August 99, 124, 175, 216, 256, 275, 334 f	Classen, P. H. 43, 48
Bravo, Johan 283	Clausen, H. N. 293
Bredal, N. A. 281, 283	Collin, Jonas 74, 77, 80 ff, 110, 127
Brenøe, Vilhelmine 171 f	Coquelin, B. C. 210
Bressant, Jean Baptiste 177, 210	
Bruhn, Anna Elisabeth f. Wulff 40	Dannemand, grevinde (Bente Rafsted) 135
Bruhn, Ernst 40, 202, 204	David, C. N. 289 f
Bruhn, Ernst Poul B. 40, 202	Dehn, Agnes 231, 244
Bruhn, Frederik 40	Delaunay, Louis-Arsène 177
	Dickens, Charles 179

- Dorph, Louise Amalie 163
Dorph, N. V. 117, 147, 162 ff
Dorph-Petersen, Bodil 247, 260
Dorph-Petersen, J. F. S. 216, 228, 241
Dorph-Petersen, Rose se Sødning
Drachmann, Holger 245
Drewsen, Michael 110 f
Duveyrier, Charles 91
Døhler, Th. 84
- Eckardt, Josephine f. Thorberg 200,
213, 219, 228, 231, 308
Eisen, Anne Petrine f. Flint 40, 46
Eisen, M. C. 46
Eisen, Mine 46, 303
Elmquist, A. E. 8, 37 f, 183
Ernst, H. F. 84
Eugénie 212
- Fallesen, Edv. 296, 304
Ferdinand, arveprins 61
Ferslev, Chr. 58, 205
Feuillet, Octave 204, 211
Foersom, Chr. M. 94, 288
Foersom, frknr. 27 f
Forchammer, I. G. 125
Frederik VI 65
Frederik VII 111, 115 f, 123,
147, 186 f
Fredstrup, Axel Fr. 224, 295
Fredstrup, Petrine 295
Freuchen, P. P. 268, 270 f
Friedrich-Materna, Amalie 286
Friedrich Wilhelm IV 122
Friis, Hans 244
Frimodt, Rudolph 291 ff, 310
Frølich, Vilhelmine f. Tutein 48
- Gad, Emma 338
Gertner, J. V. 103
Gläser, Fr. J. 76
Godefrey, (Käthchen Renz) 181 f
Goethe, Johann Wolfgang 179
Goldschmidt, Julius 210
Goldschmidt, M. A. 100 ff, 215, 227 f,
289
Gottschalk, lektor 2
- Gottschalk, Maria 283
Gram, Barbra Margrethe (Grethe) 155
Grundtvig, N. F. S. 123
Gundelach Møller, J. C. J. H. 26
Gundersen, Laura S. G. 219 f
Gyllembourg, Thomasine Christine 43,
65 f, 69 f, 81, 116, 160, 331
- Hagen, C. H. 109
Haisinger, Amalie 286
Hall, Augusta Marie f. Brøndsted 131 f
Hall, C. C. 131, 147, 192, 253
Hansen, Edvard 49, 303
Hansen, I. Christian 179
Hansen, Martin 239
Hansen, Peter 1, 9
Haslund, Otto 225, 283
Hass, C. E. 72 f
Hass, Elise 73
Hass, J. E. 35, 63, 72 f
Hass, Laura 35, 63, 73
Hauch, C. 168 f, 192
Heiberg, Anna 178, 188, 224
Heiberg, Johan Ludvig 27, 31, 36 f,
81, 86, 92, 94, 102, 105 ff, 116, 125,
127, 131, 138 ff, 142—152, 154,
160, 162, 165, 169 f, 175—179, 195 f,
219, 224, 240, 299, 306 f, 331
Heiberg, Johanne Luise f. Pätges 27,
76 f, 79, 81, 86—90, 92—95, 102,
114, 131, 134, 142 ff, 147—151,
155, 160, 165 ff, 170 f, 176—181,
187 f, 192, 195 ff, 200 f, 206, 208,
213, 216—222, 224, 228—231,
234 f, 240, 250, 256, 269, 271, 281 f,
289, 295—299, 304—308, 310, 312,
327—332, 335
Heiberg, Lelia 178
Heiberg, Sarah 178, 299
Heine, Heinrich 58
Helsted, Carl 103
Hennings, Betty se ogsaa Schnell 337 f
Henningsen, Frants 41, 243
Herholdt, J. D. 180 f
Herskind, fru 38
Hertz, Henrik 33, 79, 88, 155—160,
198, 200, 204, 223, 228, 327

- Hoff, Emil E. 321 f
Hofman Bang, fru 125, 203
Hofman Bang, N. E. 125
Holberg, Ludvig 108, 152—155, 187,
198 f, 239, 287 ff, 304
Holm Hansen, J. 220
Holmblad, Andreas 134, 182, 188, 227
Holst, Elisabeth (Elisa) 92, 94, 226,
329
Holst, H. P. 214
Holst, Louise Sophie Juliane 249 f
Holst, Vilhelm 78, 94, 97, 123, 226
Holstein, F. C. von 10, 237
Holten, Carl 257
Hornemann, C. J. E. 141
Hoskjær, Harald 210
Hostrup, C. 39, 97, 106, 149, 215, 227
Hultmann, F. W. 97, 171, 176, 197,
213, 228, 308 f
Hvid, Christopher 94
Hædt, F. L. 75—81, 89 f, 100, 102,
121, 142 f, 147 ff, 162 ff, 166, 168,
170 f, 184, 192, 197, 199, 201, 222 f,
227, 229 f, 249, 308, 335
- Ibsen, Henrik 228, 296
Ingemann, B. S. 1
Ingerslev, A. 281 ff
Iürgensen, Dorothea Elisabeth (Lise)
43, 47
- Jacobson, Louise f. Larcher 171, 226
Jacobsen, P. V. 99 f
Jensen, Camilla 244
Jerndorff, Peter 232, 336
Jetsmark, Jens 47
Jæhnigen, C. F. 29
Jørgensen, A. D. 230
Jørgensen, Henriette 33 f, 75 f, 85 f, 97
Jørgensen, J. N. 75
- Kaalund, C. J. J. f. Jensen 244 f
Kaalund, H. V. 217, 244 ff, 310
Kaarsberg, Johanne 5
Kierkegaard, Søren Aabye 78, 103 f,
126
Kleist, Heinrich von 100
- Knudsen, N. P. 127
Knudsgaard, Mad. 18, 44, 54 f, 79 f
Kolling, V. 317
Kondrup, Cathinka 269, 283
Kranold, R. H. C. C. 201, 204 f, 213
Krieger, A. F. 180 f, 307
Krohn, J. 248, 333
Krohn, Pietro 268, 281 ff
Krøyer, H. E. 10, 17 f, 32, 35, 43, 264
- Lafontaine, A. H. J. 47
Lamennais, H. T. R. de 67
Lange, Frederikke 37
Lange, H. W. 140 ff, 162, 166 f
Larcher, Frederikke Nicoline 97
Larcher, P. J. 97
Legouvé, E. 170
Lehmann, Caroline 123
Lehmann, Orla 122
Levetzau, J. G. 74, 77, 80 ff, 127
Levinsen, O. 266
Lewinsky, J. 285
Liebe, Anna Dorothea 17, 20, 155
Liebe, Georg 17, 155
Liebe, Theodor 20 f, 176, 313, 319
Lind, Jenny 84 f
Linde, A. C. P. 213, 252 ff, 256, 296,
336 f
Liszt, Franz 66—70
Louise, dronning 290
Lund, F. C. 238
Lund, Henricha, se Rosenkilde
Lynge, Dorthea 89
Løffler, E. R. 139, 146
- Magnus, M. J. 22—24
Mantzius, Kristian 97, 103, 199 f, 205,
225, 227
Mariane, prinsesse 111
Méhul, E. N. 211
Meinertz, C. M. 290
Melbye, Anton 103
Melesville 91
de Meza, C. J. de 203
Michaëli, Louise 85
Monrad, D. G. 132 f, 192 f, 196
Monrad, Emilie Nathalie f. Lytthans
132

- Müller, Laura 200
 Møller, Augusta 46, 303
 Møller, Chr. Fr. E. 15, 45
 Møller, J. 43, 62
 Møller, P. L. 63, 100, 102
 Møller, Poul Martin 31—33, 35, 41, 188, 321
- Napoleon III 210
 Nielsen, Anna 74—76, 89 f, 94, 114, 154, 160, 163 f, 170, 197, 200
 Nielsen, N. P. 88 f, 94, 123, 171
 Nilsson, Christina 211
 Nyrop, J. L. 201, 210
- Oehlenschläger, Adam Gottlob 219, 322
 Olsen, G. H. 10
 Olufsen, C. F. A. 114, 121
 Olufsen, Rose se Rosenkilde
 Overskou, Thomas 10, 57, 91, 94, 141, 143, 189, 231, 236, 311
- Patti, Adelina 211
 Paulli, H. S. 324
 Paulli, J. H. V. 63, 126, 189, 324
 Paulli, J. P. M. 324, 337
 Peters, Wilhelm 283
 Petersen, Carl 110, 122, 124, 132 f, 184 f
 Petersen, Clemens 209, 214
 Petersen, J. R. 47, 71 f
 Petersen, Thora f. Lytthans 110, 132 f
 Phister, Louise f. Petersen 89, 98, 152, 170
 Phister, Ludvig 34, 53, 58 f, 75, 77 f, 94, 96 ff, 108, 152 ff, 156 f, 159, 162, 176, 197 f, 208, 226, 229, 304
 Piloï, F. D. de 288
 Ploug, Carl 203
 Poulsen, Emil 215
 Poulsen, Olaf 215, 231 f
 Poulsen, V. E. 240, 257
 Price, Juliette 193, 208
 Price, Valdemar 208, 244
 Prume, F. H. 67 f
 Pätges, Johan Anton 61, 127, 171
- Raa, H. F. 8, 36 f, 53
 Rasmussen, Louise (grevinde Danner) 115 f, 147
 Ravnkilde, N. C. T. 281
 Rosenberg, dr. 268, 270 f, 283
 Rosenkilde, Adolph 10, 14, 21, 35, 39, 56—59, 61—66, 83 f, 97, 109, 111 f, 118, 121 f, 140, 150 f, 157, 162, 169, 182, 190, 198, 205, 213, 215, 225, 231, 233 f, 236, 244, 286, 291, 303, 319, 324, 334
 Rosenkilde, Anna f. Paaske 109, 140, 151, 162, 182, 244, 303, 319
 Rosenkilde, Christen Niemann 1—10, 14—19, 27, 29—42, 45—61, 63—66, 69—74, 76, 78—84, 91—94, 97—127, 133, 143—151, 154, 162 ff, 172, 175, 181—191, 225, 289, 313, 319 f
 Rosenkilde, Georg 9, 109, 182, 190, 244, 311, 319
 Rosenkilde, Henriche f. Lund 1
 Rosenkilde, Lars 1
 Rosenkilde, Maren f. Christensen 2—12, 14—20, 27 f, 31, 34—38, 41, 44 f, 47 ff, 51—56, 59 ff, 63, 71 f, 74, 78, 82 ff, 93, 100, 102, 104, 108, 112, 117, 119 ff, 125 f, 133, 177, 181, 183, 289, 319 f
 Rosenkilde, Marie 9, 14, 17, 30, 35 f, 38, 40, 47 ff, 51 f, 64, 133, 167, 181 f, 184, 238, 319
 Rosenkilde, Rose 10, 14, 16 f, 30, 35 f, 40, 51 f, 58, 114, 121, 125, 182, 184, 319
 Rosenørn, P. C. Stemann 269, 272 f, 283
 Ryge, J. C. 71, 73, 183
 Ryge, Nathalia 73, 91 f, 94
 Rötcher, H. Th. 90
- Sand, George 67
 Schall, Anna Margrethe f. Schleuther 21
 Scharff, H. A. 244
 Schepelern, Vilh. E. 272 f
 Schmidt, Thomas 183

- Schnell, Betty 216, 229, 244
 Scholl, Anna 244
 Schram, Peter 193
 Schwanenflügel, E. 273
 Scott, Walter 46
 Scribe, A. E. 62, 91
 Shakespeare, William 149
 Siboni, Guiseppe 14
 Sick, F. J. 134
 Silfverberg, H. A. A. 132, 186, 195,
 244, 250 f, 254 f, 293 f
 Skielderup, J. W. 65, 142
 Smith, Julie 197
 Sonne, Sofie 20, 44, 153
 Staffeldt, Schack 103
 Stage, Ulrica A. 111
 Stenberg, J. 5, 8, 39
 Stenhammar, Fredrika 85
 Stigaard, H. L. F. 125
 Storm, H. P. J. 14, 21, 39, 56
 Storm, Ida 21—23, 27, 41, 264
 Strunk, Adolf 53 ff, 127
 Suenson, Sarah se Heiberg
 Suhr, J. Th. 178
 Sødning, C. A. 112, 182
 Sødning, Christen Niemann Rosen-
 kilde 140, 303, 327 f
 Sødning, Christopher Hansen sen. 111,
 161
 Sødning, Christopher Hansen jun. 111—
 115, 118, 125, 132—140, 151, 161,
 170 f, 176, 178, 180, 182, 203, 209,
 221, 238, 241 f, 244, 247, 250 f,
 257—286, 296 f, 303, 310, 319, 329
 Sødning, Edgar 227, 232 f
 Sødning, Frederikke Elisabeth, f.
 Frisch 111
 Sødning, Hans 111, 182, 202, 207,
 227, 232
 Sødning, Johanne Louise 134, 203,
 218, 290, 303
 Sødning, Marius Frederik Carl Adolph
 167, 218, 221, 237, 290, 303, 328,
 332, 338
 Sødning, Rose Cecilie 134, 203, 218,
 247
 Sødning, Sophie 242 f
 Thiers, L. A. 186
 Timm, H. A. 19
 Thornam, A. 162, 228, 308
 Thorsen, Emilie Andrea, f. Øcken-
 holt 110
 Thorsen, O. P. 110
 Thue, H. J. 122
 Thyra, prinsesse 290
 Tillisch, F. F. von 192—196, 201,
 204, 237
 Topsøe, M. 17, 24—26
 Tutein, Friedrich 43, 48 f, 60
 Tutein, Regina 48, 182
 Wagner, Richard 285 f
 Walsøe, Ole 78, 186, 194 f, 236 f
 Wartel, P. F. 210
 Weber, Carl Maria von 10
 Weis, E. P. 8, 37
 Wessel, Johann Herman 98
 West, Augusta 20, 44
 Wiehe, Antoinette Louise f. Rosing
 58, 110
 Wiehe, C. W. 110
 Wiehe, Emilie 103, 179, 201
 Wiehe, Michael Rosing 58, 89 f, 94,
 97, 103, 110, 122, 134, 143, 147 ff,
 159, 162, 171—176, 179, 197,
 200 f, 208, 303, 308 f
 Wiehe, Vilhelm 176, 208, 228, 231
 Vilhelmine, prinsesse 39
 Winge, Oluf Bang 43, 47
 Winsløv, Sophie Jacobine 75, 77 f,
 154
 Winther, Christian 1, 27, 32 f, 41,
 61, 73, 110, 124, 161, 163, 275
 Winther, Julie f. Lytthans 110, 124,
 161
 Zinck, L. 10, 40
 Zrza, Christiane Eleonora 86
 Ørsted, A. S. 221
 Ørsted, H. Chr. 125
 Østerberg, Vilhelmine 77, 123

SKUESPILREGISTER TIL TEKSTEN

- Abekatten 225
 Advokat Patelin 168
 Aladdin 322
 Alexei 185
 Alferne 92 f
 Aprilsnarrene 28
 Audiensen 155 ff
 Badet i Dieppe 91
 Barselstuen 152, 252, 287—290
 Besøget i København 198, 336
 Blomsterfesten i Genzano 275
 Brylluppet ved Comosøen 76
 Correggio 100
 Czar og Tømmermand 162
 Da Spanierne var her 205
 Das Kätchen von Heilbronn 100
 Debatten i Politivennen 87
 De Danske i Paris 37, 168
 De Fattiges Dyrehave 198
 De hvide Roser 234, 236
 De lykkeligste Børn 231 ff
 Den dobbelte Flugt 306 f
 Den honnête Ambition 187, 198 f
 Den nye Barselstue 95 f
 Den politiske Kandestøber 122, 187, 198 f
 Den sorte Domino 75—78, 221 ff, 226, 330
 Den Stumme i Portici 201, 285
 Den Stundesløse 153 f, 169, 189, 304
 De Nygifte 208, 216
 Den Yngste 157, 159
 De Uadskillelige 73 f, 77, 79, 81, 105—108, 125, 144, 330
 De Unges Forbund 228
 Don Juan 211
 Elverhøi 108, 305 f
 En Fallit 296
 Engelskmænd i Indien 212
 En Kurmethode 200, 225
 En ministeriel Embedsmand 162
 En nyttig Onkel 213 f
 En Omvei 162
 En Skavank 215
 En Spurv i Trancedans 162
 En Søndag paa Aamager 115
 En Ødeland 249
 Erasmus Montanus 71, 198, 215
 Et Eventyr i Rosborg Have 168
 Et Herreselskab 228
 Et Offer 157 f
 Et Vintereventyr 219
 Familien Riquebourg 62
 Faust 211
 Festen i Albano 275
 Gjenboerne 92, 97 f
 Grøns Fødselsdag 228—231, 335
 Götz von Berlichingen 100
 Hamlet 142 f
 Hans og Trine 27, 188
 Helene 234, 236
 Hexerie eller blind Allarm 152
 Hr. Rasmussen 96
 I den anden Verden 102, 227
 I Landsbyen 204 f
 Intrigerne 39
 Jacob von Tyboe 198
 Jeppe paa Bjergene 153 ff, 198
 Joseph i Ægypten 211
 Julestuen 152 f
 Kamp og Scir 170—177, 294
 Kilderejsen 198
 Kong Renés Datter 108
 Kærlighed uden Strømper 98
 Le cheveu blanc 211
 Lohengrin 285
 Macbeth 160, 196 f
 Maria Stuart i Skotland 219 f
 Mascarade 153 f
 Mester Gert Westphaler 154 f
 Mester og Lærling 227, 232, 328
 Mestersangerne i Nürnberg 285 f
 Michel Perrin 108, 146
 Moses 77, 296
 Møllen i Marly 91

Napoli 122, 275	Sparekassen 75, 79, 87 f, 249, 330
Nei 102	Sufflørens Benefice 34
Pak 94 f	Svend Dyrings Hus 92, 108, 197
Pernilles korte Frøkenstand 153 f	Søstrene paa Kinnakullen 160
Portraitet 88, 204, 327	Søvngængersken 211
Prindsessen af Taranto 160	Tannhäuser 285
Qvindelist 144	Tonietta 188, 200
Recensenten og Dyret 57, 105, 146, 189, 214	Tordenveir 215, 225
Regimentets Datter 85	Toreadoren 122
Robert af Normandiet 84	Trolddom 99 f
Romeo og Giuletta 97	Ude og hjemme 163
Romeo og Julie 116	Valdemar 216, 239
Rosa og Rosita 201	Valgerda 91
Salomon de Caus 175	Venskab og Kjærlighed 96
Samfundets Støtter 296	Viola 94
Sandt og Usandt 234, 236	Ægteskabspolitik 228, 308 f
Skikkelige Folk 197	Østergade og Vestergade 57

FORTEGNELSE OVER BREVE TIL OG FRA JULIE SØDRING, TRYKT OVENFOR

I BREVE FRA JULIE SØDRING TIL:

Bruhn, Ernst. 1864, 16. febr. (kladde). NkS 1705 Fol II	202
Andersen, H. C. 1869, 31. dec. NkS 1299 Fol g I. (KB.).	329
Fredstrup, A., u. d. (ca. 15. jan. 1876); kladde. NkS 1705 Fol I.	295
Heiberg, Johanne Luise [1857, okt.] Fru Heib. Arkiv.	165
1868, 1. sept. smst.	327
1868, 26. okt. smst.	328
1870, 6. marts. smst.	229
1875, 12. sept. smst.	330
1882, 22. nov. smst.	330
1883, 6. nov. smst.	330
1886, 15. nov. smst.	331
1887, 16. febr. smst.	331
1888, 24. maj smst.	332
Hertz, Henrik. u. d. [febr. 1865]. NkS 1706 Fol 10.	327
Krohn, J. u. a. 11. marts. Nyere Brevsamling Dansk XVI. Nr. 318	333
Rosenkilde, Adolph. 2. febr. u. a. [5: 1850]. NkS 1705 Fol II.	150
Sødring, Rose m. fl. 1893, marts NkS 1705 Fol I.	324
1893, u. d. smst.	325
„Vilhelmine“, u. d. [efter 1884]. NkS 1705 Fol II.	333

II BREVE TIL JULIE SØDRING FRA:

Berggreen, A. P. 1868, 5. nov. NkS 1705 Fol II.	366
Bjørnson, Bjørnstjerne. 1865, 17. febr. NkS 1705 Fol II.	208
Bloch, William. 1893, 20. juli. NkS 1705 Fol II.	338
Boje, C. 1866, 27. dec. NkS 1705 Fol II.	214
Bournonville, August. 1867, 30. okt. NkS 1705 Fol II.	334
Christensen, H. C., 1857, 3. april. NkS 1705 Fol II. Delvis trykt.	164
1858, 21. juli. smst. Delvis trykt.	167
David, C. N. 1872, 27. nov. NkS 1705 Fol II.	290
Gad, Emma. 1893, 18. juli. NkS 1705 Fol II.	338
Goldschmidt, M. 1845, 8. jan. NkS 1705 Fol II.	101
Hauch, C. 1858, 31. juli. NkS 1705 Fol II.	168
Heiberg, Johanne Luise. 1857, 10. okt. NkS 1705 Fol II.	165
1861, 19. nov. smst.	188
1868, 10—11. sept. smst.	219
1868, 27. okt. smst.	221
1870, 6. marts. smst.	229
1870, 6. marts. smst.	335
1881, 28. sept. smst.	296
1887, 21. febr. smst.	297
Hertz, Henrik. 1853, 8. dec. NkS 1705 Fol II.	158
1855, 5. jan. smst.	159
1868, 5. nov. smst.	223
Hennings, Betty. 1881, 2. okt. NkS 1705 Fol II.	337
1893, 5. nov. smst.	338
Jerndorff, Peter. 1871, 13. maj. NkS 1705 Fol II.	232
1873, 26. okt. smst.	336
Kaalund, H. V. 1875, 25. dec. NkS 1705 Fol II.	369
Kirke- og Undervisningsministeriet. 1862, 21. juli. NkS 1705 Fol I.	193
1862, 18. aug. smst.	193
Krohn, J. 1874, [25.] maj. NkS 1705 Fol II.	247
Linde, A. 1874, 15. aug. NkS 1705 Fol I.	252
1875, 4. jan. smst.	336
Paulli, J. P. M. 1893, 17. juli NkS 1705 Fol II.	337
Phister, L. 1853, 6. maj. NkS 1705 Fol II.	156
Pätges, A. (og Knudsen). 1849, 25. maj. NkS 1705 Fol II.	127
Rom, fest 1878, 18. nov. indbydelse. 371; sang	281
Rosenkilde, C. N. u. d. [er: 1836, 19. juli.] NkS 1705 Fol II.	50
u. d. [er: 1859, 20. jan.]. smst.	172
1861, 20. marts. smst.	190
Sødring, Edgar. 1871, 20. maj. NkS 1705 Fol II.	233
Teaterdirektionen, 1843, 19. dec. NkS 1705 Fol I.	80
1844, 17. dec. smst.	82
1847, 1. jan. smst.	82
Tillisch, F. von. 1862, 26. aug. NkS 1705 Fol II.	194

BILLEDFORTEGNELSE

1. Julie Sødning	overfor titelbladet	
2. Julie Sødning's barndomshjem, Adelgade 77	„	s. 17
3. Julie Sødning's forældre	„	„ 49
4. C. N. Rosenkilde som Trop og Adolph Rosenkilde i samme rolle ...	„	„ 97
5. Julie Sødning og hendes mand, Christopher Sødning	„	„ 129
6. Phister og Julie Sødning i „Den sorte Domino“. Julie Sødning i „Kamp og Sejr“, og i „Audiensen“	„	„ 177
7. C. N. Rosenkilde	„	„ 185
8. Michael Wiehe. F. L. Hædt. Julie Sødning	„	„ 209
9. Johanne Luise Heiberg og Julie Sødning	„	„ 241

JULIE SØDRINGS værk er en af de store erindringsbøger, der fængsler, fordi den giver et usædvanlig ærligt selvportræt af sin forfatterinde og tillige et malende billede af hendes samtid.

Julie Sødning var både en stor kunstnerinde og et sjældent menneske. Holger Gabrielsen siger i sit forord bl. a.: »Hyggelig, morsom og elskelig var de tre gloser som – i hvert fald i *mit* hjem – oftest blev brugt om fru Sødning, og da man selv blev stor og voksen og fik læst hendes Erindringer, var det med de samme ord, man lagde bogen fra sig. – Og nu ved den sidste gennemlæsning – ét til. Hun var *livskunstner*.«

Sit sceniske talent havde Julie Sødning taget i arv efter faderen, kgl. skuespiller Christen Niemann Rosenkilde. I bogen stifter man et levende bekendtskab med den kreds af forfattere og kunstnere, der dels var knyttet til faderens og Julie Sødning's hjem, dels tilhørte Det kgl. Teaters verden.

Ikke mindst vigtige er Julie Sødning's erindringer om fru Heiberg. Holger Gabrielsen siger i forordet, at »billedet af fru Heiberg er så levende og mangfoldigt, at det er nødvendigt at læse fru Sødning's erindringsbog for at få det fulde udbytte af fru Heibergs«.

Værkets første udgave, der udkom 1894–95, har vist sig behæftet med mange fejl, som blev rettede til udgaven 1951, ligesom fru Elisabeth Hude udarbejdede værdifulde noter og tilføjede en række hidtil utrykte breve.